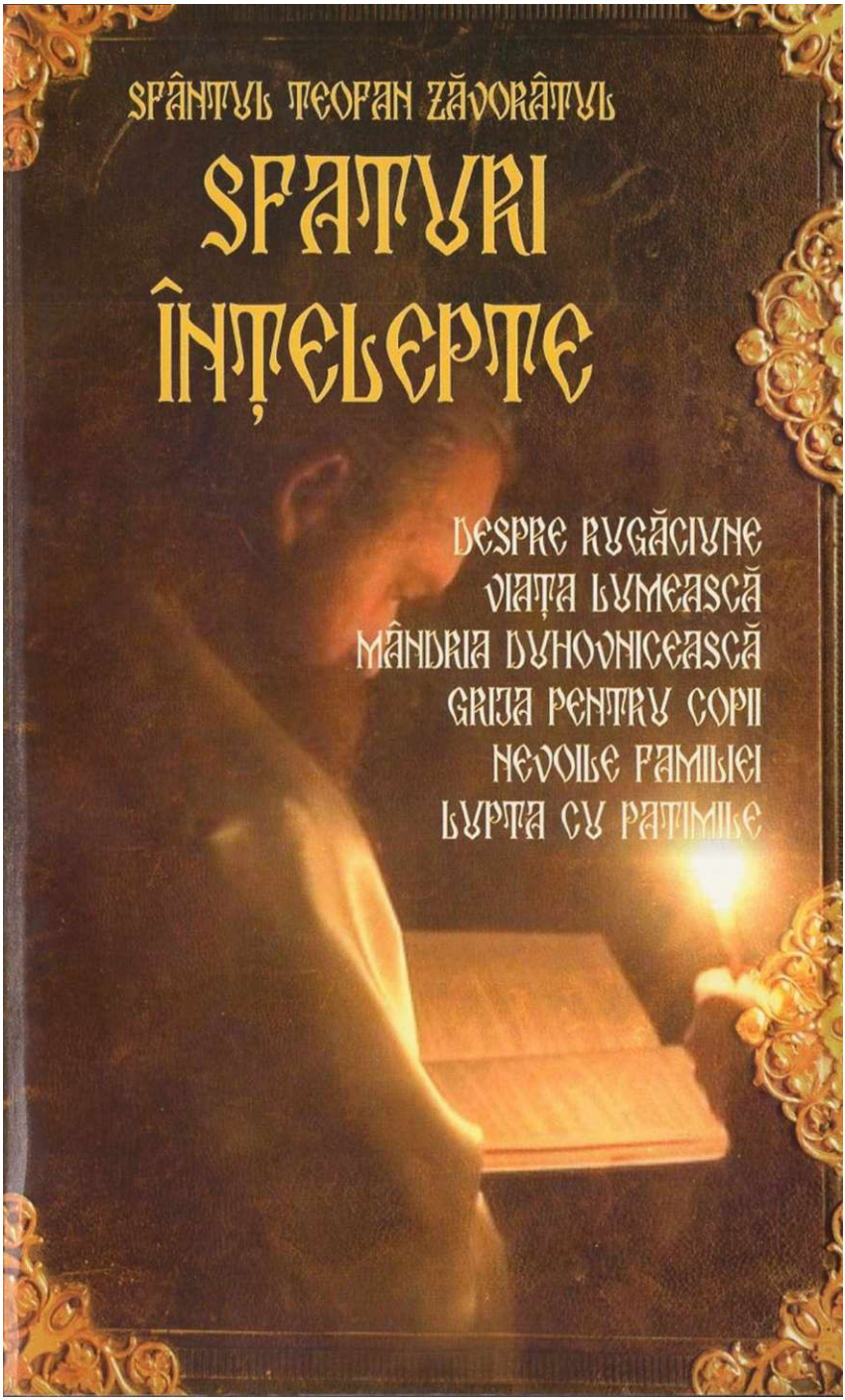
SFÂNTUL TEOFAN ZĂVORÂTUL
SFATURI ÎNȚELEPTE
DESPRE RUGĂCIUNE
VIAȚA LUMEASCĂ
MÂNDRIA DUHOVNICEASCĂ
GRIJA PENTRU COPII
NEVOILE FAMILIEI
LUPTA CU PATIMILE

Sfântul Teofan Zăvorâtul SFATURI ÎNŢELEPTE
SFÂNTUL TEOFAN ZĂVORÂTUL
SFATURI ÎNŢELEPTE

Traducere: Cristea Florentina
Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte GALACTION, *t*
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului
Editura Cartea Ortodoxă ebiWRfi EGVMCN – iwi
Editura Egumenită I.S.B.N. 973 – 8926 – 01 – 7
978 – 973 – 8926 – 01 – 1
Editura Cartea Ortodoxă I.S.B.N. 973 – 7891 – 80 – 5
978 – 973 – 7891 – 80 – 8

PROLOG

În anul 1994 Editura „Pravila credinţei" a scos la lumină culegerea întreaga a scrisorilor Sfântului Teofan Zăvorâtul. Cartea propusă atenţiei cititorilor astăzi este un ghid preţios de-a lungul scrisorilor sfântului arhipăstor. Prima parte a ei – „înţeleptele sfaturi ale Sfântului Teofan Zăvorâtul" – a fost alcătuită la începutul secolului XX de către protoiereul Alexie Bobrov pe baza scrisorilor Preasfinţitului Teofan. Ţelul acestei lucrări a fost să sistematizeze învăţăturile sfântului, să grupeze după tematică sfaturile date în diferite scrisori, păstrând sinceritatea şi amabilitatea lor. Autorul a ales din corespondenţa particulară a sfântului arhipăstor lucrurile esenţiale. Acestea sunt sfaturile cu adevărat înţelepte ale sfântului, verificate prin experienţa vieţii duhovniceşti, în principal despre rugăciune, despre viaţa lumească, despre lupta cu patimile, despre necazuri şi despre nădejdea în Domnul… Fiecare capitol începe cu o scurtă prefaţă a autorului, în care sunt concretizate probleme personale şi, de asemenea, este arătată întrebuinţarea sfaturilor sfântului în diferitele împrejurări ale vieţii de zi cu zi. A doua parte a fost alcătuită în zilele noastre de către iubitorii şi cunoscătorii operelor Sfântului Teofan. Aceasta este o scurtă Simfonie, care conţine cele mai însemnate citate din scrisorile sfântului arhipăstor conform

subiectelor dispuse în ordine alfabetică. Ea este chemată să întregească iirlicolele dezvoltate pe diferite teme în prima parte a lucrării.

Nădăjduim că această carte va ocupa un loc de cinste în bibliotecile mirenilor iubitori de Dumnezeu şi, de asemenea, va ajuta la buna slujire a păstorilor ortodocşi ai Bisericii: în ea vor găsi soluţiile multor întrebări la care trebuie să le răspundă în fiecare zi celor păstoriţi, care caută îndrumare pentru viaţa duhovnicească.

DESPRE RUGĂCIUNE

În rândul multelor subiecte religioase pe marginea cărora pururea pomenitul sfânt Teofan a trebuit să poarte corespondenţă din Vişa, unde era zăvorât, cu diferite persoane, primul loc îl ocupă rugăciunea. Şi acest lucru este întru totul firesc. După definiţia marilor nevoitori creştini şi părinţi ai Bisericii, rugăciunea este suflarea vieţii noastre. Altfel spus, rugăciunea în viaţa duhovnicească a omului este exact ceea ce este respiraţia naturală în organismul nostru trupesc. Omul continuă să trăiască atât timp cât în trupul lui are loc respiraţia. Dacă respiraţia încetează, viaţa se stinge şi trupul devine cadavru. Exact aşa şi sufletul nostru, după cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, fără adresarea în rugăciune către Dumnezeu este mort şi fără suflare. Iată de ce la sfântul zăvorât nu întâlnim aproape nicio scrisoare în care să nu atingă aşa sau în alt fel acest punct atât de important al vieţii duhovniceşti. Pe de altă parte, fiind el însuşi un mare rugător, care a simţit în fiinţa sa toată puterea binefăcătoare a unirii prin rugăciune cu Dumnezeu, Sfântul Teofan a avut deplina posibilitate să dezvăluie cu deosebită claritate acest subiect. Totuşi, oricât de bogat este în scrisorile sfântului materialul privitor la această problemă, pentru că rugăciunea nu a fost singurul subiect al corespondenţei lui cu ceilalţi, ci s-a perindat la rând cu alte subiecte, cugetările lui despre rugăciune aici sunt în mare parte fragmentare şi corespund cu stricteţe atât împrejurărilor de viaţă ale persoanei căreia îi sunt adresate, cât şi stării şi dezvoltării

ei spirituale. De aceea, pentru a scoate esenţialul din ceea ce a scris preasfinţitul Teofan despre rugăciune către diferite persoane şi pentru a da tratatului de faţă după posibilitate plinătatea cuvenită şi continuitatea logică în idei, a trebuit după necesitate să împărţim acest paragraf în câteva secţiuni şi să le punem sub rubricile separate, arătate mai jos.

În ce constă esenţa rugăciunii

Pentru majoritatea celor ce se roagă dintre noi, se pare, nimic mai adevărat nu se potriveşte decât ceea ce a spus Domnul oarecând spre mustrarea fariseilor: *Poporul acesta Mă cinsteşte cu buzele, dar inima lor este departe de Mine. Şi zadarnic Mă cinstesc ei* (Matei 15, 8 – 9) … De fapt, ce este rugăciunea noastră? Doar citire de suprafaţă, în mare parte fără cuget şi sentiment, cu limba a unor cuvinte străine, de rugăciune, pe care le memorăm şi nu întotdeauna fără greşeli, în copilărie la lecţiile de acasă sau de la şcoală. Şi în acelaşi timp nu avem nicio conştiinţă clară despre Cel înaintea Căruia stăm, rostind o rugăciune sau alta, nici vreun sentiment al inimii care să însufleţească rugăciunea noastră. Adăugaţi la acestea închinăciunile pur mecanice, în mare parte fără măsură, accelerate şi grăbite, şi metaniile până la pământ (aşa cum observăm în săvârşirea rugăciunii de către oamenii simpli) şi legănarea mai mult decât neglijentă cu mâna în locul închinării pline de râvnă cu semnul crucii (aşa cum se roagă majoritatea aşa numiţilor la noi oameni culţi) – iată toată rugăciunea noastră! Se manifestă, oare, prin aceste lucrări exterioare măcar întrucâtva sufletul nostfu raţional creştin?! Căci rugăciunea, propriu-zis, este convorbirea noastră plină de evlavie cu Dumnezeul cel viu; ca să spun aşa, este legătura nemijlocită – faţă către faţă – a duhului nostru nemuritor cu Creatorul său!

Dorind pe cât posibil să înrădăcineze mai puternic în conştiinţa rugătorilor anume această idee şi dezvăluind-o cu plinătatea şi claritatea cuvenite, preasfinţitul Teofan se străduieşte să arate cât de răufăcătoare este orice altă atitudine faţă de rugăciune şi cât de râu greşesc cei care

socotesc rugăciunea un lucru exterior, pur formal.

Nu uitaţi – le repetă el de multe ori în scrisorile sale celor ce întreabă – că puterea rugăciunii sunt duhul umilit, inima înfrântă şi smerită. Nu de cuvinte are Domnul nevoie, ci de inimă. Dintre roade, nu aparţine nimic structurii verbale şi caracterului vorbit al rugăciunii. Toate roadele pot fi dobândite numai prin înălţarea minţii şi a inimii către Dumnezeu. Principalul în rugăciune este simţământul către Dumnezeu din inimă. Cuvintele rugăciunii vin de la sine. Simţământul către Dumnezeu şi fără cuvinte este rugăciune. Toate cuvintele rugăciunilor sunt menite să hrănească simţămintele; atât timp cât nu le hrănesc, ele sunt zadarnice… Există numai osteneală, nu şi folos. Nicio osteneală a citirii nu poate înlocui simţămintele. Strigarea din inimă, scurtă şi puternică, iată ce este important! Iar acest lucru se poate face din mers. Prin urmare, ne putem ruga neîncetat. De aceasta să vă şi îngrijiţi şi într-aici cu totul să vă îndreptaţi…

Mintea oboseşte să spună cuvintele rugăciunii. Rugaţi-vă, aşadar, fără cuvinte, aşa, căzând la pământ înaintea Domnului în gând, în inimă… şi predându-vă Lui… Aceasta va fi de-a dreptul rugăciune. Iar cuvântul va fi numai expresia ei… şi el întotdeauna va fi mai slab decât rugăciunea însăşi. Putem rosti toate cuvintele şi putem face toate metaniile, iar de Dumnezeu să nu ne amintim deloc sau să ne amintim la voia întâmplării, cu gândul împrăştiat şi cu mintea rătăcită. Şi, prin urmare, să împlinim pravila de rugăciune fără să ne rugăm.[1]

Cu frică şi cutremur trebuie să săvârşim lucrul lui Dumnezeu – aceasta să o şi aveţi în vedere. Să vă străduiţi prin toate mijloacele ca, unde este cuvântul, acolo să fie şi mintea sau, cum spune Sfântul Ioan Scărarul, să închideţi mintea în cuvintele rugăciunii. Vorbele către Dumnezeu nu se rostesc cu limba, ci cu simţămintele inimii. Dacă va fi aşa – va fi şi rugăciune adevărată. Citirea rugăciunilor, poziţia la rugăciune şi metaniile alcătuiesc numai starea de

1 Şi înţelepciunea populară glăsuieşte: „Oricine îşi face cruce, dar nu oricine se roagă" (n.r.),

rugăciune, iar rugăciunea, propriu-zis, vine din inimă. Când aceasta nu există, nu există nimic. Rugăciunea fără simţăminte este exact ca un avorton. Aşa spun Sfinţii Părinţi.

* * *

Se poate naşte îndoiala: nu înlesneşte, oare, această concepţie a sfântului-nevoitor despre esenţa rugăciunii acea părere mincinoasă pe care o susţin unii dintre sectarii noştri atunci când socotesc cu totul de prisos toate semnele exterioare folosite de noi în timpul săvârşirii rugăciunilor? Citând cunoscutul loc din Sfânta Scriptură: *Duh este Dumnezeu şi cei ce / se închină trebuie să i se închine în duh şi în adevăr* (Ioan 4, 24), ei spun, de obicei, că rugăciunea noastră trebuie să fie pur duhovnicească. Mai cu seamă, nu îşi vor găsi îndreptăţire citând cuvintele sfântului-zăvorât nici aceia care, ascunzându-şi lenea lor faţă de mersul la biserică, spun de obicei: „Eu nu recunosc rugăciunea aparentă; rugăciunea trebuie să fie în suflet!” Dar, străduindu-se să explice pe cât posibil mai amănunţit în ce constă esenţa rugăciunii, în cazul de faţă sfântul nu a avut în vedere să cerceteze întrebarea despre rugăciune în totalitatea ei, ci a ales pentru analiză numai o parte a acestei întrebări. Din multele lui tratate despre rugăciune, incluse mai jos, vom vedea că nici prin gând nu i-a trecut să nege necesitatea semnelor exterioare din timpul săvârşirii rugăciunii, semne admise de toată Biserica Ortodoxă. Acolo unde a cerut însăşi esenţa lucrurilor, preasfinţitul a adus vorba şi despre metanii, şi despre pravila de rugăciune de acasă, şi despre rezervarea timpului cuvenit necesar pentru împlinirea acestei pravile, şi aşa mai departe. Iar toate acestea se referă exclusiv la latura exterioară a rugăciunii. În ce măsură sunt necesare semnele exterioare în timpul săvârşirii rugăciunii, vor spune cuvintele adevărate ale sfântului în acel paragraf unde sunt expuse ideile lui despre modul în care trebuie să săvârşim rugăciunea.

Cum să ne pregătim pentru rugăciune în vechime la noi exista următorul obicei: înainte de începerea Fiecărui

lucru gospodăresc, la dispoziţia persoanei celei mai în vârstă în familia ţărănească se adunau, de obicei, şi cei mici şi cei mari la rugăciunea comună. Aşa se proceda în cea mai mare parte înainte de începerea lucrărilor de primăvară la câmp, înainte de cositul fâneţelor şi a strângerii recoltei de grâu din timpul verii. Iar la această rugăciune comună a familiei, cei ai casei se adunau şi înaintea trimiterii recrutului în serviciul militar şi a plecării logodnicei după mire şi aşa mai îi departe. Dar, înainte să înceapă rugăciunea, cel ce avea „întâietate" în familie final marele casei], uitându-se mai întâi pătrunzător în jur să vadă dacă toţi ai familiei erau adunaţi, se întâmpla să spună impunător: „Luaţi loc" – şi imediat toţi se aşezau, fiecare unde se cuvenea, iar pe copilaşi îi luau mamele la ele în braţe. Dintr-odată totul în casa amuţea… Nicio discuţie între cei mari, niciun scâncet de copil nu mai erau permise în momentul acela… Treceau aşa două-trei minute, stăpânul casei se ridica, iar după el şi ceilalţi, şi toţi începeau să se roage înaintea dumnezeieştii icoane, unde mai înainte fusese aprinsă candela. Minunat obicei! Poate că nu toţi ştiau să explice atunci de ce se proceda aşa la ei, dar tară îndoială că, anticipând astfel rugăciunea, toţi cei prezenţi la ea, chiar dacă pe jumătate conştient, totuşi atingeau o anumită măsură a acelui scop cu care fusese rânduit acest bun obicei de strămoşii noştri de la care până astăzi s-a păstrat zicala potrivit căreia „rău este să te rogi când în minte ai două lucruri". Iar încetarea tuturor discuţiilor înainte de începerea rugăciunii şi cele câteva minute, petrecute într-o stare cu totul liniştită înaintea candelei care ardea în faţa ochilor la sfânta icoană îi ajutau de-a dreptul în sensul că le ofereau timp să-şi rânduiască în suflet o anumită stare religioasă şi adunare a gândurilor, fără de care rugăciunea nu poate fi binefăcătoare.

Din păcate, acest bun obicei, ca multe alte tradiţii lăsate de strămoşii noştri, a început încetul cu încetul să fie uitat de noi. Marele rugător, Sfântul Teofan, ne mustră cu asprime pentru nepăsarea, cu care ne purtăm, în

general, faţă de lucrarea rugăciunii, apropiindu-ne de ea fără nicio pregătire.

— Noi toţi avem în obicei un mare păcat – îi scrie el unei persoane – de vreme ce de oricare alt lucru ne apucăm cu o anume pregătire, oricât de mică ar fi ea, iar de rugăciune ne apucăm cu nechibzuinţă şi ne grăbim să o facem pe cât posibil mai repede, de parcă este un lucru, care trebuie făcut în treacăt, un adaos la celelalte lucruri, iar nu cel mai important dintre ele. Şi de unde să existe în acest timp adunarea gândurilor şi a simţămintelor la rugăciune? Căci, iată, este săvârşită la voia întâmplării, în neorânduială. Nu, să faceţi bine şi să refuzaţi acest lucru şi să nu vă îngăduiţi sub niciun chip să fiţi nesocotiţi în atitudinea faţă de rugăciune. Aduceţi-vă la convingerea că o asemenea atitudine faţă de rugăciune este fărădelege şi este fărădelegea cea mai mare. Să socotiţi rugăciunea primul lucru în viaţa voastră şi să purcedeţi la ea ca la lucrul cel dintâi. Mare greşeală este să socotiţi rugăciunea un lucru de duzină, un lucru la care nici nu are rost să vă gândiţi şi care poate fi făcut în treacăt, degeaba. Obligaţia rugăciunii se simte, dar modul în care o săvârşim nu îl avem în vedere şi se uită faptul că rugăciunea se transformă în păcat. Trudiţi-vă să începeţi întotdeauna rugăciunea ca pe cel dintâi şi cel mai important lucru din viaţă. Atunci rugăciunea va fi religie în faptă şi în mişcare şi din ea, ca dintr-un izvor, v-a curge apoi tot ce este bun şi sfânt.

— Înainte de rugăciune întotdeauna trebuie să ne gândim la rugăciune: la ce anume este ea şi lui I se adresează şi cum trebuie să fie, să ne gândim şi să; intrenăm simţământul inimii pe tărâmul evlaviei, al nădejdii şi al lăsării în voia lui Dumnezeu.

— Este bine să începeţi rugăciunea cu meditaţia dumnezeiască. Dimineaţa, cum vă treziţi, imediat să vă ipucaţi de acest lucru… începând cu facerea lumii… şi terminând cu judecata lui Dumnezeu.

— Esenţa lucrului constă în a vă înrădăcina în inimă pomenirea lui Dumnezeu. Aşa cum omul pe om îl vede faţă

către faţă, aşa să vă străduiţi să aşezaţi sufletul înaintea Domnului, să fie între patru ochi. Undeva, ţin minte, era pusă întrebarea: cum este mai bine să stăm la rugăciune? Şi răspunsul era: să staţi ca la judecată, îndreptând privirea spre gura Domnului, din care este gata să iasă ultima voastră sentinţă: veniţi sau plecaţi.

Cum să ni-L închipuim pe Dumnezeu atunci când stăm la rugăciune

Pentru omul care s-a obişnuit să se învârtă în cercul lucrurilor văzute şi să le recunoască în cea mai mare parte prin intermediul simţurilor externe, nu este uşor să renunţe la acest obicei – la a verifica totul cu ochii, la a pipăi totul cu mâinile – nici în cazul în care îi este dat să aibă o legătură sau alta cu lucrurile pur duhovniceşti. Iată de ce, aşezându-se la rugăciune, mulţi ar dori să-şi făurească neapărat înaintea ochilor un chip tainic al Dumnezeirii înseşi. Sfântul Teofan nu vede nicio necesitate a acestui lucru pentru cel ce se roagă.

— Rugându-vă lui Dumnezeu – scrie el –, este mai bine să nu vi-L închipuiţi nicicum, ci numai să credeţi că El există, că este aproape şi vede şi aude totul. În această convingere să şi rămâneţi, în convingerea că El este pretutindeni… Către El, Cel ce este peste tot, vede tot şi doreşte mântuirea voastră, să strigaţi în rugăciune, fără să vă creaţi vreun chip înaintea ochilor. Iar când cugetaţi la cele dumnezeieşti, atunci puteţi să vi-L închipuiţi pe Domnul aşa cum se cuvine… şezând pe Tron sau răstignit. Dar în timpul rugăciunii nu trebuie să vă făuriţi niciun chip.

Condiţiile necesare r în izbânda rugăciunii

Deseori ne plângem de sărăcia rugăciunii noastre, de lipsa râvnei pentru ea şi cea mai mare parte din vină cu privire la acest lucru ne străduim întotdeauna să o atribuim diferitelor condiţii exterioare şi împrejurări nefavorabile. „Nu avem putere pentru a sta mult în biserică – zicem noi ne obosesc picioarele, iar acasă ne-am ruga bucuroşi, dar nu avem timp…”

Sfântul Teofan spune că aici nu este nicidecum vorba

despre aceste lucruri, deoarece nici slăbiciunea picioarelor şi nici lipsa de timp datorată treburilor casnice nu ne împiedică să fim râvnitori la rugăciune, ci inima noastră rece şi mintea cea împrăştiată. Trebuie să încălzim mai mult inima şi să nu-i dăm voie minţii să se împrăştie şi atunci rugăciunea însăşi va ţâşni ca un izvor.

— Puneţi-vă ca lege – scrie el – să fiţi întotdeauna cu Domnul având mintea în inimă şi nu le daţi voie gândurilor să rătăcească, ci, imediat ce pleacă, întoarceţi-le şi obligaţi-le să stea acasă, în colivia inimii, şi să discute cu Domnul Cel Preadulce. După ce vă puneţi această lege, siliţi-vă să o păziţi cu credinţă, mustraţi-vă pentru încălcările ei, amendaţi-vă şi rugaţi-L pe Domnul să vă ajute în această lucrare, căci este cea mai importantă. Dacă vă veţi trudi cu râvnă, degrabă veţi izbândi.

— Cine stă mult la soare îşi încălzeşte trupul; astfel, cine cugetă tot timpul la Dumnezeu şi la cele dumnezeieşti îşi încălzeşte duhul. Cu cât cugetă mai mult la Dumnezeu, cu atât îşi încălzeşte mai mult duhul. În cele din urmă, duhul începe să ardă. Când începe să ardă, nu mai este nevoie de nicio lecţie sau învăţătură. Duhul însuşi rânduieşte totul… Atunci toată inima va fi ocupată numai de Dumnezeu, iar după inimă, şi mintea.

— Săvârşiţi-vă rugăciunea fără grabă, însoţind întotdeauna cuvintele cu gândurile exprimate de ele şi cu încordarea simţămintelor inimii. Fără acestea, rugăciunea nu are gust şi nu atrage. Ca atunci când citiţi cărţi, urmaţi cu gândul cele citite şi vă însuşiţi cu plăcere cele întâlnite, dar, imediat ce fuge gândul, citirea se face în zadar. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu rugăciunea… Dacă fuge gândul şi simţământul dă înapoi, siliţi-vă… Vedeţi cât de plăcut se săvârşeşte rugăciunea atunci când nu vă faceţi vouă pe plac, sau nu vouă, ci vrăjmaşului, care, imediat ce vă urniţi în colţul de rugăciune, vine tiptil… şi vă asediază cu diferite înştiinţări: trebuie una, trebuie alta… De ce vă simţiţi acum nemulţumiţi? Deoarece numai rugăciunea hrăneşte sufletul, iar voi aveţi numai rostirea rugăciunii, nu şi rugăciunea.

— Gândurile nimicesc starea bună a rugăciunii – scrie Sfântul Teofan în alt loc. Aţi observat?! Acum vă străduiţi să îndreptaţi un lucru. Primul pas spre aceasta este ca, începând rugăciunea, să deşteptaţi în voi frica de Dumnezeu şi evlavia; apoi să vă aşezaţi cu atenţie în inimă şi de acolo să strigaţi către Domnul, iar gândurile străine vor încerca să pătrundă şi, cum le observaţi, să le alungaţi. Iarăşi vor încerca să pătrundă, iarăşi să le alungaţi… Şi tot aşa… Nu îngăduiţi ca limba să citească rugăciunea, iar gândurile să nu ştiţi pe unde hoinăresc. Dacă în cap este talcioc – nu vă puteţi ruga lui Dumnezeu. Osteniţi-vă ca inima voastră să fie într-un simţământ religios… Când inima este în simţământ, gândurile nu vă mai frământă şi toate merg în jurul simţământului.

Altă dată rugăciunea nu merge deloc în minte. În acest caz preasfinţitul ne sfătuieşte să facem aşa:

— Dacă este vorba despre rugăciunea de acasă, atunci puteţi un pic, pentru câteva minute să o amânaţi… Dacă nici după aceea nu merge, siliţi-vă să împliniţi pravila de rugăciune forţat, încordându-vă şi pentru a înţelege cele grăite, şi pentru a le simţi, la fel ca atunci când pruncul nu voieşte să se aplece şi este apucat de moţ şi aplecat cu forţa… Altfel iată ce se poate întâmpla… astăzi nu aveţi plăcere, mâine nu aveţi plăcere şi aşa puneţi capăt rugăciunii. Temeţi-vă de acest lucru… şi siliţi-vă spre rugăciunea săvârşită cu plăcere. Osteneala silirii de sine biruie totul.

Despre rugăciunile scurte şi însemnătatea lor

Pentru pravila de rugăciune săvârşită acasă sfântul-zăvorât socoteşte foarte folositoare repetarea conştientă a rugăciunilor scurte de tot felul. În acelaşi timp el arată şi modelele acestor rugăciuni care se află în molitvelnicele tipărite şi, de asemenea, recomandă şi mijloace de alcătuire, după aceste modele gata făcute, a propriilor noastre rugăciuni, ceea ce este atât de uşor de făcut de către fiecare.

— Aţi încercat să vă rugaţi cu rugăciuni scurte? Cea mai importantă dintre ele este rugăciunea lui Iisus:

Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul! La ea se pot adăuga şi altele, după trebuinţele sufleteşti. Ca exemplu luaţi cele douăzeci şi patru de rugăciuni scurte ale Sfântului Ioan Gură de Aur, cele care se află în rugăciunile dinainte de culcare. Ele alcătuiesc rugăciunea a şaptea dinainte de culcare… douăsprezece de zi, douăsprezece de noapte. Primele încep aşa: Doamne, *să nu mă lipseşti pe mine de bunurile Tale cele cereşti*… Celelalte: Doamne, *în pocăinţă primeşte-mă pe mine*… *Învăţaţi-le* pe de rost, cu raţiunea şi cu simţământul, şi spuneţi-le mai des. Ele cuprind toate trebuinţele vieţii noastre duhovniceşti. Şi puteţi chiar toată pravila de rugăciune să o înlocuiţi cu ele… anume… repetând fiecare rugăciune de cinci, zece şi chiar de mai multe ori… Acest mod de rugăciune este mai bun decât toate… La aceste rugăciuni scurte puteţi adăuga şi altele. Când vă întăriţi în ele, străduiţi-vă să adăugaţi altele care vă sunt mai de folos (care au efect mai mult decât altele asupra minţii şi inimii – n.n.) … De unde să le luaţi? Ascultaţi prochimenele bisericeşti şi memoraţi-le… Citiţi psalmii şi alegeţi.

— De asemenea, cuvinteleecteniilor de cerere – la care se cântă: Dă, Doamne! – le puteţi aduna în rugăciuni scurte, numai că în locul cuvintelor *cerem* şi *dă* spuneţi: „Dăruieşte-mi mie, Doamne”. De exemplu, începetenie se spune: *Iertarea şi lăsarea păcatelor şi greşelilor, de la Domnul să cerem*… *În* locul acestor cuvinte spuneţi: „Iertarea şi lăsarea păcatelor şi greşelilor dăruieşte-mi mie, Doamne”. Şi tot aşa…

— Puteţi adăuga şi rugăciunile voastre, alegând din psalmi: versetul care vă este pe placul inimii, pe acela să-l şi notaţi… Faptul de a vă ruga cu rugăciuni scurte – ţine atenţia concentrată… şi atinge toate nevoile duhovniceşti… Nu rostiţi mereu rugăciuni gata făcute, ci spuneţi-l lui Dumnezeu şi cu cuvintele voastre ceea ce aveţi în suflet şi cereţi-l ajutor: „Doamne, vezi ce este în sufletul meu! Şi una, şi alta… Şi nu le pot scoate la capăt. Ajută-mă, Atotmilostive!” Şi fiecare părticică din nevoia

voastră o spuneţi şi pentru toate cereţi ajutor corespunzător… A fi copil în rugăciune, ca şi în toată structura duhovnicească, este cea mai bună stare şi pe aceasta păziţi-o… Şi rugaţi-L pe Domnul să nu îngăduie să pierdeţi acest simţământ. Copiii se apropie de tatăl sau de mama lor şi, nespunând nimic, doar le dau târcoale, pentru că le place să fie pe lângă ei. Aşa să fiţi şi voi, ca în simplitatea inimii întotdeauna să-l daţi târcoale Domnului…

Despre pravila de rugăciune de acasă

Cu privire la modul în care trebuie să săvârşim pravila de rugăciune de acasă, pentru cei ce ar dori să o împlinească cu statornicie, fără să încalce rânduiala o dată stabilită, sfântul-rugător dă multe sfaturi folositoare şi poveţe în răspunsurile lui adânc chibzuite. El înţelege în chip minunat că, dacă este nevoie undeva, atunci îndeosebi aici este nevoie de precauţie mare în împărţirea sfaturilor. Pe de o parte, a trebuit să întărească în cei întrebători ideea că atât orânduirea pravilei de rugăciune de acasă cât şi împlinirea ei sunt un lucru foarte lăudabil, dar în acelaşi timp a trebuit şi să-i prevină pe cei întrebători să nu strecoare în această lucrare vie (aşa cum trebuie să fie rugăciunea) formalismul mort, iar rugăciunea, aşezată într-un anumit cadru şi fixată ca deprindere, să nu se transforme mai apoi ea însăşi într-o deprindere moartă.

Dacă vom uni într-un întreg tot ceea ce a scris sfântul cu privire la această problemă, vom obţine următorul sistem al ideilor lui.

Rânduiala rugăciunilor pentru slujbele bisericeşti trebuie să fie împlinită aşa cum este, iar în ceea ce priveşte pravila de rugăciune de acasă, ea nu are „neschimbare”, aşa cum se exprimă el, ci poate fi schimbată cu privire şi la moment, şi la durată, şi la structură. „Un lucru să-l aveţi în atenţie – stăruie sfântul – să faceţi totul nu pe placul lenei, şi rugăciunea să vină din suflet”. Iată propriile lui cuvinte: „Trebuie prin toate mijloacele să evitaţi formalitatea şi mecanismul în rugăciune…”

— Împlinindu-vă pravila voastră, să nu aveţi în gând numai să citiţi toate cele rânduite, ci să deşteptaţi şi să întăriţi în suflet pornirea de rugăciune pentru a dobândi următoarele lucruri: a) niciodată să nu rostiţi în grabă, ci să rostiţi oarecum psalmodiind; în vechime toate rugăciunile rostite erau alese din psalmi; dar nicăieri nu întâlnesc cuvântul „a rosti”, ci pretutindeni întâlnesc „a cânta”; b) în fiecare cuvânt să pătrundeţi şi nu numai ideea celor rostite să ia naştere în conştiinţă, ci şi simţământul corespunzător să-l deşteptaţi; c) pentru a tăia îndemnul la rostirea grăbită, rânduiţi-vă să nu citiţi una după alta, ci să stăruiţi în rugăciunea citită un sfert de ceas, o jumătate de ceas, un ceas… cât stăruiţi de obicei… şi apoi să nu uitaţi câte rugăciuni aveţi de rostit, ci, cum a venit momentul, dacă nu mai aveţi dorinţa să stăruiţi mai departe, încetaţi să mai citiţi; d) după ce v-aţi rânduit acest lucru, totuşi, nu vă uitaţi la ceas, ci rămâneţi aşa, să staţi la nesfârşit: gândul nici nu o va lua înainte; e) pentru a ajuta la mişcarea simţămintelor de rugăciune în timpul liber, recitiţi şi chibzuiţi toate rugăciunile care fac parte din pravila voastră şi resimţiţi-le ca, atunci când veţi începe să le citiţi în cadrul pravilei, să ştiţi dinainte ce simţământ trebuie deşteptat în inimă; f) niciodată să nu citiţi rugăciunile fără întrerupere, ci întotdeauna să le întrerupeţi printr-o rugăciune personală, prin metanii, fie că faceţi acest lucru la mijlocul rugăciunilor, fie că-l faceţi la sfârşit. Imediat ce pătrunde ceva în inimă, să vă opriţi din citit şi să faceţi metanii. Această ultimă regulă este cea mai necesară şi cea mai folositoare pentru educarea duhului de rugăciune… Dacă vreun simţământ se prinde foarte tare, rămâneţi cu el şi faceţi metanii, iar cititul lăsaţi-l… şi procedaţi aşa chiar până la sfârşitul timpului rânduit.

Unei persoane căsătorite sfântul îi scrie:

— În anumite cazuri trebuie să ştiţi să scurtaţi pravila. Şi nu sunt puţine asemenea cazuri în viaţa de familie.

— Când treburile nu vă îngăduie să săvârşiţi pe

deplin pravila de rugăciune, săvârşiţi-o pe scurt. Dar niciodată nu trebuie să vă grăbiţi.

— Pravila nu este partea esenţială a rugăciunii, ci este numai partea ei exterioară. Principalul lucru este rugăciunea minţii şi a inimii către Dumnezeu, înălţată cu slavoslovie, mulţumire şi cerere… şi, în cele din urmă, cu lăsarea în întregime în voia Domnului. Când există asemenea mişcări în inimă, există şi rugăciune în inimă, iar când ele nu există, nu există nici rugăciune, chiar dacă aţi stărui zile întregi la pravilă.

— Cu privire la pravilă, eu gândesc aşa: orice pravilă şi-ar alege cineva, toată este bună atât timp cât ţine sufletul în evlavie înaintea lui Dumnezeu… Lui Dumnezeu inima îi trebuie şi, atât timp cât ea stă cu evlavie înaintea Lui, este de ajuns… Iar în acest timp pravila este – aşa cum s-a exprimat alegoric sfântul – numai o uşoară încălzire sau aprindere a sobei.

Dezvoltând aceeaşi idee de bază potrivit căreia rugăciunea adevărată – şi pentru noi mântuitoare, şi lui Dumnezeu plăcută – poate fi numai aceea care vine direct clin inima noastră, sfântul, cu aceeaşi prudenţă ca şi la întrebarea dinainte, îşi expune punctul său de vedere şi cu privire la modul în care trebuie să ne folosim de cărţile de rugăciune gata tipărite pentru pravila noastră de acasă. Recunoscând marea lor însemnătate pentru rugători în acele cazuri când în suflet încă nu s-a format, ca să spunem aşa, starea de rugăciune, sfântul, totuşi, ne sfătuieşte să lăsăm cititul după cărţile de rugăciune dacă sufletul capătă starea de rugăciune şi recomandă să ne lăsăm cu totul în voia cursului liber al sentimentelor noastre de rugăciune.

— Cărţile de rugăciune – scrie el – sunt necesare atât timp cât sufletul nu poate începe să se roage singur, dar, când începe să se roage singur, le putem lăsa de-o parte. Cititul după cărticică ne împrăştie mult… încercaţi să faceţi aşa: rugăciunile de dimineaţă şi de seară să le memoraţi, înţelegându-le şi simţind ceea ce se spune în ele. Apoi să le rostiţi ca şi cum ar veni din inimă [dar nu de

pe filele cărţii de rugăciuni]. Din Psaltire, de asemenea, să alegeţi psalmii care vă sunt mai aproape de inimă şi să-i memoraţi… De asemenea, să-i rostiţi la rugăciune, din memorie… Să-i rostiţi şi când mergeţi undeva sau când faceţi ceva… Cu cât mai puţin veţi avea nevoie de cărţile de rugăciuni, cu atât va fi mai bine. Numai când rugăciunea voastră nu merge, atunci, pentru a o însufleţi, trebuie să începeţi să vă rugaţi după cărţile de rugăciuni. Iar când rugăciunea voastră se însufleţeşte, să lăsaţi cărţile de rugăciuni. Aşa făceau marii rugători… Citeau – unul un psalm, altul, o „slavă”… Şi apoi, când intrau în duhul de rugăciune, lăsau psalmii de-o parte… Dar tot trebuie – repetă sfântul – să ştiţi câteva rugăciuni pe de rost… De asemenea, şi psalmi. Iar acest lucru este necesar pentru că sufletul înlemneşte şi nu mai este bun de nimic şi atunci trebuie să ne rugăm rostind măcar o rugăciune străină – şi tot este mai bine decât, nerugându-ne deloc, să mergem la culcare sau să petrecem dimineaţa… însă întotdeauna când rugăciunea este în inimă, ne putem ruga şi fără cartea de rugăciuni, adresându-ne noi înşine lui Dumnezeu şi făcând metanii. Numai să nu fim îngăduitori cu lenea. Căci vrăjmaşul imediat va porni şi ne va trage parcă de mână de la rugăciune.

— Ştiu pe cineva care îşi ţinea pravila în mod deosebit [mai mult decât probabil, preasfinţitul se referă aici la sine însuşi], anume renunţase să citească rugăciunile din cartea de rugăciuni şi îşi alesese câteva rugăciuni scurte din psalmi, din versetele şi invocărileecteniilor, care erau mai potrivite cu starea lui, le orânduise în felul său… şi apoi, aşezându-se la rugăciune, repeta fiecare stih de câteva ori, cu atenţie şi simţământ. După ce îi spunea totul Domnului, sfârşea pravila. El era convins că, îndată ce începea să facă acest lucru, pe tot parcursul pravilei atenţia nu mai fugea şi simţământul se păstra. Dar, desigur, nu repetarea mecanică producea acest lucru, ci puterea cugetărilor din stihuri…

* * *

În viaţa noastră de toate zilele, adaptând fiecare

lucru la o anumită perioadă de timp şi respectând un termen sau altul pentru împlinirea lui, ne-am deprins să privim aproape la fel şi rugăciunea, rezervând pentru ea acea perioadă de timp pe care o are fiecare la dispoziţie. Şi, săvârşind pravila de rugăciune rânduită, ne liniştim la gândul că datoria a fost împlinită. Această concepţie despre rugăciune ca despre un lucru ce trebuie împlinit la termen şi după împlinirea căruia nu mai trebuie nici să ne gândim la el, Sfântul Teofan o socoteşte cea mai mare greşeală din partea noastră. Purtând corespondenţă cu privire la acest lucru cu diferiţi oameni practici care nu aveau răgaz să-şi rezerve timp suficient pentru pravila de rugăciune de acasă, el a repetat de multe ori că a te ruga nu înseamnă numai să stai la rugăciune şi, în general, s-a străduit să lărgească punctul nostru de vedere prea îngust, ca să spunem aşa, cu privire la rugăciune.

— Vă plângeţi de sărăcia rugăciunii – îi scrie el uneia dintre aceste persoane –, dar vă puteţi ruga fără să staţi în picioare la rugăciune. Orice înălţare a minţii şi a inimii către Dumnezeu este rugăciune adevărată. Dacă faceţi toate acestea printre celelalte treburi, atunci vă şi rugaţi. Eu v-am scris, după cât se pare, că de la oamenii practici, din rândul cărora faceţi parte, nu se poate cere acelaşi lucru ca de la oamenii sedentari. Principala lor grijă trebuie să fie aceea de a nu îngădui simţăminte nedrepte în timpul săvârşirii treburilor şi să se străduiască prin toate mijloacele să le închine pe toate lui Dumnezeu. Această consacrare transformă lucrul în rugăciune.

— Trebuie să vă străduiţi să dobândiţi obiceiul de a nu socoti încheierea rostirii rugăciunii ca fiind sfârşitul rugăciunii, ci şi după aceea să socotiţi de datoria voastră a fi în rugăciune… Acest lucru se poate împlini prin pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu, cu evlavie şi cu lăsarea de sine… în voia lui Dumnezeu. Atunci va reieşi că, renunţând la rostirea rugăciunii, nu veţi pleca de la rugăciune, ci doar veţi schimba un fel al ei cu altul. Puteţi face mergând şi stând rugăciunile pe care le aveţi în memorie, iar pe altele le puteţi completa sau înlocui cu

rugăciunea lui Iisus.

— Îndată ce deschideţi ochii după somn, îndreptaţi gândul către Dumnezeu şi fiţi cu El…

— Doctorii spun: „Să nu ieşi din casă cu stomacul gol”. În ceea ce priveşte sufletul, acest lucru poate fi împlinit prin rugăciunea de dimineaţă şi prin lectură. Sufletul se hrăneşte cu ele şi nu mai iese gol la treburile zilnice.

— Pravila de acasă şi şederea în biserică spre acelaşi lucru ne îndreaptă… Şi în timpul rucodeliei tot cu Domnul trebuie să fim.

— Sfântul Epifanie a fost întrebat: cum să ne administrăm timpul?… Timpul?… Pentru rugăciune nu există anumite momente: ea trebuie săvârşită tot timpul şi în fiecare moment. Sfântul Vasile cel Mare a fost întrebat: cum să ne rugăm neîncetat? El a răspuns: să aveţi în inimă starea de rugăciune şi vă veţi ruga neîncetat. Cu mâinile să lucraţi, iar mintea către Dumnezeu să o înălţaţi. Apostolii au înconjurat tot pământul – câtă osteneală!… Dar, cu toate acestea, s-au rugat neîncetat. Şi porunca aceasta au scris-o. Duhul credinţei, al nădejdii şi al lăsării în voia lui Dumnezeu – iată ce trebuie să aprindeţi în inimă.

— Rugăciunea nu înseamnă numai a sta la rugăciune – repetă iarăşi Sfântul Teofan. A ţine mintea şi inima îndreptate către Dumnezeu înseamnă deja rugăciune, în orice poziţie s-ar afla omul. Pravila de rugăciune are rostul ei, iar această stare de rugăciune – rostul ei. Calea către ea este deprinderea de a-L pomeni tot timpul pe Dumnezeu şi ultimul ceas cu judecata din urma lui. Iată, orânduiţi-vă aşa şi totul va merge bine. Acest lucru să aibă loc înăuntru fiecare pas să-l închinaţi lui Dumnezeu… Iar paşii trebuie să-i îndreptaţi după porunci. Iar poruncile să le cunoaşteţi. Cam atât. Fiecare fapt îl puteţi subordona unei porunci şi în interior îi puteţi închina lui Dumnezeu lucrarea voastră cea întru El… Şi aşa îi veţi închina toată viaţa lui Dumnezeu.

— Cu rugăciunea lui Iisus străduiţi-vă să vă

deprindeţi astfel încât să se rostească singură… şi pe drum, şi la lucru… Şi celelalte rugăciuni scurte le puteţi repeta întotdeauna… Dumnezeule, *curăţeşte-mă*… *Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului*… *Povăţuieşte-mă, Doamne Dumnezeule*… şi cele asemenea lor.

Cum să ajungem până acolo, încât rugăciunea să devină trebuinţa noastră cea de toate zilele

Mulţi se întristează pentru faptul că, în ciuda dorinţei de a dobândi deprinderea către aigăciune şi de a simţi în ea dulceaţa duhovnicească, rugăciunea, nu se ştie de ce, rămâne pentru ei tot un lucru silit şi pur exterior care nu are aproape nicio influenţă binefăcătoare asupra stării lor sufleteşti. Întristându-se pentru acest lucru, unii dintre cei ce au purtat corespondenţă cu Sfântul Teofan i s-au adresat lui pentru sfat: cum să educe în ei duhul rugăciunii şi ce trebuie să facă în acest caz?

Bazându-se pe acel principiu potrivit căruia tot binele de zideşte în noi prin lucrarea reciprocă a libertăţii şi a harului (cuvintele proprii ale preasfinţitului Teofan), el dă următorul sfat:

— Aţi dori să vă învăţaţi cu rugăciunea?… Rugaţi-vă mai des şi mai sârguincios, şi vă veţi învăţa cu ea. De altceva nici nu este nevoie. Dacă vă veţi osteni cu răbdare, cu timpul vi se va naşte rugăciunea neîncetată. Cum aţi învăţat să scrieţi? Prin osteneala scrierii, din dorinţa de a scrie corect, după model. Faceţi aşa şi în rugăciune şi vă veţi învăţa. Singură nu vine, trebuie să o învăţaţi.

— Puneţi-vă acest lucru ca scop al căutării şi căutaţi. Şi rugaţi-L pe Domnul să vă dăruiască rugăciunea dorită. Stăruiţi şi la Maica Domnului… Macarie cel Mare spune: roagă-te şi iar dă-ţi osteneala la rugăciune, şi Dumnezeu, văzând cât doreşti să te rogi cu râvnă, îţi va dărui rugăciunea… Un stareţ a spus despre sine că s-a rugat doi ani la Maica Domnului ca ea să-i dăruiască rugăciunea. „Odată – a spus el după ce m-am rugat, când m-am apropiat de icoana Maicii Domnului, mi-a coborât într-o clipă un foc dulce în inimă şi de atunci arde acolo”. Iată

darul rugăciunii! Căutaţi-l şi voi… Uneori se întâmplă astfel încât focul acesta să coboare în timpul dezlegării de păcate la spovedanie, alteori în timpul împărtăşirii cu Sfintele Taine. Căutaţi-l cu orice preţ.

— Însufleţiţi-vă cu nădejdea că Domnul, văzând osteneala voastră pentru rugăciune şi râvna cu care căutaţi deprinderea către ea, vă va dărui, în cele din urmă, rugăciunea – şi ea, întărindu-se în inimă, va ţâşni singură de acolo ca un izvor. Acest rod preafericit este rodul ostenelii rugăciunii! Aşteptarea lui i-a însufleţit pe toţi rugătorii şi dobândirea lui a fost pentru ei izvor de neîncetată fericire duhovnicească, de bucurie şi de liniştire în Dumnezeu.

Osteneala deprinderii rugăciunii socotiţi-o osteneala cea dintâi, mai importantă decât oricare alta. De aceea, însuşiţi-vă această osteneală şi, fără să vă pară rău, osteniţi-vă până când rugăciunea va deveni neîncetată.

Când ne rugăm, trebuie să ne lăsăm cu totul în voia lui Dumnezeu

Oricât de multe făgăduinţe îi sunt făcute rugăciunii creştine: *Cereţi şi vi se va da*; *căutaţi şi veţi afla*; *bateţi şi* îşi *se va deschide* (Matei 7, 7), totuşi nu trebuie niciodată să gândim că, dacă cerem ceva de la Domnul, neapărat trebuie să şi dobândim. Fiecare rugăciune creştină trebuie în mod obligatoriu să se încheie întotdeauna aşa: „Facă-se nu cum voiesc eu, Doamne, ci cum voieşti Tu” – adică, fie în toate voia Ta cea sfântă: bucură-ne cu mile sau asupreşte-ne cu necazuri, numai curăţeşte sufletul nostru, numai fă-l plăcut Ţie.

— Când vă rugaţi, aşteptaţi cele dorite – scrie preasfinţitul –, dar nu hotărâţi dinainte că aşa va hotărî şi Domnul, ci lăsaţi aceasta în voia Lui cu deplina supunere de a primi de la Domnul ceea ce va binevoi El să vă trimită. Lipsa acestei supuneri stâlceşte rugăciunea şi o lasă fără putere: căci fără ea rugăciunea va avea sensul acesta: vrei, nu vrei, Doamne, dă-mi.

— Cel ce râvneşte după viaţa duhovnicească, nicidecum nu poate spune: fac una şi alta şi iată ce

dobândesc. Zbate-te ca peştele pe uscat, căutând, şi vei primi ceea ce Domnul va binevoi să-ţi dea şi atunci când va binevoi.

— Dacă întârzie uneori cele cerute, aceasta depinde de lipsa de pregătire a solicitantului cu privire la primirea celor cerute.

— Trebuie să ne lăsăm în mâinile Domnului – să facă în noi şi cu noi ceea ce preferă voia Lui cea sfântă, numai să ne mântuiască. Acest principiu scrieţi-l în inimă.

— Ascultarea pe care mi-aţi încredinţat-o – de a mă ruga pentru NN – o voi împlini. Numai că nu mă voi ruga: „Doamne, ia lucrul acela şi dă lucrul acesta”, ci mă voi ruga aşa: „Fă cu el, Doamne, ceea ce este spre mântuirea lui”. Altfel rugăciunea va semăna cu o comandă făcută lui Dumnezeu… ceea ce nu este deloc folositor.

— Cineva avea obiceiul de a întreba: de ce te aşezi la rugăciune: să primeşti pensia sau să ceri milostenie? Foarte instructivă întrebarea!

În realitate, nu sunt puţini cei care, cu conştiinţa plină de sine a unor oarecare merite înaintea lui Dumnezeu, aşezându-se la rugăciune, îi trimit în gând „o socoteală” pentru răsplată…

Despre lacrimile la rugăciune

Lacrimile la rugăciune sunt semnul neîndoielnic al sincerităţii profunde şi al zdrobirii inimii celui ce se roagă. Dar, încuviinţând acest simţământ de înduioşare sufletească a celor ce stau la rugăciune, sfântul, totuşi, consideră necesar să remarce că tot este mai bine să înăbuşim lacrimile, mai ales când stăm în biserică.

— Lacrimile vărsate în timpul rugăciunii şi în biserică, şi acasă sunt binefăcătoare – scrie el dar nu trebuie să le arătăm. Aceste mărgăritare duhovniceşti, din cauză că sunt arătate, se întunecă… şi îşi pierd strălucirea şi valoarea lor. Dar este mai bine să vărsăm lacrimi acasă, iar în biserică să ascundem lacrimile, lăsând în inimă starea cea plângătoare… sau duhul umilit şi inima înfrântă… Şi întotdeauna să vă străduiţi să faceţi aşa.

— Există în inimă lacrimi care sunt mai bune decât

cele ce se varsă din ochi. Cele ce se varsă din ochi hrănesc viermele slavei deşarte, iar celelalte – din inimă – sunt ştiute numai de Dumnezeu… Este mai bine ca oamenii să-şi reţină lacrimile, rămânând cu zdrobirea inimii.

— Noaptea este cea mai bună pentru rugăciune… Mai ales miezul nopţii… Rugaţi-vă cu zdrobire de inimă şi cu lacrimi… Iată când trebuie să vărsaţi lacrimi… Iar în biserică – repetă iarăşi sfântul – înăbuşiţi lacrimile şi păstraţi duhul umilit…

Ne putem ruga pentru sinucigaşi?

Din pricina unei neînţelegeri, unii dintre noi socotesc că problema aceasta nu ar fi avut până acum o rezolvare în Biserica noastră sau, cel puţin, o socotesc o problemă care trebuie supusă cercetării amănunţite şi revizuirii din partea autorităţii bisericeşti. O mare parte a mirenilor noştri îşi îngăduie încă să gândească exact aşa şi cu privire la o altă problemă foarte asemănătoare cu aceasta şi anume: dacă păstorii ortodocşi trebuie să satisfacă cererile rudelor cu privire la săvârşirea deplinei prohodiri şi înmormântări bisericeşti a celor care în timpul vieţii s-au declarat ieşiţi din Biserica Ortodoxă, lucru pentru care nu au săvârşit pocăinţa cuvenită nici înainte de moarte. Iar moartea recentă a renumitului scriitor rus Lev Tolstoi, care pentru lucrările sale evident eretice a fost supus la vremea sa în mod public excomunicării bisericeşti şi de aceea a fost lipsit de înmormântarea creştină, a slujit ca motiv pentru discuţiile deosebit de aprinse cu privire la această problemă din urmă.

Din corespondenţa Sfântului Teofan se vede că şi el nu o dată a trebuit să dea răspunsuri cu privire la ambele probleme menţionate mai sus. Este adevărat, în răspunsurile lui de data aceasta nu vom găsi ceva nou şi măreţ: aici sfântul, la fel ca şi în toate celelalte ce se referă la învăţătura rânduită a Bisericii, păstrează cu stricteţe rânduielile canonice, dar noi credem că tot nu este de prisos să pomenim aici răspunsurile lui, întrucât suni expuse de el minunat de simplu, convingător şi accesibil pentru înţelegerea fiecăruia. În afară de aceasta, nu putem

să nu vedem din aceste răspunsuri cum sfântul cel înţelept, pentru împăcarea conştiinţei tulburate a întrebătorilor, se străduieşte să scoată din tezaurul inimii sale şi o parte de mângâiere creştină pentru necazurile lor.

— Mă întrebaţi – îi scrie el unuia dintre întrebători – dacă vă puteţi ruga pentru sinucigaşi. Biserica nu dă voie, cum, dar, se vor ruga fiii şi fiicele? Eu cred uneori că ne putem ruga acasă în rugăciunea noastră particulară. Dar aici apare ispita de a arăta că noi suntem mai milostivi decât Biserica şi însuşi Dumnezeu. Este de ajuns să ne limităm la părerea de rău pentru ei, lăsând soarta lor în mila nemăsurată a lui Dumnezeu… Gândul că ne putem ruga pentru cei care sunt învredniciţi de înmormântarea bisericească se sprijină pe presupunerea că cei ce au îngăduit înmormântarea bisericească nu au socotit că ucigaşul s-a ucis pe sine în mod conştient.

În alt loc, cu privire la aceeaşi problemă, sfântul scrie:

— Ce grozăvie! Avea unsprezece ani şi s-a spânzurat! E de mirare! Ce l-a putut duce la acest lucru? îl putem pomeni? Ca faptă de iubire, de ce să nu-l pomenim… Ce minte a avut el? Dumnezeu însuşi ştie totul mai bine decât noi toţi, poate mai mult să reducă vina şi va ierta, şi va milui dacă dreptatea nu va împiedica mila… Iar pentru noi este mai sigur decât orice să lăsăm totul în mâinile lui Dumnezeu. Eu, totuşi, întotdeauna am crezut şi cred – repetă iarăşi sfântul – că în particular, în rugăciunea mea, îi pot pomeni pe aceşti oameni.

* * *

Dezvăluind acele temeiuri pentru care Sfânta Biserică interzice să se săvârşească rugăciuni publice pentru cei ce au murit în afara comuniunii bisericeşti, sfântul îi răspunde unuia dintre solicitanţi astfel:

— Mă întrebaţi cum să-i pomeniţi pe părinţii dumneavoastră, care au murit sectari? În rugăciunea dumneavoastră particulară pomeniţi-i şi rugaţi-vă pentru ei, adresându-vă milei nemărginite a lui Dumnezeu, şi în ea lăsaţi soarta lor. Iar în biserică nu trebuie să-i pomeniţi.

Biserica se roagă pentru fiii ei să-şi păstreze credinţa şi să izbândească în ea; iar pentru cei ce se află în afara ei, se roagă să se întoarcă la credinţă şi să se unească cu ea. De vreme ce adresarea aceasta trebuie să se săvârşească aici, pe pământ, atunci şi puterea acestei rugăciuni se limitează la şederea pe pământ a celor pentru care se săvârşeşte rugăciunea. Biserica este legătura vie a tuturor credincioşilor, care, unindu-se într-un întreg sub un singur Cap – I-Iristos Domnul, alcătuiesc un singur trup. Biserica o alcătuiesc credincioşii – vii şi morţi. Cei ce ies de aici necăjiţi rămân în afara ei şi în afara Domnului, a Capului ei. Necredincioşii de pe pământ sunt chemaţi şi, dacă se folosesc de această chemare aici şi intră în Biserică, atunci şi dincolo vor fi aşa, adică fiii Bisericii. Mântuitorul spune: *Cel ce va crede şi se va boteza se va mântui*; *iar cel ce nu va crede se va osândi* (Marcu 16, 16). Şi mai spune: *De nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va putea să intre în împărăţia lui Dumnezeu* (Ioan 3, 5), iar acest lucru trebuie să se săvârşească pe pământ. Şi mai mult: în ceruri este dezlegat numai ceea ce este dezlegat pe pământ. Au existat experienţe din acestea: când cineva dintre cei vrednici de împărăţie a murit cu un păcat nedezlegat, Domnul l-a condamnat să se întoarcă pe pământ pentru terminarea celor neterminate. Cei ce mor în afara credinţei sunt asemenea sinucigaşilor. Pentru sinucigaşi Biserica nu se roagă, căci ei mor în păcat de moarte, nedezlegat, necurăţit prin pocăinţă… Este dureros să audă acest lucru iubirea pe care o aveţi pentru părinţii dumneavoastră, dar la aceasta puteţi adăuga ceea ce este rânduit pentru pruncii care mor fără botez. Aceştia sunt lăsaţi în mila nemărginită a lui Dumnezeu. Lăsaţi şi dumneavoastră în mila lui Dumnezeu soarta părinţilor şi rugaţi-vă pentru ei în rugăciunea dumneavoastră particulară – să le fie lor după mila aceasta şi după credinţa dumneavoastră în mila aceasta.

Cu acelaşi scop, de a-i convinge pe cei nedumeriţi în privinţa părerii lor greşite despre Biserica noastră Ortodoxă – cum că ea ar fi obligată să se conducă în toate

relaţiile cu oamenii nu altfel decât numai după sentimentul iubirii, de vreme ce interdicţia ei de a săvârşi rugăciuni pentru cineva, după cuvintele lor, înseamnă cu cuvântul să propovăduiască un lucru, iar cu fapta să procedeze cu totul pe dos – preasfinţitul" propune atenţiei celor nedumeriţi următoarele de mai jos:

— Iubirea – spune el – este temelia tuturor legilor şi a virtuţilor, nu numai a celor evanghelice, ci şi a celor omeneşti, laice; prin urmare, orice faptă, conformă cu legea, este conformă şi cu iubirea şi orice valoare a faptei, conformă cu legea, sau justă, este conformă şi cu iubirea, însă iubirea este mai înaltă şi mai amplă decât legea, fixistă fapte de iubire care nu sunt hotărâte prin lege stabilită şi nu sunt deloc împotriva legii; însă faptele hotărâte prin lege şi neîmplinite de persoana de sub lege sunt fărădelegi şi sunt potrivnice iubirii chiar dacă au tins spre binele cuiva. Acest lucru are importanţă mai ales în sens juridic. Dacă judecătorul îl achită pe cel vinovat împotriva legii sau îl răsplăteşte pe cel nedemn de răsplată.

7 – Inaltoreasfinţitul mitropolit al Moscovei Filaret a condamnat chiar şi raptul de a fi îngăduite de cineva grijile inutile privitoare la fastul din iadrul înmormântării persoanelor care mor subit. „Dacă voim să înfrumuseţăm moartea cea tristă printr-o înmormântare onorabilă – a scris el cu o anumită ocazie – îi aducem o jignire morţii cucernice, e-alând-o cu ea pe cea năprasnică. Spuneţi, de vreme ce Dumnezeu trimite un fapt umilitor, îi va fi Lui plăcut acest lucru?" (Scrisorile mitropolitului Filaret către rectorul Academiei duhovniceşti din Moscova).

chiar dacă, în aparenţă, le face un lucru bun celui vinovat şi celui nedemn, totuşi face mai mult rău decât bine, încălcând iubirea faţă de binele obştesc, autoritate şi reguli[2]. Este lăudată, spuneţi voi, mila la judecată… Aşa, în chip lăudabil procedez eu dacă ştiu să arăt milă fără să încalc dreptatea judecăţii; altfel mila mea merită să fie

2 Nu în zadar se spune: „Şi în milă este nevoie de raţiune" (proverb rusesc - n.r.).

bătută cu vărgile. Mila trebuie să se îmbine cu adevărul… Nu rezolvă cel mai bine această problemă Crucea lui Hristos?… Ce iubire nemărginit de mare este în ea şi alături de ea – ce dreptate nemărginit de mare!

VIAŢA LUMEASCĂ, CU TREBURILE ŞI GRIJILE EI, NU ESTE, OARE, O PIEDICĂ ÎN LUCRAREA MÂNTUIRII?

— ExiStă la noi o superstiţie, şi se pare că este generală – scrie preasfinţitu! Teofan potrivit căreia, imediat ce ne apucăm de ceva prin casă sau în afara casei, ieşim din sfera lucrurilor dumnezeieşti, plăcute lui Dumnezeu. De aceea, când se naşte dorinţa de a trăi în chip plăcut lui Dumnezeu sau vine vorba despre acest lucru, de obicei acestea sunt însoţite de ideea că, dacă este aşa, atunci trebuie să fugi din societate, să fugi de acasă în pustie, în pădure. În realitate, niciuna, nici cealaltă nu sunt aşa. Treburile vieţii de zi cu zi şi cele sociale, de care depinde statornicia caselor şi a societăţilor, sunt treburi hotărâte de Dumnezeu şi împlinirea lor nu înseamnă retragere într-un domeniu neplăcut lui Dumnezeu, ci înseamnă umblare în treburile dumnezeieşti. Având această credinţă greşită, toţi fac în aşa fel încât în treburile vieţii zilnice şi în cele sociale nu au nicio grijă cu privire la a se gândi la Dumnezeu.

Sfântul-zăvorât dezvăluie cu deosebită temeinicie şi claritate greşeala acestei convingeri a mirenilor. Pentru o mai mare familiarizare cu punctele de vedere ale preasfinţitului privitoare la acest subiect, alături de fragmente din scrisorile lui adresate diferitelor persoane ne permitem să scoatem câteva citate din cartea lui *Ce este viaţa duhovnicească şi cum trebuie să o clădim*. Iată ce a scris preasfinţitul cu privire la problema de faţă:

— Daţi-mi voie să am convingerea că tot ceea ce faceţi prin casă şi în afara casei privitor la treburile vieţii zilnice este lucru dumnezeiesc şi plăcut lui Dumnezeu. Căci pentru toate cele implicate aici există diferite porunci. Iar împlinirea poruncilor cum să nu fie plăcută lui Dumnezeu?! Prin superstiţia voastră le faceţi întru totul neplăcute lui Dumnezeu, pentru că le împliniţi nu cu acea

dispoziţie cu care voieşte Dumnezeu să fie ele împlinite. Lucrurile dumnezeieşti nu sunt săvârşite de voi în chip dumnezeiesc. Şi trec fără folos şi mai depărtează şi mintea de Dumnezeu.

— De ce acum nu vă merge totul bine? Cred că nu vă merge bine deoarece voiţi să-L pomeniţi pe Domnul uitând de treburile vieţii de zi cu zi. Însă treburile zilnice zac în conştiinţă şi înlătură pomenirea Domnului. Şi trebuie, dimpotrivă, să vă îngrijiţi de treburile zilnice, dar ca şi cum vă sunt încredinţate de Domnul şi ca şi cum le săvârşiţi înaintea Domnului. Altfel nu vă va ieşi niciuna, nici alta, dar în acest caz vor fi duse la capăt şi una şi alta.

— Împliniţi acest lucru, şi de acum începeţi toate aceste treburi să le faceţi cu conştiinţa că a face aşa este poruncă, şi faceţi-le ca şi cum împliniţi porunca lui Dumnezeu. Când vă veţi orândui aşa, atunci niciuna din treburile zilnice nu va îndepărta gândul vostru de Dumnezeu, ci, dimpotrivă, îl va apropia de El. Toţi suntem robii lui Dumnezeu. Fiecăruia El i-a hotărât locul şi lucrul său şi vede cum fiecare îşi îndeplineşte lucrul hotărât. El este pretutindeni. Şi vă vede şi pe voi. Ţineţi minte acest lucru şi faceţi orice treabă ca şi cum vă este încredinţată de Dumnezeu, oricare treabă ar fi ea. Aşa să faceţi şi treburile de acasă. Iar când vine cineva din afară sau ieşiţi voi din casă, ţineţi minte: în primul caz, faptul că Dumnezeu v-a trimis acea persoană şi vede dacă o primiţi şi vă purtaţi cu ea în chip dumnezeiesc, iar în al doilea caz, faptul că Dumnezeu v-a încredinţat să faceţi un lucru în afara casei şi vede dacă îl faceţi aşa cum voieşte El să-l faceţi.

Dacă vă veţi orândui aşa, atunci nici treburile casnice, nici cele din afara casei – nimic nu va mai abate mintea voastră de la Dumnezeu, ci, dimpotrivă, o va ţine lângă El, din considerentul că faceţi un lucru plăcut lui Dumnezeu.

Mai cu seamă, vorbind despre modul în care trebuie să punem de acord împlinirea îndatoririlor casnice şi gospodăreşti, destul de greoaie şi câteodată foarte

neînsemnate, cu îndatoririle de creştin pe care le are fiecare dintre noi, sfântul, deşi nu neagă faptul că toate treburile acestea, în realitate, nu pot să nu ne atragă în sfera grijilor lumeşti, totuşi ne dă în acelaşi timp de înţeles că fără aceste treburi i-ar fi imposibil omului să trăiască.

— Aşa sunt treburile gospodăreşti! – spune el. Nimic nu ne mai rămâne aici decât să răbdăm şi să înţelegem că spre aceasta este menită viaţa de pe pământ, ca omul să muncească în sudoarea frunţii, iar nu să filosofeze: acesta este canonul nostru obştesc.

Dar găsiţi mijlocul de a uşura cumva această povară. Prin ce? Fie prin ocupaţiile spirituale, fie prin bucuriile estetice, fie prin mângâierile legăturii frăţeşti cu ceilalţi… şi, cel mai mult, prin satisfacerea necesităţilor şi tendinţelor religioase.

Adăugaţi la acestea deprinderea sufletului de a se ocupa cu gospodăria atunci când aveţi de făcut vreo treabă gospodărească. Iar când nu aveţi de făcut aşa ceva, sufletul să se ocupe cu altceva, mai ales cu ceva care să aibă legătură cu Dumnezeu…

— Cea mai mare primejdie datorată treburilor neîncetate este înăbuşirea sentimentelor religioase. Însă acest lucru nu este pricinuit de natura treburilor zilnice, ci de greşeala pe care o facem atunci când de îngăduim să ne afundăm şi cu gândurile, şi cu simţămintele, şi cu dorinţele, şi cu grijile numai în treburile zilnice. Iar acest lucru poate nici să nu existe.

— Străduiţi-vă să nu vă aflaţi cu tot sufletul în treburi, ci numai cu vârfurile degetelor mâinilor şi picioarelor şi numai cu marginile urechilor. Iar mintea şi atenţia împreună cu sentimentul ţineţi-le îndreptate spre alte lucruri. Mi se pare că v-am scris să treceţi mai des cu mintea prin toate adevărurile lui Dumnezeu.

Faceţi aşa, şi în minte se va întări unitatea de idei şi atunci şi treburile vor fi fără importanţă.

— Sfântul Antonie cel Mare a rânduit: mâinile la lucru, iar mintea – la cer să fie! El însuşi a făcut aşa şi tot aşa i-a învăţat şi pe toţi ceilalţi.

— Începeţi totul cu rugăciunea, continuaţi cu nădejdea şi încheiaţi cu mulţumirea. Fiecare lucru va fi acoperit cu un văl dumnezeiesc… şi nu îl va alunga pe Dumnezeu din suflet… Apoi, când treceţi de la un lucru la altul, în timpul trecerii alungaţi din suflet tot ce este lumesc şi îndreptaţi-vă atenţia şi sentimentul către Dumnezeu şi fiţi cu Dumnezeu sau repetaţi vreunul dintre psalmi.

— De un singur lucru trebuie să aveţi grijă, ca tot ceea ce ţine de treburile zilnice să provoace mai puţină agitaţie… Presupun că este cu putinţă în toate treburile zilnice să menţineţi sufletul fără să se frământe. Căci şi marii sfinţi s-au orânduit şi au umblat de colo până colo cu treburi. Atanasie Athonitul a şi. murit în timpul unei construcţii. Ceea ce înseamnă că treburile construirii pot fi îmbinate cu viaţa lăuntrică…

Agitaţia o provoacă nu treburile, ci modul săvârşirii lor. Când se face un lucru, iar altele se îngrămădesc cu sutele în minte, trebuie să le alungăm pe acelea toate şi să facem un singur lucru şi, în acelaşi timp, să-l facem cu mâinile, iar cu mintea să fim la locul nostru.

— Ce gospodari au fost Avraam şi Iov şi ceilalţi patriarhi! Şi au devenit modelele credinţei, ale răbdării şi ale tuturor virtuţilor.

— Încercaţi să înţelegeţi astfel toate treburile voastre ce ţin de gospodărie şi de celelalte lucruri ca şi cum v-ar fi desemnate direct de Domnul însuşi şi – nu numai în general, ci în particular – să vedeţi aşa fiecare lucru. Atunci când vă apucaţi de lucru şi îl săvârşiţi, puteţi ţine minte şi faptul că trebuie să-l împliniţi ca şi cum ar fi plăcut Domnului… Astfel, în timpul săvârşirii lui, gândul va fi cu Domnul. Dacă la sfârşit, după ce aţi simţit ajutorul lui Dumnezeu, îi mulţumiţi Domnului, atunci Domnul va fi şi la sfârşit cu voi. Dacă veţi săvârşi apoi în aceeaşi ordine al doilea, al treilea lucru şi aşa mai departe până la sfârşitul zilei – iată, toată ziua veţi fi cu gândul la Domnul. Iar acest lucru este tocmai ceea ce trebuie… adică să umblaţi în prezenţa lui Dumnezeu.

— Gospodăria nu este un lucru păcătos. Provoacă puţină agitaţie, dar, după ce vă obişnuiţi, puteţi duce totul la bun sfârşit cu duh liniştit şi cu gândul la Domnul.

— Pentru că avem nevoie de adăpost, îmbrăcăminte, hrană şi alte lucruri, trebuie să le procurăm, de aceea trebuie să ne gândim şi să ne îngrijim de acest lucru. Şi nu este niciun păcat în a face aceste lucruri. Aşa a blagoslovit Dumnezeu să orânduim viaţa noastră.

— Este îndoielnic faptul că mântuirea noastră ar putea îi orânduită în afara împlinirii îndatoririlor pe care le presupun profesia şi starea noastră. Căci, de vreme ce şi una şi alta sunt de la Dumnezeu, şi una şi alta pot fi îndreptate fie spre placul Lui, dacă sunt împlinite cu devotament, fie spre jignirea Lui, dacă nu sunt împlinite cu credinţă.

— Cine trăieşte în familie are parte de mântuire datorită virtuţilor dobândite în familie. Dar aceasta nu înseamnă să facă totul într-un mod diferit, ci să facă tot ceea ce depinde de sine. Îndată ce totul a fost făcut, nu mai are rost să se chinuie. Desigur, nici de mântuială nu trebuie să lucreze, dar nici să se chinuie nu trebuie, ci să lase totul în voia Domnului.

— De la mireni nici nu se poate cere o asemenea curăţie a gândurilor şi a simţămintelor, curăţie care se cere de la pustnici şi monahi. Totuşi, şi ei trebuie să se îndrepte degrabă tot într-acolo… Căci pentru toţi este scris: căutaţi *cele de sus* (Col. 3, 1).

— În timp ce pustnicul le scoate pe toate celelalte din atenţie, voi trebuie ca, făcând toate treburile zilnice, să le faceţi în aşa fel încât nici de Domnul să nu uitaţi. Dacă vă veţi trudi să lucraţi astfel, atunci veţi dobândi din belşug aceleaşi daruri pe care le dobândeşte şi pustnicul… Nu puteţi renunţa la treburile voastre zilnice. Sunteţi legaţi de ele prin porunci şi, încălcându-le sau neîmplinindu-le, veţi face un lucru neplăcut lui Dumnezeu. Pentru toate acestea sunt date poruncile – pentru toate legăturile voastre cu soţul, cu slugile, cu rudele şi cu toţi ceilalţi.

— Lipsa desăvârşită a grijilor este însuşirea

oamenilor care s-au lepădat de lume; dar voi aveţi treburi de făcut. Sunteţi soţ, părinte, proprietar şi, poate, şi altceva. Fiecare dintre aceste titulaturi [denumiri] vă încarcă cu îndatoriri hotărâte prin poruncile lui Dumnezeu. A le îndeplini este osteneala voastră spre mântuire. Aşa v-a hotărât Dumnezeu. În acestea să şi rămâneţi.

Gândul la faptul că viaţa lumească prezintă în sine foarte multe piedici pentru lucrarea mântuirii are principalul sprijin în faptul că, potrivit convingerii mirenilor, pentru dobândirea mântuirii este nevoie din partea noastră să avem anumite lucrări deosebit de mari ale virtuţilor şi nu este cu putinţă ca omul să le manifeste, ocupat fiind cu diferitele griji ale vieţii şi cu treburile casnice. Sfântul socoteşte acest punct de vedere total greşit.

— Mare rătăcire – scrie el – este atunci când oamenii cred cum că pentru cer ar trebui să facă lucruri mari şi strălucite. Nu este deloc aşa. Trebuie numai să facem totul după poruncile Domnului. Dar ce anume? Nimic deosebit, decât numai ceea ce i se pare fiecăruia că trebuie potrivit împrejurărilor vieţii lui, ceea ce cer situaţiile particulare pe care le întâmpină fiecare dintre noi… Şi acest lucru iată cum îl facem. Dumnezeu orânduieşte soarta fiecăruia şi tot cursul vieţii fiecăruia este, de asemenea, lucrarea atotbunei 1. ui providenţe, prin urmare, şi fiecare moment, şi fiecare întâlnire. De exemplu: vine la voi un sărac – Dumnezeu este Cel care l-a trimis. Ce trebuie să faceţi? Să-l ajutaţi. Dumnezeu, Care l-a adus la voi pe cel sărac, desigur, cu dorinţa ca voi să vă purtaţi faţă de acest sărac aşa cum îi place Lui, se uită la voi să vadă cum vă purtaţi în realitate, i-l voieşte ca voi să-l ajutaţi pe cel sărac. Dacă îl ajutaţi, tăceţi un lucru plăcut lui Dumnezeu şi faceţi un pas spre jelui final – moştenirea cerului. Generalizaţi acest caz şi va reieşi că în orice caz şi în orice întâlnire trebuie să facem i/era ce voieşte Dumnezeu să facem. Iar ceea ce voieşte HI, ştim cu siguranţă din poruncile prescrise nouă. Caută cineva ajutor? Ajutaţi-l. V-a jignit cineva? Iertaţi-l. Aţi lignit voi înşivă pe cineva? Grăbiţi-vă să-i cereţi iertare

şi să vă împăcaţi. V-a lăudat cineva? Nu vă mândriţi. V-a mustrat? Nu vă supăraţi. A sosit vremea rugăciunii?

Rugaţi-vă. Trebuie să munciţi? Munciţi… Şi aşa mai departe. Dacă, după ce analizaţi toate acestea, vă propuneţi să lucraţi în toate situaţiile aşa încât faptele voastre să fie plăcute lui Dumnezeu, fiind săvârşite negreşit după porunci, atunci toate problemele ce ţin de viaţa voastră vor fi rezolvate astfel pe deplin şi în chip mulţumitor. Ţelul este viaţa fericită de dincolo de mormânt; mijloacele sunt faptele săvârşite după porunci, a căror împlinire o cer toate împrejurările vieţii. Mi se pare că totul aici este clar şi cât se poate de simplu şi nu are rost să vă chinuiţi cu probleme complicate. Trebuie să vă scoateţi din minte toate planurile referitoare la activitatea mult-folositoare, multilaterală şi general umană la care visează intelectualii de astăzi şi viaţa voastră va arăta ca fiind aşezată într-un cadru liniştit şi ducând fără zgomot către ţelul principal. Ţineţi minte că Domnul niciun pahar cu apă rece, oferit celui însetat, nu îl uită.

— În viaţa de zi cu zi, dacă există ceva care împiedică viaţa duhovnicească, acestea nu sunt deloc treburile sau ocupaţiile, ci sunt multele griji deşarte, care chinuie inima şi, printre altele, nu pot câtuşi de puţin să urnească lucrurile din loc, şi mai sunt şi aceste îngrijorări, care încâlcesc gândurile ca un smoc de păr.

— Faptul că fiecare lucru socotit demn de împlinire trebuie săvârşit cu toată sârguinţa este o datorie îngrădită de un blestem cumplit: *Blestemat să fie tot cel ce face lucrurile Domnului cu nebăgare de seamă* (Ier. 48, 10).

Însă grija sau multele griji deşarte, care chinuie inima şi nu îi dau pace, reprezintă boala celui căzut, care s-a apucat să-şi orânduiască singur soarta şi se agită în toate părţile. Grijile împrăştie mintea şi nici măcar asupra acelui lucru pentru care ele se frământă nu îi dau voie să se concentreze.

— Împotriva acestei boli sunt îndreptate toate învăţăturile Mântuitorului despre lipsa grijilor: *Nu vă îngrijiţi de ziua de mâine, căci ziua de mâine se va îngriji*

de ale sale (Matei 6, 34) şi aşa mai departe. Aceasta nu înseamnă să nu facem nimic, ci, toate făcându-le, să nu ne chinuim cu griji de prisos, care nu ne oferă nimic, ci numai ne chinuie… Multele griji deşarte sunt păcătoase prin faptul că vor să orânduiască şi să dobândească totul singure, fără Dumnezeu; prin faptul că după aceea ne învaţă să ne punem nădejdea numai în cele dobândite şi în celelalte mijloace ale noastre, nu în pronia lui Dumnezeu, şi astfel şi ceilalţi sunt influenţaţi să socotească bunurile vieţii lumeşti ca fiind principalul ţel şi viaţa aceasta ca fiind ultima, fără să-şi lărgească cugetul despre viaţa viitoare. Vedeţi ce duh luptător împotriva lui Dumnezeu sălăşluieşte în aceste griji deşarte!… Daţi-mi voie să fac deosebire între râvna cuvenită şi grija necuvenită şi obişnuiţi-vă să faceţi toate lucrurile cu trezvie, fără să vă; ibateţi cu gândul de la Domnul, ci, dimpotrivă, să vă păstraţi convingerea că prin toate acestea îi faceţi I.ui pe plac.

Liniştindu-i pe aceia care se învârt în cercul restrâns al vieţii de familie prin convingerea că niciuna din treburile gospodăreşti, în cazul în care este săvârşită în bună rânduială, nu îi poate împiedica pe calea mântuirii, sfântul-zăvorât, de asemenea, nu vede nicio trebuinţă a celor ce râvnesc la o viaţă creştinească bună în a evita neapărat să ia asupra lor o îndatorire obştească sau alta sub pretextul de a avea mai multă libertate să-l facă pe plac Domnului.

— Mă întrebaţi dacă nu cumva greşiţi continuând să duceţi jugul conducerii? Nu! Sunteţi obligaţi să-l duceţi până când autorităţile vă vor spune „ajunge”. De vreme ce ele nu numai că nu vă spun acest lucru, dar, mai mult, vă încredinţează o nouă sarcină, cunoscându-vă neputinţele trupeşti, atunci nu trebuie deloc nici în minte să vă puneţi întrebarea: nu trebuie, oare, să renunţ la osteneli?

Aţi putea găsi un motiv pentru a renunţa la ele – preferinţa lucrării lăuntrice faţă de aceasta exterioară este un motiv convingător: căci lucrarea lăuntrică nu are preţ şi nimic nu trebuie să preferăm înaintea ei; însă a renunţa

chiar şi pentru ea la ostenelile care vă sunt încredinţate s-ar putea numai în cazul în care aceste osteneli ar împiedica-o şi ar distruge-o. Şi nu putem spune acest lucru. În suflet vă arde neîncetat rugăciunea către Dumnezeu. Nu au împiedicat-o, aşadar, treburile săvârşite? Trebuie să afirmăm că nu o împiedică dacă adăugăm la ele ceva. Treburile acestea sunt numai în aparenţă lumeşti, iar în esenţă nu au însuşire pământească. De aceea, trudindu-ne asupra lor, după cât se pare, putem să nu fim departe de Domnul. În acelaşi timp, aflarea sufletului cu Domnul, în care constă toată esenţa lucrării lăuntrice, nu depinde de noi. Domnul cercetează sufletul, iar sufletul se află cu El şi este încălzit de EI. Îndată ce Domnul. Se depărtează, sufletul rămâne pustiu şi nu stă deloc în puterea lui să-L întoarcă la sine pe Bunul Proniator al sufletelor. Însă Domnul. Se depărtează, încercând sufletul, şi se mai întâmplă că Se depărtează, pedepsindu-l nu pentru lucrurile exterioare, ci pentru ceva ce sufletul a primit înăuntru. Când Domnul. Se depărtează, încercând sufletul, dacă acesta strigă, EI Se întoarce imediat. Iar când. Se depărtează, pedepsindu-l, nu. Se întoarce imediat, nu. Se întoarce până când sufletul nu-şi conştientizează păcatul, nu se căieşte, nu plânge şi nu-şi săvârşeşte canonul. Acum, dacă renunţaţi la sarcini şi porniţi astfel împotriva voii Domnului, credeţi, oare, că El va rămâne cu sufletul vostru? Dacă acest lucru va fi păcat înaintea Lui, atunci El va pleca şi nu. Se va întoarce. Şi cele făcute spre binele lucrării lăuntrice se vor îndrepta spre vătămarea ei şi chiar spre nimicirea ei totală… Aşadar, după părerea mea, duceţi jugul atât timp cât stăpânul nu vă înhamă împotriva voinţei voastre.

— Vă plângeţi că aţi început să postiţi, dar nu sunteţi în stare să scăpaţi de deşertăciuni. Şi îmi daţi ca exemplu faptul că mulţi vin cu treburi pe care le implică serviciul vostru… Treburile de la serviciu nu sunt deşertăciuni, ci sunt lucrurile lui Dumnezeu… Numai… să săvârşiţi aceste treburi cu conştiinţa că împliniţi voia lui Dumnezeu. Faceţi deosebire în viaţa voastră între deşertăciune şi

nedeşertăciune şi veţi vedea că şi în mijlocul treburilor de la serviciu puteţi face voia lui Dumnezeu în fiecare clipă. Adăugaţi aici: să le faceţi spre slava lui Dumnezeu. Şi, iată, veţi fi sfinţi sau căutători ai sfinţeniei.

— Regret mult că studiile voastre (ştiinţifice) vă distrag de la starea de rugăciune. Astfel se stinge viaţa duhovnicească. Şi tocmai ea este viaţa cea adevărată. Faceţi bine că vă luptaţi cu acest păcat legat de împrejurări. Şi să continuaţi. Şi durerea inimii pentru acest lucru să o exprimaţi înaintea Domnului în rugăciune, cerându-l ca şi studiile să se desfăşoare la vremea lor şi duhul de rugăciune să nu plece de la voi. Şi Domnul vă va ajuta!

Însă trebuie să depuneţi şi voi efort în acest sens. Osteniţi-vă să vedeţi urmele lui Dumnezeu în acele fenomene pe care le studiaţi şi, văzându-le, mărturisiţi-l acest lucru Domnului şi înălţaţi-vă cu gândul la El chiar în cursul ostenelii voastre. Atunci studiile voastre vor semăna puţin cu lectura unei cărţi duhovniceşti. Şi iată ce să mai faceţi: să dobândiţi deprinderea de a osteni mintea cu studiile ştiinţifice numai în anumite ore, iar după ierminarea lor, să le scoateţi pe toate din minte şi să rămâneţi numai cu Domnul, iar solurilor, sărurilor şi acizilor să nu le îngăduiţi să-şi facă loc în minte [persoanele acestea studiau chimia]. Căci acest lucru duce şi la zdruncinarea sănătăţii... Binevoiţi să daţi ascultare celor prescrise şi veţi vedea cât de bine va fi... înclinaţia voastră către anumite activităţi este darul lui Dumnezeu, însă Dumnezeu nu ne dă nimic care să ne îndepărteze de El, ci tot ceea ce ne dă – ne dă ca să ne ducă la El. Aşa este şi darul vostru. Dacă activitatea specifică darului îl îndepărtează pe om de Dumnezeu, nu este vinovat Dumnezeu, Care a dat darul, ci vinovat este omul, care nu lucrează potrivit darului. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu voi.

Altei persoane sfântul îi scrie:

— Degeaba vă neliniştiţi din pricina faptului că uneori ţipătul copilului mic [al orfanului înfiat] vă

întrerupe de la rugăciune de parcă v-ar atrage de la lucrul lui Dumnezeu la un lucru străin de Dumnezeu. Şi unul şi celălalt sunt lucrurile lui Dumnezeu. Lui Dumnezeu îi place când copilaşii Lui tind către El ochii lor în rugăciune, dar nu mai puţin îi place atunci când unii dintre fiii iubiţi se grăbesc să aibă grijă de ceilalţi fii ai Lui. Aşadar, nu vă tulburaţi. Ci, rugându-vă, duceţi lucrul lui Dumnezeu la bun sfârşit şi, având grijă de cel mic, faceţi acelaşi lucru. Şi Dumnezeu vă va cerceta cu aceeaşi înduioşare şi când vă veţi ruga, şi când veţi avea grijă de cel mic. Cât de bine este că-l iubiţi pe copilaş! Iubirea dumneavoastră hrăneşte în mod direct sufletul lui şi nu simte lipsa mamei. Rămâneţi în această stare…

Deşi sfântul-zăvorât, aşa cum deja am văzut, nu socoteşte viaţa lumească o piedică în lucrarea izbândirii creştine, totuşi celor ce râvnesc la curăţia cugetelor lor le dă sfatul de a evita după posibilitate zgomotul vieţii lumeşti.

— Adevăr spuneţi – confirmă el ideea pe care i-a expus-o una dintre cunoscutele sale cu care purta corespondenţă – când afirmaţi că este greu în mijlocul societăţii zgomotoase să vă ţineţi atenţia îndreptată spre Dumnezeu şi să vă păziţi de cuvintele şi de gândurile, fie deşarte, fie chiar rele. Aceasta este structura vieţii laice. Şi dorinţa dumneavoastră de a vă menţine departe de acest zgomot este foarte firească.

— Să dea Dumnezeu ca acest simţământ care vă depărtează de viaţa lumească şi de plăcerile lumeşti să se păstreze pentru totdeauna în dumneavoastră. Însă este posibil şi să vă răzgândiţi. După cât se vede, nu se poate să nu intraţi în contact cu această viaţă. A doua oară nu va mai fi aşa de tulburător, a treia oară va fi chiar mai puţin, iar mai târziu – nu va mai fi deloc. Ce simt cei cărora le este dat să intre într-o fabrică de tutun? îi mănâncă ochii, îi mănâncă şi nasul şi nu pot respira. Iar cei care sunt acolo nu au nimic; dar şi aceştia noi, după ce stau puţin, nu mai clipesc din ochi şi nu mai strănută aşa, apoi aceste neplăceri încetează cu totul. Vedeţi să nu vă însuşiţi şi

dumneavoastră asemenea rânduieli de viaţă care să vă tulbure liniştea!

— Să vă lepădaţi întru totul de toate, desigur, nu se poate, dar să refuzaţi cât puteţi să intraţi în cercul acestei vieţi lumeşti, iar când sunteţi traşi împotriva voinţei, să vă purtaţi ca şi cum nu aţi fi acolo: văzând, să nu vedeţi şi, auzind, să nu auziţi. Cele văzute să vă treacă pe lângă ochi şi cele auzite să vă treacă pe lângă urechi. În exterior, să lucraţi ca toţi ceilalţi; însă inima voastră să o păziţi de simpatii şi atracţii. În aceasta se află principalul – să vă păziţi inima; şi să fiţi acolo numai cu trupul, nu şi cu sufletul, împlinind cu devotament porunca apostolului: *să lui… cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca şi cum nu s-ar folosi deplin de ea* (*I* Cor. 7, 31). Lume înseamnă aici ceea ce avem noi – viaţa lumească. Iar voi sunteţi cei ce se folosesc de lume, adică cei ce au nevoie să intre în contact cu viaţa lumească; dar când veţi ţine departe de toate inima voastră, atunci veţi fi ca unii, care nu se folosesc de viaţa aceasta, adică nu din simpatie şi dorinţă veţi lua parte la ea, ci fiind obligaţi de starea voastră actuală.

— Cel ce pluteşte pe marea vieţii trebuie să-şi păzească bine corabia şi să o conducă aşa cum se cuvine, evitând bancurile de nisip şi stâncile subacvatice şi ciocnirile dezastruoase. Dacă se stârneşte furtuna, nu trebuie să-şi piardă curajul, ci să se uite la far ca să ajungă mai repede în port. Aduceţi-vă aminte de Lot… În jur ardea Sodoma, iar el îşi urma drumul său. Se chinuia în sufletul lui, dar acest lucru nu l-a împiedicat să se mântuiască.

— Nu vă puteţi înstrăina cu totul de societate. Dar de voi depinde să fiţi mai mult acolo unde sunt mai puţine desfătări. Şi, chiar şi atunci când sunteţi în mijlocul desfătărilor, nu lăsaţi inima voastră sub impresia plăcerilor care vă stau înainte şi care se datorează privirilor, auzului şi celorlalte simţuri. Viaţa în lume tocmai de aceea nu este bună, pentru că aduce în suflet prea multe lucruri, persoane şi fapte, a căror amintire chinuie apoi sufletul. Şi nu vă dă voie să vă rugaţi aşa cum trebuie. Mijlocul împotriva acestui lucru este unul singur: să vă păziţi cât

puteţi inima de acceptarea impresiilor. Fie ca totul să treacă pe lângă voi fără să vă intre în inimă.

— Totuşi, să ştiţi că tot ceea ce este făcut de nevoie, fără atracţie, nu vatămă duhul. Trebuie să vă păziţi inima să nu se lipească de plăcerile lumeşti. Gustarea acestor plăceri stinge flacăra duhului în timp ce participarea la un anumit lucru, fără ca acesta să fie gustat, doar adie asupra acestei flăcări, nu o stinge. Nu fugiţi, totuşi, de oameni şi nu vă posomorâţi.

— Viaţa posomorâtă, respingătoare nu este viaţă dumnezeiască... Când Mântuitorul le-a spus postitorilor să se spele, să-şi ungă şi să-şi pieptene capul, s-a referit tocmai la a nu fi posomorâţi. De aceea, să nu credeţi că trebuie să renunţaţi la această viaţă întunecată. Nu, deloc. De toate darurile pe care vi le dă Domnul vă puteţi folosi, ungându-vă capul cu mir şi spălându-vă faţa. Însă de toate vă puteţi folosi nu la nimereală şi puteţi lucra nu de mântuială, ci creştineşte. Tocmai aşa – creştineşte – se cuvine să şi hotărâţi acum, când trebuie să separaţi partea lui Hristos de partea împăratului lumii în folosirea unora şi aceloraşi bunuri.

Mai puternic şi mai stăruitor îi previne sfântul cu privire la ispitele primejdioase ale vieţii lumeşti şi ale obişnuitelor ei desfătări pe cei care cred cu înfumurare că ispitele acestea nu sunt cumplite pentru ei.

— Ce tulburare este la voi! Vizite, serate, ospeţe, lui luri, teatre, plimbări... şi sunt cu putinţă aceste lucruri în fiecare zi?! Dacă da, atunci nici nenorocirea nu este departe. Principala voastră nenorocire ar fi să se stingă flacăra pe care o aveţi în inimă. Vai, vai, vai, ce nenorocire dacă se va stinge! Staţi împotriva vântului puternic. Dar cum să se stingă?! Voi înşivă aţi aprins-o? Nu. Şi, de asemenea, a o aprinde nu este treaba voastră. Iar Acela care a aprins-o nu este indulgent. Vă rugaţi înaintea I ui, iar El are un singur răspuns: „Eu am aprins-o, tu de ce în stins-o?” Şi, fie că nu arde deloc, fie că arde, stingătorului nerecunoscător îi este dat să ştie. Să vă i/. băvească Domnul de această nenorocire!

— Harul este şi tare ca stânca, şi fragil ca planta ce-ţi zice: nu mă atinge.

— Păziţi-vă inima să nu fie părtaşă la plăcerile veacului acestuia care o farmecă şi o năucesc.

— Duhul vieţii lumeşti lucrează ca beţia. Tot intră şi intră şi nu se simte… Iar apoi, dintr-odată, înaintea ochilor totul se înverzeşte… şi omul cade la pământ… Şi nu izbuteşte să privească înjur, să vadă cum totul se învârte…

— De aceea nu trebuie să ne distrăm!… Şi cred că după distracţii trebuie să procedăm aşa cum proceda Iov. Copiii lui se distrau în fiecare seară. Iar el dimineaţa aducea pentru ei jertfă înaintea lui Dumnezeu spre curăţire, spunând că, poate, ei au greşit cu ceva… Iată, şi voi acelaşi lucru trebuie să-l faceţi după distracţie. În timpul vesel irii, gândurile nu ştiu încotro s-o apuce şi cuvintele curg ca un torent încotro nimeresc, căci nu au un făgaş. Dar Domnul este aproape şi vede totul – şi pune totul la socoteală… De aceea după veselire este mai bine să ne rugăm: „Iartă-mă, Doamne, dacă am greşit cu gândurile şi cu cuvintele”.

— În ultima scrisoare aţi definit mai exact îndemnul dumneavoastră spre distracţii. Nici eu nu am a vă spune nimic împotrivă dacă dumneavoastră puteţi păstra acele limite în care tindeţi să vă menţineţi. Însă vă menţineţi în ele? Amintiţi-vă zicala populară: „Fereşte-te de primul pahar”. De unde vine ea? Din experienţa care ne arată că, după ce am băut un pahar, este greu să ne abţinem de la al doilea, şi atunci începe beţia… Aceasta este puterea plăcerilor trupeşti asupra inimii noastre slabe!… Iar vâltoarea şi furtuna distracţiilor lumeşti sunt la fel. Îmi spuneţi: „Eu nu vreau să o iau razna!” Acum vă este uşor să vorbiţi, dar ce se va întâmpla mai târziu? Să presupunem că vedeţi o cameră în care este ascuns oxid de carbon şi ardeţi de dorinţa de a fi în ea şi cercetaţi modul în care să intraţi acolo. Vi se spune: „Nu mergeţi, căci acolo este oxid de carbon”. Iar dumneavoastră răspundeţi: „Dar eu nu vreau să mă asfixiez”. Vă va cruţa oxidul de carbon pentru că spuneţi că nu vreţi să vă

asfixiaţi?!

Desfătările lumeşti sunt oxid de carbon. Nici nu veţi simţi cum vă veţi asfixia… Mama dumneavoastră se teme că vă veţi asfixia. Şi eu cred acelaşi lucru. Vă spun acestea ca să ţineţi atenţia încordată.

NU ESTE MAI BINE SĂ PĂRĂSIM LUMEA ŞI SĂ MERGEM LA MĂNĂSTIRE?

Din partea mirenilor ne este dat foarte des să auzim: „Ce mântuire este în lume – numai deşertăciune… în jur sunt sminteli, ispita este la fiecare pas. mănăstirea este altceva. Acolo este linişte: nu este niciun necaz, nicio tulburare, nicio grijă”. De aceea se întâmplă ca oamenii cu caracter înfocat, care sunt uşor atraşi de orice pornire, la prima dezamăgire de viaţa lumească nu rareori sunt gata să părăsească lumea imediat şi să meargă la mănăstire, luând în cea mai mare parte pornirile ocazionale drept o chemare deosebită a lui Dumnezeu. Însă de mult se ştie că, unde nu suntem noi, acolo este bine. Nici preasfinţitul zăvorât niciodată nu i-a încuviinţat pe cei ce au rezolvat atât de superficial această problemă importantă, străduindu-se, cel puţin pentru un timp, să-i oprească pe cei ce erau porniţi în chip atât de nechibzuit spre viaţa de mănăstire. În scrisorile sale cu privire la această problemă el le-a spus tuturor şi fiecăruia în parte că mântuirea nu este numai în mănăstire şi, în primul rând, că mirenii nu au deloc concepţia cuvenită despre viaţa monahală.

— Mă rugaţi să vă spun unde este mai bine să vă mântuiţi. Nici Dumnezeu nu vă spune acest lucru. Iar dacă nu vă spune, înseamnă că vă dă de înţeles că nu are rost să vă rugaţi pentru aceasta… Pentru că nici în starea de faţă nu există nimic care să vă poată împiedica mântuirea. Totul constă în bunăvoinţă şi în starea mântuitoare a

Inimii. Spre aceasta să se şi îndrepte grija voastră!… Adică să păziţi (se înţelege: cele bune – n.n.); iar cele ce lipsesc, pe acelea să le adăugaţi… Potrivit cărei programe? Potrivit fericirilor… Tot ceea ce este scris în fericiri, trebuie să aveţi în inimă şi iată raiul…

— Dacă vă este vie credinţa, dacă nu aveţi păcate care să vă despartă de Dumnezeu şi să stingă harul Lui, dacă unirea cu Sfânta Biserică şi împlinirea tuturor poruncilor bisericeşti sunt trainice, sigure şi pline de râvnă, atunci starea voastră este mântuitoare şi vă rămâne numai să vă păziţi în această rânduială de viaţă…

Cu această stare şi în mănăstire, şi în afara mănăstirii vă mântuiţi.

— Mântuirea nu depinde de loc, ci de starea sufletească. În orice loc vă puteţi mântui şi în orice loc puteţi pieri. Primul înger între îngeri a pierit. Apostolul (se înţelege: Iuda – n.n.) între apostoli, în prezenţa Domnului însuşi a pierit. Iar tâlharul – şi pe cruce fiind, s-a mântuit…

— Amintiţi-vă de Atena şi de predica Apostolului Pavel… Dionisie a crezut, dar ceilalţi au spus: „Ce tâlcuieşte acest vorbitor în deşert?”

— Viaţa duhovnicească, fără îndoială, nu se supune influenţei mediului extern şi poate înflori în orice loc şi în orice situaţie: căci ea se află toată în alcătuirea lăuntrică şi nu se înclină în faţa mediului exterior, ci, dimpotrivă, stăpâneşte asupra lui şi îl îndrumă… Părerea cum că în lume este imposibil să vă mântuiţi este adevărată dacă vieţuiţi lumeşte…

Dar dacă în lume nu vieţuiţi lumeşte, atunci nu există nicio primejdie pentru mântuire din acest punct de vedere. Câţi oameni care s-au mântuit în lume au existat şi există?! De ce să nu intraţi şi voi în rândul lor? Viaţa de familie şi cea socială nu sunt lumeşti în sine, ci sunt aşa ai Linei când în rânduielile acestor vieţi pătrund patimile şi satisfacerea lor. Pentru viaţa de familie şi cea socială există porunci. Dacă duceţi aceste moduri de viaţă aşa încât în ele să domnească poruncile, izgonind toate patimile, atunci viaţa familială şi cea socială nu vor fi lumeşti, ci vor fi sfinte, binecuvântate de Dumnezeu.

— Există atâtea căi de mântuire încât nu le putem enumera. Şi toate sunt în suflet, nu în mediul exterior. Cineva a luat asupra sa vina altuia şi a fost deportat. Iar acolo s-a trudit în mine cu smerenie până la sfârşitul

vieţii… După moarte s-a adeverit că I-a fost plăcut lui Dumnezeu… Şi ce este viaţa!…

— Da, mântuirea nu este legată de loc. În orice loc este posibilă şi în orice loc se înfăptuieşte în realitate. În mănăstire, desigur, se înfăptuieşte mai bine. Însă şi acolo există neajunsuri. Pentru cei ce se mântuiesc, calea este strâmtă şi dureroasă pretutindeni. Şi nimeni încă nu a găsit mijlocul prin care să o presare cu flori.

— Este bine să te retragi între ziduri şi să fugi de distracţii, dar să te retragi în tine este şi mai bine. Primul lucru fără ultimul este nimic, dar ultimul şi fără primul este foarte important.

Căci poţi sta dincolo de zid, iar cu mintea să nu ştii unde te afli. Prin urmare, însingurarea prin ea însăşi este un lucru neînsemnat!

— Toată lucrarea constă în a fi cu Domnul. Fiţi aşa! Iar El este pretutindeni, oriunde vă aflaţi. Îndată ce sufletul strigă şi se îndreaptă către El – El vine către suflet, sau în suflet. Şi iată biserica – iată mănăstirea!

Celor ce îşi pun deosebită nădejde în mănăstire ca în locul cel mai potrivit pentru mântuire şi linişte sufletească, preasfinţitul-zăvorât le scrie:

— Aşteptaţi prea mult din partea mănăstirii… Mănăstirea este, într-adevăr, locul mântuirii şi aşezământul celor ce se mântuiesc, dar şi unul şi celălalt sunt nevăzute; iar tot ceea ce se vede este lumesc. Acolo există două rânduieli de viaţă: una, lăuntrică, şi alta, exterioară. Toate ascultările care se dau în mănăstire se leagă de această viaţă exterioară. Cel ce nu ştie că aceste ascultări sunt necesare numai pentru că în mănăstire aducem cu noi şi trupul şi că lucrarea mântuirii sufletului trebuie să se înfăptuiască, la rândul ei, printre aceste ascultări, încă de la primii paşi se poate întoarce de la mănăstire, socotind că ele nu se potrivesc cu ţelurile şi cu starea lui sufletească – ori, rămânând în mănăstire, toată lucrarea monahismului o poate reduce numai la aceste ascultări… şi se poate trudi în zadar, nefăcând niciun pas spre curăţirea şi desăvârşirea sufletului său… Daţi-mi voie

să vă atrag atenţia asupra acestui lucru şi potrivit cu el să descriu în mintea voastră imaginea viitoarei voastre vieţi monahale… şi să ştiţi dinainte că lucrurile vor merge altfel decât bănuiţi voi. Închipuiţi-vă într-o viaţă în care mâinile şi picioarele nu fac decât să lucreze, iar sufletul trebuie să se ocupe cu altceva, dacă vreţi să vă mântuiţi. Multe din cele pe care aşteptaţi să le vedeţi în mănăstire nu se văd, ci se vede altceva. Însă în viaţa lăuntrică găsiţi aproape totul dacă vă uitaţi cu atenţie.

— Şi acum sunteţi aproape ca în mănăstire[3]. Credeţi că în mănăstire veţi trăi mai bine decât acum? Nu vă va fi dat să trăiţi în linişte acolo; imediat vi se vor îngrămădi treburi şi în cadrul mănăstirii, şi în legătură cu lucrurile din exterior, pentru că în mănăstirile de maici există puţine persoane apte pentru treburi… Iar să ieşiţi din viaţa de acum şi să mergeţi în mănăstire este pentru dumneavoastră acelaşi lucru cu a ieşi din linişte şi a merge la deşertăciune. Mie mi se pare că nu aveţi de ce să tindeţi spre mănăstire.

deoarece acolo nu veţi găsi ceea ce căutaţi. Cum să trăiţi, aşadar? Să trăiţi aşa cum vă aflaţi, în casa dumneavoastră, ca o mireancă evlavioasă. Atunci vă va fi casa biserică, iar în casă veţi avea îndeletniciri paşnice, duhovniceşti. Trăind aşa, veţi întâlni, poate, o persoană, care să vi se asemene ca fire… O puteţi primi dacă voiţi şi puteţi împărţi cu ea îndeletnicirile dumneavoastră duhovniceşti. Dar şi fără o asemenea convieţuitoare puteţi trăi. Spuneţi că îndrumare nu veţi avea şi nu veţi şti ce să faceţi. Nici în mănăstire nu o veţi găsi. Cum să trăiţi, aşadar? Să luaţi îndrumare din cuvântul lui Dumnezeu şi din scrierile Sfinţilor Părinţi. Principalele porunci cine nu le ştie? Iar în cazurile speciale veţi găsi îndrumare prin corespondenţa scrisă, purtată cu cineva. Iată, după părerea mea, care vă este calea cea potrivită! Ceea ce vă atrage spre mănăstire este asemenea unei chemări, dar nu

3 Evident, sfântul îi scrie aici unei persoane a cărei viaţă, situaţie şi mediu casnic îi sunt foarte bine cunoscute (n.r.).

există un indiciu hotărâtor pentru aceasta şi este nevoie de chibzuinţă deosebită. Vă atrage acea concepţie despre mănăstire cum că acolo este linişte, dar ea nu se află întotdeauna acolo…

— Când şi cum să intraţi [în mănăstire] – acestea trebuie să le lăsaţi în voia lui Dumnezeu şi să aşteptaţi cu răbdare îndrumările Lui. Când va veni momentul hotărât de Dumnezeu, atunci veţi aluneca şi vă veţi duce ca şi cu sania până la poalele muntelui şi veţi merge în orice mănăstire. Însă până atunci trăiţi deocamdată într-atât cât vă îngăduie rânduielile dumneavoastră casnice, în nevoinţe monahale… Puteţi fi monahie şi în afara mănăstirii, vieţuind monahiceşte, şi puteţi fi mireancă şi în mănăstire.

Dar iată sfatul dat unei persoane care nu doreşte să se căsătorească:

— Mănăstirea nu este singurul loc pentru cei care nu vor să se lege cu lanţurile familiei. La început nici nu au existat mănăstiri. Unii s-au hotărât să-l slujească

Domnului fără să se lege cu grijile vieţii de zi cu zi, iar în casa lor şi-au orânduit o cămăruţă retrasă şi au locuit în ea departe de toate, în posturi, rugăciuni şi cercetarea Dumnezeieştii Scripturi… Şi acum, dintre cei necăsătoriţi, unii se mântuiesc acasă, alţii merg la mănăstire, iar alţii îi îngrijesc pe cei bolnavi.

— Vă grăbiţi spre mănăstire ca spre libertate, spre rai. Acolo există, într-adevăr, libertate deplină pentru duh, dar nu pentru trup, nici pentru lucrurile exterioare… Şi raiul există acolo, însă călugării îl găsesc fără să meargă întotdeauna pe cale presărată cu flori. El se află, într-adevăr, acolo, dar este îngrădit de mărăcini şi de spini, printre care trebuie să treceţi ca să ajungeţi până la el. La rai, fără să se înţepe şi fără să se zgârie, nimeni nu ajunge. Acest lucru să-l şi aveţi în vedere şi să încetaţi să aşteptaţi libertatea şi raiul din partea mănăstirii. De ce vă grăbiţi? Mănăstirile nu pleacă nicăieri… Acasă aveţi toate rânduielile bunei credinţe. Şi părinţii şi rudele dumneavoastră sunt oameni temători de Dumnezeu. Nu aveţi de îndurat nimic, care să fie potrivnic hotărârii

dumneavoastră – aceea de a vă dedica Domnului. Şi vă puteţi maturiza în această atmosferă.

— Dumneavoastră sunteţi jumătate mireancă şi jumătate monahie, însă dragostea pe care o aveţi pentru singurătate şi ocupaţiile duhovniceşti arată clar că monahia o biruie pe mireancă. Continuaţi aşa şi veţi ajunge astfel încât mireanca va muri şi veţi rămâne monahie adevărată, chiar dacă fără tundere în monahism şi voturi monahale…

— Îndemnul către însingurare şi tăcere… şi chiar pornirile pe care le simţiţi nu sunt de bun augur. De aceea este mai bine să le alungaţi, iar în locul lor să naşteţi în suflet dorinţa de osteneală, de întărire a sinelui… Străduiţi-vă să vă însinguraţi în inimă şi acolo să puneţi conştiinţa dumneavoastră înaintea feţei lui Dumnezeu.

Unei persoane căsătorite preasfinţitul îi scrie:

— Şi dumneavoastră vreţi să intraţi în mănăstire! însă acum nu aveţi ce căuta acolo. Faceţi acasă mănăstire. Este foarte posibil acest lucru. Căci şi soţul dumneavoastră are vocaţie monahală. Acum este absorbit de săruri, acizi, gaze şi altele [este chimist]. Se va plictisi şi va renunţa la ele… Latura aceasta nu îi va dărui nimic – este prea pământească. Însă înţelepciunea nemărginită a lui Dumnezeu, pe toate cu măsură orânduindu-le, este mai perceptibilă aici pentru ochi, chiar pentru cei trupeşti. Lăsaţi-l pe el să discute cu Dumnezeu în aceste stihii, iar dumneavoastră în rugăciune şi binefaceri să rămâneţi. Şi cursul vieţii voastre va merge spre bine.

Pentru a atinge, aşa-zis, deplina despătimire, ceea ce şi doresc adevăraţii nevoitori, pentru acest ţel este mai potrivit, după cuvintele sfântului Teofan, să ne nevoim în deşertăciunile vieţii de zi cu zi decât în singurătate.

— Cei care se nevoiesc cu adevărat – spune el – au grijă numai să se curăţească de patimi şi de simţămintele şi gândurile pătimaşe.

Pentru acest ţel viaţa se află în legătură cu alte lucruri folositoare, deoarece el presupune experienţe reale de luptă cu patimile şi de biruinţă asupra lor. Aceste

biruinţe lovesc patimile în piept şi în cap, iar repetarea lor ucid patimile repede, dintr-o lovitură.

În singurătate, însă, lupta are loc numai în plan mental şi, de asemenea, este slabă, ca lovitura aripii de muscă. De aceea omorârea patimilor în singurătate durează mai mult. Şi mai mult decât acestea, întotdeauna este nu o omorâre propriu-zisă a patimilor, ci o amuţire vremelnică, până la întâlnirea cu obiectele patimilor... Iar atunci se întâmplă ca patima să se aprindă dintr-odată, ca fulgerul. Şi se întâmplă ca cel care în singurătate mult timp a avut linişte din partea patimilor, dintr-odată să cadă. Iar pe cel care a ajuns la linişte din partea patimilor prin luptă nu mentală, ci reală, atacul lor neaşteptat nu îl clatină. Iată pe ce temei ne poruncesc chiar şi bărbaţii experimentaţi în viaţa duhovnicească să biruim patimile prin lupta reală cu ele, în comuniune cu ceilalţi, iar după aceea să ne însingurăm.

Celor care fără trebuinţă deosebită se opresc uarecum la răspântia cugetului, petrecându-şi timpul fără folos şi reflectând la un singur lucru: pe ce cale trebuie să meargă spre ţelul mântuirii lor, sfântul-zăvorât le dă o lecţie foarte instructivă prin următoarea comparaţie destul tic originală:

— Moscova este una singură, dar căile către ea sunt multe şi fiecare ajunge la ea. Însă, dacă cineva, plecând pe o cale, de exemplu, dinspre Sankt-Petersburg, şi apoi aţi/. ind că există cale şi dinspre Smolensk într-acolo, inuinţă la calea sa... şi se mută pe aceasta, iar de pe aceasta se mută pe cea dinspre Kaluga, iar de pe cea dinspre Kaluga se mută pe cea dinspre Vladimir şi de pe cea dinspre Vladimir se mută pe cea dinspre Iaroslav] numai pentru că toţi cunoscuţii lui îi spun despre acele căi, nimici nu va ajunge niciodată la Moscova. Aşa şi în viaţa duhovnicească există un oraş strălucit, spre care toţi nfi/iiiesc şi căile către el sunt diferite... şi toţi pot ajunge la i-l, însă, dacă vei începe să schimbi căile, chiar dacă vei face acest lucru la îndemnurile cunoscuţilor, nu va fi deloc dimirare că nu vei ajunge la acel oraş.

Cu privire la aceeaşi întrebare, dacă să rămânem în viaţa lumească sau să mergem la mănăstire, o cugetare divsiul de amănunţită găsim la Sfântul Teofan în nimătoarea scrisoare:

— NN, unii vă sfătuiesc să părăsiţi lumea, să fugiţi de dragostea lumească, iar alţii vă sfătuiesc să vă căsătoriţi. IV ce se întemeiază primul sfat – nu este evident, dar al doilea se bazează pe concepţia generală că lumea (totalitatea oamenilor) se deosebeşte mult de lume (totalitatea patimilor): unele lucruri trebuie să le evitaţi, iar altele puteţi să nu le evitaţi; există atracţii lumeşti păcătoase şi există atracţii sfinte. Dragostea conjugală este dragoste, este binecuvântată de Dumnezeu. Pentru ce, aşadar, să fugiţi de ea? Trebuie să înţelegeţi cuvântul „lume”. Scriptura spune: *Nu iubiţi lumea* (I Ioan 2, 15); şi tot ea spune: *Dumnezeu aşa a iubit lumea* (Ioan 3, 16). Ceea ce Dumnezeu a iubit, şi omul trebuie să iubească. Trebuie să procedăm în toate cu chibzuinţă! îmi cereţi părerea despre acest sfat?

Iată, în cuvintele *nu iubiţi lumea*, lumea nu înseamnă deloc ceea ce înseamnă în cuvintele: *Dumnezeu aşa a iubit lumea*. În ultima propoziţie, prin *lume* se înţelege neamul omenesc care pierea şi care, în acelaşi timp, era iubit de Dumnezeu. Dumnezeu, ca urmare a acestui lucru, a şi hotărât să-l mântuiască, dându-L pentru el pe Fiul Său Cel Unul Născut. Iar în prima propoziţie se înţelege acea parte a neamului omenesc care nu vrea să ştie de Dumnezeu şi nu se îngrijeşte să-l facă pe plac; toată grija acestei lumi este să-şi facă sieşi pe plac prin satisfacerea propriilor patimi, să nu pomenească de moarte şi să nu cugete la viaţa viitoare. Către această lume Dumnezeu nu binevoieşte şi îşi întoarce faţa de la ea, nu o iubeşte şi oamenilor le porunceşte să nu o iubească. Astfel, din cuvintele *Dumnezeu aşa a iubit lumea* nu rezultă că şi noi trebuie să iubim lumea fără nicio îngrădire, ci trebuie să adăugăm: cu excepţia acelei lumi, pe care Dumnezeu nu o iubeşte şi de care ne porunceşte şi nouă să fugim, sau pe care ne porunceşte şi nouă să nu o iubim. Căci, iubind

această lume, este imposibil să-L iubim pe Dumnezeu – este imposibil să ne mântuim sufletele noastre. Am adus aceste vorbe datorită concluziei potrivit căreia, întrucât

Dumnezeu a iubit lumea, şi noi trebuie să o iubim pe ea… Acum mă îndrept către divergenţa acelor persoane despre care am adus vorba la început. Acolo nu este deloc vorba despre oameni, ci despre căsătorie. De obicei problema aceasta şi-o pun cei care râvnesc la mântuirea sufletelor şi doresc să-şi rânduiască un asemenea mod de viaţă care să contribuie mai mult la lucrarea mântuirii. Problema aceasta a luat naştere încă din vremea apostolilor: fecioarele care ajungeau la vârsta căsătoriei şi simţeau în ele atracţia de a fi numai cu Domnul declarau că nu doresc să se căsătorească. Părinţii, neştiind cum să rezolve această problemă, îi scriau Sfântului Pavel (din Corint în Efes) şi îl întrebau cum să procedeze cu fiicele lor. Răspunsul se află în capitolul 7 din Epistola întâi către Corinteni. Esenţa lui constă în următoarele cuvinte: nu este păcat să te căsătoreşti, dar este mai bine să nu te căsătoreşti, deoarece în ultimul caz există deplină libertate să-l fii bine plăcut lui Dumnezeu, de vreme ce în primul există multe piedici faţă de acest lucru. El arată piedicile, care sunt inevitabile în viaţa de familie; dar esenţial aici este faptul că, obligându-te la viaţa de familie, este aproape imposibil să eviţi contactele cu lucrurile lumii, pe care ni s-a poruncit să nu o iubim. Aici se ascunde nenorocirea… De aceea cei care le opresc pe fecioare de la căsătorie (în cazul în care ele înţeleg acest mod de viaţă) le fac un serviciu foarte bun…

Din cea mai mare parte a scrisorilor redactate mai sus se vede că Preasfinţitul Teofan nu a binevoit să dea sfaturi pentru intrarea în mănăstire nici măcar acelor persoane care, probabil, îşi doreau sincer acest lucru. Cu uşurinţă li se poate părea unora faptul că sfântul însuşi, nu se ştie de ce, era cu totul împotriva mănăstirilor, dar asemenea presupuneri, după cum vom vedea mai departe, sunt cu totul neîntemeiate. Şi acest lucru este pe deplin înţeles: fiind el însuşi un mare nevoitor în ostenelile

călugăriei şi un aspru însingurat al pustiei, putea, oare, să-i abată pe ceilalţi de la pornirea pe această cale foarte potrivită a mântuirii, după cum nu rareori s-a exprimat în scrisorile sale? Nu, dacă preasfinţitul cel înţelepţit de Dumnezeu în majoritatea cazurilor a dat chiar răspunsuri evazive mirenilor cu privire la dorinţele lor de a părăsi lumea, mai întâi de toate a făcut acest lucru pentru că nu voia să înrădăcineze în oameni rătăcirea puternic răspândită potrivit căreia mântuirea se dobândeşte numai în mănăstiri. De aceea, fiecăruia dintre cei care i-au cerut sfatul cu privire la intrarea în mănăstire, mai înainte de orice s-a străduit să-i insufle acel gând că, pentru cei ce caută mântuirea, nu este nevoie să fugă neapărat de lume ca de ceva păcătos; că mântuirea este o lucrare lăuntrică şi nu depinde de loc: Dumnezeu este peste tot… şi aşa mai departe. Pe de altă parte, ca un rar cunoscător al oamenilor, care a ajuns la cunoaşterea profundă a naturii umane prin experienţele duhovniceşti lăuntrice ale vieţii personale şi prin legătura nemijlocită cu oameni de diferite caractere, el a putut vedea clar că mulţi dintre cei ce îi cereau sfaturi se avântau, ca să spunem aşa, spre viaţa monahală, neavând destulă pregătire pentru ea şi, în afară de aceasta, nu erau fără cusur în concepţiile pe care le aveau în general despre viaţa de mănăstire.

Iată adevăratele motive pentru care sfântul-zăvorât a socotit necesar să dea în multe cazuri asemenea sfaturi, foarte puţin aşteptate, pentru cei ce l-au întrebat despre retragerea în mănăstire: „Faceţi-vă acasă mănăstire… Acum nu aveţi ce căuta acolo… Străduiţi-vă să vă retrageţi în inimă… Puteţi fi monahie şi în afara mănăstirii, vieţuind monahiceşte şi puteţi fi mireancă şi în mănăstire…” şi aşa mai departe.

Existau cazuri în care preasfinţitul vedea în cineva că intenţia de a părăsi viaţa lumească s-a maturizat îndeajuns şi nici atunci nu se hotăra să-i dea un răspuns direct în sensul dorit celui ce-l întreba, ci îl sfătuia mai întâi să chibzuiască cu toată atenţia posibilă hotărârea sa. Astfel, îi scrie unei persoane:

— Dorinţa de a intra în mănăstire este o dorinţă bună. Dacă o veţi împlini, nu veţi face ceva potrivnic lui Dumnezeu; numai că, intrând în mănăstire, trebuie să vă puneţi în inimă făgăduinţa: tot sufletul vostru numai Domnului să-l predaţi, toate dorinţele şi năzuinţele pământeşti lepădându-le.

— Toată esenţa lucrării constă în schimbarea lăuntrică şi potrivit acestei schimbări trebuie să schimbaţi exteriorul. S-a produs înăuntru vreo schimbare care să fie exprimată prin cererile stăruitoare ale inimii sau doar au apărut gânduri bune în suflet? Şi gândurile acestea sunt numai în minte sau au coborât şi în inimă?! Osteniţi-vă să clarificaţi toate acestea cât mai bine ca să nu faceţi niciun pas care să nu vă poată duce la ceea ce căutaţi.

Vă spun un singur lucru: începeţi acum, în starea de faţă, să vă însinguraţi acasă şi ceasurile de singurătate să le dedicaţi cu precădere rugăciunii pentru un singur lucru: Arată-mi, Doamne, calea şi pe ea voi merge… Nu numai cu cuvântul şi nu numai cu cugetul, ci cu durere de inimă să strigaţi aşa. Pentru asemenea însingurare să dedicaţi fie anumite ore în fiecare zi (ceea ce este mai bine), fie anumite zile din săptămână. Şi să păstraţi însingurarea aşa cum trebuie, căutând mai ales învăţăturile şi îndrumările lui Dumnezeu… Adăugaţi la acestea şi postul… simţit pentru trup… El va fi un ajutor bun pentru rugăciune. Şi în acelaşi timp faceţi experienţa lepădării lăuntrice când de una, când de alta devenind, indiferenţi faţă de toate lucrurile şi îndepărtându-vă de ele, astfel încât nimic să nu vă tragă înapoi. Ţelul este să ajungeţi până acolo încât sufletul să se desprindă din actuala rânduială de viaţă, ca din lanţuri şi din temniţă… Vă propun schiţa generală. Iar adaosul şi înfăptuirea rămân în grija voastră.

— A te mântui în mănăstire, desigur, este mai bine; dar faptul că este mai bine pentru dumneavoastră – acest lucru să vi-l spună altcineva, căci eu nu pot. Faceţi rugăciune ca Domnul să vă arate clar cum să procedaţi. Domnul este aproape, pe toţi ne iubeşte şi doreşte ca toţi să ne mântuim. Nu va nesocoti nici rugăciunea

dumneavoastră. Numai să vă rugaţi din toată inima… Domnul să vă orânduiască drumul aşa cum Îi este Lui bine plăcut şi dumneavoastră mântuitor. Lăsaţi-vă în mâinile Lui şi El va lucra… Cele dumnezeieşti vor veni pe neobservate!

Unei persoane care intrase deja în mănăstire, preasfinţitul i-a scris:

— Aţi intrat cu bine în portul cel liniştit… Binecuvântează, Doamne, această intrare… Vi s-a întâmplat, poate, să întâlniţi versurile: „De după nori luna cea roşie s-a ridicat şi în râu se priveşte; prin beznă şi întuneric cumplit călătorul merge în luntrea lui…’1 Iată, ţărmul deja se vede înaintea lui şi el se gândeşte la cum va păşi pe pământ, îi va întâlni pe ai săi şi celelalte… Când deodată vine un val, răstoarnă luntrea şi călătorul ajunge la fund… Să vă amintiţi mai des această întâmplare.

Totuşi, în scrisorile preasfinţitului cu privire la aceeaşi problemă, deşi nu prea des, întâlnim şi asemenea locuri în care el, în mod direct şi fără să vorbească pe ocolite, spune că viaţa în mănăstire prezintă mult mai multe înlesniri pentru mântuire decât viaţa în lume. Cu deosebire merită atenţie în cazul de faţă următoarele două scrisori ale lui. În prima din ele scrie;

— Este mai bine, de un milion de ori mai bine, să vă lepădaţi cu totul de lume. Ce povară vă aşază ea pe umeri încât nici cu mintea nu vă puteţi dumiri cum să-i faceţi faţă… în afară, tot ce are ea este frumos şi luminos, iar înăuntru, în realitate – vai! – cât este de murdar şi de întunecat… Iar viaţa în afara lumii pare aspră şi cumplită, dar în interior este raiul lui Dumnezeu…

În următoarea scrisoare de mai jos Sfântul Teofan îşi expune cu deosebită amănunţime punctul său de vedere referitor la viaţa lumească şi la cea călugărească, întrucât şi una şi cealaltă îi înfăţişează omului posibilitatea de a-şi ¡iiinge ţelul lui principal – mântuirea[4].

4' Scrisoarea aceasta, după cum se vede din conţinutul ei şi din însuşi modul expunerii, este cu totul îndreptata spre dezminţirea acelor obiecţii care există în rândul oamenilor porniţi împotriva monahismului în general şi de aceea prezintă în sine un foarte mare interes atât

— După tot ce aţi scris despre dumneavoastră se vede că Dumnezeu vă cheamă spre monahism – căci toată structura dumneavoastră şi toate gândurile într-acolo vi se îndreaptă; şi nu vă veţi găsi liniştea în alt mod de viaţă. Iar dacă aceasta este chemarea dumneavoastră, atunci cu cât mai repede o veţi îndeplini, cu atât mai bine va fi. Şi părintele Ambrozie v-a dat un sfat direct. Părinţii dumneavoastră judecă lumeşte, nu duhovniceşte. Dacă ne-am lua după vorbele lor, atunci nimeni nu ar trebui să devină monah sau monahie şi ar reieşi că monahismul este o rătăcire. Iar a gândi aşa este păcat. Domnul l-a încuviinţat, apostolii l-au orânduit şi Biserica a recunoscut în toate timpurile lucrarea lui cea plăcută lui Dumnezeu. Părinţii dumneavoastră ar judeca drept dacă li s-ar spune că mântuirea există şi în monahism. Dar nimeni nu le spune acest lucru. Li se spune numai că cea mai bună şi mai uşoară cale de mântuire este monahismul – viaţa în lepădare de lume. Vă tulbură părerile părinţilor. Însă în aceste păreri nu există temeinicie. Iată, fiţi atentă! Ei vă spun: „Ce lucru deosebit puteţi face în mănăstire şi nu l-aţi putea face în lume?” Fapta nu este cea mai importantă în viaţă; cea mai importantă este starea inimii, îndreptată către Dumnezeu. Şi unde este mai potrivit să o păstraţi – în lume vieţuind sau de lume depărtându-vă? Apostolul scrie: *şi nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine*; viaţa voastră este tăinuită cu Hristos în Dumnezeu; Fiule, dă-mi Mie inima; Rugaţi-vă neîncetat; De nimic să nu vă îngrijiţi… Şi există o mulţime de asemenea povăţuiri ce vestesc superioritatea vieţii, în care, asemenea Mariei, se alege singurul lucru de trebuinţă… Puneţi-vă întrebarea şi spuneţi: „Ce lucru există în viaţa lumească şi nu l-aş putea face vieţuind în mănăstire?” Tot ceea ce puteţi face pentru aproapele, rămânând în convieţuire cu mirenii, are legătură cu cinci, zece, rareori cincisprezece oameni. Iar în mănăstire întotdeauna este vorba de mai mult de o sută şi

datorită temeiniciei tuturor ideilor expuse în ea, cât şi datorită prestigiului autorului ei (n.r.).

chiar până la o mie de oameni. Astfel, în mănăstire puteţi face pentru aproapele de zece şi de o sută de ori mai mult decât în viaţa lumească; şi faptul că acolo viaţa duhovnicească iese la iveală într-o viaţă de neatins pentru mireni este un adaos nou, de neînlocuit.

„Mântuitorul niciodată nu a rupt legăturile de familie, ci, dimpotrivă, a propovăduit dragostea pentru aproapele şi pacea”.

— Nu a rupt?! Dar aceasta ce este: *Cel ce iubeşte pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine* (Matei 10, 37). Şi chiar mai mult: *Dacă vine cineva la Mine şi nu urăşte pe tatăl său şi pe mamă şi pe femeie şi pe copii şi pe fraţi şi pe surori, chiar şi sufletul său însuşi, nu poate să fie ucenicul Meu* (Luca 14, 26). Concluzia generală din cuvintele Domnului este astfel încât, potrivit ei, legăturile de familie trebuie să fie supuse trebuinţelor duhovniceşti. De legăturile familiale se îngrijea Marta când L-a rugat pe Domnul: *Spune-i deci* (Mariei) *să-mi ajute*. Iar Domnul ce i-a zis: *Marto, Marto, te îngrijeşti şi pentru multe te sileşti; dar un lucru trebuie: căci Maria partea cea bună şi-a ales, care nu se va lua de la ea* (Luca 10, 40 – 42). Şi, în general, tonul învăţăturilor Domnului nu este deloc favorabil legăturilor de familie şi celor lumeşti… Şi, pentru că a propovăduit dragostea şi pacea, din cuvintele mele dinainte se vede că pentru exersarea acestor virtuţi există mai mult loc în mănăstire decât în lume.

„Viaţa de mănăstire pare că vă este peste măsura puterilor, deoarece aveţi sănătatea slabă”.

— Dar sunteţi slabă pentru că duceţi viaţă lumească şi se pare că viaţa lumească nu vă oferă sănătate puternică. Iar de aici mai degrabă iată ce rezultă: pentru că tu, viaţă lumească, nu îmi oferi sănătate puternică, eu te voi lepăda, căci nu eşti bună pentru întărirea sănătăţii mele. Luaţi aminte şi la faptul că sănătatea nu depinde numai de hrană, ci mai ales de liniştea sufletească. Viaţa în Dumnezeu, depărtându-se de valurile lumeşti, acoperă inima cu pace, iar prin aceasta şi în trup ţine totul în

alcătuire sănătoasă. Şi dintre bucate nu numai mâncarea cu came este prielnică sănătăţii. Mâncarea de post este mult mai prielnică pentru sănătate. Osteniţi-vă să procuraţi şi să citiţi cartea lui Guthland despre viaţa îndelungată. El recomandă mâncarea de post ca fiind cea care ajută cel mai mult longevităţii.

„Nu voi găsi acolo (în mănăstire) ceea ce îmi doresc, mănăstirile şi-au pierdut însemnătatea şi nu sunt deloc ceea ce trebuie să fie, acolo călugării nu trăiesc deloc aşa cum trebuie; lumea este mai bună acum decât era, iar aceasta pentru că mănăstirea şi-a pierdut însemnătatea şi a căzut”.

— Cei ce vorbesc aşa au fost în mănăstire şi au vieţuit mai mult timp acolo? Mulţi vorbesc aşa fără să fi văzut deloc mănăstirile, ci s-au luat după zvonuri; iar zvonurile acestea sunt răspândite în cea mai mare parte de persoanele care nu cunosc mănăstirile, nici viaţa mănăstirească. Puţini sunt, oare, cei care, stând o zi, două într-o mănăstire şi întâlnind acolo câte ceva, atribuie acele lucruri mănăstirii, iar mai departe – tuturor mănăstirilor şi tuturor monahilor? Puteţi vedea, şi fără să vă aduc dovezi, cât adevăr există în aceste vorbe. Mai departe: cei ce spun acestea, ce consideră a fi monahal şi ne-monahal? Mănăstiresc şi nemânăstiresc? Cineva a plecat să rămână în mănăstire… şi scrie: „Ce este aceasta? Aici este tot ceea ce este şi în familie: grija pentru masă, pentru haine, pentru vânzare şi cumpărare, ieşiri şi vizite în familie şi primirea celor din familie!” (mănăstirea a ajuns să nu mai fie cu viaţă de obşte). Mirenii cred că în mănăstire trebuie numai să te rogi?! Şi uită că cei ce intră în mănăstire nu îşi lasă stomacul dincolo de gardul mănăstirii, ci îl iau cu ei. Şi, unde este stomacul, acolo este şi grija pentru hrană, unde este pielea, acolo se cere acoperirea ei cu veşmânt, şi casă pentru locuit, unde se procură cele necesare prin muncă, acolo trebuie să se muncească, să se vândă… şi să se cumpere… Toate acestea nu sunt monahiceşti după duh, însă, cum fără ele nu se poate vieţui, iar fără viaţă nu se poate săvârşi monahismul, toate sunt necesare şi pentru

monahi. Dar se pot face toate monahiceşte şi astfel pot intra şi ele în cercul lucrurilor monahiceşti după duh.

În mănăstirile cu viaţă de obşte partea aceasta, lumească, se află în sarcina câtorva… a celor mai puternici, iar ceilalţi lucrează pentru obştea lor monahală. În mănăstirile egiptene încă de la început s-au împărţit sarcinile astfel încât unii au mers la muncă şi alţii au rămas să dea dispoziţii şi să procure toate cele necesare tuturor, chiar şi pustnicii vindeau şi cumpărau… uneori ei înşişi, dar mai mult prin cineva dintre mireni. Cunoscuţii dumneavoastră care mustră mănăstirile se referă, probabil, nu la latura lumească a vieţii mănăstireşti, ci la viaţa morală sau la starea inimii. Însă acesta este un lucru tainic. Mergeţi în ce mănăstire doriţi… După înfăţişarea exterioară totul acolo se află în bună cuviinţă, dar tot aşa este şi în interior? Cine poate spune acest lucru?… Numai Dumnezeu ştie conştiinţa celor ce vieţuiesc în mănăstire. Străinii, care judecă acest lucru, nu scapă de păcatul osândirii nedrepte şi de cel al clevetirii. Eu presupun că nu veţi găsi nicio monahie şi niciun monah care să nu aibă deloc grijă de bunăstarea lăuntrică şi să nu se străduiască să alunge din inimă orice slăbiciune… însă izbânda nu este aceeaşi la toţi. De aceea, dacă cineva cade în ceva, a spune că el este întotdeauna aşa este păcat. A căzut… s-a căit… s-a ridicat şi continuă să se poarte corect şi în interior. Mănăstirea este obştea celor ce se luptă cu sine pentru împărăţia Cerurilor… Luaţi un pumn de gunoi şi aruncaţi-l în apă. Ce este puţin mai greu se va lăsa la fund şi se va ascunde. La suprafaţă vor rămâne numai ţăndări şi pulbere. Aşa este şi în mănăstire. Cei care vieţuiesc în duh şi au firea puternică nu se văd şi evită să se arate, iar cei care au firea mai slabă, întotdeauna se văd şi îşi arată comportamentul. Monahii cei noi întotdeauna se întâlnesc cu aceştia din urmă de prima dată şi unora li se întâmplă să li se întunece mintea din această cauză… şi cine ştie când le este dat să facă cunoştinţă cu monahi adevăraţi. Însă asemenea monahi există în fiecare mănăstire, în număr mai mare sau mai mic. De aceea, a spune că

mănăstirile şi-au pierdut însemnătatea este păcat. Aceasta este o minciună. Iar faptul că lumea a devenit mai bună – este adevărată nerozie.

„Greşesc împotriva părinţilor, renunţând la ei, şi prin aceasta le provoc supărare deşi ei nu mă împiedică să mă rog lui Dumnezeu; şi Mântuitorul ne porunceşte să renunţăm la ei numai atunci când ne împiedică să *ne* rugăm. Şi, plecând din lume, eu tot voi trăi printre oameni şi încă într-un cerc mai mare decât acasă; numai că acolo sunt străini, iar aici sunt ai mei”.

Dacă vă veţi căsători şi va trebui să locuiţi în Kazan, în Perm sau în Irkutstk, va fi, oare, păcat că îi veţi părăsi pe părinţi? Şi acest lucru îl faceţi pentru un om – pentru soţ. Iar aici faptul că îi părăsiţi pe părinţi pentru Domnul, unindu-vă cu El duhovniceşte, este păcat?! Cum să fie aşa?! Părinţii dumneavoastră nu sunt nevoiaşi… Dacă ajutorarea lor ar depinde întru totul de dumneavoastră, atunci aţi putea vorbi aşa, iar în această rânduială nu ar fi niciun păcat. În acelaşi timp, pentru ce îi părăsiţi? Pentru mântuirea sufletului şi ascultând de chemarea Domnului, care vă îndeamnă să mergeţi la mănăstire. Iar părinţii pentru ce vă reţin? Pentru că le place să vă vadă aproape de ei. Ei nici nu se gândesc la mântuirea dumneavoastră, ci au numai grija sau dorinţa de a nu pierde desfătarea cu prezenţa dumneavoastră. Un sentiment egoist! Dacă îi veţi asculta, la baza ascultării ce va fi? Sentimentul instinctiv al înrudirii. Iar acest sentiment ce valoare şi ce rang are? Este un sentiment destinat numai pentru bunurile pământeşti şi care dincolo de ele nu are loc. Cei ce caută lucruri mai bune, duhovniceşti, nu trebuie să asculte de el, ci trebuie să-l supună vederilor lor duhovniceşti, punându-se de acord cu rânduielile care îi aşteaptă în cealaltă viaţă. Ce va fi acolo? Acolo nu vor fi căsătorii. Prin urmare, nici legăturile de rudenie de aici nu vor exista acolo. Căci ele toate se bazează pe cununie. Vor fi şi acolo taţi, mame, surori şi fraţi, însă toţi vor fi duhovniceşti. Această înrudire duhovnicească există deja şi aici pentru cei ce s-au lepădat de sine şi au preferat modul duhovnicesc de viaţă înaintea

celui sufletesc. Dacă vă alegeţi modul duhovnicesc de viaţă, trebuie să lăsaţi la o parte sentimentele de înrudire. Mântuitorul, când I s-a spus că Maica şi fraţii Lui îl aşteaptă afară… ce a făcut? S-a repezit către ei?! Dimpotrivă, şezând liniştit, a spus că pentru El rude sunt numai cei care împlinesc voia lui Dumnezeu. Nu este clar că, după legea Mântuitorului, pentru cei ce îl urmează pe El nu trebuie să existe înrudire trupească, ci trebuie să existe cealaltă înrudire – duhovnicească? Şi bine este să vă puneţi de acord cu această lege.

„Nu mă împiedică să mă rog” – adică părinţii rabdă faptul că mergeţi la biserică şi că săvârşiţi acasă rugăciunile rânduite. Dar rugăciunea nu este de una singură. Există o rânduială a rugăciunii, iar rugăciunea este înălţarea minţii şi a inimii către Dumnezeu potrivit nevoilor duhovniceşti. La aceasta vă ajută, oare, părinţii? Nu numai că nu vă ajută, dar vă sunt principalul obstacol prin gândurile pe care vi le stârnesc… Iar Mântuitorul a spus că, dacă mâna sau piciorul sau ochiul vă smintesc, adică împiedică bunăstarea, trebuie să le tăiaţi… Şi se referă aici şi la rude.

„Plecând din lume. tot voi trăi printre oameni”. Desigur, şi acolo, în mănăstire sunt oameni, dar nu sunt ca aceştia, au cu totul alt duh… aici sunt lumeşti, iar acolo, lepădaţi de sine şi de toate cele pământeşti – pentru Domnul şi pentru cer. Şi în mănăstiri sunt unii asemenea mirenilor, dar sunt şi unii care nu sunt aşa… Trebuie să intri în cercul lor… şi lucrurile vor sta cu totul altfel.

„În lume sunt cu ai mei, iar în mănăstire sunt cu străini”. Dumneavoastră şi acum aveţi alt duh faţă de cei ai casei şi, prin urmare, sunteţi pe jumătate străină de ei… Iar acolo sunteţi străină întru totul.

„Sora are insuficienţă cardiacă datorită intenţiei dumneavoastră de a intra în mănăstire”. Ce născocire! Boala se datorează stărilor organice; sentimentele sufleteşti o pot influenţa doar indirect şi nu întotdeauna. Şi, totodată, oamenii cu insuficienţă cardiacă trăiesc câte o sută de ani. Că va muri sora… când veţi pleca… este doar

alarmă falsă… Dar şi dumneavoastră şi. ea în orice clipă puteţi muri. Dacă aţi avea acest lucru în atenţie, nicio mişcare nu v-ar mai veni să faceţi. Părintele Ambrozie vă sfătuieşte bine să vă grăbiţi. Pentru că Domnul cheamăcheamă, dar şi tace, şi din această pricină nu numai că dorinţa de a intra în mănăstire se va stinge, dar şi însăşi dorinţa de a vă mântui sufletul va dispărea şi veţi fi mireancă până în măduva oaselor.

„Pare că vor să vă jefuiască”. Cele ce intră în mănăstirile de maici aduc contribuţii în mănăstiri după puteri, uneori destul de mare, însă pentru aceasta unele se bucură de anumite privilegii şi, se pare, muncesc după bunul plac… deşi săvârşesc toate ascultările. Acest lucru nu trebuie să vă oprească. În afară de contribuţia aceasta, toate celelalte lucruri ale dumneavoastră le puteţi păstra în ordinea lor. Şi nimeni nu vă va întreba nimic…

A cui este această înţelepciune care pune pe aceeaşi linie atracţia către beţie cu atracţia dumneavoastră către monahism? Atracţia dumneavoastră este clar de la Domnul… Acest lucru se vede din statornicia ei şi din faptul că dumneavoastră nici nu aveţi linişte din pricina nesatisfacerii ei şi nici nu veţi avea. Şi, dacă o satisfaceţi, puteţi întâmpina greutăţi. Însă acest lucru este nedespărţit de tot binele. Şi, intrând în mănăstire, să nu căutaţi să vă odihniţi. Aşa este calea aceasta, este calea strâmtorărilor şi a luptelor… Şi ea este calea cea adevărată. Iar cea liniştită nu este calea cea adevărată. Amintiţi-vă ceea ce a spus Domnul despre calea cea largă şi despre cea strâmtă…

Domnul vă alege. „Şi, dacă veţi întâlni greutăţi, ele vor fi de la Domnul, spre binele dumneavoastră. Tot ceea ce mi-aţi scris la sfârşit despre simţămintele, dispoziţiile, hotărârile şi aşteptările dumneavoastră – totul este în firea lucrurilor… Iar ceea ce aţi adăugat: „Nu este mândrie, oare, să-mi doresc atât de mult?” – este un gând nepotrivit. Domnul a spus: Fiţi, *dar*, *voi desăvârşiţi*, *precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârşit este* (Matei 5, 48). Porunca aceasta este pentru cei creaţi după chipul lui Dumnezeu şi

pentru cei reînviaţi în Mântuitorul iarăşi după chipul Celui ce i-a creat. Chibzuiţi acum ce dorinţa este mai presus de aceasta încât să puteţi spune despre ea: este mândrie?! Se pare că toate frământările dumneavoastră sunt deşarte. Să vă dăruiască Domnul să vă liniştiţi şi cu duhul liniştit să miraţi în mănăstire.

Sunt pelerinajele folositoare pentru mântuire?

Deoarece problema de faţă, pe care am cercetat-o, despre cum şi unde este mai uşor să ne mântuim, se află în strânsă legătură cu altă problemă, şi anume: sunt, în general, folositoare pentru mântuire pelerinajele noastre obişnuite la locurile sfinte? – socotim că este potrivit aici sii expunem punctul de vedere exprimat de Sfântul Teofan (îi privire la acest subiect care îi interesează pe mulţi.

Se ştie că, cel puţin în concepţia a poporului nostru, huite aceste călătorii, mai ales la distanţe mari, ca, de exemplu, la Athos, la Solovki şi la Vechiul Ierusalim, sunt considerate aproape cea mai mare nevoinţă pe care este în stare să o săvârşească de la sine omul ce-şi doreşte să se ostenească pentru Dumnezeu. Fără îndoială, când acest lucru este săvârşit în duhul adevăratei nevoinţe creştine.

73

nu merită altceva decât laude şi încurajări. Dar, din păcate, nu este întotdeauna aşa. Nu rareori iubitorii de asemenea peregrinări doar îşi ascund sub această nevoinţă fictivă propria lene faţă de obişnuitele îndeletniciri lumeşti, care sunt prevăzute de obligaţiile lor familiale şi sociale. Iar alţii săvârşesc aceste călătorii pur şi simplu din curiozitate, dorind să vadă locuri necunoscute, despre care se povestesc atât de multe lucruri interesante. Există, în sfârşit, şi din aceia care, dedicând ani întregi pelerinajelor lor, îl caută parcă pe Domnul, după expresia iscusită a preasfinţitului Teofan, caută locul unde să fie mai aproape de El. Oare puţini sunt cei ce gândesc aşa, că la Athos, de exemplu, Domnul este mult mai accesibil pentru om decât în orice alt loc?!

Sfântul-zăvorât, deşi în general socoteşte folositor a vizita locurile sfinte, totuşi nu face acest lucru fără

îndoială.

— A merge la Athos – îi scrie el unuia dintre cei ce l-au întrebat – nu este rău dacă nu există obstacole acasă. Iar dacă există, atunci puteţi sta acasă. Dumnezeu este accesibil peste tot. Şi nu este mai aproape de Athos decât de Elatma [scrisoarea îi este adresată unui locuitor din Elatma]. Faceţi tot ceea ce vă cere sufletul…

— Domnul este pretutindeni şi pretutindeni este Unul singur şi Acelaşi. Niciun loc nu ne apropie de El şi niciun loc nu ne depărtează de El. Dacă El şi acolo se apropie de dumneavoastră şi dumneavoastră simţiţi acest lucru, pentru ce să umblaţi în toate părţile? Lucrul acesta se va asemăna cu fuga de Domnul… îl căutaţi pe Domnul?! Căutaţi-L, dar numai în dumneavoastră. El nu este departe de nimeni. Domnul este aproape de toţi cei ce-L cheamă sincer. Găsiţi un loc în inimă şi acolo discutaţi cu EL Aceasta să fie camera de primire a Domnului. Oricine îl întâmpină pe Domnul – acolo îl întâmpină. Şi alt loc El nu a desemnat pentru întâlnirea cu sufletul…

74

În alt loc, la binecuvântarea cerută pentru călătorie, sfântul scrie:

— Să binecuvânteze Domnul calea dumneavoastră! Dar dacă m-aţi fi întrebat mai înainte, v-aş fi spus: staţi acasă. De la această călătorie nu puteţi aştepta mare folos, dar nenorocirea poate fi la un pas. Însă, cum lucrurile au ajuns aşa departe, mergeţi înainte… Fiţi atenţi la oameni, căci s-ar putea să învăţaţi ceva. Ispitele aici se năpustesc una câte una, pe drum se vor năpusti cu zecile, iar în Ierusalim – cu sutele. Ţineţi-vă urechea ciulită… La Athos să vă temeţi să rămâneţi. Dintr-odată vă va fi drag acolo… însă apoi va năvăli duhul tristeţii şi al dorului de ţară şi de părinţi, care sunt de neîndurat. Ca nişte nebuni se agită oamenii de colo colo… Am văzul unii din aceştia… avem şi noi Athos-urile noastre: Valaam, Solovki… Da, sunt şi acolo!… în suflet trebuie să construim Athosul.

— Pregătiţi-vă şi notaţi-vă programul, gândiţi-vă cum să procedaţi ca după aceea să nu vă întristaţi… Sufletul

dumneavoastră cu cugetul şi cu simţămintele aşezaţi-le într-o colivie aparte, special pentru ele construită şi spuneţi-i sufletului: iată, ţi-am pus seminţe să mănânci şi apă să bei… iar afară nu ai de ce să zbori.

— Şi mie mi-a venit gândul de a merge la Kiev şi chiar la Athos. Dar, într-adevăr, toate acestea sunt ispite. Nu trebuie să călătoresc… Şi, se pare, cea mai bună rânduială de viaţă pentru mine este chiar aceasta pe care o am acum. De aceea voi începe să spun în rugăciunile mele: dă-mi, Doamne, să stau mai mult timp aici. Căci este bine; numai că uneori îmi vin porniri de a pleca undeva. Însă apoi ele trec şi iarăşi mă biruie dorinţa de a fi singur.

— Vă închipuiţi că Ierusalimul este un loc mai liniştit. Nu, este mai gălăgios şi oferă puţine înlesniri pentru lucrarea mântuirii. Acolo trebuie să aveţi duh puternic. Iar

Domnul nu este mai aproape de cei care sunt în Ierusalim decât de cei care sunt în Penza [scrisoarea îi este adresată unui locuitor din Penza].

— V-aţi hotărât să postiţi… şi parcă aţi vrea să veniţi la Vişa. Cred că, venind într-un loc nou, nu veţi face decât să vă uitaţi în jur, satisfăcându-vă curiozitatea, iar de postire şi de cele pentru care vă apucaţi să postiţi, veţi uita complet. Postiţi acolo unde nimic nu vă poate distrage.

— Îmi scrieţi că mergeţi la un mare clarvăzător [aici se subînţelege însuşi preasfinţitul] care va desluşi dintr-odată tot ceea ce este în dumneavoastră şi vă va descrie totul: ce se întâmplă cu dumneavoastră, ce trebuie să faceţi şi altele. Hotărât vă spun că este mai bine să nu mergeţi la el şi să vă mulţumiţi cu ceea îmi este dat să vă scriu…

Toate acestea vi le scriu să aveţi cunoştinţă, iar concluzia este una singură: staţi şi nu vă mişcaţi din loc. Când voi muri, atunci să veniţi la Vişa. Ce rost are să cutreieraţi?! Acolo faceţi orice lucru bun, iar în călătorie ce faceţi?! în afară de deşertăciuni, distracţii, aşteptări deşarte – nimic nu faceţi.

Fără să încurajeze peregrinările neroditoare dintr-un loc într-altul, deşi, după cât se pare, are scop bun,

preasfinţitul nu le aduce laude nici celor care dorind să facă din partea lor o donaţie materială, în acelaşi timp, parcă îl caută pe Dumnezeu, străduindu-se să trimită prinosul lor neapărat acolo unde, după părerea donatorilor, donaţia lor poate ajunge cel mai repede la Domnul. În scrisoarea către acelaşi locuitor din Elatma, preasfinţitul scrie:

— Faptul că ai o chilie [separată de familie, probabil, pentru însingurarea la rugăciune] este bine. Dar şi rânduielile trebuie să le ţii ca în chilie. Şi rânduielile acestea au nevoie de lipsa grijilor. Iar tu ai grijă de colecte [pentru Athos]. Însingurarea în chilie este lucrul Mariei, iar grijile pentru colecte sunt lucrul Martei. Lucrurile acestea nu pot vieţui unul împreună cu celălalt. Trebuie să renunţi la colecte. Explică-le tuturor că în timpul acestor donaţii nu locul unde se aduc este important, ci cui şi în ce duh sunt aduse. Dumnezeu pretutindeni este Unul singur – şi la Athos, şi în orice loc.

— Athoniţii nu au nevoie; Dumnezeu i-a orânduit liine. Însă tu îngrijeşte-te de tine, gândeşte-te cum să-ţi mântuieşti sufletul. Dacă ai bucata ta de pâine, stai acasă, roagă-te lui Dumnezeu şi lucrează ceva, măcar că faci opinci, ca să nu fii trândav, şi mergi la biserică atunci când este slujbă, iar, dacă este întotdeauna slujbă, mergi întotdeauna.

PRINCIPALA PIEDICĂ ÎN LUCRAREA MÂNTUIRII NOASTRE O REPREZINTĂ PATIMILE. TREBUIE SĂ ŞTIM SĂ LUPTĂM CU ELE

Un înţelept antic (Lucretius) a spus: „Viciile noastre la început sunt ca trecătorii, apoi, ca musafirii, iar în cele din urmă devin stăpânele noastre”.

Iată cursul firesc al formării patimilor în noi. Cei ce trăiesc după trup, de obicei, acordă foarte puţină atenţie acestor stăpâne care deţin puterea în sufletele lor. Însă cei ce trăiesc după duh, oamenii care râvnesc la mântuirea lor, nu pot să nu observe în ce robie cumplită se află şi mintea lor, şi inima lor, şi voinţa lor faţă de aceşti asupritori şi cât de greu este să lupte cu ele.

Cercetând adânc, aşa-zis, însăşi natura păcatului şi puterea lui asupra omului, Sfântul Teofan ne dă foarte multe sfaturi preţioase şi îndrumări practice cu privire la modul în care trebuie să procedăm ca lupta noastră cu patimile să aibă succesul dorit.

Cine s-a hotărât o dată să intre în această lupta, acela, după cuvintele sfântului-nevoitor, nicio clipă nu trebuie să uite mai întâi de toate că lucrarea mântuirii este o lucrare lăuntrică şi trebuie să fie alcătuită din acte neîntrerupte de lepădare de sine şi apoi să nu uite că în această luptă nimic nu trebuie să socotească a fi neînsemnat.

— Înaintea celui ce râvneşte la mântuire – scrie el – stă lupta neîncetată cu latura lui cea rea. În ce constă această latură rea, ştie fiecare. În egoism (iubirea de sine), propria plăcere, autocompătimire: în a face totul pentru sine, spre propria mulţumire, în folosul propriu şi pentru cinstea proprie. Pentru acţiunile prin care se săvârşesc acestea, nu există un plan. Ele se manifestă uneori numai prin gândul la ceva rău când i se înfăţişează minţii un subiect rău, alteori printr-un simţământ rău, alteori, printr-o chemare la rău, alteori, chiar împreună cu atracţia spre rău, mai mult sau mai puţin puternică… Toate acestea pentru suflet sunt necurate, dar încă nu sunt păcate. Cea din urmă începe cu acordul la rău, care se transformă în hotărârea de a face rău.

— Valul ispitei, după cuvintele preasfinţitului, de obicei se desfăşoară aşa: mai înainte de toate ni se înfăţişează în gânduri ceva rău sau ochiul vede ceva râu şi ceea ce a văzut stârneşte gânduri rele. Aceasta este provocarea. Şi aici nu este niciun păcat; căci şi una şi cealaltă năvălesc fără voia noastră… Dacă voi, imediat ce simţiţi că este ceva rău, vă împotriviţi lui şi vă îndreptaţi către Domnul, faceţi ceea ce trebuie – nevoinţă duhovnicească. Dar, dacă nu vă împotriviţi, ci începeţi să vă gândiţi şi vă gândiţi fără să vă întoarceţi de la rău şi I Ară să urâţi răul, atunci nu mai este bine. Sufletul începe să se clatine… Şi nici aici nu există încă păcat, dar pasul

spre păcat este deja făcut. Şi vă vin gânduri rele, de care nu puteţi scăpa. Să vină – aceasta este lucrarea vrăjmaşului… însă, de vreme ce nu le arătaţi nici cea mai mică bunăvoire, ci imediat vă întoarceţi de la ele şi înmâneţi în această întoarcere, sunteţi în bună stare. Aşadar, să ştiţi: au venit gândurile rele, să le izgoniţi; au venit iarăşi, iarăşi să le izgoniţi, şi aşa să faceţi, fără să încetaţi, până când vor pleca. Când vor pleca, înseamnă că vrăjmaşul a luat-o la fugă. Însă el iarăşi va veni… Şi atunci iarăşi trebuie să faceţi acelaşi lucru… Aşa au şi hotărât părinţii-nevoitori: dacă omul va alunga primul gând rău – provocarea prin aceasta va curma lupta…

Dar, dacă omul se lasă ademenit de acest gând şi începe să se gândească la el şi se gândeşte mereu, atunci a făcut al doilea act de cădere în păcat, care constă în atenţia faţă de gândul rău sau în convorbirea cu el. Şi nici aici nu există încă păcat, ci numai se pune începutul lui. Al treilea moment al căderii în păcat este consimţirea faţă de gândul cel rău, când omului îi place să se gândească la el şi însăşi fapta i se pare plăcută. Aici este mai mult din păcat, dar încă nu este păcat. Este necurăţie… Al patrulea moment al căderii în păcat este înclinarea voinţei, dorinţa cea păcătoasă, chiar dacă nu este încă decisivă. Aici este deja păcat; căci este un lucru liber consimţit. Sentimentele nu le putem întotdeauna stăpâni, dar dorinţele se află în puterea noastră. Însă toate acestea încă nu sunt un păcat real, ci numai prefaţa lui. Al cincilea moment este acordul faţă de păcat sau hotărârea de a păcătui. Aici este păcatul real, dar numai lăuntric. După acesta nu va întârzia să apară nici păcatul cu fapta…

Şi aceasta este adevărata cădere, dezastrul sufletului, pierderea harului, căderea în stăpânirea vrăjmaşului… Aşadar… alungaţi gândurile, fără să intraţi în discuţii cu ele, înăbuşiţi imediat consimţirea, nimiciţi dorinţele… în acestea constă toată lupta… Se întâmplă ca gândul, consimţirea şi dorinţa să aibă loc toate în acelaşi timp. Nu-i nimic… în acest caz toate sunt ca o provocare… Şi lupta le alungă uşor pe toate.

— Important este să nu aruncaţi niciodată armele de luptă. Fiţi întotdeauna ca ostaşul care stă de pază, uitându-vă neîncetat în jur, de teamă să nu se furişeze vrăjmaşul şi să nu vă înşele cu ceva… îndată ce observaţi că se apropie răul, Loviţi-l – cu duşmănie, cu ură şi cu mânie. Este totuna cu a lovi în pieptul adversarului. Apoi strigaţi către Domnul, către Maica Domnului şi către Îngerul Păzitor după ajutor. Şi nu încetaţi să strigaţi până când răul nu va trece… Toată lucrarea vieţii lăuntrice constă în: a-l observa pe vrăjmaş, a-l lovi în piept şi a striga către Domnul…

Patimile sufleteşti în noi sunt la fel că aşa numitele boli trupeşti de lungă durată. Iar în timpul îmbolnăvirilor trupului, de obicei facem aşa: de îndată ce se înteţeşte Icora în noi sau creşte temperatura, luăm chinină; dacă încep să ne doară plămânii, după sfatul medicului, mergem să ne tratăm unde este clima caldă şi aşa mai departe. Într-un cuvânt, ne grăbim să prevenim dezvoltarea bolii cât nu este timpul trecut. Exact aşa ne sfătuieşte să facem preasfinţitul Teofan şi atunci când iau naştere în noi gândurile şi dorinţele păcătoase, curmându-le chiar la început.

— Să nu credeţi – scrie el – că puteţi îngădui, Ură să fiţi pedepsiţi, libertate gândurilor, sentimentelor, cuvintelor şi faptelor. Trebuie să le ţineţi pe toate în frâu şi să le dirijaţi singuri… Dacă încep să vă vină în minte gânduri păcătoase, alungaţi-le imediat… Dacă vrăjmaşul (ste neobservat şi îngăduit, să vă aşteptaţi fie la răni, fie la zdrobire. Însă, dacă vrăjmaşul este observat, nu este înfricoşător. Doar să vă răstiţi la el – şi va fugi. Vicleşugul vrăjmaşilor noştri duhovniceşti este că imediat ce sunt descoperiţi, fug, deşi acest lucru, desigur, nu se întâmplă întotdeauna. Există şi în acest caz ştrengari care, neţinând cont de nimic, tot vin şi ne sâcâie.

În cazurile în care gândurile nu pleacă şi continuă în mod sâcâitor să ne tulbure sufletul, sfântul ne sfătuieşte să întărim starea de veghe şi să-L chemăm pe Dumnezeu în ajutor.

— Cea mai puternică şi atotzdrobitoare sabie pentru

cei ce luptă în plan duhovnicesc – spune el – este deprinderea cu rugăciunea lui Iisus. Rugăciunea, oricum, întotdeauna este sabie… însă aceasta, dacă ne deprindem cu ea, este o sabie îndreptată neîncetat spre cele din jur şi înfricoşătoare pentru vrăjmaşi. Apucaţi-vă să exersaţi în ea până când vă deprindeţi cu ea. Începeţi cu puţin: după fiecare pravilă de dimineaţă şi de seară, dacă nu vă împiedică nimic, rostiţi: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!” – timp de cinci minute…

— Fiind cu gândul la prezenţa Domnului – continuă sfântul – strigaţi către EI, aşa cum vorbiţi cu cineva – faţă către faţă şi încredinţaţi-l lui vindecarea sufletului, zicând: vezi, Doamne, ce e la mine!… Nimic din acestea nu-mi doresc… Ajută-mă şi alungă aceste provocări… şi cele asemenea lor…

— Vrăjmaşul nu iubeşte inimile liniştite… şi, iată, încearcă să găsească modul în care să strângă inima şi liniştea cea dulce de la ea să o alunge. Rugaţi-vă Domnului şi Maicii Domnului… şi totul va trece… Numai să nu cârtiţi şi să nu vă supăraţi, ci să spuneţi: aşa merit! Şi adăugaţi: „iartă-mi, Doamne, păcatele mele, ştiute şi neştiute!” Vrăjmaşul vă chinuie tară rost, dar voi, transformând acest chin în chinuire pentru păcate, îl păcăliţi, făcând arma lui arma simţământului sufletesc…

— Puneţi-vă ca lege de fiecare dată când vi se întâmplă nenorocirea, adică atacul vrăjmaş sub forma gândului sau a simţământului rău, mai ales atunci când gândurile nu pleacă, să nu vă limitaţi doar la respingere şi la neconsimţire, ci să adăugaţi la ele rugăciunea până la formarea în suflet a gândurilor şi simţămintelor opuse. Şi întotdeauna să săvârşiţi astfel lupta voastră cu păcatul.

În lupta cu patimile şi, în general, dacă dorim să ne supraveghem permanent ca viaţa noastră să se desfăşoare pe făgaşul corect, aşa cum cere legea creştină şi buna conştiinţă, Sfântul Teofan ne sfătuieşte să nu ne raportăm la nimic fără atenţia cuvenită şi nimic să nu socotim a fi neînsemnat.

— Oricât de mic şi slab ni s-ar înfăţişa lucrul pătimaş spune el –, trebuie să ne raportăm la el ca la lucrul cel mai mare şi mai puternic. Când beţi apă, scoateţi şi cea mai mică musculiţă care a căzut în cană; când vă înţepaţi la deget, chiar dacă ghimpele este foarte mic şi abia se vede, vă grăbiţi să scăpaţi de neliniştea pricinuită de el; când vă intră în ochi cel mai mic fir de praf şi chinuie ochiul, faceţi mari demersuri să vă curăţaţi mai repede ochiul de praf. Aşa să vă puneţi ca lege să lucraţi şi în privinţa patimilor: oricât de mici vi s-ar înfăţişa, grăbiţi-vă să le alungaţi şi să faceţi acest lucru fără milă, ca nici urmă din ele să nu rămână.

Cum să le alungaţi? Prin pornirea potrivnică a mâniei sau prin supărarea faţă de ele. Imediat ce observaţi patima, străduiţi-vă să stârniţi mai repede în voi supărarea faţă de ea. Această supărare este respingerea fermă a patimii. Patima nu se poate menţine altfel decât prin consimţirea la ea, iar prin supărare se nimiceşte orice consimţire… Patima chiar va pleca sau va pieri la prima ei; nătare. Şi iată unde este îngăduită şi bine-folositoare mânia. La toţi Sfinţii Părinţi am găsit că mânia tocmai pentru acest lucru este şi dată, ca să ne înarmăm cu ea împotriva mişcărilor pătimaşe şi păcătoase ale inimii şi cu ea să le alungăm.

* * *

Fiind de acord cu faptul că lupta cu păcatul, în orice ar consta şi oricum s-ar manifesta, în general nu este un lucru uşor, preasfinţitul Teofan nu vede, totuşi, în aceasta ceva peste puterile noastre, cu condiţia să ne apucăm de ea cu deplină fermitate şi cu supraveghere permanentă asupra noastră înşine, fără să fim indulgenţi cu noi în ceva anume.

— Actele lepădării de sine, prin care trebuie să ducem această luptă – scrie preasfinţitul –, nu sunt ceva extraordinar, ci se săvârşesc printre obişnuitele treburi ale vieţii zilnice şi constau în hotărârile lăuntrice şi în întorsăturile voinţei. Ele pot fi în orice cuvânt, privire, gest şi în orice fleac. Trăsătura lor distinctivă constă în a nu

îngădui propria plăcere, nici în mult, nici în puţin, ci a merge în toate împotriva sinelui. Însă a nu ne fi milă de sine nu înseamnă a prăbuşi munţii peste noi, ci a duce aceeaşi viaţă obişnuită fără să ne îngăduim slăbiciuni faţă de ceva anume… De exemplu, bat clopotele pentru utrenie. Grija de sine ne spune: mai stau un minuţel… Nu o ascultaţi – şi aceasta este o lovitură în capul grijirii de sine. Stând în biserică, simţi îndemnul de a te sprijini de perete. Refuză acest îndemn şi stai drept… şi, iată, încă o lovitură, îţi vine în gând să ieşi, să te aeriseşti… Refuză aceste gânduri… şi, iată, încă o lovitură. Vii acasă de la utrenie şi vrei să te culci: nu te culca. Sau vrei să citeşti o carte stând culcat… nu citi aşa. Şezi drept şi citeşte…

— Şi la fel să faceţi în toate. Poate că acesta este un fleac, dar din lucruri mărunte se alcătuieşte ceva măreţ. La sfârşitul zilei veţi vedea cum conştiinţa vă va spune că staţi bine de strajă. Şi aceasta este o mângâiere. Iar, în primul rând, obişnuindu-vă cu acest mod de lucru în privinţa acestor fleacuri – şi în cele mari cu atât mai bucuroşi veţi face la fel.

— Nu vă speriaţi de eşecuri şi nu vă tulburaţi din pricina lor… Daţi greş? Mustraţi-vă pe voi înşivă şi altă dată străduiţi-vă să nu mai daţi greş. Daţi iarăşi greş… faceţi iarăşi acelaşi lucru… Şi veţi ajunge până acolo încât să nu mai daţi greş.

— Lepădarea de voia proprie se poate face la fiecare pas… Este o lucrare lăuntrică. Hotărâţi-vă să nu mai procedaţi după cerinţa trupului, spre plăcerea lui şi nici din nevoie… şi veţi avea experienţa lepădării de voia proprie în fiecare minut… Numai să nu vă tulburaţi iarăşi din pricina eşecurilor. Lăsaţi-le să fie… nu renunţaţi la intenţia permanentă de a proceda împotriva trupului cu privire şi la lucrurile mari, şi la cele mărunte.

— Nu deznădăjduiţi! Nimic nu dobândiţi dintr-odată. Amintiţi-vă cum aţi învăţat să împletiţi, să citiţi, să scrieţi. Câte eforturi aţi depus! Iar acum toate acestea sunt lucruri obişnuite. Aşa trebuie să fie şi cu sufletul. Acum vă este j; reu să trăiţi în armonie cu gândurile. Dar apoi vă va fi uşor.

Numai că nu trebuie să încetaţi lupta cu ele… Ci să tot luptaţi încontinuu… Nu se poate aşa încât să începeţi şi imediat să ajungeţi la al treilea cer! mai întâi trebuie să răbdaţi osteneală şi sudoare, iar apoi vor începe să apară şi roadele… A avea totul dintr-odată este totuna cu a vă dori să urcaţi pe scară de la prima treaptă direct în vârf. Trebuie neapărat să treceţi de la o treaptă la alta şi să mergeţi pas eu pas. De aceea trăsătura fundamentală a vieţii creştine este răbdarea. Noi pentru toate avem o scuză: este greu!… (ireutatea nu înseamnă imposibilitate… începeţi să luptaţi şi luptaţi. Dacă aţi dat greş, osândiţi-vă pe voi înşivă şi hotărâţi-vă să nu mai căderi… încetul cu încetul vă veţi obişnui. Numai să vă apucaţi serios de lucru. Este nevoie, în primul rând, să luaţi hotărârea nu numai de a îndrepta lot ce este rău, ci şi orice îndemn către rău să-l stârpiţi din mimă. Deseori parcă ne dorim ca cineva străin să se îndure de noi şi să schimbe totul în noi cu un singur cuvânt. Iată, tocmai aceasta este principala înşelăciune cu care vrăjmaşul îi ţine pe toţi păcătoşii în mâinile sale. Nimeni nu poate îndrepta răutăţile noastre în afară de noi înşine. Aşadar, dacă vă simţiţi aşa şi nu vreţi să rămâneţi aşa, începeţi lucrarea îndreptării voastre. Greutăţilor nu are rost să le acordaţi atenţie. Trebuie să puneţi împotriva lor convingerea că ţelul vostru de acum înainte este drept şi că mijloacele care vă sunt date vă duc cu siguranţă la el. Datorită acestei convingeri toate neliniştile se vor depărta, iar sufletul se va umple de bună nădejde. Totuşi nu trebuie să ne punem niciodată nădejdea numai în puterile noastre; ci, când avem o nelinişte în suflet, imediat trebuie să ne adresăm Domnului şi să tot strigăm până când neliniştea va înceta.

— Stă în puterea noastră să ne lepădăm de patimi? – întreabă vlădica. Şi tot el răspunde la ea: da, stă în puterea noastră! Dacă voim, totul putem. Căci, dacă vrem – căutăm; căutând – ne rugăm; rugându-ne – ajutor primim şi cu acest ajutor totul putem face. Aşa spune apostolul: *Toate le pot întru Hristos*, *Cel care mă întăreşte* (Filip. 4, 13). Dar, desigur, nu trebuie să cerem cu nepăsare şi să

nădăjduim pe jumătate, ci şi una şi alta să fie puternice, profunde, pline de râvnă.

Mulţi cred că, dacă cineva a hotărât să înceapă lucrarea îndreptării de sine, acela mai întâi de toate trebuie să-şi încordeze forţele pentriu lupta cu acea patimă care stăpâneşte mai mult decât celelalte în el, iar apoi, încetul cu încetul, să îndrepte şi restiul patimilor. Unuia dintre cei care au dorit să cunoască părerea preasfinţitului cu privire la această problemă, Sfântul Teofan i-a răspuns astfel:

— Aţi dori să ştiţi care este patima dumneavoastră principală. La această întrebare vă amintesc povestirea despre un ascet care i-a pus stareţului său o întrebare asemănătoare şi anume: cu care patimă să mă lupt mai întâi? Stareţul i-a răspuns: să te lupţi cu aceea care te luptă pe tine acum – şi la un moment dat vei descoperi care este principala ta patimă…

În afară de îndrumările generale cu privire la esenţa şi modul în care trebuie să se desfăşoare lupta noastră lăuntrică cu patimile, găsim la Sfântul Teofan multe sfaturi înţelepte şi pentru cazurile speciale din această luptă cu, aşa-zis, păcatele noastre de zi cu zi, cum ar fi: mânia, arţagul, irascibilitatea, judecata şi aşa mai departe.

Ca mare cunoscător al naturii omeneşti, al stării ei adevărate, vătămate, preasfinţitul Teofan afirmă cu fermitate că cea mai mare parte a manifestărilor păcătoase, mai sus pomenite, are în noi ca izvor iubirea noastră de sine, peste măsură de bolnăvicioasă, ori, aşa cum se exprimă el, „autoaprecierea” noastră – înalta părere despre sine. Tocmai în lupta cu ea trebuie să ne încordăm forţele, după sfatul preasfinţii ului. Astfel, unei persoane el îi scrie:

— Mânia şi supărarea provin din autoaprecierea potrivit căreia socotim şi simţim că meritǎm multe; de aceea, când cineva îndrăzneşte să nu ne dea ceea ce ni se cuvine, ne enervăm şi punem la cale răzbunarea. Faceţi bine că nu vă îngăduiţi aceste sentimente, dar nu faceţi bine că le lăsaţi uneori să zăbovească mult timp în

dumneavoastră. Timp de câteva zile vrăjmaşul va stârni în dumneavoastră furtuna răzbunării. Străduiţi-vă să faceţi în aşa fel încât, nelăsând nicio clipă să treacă, să ţineţi cu tot dinadinsul să nimiciţi autoaprecierea dumneavoastră.

Puneţi-vă ca lege: 1) în fiecare clipă să aşteptaţi necazul şi, atunci când vine, să-l întâmpinaţi ca pe un musafir poftit; 2) când apare ceva gata să vă supere şi să vă necăjească, alergaţi mai repede cu atenţia în inimă şi, pe cât puteţi, străduiţi-vă să nu lăsaţi aceste simţăminte să renască, încordaţi-vă şi rugaţi-vă. Dacă nu veţi lăsa aceste simţăminte să renască, veţi pune capăt tuturor; căci toate provin din simţăminte. 3) Nu luaţi seama la cel ce vă insultă, nici la insultă; căci veţi găsi numai un reazem tare pentru supărare şi răzbunare; scoateţi-vă acestea din cap. Lucrul acesta este foarte important. Dacă nu se va întâmpla acest lucru, sentimentul răutăţii nu va putea fi potolit. 4) La toate loviturile acestea adăugaţi: a avea privire plină de iubire, ton plăcut în vorbire, atitudine afectuoasă şi, în principal, a evita pe cât posibil să le amintiţi cumva celor ce v-au jignit de nedreptatea lor. Lucraţi aşa ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat din pricina lor. Toate aceste punctuleţe osteniţi-vă să le chibzuiţi bine şi să cântăriţi toate situaţiile, descoperind când şi cum pot fi ele aplicate în decursul vieţii voastre. La nimicirea autoaprecierii trebuie să vă trudiţi numai o dată, iar apoi va fi mai uşor să o duceţi la bun sfârşit şi va muri repede de tot. Atunci se va şi forma în suflet un anumit reazem pentru pacea lăuntrică! Autoaprecierea, dacă există, nu numai atitudinea faţă de oameni v-o tulbură, ci dobândeşte şi atitudinea faţă de Dumnezeu – şi este vicleană, ca diavolii – şi se ascunde în mod iscusit în cuvinte smerite, sălăşluindu-se în inimă… Luptaţi-vă cu ea. Faceţi bine că vă căiţi pentru aceste simţăminte şi le mărturisiţi părintelui duhovnic. Dar se pare că faceţi acest lucru atunci când vă descărcaţi inima înaintea cuiva; dar şi numai simţămintele, chiar dacă nu sunt scoase la iveală, trebuie să le mărturisiţi. Acest lucru se află în rândul mijloacelor de distrugere a autoaprecierii. Autoaprecierea

omoară întreaga viaţă, de aceea merită să trudiţi la nimicirea ei.

88

— Mai mult decât orice, trudindu-vă astfel, rugaţi-vă, căci fără Domnul nimic nu puteţi face aici. Din păcate, uităm adesea de Acela care a spus: *fără Mine nu puteţi face nimic* (Ioan 15, 5).

Cu privire la aceeaşi problemă, în alt loc preasfinţitul scrie:

— Tot vă supăraţi. Acest lucru înseamnă că vă socotiţi o persoană care comandă… Aţi spus – şi s-a făcut! … însă oamenii sunt liberi şi comanda nu este un lucru nimerit. Supărarea ce o aveţi pentru neglijenţa celorlalţi este pe placul voii dumneavoastră. „Cum a îndrăznit?… Doar i-am spus!…” Dacă veţi proceda aşa, veţi face din dumneavoastră (scuzaţi-mă) o persoană supărăcioasă – un buboi foarte sensibil chiar şi la adierea aerului, nu numai la împotrivirea celorlalţi. Fiţi cu ochii în patru şi veţi vedea că, atât timp cât va fi vie în dumneavoastră stăpâna (iubirea de sine), nu vă veţi stăpâni irascibilitatea… Ea este cea care comandă totul. Scoateţi-o afară pe uşă şi pedepsiţi-o să nu mai îndrăznească să dea ochii cu dumneavoastră.

— Este nevoie de mai multă smerenie… Vorbele sau pornirile mânioase, cuvintele supărătoare pentru ceilalţi nu provin dintr-o boierie? Tocmai această conştiinţă a boieriei este mândrie, un lucru foarte neplăcut înaintea lui Dumnezeu şi foarte vătămător în viaţa morală. Pătrundeţi în lăuntrul lui şi scoateţi această rădăcină a nenorocirilor care lâncezeşte nederanjată dacă se arată. Nu spuneţi „nu pot”. Cuvintele acestea nu sunt creştineşti. Cuvinte creştineşti sunt: totul pot. Însă nu de unul singur, ci în Domnul, Care mă întăreşte, aşa cum ne încredinţează apostolul. Iar înţeleptul Solomon scrie că frica de Dumnezeu ne învaţă tot binele. Cereţi-l Domnului un asemenea povăţuitor. Rugaţi-vă: „Doamne, sădeşte frica Ta în mine!” Cuvântul lui Dumnezeu şi al Sfinţilor Părinţi vă vor lumina, iar conştiinţa va lua asupra sa dreptul de a vă

trezi la realitate şi de a vă sprijini.

— Dumneavoastră, se pare, credeţi că mânia face parte din firea noastră de vreme ce este urmarea denaturării ei. Cel ce biruie mânia, nu firea o biruie, ci stricăciunea firii o nimiceşte şi duce firea la rangul ei firesc. În realitate, această stricăciune se manifestă în grade diferite: la unii mânia nu există aproape deloc – mila lui Dumnezeu, dar la alţii este mai fioroasă decât toate fiarele. Cei din urmă, dacă o biruie, cunună mucenicească primesc, iar cei dintâi, pentru lipsa mâniei, chiar nu primesc nimic. Aşadar, binevoiţi să vă biruiţi mânia, aşteptând pe viitor cununa mucenicească. Dacă supărarea dumneavoastră este urmarea temperamentului, atunci vina cuprinde aici numai acea parte în care conştiinţa se poartă cu indiferenţă faţă de aceste porniri. Oftaţi şi căiţi-vă de fiecare dată. Acesta este unul dintre păcatele zilnice. Lepădarea de toate săvârşită cu inima este cu putinţă pentru toţi şi, aşa cum reiese din Predica de pe munte a Mântuitorului, este obligatorie pentru toţi.

În afara mâniei şi a irascibilităţii – a acestor păcate principale, după părerea Sfântului Teofan, păcate pe care le facem zi de zi – în corespondenţa lui cu cei ce au pus această întrebare există nu puţine locuri şi spre mustrarea altor patimi, de asemenea, foarte obişnuite în viaţa noastră de obşte, cum sunt judecata, vorbirea de rău şi, în general, neînfrânarea oamenilor în vorbire.

Cine nu se plânge de răul pricinuit de patimile mai sus arătate?! Plângerile acestea reies şi din paginile sfintelor cărţi, unde limba noastră rea este comparată fie cu sabia ascuţită, fie cu focul atotarzător, fie cu săgeata ucigaşă şi aşa mai departe. De neînfrânarea limbii nu rareori s-au plâns şi sfinţii nevoitori: Antonie cel Mare, cu privire la unii dintre ucenicii săi, s-a exprimat odată foarte potrivit, zicând: „Ei sunt buni, însă curtea lor nu are porţi”, subînţelegând prin această expresie metaforică vorbăria nepotrivită şi dăunătoare a celor ce vieţuiau împreună cu el în mănăstire.

Obiceiul dăunător al vorbirii de rău şi întrebuinţarea

limbii la rău se înrădăcinează în chip deosebit în noi şi sunt biruite cu greu, deoarece chiar instrumentul păcatului – limba – este permanent prezent în noi şi se află la deplina noastră dispoziţie ca un instrument supus.

Dintre numeroasele feluri de păcate săvârşite cu limba, preasfinţitul Teofan se ridică deosebit de puternic împotriva obiceiului nostru drag de a petrece timpul în vorbărie deşartă şi judecată.

— Limba?! Nu există lucru mai vătămător din cele de sub cer – spune el într-una dintre scrisori. Ar fi de dorit să se întâmple astfel încât pentru fiecare lucru nepermis pe care îl săvârşeşte, să o înţepe ceva (chiar un ac); atunci ar fi mai tăcută, nu ca maşina care începe să scârţâie atunci când este pornită.

— Mi-aţi scris că deseori vă tulbură conştiinţa după discuţiile cu vizitatorii. Tocmai aici poate fi izvorul irascibilităţii dumneavoastră. Nu este deloc de mirare că se întâmplă aşa… Căci legea este categorică – să nu îngăduiţi nimic împotriva căruia se ridică conştiinţa. Şi binevoiţi să faceţi aşa. În conştiinţă vă vorbeşte însuşi Dumnezeu. Prin urmare, pe ea trebuie să o ascultaţi mai mult decât pe oricine. Vă mustră pentru vorbăria deşartă şi judecăţi? Nici să le mai îngăduiţi. Lăsaţi-i pe ceilalţi să vorbească în deşert, iar dumneavoastră tăceţi şi mărturisiţi-l Domnului păcatele pe care le aveţi. Nimeni nu vă trage de limbă. Singuri începeţi să vorbiţi şi tot singuri puteţi şi să nu vorbiţi… Dar dumneavoastră vă amestecaţi şi începeţi, fără rost, să spuneţi ce aveţi pe inimă… Probabil vă îndeamnă să luaţi parte la discuţie zicala: ce mai spune lumea? Ceea ce spune lumea, nu ştiţi. Dar ceea ce spune Dumnezeu, ştiţi din mustrarea conştiinţei. Aşadar, trebuie să urmăriţi ceea ce este adevărat, nu ceea ce este întru totul necunoscut: acestui punct binevoiţi să-i acordaţi atenţie.

Încercaţi să faceţi aşa… când greşiţi prin osândire şi conştiinţa vă chinuie, cercetaţi şi vedeţi cum aţi ajuns până acolo şi pe viitor străduiţi-vă să nu mai mergeţi pe această cale. Dacă păcatul acesta iese iarăşi la iveală, iarăşi

procedaţi aşa şi aşa să faceţi întotdeauna, cu hotărâre în acest sens şi purtându-vă aşa încât să nu mai ajungeţi să judecaţi. Trebuie să vă abţineţi o dată, de două ori, iar apoi vă va fi mai uşor. De obicei se întâmplă acest lucru când vizitaţi guri-sparte (persoane cărora le place să clevetească şi să-i osândească pe ceilalţi). Ajungând la ele, şi dumneavoastră însevă deveniţi gură-spartă. Însă dumneavoastră, cum vă apropiaţi de ele, pregătiţi-vă să nu cădeţi sub influenţa vorbirii lor de rău, iar pentru aceasta înviaţi în suflet frica de Dumnezeu şi amintirea despre prezenţa Domnului, Căruia aveţi râvnă să-l faceţi pe plac. În timpul derulării vorbirii de rău surprindeţi unul din cuvintele potrivite ale vorbitoarei şi treceţi mai repede la alt subiect...[5]

— Nu credeţi că este posibil să includeţi în discuţiile obişnuite lecturi cu conţinut duhovnicesc şi laic, întotdeauna serioase şi, cu toate acestea, neplicticoase? Cum să faceţi acest lucru, nu ştiu, dar gândiţi-vă şi născociţi. Cu ce să începeţi?... Citiţi povestiri. Dacă întâlniţi vreuna ziditoare de suflet, memoraţi-o bine şi, în cazul în care cei adunaţi se satură de vorbit... şi devin tăcuţi, ridicaţi glasul: „Ce povestire interesantă am citit!" şi aşa mai departe.

Faceţi aşa prima, a doua şi a treia oară... şi ceilalţi vor începe să aştepte de la dumneavoastră câte o povestire de fiecare dată. Atunci veţi putea ridica glasul, zicând: „Dar numai eu vă povestesc?! Haideţi să hotărâm ca fiecare dintre noi care a citit ceva interesant să ne povestească tuturor sau să ne citească"... şi aşa stau lucrurile aici.

Sub influenţa unora sau altora dintre sfaturile preasfinţitului-nevoitor, multora li s-a născut dorinţa de a urma sfaturile lui, dar s-au plâns de faptul că nu au găsit în ei, nu se ştie din ce motive, statornicia cuvenită în gânduri

---

5 Pentru a îngrădi gurile vorbitorilor de rău, fericitul Augustin a fciliM următoarea metodă: deasupra mesei şi-a pus inscripţia: „Dacă îi plate cuiva să-i dojenească pe cei absenţi, acela să ştie că nu are loc aici" (n.r.).

şi fermitate în dorinţe ca în mod statornic, fără şovăire, să meargă pe calea hotărârilor lor; de asemenea, s-au plâns de faptul că în sufletele lor se simte o dedublare. Cu prilejul acestor declaraţii, Sfântul Teofan scrie:

— Vă plângeţi de nestatornicia stărilor sufleteşti… Dar în viaţa lumească nu este ceea ce este în chilia călugărească… De la voi nici nu se cere ceea ce se cere de la călugări. Dacă există frica de Dumnezeu şi dorinţa de a proceda în toate potrivit poruncilor, este de ajuns dacă mai adăugaţi răbdarea şi recunoştinţa. Iar stările înalte de rugăciune vin numai ca cercetări ale lui Dumnezeu.

— Este esenţial necesară schimbarea inimii, iar toate rânduielile exterioare sunt nimic… dacă nu le schimbaţi. Însă fără schimbarea inimii totul se transformă în nimic: şi posturile, şi privegherile, şi lecturile, şi rugăciunile… şi toate nevoinţele. Cunoscând acestea, aşa să şi faceţi, având cel mai mult în intenţie să îndreptaţi inima şi către Domnul s-o orientaţi. Şi iată ce iese… V-aţi dorit să dobândiţi duh umilit… Chiar aţi întâlnit discuţii despre pocăinţă, care v-au arătat cum se face acest lucru. Discuţiile acestea v-au determinat să vă urmaţi gândurile. Aţi început să le urmaţi şi aţi aflat că nici cinci minute nu aţi putut menţine concentrarea lăuntrică. Apoi o cărticică v-a învăţat să nu osândiţi; aţi mers la NN. să luaţi masa de prânz… Şi acolo, probabil, toată lumea a despicai firul în patru… V-aţi hotărât să nu rătăciţi cu gândul şi să nu osândiţi. Niciuna, nici alta nu aţi reuşit să faceţi. Şi v-a fost dat să conştientizaţi că cel mai bine pentru dumneavoastră este să vă înţelegeţi propria neputinţă. Aveţi o întreagă istorie a nereuşitelor cu privire la orânduirea vieţii lăuntrice. Însă rezultatul este prost… V-aţi mărturisit propria neputinţă şi v-aţi descurajat… Acest lucru înseamnă că sunteţi total indiferent faţă de bunăstarea dumneavoastră duhovnicească… şi, fără supărare, o lăsaţi aşa cum este, neţinând seama de conştiinţă, deoarece vă este nefavorabilă. Ştiind că există linişte adevărată, tocmai în partea aceasta trebuie să şi trageţi, în partea în care ea se dă. Trebuie să căutaţi raiul pierdut ca să îl preamăriţi

pe cel găsit. Fără acesta totul va fi la fel… veţi alerga după ceva şi apoi vă veţi întrista şi vă veţi supăra… Iarăşi veţi alerga şi iarăşi vă veţi întrista. Nu vă amintiţi cum vă doreaţi în copilărie să prindeţi din urmă curcubeul? Exact aşa este şi acum, când alergăm după ceva anume… Domnul a spus clar: iată ce căutaţi şi iată ce va fi… Luaţi jugul Meu *asupra voastră… şi veţi găsi odihnă sufletelor voastre* (*Matei 11, 29*). *Iar fantezia înşelătoare ne obligă să* căutăm ceva şi pentru aceasta ne promite ceva… şi la urmă iese nimic. Oare aşa să şi rămânem?! Doar ştim foarte bine ce se oferă într-o parte şi ce se oferă în cealaltă parte… Sufletul însuşi trebuie să aleagă. El trebuie să dea socoteală pentru tot şi lui i se cuvine cinstea… Nimeni altul, totuşi, în afară de Domnul nu creează şi nu oferă nimic. Suspinaţi către El. El este aproape. Eu bat, spune El, poate îmi deschide cineva! Voi împlini ceea ce trebuie să faceţi. Ca gândurile voastre să nu rătăcească, trebuie să aveţi un asemenea simţământ încât să fiţi zăvorâţi fără ieşire în inimă cu Dumnezeu… şi pentru gândurile străine loc nu va fi. Ca să nu-i osândiţi pe ceilalţi, trebuie să vă simţiţi profund propria păcătoşenie şi să vă întristaţi pentru ea, plângând pentru suflet de parcă ar fi mort. Cineva a spus: când ai mortul tău acasă, nu te apuca să te îngrijeşti de morţii vecinilor.

Unul dintre mijloacele mai mult sau mai puţin potrivite pentru îndreptarea de sine unii oameni îl socotesc a fi notarea zilnică a tot ceea ce au făcut bine şi rău. Însă cunoscătorul profund al vieţii duhovniceşti, preasfinţitul Teofan nu încuviinţează aceste notiţe, socotind că această osteneală este puţin folositoare.

— Zoresc să vă spun un cuvânt despre ceea ce mi-aţi trimis [evident, fusese trimis un caieţel cu notiţe despre ce şi cum s-a lucrat]. Deşi aceasta nu este o osteneală cu totul deşartă, totuşi, este una care nu vă poate duce la ţel. Dacă ne-ar mântui numai faptele, atunci, desigur, notele şi-ar avea locul lor, ca şi răspunsurile elevilor. Însă în lucrarea mântuirii calculele matematice nu sunt bune la nimic şi nu au nicio aplicare. Cu privire la ceea ce este sau are loc bun

în noi, există o singură lege: să uităm. Pomeneşte, oare, cineva faptul că respiră? Nu, deoarece aceasta este în firea lucrurilor. Aşa este şi în viaţa morală. Despre faptul că se lucrează aşa cum trebuie, ce să pomenim? Este în firea lucrurilor corecte. Dar, dacă este îngăduit ceva rău, despre acesta trebuie să pomenim şi conştiinţa să o desăvârşim ca să observe mai bine. Pentru ce? Pentru a ne îndrepta mai repede. Iar acest lucru iată cum se săvârşeşte. Despre păcatele de moarte nu are rost să vorbim: ele nu îşi au locul nicicum în rândul celor care râvnesc la mântuire. Rămân păcatele săvârşite prin faptul că: din întâmplare, iese un cuvânt din gură, se strecoară un gând, se agită un sentiment – toate acestea rămân astfel încât mai târziu conştiinţa le găseşte rele şi necuvenite. Pentru aceasta, iată regula: îndată ce le observaţi, să le curăţiţi prin pocăinţă lăuntrică înaintea feţei Domnului. Şi vă puteţi limita la aceasta, dar, dacă nu este mulţumită conştiinţa, să le mai pomeniţi apoi la rugăciunea de seară cu căinţă… şi gata! Toate aceste păcate prin acest act de pocăinţă lăuntrică se vor şi curăţi. Dar pentru ce sunt toate aceste sfaturi? Oamenii spun: „Cum aşa? Este necesară cunoaşterea de sine!” Este necesară, da; dar ea vine de la sine. Când cineva se cercetează pe sine şi fără omitere observă mişcarea inimii sale cu scopul de a lepăda ce este nedrept şi de a dezbate ce este drept şi de a împlini dacă se dovedeşte potrivit, atunci i se formează de la sine vederea despre ceea ce interesează mai mult inima lui, despre direcţia în care trage ea şi, prin urmare, despre starea ei specifică. Şi aici observaţiile sunt un lucru cu totul de prisos, iar alături de această esenţială cunoaştere de sine aţi adus într-un singur sentiment şi convingerea că nu sunteţi bun sau bună de nimic… Această convingere v-o dă viaţa care se observă pe sine, nu viaţa aceea corectă. Aceea tulbură apele; căci pune şi note bune… Binevoiţi, aşadar, să vă strângeţi toate caietele şi să le băgaţi în sobă, iar apoi să-mi îngăduiţi şi mie să fac acelaşi lucru cu foile trimise. Ştiu că mulţi fac acest lucru şi eu însumi am început. Dar am renunţat. M-a mustrat un bătrânel simplu.

„Fleacuri! – mi-a spus el. Dacă observi în tine ceva rău, căieşte-te imediat şi hotărăşte să te îndrepţi. Pentru ce să scrii? Zici că este mai bine să scrii, dar cu atât mai mult nu trebuie. Îndeletnicirea aceasta – a continuat el – te învaţă făţărnicia înaintea ta şi înaintea lui Dumnezeu, adică cea mai rea făţărnicie. Şi, dacă tu continui cu ea, datorită ei se va naşte în sufletul tău îngâmfarea, care îţi va pătrunde în măduva oaselor şi în sânge… iar sufletul va începe să se hrănească cu ea, precum butoiul cu catran”. Aşadar, am renunţat. Şi vouă vă dau acelaşi sfat.

Şi-a notat, ţin minte, numai unul dintre stareţii de demult… numai că nu şi-a notat ceea ce v-aţi notat dumneavoastră, ci gândurile care i se întipăriseră cumplit în suflet. Şi le-a notat cu cărbune pe pereţii chiliei şi le citea în fiecare zi. „Acestea – spunea el – îngerul mi le-a insuflat”. Şi voi aţi putea face acest lucru, dar se pare că este greu să deosebiţi cele scrise personal de cele insuflate. Şi ar fi mai bine să nu faceţi nici acest lucru. Cu cât mai simplă vă este viaţa, cu atât este mai bine. Simplitatea şi smerenia sunt cele două aripi care vă dau repeziciune în zbor.

SENTIMENTUL CĂ NU VĂ PUTEŢI MÂNTUI SINGURI SĂ-L AVEŢI ÎNTOTDEAUNA, DAR SĂ NU CĂDEŢI NICIODATĂ ÎN DEZNĂDEJDE ÎN PRIVINŢA MÂNTUIRII

În om se observă foarte clar întotdeauna două extreme. Atât timp cât nu se gândeşte la viaţa sa păcătoasă şi nu se îngrijeşte deloc de îndreptarea sa, fiecare păcat săvârşit de el i se pare neînsemnat sau, cel puţin, uşor scuzabil.

„Numai Dumnezeu este fără de păcat – aşa se linişteşte de obicei fiecare păcătos. Va veni şi timpul să mă căiesc pentru toate”. Dar, îndată ce acelaşi păcătos, a cărui inimă a fost atinsă de harul lui Dumnezeu, începe puţin câte puţin să vină la conştiinţa păcătoşeniei sale şi hotărăşte să ducă o viaţă în Dumnezeu, îşi pierde nădejdea nu numai în posibilitatea îndreptării de sine, dar şi în mila lui Dumnezeu. De aici: descurajarea, întristarea şi nu

rareori chiar deznădejdea, care îi spune că *nu este mântuire lui, întru Dumnezeul lui* (Ps. 3, 2). Sfântul Teofan, cel pururea pomenit, s-a străduit întotdeauna cu deosebită grijă să trezească în aceşti oameni duhul nădejdii şi, prin exemplele păcătoşilor care s-au căit şi au primit iertare, i-a încredinţat că nu există păcat care să biruiască mila lui Dumnezeu.

— Vă tot plângeţi păcatele… neavând încredinţarea că Dumnezeu vi le-a iertai. Păcatele sub acţiunea dezlegării părintelui duhovnic sunt iertate imediat. Însă urma lor vă rămâne în suflet şi vă chinuie. Pe măsura nevoinţelor în împotrivirea faţă de îndemnurile păcătoase, urmele acestea se şterg, iar pe lângă aceasta se reduce şi chinul. Când urmele se şterg cu totul, atunci şi chinul ia sfârşit. Şi sufletul va cunoaşte iertarea păcatelor.

— Căinţa sinceră şi mustrarea de sine fără milă să le avem întotdeauna înaintea ochilor, dar, cu toate acestea, nici măsura nu trebuie să o uităm. Întreceţi limita cuvenită când folosiţi cuvintele: „O tristeţe deznădăjduită mă chinuie din pricina păcătoşeniei… Simt că este imposibil să mă mântuiesc”… şi altele asemenea lor. Sentimentul că nu ne putem mântui „singuri” este firesc, însă neaşteptarea mântuirii trebuie să iasă din vocabularul creştin… Căci îl avem pe Domnul Mântuitorul, Care se îngrijeşte de mântuirea noastră şi la ea prin toate mijloacele ne atrage şi ne întăreşte. Nu trebuie să vorbim aşa…

— Vrăjmaşul vă insuflă: nu veţi reuşi. Dar voi răspundeţi-i: nici nu avem de gând să reuşim singuri, ci nădăjduim că Domnul Cel milostiv nu ne va lăsa singuri şi ne va ajuta să rezistăm aşa cum ne-a ajutat şi până acum.

— Cine nu are neputinţe… Nu găseşti în lume pe nimeni care să fie pe măsura funcţiei sale – nici măcar sacagiul… Domnul este ajutorul! Lui să vă rugaţi şi să-l încredinţaţi neputinţele voastre… Dumnezeu este totul! Kugaţi-vă înaintea Lui cu lacrimi. Şi ajutorul Lui nu va sărăci… Există şi Îngerul Păzitor. Domnul îi porunceşte să-i tâlcuiască sufletului ceea ce trebuie.

— Numai Mântuitorul are grijile pentru mântuirea

noastră. Strigaţi… şi vă va auzi! Şi vă va spune: Voiesc să le curăţeşti… Maria Egipteanca, ce desăvârşire a atins! Moise Arapul – cine a fost el?! Dar, pocăindu-se, a devenit model pentru cei cu care vieţuia… Sfânta Pelaghia, cum a fost ea? Dar a murit ca înainte-văzătoare şi de minuni făcătoare… Şi mulţi, mulţi asemenea lor…

Şi voi nu la ceea ce a fost trebuie să luaţi aminte, ci la ceea ce va urma. Cele trecute sunt îndreptate prin pocăinţă, iar cele viitoare depind nu de cele ce au fost, ci de nevoinţe şi de osteneli. Măsura acestor osteneli şi nevoinţe este măsura curăţirii, iar mai departe şi a mărturiei lui Dumnezeu despre această curăţire… îmbărbătaţi-vă!…

— Atât timp cât există suflare în trup, nădejdea de mântuire are loc şi poate fi încununată de izbândă. Trebuie numai să pornim spre Mântuitorul. Iar Mântuitorul, pe cel ce vine la El, niciodată nu îl va da afară. Oricât de multe şi oricât de mari ar fi păcatele, pe toate le iartă Domnul celui ce se căieşte şi cu sinceritate hotărăşte să nu mai fie îngăduitor cu sine, ci, dimpotrivă, să reziste cu bine, chiar dacă pentru aceasta ar fi ameninţat cu moartea. Dacă nu ajunge la o asemenea nădejde în Mântuitorul, trebuie să se roage tot Lui – şi El i-o va da… Cine s-a căit sincer şi a primit iertare de la Domnul prin părintele duhovnic în Taina Spovedaniei, iar apoi a pornit în realitate pe calea cea bună şi merge pe ea, la acela Domnul priveşte cu bunăvoinţă, fără să-i pomenească nedreptăţile dinainte.

— Neputinţele voastre să vi le vedeţi, pentru ele să plângeţi şi la Dumnezeu din pricina lor să alergaţi – acesta este începutul căii celei bune. Când se vor întâmpla acestea, să sprijiniţi aceste dispoziţii… Este nenorocire atunci când sufletul capătă îndrăzneală şi zice: nu mă tem de nimic. Acesta este începutul căderii şi al oricărui dezastru. Dar în timpul acestor bune dispoziţii trebuie să vă păziţi de exces, trebuie să cunoaşteţi şi măsura lor, altfel căderi în întristare, iar mai departe – în deznădejde, în toate slăbiciunile trebuie să credeţi că Domnul nu voieşte moartea păcătosului şi că, prin urmare, atunci când

nu ne lăsăm de bunăvoie în seama neputinţelor, El nu ne va îngădui să cădem. Vântul puternic pleacă la pământ copacul, însă copacul tot rămâne în rădăcină şi, îndată ce furtuna se potoleşte, el se îndreaptă.

Aşa se întâmplă datorită patimilor… Lăsaţi-le să se agite; voi trebuie doar să staţi la rădăcină… Rădăcina este hotărârea de a nu vă deda păcatului prin înclinarea spre el chiar dacă v-ar ameninţa moartea.

— Credeţi că pentru nimicirea răului, pricinuit de cei 47 ani de destrăbălare, trebuie să vă osteniţi tot atât prin Imnele rânduieli de viaţă… Nu, nu este deloc aşa. Toate murdăriile se curăţesc prin lepădarea de ele şi prin lucrarea potrivnică faţă de ele cu credinţă, nădejde şi dragoste faţă de Domnul. Aceste stări sufleteşti au o asemenea putere încât într-o clipă curăţesc totul. Aşa s-a întâmplat cu tâlharul pe cruce. Astăzi *vei fi cu Mine în rai* – *i*-a făgăduit lui Domnul. Iar în rai nu intră nimic necurat. Pentru unii, totuşi, curăţirea aceasta durează mult timp – în primul rând datorită indulgenţei faţă de sine şi a concesiilor făcute propriilor dorinţe.

— Luaţi de la Apostolul Pavel spre urmare faptul că, deşi a înţeles că a fost prigonitorul Bisericii, nu s-a socotit pe sine străin de mântuire şi a spus cu încredinţare: Mi se pregăteşte cunună… Doresc să mă despart de trup şi să fiu împreună cu Hristos. Păcatul mărturisit, udat cu lacrimi, urât, se şterge din cartea dreptăţii lui Dumnezeu, din cartea fiinţei noastre, din cartea legăturii noastre cu lumea văzută şi nevăzută. Astfel, nu va mai fi pomenit la judecată. Având aceasta în vedere, trebuie, nemicşorând sentimentul păcătoşeniei, să ne cercetăm întotdeauna sufletul nostru cu buna nădejde a mântuirii. Domnul a luat toate păcatele noastre în trupul Său pe lemn şi aşa a rupt zapisul lor. Noi ne însuşim binele acesta prin credinţă, prin spovedanie sinceră, prin ostenelile săvârşite spre îndreptarea păcatelor şi prin ura împotriva lor. Toate acestea le aveţi şi voi. Prin urmare, pe lângă sentimentul păcătoşeniei vă este de folos şi sentimentul marii mile a lui Dumnezeu şi să vă întăriţi în hotărârea de a umbla în voia Celui care pentru

voi S-a predat şi să umblaţi cu o asemenea statornicie încât să rămâneţi în ea chiar dacă aţi fi ameninţaţi de moarte.

— Grija voastră de acum pentru mântuire ce înseamnă? înseamnă chemarea Domnului: vino la Mine tu, cel împovărat, şi Eu te voi odihni pe tine! Această grijă a voastră este, oare, o faptă? Nu! Domnul a sădit-o în voi. Şi, dacă El a sădit-o, vă puteţi îndoi de faptul că tot El vă va da şi mântuirea? Domnul vă îndeamnă să căutaţi iertarea păcatelor la El însuşi, desigur, gata fiind să vă şi dea această iertare. Mergeţi, aşadar, la El cu deplină credinţă şi nu-i daţi voie vrăjmaşului să vă distrugă credinţa şi nădejdea voastră de mântuire… Aduceţi-vă mai des aminte de fiul risipitor. Tatăl nu a aşteptat ca fiul lui risipitor să ajungă la el, ci a ieşit el însuşi în întâmpinarea lui şi, nelăsându-l să vorbească, l-a cuprins în îmbrăţişarea sa. Reiese că numai Dumnezeu are dorinţa de mântuire a tuturor şi că într-aici se şi îndreaptă toate grijirile lui Dumnezeu.

Tatăl Ceresc ne încredinţează: *Nu voiesc moartea păcătosului* (Iez. 33, 11). Fiul lui Dumnezeu la dreapta Tatălui Său ce face? Mijloceşte tot timpul pentru noi. Iar Duhul Sfânt? Şi El mijloceşte pentru noi cu suspine negrăite… Iată, aşa stau lucrurile în cer. Dar vrăjmaşul vrea să vă încredinţeze că nu veţi avea parte de milă şi mântuire la Dumnezeu, căci L-aţi mâniat. Şi voi îl credeţi… Credeţi această minciună a lui… Lui Dumnezeu nici prin gând nu-I trece să nu vă miluiască, ci numai un gând are, numai o dorinţă – să vă miluiască şi să vă miluiască… să vină fiecare.

— „Aţi vrea să aveţi mai multă putere, dar Dumnezeu nu vă dă”. Nici să nu aşteptaţi să vă dea. Puterea vă este deja dată – şi în trup, şi în suflet. Însă nu este foarte mare şi are nevoie de ajutor. Tocmai acest ajutor este dat de Dumnezeu, dar nu ca rezervă, ci pentru fiecare faptă pe care o săvârşiţi.

Se străduieşte omul să facă ceva; neizbutind, strigă după ajutor şi ajutorul vine; dar, după ce îl ajută, pleacă

iarăşi, şi omul rămâne tot aşa, neputincios. Şi iarăşi are nevoie de ajutor, iarăşi strigă şi îl primeşte… şi după faptă… iarăşi rămâne aşa, neputincios. De aici reiese că, cine nu lucrează şi nu îşi încordează toate forţele sale şi nu se trudeşte până la simţirea neputinţei şi cu acest sentiment nu strigă după ajutor, acela nici nu-l va primi… şi nici să nu-l aştepte; la fel, cine face ceva şi îşi atribuie sieşi acel lucru, acela se înşală pe sine însuşi; şi altă dată, apucându-se de acelaşi lucru cu gândul: eu pentru lucrul acesta nu depun niciun efort – nu îl mai poate săvârşi şi, chiar dacă strigă, în cele din urmă, după ajutor, nu întotdeauna îl primeşte, fiindu-i ca pedeapsă şi învăţare de minte. Binevoiţi, aşadar, să lucraţi aşa: cu sentimentul neputinţei să strigaţi după ajutor… şi, după ce aţi făcut ceva, să rămâneţi cu acelaşi sentiment al neputinţei.

— Mi-aţi scris că vă aşezaţi la rugăciune, începeţi să faceţi rugăciunea lui Iisus şi renunţaţi la ea, socotindu-vă nevrednică să staţi cu mintea înaintea Domnului… Ziceţi că sunteţi păcătoasă şi că nu îndrăzniţi să vă rugaţi. Acestea sunt vorbe păcătoase. Domnul îşi întoarce faţa de la păcătoşi atunci când greşesc şi rămân în păcat, fără să gândească să se îndrepte. Dar, atunci când ei se îndreaptă spre El cu pocăinţă şi cu dorinţa de a se îndrepta şi cu făgăduinţă şi se apucă de acest lucru, Domnul îi lasă pe toţi cei drepţi şi se îndreaptă spre cei păcătoşi care se întorc la El şi îi miluieşte. În această ordine hotărâţi-vă să lucraţi şi dumneavoastră şi nu mai îngăduiţi să vă eschivaţi de la rugăciune, aducând ca pretext păcătoşenia, şi astfel să vă ascundeţi lenea…

— Se cuvine nu numai atunci când stăm la rugăciune, ci întotdeauna să umblăm înaintea Domnului aşa ca şi cum ne-am uita în ochii Lui sau ne-am afla înaintea feţei Lui. Căci aşa şi este… Iar dumneavoastră iată cum staţi: îndată ce cugetul se aşază înaintea Domnului, vreţi să fugiţi!

Dacă Domnul v-ar fi interzis să vă înfăţişaţi înaintea Sa, atunci, desigur, gestul dumneavoastră ar fi fost ceva iscusit, dar, de vreme ce Domnul însuşi este Cel care. Se apropie şi tuturor le cere să se apropie de El, care este

sensul gestului dumneavoastră?… Binevoiţi să vă lepădaţi de el… Şi să vă străduiţi să dobândiţi deprinderea de a sta înaintea Domnului fără să fugiţi. Cum vă treziţi, să staţi la rugăciune până când adormiţi…

Una dintre cauzele deznădejdii noastre în lucrarea mântuirii, preasfinţitul o găseşte în convingerea noastră greşită potrivit căreia ne pot mântui numai faptele în care ne punem cel mai mult nădejdea. Dar trebuie ca noi mai întâi de toate să reînviem în sufletele noastre convingerea că niciuna dintre nevoinţele noastre, prin ea însăşi, nu ne poate mântui şi că inima noastră niciodată nu-şi va găsi liniştea în urma faptelor noastre. Ea se poate linişti numai în Domnul Mântuitorul şi se va înaripa cu nădejdea mântuirii numai atunci când va striga cu sinceritate şi devotament către El: „Doamne, cu judecăţile pe care le ştii, mântuieşte-mă!” Toţi cei care în lucrarea mântuirii îşi pun nădejdea în ei înşişi, de obicei, sfârşesc prin faptul că îşi pierd în chip trist orice încredere în sine, socotind că ostenelile lor îndelungate săvârşite pe calea mântuirii sunt neroditoare. Pe dreptate numind acest mod de mântuire iudaic, preasfinţitul nevoitor spune: nădejdea mântuirii noastre trebuie să existe nu în faptele noastre, chiar dacă fără ele nu putem proceda spre mântuire, ci mai ales şi în primul rând în Domnul Mântuitorul.

— Vă văitaţi şi vă jeliţi… în realitate, nu aveţi nădejde să vă mântuiţi în urma faptelor? Aceasta este calea iudaică. Cea creştină presupune să vă căiţi şi să cereţi cu lacrimi: „Doamne, cu judecăţile, pe care le ştii, mântuieşte-mă!” Căci nădejdea mântuirii pusă în Domnul este, de asemenea, şi obligaţia creştinilor, şi duhul vieţii lor…

— Acest punct este foarte important… îndată ce vă depărtaţi de Domnul prin faptul că nu vă mai puneţi nădejdea în El, toată lucrarea se va strâmba: căci atunci Domnul va pleca, zicând parcă: „Rămâi, aşadar, cu cele în care îţi pui nădejdea”.

— Sentimentul nădejdii puse în Dumnezeu este mare lucru. El este rezultatul tuturor sentimentelor pe care le nutrim faţă de Dumnezeu.

— Nădejdea mântuirii noastre nu se află în faptele noastre, ci în Domnul Mântuitorul. Cel ce crede în Domnul se află în sfera celor mântuiţi. La credinţă vine harul prin Sfintele Taine… Şi iată – omul este pregătit pentru calea urmării lui Hristos. Ce îi trebuie mai întâi? Să aibă râvnă neîncetată spre a-l face Lui pe plac prin împlinirea voii Lui celei sfinte în toate împrejurările vieţii. Cel în care există această râvnă trăieşte. În cel în care ea nu există – viaţa s-a oprit. Şi luaţi seama, dacă există în voi râvna după Dumnezeu, înseamnă că există în voi viaţa lui Hristos: ce mai rămâne? Mai rămâne să o păziţi şi să nu pierdeţi ocazia să împliniţi voia lui Dumnezeu; şi să vă neliniştiţi numai în cazul în care râvna s-a stins. Tot cu privire la râvnă, dacă există vreun moment în care lipseşte, de asemenea, nu trebuie să vă purtaţi cu indiferenţă, dar nici să vă văitaţi şi să vă jeliţi nu este bine…

— Ziceţi: „Păi de ce să nu ajungem până la sfârşit?” Dacă vă hotărâţi să mergeţi singuri, nu-i de mirare că nu veţi ajunge. Dar, dacă toată nădejdea voastră o puneţi în Domnul, El vă va duce negreşit până la sfârşit. Cu privire la acest lucru să nu aveţi nicio îndoială. Trebuie să adăugaţi mai multă rugăciune, iar ea vă va învăţa totul… Nu sunt necesare multe cuvinte. Dacă aveţi nevoie de ceva, spuneţi aceasta cu simplitate copilărească.

— Trebuie să vă simţiţi aşa cum se simte cel ce se îneacă în mare şi care se prinde şi se aşază pe o scândură puternică să-l ridice şi să-l poarte la suprafaţă. El simte tot timpul că este gata să piară, dar totodată simte sub el şi scândura salvatoare. Aceasta este adevărata înfăţişare a fiecărui suflet care se mântuieşte cu adevărat în Domnul. El simte că singur va pieri, dar totodată simte că poate fi mântuit de Domnul – pentru credinţa ce o are în EI.

— Ajutorul lui Dumnezeu întotdeauna este pregătit şi întotdeauna este aproape, însă este împărtăşit numai celor ce caută şi se trudesc şi atunci când cei ce caută îşi epuizează toate mijloacele lor… şi cu inima plină încep să strige: „Doamne, ajută-ne!” Dar atât timp cât va rămâne o nădejde, cât de mică, în propriile lor mijloace, Domnul nu

se amestecă, zicând parcă: „Aştepţi să reuşeşti singur! Păi, aşteaptă!”

Pentru lămurirea celor spuse, preasfinţitul aduce următorul exemplu:

— Într-o pustie liniştită vieţuia un stareţ. Diavolii au năvălit asupra lui în chip văzut şi au început să-l tragă afară din chilie ca să-l scoată cu totul din pustie. Stareţul a început să se apere singur faţă de ei, însă ei l-au biruit şi l-au tras până la uşă; încă puţin dacă ar mai fi fost, şi l-ar fi aruncat afară. Văzând cumplita nenorocire, stareţul a strigat: „Doamne Iisuse Hristoase, pentru ce m-ai lăsat aşa? Ajută-mă, Doamne!” îndată ce a strigat, Domnul S-a arătat şi i-a alungat pe diavoli, iar stareţului i-a spus: „Eu nu te-am lăsat: dar, pentru că tu nu M-ai chemat, ci ai crezut că poţi scăpa singur de vrăjmaşi, nu am venit să te ajut. Tu singur eşti vinovat, pentru că ai nădăjduit în tine. Cheamă-Mă şi întotdeauna vei întâmpina ajutorul care este deja pregătit”. După ce a spus acestea, Domnul S-a făcut nevăzut. Mustrându-l pe stareţ, întâmplarea aceasta ne dă o lecţie şi nouă, tuturor: să nu se amestece cu gândurile pătimaşe cearta pe care o ducem în mintea noastră cu ele, ci să ne îndreptăm imediat către Domnul cu rugăciune împotriva lor.

— Atitudinea noastră normală faţă de Dumnezeu este apropierea sinceră, cu căinţă de El în inima noastră, strigând: „Cu judecăţile pe care le ştii, mântuieşte-mă”. Trebuie să ne lăsăm în mâinile Domnului – să facă în noi şi cu noi ceea ce voieşte voia Lui cea sfântă, numai să ne mântuiască. De aici vin împăcarea duhului şi bucuria inimii chiar şi în starea cea mai tristă. Să vă mângâie pe voi Domnul!

CEL MAI SUBTIL ŞI MAI PRIMEJDIOS VRĂJMAŞ PENTRU CEI CE SE AFLĂ PE CALEA MÂNTUIRII ESTE MÂNDRIA DUHOVNICEASCĂ

Cei ce se trudesc în lucrarea mântuirii trebuie să aibă întotdeauna în vedere primejdia de a cădea în îngâmfare; de a avea o părere bună despre sine şi de a

spune: noi nu suntem ca ceilalţi oameni. S-a întâmplat ca vrăjmaşul să semene acest păcat al mândriei şi în sufletele smerite ale asprilor nevoitori. Cu atât mai mult trebuie să ne păzim de această ispită noi, cei cărora ne place să căutăm pretutindeni pentru sine numai laude.

Dorind pe cât posibil să-i prevină mai sever pe cei râvnitori la mântuire faţă de posibilitatea de a aluneca fiecare pe această cale, preasfinţitul, care întotdeauna este scurt şi generos în mustrările făcute, vorbind despre acest păcat dăunător, parcă intenţionat se străduieşte să-i dea cuvântării sale un ton mai aspru.

— Binevoiţi mai întâi de toate să vă păziţi să nu ajungeţi pe calea către mândrie şi să nu vă împotmoliţi pe ea. Primul pas pe această cale este autoaprecierea, sentimentul ascuns că sunteţi cineva, nu un nimeni; al doilea pas este îngâmfarea – sentimentul că sunteţi nu numai cineva, ci cineva important, şi înaintea oamenilor, şi înaintea lui Dumnezeu. Din acestea două se naşte apoi toată mulţimea gândurilor şi sentimentelor pline de mândrie, care sunt cele mai potrivnice lui Dumnezeu. De aceea să vă străduiţi prin toate mijloacele să aveţi sentimentul sincer al deplinei umiliri de sine.

Când vine lauda de sine, să adunaţi atunci din viaţa dinainte tot ceea ce, conform conştiinţei, nu puteţi lăuda şi umpleţi cu acestea gândurile care vă vin, aşa cum scânteia de foc este acoperită cu pământ ca să nu ia naştere din ceva mic un incendiu mare.

— Pentru înăbuşirea îngâmfării deprindeţi-vă, în primul rând, să-l atribuiţi Domnului tot binele, ca adevăratei cauze, şi să-l mulţumiţi… Acesta este începutul smereniei! Sporiţi-l prin referirea la sine… Atât bine este, oare, în noi, cât voieşte de la noi Domnul şi câtă putere pentru el ne-a dat? Dacă hotărâţi potrivit conştiinţei, veţi vedea că însuşi binele vostru vă va mustra pentru nedreptate…

Toate sunt drepte în viaţa noastră? Desigur că nu. Chiar să pomeniţi aceste nedreptăţi… Ele ascund faţă de ochii voştri lucrurile drepte… şi prin nimic nu vă veţi mări.

— Sfinţii Părinţi spun: nu te măsura. Cea mai bună măsură – nu ai nimic… Vrăjmaşul te duce până acolo încât să te măsori, să se strârnească în tine îngâmfarea şi să strice toată lucrarea. Întotdeauna să-ţi spui ţie: nu am nimic, nu are rost să mă măsor.

— Nu îngăduiţi, aşadar, să se strecoare în voi autoaprecierea. Diavolul acesta este mai viclean decât toţi diavolii şi izbuteşte să se strecoare în suflet prin cea mai mică deschizătură. Şi se aşază acolo şi vatămă totul. Rugaţi-vă lui Dumnezeu să vă ajute să vedeţi bine relele care există în inimile voastre şi, împotriva a ceea ce vedeţi, să găsiţi rugăciuni… şi să le includeţi pe toate în pravila voastră de rugăciuni.

— Ce dezastru când cineva spune despre sine că este drept în toate şi nu se căieşte pentru nimic… Să vă mustraţi pe voi şi să vă cinstiţi cu cele mai neplăcute nume. Şi e minunat! Binevoiţi să continuaţi aşa şi să vă adânciţi cât mai mult în osândirea de sine. Numai să luaţi bine seama: în primul rând, nu numai cu cuvântul, şi, în al doilea rând, cu conştiinţa netrebniciei voastre, să nu pierdeţi nădejdea mântuirii în Domnul Iisus Hristos.

— Apostolul spune: *De se socoteşte cineva că este ceva, deşi nu este nimic, se înşală pe sine însuşi* (Gal. 6, 3) şi adevăr nu există în el.

— Iar dumneavoastră… iubiţi slava deşartă, aşa cum mi-aţi scris. Aceasta este de partea vrăjmaşului. Slava deşartă este de-a lui. Şi este aşa încât în urma ei se depărtează harul. Păziţi-vă. Sentimentul acesta este cel mai primejdios. Osteniţi-vă să aprofundaţi sentimentul că sunteţi un nimeni. Şi prin ce vi s-a năzărit să vă preamăriţi în deşert?! Prin lacrimi! Lacrimile sunt plânsul pentru păcate. Când vă vine slava deşartă datorată lacrimilor, mutaţi-vă privirea spre păcat… şi spuneţi-i sufletului dumneavoastră: vezi ce ai făcut? Există aici ceva prin care să te preamăreşti în deşert?! Dacă faceţi sincer acest lucru, în locul slavei deşarte vă însuşiţi căinţa amarnică, pe care întotdeauna vă străduiţi să o aveţi ca suport pentru lacrimi. Mi se pare că lacrimile vă menţin în autoapreciere.

— Feriţi-vă, aşadar, de îngâmfare. Ea este cel dintâi vrăjmaş. Dreptatea noastră înaintea lui Dumnezeu, numai intenţionată, naşte deja gândul despre o anume particularitate a noastră înaintea celorlalţi, mai ales când izbutim să facem ceva pe această cale. Cum stăm puţin în picioare în această dreptate – care ni se pare a fi ceva minunat – începem să avem părere bună despre noi, ca despre nişte persoane desăvârşite, care săvârşesc fapte minunate. Iar vrăjmaşul ne învaţă acest lucru ca să stârnească îngâmfarea. De la cel care cedează şi cade în această îngâmfare, imediat se depărtează harul şi îl lasă singur. Şi atunci vrăjmaşul îl prinde ca pe o pradă neajutorată.

Căile prin care poate pătrunde în sufletul nostru sentimentul cel mândru al autoaprecierii nici nu le poţi număra. Astfel, foarte adesea se întâmplă ca, după cât se pare, chiar şi faptele noastre bune să fie aşa numai în afară, iar în realitate, la baza lor să se afle doar slava noastră deşartă, din pricina căreia îşi pierd orice valoare înaintea lui Dumnezeu. Prevenind faţă de această slăbiciune care este foarte prezentă în noi toţi şi care constă în a face orice bine pentru slavă deşartă, ca să fim văzuţi de oameni, Sfântul Teofan îi scrie unei persoane:

— Faptele dumneavoastră sunt prin ele însele plăcute lui Dumnezeu, însă le puteţi face neplăcute lui Dumnezeu datorită acelor dispoziţii cu care le faceţi şi acelor sentimente pe care le nutriţi atunci când le faceţi. Acest lucru se întâmplă dacă le faceţi în văzul tuturor, spre a fi pe plac oamenilor, pentru slavă, şi dacă, luând seama la fapte, vă îngâmfaţi, dacă vă socotiţi o persoană deosebită şi dacă doriţi să auziţi din partea celorlalţi: „Vai, ce persoană bună!” – şi, auzind cuvintele acestea, vă desfătaţi cu ele şi aşa mai departe… Toate acestea şi cele asemenea lor nimicesc puterea faptelor dumneavoastră, dar fac necesară nu lepădarea lor, ci cer numai lepădarea acestor scopuri şi sentimente şi înlocuirea lor cu scopurile şi sentimentele cuvenite. Dacă găsiţi aşa ceva în dumneavoastră şi schimbaţi, este tot ce trebuie. Şi toate

lucrurile vor merge bine. Faceţi întotdeauna fapte cu conştiinţa datoriei şi, când le faceţi, spuneţi: „Nu eu, ci harul lui Dumnezeu a făcut acestea!”

Domnul preţuieşte faptele noastre ţinând cont nu numai de acele îndemnuri cu care sunt săvârşite de noi, ci deosebeşte în mod strict şi însăşi natura, aşa-zis, a faptelor noastre.

— Există fapte ale milei – spune preasfinţitul – şi mila inimii. Primele îşi capătă valoarea din ultima, totuşi sunt posibile şi în lipsa ei, dar atunci nu au valoare adevărată. Apostolul are în vedere acest ultim caz. Dacă el vi se aplică şi vouă, vedeţi singuri. Nu e greu să vedeţi acest lucru. Dacă faptele voastre pleacă din inimă ori sunt săvârşite în urma unor porniri străine, conştiinţa voastră nu poate greşi în determinarea acestor lucruri.

Apoi vedeţi dacă mila voastră este o stare naturală sau provine din iubirea faţă de Dumnezeu şi din ascultarea faţă de voia Lui. Şi starea naturală bună a o satisface este un lucru plăcut lui Dumnezeu, deoarece ea este de la Dumnezeu, dar, dacă se călăuzeşte singură, atunci rânduiala aceasta a lucrurilor va fi mai puţin bună. Pentru ca ea să dobândească adevărata virtute, trebuie să sfinţiţi mila voastră prin dragostea de Dumnezeu şi prin supunerea faţă de voia Lui sau de porunci, săvârşind fiecare faptă ca şi cum v-ar fi încredinţată direct de însuşi Dumnezeu.

— În mâna celui nevoiaş să vedeţi întotdeauna mâna Domnului însuşi întinsă către voi… Căci El a spus: „Ceea ce le veţi face lor, celor sărmani – Mie îmi veţi face”… Cei care au avuţie nu trebuie să creadă că sunt stăpâni, ci că sunt administratorii lui Dumnezeu. Iar administratorii ce lege au? Să împartă fiecăruia cât este nevoie… Vedeţi inscripţia de deasupra lor: în Tine se *încrede săracul, iar orfanului Tu i-ai fost ajutor* (*Ps. 9, 34*). Oricine vine la voi plângând, nu-l lăsaţi să plece fără să-i uscaţi acele lacrimi. Fericiţi cei *milostivi, că aceia se vor milui* (*Matei 5, 7*)

112

— Ce panegiric v-aţi alcătuit: rea, vicleană,

nestatornică, nerecunoscătoare, mândră… şi aşa mai departe. Foarte bine… Să-l repetaţi mai des – şi aşa încât sufletul să rostească, nu mintea să culeagă din memorie. Căci există în noi autoaprecierea, care zace la foarte mare adâncime. Atunci când cuvintele menite sau potrivite ei sunt rostite cu limba sau cu mintea, în suflet se menţine acelaşi gând: nu sunt ca ceilalţi… Şi este de mirare că această viclenie a sufletului nostru este aproape cu neputinţă de observat. Aşa se tăinuieşte ea până când o cheamă cumva Domnul afară şi o arată în toată urâţenia ei. Noi singuri putem ghici prezenţa ei atunci când în vorbele mustrătoare ale celorlalţi, rostite în faţă sau în spate, se resimt neplăcerea şi supărarea faţă de cei ce vorbesc. Binevoiţi să luaţi informaţii despre sine, despre cum se poartă sufletul dumneavoastră în asemenea situaţii.

Celor ce se trudesc în lucrarea mântuirii, cu grijă prevenindu-i faţă de păcatul cel vătămător al iubirii de slavă deşartă şi al îngâmfării, Sfântul Teofan le spune:

— Domnul îl primeşte numai pe acela care vine la El cu sentimentul păcătoşeniei sale. Iar de la cel care vine la lâl cu sentimentul dreptăţii sale, îşi întoarce faţa. Căci El de aceea a şi venit, pe cei păcătoşi să-i mântuiască, nu pe cei drepţi.

— Smerenia este temelia a toate!… Cum pleacă smerenia, inima se închide şi tot binele se înăbuşă în ea. Să fie inima întotdeauna înfrântă şi smerită.

— Mândria se află în sentimente, nu în atitudinea exterioară… Şi marii împăraţi pot fi foarte smeriţi… Sfântul David, care din păstor a devenit împărat, a spus: Iar eu sunt *vierme şi nu om*, *ocara oamenilor şi defăimarea poporului* (*Ps. 2*1, 6).

f 13

— Dacă puteţi, pe cât puteţi, ascundeţi-vă faptele vieţii duhovniceşti şi nu le arătaţi nici în văzul tuturor, nici în discuţii, nici în alte purtări, ci lucraţi simplu… numai să evitaţi vorbăria deşartă…

Trudiţi-vă cu râvnă, dar să nu gândiţi că veţi izbuti singuri în ceva fără ajutorul deosebit al lui Dumnezeu.

— Îmi cereţi ajutor şi mă rugaţi stăruitor să vă spun cum să rupeţi din rădăcină slava deşartă. Slava deşartă trebuie să o rupeţi în interior, nu în exterior. Fără să faceţi lucrul acesta, chiar dacă veţi săpa o groapă adâncă până în inima pământului şi vă veţi încorda, slava deşartă şi acolo îşi va găsi hrană. Trebuie să vă măriţi frica de Dumnezeu şi să vă întăriţi umblarea înaintea Lui, Focul prezenţei lui Dumnezeu va arde slava deşartă.

DESPRE NESIMŢIREA ŞI RĂCEALA INIMII, CARE APAR ÎN SUFLET PRINTRE NEVOINŢELE MÂNTUIRII

Nu rareori se întâmplă ca oamenii care merg pe calea bunei vieţuiri creştineşti, brusc şi, după cât se pare, fără niciun motiv, să înceapă să simtă în ei o paralizie a tuturor puterilor sufleteşti, în urma căreia le apare răceala faţă de toate nevoinţele duhovniceşti de până atunci. Celor ce se întreabă cum şi de ce se întâmplă acest lucru şi cum să lupte cu el, preasfinţitul zăvorât le scrie:

— Acest lucru li se întâmplă tuturor din când în când. Despre el pomenesc aproape toţi cei ce scriu despre viaţa duhovnicească. Sfântul Marcu Ascetul pomeneşte trei vrăjmaşi de acest fel: neştiinţa împreună cu uitarea, lenevia împreună cu nepăsarea şi nesimţirea împreună cu împietrirea.

În rugăciunile lui scurte nu i-a uitat nici Sfântul Ioan Gură de Aur: „Izbăveşte-mă de neştiinţă, de uitare, de melancolie [aceasta însemnând lenevie împreună cu nepăsare] şi de nesimţire”. Mijloacele de izbăvire nu sunt foarte complicate: a răbda şi a te ruga.

Este posibil ca Dumnezeu însuşi să trimită acestea pentru învăţare de minte – să nu ne punem nădejdea în noi înşine. Câteodată luăm multe asupra noastră şi aşteptăm mult de la eforturile, mijloacele şi ostenelile noastre. Dar, iată, Domnul ia harul şi ne lasă singuri, spunând parcă: „Poftim, încearcă-ţi puterile”. Cu cât există mai multe daruri naturale, cu atât mai necesară este această învăţare de minte. Dacă înţelegem acest lucru, să răbdăm. Acestea sunt trimise şi ca pedeapsă pentru pornirile pătimaşe, îngăduite şi neosândite de noi şi neacoperite de pocăinţă.

Pornirile acestea sunt pentru suflet exact ceea ce este pentru trup hrana proastă, care ori îngreuiază, ori slăbeşte, ori îndobitoceşte… Trebuie să cercetăm cu atenţie şi să vedem dacă nu cumva există aşa ceva în suflet… şi să ne pocăim înaintea Domnului şi să hotărâm ca pe viitor să ne păzim.

Cel mai mult nesimţirea şi răceala vin în urma mâniei, a nedreptăţii, a supărării, a osândirii, a trufiei şi a celor asemenea lor. Un singur lucru ne rămâne – să ne rugăm… pentru izbăvirea de această uscăciune… şi de nesimţire alături de împietrire. În perioada răcelii şi a nesimţirii, în minte sunt greu de ţinut cuvintele rugăciunii, totuşi este posibil. Trebuie să lucrăm împotriva sinelui… Tocmai ostenirea sinelui va fi mijlocul de a-L îndupleca pe Domnul spre milă şi de a înapoia harul. Dar nu trebuie nicicum să renunţăm la rugăciune. Sfântul Macarie spune: Domnul vede cât de sincer îţi doreşti binele acesta… şi ţi-i trimite. Iar rugăciunea împotriva răcirii inimii, cu cuvântul tău, înainte de pravilă şi după pravilă… şi în continuarea ei lui Dumnezeu să i-o ceri, ca şi cum aducând înaintea feţei Lui un suflet mort: „Vezi, Doamne, cum este sufletul meu! Zi, aşadar, un cuvânt şi se va vindeca!” Cu aceleaşi cuvinte şi în timpul zilei să i te adresezi mai des lui Dumnezeu.

— Cel mai important este să nu lăsaţi sufletul să se răcească… Aveţi grijă ca lumânarea să ardă şi căminul sufletesc să fie cald… Puneţi mai des lemne de foc în el… Adică ţineţi gândurile sfinte în minte şi simţiţi-le, în acelaşi timp, în inimă…

— Răceala este o stare amarnică şi primejdioasă. La Domnul ea stă în rândul mijloacelor de călăuzire, învăţare şi îndreptare. Însă poate fi şi ca pedeapsă. Cauza acestui lucru este păcatul vădit, dar, atunci când nu îl puteţi vedea, trebuie să căutaţi pricinile în simţămintele şi dispoziţiile lăuntrice. Nu cumva vi s-a strecurat îngâmfarea că nu sunteţi ca ceilalţi? Nu cumva aveţi de gând să păşiţi singuri pe calea mântuirii şi să ajungeţi sus numai prin mijloacele voastre? Nu cumva vă mulţumiţi cu rânduiala de viaţă pe care o duceţi… şi v-aţi culcat pe o ureche spunând

că nu mai trebuie să vă îngrijiţi de nimic?… Gândurile acestea şi cele asemenea lor vă duc la nepăsare, iar nepăsarea este primul pas către răcire. De aceea osteniţi-vă să vă adunaţi gândurile mai mult pe ideea că încă nu aţi început lucrul. Apoi adăugaţi convingerea potrivit căreia, chiar dacă aţi ajunge pe trepte înalte, niciuna nu este sigură faţă de căderе… Iar calea către acest vrăjmaş o aşterne nepăsarea – însoţitoarea răcelii. Adunând, aşadar, aceste gânduri provocatoare, să nu credeţi că vă veţi aprinde singuri pe voi înşivă… Domnul vă va aprinde când va veni vremea. Iar lucrul vostru este osteneala şi iar osteneala. La această osteneală lăuntrică să adăugaţi rugăciunea către Domnul, anume pentru izbăvirea de această rană. Lăsaţi toate celelalte lucruri şi păstraţi numai această rugăciune împotriva răcelii… Şi să nu vă daţi pace până când nu vă veţi încălzi. Încălzirea vine prin atingerea Domnului de inima voastră, iar căldura neîncetată este vederea Domnului în inimă… Să vă dăruiască Domnul acest bine. Nu fiţi nepăsători şi nu vă descurajaţi.

— Cineva a spus: „Pune-te în situaţia celui muribund…” Iar altcineva a adăugat: „Mai bine pune-te în momentul judecăţii tale, când este gata să iasă din gura lui Dumnezeu ultima sentinţă pentru tine”. Nu se poate să nu fiţi de acord cu faptul că aceste lucruri, realmente, au puterea să înmoaie inima împietrită.

Iată cuvântul Sfântului Isaac Sirul – în cazul răcelii şi al nesimţirii: „Nu fi tulburat în cuget şi nu încuraja slăbirea sufletească, ci rabdă, citeşte cărţile învăţătorilor, sileşte-te la rugăciune şi aşteaptă ajutor. El va veni atât de curând încât nici nu-ţi vei da seama…”

— Eu cred că faţă de răceala voastră trupul are vina lui. Nu vă propun excesul, ci îndestularea. Dar şi această îndestulare îndobitoceşte simţământul duhovnicesc şi reduce energia. Osteniţi-vă să disciplinaţi această sclavă lăsată slobodă ca să nu vă devină stăpână. Cum?… Cred că ştiţi! Acest lucru se referă şi la hrană, şi la somn, şi la celelalte privilegii. Faceţi ca trupul să simtă că o mână

grea se află peste el. Ură şi duşmănie neîmpăcată faţă de trup să aveţi… şi voia lui să o persecutaţi.

— Îndată ce trupul slăbeşte, simţământul duhovnicesc învie. Foarte mult înseamnă să nu-l lăsaţi să se prăbuşească, să ţineţi în bunăstare toate mădularele lui prin încordarea lăuntrică a muşchilor. Acest lucru menţine cu putere vioiciunea duhului şi ajută sufletul să stea în stare de trezvie.

— Puneţi-vă ca lege: să plecaţi de la masă puţin înfometaţi. Sclava cea rea – trupul – va simţi că asupra sa se află o mână puternică… Faptul că aţi pus capăt beţiei este minunat. Acesta este cel mai bun ajutor pentru trup ca să fie vioi, treaz şi curat. Mare lucru este acesta.

— Nimic nu este spre plăcerea trupului, ci numai pentru sănătate, căci trupul niciodată nu este sătul… Binevoiţi să vă alegeţi o măsură pentru mâncare şi băutură, aşa cum au făcut toţi sfinţii.

DESPRE ÎNDOIELILE PRIVIND RELIGIA

Cine dintre noi nu are anumite îndoieli privind credinţa? „Şi eu am avut” – recunoaşte într-o scrisoare marele râvnitor al credinţei, preasfinţitul-ascet. Dar, dacă începi să le cercetezi, se spulberă. Iată, după cuvintele lui, la ce metode trebuie să apelăm de fiecare dată când mintea noastră este cuprinsă de îndoieli.

— Când se naşte îndoiala, nu o lăsaţi să se maturizeze în minte, ca şi cum în realitate este exact aşa cum vă insuflă ea; opriţi-o chiar la intrare, ca pe un musafir nepoftit şi supuneţi-o cercetării. Pe cât de important este a nu lăsa dorinţele să se maturizeze în inimă, pe atât de important este a nu lăsa îndoielile să se maturizeze în minte. Spuneţi că îndoiala vă cuprinde brusc întreaga minte. Nu-i nimic. Şi cu dorinţele la fel se întâmplă, cuprind toată inima. Dar acest lucru nu înseamnă că deja v-au biruit, ci reprezintă numai neruşinarea celor ce năvălesc asupra voastră. Dacă cineva se năpusteşte asupra voastră şi vă cuprinde cu braţele, nu vă lăsaţi în puterea lui, ci îl respingeţi: aşa este şi aici. Nu lăsaţi îndoiala să vă cuprindă toată mintea, încordaţi-vă să

o respingeţi ca să rămână afară şi veţi putea lucra cu ea ca şi cu o altă persoană, străină.

Dacă veţi începe să lucraţi aşa, multe îndoieli vor pieri imediat ce le veţi smulge din minte şi le veţi supune judecăţii. Dacă vor rămâne în chip stăruitor, începeţi să le goniţi.

În privinţa dorinţelor – având conştiinţa apropierii vrăjmaşe faţă de noi în ele – toţi sfinţii propun ca a doua metodă: în locul luptei personale cu ele, să ne îndreptăm spre Domnul Mântuitorul şi ele vor pieri. Cred că acelaşi lucru trebuie să-l faceţi şi în privinţa îndoielilor. Îndreptaţi-vă cu mintea către Domnul şi rugaţi-L pe El să alunge ispita şi pe cel ce vă ispiteşte. A treia metodă – să reînviaţi simţămintele cele bune în voi. Aveţi şi mintea şi inima întregi. Dar clevetiţi în ele… Ceea ce este – este de la vrăjmaşul. De exemplu, trebuie să vă apucaţi de ceva. Şi vă apucaţi. Gândurile şi simţămintele bune pe care le simţiţi, pe acelea grăbiţi-vă să le reînviaţi. Mi se pare că toată nenorocirea voastră vine din faptul că îndoielile care vi se nasc le primiţi ca pe nişte prietene şi le daţi voie înăuntru şi le dezmierdaţi, trecând de partea lor. Acest lucru înseamnă că, fără să ridicaţi un deget, vă lăsaţi în puterea deplină a vrăjmaşului. Dar să păstraţi pe viitor convingerea că îndoielile nu reprezintă nimic adevărat şi, atunci când iau naştere, să le alungaţi, încordându-vă la maxim să rămâneţi de partea binelui şi a adevărului, pe care le-aţi simţit.

Când vă veţi reface buna stare sufletească, atunci veţi putea analiza îndoielile [veţi chibzui în linişte]. Atunci vor fi foarte slabe şi biruinţa va rămâne întotdeauna în urma voastră.

* * *

Încurajându-i pe aceia care, din lipsă de voinţă şi şovăiala minţii, în loc să respingă imediat de la ei îndoiala ce li se naşte în suflet, sunt gata să se socotească pe sine complet neputincioşi faţă de această luptă şi se descurajează, căzând în deznădejde, preasfinţitul scrie pe ton încurajator:

— După cât se pare, aţi început să credeţi că nu v-a rămas niciun pic de credinţă: căci îmi scrieţi despre ea ca despre un lucru trecut. Ce prostie! Vrăjmaşul vostru vă insuflă acest lucru ca să vă descurajaţi şi să nu vă ridicaţi împotriva lui. Toate le aveţi întregi: şi credinţa, şi convingerile, şi buna conştiinţă. Şi Domnul este aproape de voi şi vă pregăteşte mântuirea. Nu trebuie decât să vă însufleţiţi şi să staţi înaintea vrăjmaşului nu în poziţie de slugă supusă, ci de luptător îndrăzneţ. Asta-i tot. Aţi auzit, desigur, că fiecare are atât un Înger Păzitor cât şi un vrăjmaş-ispititor. Are, într-adevăr. Vrăjmaşul insuflă neîncetat fie gânduri, fie dorinţe după felul lui. Dacă nu veţi fi atenţi la voi şi nu vă veţi păzi, veţi cădea. El vă va întuneca şi vă va suci capul. Fiecare are un vrăjmaş aparte: unul are vrăjmaşul poftei, altul pe cel al câştigului, altul pe cel al mândriei, cu diferite nuanţe. Voi aveţi duhul hulei şi al îndoielii.

Şi cine nu a avut îndoieli? Şi eu am avut. Dar, dacă începi să le cercetezi, se spulberă. Îndoiala este la fel ca împotrivirea. împotrivirea te poate tulbura brusc, dar, dacă te uiţi atent şi chibzuieşti, o poţi respinge. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu îndoielile. Începi să chibzuieşti – şi ajungi la rezolvare: nu, astea sunt prostii; nu există nimic solid în ele, toate doar mi se par, sunt iluzorii, aşa cum sunt toate lucrurile vrăjmaşului. Dar există un mijloc prin care putem ajunge acolo încât îndoielile să nu se nască deloc. Mi-a povestit un om cum l-a învăţat cineva să ajungă la acest lucru. Închipuie-ţi, i-a spus, adevărul şi roagă-te pentru el sau în timpul rugăciunii învârte-l în minte şi tot din el alcătuieşte rugăciuni. Va veni momentul, când adevărul acesta va intra în inimă şi va cuprinde toată fiinţa sufletului, hrănind-o şi bucurând-o. Aceasta este înrudirea sufletului cu adevărul; şi după aceasta îndoielile nu-l vor mai putea clătina. Ele pot trece prin minte, dar sunt departe de suflet, precum sunt murmurul sau tropotul de dincolo de zid.

— Pentru a aduce adevărul în inimă, iată cum trebuie să faceţi! Luaţi un anumit adevăr şi-l tâlcuiţi pe deplin în

conştiinţă, aşa cum este el mărturisit, şi apoi rugaţi-vă Domnului ca El să-l noteze în inimă, aşa cum este el mărturisit. Este un lucru simplu! Să alcătuiţi rugăciuni din adevăr, de asemenea, nu este greu. Rugăciunile noastre toate se întemeiază pe dogme. Domnul a venit pe pământ pentru mântuirea noastră. Mărturisind adevărul acesta, rugaţi-vă: „Doamne, precum atunci, umblând pe pământ, toate neputinţele le-ai vindecat, pe leproşi i-ai curăţit, orbilor vedere le-ai dăruit, vino acum şi la mine şi luminează ochii minţii mele şi lepra păcatelor mele ia-o de la mine”. Şi aşa să faceţi în legătură cu fiecare adevăr. Când toate adevărurile vor ajunge în inimă, atunci toate îndoielile se vor sfârşi. Ele singure vor cădea, precum săgeţile de pe cel care este acoperit cu zale.

Mijlocul acesta, cu alte cuvinte, înseamnă: să gustaţi adevărul, să vă bucuraţi de el, să vă amintiţi cu mângâiere şi plăcere de el şi să-l învârtiţi cu căldura inimii în minte. Să vă ajute Domnul să atingeţi acest lucru.

— Iată, Domnul vă cheamă la credinţă. El vă doreşte mântuirea şi vă veţi mântui dacă veţi asculta glasul Lui. Pentru Domnul, Care vă iubeşte, lepădaţi îndoielile. Astfel îi veţi aduce Domnului o jertfă, faţă de care El nu vă va rămâne dator… începeţi să chibzuiţi de la primul punct: există suflet şi ce este el? De unde vine gândul? Ce înseamnă libertatea omului? De ce toţi oamenii îl caută pe Dumnezeu? De ce se chinuie sufletul când începe să se depărteze de Dumnezeu şi se clatină în credinţa ce o are în El? Binevoiţi să cercetaţi şi să ajungeţi la rezolvarea temeinică a acestor întrebări. Ele sunt baza. Şi singuri trebuie să ajungeţi până acolo…

— Întotdeauna puteţi găsi gânduri care să biruie îndoielile şi să le alunge. La lucrurile lui Dumnezeu trebuie să priviţi din toate părţile: ele au o latură luminoasă şi una întunecată, ascunsă. În ultima sunt toate îndoielile…

După cât se pare, credeţi că, acolo unde sunt Dumnezeu şi adevărul Lui, totul trebuie să fie luminos – să bată clar la ochi şi să le insufle tuturor cu glas tare: „lată ce este dumnezeiesc!”

Lucrurile lui Dumnezeu prin ele însele sunt exact aşa, dar în exterior au un aspect şters – ca să mă exprim aşa. De ce sunt aşa?! La această întrebare nu am ce să spun decât că: aşa voieşte Dumnezeu. Însă cu privire la faptul că sunt exact aşa, că sub întunericime este lumină, nu există nicio îndoială. Numai că mărturia despre acest lucru trebuie să o căutăm nu în rândul necredincioşilor, ci în rândul credincioşilor şi nu numai în rândul credincioşilor, dar şi în rândul celor ce trăiesc în credinţă. Spargeţi o nucă şi veţi găsi miezul gustos şi hrănitor. Dumnezeu nu aruncă mărgăritarele la nimereală. Mântuitorul şi poporului i-a vorbit despre împărăţia Sa în pilde. Cei ce aveau în ei arvuna raţiunii duhovniceşti au pătruns imediat înăuntru şi au înţeles adevărul. Aşa se întâmplă în toate. Iată, de exemplu, cum iese planta din sămânţă. Sămânţa se înmoaie, se descompune şi parcă intră în putrefacţie; între timp, înăuntru apare germenul, care încetul cu încetul se întăreşte, dă vlăstar, iese din pământ şi aşa mai departe. Şi ceea ce trebuie să fie devine la un moment dat!

Aşa întunecat este totul în jur dacă privim din afară. În realitate, însă, este cârmuirea luminoasă a lui Dumnezeu, prin care El îi conduce pe toţi şi pe fiecare în parte către sfârşit. Luaţi ca exemplu pe cineva dintre cei ce merg în urma Domnului şi veţi vedea cum încetul cu nicetul creşte cu duhul şi devine mare, pe lângă tot aspectul şters din exterior. Iată, părintele Serafim [de Sarov], simplu şi neînvăţat, unde a ajuns? Necredincioşilor celor mult-învăţaţi le închidea gurile cu un singur cuvânt. Iată ce putere!... Aşa îi prelucrează harul pe toţi cei care se lasă în voia lui. Tocmai la acest lucru să luaţi aminte. Iar în faptul că există întunericime şi aspect şters, ce să vedem?... Noi suntem exact ca aceia care transportă cărămizi, var stins, nisip, apă şi altele. Şi altcineva construieşte – Cineva care este prezent în noi din momentul botezului sau al pocăinţei. Dar cum construieşte, nimeni nu poate spune, nici măcar acela căruia îi construieşte.

* * *

În rândul multor altor obiecţii care, după părerea puţin credincioşilor, ar putea clătina învăţătura creştină despre Pronia lui Dumnezeu, nu rareori apare şi întrebarea despre pruncii morţi fără de vreme. Se spune: ar putea exista un scop raţional în îngăduirea naşterii acestor făpturi nefericite când Domnul ştie că pântecele mamei devine pentru ele totodată şi mormânt sau când pentru mulţi clipa naşterii este în acelaşi timp şi moment al morţii?

Sfântul Teofan a avut prilejul să dea un sfat şi referitor la aceste obiecţii, într-o scrisoare îşi expune ideile cu privire la această problemă astfel:

— Pe cei nebotezaţi, ca şi pe toţi cei ce se află în afara credinţei, trebuie să-i lăsăm în mila lui Dumnezeu. Ei nu sunt fiii vitregi şi nici fiicele vitrege ale lui Dumnezeu. De aceea El ştie ce şi cum să facă în legătură cu ei. Căile lui Dumnezeu sunt fără sfârşit! Asemenea probleme ar trebui să rezolvăm dacă am avea noi datoria de a-i îngriji şi de a-i orândui pe toţi oamenii. Cum acest lucru este cu neputinţă pentru noi, să-L lăsăm să aibă grijă de ei pe Acela care are grijă de toate. Sufletele noastre trebuie să le mântuim. Vrăjmaşul este pierzătorul sufletelor; prin râvna pentru mântuirea tuturor oamenilor vatămă sufletul celui care are asemenea gânduri. Sfântul Antonie cel Mare a căzut odată pe gânduri cu privire la soarta oamenilor. Îngerul Domnului i s-a arătat şi i-a spus; „Antonie, fii atent la tine! Aceea nu e treaba ta!”

Vorbind în general despre nepotrivirea dorinţelor noastre de a atinge cu mintea ceea ce nu putem înţelege datorită mărginirii noastre, Sfântul Teofan scrie:

— Sfaturile tainice ale lui Dumnezeu sunt de neînţeles pentru noi. În ceea ce este de neînţeles trebuie să îndemnăm imediat mintea noastră să se aplece sub jugul credinţei. Fără îndoială, gândurile lui Dumnezeu faţă de gândurile oamenilor se află la distanţa la care se află cerul de pământ. Dacă până la cer nu putem ajunge cu mâna ca să simţim lucrurile dumnezeieşti de acolo, nu are

rost nici cu mintea să ne înălţăm într-acolo ca să cunoaştem concret ce şi cum este... Este de ajuns să ştim ce a spus Dumnezeu; cele *ale lui Dumnezeu nimeni nu le-a cunoscut, decât Duhul lui Dumnezeu* (*I* Cor. 2, 11). Nu are rost nici să ne apucăm să înţelegem ceva ce este de neînţeles. Toţi cer să ajungă la înţelegerea clară. Şi nu vor să asculte nimic... Vor să înţeleagă pe dată. Cum de este Dumnezeu Unul şi întreit? Cum de S-a întrupat Dumnezeu Fiul, nemărginit fiind? Cum de este Maica lui Dumnezeu – Pururea Fecioară? Cum de sunt pâinea şi vinul – Trupul şi Sângele Domnului?... Şi toată structura credinţei şi Bisericii noastre este tainică? Toate acestea haideţi şi explicaţi-le... Mântuitorul a spus: nimeni nu cunoaşte *pe Fiul, decât numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-L cunoaşte nimeni, decât numai Fiul* (*Matei 11, 27*). La fel trebuie să înţelegem şi cu privire la Duhul. Pentru ce, aşadar, să încercăm să înţelegem cum Dumnezeu Unul este Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh? Apostolul spune: mare este taina *dreptei credinţe*: *Dumnezeu* S-*a arătat în trup* (*I Tim. 3, 16*). Pentru ce, aşadar, să ne înălţăm într-aici cu cugetul nostru? Şi la fel să facem cu privire la toate: trebuie să ne supunem cu smerenie hotărârilor de credinţă care ies din gura lui Dumnezeu, chiar dacă sunt de neînţeles pentru mintea noastră. În ce constă plecăciunea minţii faţă de Dumnezeu? În primirea cu supunere a cuvintelor Lui ca fiind cele adevărate... Dacă ne străduim să apropiem de înţelegerea noastră tainele lui Dumnezeu cu supunere faţă de credinţă nu este păcat, dar mai fericiţi sunt aceia care, fără să le fi văzut, cred în ele.

La obiecţiile ce ne sunt destul de cunoscute tuturor, împotriva veşniciei chinurilor iadului care s-ar opune, chipurile, în mod vădit şi bunătăţii şi dreptei judecăţi a lui Dumnezeu, găsim, de asemenea, la preasfinţitul, deşi scurtă, totuşi o dezminţire destul de puternică:

— Citiţi ceea ce este scris în Evanghelie – spune el. *Şi vor merge aceştia la osândă veşnică, iar drepţii la viaţă veşnică* (Matei 25, 46). Aşa a spus Dumnezeu, de aceea nici nu are rost să ne frământăm capul. Problema este

rezolvată în chip categoric.

Strigă unii: cum aşa, chinuri veşnice pentru cei ce au păcătuit temporar? Ei vor să fie mai iubitori de oameni decât Dumnezeu însuşi, Care a pătimit şi a murit pe cruce pentru păcătoşi. Dacă noi, oamenii, am fi născocit aceasta învăţătură, ar fi fost potrivit să obiectăm. Dar, de vreme ce aşa a rânduit însuşi Dumnezeu, Care a murit pentru păcătoşi, trebuie să o primim cu supunere şi să credem în ea.

Voinţei i s-a dat libertatea de a face bine şi rău. Hotărâţi: poate această libertate să se îndâijească în rău până acolo încât să nu fie de acord pentru nimic să se lepede de el, ştiind în acelaşi timp că în acesta constă dezastrul ei? Faptul că poate, vi-l dă ca exemplu – satana… Mai hotărâţi: se poate îndrăci libertatea omenească? Câte exemple de păcătoşi necăjiţi nu avem?! Ce să facem acum cu aceşti îndrăciţi?! în rai cei răi nu pot fi primiţi, iar să se schimbe nu vor. Rămâne să-i prelucrăm cu măiestrie ori să-i distrugem. Să-i prelucrăm nu este nevoie. În afară de aceasta, şi materialul este complet denaturat. Mai rămâne să-i distrugem. Însă darurile lui Dumnezeu sunt de nedistrus. El nu ştie să distrugă.

Despre icoanele făcătoare de minuni în corespondenţa cu o persoană, vorbind despre problema icoanelor făcătoare de minuni şi anume: dacă puterea facerilor de minuni se află în icoanele însele ca particularitate a lor sau există o altă explicaţie – preasfinţitul scrie:

— Referitor la icoanele făcătoare de minuni aţi ajuns la adevărata concepţie, icoanele acestea nu conţin putere miraculoasă, ci Domnul voieşte să arate minuni prin ele ori în prezenţa lor: fie pentru trezirea credinţei, fie în virtutea credinţei, manifestată de cineva, fie şi pentru una şi pentru alta în acelaşi timp. Apoi înalta cinstire a acestor icoane urmează în mod firesc, atât pentru faptul că Domnul a voit prin aceste icoane să arate mila Sa, cât şi pentru faptul că oamenii aşteaptă să se învrednicească şi ei de aceeaşi milă înaintea acestor icoane.

De ce voieşte Domnul să facă acest lucru? Aceasta este voia Lui cea sfântă. Pe cel orb din naştere nu l-ar fi putut El, oare, vindeca cu cuvântul? Dar a făcut tină, i-a uns ochii şi l-a trimis la izvorul Siloamului. Aşa şi aici. Aşa să judecaţi; să vă încredinţaţi că există icoane făcătoare de minuni. Cum? Prin experienţă. Nu demult, undeva în gubernia Harkov, fiica unui conte – am uitat numele şi localitatea – a dobândit vindecare de paralizie înaintea unei icoane sau din partea icoanei sale moştenite cu Maica Domnului... Doctorii au hotărât apoi că în această vindecare meseria lor nu şi-a găsit loc7. După aceea, credinţa s-a deşteptat – mulţi au început să alerge la sfânta icoană şi mulţi au dobândit vindecare.

Cu prilejul altei minuni, săvârşită de noua icoană făcătoare de minuni din Kozelşcean, găsim la preasfinţitul Teofan următoarea cugetare:

— Ce dezminţire puternică le-a trimis Dumnezeu ideilor paşkovite!... El le spune credincioşilor prin aceste lucrări ale Sale: nu vă uitaţi la faptul că pretutindeni a pătruns această şovăială în credinţă. Există adevăr nestrămutat în credinţă şi iată dovada... Aşa cum la început credinţa a fost sădită prin propovăduire, Domnul *lucra... şi întărea cuvântul, prin semnele care urmau* (*Marcu 1*6, 20), aşa şi după aceea a fost sprijinită şi este sprijinită şi acum prin prezenţa simţită a puterii lui Dumnezeu printre credincioşi în Sfânta Biserică, putere atestată prin semne. Domnul însuşi spune: şi iată Eu *cu voi sunt, aşa cum a* făgăduit să fie şi cu noi, până la sfârşitul *veacului* (*Matei 2*8, 20).

Şi dacă Domnul este cu noi, cine este împotriva noastră? Mai demult Domnul a făgăduit: *Voi locui în ei* (în cei credincioşi faţă de cuvântul Lui) *şi voi umbla şi voi fi Dumnezeul lor şi ei vor fi poporul Meu* (II Cor. 6, 16). Şi acest lucru îl vedem astăzi împlinit asupra noastră. Câte dovezi nu există în memoria noastră!

Iar celor rătăciţi le insuflă: de ce vă lăsaţi ademeniţi de orice învăţătură? Iată unde sunt stâlpul şi temelia adevărului Meu! Ca şi cu degetul vă arăt calea cea

adevărată şi dreaptă. Ţineţi-vă de Biserica în care Eu îmi arăt puterea şi veţi scăpa de dezastrul la care vă duc cugetările voastre deşarte.

Diferitele erezii sectare care s-au răspândit destul de mult acum la noi şi care neagă, printre altele, chemarea sfinţilor în rugăciune, poruncită nouă, au izbutit să dea naştere în sufletele unora îndoielii cu privire şi la această problemă. În scrisorile preasfinţitului Teofan, iată ce răspuns găsim la această rugăminte a unei persoane, evident, nu puţin tulburate de rătăcirea sectară mai sus pomenită.

— Vă tulbură, aşa cum îmi scrieţi, rugăciunea către sfinţi şi vă temeţi să nu fiţi supusă osândei pentru idolatrie. Nu, rugăciunea noastră către sfinţi şi cinstirea acordată lor lui au în ele nimic din idolatrie. Ar fi idolatrie dacă i-am cinsti ca pe dumnezei, dar noi îi cinstim ca pe slujitorii lui Dumnezeu şi mijlocitorii noştri înaintea lui Dumnezeu. Simţământul lăuntric trebuie să vă spună că nu îi cinstiţi ca ţie Dumnezeu şi nu îi socotiţi întâia cauză a bunurilor cerute, ci numai instrumentul dăruirii lor. Strigând către un sfânt, spunem: „Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi, înduplecă-L pe Domnul să ne dăruiască nouă una şi alta”. Şi iată la ce să luaţi aminte: noi, cei ce vieţuim aici, pe pământ, fiii Bisericii, cerem când unuia când altuia să se roage pentru noi… Toţi facem aceasta. Şi nimeni nu crede că aici există ceva din idolatrie. Şi dumneavoastră îmi scrieţi mie: „Rugaţi-vă pentru una şi pentru alta”. Vă temeţi, oare, să nu fiţi învinuită de idolatrie? Eu cred că nu a mai existat în lume nimeni care să gândească aşa. Cum de există în capul dumneavoastră ideea că, atât timp cât sfinţii au fost aici, pe pământ, oamenii au putut să le ceară fără nicio primejdie să se roage pentru ei, iar când au trecut dincolo, în împărăţia Cerească, acest lucru a devenit cu neputinţă? Părinţii şi fraţii noştri care au plecat, în pofida acestei plecări, rămân în Biserica lui Dumnezeu la fel ca şi noi, cei ce rămânem aici. Legăturile noastre reciproce, ca mădulare ale Bisericii, rămân la fel, în putere, şi de aceea îi rugăm cum i-am rugat şi înainte.

Esenţa idolatriei constă în faptul că făpturile îşi însuşesc trăsăturile dumnezeieşti şi în virtutea acestui lucru sunt cinstite… Noi, însă, sfinţilor lui Dumnezeu nu le atribuim nicio trăsătură dumnezeiască, ci îi cinstim ca pe cei mai desăvârşiţi dintre oameni, în măsura în care au atins vârsta deplinătăţii lui Hristos, iar prin aceasta s-au apropiat de Dumnezeu mai mult decât ceilalţi oameni.

Obiceiul, rânduit din timpuri străvechi şi sfinţit de Biserica Ortodoxă, de a-i pomeni atât în rugăciunea săvârşită acasă cât şi în cea bisericească pe părinţii şi fraţii noştri ce au adormit întru credinţă, obicei care, după cum se ştie, este respins de către sectari, Sfântul Teofan îl explică astfel:

— Mă întrebaţi de ce îi pomenim pe cei răposaţi. Pentru că aşa ni s-a poruncit să facem. Că ne este poruncit, se vede din faptul că în Biserica lui Dumnezeu nu a existat nicio perioadă în care să nu se facă această pomenire. Acest lucru înseamnă că obiceiul vine de la apostoli şi de la însuşi Domnul… Cei plecaţi sunt vii, iar legătura noastră cu ei nu are sfârşit. Aşa cum pentru cei vii ne rugăm fără să ţinem cont dacă vreunul dintre ei merge pe calea cea dreaptă sau pe cealaltă, aşa ne rugăm şi pentru cei plecaţi, fără să aflăm dacă sunt număraţi cu cei drepţi sau cu cei păcătoşi. Aceasta este datoria dragostei frăţeşti. Până când credincioşii vor fi împărţiţi la judecata finală, toţi – şi cei vii, şi cei morţi – alcătuiesc Biserica cea una. Şi toţi trebuie să ne purtăm unii faţă de ceilalţi ca mădularele unui trup: în duhul bunăvoirii şi al legăturii de dragoste, şi viii, şi morţii – fără să ne împărţim în două datorită morţii. Se spune: „Soarta le este pecetluită”… Soarta celor plecaţi nu este socotită a fi pecetluită până la judecata universală. Până atunci pe nimeni nu putem socoti definitiv osândit; şi pe acest temei ne rugăm, întărindu-ne cu nădejdea în mila cea nemăsurată a lui Dumnezeu. Cei răposaţi nu se obişnuiesc dintr-odată cu viaţa cea nouă. Chiar şi în sfinţi se păstrează o vreme caracterul pământesc. Până când el dispare, este nevoie de timp mai mult sau mai puţin,

judecând după măsura caracterului pământesc şi a atracţiei faţă de cele pământeşti. A treia zi după moarte, a noua zi după moarte şi a patruzecea zi după moarte arată măsura curăţirii de caracterul cel pământesc… îmi spuneţi cu toată inima că vă place să vă rugaţi pentru cei răposaţi. Să vă placă în continuare. Nu putem să nu-i pomenim pe părinţi, fraţi, surori, rude şi cunoscuţi. Şi, chiar dacă veţi striga – de ce? inima va face tot ale sale – va pomeni.

În încheierea acestui capitol îmi vin fără voie în minte cuvintele cu care preasfinţitul încheie una dintre scrisorile sale spre mustrarea necredincioşilor, de la care vine toată tulburarea în minţile neîntărite.

— Păi, desigur, nu are rost să gândim lucruri măreţe despre cei care nu cred în nimic. Duhul lor e îngheţat. Cum vor izbuti ei să-l doboare? Nu îmi dau seama. Însă el este parte a fiinţei noastre. Într-adevăr, trăim vremuri rele. O molimă distrugătoare a pătruns în viaţa duhovnicească.

Un sfat foarte ziditor îl dă Sfântul Teofan cu privire la măsura acţiunii, care poate fi folosită cu izbândă şi cu privire la momentul în care să o aplicăm oamenilor, nu numai celor îndârjiţi în necredinţa lor, dar şi celor ce îl hulesc pe Dumnezeu în mod direct. Astfel, îi scrie unei persoane:

— Mă grăbesc să vă răspund cu privire la hulitorul de Dumnezeu P… După cum se vede, este profund îndârjit şi îl poate îndrepta numai acţiunea puternică, zguduitoare a harului…

— Despre o anumită vopsea se spune că intră atât de adânc şi de ferm în lucrul vopsit, încât rămâne pe veci în el… Tot aşa vopseşte şi binefacerea sufletul nostru! în ea se reflectă mai mult decât orice lumina asemănării cu Dumnezeu.

— A făcut el vreun bine aproapelui, celui nevoiaş?… La aceasta ar trebui să-l îndemnaţi – şi îl va ajuta, poate, să simtă dulceaţa împlinirii poruncilor. Iar acesta este un sentiment din lumea cealaltă… Şi atunci, poate, raza lui Dumnezeu îi va lumina conştiinţa şi îl va ajuta să vadă că există Cel Preaînalt, din care sunt toate. Atunci, tot ceea ce

îi va spune cineva despre lucrurile lui Dumnezeu, va primi. Să vă ajute Domnul să-l învăţaţi minte pe acest întunecat mai mult decât diavolii, căci şi aceia cred.

DESPRE GÂNDURILE HULITOARE

Una dintre cele mai grele ispite, la care nu rareori sunt supuşi oamenii ce se află pe calea cea bună a vieţii creştine este gândul lăuntric al hulei faţă de tot ce este sfânt, gând sădit în sufletul omului de către vrăjmaşul mântuirii noastre. Această stare devine pentru om atât de chinuitoare încât se simte neputincios în a alunga de la sine gândurile hulitoare chiar şi în timp ce stă la rugăciune înaintea lui Dumnezeu. Şi, dimpotrivă, tocmai în acest timp ele acţionează parcă mai puternic asupra omului, învăluindu-i mintea cu tot felul de îndoieli şi imagini ticăloase. Dar, ceea ce este mai remarcabil decât orice este faptul că acestei ispite grele i se supun nu numai cei ce încep să-şi ducă viaţa în Dumnezeu, ci şi oamenii care s-au nevoit mult timp în lucrarea mântuirii, nu rareori chiar cei mai mari nevoitori ai bunei credinţe. Celor ce sunt încercaţi de această stare întunecată a duhului, sfântul-zăvorât le dă următoarele sfaturi:

— În legătură cu gândurile hulitoare trebuie să vă pară rău şi să vă căiţi înaintea Domnului; dar să nu vă descurajaţi şi să nu credeţi că de aici vine dezastrul. De vreme ce nu doriţi asemenea gânduri şi vă lepădaţi de ele, nici Dumnezeu nu. Se va mânia pe voi. Gândurile nu vin de la voi, ci vrăjmaşul vi le insuflă. Şi vina este a lui… Rugaţi-vă lui Dumnezeu împotriva vrăjmaşului, să-l alunge El. Spuneţi-i mai des duhovnicului. Şi vrăjmaşul va pleca. El se prinde cu aceste cârlige când vede că sufletul se intimidează. Dar, când vede că sufletul este curajos şi înţelege cursele lui, pleacă imediat. Să vă ajute Domnul să vă izbăviţi de acest necaz.

Aflându-se în corespondenţă cu o persoană şi spunându-i cum trebuie să gândească referitor la această problemă, preasfinţitul îi scrie:

— Vă chinuie duhul hulei. Şi nu numai gândurile hulitoare vin şi vă lovesc, dar auziţi şi cuvinte de acest fel.

Diavolul… le dă naştere. Şi face acest lucru pentru a vă tulbura şi a vă lipsi de îndrăzneală la rugăciune. El are în vedere să cădeţi de acord cu vreo hulă ca să vă ducă în păcatul hulei, iar apoi în deznădejde. împotriva acestui diavol – primul lucru… să nu vă tulburaţi şi nicicum să credeţi că acestea sunt gândurile dumneavoastră, ci să le atribuiţi direct diavolului. Apoi să gândiţi şi să vorbiţi împotriva gândurilor şi a cuvintelor hulitoare. El vă insuflă gânduri rele despre cele sfinte, iar voi să spuneţi: „Ieşi de aici, vicleanule!” Aşa să faceţi împotriva tuturor gândurilor hulitoare – şi să tot spuneţi până când vor pleca. Şi să încheiaţi aşa: „Fii blestemat, hulitorule, şi cuvintele de hulă să se întoarcă în capul tău!” Iar către Domnul să vă îndreptaţi cu următoarea rugăciune: „Sufletul meu îl deschid înaintea Ta, Doamne! Vezi că eu nu doresc aceste gânduri şi nu binevoiesc către ele. Pe toate le insuflă vrăjmaşul. Alungă-l Tu de la mine!” Sfântul Nifon patru ani a fost chinuit de duhul acesta, care îi bâzâia în urechi: „Nu există Dumnezeu, nu există Hristos”… şi altele. Iar el spunea: „Şi Dumnezeu există, şi Hristos, şi eu mă închin lor şi Le slujesc cu tot sufletul…”. Şi Dumnezeu l-a izbăvit în cele din urmă… Sfântul Dimitrie de Rostov are în volumul 1 un articol foarte povăţuitor şi mângâietor referitor la acestea… Procuraţi-l… şi notaţi-vă din el cele de trebuinţă.

— În legătură cu Sfânta împărtăşanie, gândurile hulitoare sau necredinţa… sunt direct de la vrăjmaşul… Alungaţi-le şi rugaţi-vă. Domnul însuşi a dat această Taină… zicând: Acesta este *Trupul Meu… acesta este Sângele Meu… şi a poruncit*: aceasta să faceţi întru *pomenirea Mea*. *Apostolii au şi* început să facă acest lucru… şi de atunci săvârşirea acestei Taine în Sfânta Biserică nu a mai încetat şi nu va înceta până la sfârşitului veacului… Săvârşitorul Tainei este însuşi Domnul. Preoţii sunt doar gurile care rostesc rugăciunea de sfinţire şi mâinile care binecuvântează darurile… Puterea lucrătoare, însă, vine de la Domnul. Domnul este pretutindeni. Şi într-o clipă poate repeta pe tot pământul Cina cea de taină.

Rugaţi-vă Domnului şi cereţi-l să vă adauge credinţă. În timpul rugăciunii de dimineaţă şi de seară faceţi câte trei metanii, zicând: „Doamne, adaugă-mi credinţă, căci vrăjmaşul mă tulbură, insuflându-mi gânduri de necredinţă…” Şi Domnul vă va da. Numai să nu încetaţi să vă rugaţi cu râvnă.

— Ce este de mirare în faptul că aveţi şi alte defecte? Cine nu are? însă duhul hulei şi al îndoielii, pesemne, este cel dintâi. Căci el vă împiedică să vă ocupaţi de celelalte. I lula şi îndoiala ne fac să ne simţim ca atunci când pământul se clatină sub picioarele noastre. Cel ce simte acest lucru cade imediat datorită ameţelii. Tocmai acest lucru osteniţi-vă să-l biruiţi şi să-l alungaţi. Şi atunci şi celelalte vor ceda.

Eul este rădăcina păcatelor. Cel ce se depărtează de Dumnezeu, în ce altceva se poate poticni dacă nu în sine? Şi se poticneşte. Iată eul. Poate că şi duhului hulei îi este dat să vă tulbure atât de puternic din pricină că aveţi prea mult egoism. Aşadar, începeţi să lucraţi împotriva lui. Smerenia este rădăcina a tot binele, căci tot binele este de la Dumnezeu; iar El celor mândri le stă împotrivă şi celor smeriţi le dă har.

Iată dovada palpabilă a faptului că duhul hulei există în voi de la vrăjmaşul. Cu câtă ură se poartă el faţă de Domnul Mântuitorul?! Este ceva natural pentru el, căci Domnul a nimicit puterea lor, aşa încât numai numele Lui este înfricoşător pentru ei. Iar noi pentru ce să primim aceste seminţe ale otrăvurilor vrăjmaşe? Rugaţi-vă să scoată Domnul din inima voastră însăşi posibilitatea acestor gânduri. A vă împărtăşi cu Sfintele Taine este foarte bine! Să vă ajute Domnul! Trebuie să vă spovediţi pe deplin… Spuneţi-i duhovnicului tot şi cereţi-i să se roage pentru voi.

— Duhul hulei s-a ascuns; dar să nu credeţi că vă va lăsa atât de curând. Dacă s-a deprins să găsească calea de acces către voi, tot se va apropia încercând să vă tulbure mai puternic. Toţi simt acest lucru. De aceea este scris că în lupta cu vrăjmaşul nu trebuie niciodată să lăsăm armele,

ci întotdeauna să fim gata – să stăm împotriva lui. Scriu stareţii că, atunci când năvăleşte ispita, trebuie să o respingem din inimă prin ura faţă de ea şi apoi, sau în acelaşi timp, să ne adresăm Domnului în rugăciune. Ura faţă de ispită este totuna cu a-l lovi pe vrăjmaş în piept.

Acesta este un mijloc puternic, neplăcut vrăjmaşului. Faţă de el trebuie să ne pregătim în linişte. Trebuie să trezim în noi ura adevărată împotriva vrăjmaşului şi a atacurilor lui.

CĂTRE CEI CE NEAGĂ LIBERTATEA MORALĂ DIN OM

Întâlnim mulţi oameni care neagă cu desăvârşire învăţătura creştină despre libertate sau, cel puţin, socotesc această problemă foarte discutabilă. Oamenii aceştia de obicei spun: „Fiecare dintre noi, în mare parte, procedează într-un fel sau altul după cum este constrâns de împrejurări: foarte adesea unul şi acelaşi om în condiţii de viaţa favorabile lui este şi cinstit, şi drept, şi devotat datoriei sale morale, dar, îndată ce aceste condiţii se schimbă şi devin nefavorabile, omul se schimbă, deseori într-atât, încât nu mai poate fi recunoscut. Unde este – întreabă ei – libertatea aici? Mai degrabă putem spune că fiecare dintre noi este sclavul împrejurărilor”.

Ca profund gânditor creştin, Sfântul Teoan cu admirabilă simplitate şi claritate dă în vileag minciuna acestei concepţii omeneşti şi prin exemple vii îi dă fiecăruia de înţeles, întrucât, în esenţa lucrurilor, problema aceasta, pe care nu se ştie de ce foarte mulţi o consideră discutabilă, este foarte simplă ca rezolvare.

— Atacaţi libertatea, zicând: parcă totul este orânduit în aşa fel încât vrem, nu vrem, trebuie să lucrăm. Trebuie numai să vă cercetaţi cu mai multă atenţie faptele voastre, timp de o zi sau jumătate de zi, şi veţi vedea că faceţi totul singuri şi faceţi pentru că aşa voiţi. Cine v-a adus în Vişa [pustia unde se afla preasfinţitul]? V-a adus cineva legaţi ori singuri v-aţi hotărât şi aţi venit? Ceea ce numiţi constrângere este îndemnul fără de care faptele libere nu pot fi săvârşite. Însă îndemnul nu este necesitatea de a

lucra, ci propunerea de a lucra. Fapta este propusă, sufletul chibzuieşte dacă să o facă sau nu şi hotărăşte. Nimeni nu poate constrânge sufletul să ia această hotărâre. Singur hotărăşte. Aici nici puterea lui Dumnezeu nu intervine şi prin niciun semn nu leagă libertatea sufletului.

Protopărinţii au căzut… De ce? Au găsit că este mai bine să nu împlinească porunca şi au încălcat-o. Şarpele a propus. Eva a chibzuit şi a găsit că nu propune ceva rău şi potrivit acestei judecăţi a hotărât să rupă fructul şi să guste din el. Nimeni nu a constrâns-o să ia această hotărâre.

La fel au făcut şi duhurile; şi au căzut, desigur, în urma judecăţii şi a hotărârii personale potrivit căreia era mai bine să nu-L asculte pe Dumnezeu, ci să trăiască după priceperea lor. Au judecat aşa şi au căzut de la Dumnezeu. Nimeni nu i-a constrâns să ia această hotărâre.

Şi aşa face fiecare suflet. Îndemnuri pot exista multe şi foarte puternice, dar hotărârea întotdeauna depinde de voinţa sufletului. El poate hotărî şi împotriva tuturor îndemnurilor oricât de puternice ar fi ele. Luaţi-i ca exemplu pe mucenici. Înaintea lor se aflau instrumentele de tortură, li se făgăduia o viaţă liniştită, uneori stăteau de o parte şi de cealaltă mama şi tatăl şi încercau să-i convingă să arunce puţină tămâie în jăratec înaintea idolilor, alteori, în afară de aceştia, stătea alături şi soţia cea tânără şi dragă şi încă cu copilul. Câte constrângeri! Iar mucenicul hotăra cu totul împotriva lor. Nu era el liber?! Aşadar, cine cade – cade din proprie decizie.

Înţelegând, astfel, că hotărârea liberă întotdeauna depinde de noi, trebuie să reţineţi că atotcunoaşterea lui Dumnezeu nu are influenţă hotărâtoare asupra ei. Iar această problemă a fost rezolvată de mult şi în chip foarte mulţumitor. Anume: Dumnezeu prevede hotărârile noastre libere. Aceste hotărâri alcătuiesc obiectul atotcunoaşterii şi îl alcătuiesc în felul în care se prezintă – anume, ca hotărâri libere. Dumnezeu nu tot ceea ce prevede hotărăşte. Teologii deosebesc în Dumnezeu hotărârea şi

îngăduinţa. Ceea ce hotărăşte Dumnezeu, aceea se şi întâmplă, după cum hotărăşte El, iar ceea ce îngăduie, aceea poate nici să nu se întâmple, chiar dacă Dumnezeu prevede că se va întâmpla ceva.

Aşa a fost căderea protopărinţilor şi a duhurilor. Ei au căzut în mod liber, chiar dacă Dumnezeu a prevăzut acest lucru. Din partea lui Dumnezeu s-a făcut totul pentru ca ei să nu cadă.

Protopărinţilor li s-a spus clar: să nu mâncaţi. Şi urmările au arătat că nu au ascultat. Cam aşa trebuie să gândim şi despre duhurile căzute.

Nu au ascultat – cine este vinovat? Pentru ce a îngăduit Dumnezeu acest lucru? Pentru că altfel ar fi trebuit să ia libertatea sau să nimicească în lume făptura cea liberă. Însă fără aceasta lumea ar fi fost mult mai prejos decât este acum. Şi Dumnezeu i-a îngăduit să cadă, orânduind chipul ridicării din cădere. Noi mergem spre ridicare pe calea luptei cu lucrurile potrivnice. Aşa este tegea! Şi toţi cei care o urmează sunt încununaţi de succes.

— Oricât de puternice ar fi convingerile, toată hotărârea lucrurilor îi aparţine persoanei care acţionează şi fiecare simte momentul când rosteşte înăuntru: trebuie să fac asta şi asta. Tocmai în aceasta constă esenţa libertăţii. Şi nicio putere nu o poate scoate din suflet.

— Dacă omul voieşte de unul singur să se lase în voia lui Dumnezeu, atunci şi Dumnezeu începe cu harul Său să lucreze în el. Dacă totul ar depinde de Dumnezeu, într-o clipă toţi ar deveni sfinţi. Un singur semn de la Dumnezeu şi toţi s-ar schimba. Însă legea este aşa încât omul trebuie să vrea şi să caute singur – şi atunci harul nu-l va mai lepăda, numai să-i rămână devotat.

LĂMURIREA NEÎNŢELEGERILOR CELOR CE SE SPOVEDESC ŞI SE ÎMPĂRTĂŞESC CU SFINTELE LUI HRISTOS TAINE

Multora din cei ce se spovedesc, care ar dori să facă pocăinţă sinceră pentru păcatele lor şi să primească Sfintele Taine nu spre judecată, nici spre osândă, deseori

le apar diferite neînţelegeri cu privire la modul în care să realizeze aceste lucruri. Foarte adesea îi tulbură gândul: va putea, oare, Dumnezeu să le ierte fărădelegile, care nu rareori sunt foarte grele? Apoi: prin ce mijloace să trezească în ei sentimentul căinţei adevărate? Cum este mai bine: să spună singuri totul la spovedanie sau să se bazeze pe experienţa duhovnicului şi să răspundă la întrebările puse de el? Prin ce să-şi îndrepte apoi păcatele deja spovedite ca să-şi împace conştiinţa… şi aşa mai departe. În corespondenţa preasfinţitului cu privire la problemele enumerate mai sus găsim următoarele răspunsuri:

— Păcatele noastre sunt mari, foarte mari. Dar nu există păcat care să biruiască mila lui Dumnezeu. Iertarea păcatelor ni se dăruieşte nu după meritele noastre, ci după mila Iubitorului de oameni Dumnezeu, Care întotdeauna este gata să ierte imediat ce omul se întoarce la El cu căinţă. Şi pe om îl fac nevrednic de iertare nu mărimea şi mulţimea păcatelor, ci numai lipsa căinţei. Îndată ce regretaţi şi vă căiţi, iertarea vi se hotărăşte în cer, iar în momentul spovedaniei această hotărâre cerească vi se descoperă. Zapisul tuturor păcatelor tuturor oamenilor Domnul Mântuitorul l-a ridicat în trupul Său pe cruce şi acolo l-a distrus. Aplicarea în viaţa fiecăruia a acestei acţiuni a milei nemărginite a lui Dumnezeu se săvârşeşte în Taina Pocăinţei şi este reală. Cel ce dobândeşte dezlegare de la părintele duhovnic se înfăţişează fără vină înaintea feţei dreptăţii lui Dumnezeu. Slăbiciunea credinţei şi sărăcia nădejdii miluirii sunt provocate de vrăjmaşul nostru. Păcatele noastre nu au loc fără insuflarea lui. Din ele vrăjmaşul construieşte o barieră între noi şi Dumnezeu. Căinţa şi spovedania distrug această barieră. Cunoscând puterea acestei Taine, faptul că ea distruge toate eforturile şi demersurile lui depuse spre pieirea păcătoşilor, vrăjmaşul se străduieşte prin toate mijloacele să curme efectul binefăcător al ei şi – fie ne depărtează cu totul de ea, fie ne aduce în suflet necredinţa faţă de puterea ei şi deznădejdea în a dobândi iertarea prin ea. Puţina voastră

credinţă şi deznădejdea sunt cursele lui.

— Domnul voieşte ca toţi să ne mântuim, prin urmare, şi voi… Grija voastră de acum pentru mântuirea sufletului ce înseamnă? înseamnă chemarea Domnului: veniţi la Mine.

Aşadar, tulburarea de la spovedanie alungaţi-o cu gândul că vă spovediţi Domnului Celui milostiv. Care vă iubeşte şi aşteaptă să-l spuneţi tot.

— Ce necaz mare vi s-a întâmplat! – îi scrie preasfinţitul altei persoane. Şi cum a izbutit vrăjmaşul să întunece inima dumneavoastră, încât s-a năpustit, şi atât de năvalnic, în vârtejul din care mila lui Dumnezeu v-a scos şi v-a adus în lumina lui Dumnezeu! Rău este, foarte rău. Dar îmbărbătaţi-vă. Mila lui Dumnezeu nu s-a depărtat de dumneavoastră şi v-a dat dorinţa şi puterea de a vă căi şi de a vă spovedi… în virtutea acestor lucruri aţi primit

Sfânta împărtăşanie. Simţământul liniştii lăuntrice vă încredinţează de acest lucru… Dumnezeu a făcut pace cu dumneavoastră… Înfăţişaţi-l documentele păcii – pregătirea de a face tot ce trebuie fără să vă plângeţi… Luaţi seama la modul în care se spală albiturile… Printre alte metode, sunt fierte pe foc, sunt presărate cu cenuşă… apoi sunt clătite în râu şi bătute fără milă cu maiul şi stoarse cu mâinile… Tot aşa trebuie să faceţi şi dumneavoastră cu propriul suflet. În trezirea anterioară din somnul păcatelor, harul a lucrat în mod simţitor în dumneavoastră şi nu v-a dat voie să observaţi ostenelile restabilirii. Acum este altfel… Propria dumneavoastră osteneală trebuie să vină înainte – fără milă, în chip despotic – şi harul îşi va manifesta influenţa atunci când veţi fi istovit din pricina ostenelii şi nu veţi şti ce să faceţi… Aveţi canon. împliniţi-o cu stricteţe, fără omitere. Şi toate celelalte supuneţi-le ei. Eu nu vă pot hotărî amănuntele. Un singur lucru îl afirm: să aveţi râvnă nestăpânită şi ea să izvorască din ura faţă de plăcerile trupeşti ca faţă de nişte vrăjmaşi nemiloşi. Când va ajunge în putere această ură, atunci, de îndată ce se va arăta un gând cât de uşor, sufletul ca un leu se va năpusti asupra

lui… şi într-o clipă va fugi. Însuşiţi-vă bărbăţia şi luptaţi pentru sine.

Explicând ce măsuri de încercare foloseşte uneori Domnul faţă de cei ce păcătuiesc greu, dorind să-i primească iarăşi în comuniune cu El după ce fac pocăinţă sinceră pentru toate păcatele săvârşite de ei, Sfântul Teofan face următoarea asemuire:

— Valetul a greşit. Stăpânul l-a alungat şi l-a scos din casă. Apoi, când a izbucnit în plâns, stăpânului i s-a făcut milă de el şi l-a primit în casă, dar nu ca valet, ci i-a spus: „Stai deocamdată la bucătărie. Voi vedea cum îţi va merge treaba… şi atunci, poate, te voi lua iarăşi ca valet”. Iată, în aceeaşi situaţie sunteţi şi dumneavoastră. Binevoiţi să vă înţelepţiţi şi să vă apucaţi de lucru.

În afară de căinţa sinceră pentru păcatul săvârşit şi iertat deja la spovedanie, preasfinţitul le propune celor ce se căiesc să se îngrijească prin toate mijloacele şi de aducerea roadelor vrednice de pocăinţă şi le arată, printre altele, cum să facă acest lucru. Astfel, aceleiaşi persoane îi scrie:

— Aveţi datoria de a împlini cuvântul proorocului: *învăţa-voi pe cei fără de lege căile Tale şi cei necredincioşi la Tine se vor întoarce* (Ps. 50, 14). Dumnezeu v-a transformat, dorind să vă mântuiţi; dumneavoastră, primind mântuirea, trebuie, din recunoştinţă, să-i mântuiţi şi pe ceilalţi care încă pier acolo unde aţi fi pierit şi dumneavoastră. Cuvântul dumneavoastră este mai puternic decât orice altceva.

La întrebarea despre cum trebuie să se săvârşească însuşi chipul pocăinţei, Sfântul Teofan ne dă următorul st’at:

— Este nevoie de mai multă căinţă pentru păcate decât de enumerarea păcatelor, deşi şi acest lucru este necesar. Trebuie mai multe suspine din inimă la rugăciune decât citirea rugăciunilor, deşi este necesar şi acest lucru. Deşertăciunea trebuie să o alungăm din suflet şi să sălăşluim acolo evlavia înaintea lui Dumnezeu. Sălăşluind această evlavie, aşa să şi rămânem apoi cu ea.

— Când există ură şi dezgust faţă de păcat alături de pregătirea de a vă împotrivi lui măcar până la un anumit nivel, Dumnezeu nu vede acest lucru ca fiind păcat. Aşa că nu vă tulburaţi.

— Pentru ca spovedania să meargă şi să se săvârşească mai mulţumitor, încercaţi, vă rog, să notaţi tot ceea ce aveţi pe conştiinţă şi, apropiindu-vă de părintele duhovnic, cereţi-i voie să-i spuneţi tot ceea ce v-aţi notat… După aceea, fie el, dorind să vă mai întrebe despre ceva, vă va întreba, fie voi înşivă îi veţi propune să facă acest lucru. Acţionând astfel, întotdeauna veţi pleca de lângă analog dând parcă jos de pe voi toate veşmintele care vă leagă.

— A nota păcatele pentru spovedanie este o regulă bună. Deprindeţi-vă iată cu ce: de fiecare dată când îşi croieşte drum un gând, un sentiment, o dorinţă, un cuvânt, o faptă rea, îndată caiţi-vă înaintea Domnului, Care este pretutindeni şi vede tot, şi pe viitor cu zdrobire de inimă şi cu hotărâre să fiţi mai prudenţi… A scoate la iveală tot ceea ce se ascunde în inimă este totuna cu starea vomitivă a stomacului în timpul tratamentului. După ea, sănătatea se îndreaptă grabnic, iar după căinţa sinceră, încep să se îndrepte repede alcătuirea lăuntrică şi bunul obicei. Să vă ajute Domnul să dobândiţi toate acestea şi să porniţi, în sfârşit, cu pas ferm pe calea către Domnul în sânul harului şi milei Sale.

În scrisoarea către unul dintre cei ce l-au întrebat despre schimbarea duhovnicului găsim la preasfinţitul un răspuns foarte interesant şi profund ziditor.

— Mă întrebaţi dacă vă puteţi schimba duhovnicul. Pur teoretic vă răspund: cine vă ţine? Fapta aceasta este o faptă a conştiinţei, înaintea căreia se deschide sufletul şi la care să apeleze fiecare. Vedeţi ce rezolvare rapidă şi fără complicaţii! Dar în realitate s-ar putea să întâmpinaţi piedici care ţin de conştiinţă şi nu sunt mici. Nu veţi sări peste ele oricât v-aţi lua avânt. Duhovnicul bătrân l-aţi părăsit… Şi nu ascundeţi acest lucru. Dar, observând, el simte că este bătut peste faţă. A cui conştiinţă va îndura

acest lucru? Nici nu are rost să vă gândiţi să-l schimbaţi. Cum să faceţi, aşadar? Altul vă vorbeşte mai plăcut şi sufletul tinde către el. Iată cum să faceţi. Să deosebiţi duhovnicul de sfetnic. Cel care vă vorbeşte mai bine să vă fie sfetnic, iar duhovnicul – duhovnic.

Unii dintre cei ce se spovedeau, chiar şi după ce făceau pocăinţă sinceră pentru păcatele lor, tot nu încetau să se tulbure la gândul – erau ei, oare, îndeajuns de curăţiţi de păcate ca să se socotească vrednici de primirea Sfintelor lui Hristos Taine? Şi l-au întrebat cu privire la acest lucru pe preasfinţitul-sihastru. Spre încurajarea acestor oameni cu nădejdea în mila pe care Dumnezeu o arată neîncetat faţă de noi, numai noi să avem în suflet pregătirea sinceră de a porni pe măsura puterilor noastre pe calea mântuirii, preasfinţitul scrie:

— De Taina împărtăşaniei să vă apropiaţi fără să vă îndoiţi de ceva. Dacă vă apropiaţi cu credinţă în Domnul, Care este prezent în Taine, cu evlavie şi cu pregătirea de a vă pune toate puterile numai în slujba Lui, atunci nu are rost să şovăiţi din pricina nevredniciei. Pe deplin vrednic de împărtăşanie nimeni nu se poate socoti. Toţi se liniştesc ni gândul la mila lui Dumnezeu. Aşa să faceţi şi voi.

Domnul îi iubeşte pe cei ce se împărtăşesc şi priveşte cu milostivire şi bunăvoinţă la lipsurile din starea cuvenită a duhului. Apoi însăşi împărtăşania încetul cu încetul va îndrepta aceste lipsuri. îmbărbătaţi-vă, vrăjmaşul nu doarme şi tot umblă prin jur să abată pe câte cineva din drum. Domnul să vă apere de aceste ispite. Tot ce aveţi cu credinţă de copil predaţi-l Domnului în rugăciune… şi El cu bunăvoinţă va primi şi va orândui totul.

* * *

Cineva i-a pus preasfinţitului o întrebare destul de ciudată şi cu totul nepotrivită pentru un creştin-părtaş al Sfintelor Taine: Pot nădăjdui în cuvintele: *Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu rămâne întru Mine şi Eu întru el* (Ioan 6, 56)?

— Ce întrebare?! – răspunde cu vădită nedumerire vlădica. Oare nu însuşi Domnul a făgăduit acest lucru?…

Oamenii au grijă să împlinească cuvântul dat. Oare Domnul îi refuză cuiva lucru! acesta?! Dumneavoastră înşivă, precum spuneţi, după ce v-aţi împărtăşit, v-aţi simţit foarte bine. Iată dovada că acest cuvânt dat de Domnul se împlineşte în dumneavoastră.

— Să dea Domnul ca El, înapoindu-vă pacea sufletească, să şi rămână în dumneavoastră… Acum vedeţi încotro trebuie să vă îndreptaţi ca la orizontul sufletului dumneavoastră să lumineze un soare clar şi aşa să faceţi de fiecare dată.

— Pe cât este ziua de luminoasă, pe atât de luminos să fie şi sufletul dumneavoastră! Fiţi Simeon, cel care L-a purtat în braţele inimii pe Domnul.

— Pregătindu-vă pentru împărtăşanie, aţi tot repetat un stih bun şi mă întrebaţi dacă puteţi continua aşa. Puteţi! Rugăciunile scurte, îndată ce ajung în suflet, învăţaţi-le pe de rost şi repetaţi-le mai des… Oricâte s-ar aduna. Din ele alcătuiţi o psaltire cu multe strune… şi cântaţi la ea, desfătându-vă auzul duhovnicesc.

După cum se ştie, mulţi dintre mirenii noştri, mai ales dintre cei de rând, au o prejudecată ciudatăpotrivit căreia nu trebuie să se apropie des de Taina Sfintei împărtăşanii. Chiar socotesc că acest lucru este păcat.

Termenul limită între zilele împărtăşirii, după părerea acestor oameni, neexceptând nici chiar momentul morţii, trebuie să fiede şase săptămâni. Nu rareori se întâmplă ca preotul să fie invitat la cel bolnav şi să fie prevenit să săvârşească numai spovedania, timp în care i se spune: „N-ar fi rău, ce-i drept, să-l şi împărtăşiţi, căci bolnavul este fără nădejde, dar încă nu i s-au încheiat cele şase săptămâni”; se spune că este păcat; o fi adevărat, n-o fi – ne cam temem…”

Nu am întâlnit în scrisorile preasfinţitului niciun tratat îndreptat în mod special împotriva prejudecăţii pomenite. Însă cei ce citesc biografia sfântului, care socotea pentru sine o mare mângâiere să se împărtăşească în fiecare zi, aflându-se în ultimii 11 ani de pustnicie, trebuie să înţeleagă singuri toată netemeinicia acestei

prejudecăţi. Totuşi, din cele două fragmente pomenite mai jos, din corespondenţa sfântului nu se poate să nu vedem cât de încurajator se purta el faţă de cei ce se împărtăşeau des şi nu respectau niciun termen stabilit cu privire la acest lucru sfânt. Astfel, unei persoane îi scrie:

— Dacă viaţa noastră se află în Domnul şi El spune că cel ce mănâncă Trupul şi Sângele Lui, acela se află în Iii, atunci cum să nu se împărtăşească des cel ce doreşte viaţă? Cine vă împiedică să găsiţi mijlocul de a vă apropia mai des de Taine? Numai o credinţă deşartă. La noi cuvintele: „Cu frică de Dumnezeu şi cu credinţă să vă apropiaţi" au devenit o formă goală. Iereul lui Dumnezeu cheamă, dar nimeni nu vine… şi nimeni, în acelaşi timp, nu observă neghiobia din această iresponsabilitate faţă de chemarea lui Dumnezeu… şi faţă de cina Lui.

— Aţi făcut un lucru foarte bun – scrie sfântul în alt loc – că v-aţi împărtăşit cu Sfintele lui Hristos Taine. Să faceţi acest lucru mai des… Izvorul, hrănitorul şi săvârşitorul vieţii duhovniceşti este Hristos Domnul, Care, în negrăita Sa milă, a binevoit să intre în legătură strânsă cu cei ce se împărtăşesc cu vrednicie cu preacuratul Lui Trup. În acest timp El îi poate spune sufletului: „Mântuirea ta sunt Eu!" Ascultaţi!… Dar trebuie să vă apropiaţi de El cu sentimentul că pieriţi şi nu aveţi de ce să vă sprijiniţi.

CĂTRE CEI CE CAUTĂ MÂNGÂIERE ÎN NECAZURI

În lume necazuri veţi avea – le-a spus Domnul ucenicilor Săi, iar prin ei tuturor celor ce voiesc să ducă o viaţă bună. De aceea, cine s-a hotărât să-l slujească Domnului, acela trebuie, după cuvântul înţeleptului, *să-şi gătească sufletul său spre ispită* (înţ. lui Is, Sir. 2, 1), adică să se decidă dinainte spre îndurarea fără cârtire a lipsurilor şi necazurilor de tot felul. Printre altele, noi, oamenii păcătoşi, când ne lovesc necazurile, imediat cădem în întristare, lipsă de curaj, cârtire şi nu rareori suntem pregătiţi să cădem direct în deznădejde. Tuturor celor ce au căutat la preasfinţitul-nevoitor mângâiere şi întărire în asemenea cazuri, el mai înainte de toate le-a spus că necazurile sunt însoţitori inevitabili în viaţa

noastră pământească, iar apoi prin diferite exemple şi analogii s-a străduit să-i liniştească pe cei necăjiţi cu gândul că drumul cel strâmt şi dureros este drumul drept pentru noi către moştenirea împărăţiei Cereşti; de aceea în fiecare necaz trimis nouă ne-a sfătuit să luăm seama la mâna cea binefăcătoare a lui Dumnezeu întinsă către noi şi să primim toate încercările trimise nouă în timpul vieţii ca pe un semn neîndoielnic al deosebitei iubiri părinteşti a lui Dumnezeu faţă de noi. Iată cuvântul lui înţelept spre mângâierea celor necăjiţi:

— Nu are rost să vă spun că ţelul vieţii noastre nu stă în a trăi fericiţi pe pământ, ci, fericiţi sau nefericiţi, şi unii şi ceilalţi să ne pregătim cu vrednicie pentru dobândirea fericirii celei veşnice în viaţa cealaltă. Aşadar, străduiţi-vă să vă raportaţi la starea voastră astfel încât să nu ieşiţi din sfera intenţiilor Domnului prin care El orânduieşte viaţa fiecăruia pe pământ. Pe pământ sunt mai multe necazuri decât bucurii. Şi unele şi altele sunt trimise de Dumnezeu, fie pentru trezirea din adormirea morală, fie pentru curmarea nedreptăţilor şi a păcatelor, fie pentru curăţirea lor prin pocăinţă, fie pentru sporirea ascultării faţă de Dumnezeu, a bărbăţiei, a răbdării spre slava lui Dumnezeu şi a celorlalte virtuţi. Unele dintre aceste intenţii ale lui Dumnezeu se referă şi la voi. Fiţi atenţi la voi şi hotărâţi-vă să nu vă depărtaţi de ceea ce a rânduit Dumnezeu şi căutaţi liniştirea în voia lui Dumnezeu, cea întotdeauna bună şi preaînţeleaptă.

— Dacă aveţi încredere în Pronia lui Dumnezeu, care hotărăşte soarta pământească fiecărui om astfel încât să-i fie mai uşor să se mântuiască, atunci trebuie să aveţi încredere şi în faptul că toate condiţiile vieţii voastre sunt cele mai bune pentru clădirea mântuirii voastre… Având această încredere, mulţumiţi-l lui Dumnezeu pentru toate bucuriile şi necazurile.

— Cei ce suferă şi cu supunere faţă de Dumnezeu îndură traiul lor cel necăjit sunt la fel ca mucenicii, cărora le sunt pregătite asemenea bunuri faţă de care necazurile adevărate nu valorează nimic.

— Când Mântuitorul a spus: *Cel ce va răbda până în sfârşit, acela se va mântui* (Matei 10, 22), a arătat că răbdarea este condiţia mântuirii astfel încât fără răbdare nu există mântuire. Pe lângă această ultimă idee se află o alta, ca urmare a ei: trebuie să ne bucurăm când avem ceva de îndurat… Iacov, fratele Domnului, ne învaţă astfel: Mare *bucurie să socotiţi, fraţii mei, când cădeţi în felurite ispite* (*Iac*. 1, 2). Păstraţi aceste idei, poate că din ele va curge o picătură de mângâiere.

Altui necăjit îi scrie:

— Căutaţi mângâiere?! Toată mângâierea este la Domnul, fapt pentru care şi este numit Dumnezeul a toată mângâierea. Când sufletul, măcar puţin, gustă din Domnul, datorită harului Lui, atunci toate necazurile cad şi pomenirea lor dispare.

— Îmbărbătaţi-vă! Niciun act de răbdare nu se desfăşoară în zadar, ci fiecare are în spate răsplata sa – fie aici, fie acolo… Deprindeţi-vă să vedeţi în necazuri mila lui Dumnezeu şi întâmpinaţi-le în linişte, cu devotament faţă de voia lui Dumnezeu sau chiar cu bucurie. Deschideţi-vă ochiul minţii şi priviţi cununa care coboară din cer pe capul dumneavoastră dacă rămâneţi netulburat şi liniştit.

— Toată tristeţea dumneavoastră descoperiţi-o Domnului – cu tot sufletul. Iar El, Care nimic nu doreşte atât de mult ca mântuirea sufletului, vă va învăţa şi vă va îndruma şi vă va da putere să urmaţi insuflările Lui. Rugăciunea este suflarea vieţii duhovniceşti, aşa cum simţiţi şi singur. De aceea nici nu are rost să vorbim… Rugaţi-vă cu mai multă râvnă. Neîncetat rugaţi-vă. Domnul vă este aproape – şi ajutorul Lui este aproape de dumneavoastră în orice moment.

— Când Domnul loveşte, este drept să gândim că, într-adevăr, are de ce. Aşadar, cercetaţi motivul pentru care vă loveşte şi îndreptaţi-vă. Pentru încercare necazurile sunt trimise celor drepţi, iar nouă – mai degrabă spre pedeapsă şi spre chemarea la pocăinţă. Dacă aveţi credinţa că Domnul este doctor, şi un doctor care nu risipeşte medicamentele în zadar, când răul este

îndepărtat, nu numai din fapte, dar şi din simţăminte şi din gânduri, atunci şi necazurile încetează.

— Uitaţi-vă în cer, care acum este plin de cei ce au mers pe calea Evangheliei şi cercetaţi-i şi vedeţi cine sunt ei – privilegiaţii sau ostenitorii.

— Necazurile nu vă părăsesc. Degeaba se întâmplă acest lucru? Dumnezeu a orânduit aşa. Pentru ce? Pentru că vă iubeşte… Vă iubeşte şi vă curăţeşte ca să fiţi curat şi să străluciţi ca diamantul în soare. Şi calea către împărăţie v-o netezeşte, căci căruţa cu care se ajunge acolo este răbdarea. Dar cum să răbdaţi dacă nu aveţi necazuri? De aceea vi se şi trimit.

— Mântuitorul a hotărât că *prin multe suferinţe trebuie să intrăm în împărăţia lui Dumnezeu* (Fapte 14, 22). Şi binevoiţi să ţineţi minte, când vă vor lovi necazurile, că Domnul vă aşterne acest drum spre împărăţia Sa sau – chiar mai mult – vă ia de mână şi vă duce. De aceea, nu vă opuneţi cu niciun chip şi nu ţipaţi, ci cu blândeţe şi cu recunoştinţă îduraţi necazurile.

— De obicei calea cea strâmtă nu ne place… Nouă ne trebuie lărgime şi spaţiu. Oare Domnul nu aude aceste strigăte? Aude, însă nu voieşte să schimbe rânduiala vieţii noastre, deoarece nu ar fi spre binele nostru… Starea noastră a fost orânduită astfel încât numai strâmtorarea ne ţine în adevărata structură… îndată ce pornim în lărgime, ne împrăştiem şi pierim. De aceea domneşte strâmtorarea pe pământ ca cea mai bună condiţie pentru noi. Cugetul apostolului vede în general în strâmtorare şi în situaţiile deosebit de grele dragostea părintească a lui Dumnezeu faţă de noi şi despre cei care se află în strâmtorări gândeşte ca despre fiii apropiaţi ai lui Dumnezeu. Învăţaţii de astăzi nu pătrund sensul acestor cuvinte şi astfel se afundă în bezna întinsă parcă asupra vieţii noastre pământeşti. De aici vin apăsarea, întristarea, deznădejdea, chinul şi sinuciderea… Punctul de pornire al întunecării lor este faptul că ţelul nostru final ar fi pe pământ… Însă el nu este pe pământ. Pe pământ este începutul vieţii, perioada ei de pregătire, iar viaţa cea adevărată începe după

moarte… Şi mijlocul deosebit, exclusiv al pregătirii ei este răbdarea cu blândeţe a strâmtorărilor, a lipsurilor şi a necazurilor. Cine va arunca o privire sau se va uita la viaţa pământească cu aceşti ochi, acela nu se va prăpădi de durere când nu va vedea în viaţa sa lărgime şi spaţiu, ci va căpăta râvnă pentru un singur lucru: cum să facă pentru ca strâmtorarea să-i aducă cel mai bun rod, a cărui gustare să se prelungească până în viaţa viitoare.

— Cârmaci de nădejde nu este acela care conduce bine vasul pe vreme liniştită, ci acela care în timpul furtunii şi al valurilor ştie să se descurce cu vasul.

— Prin necazurile şi suferinţele îndurate pe nedrept ne prindem de Crucea lui Hristos şi primim de la ea puterea care curăţeşte, sfinţeşte şi atrage binecuvântarea lui Dumnezeu. Calea cea strâmtă şi dureroasă este calea directă spre rai… Fiecare învinuire neîntemeiată, îndurată cu blândeţe este cununa lui Dumnezeu, pusă deja pe cap.

— Stăpâna pune în cuptor plăcintele şi nu le scoate de acolo până când nu se încredinţează că s-au copt. Stăpânul lumii v-a pus şi pe voi în cuptor şi v-a ţinut acolo, aşteptând să vă coaceţi. Răbdaţi, aşadar, şi aşteptaţi. Îndată ce vă veţi coace, nicio clipă nu veţi mai sta în cuptor. Imediat veţi fi scoşi din el. Dacă vă avântaţi singuri în afară, veţi fi la fel ca plăcintele necoapte. Înarmaţi-vă, aşadar, cu răbdare. Vă mai spun: după credinţa mea, cine îndură cu blândeţe necazurile care îl lovesc, primindu-le ca din mâna Domnului, acela este părtaş la mucenicie. Binevoiţi să vă întipăriţi bine acest lucru în mintea voastră.

— Nu numai să lăsaţi totul în mâinile Domnului, dar să mai şi fiţi senini, să vă bucuraţi, să fiţi recunoscători. Cu siguranţă aveţi ce bate în voi şi iată, Domnul a îndreptat spre voi atâtea ciocane care vă şi izbesc din toate părţile. Aşadar, nu le împiedicaţi prin supărarea, împotrivirea şi nemulţumirea voastră. Lăsaţi-le libere, ca, nefiind strâmtorate de nimic, să săvârşească asupra voastră şi în voi lucrarea lui Dumnezeu, la care au fost puse de Domnul pentru mântuirea voastră. Domnul vă iubeşte şi v-a luat în braţe ca să scoată din voi tot ce nu este bun. Aşa cum

spălătorească fierbe, clăteşte şi bate rufele ca să le albească, aşa şi Domnul vă fierbe, vă clăteşte şi vă bate şi pe voi ca să vă albească şi să vă pregătească pentru moştenirea împărăţiei Sale, unde nu intră nimic necurat. Aşa să priviţi starea voastră şi să vă întăriţi în ea, şi să vă rugaţi Domnului ca El să întărească şi să adâncească în voi această viziune. Apoi cu bucurie să primiţi orice necaz, ca pe un leac propus de Domnul. La cele ce vă înconjoară priviţi ca la instrumentele lui Dumnezeu îndreptate spre binele vostru şi dincolo de ele întotdeauna vedeţi mâna lui Dumnezeu care vă face bine. Şi pentru toate spuneţi: „Slavă Ţie, Doamne!” Dar străduiţi-vă ca aceste cuvinte să fie nu numai pe limbă, dar şi în inimă. Rugaţi-vă ca Domnul să vă ajute să simţiţi aşa. Şi vă va ajuta.

— Vă este soţul bolnav; desigur, acest lucru este spre binele lui şi al dumneavoastră, căci toate sunt de la Domnul, iar ceea ce este de la Domnul este bun, oricât de amar ar fi. Aşa să şi primiţi acest lucru. Şi este bine. Slavă lui Dumnezeu! La rândul dumneavoastră să socotiţi că boala soţului este pentru păcatele dumneavoastră. Şi asta-i bine! Este bine şi faptul că pomeniţi de păcătoşenie şi că vă socotiţi vrednică de pedeapsă pentru ea. Nici Apostolul Pavel toată viaţa lui nu a uitat că a fost prigonitorul Bisericii cu toate că prin ostenelile sale pentru Biserică a putut îndrepta păcatele a zeci de prigonitori.

— Tot ceea ce este de la Domnul, pe lângă voia noastră liberă, este cel mai bine pentru noi. Acest lucru nu este abstract numai din punct de vedere al credinţei, ci orice împrejurare a vieţii aţi cerceta-o, veţi vedea concret că întotdeauna este aşa. Tată, strâmtorarea dumneavoastră de acum din toate părţile, şi boala dumneavoastră, şi boala fiului, şi lucrurile acelea grele, pe care le daţi de înţeles, toate acestea sunt cele mai bune şi pentru dumneavoastră şi pentru toţi ai dumneavoastră. Rămâne numai să vă rugaţi şi, rugându-vă, să-l mulţumiţi lui Dumnezeu. Şi pentru necazuri trebuie mai mult să-l mulţumiţi – să sărutaţi dreapta lui Dumnezeu, Care vă pedepseşte şi vă învaţă. Orbirea noastră, care nu vede

nimic, şi iubirea de sine, prea pretenţioasă – sunt singurele cauze ale necazurilor noastre, ale faptului că ne doare prea mult inima în timpul împrejurările nefavorabile. Dumneavoastră, cu siguranţă, înţelegeţi toate acestea şi ştiţi să vă puneţi sentimentele în rama pe care v-o face Pronia Cerească cu măiestrie fără seamăn. Vă doresc bucurie. Inima devotată Domnului întotdeauna ştie să-şi găsească liniştea! maica lui Dumnezeu să vă încălzească cu mângâierea de maică în suflet!

Toate citatele aduse până acum din scrisorile Sfântului Teofan conţin mângâieri care sunt aplicabile pentru orice fel de necazuri. Însă nu puţine mângâieri găsim la preasfinţitul, dăruite de el numai oamenilor care sunt bolnavi. În aceste cazuri înţeleptul episcop încuviinţează mai înainte de toate faptul că nu orice boală este spre moarte, iar apoi îi sfătuieşte pe bolnavi să se poarte după posibilitate cu blândeţe faţă de neputinţe şi cu răbdare să primească orice boală ca pe un leac necesar, căci, chiar dacă este amar, totuşi este folositor.

— Ce nenorocire că vi s-a îmbolnăvit fiica! Va boli – şi se va însănătoşi. Căci nu toţi îmbolnăviţii mor. Aşadar, de ce o conduceţi în cealaltă lume? Desigur, toţi suntem în mâinile lui Dumnezeu şi moartea îl poate găsi pe fiecare în orice clipă.

Bolnavul are particularitatea că moartea, dacă îi este orânduit să vină, nu îi vine pe neaşteptate. În această privinţă, cea îmbolnăvită are un câştig din boală. Ea se poate gândi la sine şi se poate pregăti creştineşte pentru plecare.

Tocmai de acest lucru trebuie să se îngrijească acum mai mult decât să se omoare cu întristarea.

Să presupunem – cel mult – că va muri. Ce nenorocire este în faptul că va muri? Oare numai ea singură este supusă acestui lucru? Doar şi noi toţi vom muri. Ea, astăzi, noi, mâine. Care este diferenţa? Dar nu ea va muri… Trupul va muri, iar sufletul va trăi. Şi fără trup îi va fi mai bine decât cu trup. Ieşind din trup, îi va spune sufletului dumneavoastră: „Ah, mamă, ce bine îmi este!”

Aşadar, vedeţi, nu numai din pricina bolii, dar nici măcar din pricina morţii, dacă ea ar surveni, nu trebuie să vă omorâţi. Şi binevoiţi acum să vă ridicaţi, să vă însufleţiţi şi să fiţi liniştită… Iar bolnava dumneavoastră să se înveţe în aceste momente bune cu pomenirea morţii – cea mântuitoare. Celui sănătos îi este greu să o pomenească… Domnul tocmai de aceea trimite bolile, ca oamenii să pomenească despre moarte… şi de la această pomenire bolnavul să treacă să se îngrijească, în sfârşit, şi de pregătirea pentru moarte.

Gândurile dumneavoastră despre starea deznădăjduită, în care, chipurile, vă aflaţi, nu sunt bune de nimic – îi scrie preasfinţitul unui bolnav. Vrăjmaşul este cel care vă tulbură. Cine poate spune ce va fi? Numai Dumnezeu. Însă vrăjmaşul, declarându-se în chip nedrepi pe sine Dumnezeu, pătrunde peste tot cu prorocia lui vicleană şi credinţa o tulbură şi liniştea din inimă o înlătură. Nu-l ascultaţi şi, când îşi va face lucrarea, va pleca, iar dumneavoastră veţi fi sănătos şi îi veţi sluji Domnului.

— Ce va fi este în mâinile lui Dumnezeu. De aceea la fiecare pas se cuvine să strigăm: Fie voia Domnului! Lăsându-ne, aşadar, în voia lui Dumnezeu, nu mai trebuie să ne agităm de colo-colo, ci să fim înăuntrul nostru de acord cu ceea ce dă Domnul. În această linişte trebuie să ne aflăm toţi, cu atât mai mult cei bolnavi.

Mângâind un alt bolnav, preasfinţitul scrie:

— Nu priviţi cu tristeţe neputinţele. Ele arată mai degrabă mila şi atenţia lui Dumnezeu faţă de dumneavoastră decât neatenţia.

— Cu privire la starea de boală şi cea de sănătate, Dumnezeu are cu totul alte gânduri decât noi, iar gândurile lui se află faţă de ale noastre ca cerul faţă de pământ. Se întâmplă ca Dumnezeu prin boală să-i apere pe unii de nenorocirile care nu i-ar ocoli dacă ar fi sănătoşi.

— Cum pot spune eu că boala dumneavoastră nu este trimisă de Domnul spre îndepărtarea unei nenorociri?… Cursul vieţii este o taină pentru noi şi întâmplările ei sunt

atât de neînţelese încât nimic nu ne mai rămâne decât să strigăm: fie voia Ta, Doamne! Căci ştim că de la Domnul vine întotdeauna numai bine.

— Dacă totul este de la Domnul, atunci boala este tot de la El. Dacă totul este de la Domnul spre mai bine, atunci şi boala dumneavoastră vă este spre mai bine… Primiţi, aşadar, totul ca pe un leac dătător de viaţă, căci, chiar dacă este amar, totuşi este folositor.

— Bolile merg în locul canonului. Răbdaţi-le cu blândeţe: ele sunt ca săpunul în mâinile spălătoresei.

Pe fiecare bolnav, precum se ştie, mai mult decât orice îl nelinişteşte şi îl îngrozeşte gândul: să nu moară. Conştiinţa pe deplin firească şi înţelepciunea celor din jurul bolnavului nu ar trebui să-i distragă atenţia de la acest gând. Însă la noi, de obicei, în majoritatea cazurilor de acest fel, oamenii se străduiesc prin toate mijloacele să-l încredinţeze oarecum pe bolnav de contrariul primejdiei care-l ameninţă, deşi nu rareori ei înşişi înţeleg că bolnavul nu mai are nădejde de vindecare. Se înţelege că această făţărnicie la patul bolnavului, oricum şi oricât de îndreptăţită ar fi, în afară de daune morale nimic nu-i poate aduce bolnavului şi nu rareori chiar şi pe cei care sunt atât de făţarnici, în cazul morţii neaşteptate a bolnavului fără cuvenita pregătire creştină de drum, îi supune celei mai grele tristeţi. Oare puţini mor la noi fără pregătirea cuvenită exclusiv din cauza nepăsării rudelor din jurul bolnavului?! Şi cei ce permit această imprudenţă nu sunt omorâţi, oare, de amărăciune, uneori toată viaţa, socotindu-se vinovaţi de faptul că au îngăduit ca un om apropiat lor să moară fără pregătire creştină? Grija noastră – de a ne strădui prin toate mijloacele să trecem sub tăcere înaintea bolnavului adevărata lui stare şi să îndepărtăm de la el gândul morţii – preasfinţitul-zăvorât o socoteşte mai mult decât nepotrivită şi în majoritatea cazurilor, explicând în prealabil că nu orice boală este spre moarte, se străduieşte să-i amintească apoi bolnavului că în starea lui a avea în minte ceasul morţii este cel mai adevărat lucru şi creştinul nu trebuie în niciun caz să fie

tulburat de ceasul acesta. Astfel, în corespondenţa lui cu un bolnav, Sfântul Teofan spune:

— Nu îmi amintesc ce v-a putut tulbura în scrisoarea mea. Probabil că pomenirea despre moarte… Dar de ce să fiţi tulburat de aceasta? Astâzi-mâine vine moartea; şi prin tulburare nu o puteţi îndepărta. De aceea şi este hotărât pentru noi să pomenim ceasul morţii, să fim întotdeauna pregătiţi pentru ea şi să ne rugăm în fiecare zi, chiar în fiecare ceas: „De sfârşit creştinesc vieţii mele, fără durere, neruşinat, în pace şi de răspuns bun la înfricoşătoarea Ta judecată, învredniceşte-mă, Doamne”.

— Pentru că ceasurile vieţii nu sunt în mâinile noastre, nici a avea în timpul bolii în minte plecarea de aici nu este potrivnic lui Dumnezeu, nici nădejdilor noastre. Pentru aceasta şi să nădăjduiţi, şi să vă pregătiţi. Reînviaţi credinţa în Domnul, Care prin cruce ne-a deschis raiul! Pe porţile lui vor intra aceşti purtători de cruce; iar dumneavoastră staţi deja de mulţi ani sub cruce şi cu blândeţe o căraţi. Îndrăzniţi, aşadar: căci El va birui şi nu vă va lăsa în necaz.

— Să muriţi? Nu este ceva neobişnuit. Trebuie să aşteptaţi! Aşa cum cel ce veghează ziua aşteaptă noaptea ca să doarmă, aşa şi cel ce trăieşte trebuie să-şi vadă înainte sfârşitul ca să se liniştească. Numai să dea Dumnezeu să răposaţi întru El ca să fiţi cu El întotdeauna.

— De ce să vă temeţi de moarte? De ceea ce va fi după moarte, trebuie să vă temeţi şi să vă străduiţi întotdeauna să fiţi pregătit. Pregătirea înseamnă plânsul pentru păcate, lucrarea după putere a binelui şi credinţa neclintită în Domnul Mântuitorul, Care doreşte ca toţi să se mântuiască. Toţi – prin urmare, şi dumneavoastră. Dar ceea ce doreşte Domnul, cine poate cuprinde cu mintea? Numai să nu faceţi greşeli şi Domnul nu vă va lăsa.

— Frica de moarte este o frică mântuitoare; însă la dumneavoastră acest caracter mântuitor este distrus de lipsa nădejdii mântuirii. Nădejdea în Domnul Mântuitorul, fără să nimicească frica de moarte, nimiceşte starea ci bolnăvicioasă, care ucide. Prin toate mijloacele străduiţi-vă

ca în cursul treburilor dumneavoastră întotdeauna să lucraţi potrivit poruncilor. Datorită acestui lucru veţi simţi că sunteţi robul lui Dumnezeu şi toate cele ale dumneavoastră sunt închinate lui Dumnezeu… De vreme ce Dumnezeu niciodată nu îi părăseşte pe ai Săi, de aici trebuie să se nască încrederea că nici pe dumneavoastră nu vă va lăsa.

Dorinţa de a trăi mai mult şi de a ne bucura de sănătate puternică este o dorinţă întru totul firească şi apropiată fiecăruia dintre noi; de aceea, în orice caz de îmbolnăvire mai mult sau mai puţin gravă ne grăbim să apelăm la ajutorului medicului. Dar există, totuşi, şi oameni care în astfel de cazuri sunt tulburaţi de gândul: nu este, oare, păcat, în general, să ne tratăm? Căci Dumnezeu ne trimite bolile, gândesc ei, de aceea a folosi vreo măsură pentru vindecare nu este, oare, o împotrivire directă din partea noastră faţă de voia lui Dumnezeu, cea întotdeauna bună şi preaînţeleaptă? După părerea acestor oameni, problema aceasta este într-atât de importantă încât din punct de vedere religios nu ne putem raporta la ea cu indiferenţă. Din corespondenţa preasfinţitului se vede că nu rareori a fost nevoit să dea răspunsuri şi cu privire la această problemă. Fără să nege vreun pic această idee, că orice boală ne este, într-adevăr, trimisă de Dumnezeu şi, prin urmare, tot de la El trebuie să aşteptăm nu numai uşurarea în boli, dar şi deplina lor vindecare, care nu rareori se şi dăruieşte după rugăciunea credinţei celui bolnav, Sfântul Teofan, totuşi, nu dă nimănui sfatul de a neglija nici mijloacele fireşti, ajutorul oamenilor, care cunosc medicina, dimpotrivă, afirmă cu hotărâre că a ne trata cu ajutorul medicilor nu este un păcat.

— Toate sunt ale Domnului – şi lucrul şi sănătatea – spune el. Poate că lipsa sănătăţii vă este mai de folos ca să nu înceapă trupul să facă scandal. Voii Lui celei sfinte să-i predaţi totul – şi va fi mai bine, desigur. Căci tot El i-a făcut şi pe medici şi medicamentele.

— Rugăciunea cu rugăciunea, iar doctorii cu doctorii. Şi pe doctori Dumnezeu ni i-a dat şi a apela la ei este voia

lui Dumnezeu. Domnul vine cu ajutorul Lui când mijloacele fireşti, tot de El rânduite nouă, nu sunt de ajuns.

— Puteţi să nu vă trataţi, hotărându-vă să răbdaţi, dar trebuie să vă temeţi ca nu cumva să vi se strecoare încrederea prea mare în sine şi să ziceţi: să se trateze cei slabi… eu sunt puternic! în urma acestei păreri despre sine se află cârtirea. Mai bine este aşa: a venit boala, vă trataţi. Vă trece durerea datorită medicamentelor – slavă lui Dumnezeu. Nu trece, trebuie să îndurați şi lui Dumnezeu să-l mulţumiţi.

— Starea adevărată în timpul bolii este: fie voia lui Dumnezeu! Fie că trăiesc, fie că mor – să fie precum voieşte Dumnezeu. Starea aceasta trebuie să o întărim şi să o ducem până acolo încât să nu dea voie să se nască vreo nelinişte cu privire la acest lucru.

— Ascultarea deplină faţă de Domnul, alături de primirea cu supunere a celor trimise, ca a unor bunuri de la Domnul Cel Bun, şi pace în suflet dăruiesc… şi pe Domnul îl milostivesc… Iar El fie însănătoşeşte, fie umple de mângâiere, în pofida stării triste.

— Dumnezeu a voit să ne înconjoare în afară de mijloacele fireşti şi cu mijloace mai presus de fire. Şi nimănui nu îi este închisă calea de acces către aceste izvoare. Cheia pentru ele este credinţa. Şi Dumnezeu, când voieşte să vindece în acest chip, tot El pune şi putere în credinţă şi vindecă acolo unde binevoieşte să dăruiască vindecare.

— O bătrânică, dintre cele de rând, a bolit mult timp din pricina răcelii. Pierzându-şi vlaga, a început să plângă, iar după plâns, într-un avânt de credinţă, i-a cerut nepoţelei ei, unei fetiţe mici, să-i dea candela care ardea înaintea icoanei Sfântului Nicolae, s-a uns cu untdelemn şi s-a însănătoşit.

— A apela la medic în timpul bolii nu este păcat, chiar dacă boala este de la Dumnezeu: căci şi raţiunea medicală tot Dumnezeu o dă şi medicamentele tot Dumnezeu le-a creat. De aceea, apelând la medic şi la medicamente, nu vom apela la ceea ce se află în afara

căilor şi instituţiilor lui Dumnezeu. Descântecele nu sunt ale lui Dumnezeu, la ele nici nu are rost să mergem.

— Sănătatea este darul lui Dumnezeu. Trebuie să vă păziţi, iar când nu vă păziţi, Dumnezeu i-a creat pe medici şi medicamentele. Folosirea lor nu înseamnă ieşirea din rânduielile lui Dumnezeu.

— Să-i ajute Domnul fiicei dumneavoastră să capete folos din tratament. Să se roage şi să-i ceară Domnului săi înveţe pe medici ca şi boala să o descopere şi medicamentele cuvenite să le prescrie. Căci Domnul vindecă. Medicul este instrumentul Lui.

— Întrebaţi-i pe doctorii smeriţi şi vă vor spune deschis că nu ştiu nici ei cum sunt prescrise reţetele vindecătoare. Aşadar, dacă voi, nădăjduind în Dumnezeu şi de la El aşteptând ajutor, iar nu de la doctori şi doctorii, apelaţi la mijloacele fireşti de vindecare, nu este păcat. De vreme ce de Dumnezeu sunt date aceste mijloace, la ele şi trebuie să apelăm.

— Şi pe doctori, şi doctoriile Dumnezeu le-a creat; oare degeaba le-a creat El? Nu, ci pentru ca ele să vindece bolile; evitarea doctorilor şi a doctoriilor este un reproş adus lui Dumnezeu.

În scrisorile sale Sfântul Teofan nu rareori s-a referit la sensul aşa numitelor rugăciuni comandate pentru cei bolnavi. În majoritatea cazurilor, la noi, aceste rugăciuni se săvârşesc aşa: rudele celui bolnav, fie ele însele, fie printr-un bileţel, îi cer preotului să se roage pentru cel bolnav, la care adaugă şi plata pentru osteneala rugăciunii. La această latură materială a lucrului pomenit se şi reduce în mare parte grija rudelor pentru cel bolnav, astfel că ele personal aproape că nu socotesc necesar să-şi unească rugăciunile pentru cel bolnav cu rugăciunile preoţilor, mai ales dacă acea comandă pe care au făcut-o trebuie să se prelungească câteva zile. Această atitudine a rudelor celui bolnav este socotită de Sfântul Teofan departe de a fi lăudabilă.

— Aţi rânduit bine rugăciunile pentru fiica dumneavoastră [bolnavă] – spune el într-o scrisoare. Două

masluri pe săptămână şi pomenire la proscomidie. Şi vi se pare că ar fi de ajuns. Dar cine se roagă aici cu durere de inimă? Dumnezeu ascultă rugăciunea când oamenii se roagă pentru ceva cu sufletul îndurerat. Dacă nimeni nu suspină din suflet, maslul comandat, chiar dacă este săvârşii, nu este rugăciune pentru cea bolnavă. Aici există numai credinţa şi nădejdea dumneavoastră, a căror dovadă sunt comenzile pe care le-aţi făcut. Dar dumneavoastră însevă luaţi parte la masluri? Dacă nu, atunci nici credinţa dumneavoastră nu este grăitoare… Aţi comandat masluri, însă, dând bani ca să se roage alţii, v-aţi aruncat de pe umeri toate grijile… îndurerat pentru cea bolnavă nu este nimeni. Preoţii slujitori de unde să aibă durere pentru toţi?! Alt lucru este atunci când dumneavoastră însevă luaţi parte la masluri sau în biserică la liturghie. Atunci durerea dumneavoastră este luată de rugăciunea Bisericii şi este înălţată mai repede la Tronul lui Dumnezeu… şi face ca însăşi rugăciunea Bisericii să fie plină de durere, chiar dacă preoţii slujitori nu au durere în inimă… Vedeţi, aşadar, în ce constă puterea!… Luaţi parte la masluri personal şi rugaţi-vă cu durere în suflet pentru cea bolnavă… Şi lucrurile vor merge bine. În biserică, la liturghie, rugaţi-vă cu durere în suflet în timpul proscomidiei… Dar, mai ales, când, după Pe Tine Te lăudăm, se cântă *cântarea* Născătoarei de Dumnezeu Cuvine-se cu adevărat, se pomenesc *după jertfa* nou săvârşită viii şi morţii… Liturghiile sunt mai puternice decât pomenirea numai la proscomidie, deoarece exprimă condoleanţele noastre cele mai puternice pentru cea bolnavă şi alături de acestea credinţa şi nădejdea noastră cea mai puternică în faptul că Domnul nu ne va lăsa cu ajutorul Său… Unde să comandaţi masluri?… Unde zace sufletul, acolo să comandaţi… Dar în primul rând rugaţi-vă dumneavoastră cu durere în suflet pentru cea bolnavă… Şi ajutaţi-i mai mult pe cei săraci… nu numai pe cei care cer… Uşuraţi familii îngreuiate de sărăcie… Rugăciunea lor va uşura şi greutatea inimii dumneavoastră… şi, unindu-se cu rugăciunea dumneavoastră, vor alcătui un

glas de trâmbiţă care are puterea să atragă atenţia Domnului.

În alt loc referitor la aceeaşi problemă sau, cel puţin, la una foarte asemănătoare cu ea, preasfinţitul scrii. următoarele:

— Îmi spuneţi că există cineva care nu vă uită şi întotdeauna suspină pentru dumneavoastră înaintea Domnului [aici, după cursul vorbirii, se înţelege însuşi preasfinţitul]. Şi însufleţiţi-vă! Dar să nu credeţi că diaceea puteţi sta cu mâinile în sân. Rugăciunea binevoitoare nu se lipeşte de cel pentru care se săvârşeşte dacă el însuşi nu se roagă. Rugăciunea celorlalţi pentru noi este puternică numai atunci când este împreună-rugăciune, adică însoţeşte propria noastră rugăciune.

Punând la temelia tuturor mângâierilor lui gândul că adevărata noastră viaţă nu este aici, ci dincolo, preasfinţitul doreşte cu deosebită ardoare să întărească acest gând în sufletele acelor oameni care sunt loviţi de tristeţe datorită pierderii persoanelor apropiate inimii lor. Fiind pe deplin de acord cu faptul că întristarea omenească în cazul acesta este întru totul firească, el spune, totuşi, că gândul care ne omoară cel mai mult şi potrivit căruia cei morţi nu mai sunt şi nu mai înviază este numai autoînşelare; cei morţi sunt vii, doar că duc un alt mod de viaţă. Şi, oare, despărţirea noastră va dura mult? Astăzimâine vom fi şi noi acolo.

— În tânguirea pentru cei morţi nu este nimic nefiresc şi demn de dojană – spune preasfinţitul. De mirare ar fi dacă mama nu ar plânge pentru moartea fiicei. Dar, în acelaşi timp, trebuie să cunoaştem măsura: să nu ne prăpădim de durere şi să nu uităm acele concepţii despre moarte şi despre cei morţi care ni se dau prin creştinism. A murit! Nu ea a murit, a murit trupul ei; iar ea este vie şi trăieşte la fel ca şi noi, numai că duce alt mod de viaţă. Şi, trebuie să spun, fiica dumneavoastră se miră de faptul că plângeţi şi vă prăpădiţi de durere, căci ei îi este mai bine. Modul acela de viaţă este mai bun decât al nostru. Dacă ea vi s-ar arăta şi aţi ruga-o stăruitor să intre iarăşi în trup,

pentru nimic în lume nu s-ar învoi să facă acest lucru. Pentru ce, dar, să intraţi în această divergenţă cu ea? Să doriţi ceea ce îi este potrivnic? Ce dragoste este aici? Nu se poate să nu vă pară rău că nu v-a fost dat să vă uitaţi pentru ultima dată în ochii ei; să auziţi ultimul cuvânt din gura ei; să-i daţi ultima îmbrăţişare a iubirii de mamă… Aşa că plângeţi. Numai să nu plângeţi prea mult. Ochii ei trupeşti s-au închis, dar cu cei sufleteşti ea vede. Uitaţi-vă şi dumneavoastră la ea cu sufletul… Limba ei a tăcut, dar ea nu este lipsită de posibilitatea de a vă vorbi în inimă. Fiţi atentă şi veţi auzi: „Mămico, nu te întrista şi nu te prăpădi de durere! Eu sunt cu tine şi îmi este foarte bine”. Răspundeţi-i, dar, şi dumneavoastră ei: „Slavă lui Dumnezeu că îţi este bine”. Braţele ei au înlemnit, nu se mai întind. Însă ea, ca suflet, poate îmbrăţişa sufletul dumneavoastră cu tot atâta căldură câtă aveau îmbrăţişările ei obişnuite. Răspundeţi-i, dar, şi dumneavoastră în linişte, netulburată, cu amintire caldă despre ea…

Dacă Dumnezeu a voit să o ia – pe cea curată şi sfântă – înainte de a gusta bunătăţile cele stricăcioase ale lumii, oare veţi începe să vă luptaţi cu Dumnezeu? Dacă nu aveţi de gând să vă luptaţi, pentru ce vă omorâţi? După devotamentul şi evlavia dumneavoastră faţă de Dumnezeu ar trebui doar să spuneţi: „Fie voia Ta, Doamne! Precum binevoieşti, aşa să şi orânduieşti. Căci cred că orice orânduieşti este spre binele şi al fiicei mele, şi al meu”. Rugându-vă astfel, vă veţi însuşi blândeţea… Credeţi că, dacă nu oftaţi, dacă nu suspinaţi, acest lucru ar fi, chipurile, un reproş pentru inima de mamă. Aceasta este o credinţă deşartă. Să v-o scoateţi din cap.

— Ţinând minte că la momentul nostru toţi vom merge dincolo, putem reţine tristeţea de la caracterul chinuitor, specific ei şi de la zdrobirea inimii. În locul tristeţii învăţaţi-vă mai Bine cu pomenirea morţii. „Astăzi el, mâine eu”. Aşa spunea cineva şi s-a învăţat să pomenească moartea.

Altei persoane preasfinţitul îi spune:

— Mi-aţi scris că veţi suferi foarte mult pentru cea moartă. Nu se poate să nu suferiţi, dar nu trebuie să suferiţi foarte mult. Ea nu a murit. Este vie, doar că a trecut în lumea cealaltă. Aşa să v-o şi închipuiţi, vie, numai că se află în alt loc şi are altă înfăţişare. V-aţi putea întrista dacă nu aţi avea motiv să credeţi că va dobândi milă la Domnul. Ce păcate are ea? A crezut şi I-a slujit Domnului pe măsura puterilor ei. De vreme ce nu există om fără de păcat, le-a avut, desigur, şi ea pe ale ei. Însă, iată. Domnul i-a trimis o boală grea… şi prin ea a nimicit toate aceste păcate, păcate ale neputinţei şi ale neştiinţei. Pentru ce, dar, mai rămâne apoi să o osândească dreptatea lui Dumnezeu? Dacă nu vă îndoiţi de faptul că ea va dobândi mila lui Dumnezeu, ce sens au plânsul şi durerea nemăsurată?! mai bine rugaţi-vă, şi rugaţi-vă cu duhul liniştit şi devotat lui Dumnezeu… Oare lungă va fi despărţirea?! Căci astăzi-mâine şi noi vom trece dincolo. Domnul să fie milostiv cu noi toţi!

Referitor la o anumită persoană S., pe care, evident, o cunoscuse bine în timpul vieţii ei şi care murise în pace, preasfinţitul episcop le-a mângâiat pe rudele ei întristate astfel:

— Odihneşte, Doamne, sufletul răposatului S. Calea e săvârşită cu bine, călătorul cu bucurie intră în casa părintească… Călătoria pe apă s-a sfârşit, barca nefolositoare e sfărâmată şi aruncată, iar navigatorul a plecat cu mărfurile adunate spre împăratul Cetăţii celei mari ca să primească ce i se cuvine. Iar noi stăm aici… Dar de ce să plângem acum? Eu cred că trebuie să ne bucurăm pentru S. Slavă Ţie, Doamne! Nu mai trebuie să ne balansăm pe acest pământ întristat şi sărman… Poate că trebuie să plângem pentru noi? Nu are rost! Mult ne-a mai rămas aici? O zi, două – şi vom merge şi noi dincolo. Eu întotdeauna am fost de părerea că pentru cei morţi nu trebuie să purtăm doliu, ci haine de sărbătoare… Dar la noi totul s-a întors cu picioarele în sus… Faptul că osemintelor – trupului celui mort – trebuie să le acordăm o anumită cinste – este întru totul corect. Dar pentru ce,

uitându-ne la trupul mort şi văzând cât este de urât, de dezonorat, oamenii îşi închipuie că şi răposatul însuşi este aşa ca trupul său? Tocmai această autoînşelare sfărâmă inima. Pentru a nu zdrobi inima trebuie să alungăm această autoînşelare… Apoi ne vine în minte mormântul cel umed şi întunecat… Iar el, cel răposat, este în loc luminat, în deplină stare de bucurie… Spre desăvârşirea durerii gândim: a murit, nu va mai învia… Iar el nici nu s-a gândit că va înceta. Şi totul este la fel cum a fost şi ieri, în ajunul morţii, numai că atunci îi era mai rău, iar acum îi este mai bine. Faptul că nu-l vedem nu este o pierdere. El este tot aici… Cei plecaţi se deplasează iute ca gândul. Eu cred că S. se uită la mine de după umăr şi vede ce scriu şi, probabil, mă încuviinţează… Apoi el este acum la voi… şi, dacă vede că sunteţi posomorâţi dă din cap… Iată, spune el, deştepţii… Nimic nu văd şi nici nu vor să vadă.

* * *

Iată scrisoarea de rămas bun a sfântului către sora sa muribundă. Nu se poate să nu fim mişcaţi de încrederea vie a sfântului în viaţa de dincolo de mormânt şi în fericirea şi liniştea ei, încredere pe care o respiră fiecare cuvânt… Ca şi cum dreptul stareţ-nevoitor îşi însoţeşte sora nu într-o ţară necunoscută, tăinuită de noi printr-un văl impenetrabil, ci undeva pe o cale deloc depărtată, unde o aşteaptă revederea plină de bucurie a celor apropiaţi şi înrudiţi, cărora sfântul le transmite din partea sa salutări şi închinăciuni, liniştind-o în acelaşi timp pe cea muribundă cu gândul că despărţirea lor nu va fi îndelungată: „O zi, două – şi voi fi şi eu cu tine!”

— Rămâi cu bine, sora mea – îi scrie el. Domnul să binecuvânteze plecarea ta şi calea după plecarea ta. Căci tu nu vei muri. Trupul va muri, iar tu vei trece în cealaltă lume, vie, amintindu-ţi de mine şi toată lumea din jur recunoscând-o. Acolo te vor întâmpina bunicul şi bunica, fraţii şi surorile. Să te închini lor şi să le transmiţi salutările noastre şi să-i rogi să aibă grijă de noi. Te vor înconjura copiii tăi cu salutările lor cordiale. Acolo îţi va fi mai bine decât aici. Aşadar, să nu te îngrozeşti văzând

moartea care ţi se apropie: ea este pentru tine uşa spre o viaţă mai bună. Îngerul tău Păzitor va primi sufletul tău şi-l va duce pe căile pe care îi va porunci Dumnezeu. Şi să ai credinţa puternică în faptul că Domnul şi Mântuitorul şterge toate păcatele celor ce se căiesc. Şterse au fost şi păcatele tale atunci când te-ai căit. Credinţa aceasta să o reînvii mai puternic în tine şi să fii nedespărţită de ea. Domnul să-ţi dăruiască plecare în pace. O zi, două – şi voi fi şi eu cu tine! în curând ne vom revedea, de aceea nu duce dorul după cei rămaşi.

Rămâi cu bine! Domnul fie cu tine!

* * *

Unii oameni, întristându-se pentru răposaţii apropiaţi lor, îşi sporesc întristarea mai mult decât trebuie la gândul că ei nu au posibilitatea să facă înmormântări mai cu fast şi să împartă mai generos milostenia spre pomenirea celui răposat, aşa cum sunt în stare să facă oamenii înstăriţi. Referitor la aceste văicăreli găsim la preasfinţitul următoarea remarcă, nelipsită de interes.

— În ultima scrisoare îi invidiaţi pe aceia care au posibilitatea, după moartea lor, să-i îndemne pe mulţi la rugăciune pentru ei prin împărţirea bogată a ajutoarelor materiale – îi scrie el cuiva dintre cunoscuţii săi din Tambov, Oare vorbiţi serios când spuneţi acest lucru şi aşa gândiţi?! în realitate, despre aceste rânduieli nu putem spune că ele „sunt nimic”, ci au puterea lor, deşi nu necondiţionată. Acesta este un mijloc ajutător, iar nu principalul, şi este aşa în măsura în care cel principal se află în putere. Iar cel principal sunt faptele bunei credinţe, ale dreptăţii şi ale dragostei împreună cu lepădarea de sine şi pocăinţa sinceră care umple toate lipsurile din aceste fapte şi îndreaptă tot ceea ce este potrivnic lor, pe lângă credinţa deplină în Domnul Mântuitorul şi în toată lucrarea mântuirii. Când acesta – cel principal – există, lucrarea mântuirii se află în siguranţă, iar când nu există, ea se află în primejdie şi ceea ce dumneavoastră invidiaţi se dovedeşte a fi un mijloc întârziat. Cu aceste fapte trebuie să vă înarmaţi acum sau, mai bine, să dobândiţi o

asemenea bunăstare sufletească ce se exprimă de obicei prin aceste fapte. La dumneavoastră, după cât se pare, aşa şi merg lucrurile. Să vă ajute Dumnezeu până la sfârşit să fiţi în aceste rânduieli!

DESPRE AŞA NUMITA MOARTE NĂPRASNICĂ

Nu rare sunt cazurile când moartea îi loveşte pe oameni cu totul pe neaşteptate, fără ca ei să aibă vreo pregătire pentru trecerea în viaţa cealaltă, de dincolo de mormânt. Fiecare caz de acest fel, fără să vrem, întotdeauna ne obligă să gândim: cum să socotim soarta acestor nefericiţi; putem, oare, nădăjdui că nu vor fi lipsiţi de mila lui Dumnezeu acolo, dincolo de mormânt? Cu prilejul cunoscutei pieiri a vaporului rusesc „Sirena", Sfântul Teofan ne dă un răspuns foarte mângâietor la aceste întrebări. El scrie:

— V-a uimit soarta „Sirenei" şi a celor ce se aflau pe acel vapor… Dar pe cine nu a uimit ea?! Toţi suntem uimiţi, şi mai mult decât toţi împăratul… însă nu avem noi posibilitatea de a găsi mângâiere în făgăduinţele creştine?! Se pare că avem. Nu pieirea vasului ne îngrozeşte, ci soarta celor ce se aflau pe el. Să comparăm soarta aceasta cu soarta veşnică. Acesta-i principalul lucru. În ce stare erau toate acele persoane? în starea celor ce-şi îndeplinesc datoria. Datoria de război stă, oare, în rândul celor dumnezeieşti, de Dumnezeu hotărâte şi de Dumnezeu răsplătite? Da! Războiul pe mare nu este, oare, la fel ca războiul pe uscat? Ba da! Şi se pare că trebuie să-l punem ceva mai presus…

Acum judecaţi: oamenii care îşi îndeplineau datoria au fost răpiţi pe neaşteptate de moarte şi au plecat în i cealaltă viaţă. Cum sunt întâmpinaţi acolo? Desigur, fără mustrare… şi, în acelaşi timp, ca împlinitori ai datoriei lor… Spune Domnul: în ce te voi afla, în aceea te voi judeca. Aşa îi va judeca şi pe ei, ca pe împlinitori ai datoriei lor. Iar împlinitorilor datoriei li se dă sentinţă bună… Acum puneţi această rezolvare alături de această întrebare… Pentru ce trăim noi? Trăim pentru ca, după ce vieţuim aici, pe lumea cealaltă să primim sentinţă bună şi

o soartă potrivită cu ea. Nu vedeţi, oare, că cei ce au plecat dintre noi, cei ce au fost pe „Sirena” nimic nu pierd cu privire la principalul ţel al existenţei noastre? Aşadar, mângâiaţi-vă!

La aceasta adăugaţi: moartea lor a fost uşoară sau chinuită? Eu cred că un asemenea chin I-au simţit numai marii mucenici… Deşi a fost de scurtă durată, totuşi măsura ei nu o putem determina… Pentru ce au îndurat ei acest chin? Pentru împlinirea datoriei. Aşa au îndurat toţi mucenicii… şi, prin urmare, cei ce au murit din pricina prăbuşirii „Sirenei” trebuie să fie număraţi cu ceata mucenicilor. Eu, fără să şovăi, afirm că, aşa cum tâlharul de pe cruce a intrat direct în rai, aşa şi ei. Aş dori ca toate mamele şi taţii, fraţii şi surorile, şi soţiile celor ce au murit atunci să citească aceste rânduri, să se încredinţeze de adevărul lor şi să se mângâie. Socotesc că moartea lor, faţă de mântuirea veşnică, este mai bună decât moartea tuturor celor care au murit în vremea aceea înconjuraţi fiind de rude şi cunoscuţi. Să aline Domnul sufletele lor în împărăţia cea Cerească!

TREBUINŢELE FAMILIALE ŞI GRIJILE PENTRU COPII

Oamenii cu familii numeroase şi nu îndeajuns de îndestulaţi din punct de vedere material, neavând cu ce să se mângâie în prezent şi temându-se şi mai mult pentru viitor, foarte adesea cad în deznădejde şi se chinuie nemângâiaţi prin diverse presupuneri împovărătoare şi presimţiri întunecate.

Sfântul-nevoitor, cu blândeţea specifică lui mustrându-i pe aceştia pentru lipsa nădejdii creştine în Pronia lui Dumnezeu, se străduieşte în acelaşi timp să-i înveţe părinteşte că belşugul ori sărăcia, trimise nouă de Dumnezeu, fără îndoială, ne sunt dăruite în vederea tot a mântuirii noastre. „Ce este soarta noastră dacă nu voia lui Dumnezeu?” – se spune la noi.

— Un tablou întunecat al viitorului v-aţi zugrăvit – îi scrie el unuia dintre credincioşi. Dar de ce unul întunecat? Pâine aveţi deocamdată… şi slavă lui Dumnezeu! Iar faţă

de ceea ce va fi în viitor, iată răspunsul meu: Dumnezeu ne-a dăruit zile, ne dă şi hrană. Nădăjduiţi… şi săvârşiţi-vă lucrul în tăcere… Fără griji şi treburi cum să trăiţi? Dar toate să fie împlinite cu măsură, iar principalul – cu lăsarea sinelui în voia lui Dumnezeu. Nu puteţi să nu vă alarmaţi când vă puneţi întrebarea: ce va fi mâine? Dar nici să vă liniştiţi prin nimic altceva nu puteţi decât zicând: fie voia Domnului. Apostolul spune: Ştiu să fiu *şi smerit, ştiu să am şi de prisos*; *în orice şi în toate m-am învăţat să fiu şi sătul şi flămând, şi în belşug şi în lipsă* (*Filip*. 4, 12).

Belşugul ori sărăcia sunt trimise de Dumnezeu – toate, fără îndoială, în vederea mântuirii noastre, iar ca să fie aşa, depinde de felul în care primim toate cele pe care le întâmpinăm… Mai ales orice nevoie duhovnicească pentru care vă doare inima, lăsaţi-o în seama Domnului şi El vă va ajuta şi va îndepărta ceea ce este necurat…

— Am găsit undeva – spune preasfinţitul – următoarea povestire a unui ascet de demult: „Mult m-am trudit şi am lucrat, dar bani nu am adunat; ceea ce îmi rămâne, de obicei, împart totul la săraci. Însă odată mi-a venit următorul gând: „Ce se va întâmpla când voi îmbătrâni şi mă voi îmbolnăvi? Cine mă va ajuta şi mă va adăposti atunci? Cu ce voi trăi?” M-am tot gândit aşa şi am început să pun bani de-o parte pentru „zile negre”, la început câte puţin din ostenelile mele, iar apoi tot mai mult, astfel încât am încetat cu totul să-i ajut pe ceilalţi, precum făceam înainte. Cu timpul mi s-a adunat un stoc destul de mare pentru „zile negre”. Şi ce s-a întâmplat? Cum am gândit, aşa s-a şi întâmplat: „zilele mele negre” au venit. Mi s-a deschis o rană cumplită la picior şi nu am mai putut lucra. A trebuit să stau la pat şi să caut ajutor la doctori. Dar mi-am tratat boala atât de mult, încât toţi banii i-am cheltuit, iar ajutor nu am primit. În cele din urmă doctorii mi-au spus: „Trebuie să-ţi amputăm piciorul bolnav, căci altfel vei muri”. Nu aveam ce să fac şi am hotărât să mă lipsesc de picior, numai să rămân viu. Între timp, în timpul unei nopţi m-am răzgândit. Mi-am amintit viaţa mea de muncă dinainte, când nu aveam niciun necaz,

ci doar mă bucuram că din ostenelile mele le dădeam ajutor celor nevoiaşi, iar de mine parcă şi uitam, şi am început să-l cer lui Dumnezeu ajutor, căindu-mă pentru faptul că mi-am strâns avere şi am nădăjduit ca prin bani să mă izbăvesc de orice năpastă. Şi, iată, mi se arată îngerul lui Dumnezeu şi îmi spune: „Unde sunt, aşadar, banii pe care ţi i-ai adunat pentru „zile negre”?... Eu am izbucnit în plâns. „Am greşit – i-am spus Doamne, iartă-mă, de acum nu voi mai face acest lucru!” Atunci Îngerul Domnului s-a atins de piciorul meu bolnav şi dintr-odată mi-a trecut toată durerea. De atunci am început să socotesc că este păcat să adun bani pentru „zile negre”. Pentru ce îmi trebuie bani când Domnul însuşi. Se îngrijeşte de mine?”

— Vă nelinişteşte situaţia exterioară [se înţelege: insuficienţa mijloacelor materiale] şi cea prezentă şi, mai ales, cea viitoare, nu atât pentru dumneavoastră, cât pentru familie. Dezvăluiţi-l Domnului durerea pe care o aveţi. Şi rugaţi-vă să orânduiască după voia Lui cea sfântă. Familia dumneavoastră, oare, nu este a lui Dumnezeu? Şi nu are El grijă de ea aşa cum are de toţi? A vă ruga, dar, pentru aceasta nu este niciun păcat... Cine ne-a învăţat să cerem în rugăciune: Pâinea *noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi nu* se întristează când cerem şi celelalte lucruri ale vieţii, lăsându-le, totuşi, pe toate în voia Lui cea sfântă. Familia este crucea vieţii capului ei! Răbdaţi, supunându-vă Domnului, şi, făcând tot ce ţine de dumneavoastră, lăsaţi totul în voia lui Dumnezeu.

— Toţi vreţi să-i orânduiţi singuri pe copii, iar lui Dumnezeu nu-I lăsaţi nimic de făcut. Şi, de fapt, toate trebuie să le lăsaţi în seama lui Dumnezeu, fără să încetaţi, desigur, să aveţi şi voi grijă, dar fără să-i daţi prea multă importanţă acestei griji. Dacă Dumnezeu nu-i binecuvântează pe copii, ce puteţi face voi singuri? Şi să nu înceapă Dumnezeu să se uite la ei cu indiferenţă din pricina grijilor voastre [se înţelege: din pricina grijilor nemăsurate]. Reiese că prin grijile voastre nu faceţi nimic trainic, iar Dumnezeu nu va începe să lucreze pentru ei din

pricina voastră. În loc să iasă bine, iese rău. Vrăjmaşul este cel care vă tulbură… Cu fiecare neputinţă sufletească trebuie să vă îndreptaţi imediat în rugăciune către Domnul, cerându-l să vă dea ajutorul necesar.

— Copiii, dacă îi va orândui Dumnezeu, vor fi bine. Educaţia ţine de voi, iar orânduirea este lucrul lui Dumnezeu. Dacă aceasta [adică educaţia] este ireproşabilă şi cu privire la ea nu aţi făcut nimic greşit, nu trebuie să vă chinuiţi, chiar dacă nu puteţi să nu vă întristaţi. Lăsaţi, însă, totul în seama Domnului şi acoperiţi totul cu strigări credincioase către Domnul: fie voia Ta, Doamne! Şi anii vieţii vor fi în lume cu Domnul! Copiii… sunt sarcina lui Dumnezeu. El poartă de grijă tuturor. Iar împlinitorii purtării Lui de grijă sunt: în primul rând – părinţii, iar apoi toţi cei care conduc oarecum mersul lucrurilor… Copiii au sănătatea slabă – nu e nimic! Vor face mai puţine năzbâtii şi vor fi mai aproape de Dumnezeu… Pe toţi trebuie să-i acceptăm aşa cum ni i-a dat Dumnezeu… şi pentru toţi să-l mulţumim.

Prevenindu-i pe aceia care numai dintr-o falsă ruşine de a părea oameni înapoiaţi se străduiesc în toate fără chibzuinţă să urmeze moda şi duhul vremii, neexceptând niciun asemenea lucru serios, cum este educaţia copiilor, preasfinţitul le dă părinteşte următorul sfat:

— Fără să vă ruşinaţi şi fără să vă temeţi de lume, străduiţi-vă să le daţi copiilor voştri adevărată educaţii creştină, insuflându-le numai concepţii creştineşti cu privire la toate lucrurile, deprinzându-i cu regulile creştineşti de viaţă şi aprinzându-le dragostea pentru Biserica lui Dumnezeu şi toate rânduielile bisericeşti, Astăzi învaţă multe, fără să ţină cont de făgăduinţele creştineşti făcute la Botez şi fără să aibă în vedere responsabilitatea înaintea lui Dumnezeu, Au venit nişte vremuri aşa de deştepte… în instituţii copiii nu mai rămân aceiaşi… Pe lângă toate acestea nu putem să credem că tot ceea ce li s-a insuflat [se înţelege: în familie] a pierit. Tot rămâne ceva şi la vremea sa va aduce rod. Nu-i lăsaţi pe copiii voştri; cât puteţi, lucraţi ca ei să nu se abată deloc

din drum; iar izbânda – toată este de la Domnul! Rugaţi-vă... Ajutaţi-i mai mult pe cei săraci, încredinţându-i pe copii rugăciunii lor. Rugăciunea aceasta este puternică.

Cu privire la aceeaşi problemă – cum să lucrăm cu copiii care încep pentru un motiv sau altul să-şi piardă în chip vizibil crezurile religioase dinainte şi bunele obiceiuri dobândite în copilărie mulţumită influenţei familiei, preasfinţitul îi scrie unuia dintre fiii săi duhovniceşti:

— Grija dumneavoastră este fiul [care, precum se va vedea din cuvintele următoare, a început să se clatine în convingerile lui religioase]. Ce este de făcut? Satana s-a năpustit cu toate hoardele sale asupra Rusiei, deoarece tocmai ea este singura putere care păstrează adevărul... Şi, iată, vedem ce izbânzi mari are el printre noi!... Vedem, dar cum să lucrăm împotriva acestora nu ştim şi nici nu ne pricepem să ne apucăm de acest lucru... Aţi putea să chibzuiţi împreună cu el [cu fiul]. Încercaţi!... Numai să faceţi lucrul acesta între patru ochi, ca nimeni să nu fie în jur... şi să vă adresaţi direct inimii lui... Apoi încercaţi să vedeţi ce motive are el pentru necredinţă. Şi tot atunci nimiciţi încetişor acele motive. A-i mustra pe copii este datoria părinţilor, ca atare – şi a dumneavoastră. De ce să vă temeţi? Cuvântul plin de dragoste niciodată nu supără. Cel poruncitor nu aduce niciun rod... Nu vă speriaţi!...

Copiii nu au nimic solid, tare, ci se poartă după cum bate vântul: acesta este duhul lor!... După nimicirea şubrezeniei temeiurilor necredinţei el va rămâne cu nimic şi atunci îi puteţi propune temeiurile dumneavoastră, dar până atunci nu i le expuneţi, ci numai i le nimiciţi pe ale lui şi vă rugaţi... A as[6]cuns icoana ca să nu o vedeţi... Nu este

---

6 Nu putem să nu deplângem faptul că multe dintre mamele de azi fie nu ştiu, fie nu-şi mai aduc bine aminte cum mamele creştine dinainte ştiau să-l ceară cu lacrimi lui Dumnezeu întoarcerea pe calea adevărului a fiilor lor rătăciţi. S-o luăm măcar ca exemplu pe Monica - mama fericitului Augustin. Citiţi „Mărturisirea" lui şi veţi vedea cum a fost Augustin în tinereţe şi cum a devenit mai târziu, după primirea Sfântului Botez. Şi care a fost cauza acestci minunate schimbări din viaţa lui dacă nu rugăciunea pentru el a mamei lui, care-1 iubea - a unei creştine pline de râvnă? Nu în zadar fostul duhovnic al Monicăi, un preot bătrân,

nimic reproşabil aici... Spuneţi-i că poate ascunde totul... şi faptul că se roagă lui Dumnezeu... şi că merge la biserică, ascunzând acest lucru de ceilalţi... [după toate probabilităţile, aici trebuie să înţelegem colegii de şcoală, din partea cărora i-au survenit ispitele răzvrătitoare ale necredinţei]. Iar când acest lucru nu vă reuşeşte, lăsaţi-l să facă totul înăuntru şi să se adreseze şi să se roage lui Dumnezeu în sufletul lui. Şi acesta va fi un lucru cu adevărat plăcut lui Dumnezeu; şi credinţa o va păzi. Să cerceteze în fiecare dimineaţă şi seară Simbolul Credinţei, reînviind în inimă toate dogmele sfintei noastre credinţe.

Totuşi, inima dumneavoastră care îşi iubeşte fiul şi crede sincer vă va învăţa totul mai bine decât mine.

SFATURI CU PRIVIRE LA CITIREA CĂRŢILOR

j

Mulţi dintre cei ce corespondau cu preasfinţitulzăvorât i-au cerut sfatul, întrebându-l: cum şi ce să citească, pentru ca citirea aceasta să le aducă folos sufletesc? Dintre răspunsurile date la aceste întrebări le vom lua mai întâi de toate pe cele în care Sfântul Teofan dă indicaţii cu privire la citirea rugăciunilor sau citirea rânduită de biserică.

— Cereţi o rezolvare cu privire la modul în care să citiţi Evanghelia şi Apostolul: câte un capitol, unul după altul, sau precum se arată în biserică? De vreme ce v-aţi obişnuit deja să citiţi ca la biserică, tot aşa să şi continuaţi...

— Puteţi să citiţi Evanghelia şezând, dar fără să reduceţi evlavia.

— Acatistele şi canoanele să le citiţi bine, precum sunt rânduite. Uitaţi-vă în Psaltire la sfârşit... Dar să nu vă

---

văzându-i neîncetatele rugăciuni săvârşite cu lacrimi pentru fiul ei, cu mult timp înainte de întoarcerea lui Augustin la creştinism, parcă într-o insuflare proorocească, a spus odată, fiind ferm convins de cuvintele sale: „Nu poate pieri un copil al atâtor lacrimi", ceea ce s-a şi întâmplat în realitate. Şi câte exemple de acest fel sunt în istoria Bisericii noastre! (n.r.)

lungiţi prea mult…

— În timpul citirii străduiţi-vă să vă ţineţi inima neocupată, deschisă spre adevăr şi, cuprinzând cele citite cu înţelegerea, să le sădiţi în inimă. În timpul citirii, fie un stih, fie un altul vă mişcă inima, iar un altul v-o mişcă foarte mult. Reţineţi aceste stihuri care vă mişcă inima şi în timpul zilei pomeniţi-le mai des, mai ales pe acela care v-a mişcat mai mult. Acest lucru va înnoi înviorarea inimii – este un lucru foarte rodnic. Este mai bine să citiţi puţin, dar cu asimilarea celor citite şi cu simţirea lor, decât să citiţi mult şi fără acestea două: fără ele citirea va fi ca sămânţa căzută pe drum.

— Vă amintiţi, v-am scris să vă concentraţi asupra citirii din timpul zilei, străduindu-vă să duceţi gândurile care vă întâmpină la simţire. Aceasta este o preocupare nesfârşită. Căci, oricât v-aţi concentra, nu veţi ajunge la sfârşitul cugetărilor dumnezeieşti.

— Cât să citiţi Psaltirea? Cât voieşte sufletul… O catismă, două, trei… sau câţiva psalmi.

Cu privire la citirea cu scopul zidirii sufleteşti, preasfinţitul spune următorul lucru:

— Este bine să citiţi vieţile sfinţilor din Minei; chiar dacă nu putem vieţui aşa, totuşi suntem obligaţi să-i imităm pe măsura puterilor şi chiar peste. În fiecare viaţă ni se înfăţişează conturul general al vieţii sfântului respectiv… Din privirea generală a acestor contururi veţi vedea că toţi sfinţii au avut ceva în comun [toţi au avut credinţă tare în Dumnezeu, au dus luptă neîncetată cu patimile lor, au răbdat cu supunere toate încercările trimise lor şi altele asemenea] şi din acestea trageţi concluzia: şi una şi celelalte sunt necesare.

— Vieţile sfinţilor sunt însufleţitoare… şi ne îndeamnă să le imităm, dar pe măsura puterilor noastre. Este bine, totuşi, să împrumutăm din ele osândirea de sine şi smerenia…

— Nu citiţi numai de dragul de a citi, ci pentru a împrospăta şi a hrăni sufletul. Iar el se hrăneşte cu ceea ce prin atenţie trece în inimă şi o înviorează… Dacă în timpul

citirii şi al meditaţiei un anumit gând vă scoate din mediul făpturilor şi vă duce înaintea feţei Domnului, închideţi cartea şi rămâneţi cu acel gând… chiar dacă toată ziua.

În legătură cu aşa numita lectură laică, preasfinţitul dă următorul sfat:

— Mă întrebaţi dacă puteţi citi altceva în afară de cărţile duhovniceşti. Printre dinţi vă spun, abia auzit: puteţi, numai nu prea mult şi nu fără selecţie. Puneţi-vă următorul semn: când, aflându-vă în bună stare duhovnicească, începeţi să citiţi cărţi ale înţelepciunii omeneşti şi acea stare bună începe să plece, aruncaţi cărţile acelea. Aceasta să fie lege generală pentru voi.

Dar şi cărţile înţelepciunii omeneşti pot hrăni duhul. Sunt acelea care ne arată în natură şi în istorie urmele înţelepciunii, ale bunătăţii, ale dreptăţii şi ale marii purtări de grijă a lui Dumnezeu faţă de noi. Asemenea cărţi să citiţi. Dumnezeu. Se descoperă pe Sine în natură şi în istorie la fel ca şi în cuvântul Său. Şi ele sunt cărţile lui Dumnezeu pentru cei care ştiu să le citească. Este uşor a spune: citiţi asemenea cărţi, dar de unde să le luaţi? Acest lucru nu vi-l pot arăta. Astăzi ies mai mult cărţi cu subiecte din ştiinţele naturii. Însă toate au orientare rea, anume: încearcă să explice originea lumii, fără Dumnezeu, şi toate manifestările moral-religioase şi pe celelalte ale vieţii noastre duhovniceşti, fără duh şi suflet. Nici în mâini să nu le luaţi. Există cărţi cu subiecte din ştiinţele naturii tară astfel de idei. Pe acelea le puteţi citi. Este bine să vă lămuriţi alcătuirea plantelor, a animalelor, mai ales a omului, şi legile prin care se manifestă viaţa. Mare este în toate acestea înţelepciunea lui Dumnezeu! Nepătrunsă!

Dar poveştile şi romanele? Există şi printre ele unele bune. Dar, ca să aflaţi dacă sunt bune, trebuie să le citiţi şi, citindu-le, acumulaţi atâtea istorioare şi imagini încât ferească Dumnezeu! Vă murdăriţi căpşorul vostru cel curat. După aceea trebuie să mergeţi să-l curăţiţi. De ce să vă luaţi asupra voastră o asemenea muncă? Căci, cred eu, este mai bine să nu le citiţi. Când cineva dintre oamenii citiţi bine intenţionaţi vă recomandă o povestire, o puteţi

citi. Totuşi, treptat şi pentru varietate.

— Iar numai cu Evanghelia sau cu Noul Testament un veac întreg puteţi trăi – şi tot puteţi citi. Le tot citiţi şi nu le terminaţi. De o sută de ori le citiţi şi tot necitite rămân[7].

STRĂDUIŢI-VĂ SĂ EVITAŢI SE VA PETRECEŢI TIMPUL ÎN LENE ŞI TRÂNDĂVIE

În vorbirea populară vie s-au păstrat multe proverbe foarte înţelepte şi extrem de iscusite cu privire la trândăvia omenească: „Dacă trăieşti fără lucru, doar tai frunză la câini”; „Nu sta cu mâinile în sân şi nici de plictiseală nu vei avea parte”; „Urâtă e ziua până seara când nu ai ce face”; „Sub piatra care zace, nici apa nu curge” şi aşa mai departe. Mai mult decât atât, înţelepciunea vieţii de zi cu zi numeşte trândăvia mama tuturor viciilor. Şi este întru totul adevărat. Aşa cum pământul gol, nesemănat cu nimic se umple de tot felul de ierburi rele, aşa şi sufletul leneşului, care nu se ocupă cu nicio treabă serioasă, în chip firesc, se molipseşte şi de gânduri necurate şi de dorinţe păcătoase; tot răul are deschisă aici cale liberă de acces.

Marele lucrător care niciodată nu a pregetat şi nicio clipă nu a rămas fără lucru, fie intelectual, fie fizic, preasfinţitul Teofan, cu privire la acest subiect gândeşte astfel:

— Timpul petrecut în zadar în conspiraţie cu toate duhurile împotriva sărmanului suflet... atacă duhul şi începe să necăjească sufletul – unul dintre duhuri iropunându-i un lucru, altul, alt lucru... numai o grijă având, să-i distragă atenţia de la Dumnezeu şi să-l îndrepte de la început spre cele deşarte, iar apoi spre ceva cu totul rău.

Osteniţi-vă să vă stabiliţi o asemenea rânduială a lucrurilor şi a îndeletnicirilor, încât nicio clipă de vreme

7 în legătură cu citirea Evangheliei, chiar Lev Tolstoi s-a exprimat odată aşa: „Pentru a vă însuşi cea mai înaltă concepţie despre lume, nu este nevoie să mergeţi la cursuri, ci trebuie numai să citiţi Evanghelia şi să nu închideţi ochii, urechile, dar, mai ales, inima" (n.r.)

zadarnică să nu vă rămână.

— Nu pot înţelege cum poate fi viaţa fără lucru. Fie lucrează capul, fie mâinile. Ca să nu existe timp deşert. Şi nici plictiseală nu este. Nici gânduri de niciun fel nu vin în minte…

— Părinţii din vechime întotdeauna aveau o regulă: să aibă un lucru care presupunea trudă, pentru a-şi folosi puterile şi a face experienţa luptei. Lucrul săvârşit era schimbat în fiecare an.

— Cine nu are timp, acela nu va avea când să se plictisească din pricina trândăviei; nu va avea totodată nici primejdia la care sunt supuşi trândavii. Un singur lucru doar trebuie să-l îndepărteze, anume: neliniştea sufletească. Şi eu cred că este uşor să atingi acest lucru dacă nu alergi după multe treburi, ci faci cu toată atenţia doar ceea ce presupune mersul lucrurilor să faci… Cine are această atenţie, acela întotdeauna numai un singur lucru va şi avea în suflet, fără să se chinuie din pricina altora. După ce a făcut un lucru, se ia de altul şi tot aşa până când va închide ochii să doarmă. Şi aşa în fiecare zi. Nicio îngrămădire de treburi nu va vedea sufletul şi astfel nu se va chinui. Întotdeauna va avea de făcut numai un singur lucru înaintea feţei Domnului.

SCRISOAREA PREASFINŢITULUI TEOFAN CĂTRE ŢARANUL ŞUMOV[8]

8m Iov Ivanovici Şumov era un ţăran de rând din satul Nepotiagov, judeţul Suzdal, gubernia Vladimir. Deschizând în casa sa o şcoală pentru copiii de ţărani, în anul 1862, el a condus cu foarte mare i/Mndă această lucrare timp de 12 ani, dar, încredinţându-i cu dragă mimă, pentru învăţare, pe fiii săi învăţătorului din sat, ţăranii locului au refuzat, în acelaşi timp, sub diferite pretexte, să le dea pe fetele lor Iii şcoala lui. Din acest motiv Şumov s-a plâns cu mare durere în lunga sa scrisoare către vlădica Teofan, cu care purta corespondenţă, dorind sft audă de la et mângâiere şi sfat faţă de cum şi ce trebuie să le rrtspundă părinţilor la pretextele lor. Scrisoarea de faţâ a şi fost iflspunsul preasfinţitului către învăţătorul din Nepotiagov... (Mai mnănunţit despre Iov Şumov puteţi citi în cartea editată separat de protoiereul A. Bobrov sub titlul „Ţăranul Iov Şumov şi activitatea lui t uliurală printre consătenii săi", M., 1905) (n.r.).

Dumnezeu să-ţi vină în ajutorul mântuirii, iubite frate în Domnul! Scrisoarea ta am primit-o pe 20 martie. Mă grăbesc cu răspunsul, dar, dacă va ajunge la destinaţie după dorinţa ta, Dumnezeu ştie. Ostenelile tale pentru învăţarea copiilor sunt binecuvântate. Să te ajute mila lui Dumnezeu să continui lucrarea cea folositoare pentru ceilalţi şi mântuitoare pentru tine!

Îmi scrii că întâmpini greutăţi din partea părinţilor cu privire la şcolirea fetelor lor. Îmi pare foarte, foarte rău. Dar poate că vor vedea roadele bune de la fetele deja şcolite şi astfel se vor hotărî să le dea şi pe celelalte la învăţătură. Pretexte!... – dar ce pretexte legale şi raţionale pot născoci? Numai necunoaşterea lucrurilor cuvenite. Trebuie să te rogi ca Domnul să-i facă pe părinţi să înţeleagă greşeala lor şi să capete râvnă pentru învăţătura fiicelor lor. La pretextele lor voi răspunde scurt.

1) Ei spun că, şi dacă vor învăţa, fetele lor cu boieri tot nu se vor mărita: tot ţărănci vor fi. Parcă ştiinţa de carte trebuie să o aibă numai domnii. Tuturor le este de folos să ştie să citească. Şi peste tot deja se studiază – şi ţăranii studiază: şi fetele, şi băieţii. De ce să ne dăm la o parte faţă de ceilalţi? Că fata se va mărita tot cu un ţăran – ce este rău aici? Doar băieţii aceştia toţi ştiu deja să citească. Trebuie să le pregătim şi pe logodnicele lor să ştie să citească pentru a le fi egale. Când şi soţul şi soţia vor şti să citească, atunci va veni un praznic, vor citi acasă Evanghelia sau vieţile sfinţilor, sau altă carte bună. Fie va citi soţul, fie soţia. Şi timpul se va scurge în chip mântuitor sufletului. Şi soţului îi va plăcea mai mult să stea acasă în timpul liber dacă soţia sa va fi învăţată. Altfel va spune că, decât să stea împreună cu ea, care este neînvăţată, mai bine pleacă... Şi se poate întâmpla ca soţia cea învăţată să citească o carte şi, dacă soţul ei se abate din drum, ea să ştie, în acest caz, ce să-i amintească lui. Dumnezeu. Se va milostivi şi-l va cuminţi. Iar când Dumnezeu dăruieşte copii, mama lor învăţată îi învaţă singură ştiinţa de carte, printre treburi. Şi aşa va fi în sat toată lumea învăţată... chiar dacă nu vor fi şcoli.

2) Cea neînvăţată, pentru că nu ştie carte, greşeşte – şi este pedepsită mai puţin. Dar şi cu băieţii se întâmplă acelaşi lucru… şi cu toţi cei care ştiu carte. Ca atare, ce să facem – să stârpim ştiinţa de carte de pe faţa pământului? Şi Evanghelia ar trebui să o ascundem ca să nu fie citită în biserică? Ea ne arată păcatul, care din această pricină devine şi mai mare. Dar Dumnezeu a trimis pe pământ proroci şi apostoli şi El însuşi, în Persoana Sa, a venit pe pământ şi voia Sa cea sfântă ne-a descoperit-o, cum trebuie să trăim ca să ne mântuim, şi toate acestea în Dumnezeiască Scriptură a poruncit să fie scrise ca toţi oamenii să citească şi să vadă ce voieşte Dumnezeu de la noi. Toţi trebuie să cunoaştem voia lui Dumnezeu şi care fapte sunt virtuţi şi care – păcate. Şt cine nu face acest lucru, acela greşeşte înaintea Domnului. Şi reiese că, cine rămâne în întuneric şi neştiinţă, de două ori greşeşte: şi prin faptul că nu cunoaşte voia lui Dumnezeu, şi prin faptul că nu foloseşte mijloacele pentru a o afla şi rămâne dinadins în întuneric. Iar cine îi ţine şi pe copiii săi în acelaşi întuneric, acela face şi al treilea păcat – fie pe băieţi, fie pe fete nu îi învaţă. Părinţii aceştia ar trebui şi ei înşişi să înveţe carte ca să citească ceea ce spune Domnul în Sfânta Evanghelie şi ce spun sfinţii apostoli din partea Lui – în Apostol. Dar, pentru că le-a trecut vremea, măcar pe copiii lor să-i lase să înveţe.

3) Fata învaţă şi pleacă la mănăstire. La mănăstire nu o trage învăţătura, ci chemarea deosebită a lui Dumnezeu. Dacă cineva are o fată care doreşte să meargă la mănăstire, de ce să o împiedice? Dumnezeu o cheamă, să meargă. Şi pe sine se va mântui, şi pentru părinţi se va ruga. Ce nenorocire se întâmplă dacă fata cuiva doreşte să meargă la mănăstire? Aceasta este mila lui Dumnezeu şi faţă de fată, şi faţă de părinţi. Dar nu este deloc aşa, încât cea învăţată să plece neapărat la mănăstire. Ea va citi cărţi bune şi din ele va înţelege mai bine cum să-şi mântuiască sufletul şi, înţelegând, va începe să trăiască aşa şi îi va învăţa şi pe ceilalţi. Oamenii nu se mântuiesc numai în mănăstire. Şi în viaţa de familie se mântuiesc şi în orice

chemare şi stare. Însă celei învăţate sau celui învăţat le este mai uşor să se mântuiască, deoarece prin citire este mai uşor să înţeleagă cum să-şi mântuiască sufletele. Iată aici răspunsul şi la al patrulea pretext – că se poate mântui şi cea neînvăţată. Se poate, cum să contrazic acest lucru? Şi cei învăţaţi pier şi cei neînvăţaţi se mântuiesc. Totul depinde de bunăvoinţă sau de direcţia în care se îndreaptă inima. La aceasta să fie atent fiecare – şi cel învăţat, şi cel neînvăţat. Dar, iată, ar trebui să-i întrebăm pe aceştia în ce – cred ei – constă mântuirea părinţilor? în primul rând, în buna educaţie a copiilor: trebuie să-i înveţe calea a tot binele. Puţin timp au, oare, mamele, mai ales seara, când nici ele, nici copiii nu fac nimic – îndeosebi înaintea sărbătorilor şi în sărbători? Tatăl nu este acasă. Mama ar spune ceva, dar nu ştie. Copiii se zbenguie sau dorm. Vremea trece în zadar. Dar, dacă ea ar fi învăţată, ar deschide o carte şi ar citi, mai ales vieţile sfinţilor. Şi toţi ar asculta cu plăcere. Şi ea însăşi ar învăţa, şi pe copii i-ar învăţa. Iată cea mai uşoară mântuire! Şi multe alte înlesniri din ştiinţa de carte sunt spre mântuire. Păziţi-vă numai să nu vă mândriţi şi să nu începeţi să gândiţi lucruri mari despre voi.

5) Ei spun: fata se va mărita şi va uita tot. Dar de ce să renunţe să citească după ce a învăţat? Pentru că a învăţat, să-şi cumpere cărţi: iată, sunt multe cărţi ieftine şi le poate citi… seara, când este liberă, şi în sărbători. Şi aşa nu va uita. Se va deprinde să citească acasă la părinţii ei, şi măritată fiind, tot aşa va face, cu şi mai multă plăcere dacă şi soţul va fi învăţat. Iar eu mai cred că ştiinţa de carte este greu să o uiţi. Cine învaţă bine, cum să o uite? Căci este la fel ca meşteşugul.

Cine abia învaţă meşteşugul şi renunţă la el, acela, desigur, îl poate uita. Dar cine îl învaţă bine, nu îl va uita. Aşa este şi cu ştiinţa de carte.

6) A început să toarcă… De ce să ne pară rău? Toarce mult fata? Şi toarce mai mult tocmai pentru a învăţa să toarcă. Dar poate învăţa lucrul acesta şi învăţând carte. Ziua să înveţe carte, iar seara să toarcă. Să facă aceste

două lucruri pe rând. Şi ce va fi! Ce confecţioneră poate deveni! Acum există cărţi cu toate meşteşugurile: îţi descriu ce şi cum să faci. Cumpăraţi-i o asemenea carte. O va citi şi ce nu va învăţa ea de acolo: toate meşteşugurile femeilor. Iar pentru studiu nu îi trebuie mult timp. Fetele sunt mai pricepute decât băieţii. Imediat asimilează şi se deprind să citească. Iată, acestea şi altele asemenea să le transmiţi părinţilor. Poate se învaţă minte. Dacă aş fi fost în eparhia voastră, le-aş fi scris o scrisoare. Dar acum aceasta nu este treaba mea. Transmite-le ideile pe care le-am expus. Dacă le vor înţelege – e bine. Iar, dacă nu le vor înţelege, Domnul va fi judecătorul lor.

Tu, însă, nu te întrista şi continuă să te trudeşti. După ce îi vei învăţa pe toţi băieţii – şi, o, dacă le-ai învăţa şi pe fete! – lucrurile vor fi la locul lor, iar ştiinţa de carte nu va mai dispărea din sat. Căci ce părinte învăţat va voi să-şi lase fiul neînvăţat?

Îţi mulţumesc pentru bunele tale doriri şi rugăciuni. Te rog să continui această bună lucrare. Binecuvântarea Domnului să fie cu tine şi cu familia ta şi cu toţi elevii şi elevele tale şi cu toţi sătenii. Domnul să vă miluiască şi să vă mântuiască pe toţi!

Multpăcătosul Teofan, episcopul”.

„Originalul acestei scrisori se află la redactorul acestei cărţi (n.r.).

189

SIMFONIA12 SAU

CITATELE ZIDITOARE DE SUFLET din scrisorile preasfinţitului Teofan în legătură cu diferite teme, dispuse în ordine alfabetică

Acatistul în acatist trebuie să strălucească clar întreaga viaţă a slăvitului sfânt, la fel ca şi în canonul închinat lui. Însă mie întotdeauna îmi vine în minte faptul că ar trebui să diversificăm forma sau felul acatistului. Să spunem ori *bucură-te*, ori *laudă ţie*, ori *pe tine te lăudăm*, ori *ţie ne rugăm*, o rugăciune direct şi tot aşa… Şi la fiecare invocare ori să rostim un icos şi un condac întreg, ori să spunem fiecare icos şi condac pe rând ca să

transformăm tot acatistul într-o cântare de laudă şi de rugăciune către cel slăvit [II, 292] *Îl*!

Principala grijă, desigur, trebuie să fie ca fiecare invocare să conţină o idee întreagă, bine meritată, exprimată pe scurt, clar şi impresionant. În cărţile noastre bisericeşti sunt multe slujbe închinate Maicii Domnului. De acolo putem alege fraze minunate: profunde, înalte, care cuprind în puţin multe. Şi acatiste sunt multe. Să vă ajute Maica Domnului să aşezaţi în rândul lor unul foarte bun. [II, 307]

Îngerul păzitor

Dar, oare, gânduri bune nu vă vin? Tuturor le vin. Ele sunt insuflate de Îngerul Păzitor şi trebuie să le notaţi… [III, 538]

„Citat din: *Culegerea scrisorilor preasfinţitutui Teofan* în VIII serii, M „1898 – 1902. (Cu cifre romane în paranteze pătrate este însemnat numărul seriei, iar cu cifre arabe, numărul scrisorii).

193

Vrăjmaşul este viclean, însă îngerul lui Dumnezeu este mai puternic decât el: doar face semn cu sabia şi toate urzelile vrăjmaşului se împrăştie ca praful dus de vânt. [IV, 582]

Apostolii şi bărbaţii apostolici

Scrierile apostolilor au apărut nu pentru expunerea învăţăturii creştine, ci pentru îndepărtarea neînţelegerilor şi a neorânduielilor care au apărut în anumite comunităţi de creştini. Şi, prin urmare, conţin numai anumite teme, dar nu toate sunt creştineşti. Ele sunt scrise pentru creştinii adevăraţi, formaţi întru totul creştineşte. Şi, deşi se referă la începuturile creştinismului, acest lucru îl fac numai în măsura în care este cerut de tema despre care este vorba, în scrierile apostoleşti este evident tot ceea ce este creştinesc; dar nimic nu este dezvăluit pe deplin, nici sistematic. Pentru toate există indicaţii şi aluzii, dar expuneri clare nu există, în afară de acele subiecte în legătură cu care au apărut nelămuririle. [VI, 946]

Bărbaţii apostolici, conducând Biserica după

exemplul şi porunca apostolilor, au educat în acelaşi timp pe lângă ei nişte bărbaţi care după ei să le poată ocupa locul şi să continue să păzească învăţăturile şi rânduielile apostoleşti…

Astfel, toate învăţăturile şi rânduielile apostoleşti s-au transmis din neam în neam prin viaţă şi prin faptă. Apostolii, tot ceea ce au propovăduit, au transpus în viaţa intelectuală, morală, familială… şi în toate modurile de viaţă. Viaţa din viaţă s-a aprins… şi viaţa dusă de apostoli s-a păstrat… [VI, 974]

Harul

Starea cea bună pe care aţi simţit-o este rodul harului lui Dumnezeu, care v-a adumbrit. El se dăruieşte oricui se întoarce sincer către Domnul. Aşa spune Sfântul Macarie Egipteanul. Şi se dăruieşte la început, iar apoi se ascunde. Domnul prin acest lucru doar ne dă de înţeles că există un motiv pentru care să ne trudim şi să mergem în urma Lui. Starea aceasta nu poate fi egalată de niciun extaz firesc. Ea este excepţională şi se simte numai datorită atingerii Domnului de suflet. Aţi observat locul unde se simte… În inimă. A prelungi această stare nu stă în puterea noastră, dar ceva asemănător putem produce prin trezvie. [I, 138]

Harul lucrează în două feluri: din afară, când cheamă – şi acesta este harul general – nimeni nu este exclus, căci Domnul voieşte ca toţi să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină; când cineva, ascultând chemarea, se întoarce, harul prin Taina Botezului sau a Pocăinţei se sălăşluieşte înăuntru şi acolo clădeşte mântuirea sau îl formează din stihiile binelui, specifice omului, pe omul cel nou, moştenitorul împărăţiei Cereşti, nu în chip poruncitor, ci îndrumător şi ajutător, adică Lirătându-i binele şi ajutându-l să-l săvârşească. [I, 185]

Harul este comun tuturor, numai să-l păstrezi… şi tuturor le este deschisă calea de acces către el şi toţi pot fi mântuiţi dacă vor… Vina nemântuirii nu este a harului, ci a nedoririi noastre. [I, 188]

Harul Duhului Sfânt este cu noi din momentul

botezului şi al mirungerii. Rugăciunile bisericeşti, cele de acasă, ostenelile ascetismului şi ale binefacerilor dezvoltă acest dar şi îi oferă spaţiu să lucreze în noi. Cel mai bun mijloc pentru acest lucru este rugăciunea inimii, pe care, de asemenea, trecuie să o socotim rodul Duhului. Şi, în acelaşi timp, atrăgătoarea Duhului... în acest sens şi rugăciunea bisericească în Duhul Sfânt este atrăgătoarea Duhului. [II, 342]

Harul Dumnezeiesc îndreaptă atenţia minţii şi a inimii către Dumnezeu şi le ţine la El, De vreme ce mintea fără lucru nu stă, ea, fiind îndreptată către Dumnezeu, la Dumnezeu se şi gândeşte. De aici pomenirea lui Dumnezeu – veşnica însoţitoare a stării pline de har... Pomenirea lui Dumnezeu nu este zadarnică, ci neapărat duce la contemplarea desăvârşirilor lui Dumnezeu şi a lucrurilor Lui: a bunătăţii, a dreptăţii, a creaţiei, a proniei, a răscumpărării, a judecăţii şi a răsplătirii. Toate acestea împreună sunt lumea lui Dumnezeu sau sfera duhovnicească. Cel ce râvneşte cu toată fiinţa lui rămâne în această sferă. [III, 384]

Vrăjmaşul şi inima vicleană, iubitoare de păcat vă atrag de partea lor. Harul lui Dumnezeu îl ajută pe cel care se fereşte, dar pe cel care se aruncă în foc, îl lasă să ardă. [V, 818]

Hotărâţi-vă să trăiţi cu pomenirea lui Dumnezeu şi să umblaţi în prezenţa lui Dumnezeu şi acestea singure vă vor duce la bun sfârşit. Toate acestea sunt din harul lui Dumnezeu. Fără harul Lui prin niciun alt mijloc nimic duhovnicesc nu puteţi dobândi. [V, 939]

Omul de unul singur nimic bun nu clădeşte în sine dacă nu vine harul; şi harul nimic nu îi dăruieşte omului dacă omul însuşi nu se trudeşte... [VI, 957]

Autoaprecierea şi lepădarea de har întotdeauna sunt de nedespărţit. Domnul îşi întoarce ochii Săi de la cel îngâmfat... Dar după lepădarea de har nu întotdeauna urmează căderea. Urmează numai răcirea, pornirile rele şi nestatornicia faţă de patimi, nu în sensul căderii în lucrurile pătimaşe, ci în sensul tulburării inimii: de

exemplu, cineva spune un cuvânt neplăcut… şi inima se aprinde de mânie şi tot aşa. [VI, 969]

Prin ceea ce spune Sfântul Simeon [Noul Teolog], că harul ne determină să uităm şi să dispreţuim tot ce este pământesc şi ceresc, vremelnic şi veşnic, trebuie să înţelegem tot ce este creat, orice făptură. Căci, atunci când harul se aprinde, inima se umple de dragoste pentru Dumnezeu, iar dragostea adevărată pentru Dumnezeu face ca pentru suflet să nu existe nimic în afară de ea şi Dumnezeu. Iată ce spune Sfântul Simeon. [VIII, 1252]

Cum se dobândeşte harul şi cum se manifestă el? Se dobândeşte prin Sfintele Taine şi nu altfel decât vădit devine în cei care îşi omoară patimile prin nevoinţele ştiute (în „Iubirea de bunătate" vedeţi citate din Sfântul Marcu Ascetul). Vădirea aceasta constă în înţelegerea deosebită a credinţei, în starea paşnică a inimii, în rugăciuni profunde, în jertfirea de sine pentru binele celorlalţi, în răbdarea netulburată, astfel încât cei ce privesc să nu mai poată de admiraţie. Trăsătura distinctivă a aflării harului – pacea adâncă şi lepădarea de toate cele văzute – se află înăuntru înaintea lui Dumnezeu. Aici încetează orice mişcare trupească… [VIII, 1444]

Hotărâţi-vă să trăiţi cu pomenirea lui Dumnezeu şi să umblaţi în prezenţa Lui – şi acestea singure vă vor duce la bun sfârşit. Căci toate sunt din harul lui Dumnezeu, fără harul Lui prin niciun alt mijloc nimic duhovnicesc nu putem dobândi. Îndată ce harul coboară în inimă, totul merge aşa cum trebuie. [IX14, 65]

Blândeţea t

Blândeţea transformă orice învinuire neîntemeiată în arvună a fericirii viitoare. [VI, 996]

Fiţi blânzi! Şi de la Domnul cereţi întotdeauna acest dar. Cu el nu veţi simţi nicio durere. Veţi primi totul ca pe ceva îmbucurător şi prielnic. Aici puterea lui Dumnezeu constă în mersul paşnic pe calea acestei vieţi, care aproape întotdeauna este strâmbă. [VIII, 1317]

Pe oricine vine sau pe oricine întâlnim trebuie să-l primim ca pe trimisul lui Dumnezeu. Prima întrebare ţi-o

vei pune înăuntru: ce voieşte Domnul să fac cu sau pentru această persoană? Pe toţi să-i primiţi ca pe chipul lui Dumnezeu, cu cinste, şi să vă doriţi să le faceţi bine. [VIII, 1458]

Dacă începeţi să-l faceţi pe plac lui Dumnezeu, trebuie, în primul rând, pe toţi să-i primiţi în linişte şi să-i răbdaţi cu blândeţe, iar în al doilea rând, să ştiţi să vă purtaţi şi să lucraţi. Primul lucru este uşor – strângi din dinţi şi taci, dar al doilea este foarte greu, mai ales pentru că duhul neliniştit izbucneşte imediat în afară şi prin cuvânt, şi prin faptă, şi prin gest, şi prin expresia feţei tot strică această împrejurare, precum voi înşivă vedeţi. Dar căpătaţi experienţă, binevoiţi să învăţaţi, ştiinţa este simplă, însă greu de memorat. Anume: în situaţiile neplăcute care nasc sentimente neplăcute faţă de ceilalţi, nu trebuie nici să vorbiţi, nici să lucraţi. Trebuie să vă liniştiţi dinainte şi să scoateţi cu totul din inimă neplăcerea ca nici urmă din ea să nu rămână. Atunci şi vorba şi fapta vor merge bine. Atunci puteţi să vorbiţi şi aspru, chiar şi mustrător, şi vorba să nu aibă efect rău: căci duhul din eu nu este supărător, ci paşnic şi drăgăstos. [VIII, 1459]

Buna dispoziţie

Să aveţi în vedere principalul, anume – inima bine dispusă către Domnul şi către tot ceea ce cere de la noi lucrarea mântuirii. [III, 497]

Primiţi buna mea dorire de a vă păstra buna dispoziţie ce v-a fost dăruită cât puteţi mai mult… Nu vă pierdeţi în deşertăciuni, nu vă împrăştiaţi şi, mai ales, nu vă îngăduiţi porniri pătimaşe, nu numai pe cele mai mari, dar nici pe cele mai mici… Şi foculeţul, care acum arde şi luminează în voi, va continua să vă lumineze şi să vă încălzească neîncetat… [V, 854]

Bucuriile şi mângâierile nu sunt dovada definitivă a bunei dispoziţii. Cele mai importante sunt fermitatea şi râvna de a-l face pe plac lui Dumnezeu, duhul umilit şi inima înfrântă şi smerită şi lăsarea sinelui în voia lui Dumnezeu. Când toate acestea există – este bine. [V, 865]

Demnitarul bisericesc

Trebuie să lucrăm fără înverşunare, domol. Nu are rost să ridicăm praful. Principalul – trebuie să-i iubim pe fraţi – şi pe cel mare, şi pe cel mic – şi în duhul dragostei să lucrăm. Omul, cu cât este mai neputincios, cu atât mai mult trebuie să avem dragoste către el. Dacă veţi lucra aşa, dragostea vă va învăţa totul. Ca de foc să vă temeţi să lucraţi conform patimilor. Unde este o cât de mică umbră a patimii, acolo nu aştepta folos. Acolo se ascunde vrăjmaşul şi încurcă totul. Când vă vine să vă supăraţi, evitaţi această pornire a inimii, datorită căreia demnitarul ar socoti necinstirea drept o jignire la adresa persoanei sale. „Cum a îndrăznit el să se poarte aşa în faţa mea?”

Trebuie să-l lepădăm pe „eu” sub toate aspectele lui. [II, 309]

Demnitarul nu este ocârmuitor şi trebuie să lucreze în supunere faţă de cei mai mari. Va fi bun, oare, demnitarul dacă el va da dovadă de neascultare faţă de ocârmuitor?

Demnitarul să nu-l înăbuşe pe monah. El este un rang ocazional, iar monahul – după făgăduinţă va şi muri monah. Aşadar, pe monah cel mai mult trebuie să-l păstreze. De rang se poate lepăda, dar de monah cum să se lepede?

Trebuie să se gândească mult şi în fiecare seară să-şi facă judecata asupra sa – judecată fără milă… şi astfel să se înveţe – şi demnitar şi monah să fie. [II, 309]

Nu trebuie să aştepte ca, îndată ce a dat dispoziţia, totul să meargă precum ar fi de dorit: ci, dimpotrivă, în toate să aştepte împotrivire şi să se pregătească să o întâmpine fără tulburare, cu mijloace înţelept găsite pentru rezistenţă. Trebuie să facă totul cu toată râvna, iar izbânda lucrului să o lase în mâinile lui Dumnezeu. De aceea, când nu are izbândă, să nu se mânie, ci să se mustre pentru că a gândit rău şi să găsească un nou mijloc. [VIII, 1456]

Dumnezeu

Totuşi este adevărat şi că Dumnezeu are grijă de cel prudent. [I, 80]

Dumnezeu este pretutindeni şi aude tot... [I, 89] Trebuie să-l arătăm şi lui Dumnezeu şi oamenilor că nu în zadar ni s-au repetat Dumnezeieştile adevăruri. [I, 90]

După cât se pare, credeţi că, acolo unde sunt Dumnezeu şi adevărul Lui, totul trebuie să fie strălucitor, să bată clar la ochi şi tuturor să le insufle cu glas tare: iată ce este dumnezeiesc! Nu observaţi, oare, că, gândind aşa, voi îi prescrieţi lui Dumnezeu cum trebuie El să-şi orânduiască lucrurile? Iar aceasta, precum înşivă sunteţi de acord, nu este în firea lucrurilor. Lucrurile lui Dumnezeu sunt în sinea lor exact aşa; dar în exterior sunt şterse, ca să mă exprim aşa. De ce sunt aşa?! La aceasta nu am ce să spun decât că aşa îi place lui Dumnezeu. Însă cu privire la faptul că este exact aşa, că sub aspectul şters se ascunde frumuseţea şi sub întunecime, lumina, nu există nicio îndoială. Numai că dovada acestui lucru trebuie să o căutăm nu în rândul necredincioşilor, ci în rândul celor credincioşi, şi nu numai în rândul celor credincioşi, ci şi în rândul celor ce vieţuiesc în credinţă. Sparge o nucă – şi vei găsi miezul, gustos şi hrănitor. Dumnezeu nu înşiră mărgelele la nimereală. Mântuitorul şi poporului i-a vorbit despre împărăţia Sa în chip tainic, în pilde. Cei ce aveau în sine arvuna raţiunii duhovniceşti imediat au pătruns înăuntru şi au înţeles adevărul. [II, 135]

Noi, dacă am fi în toate îndreptaţi, nu ar însemna nimic. Iar dacă există neorânduieli, tot nimic înseamnă. Dar, pe lângă toate acestea, credem că vom fi mântuiţi pentru mila nemărginită a lui Dumnezeu. Păcătuim, dar nu stăruim în păcat şi, căindu-ne, arătăm deplină supunere faţă de Domnul. Această supunere şi a minţii, şi a inimii, pe care întotdeauna o purtăm în noi, predându-ne Domnului, ca o prăpastie mare ne desparte şi de duhurile căzute, şi de Iuda. Izbăveşte-ne, Doamne, de soarta lor. [I, 136]

Toţi oamenii II caută pe Dumnezeu. Prin urmare, a fi cu Dumnezeu este regula vieţii sufletului nostru. Acest lucru este atât de simţit, încât nici să discutăm împotriva lui nu se poate... Făpturile lui Dumnezeu vestesc despre El.

Dacă există raţiune în orânduirea lucrurilor, atunci există şi o fiinţă raţională, care le orânduieşte. Aceasta este o concluzie irezistibilă, a cărei putere toate minţile o simt, neexceptându-le nici pe cele care se încăpăţânează să nu creadă... Ne mai rămâne să explicăm: cum să intrăm în legătură cu Dumnezeu şi să fim cu El. Aici ne explică Hristos Domnul, Care a spus: Eu sunt *întru Tatăl Meu şi voi în Mine şi Eu în voi* (*Ioan* 14, 20). Acesta este lanţul care ne leagă de Dumnezeu. Iată tot sistemul credinţei. [I, 140]

Binevoiţi să mărturisiţi că Domnul v-a chemat la viaţa în El, prin care v-a arătat că v-a ales pentru împărăţia Cerească. Mărturisind, aşadar, lucrul acesta, mulţumiţi-l lui Dumnezeu şi cu frică şi cu cutremur săvârşiţi-vă mântuirea, temându-vă ca nu cumva, căzând din nou, Duhul harului să nu-L mustraţi şi Sângele Fiului lui Dumnezeu să nu-L călcaţi în picioare. [I, 185]

Aţi luat jugul, trageţi-l, însufleţindu-vă cu nădejdea sigură. Înainte este împărăţia; uşa spre împărăţie este curăţia; toate ostenelile şi faptele prescrise sunt mijloace pentru curăţirea inimii. Şi reiese că ţelul nostru cel mai apropiat este curăţirea inimii, iar după ea, împărăţia lui Dumnezeu: căci acolo nu intră nimic necurat. [I, 187]

Însă principalul este să vă îndreptaţi cu toate nevoile duhovniceşti către Mântuitorul. Înviaţi-vă credinţa că El este aproape şi aude... Şi spuneţi-l Lui nevoile voastre... Mai des... să faceţi aşa... şi va veni. [I, 191]

Domnul este Părintele mângâierii. Şi, de vreme ce El este pretutindeni, pretutindeni mângâierea este gata din partea Lui. Ea este pentru cei ce primesc, nu pentru Cel ce dăruieşte. E adevărat, ca să o primim, tot de la El trebuie să învăţăm. [II, 210]

Meditaţia dumnezeiască este uşa prin care sufletul va intra în viaţa lucrătoare. Toată osteneala acum trebuie să fie îndreptată spre a medita neîncetat la Dumnezeu sau spre a umbla în prezenţa Lui...

Ca să-şi lipească gândul de Dumnezeu, stareţii aveau obiceiul de a rosti neîncetat o scurtă rugăciune şi datorită

repetării dese rugăciunea aceasta se prindea de limbă într-atât încât limba o repeta de una singură. Astfel, gândul se lipea de rugăciune, iar prin ea şi de meditaţia neîncetată la Dumnezeu. După dobândirea obiceiului, rugăciunea se lega de pomenirea lui Dumnezeu, iar pomenirea lui Dumnezeu se lega de rugăciune; şi se sprijineau reciproc. Şi iată umblarea înaintea lui Dumnezeu. [II, 240]

Dumnezeu este pretutindeni şi, îndată ce găseşte o inimă care nu I se împotriveşte, intră în ea şi o înveseleşte. Şi ea se bucură şi, lipindu-se de El, nu mai vrea să se despartă de El…

Atitudinea noastră normală faţă de Dumnezeu este lipirea de El cu căinţă în inimă, cu strigarea: Cu judecăţile pe care le ştii, mântuieşte-mă! în mâinile Domnului trebuie să ne lăsăm să facă în noi şi cu noi ceea ce voieşte voia Lui cea sfântă, numai să ne mântuiască…

La Dumnezeu toţi sunt egali… şi El Se uită numai la inimă. Precum inima tinde către El, aşa şi El tinde către inimă, indiferent cui aparţine inima aceea… Dumnezeu este peste tot şi vede tot şi ochii Lui mai strălucitori decât soarele sunt. Pomenirea acestui lucru trebuie să o înrădăcinăm în inimă sau să o unim cu conştiinţa. Iar când sufletul va avea conştiinţa acestui lucru, atunci nu va putea să nu aibă nici „frică de Dumnezeu, nici evlavie înaintea Lui împreună cu grija de a-l fi plăcut prin toate – şi prin cuvânt, şi prin cuget, şi prin gest, şi prin faptă. [II, 256]

Dumnezeu este peste tot şi vede tot şi nicio îndreptare a minţii către El nu rămâne neobservată. [II, 301]

Acea sete pe care aţi simţit-o, nicăieri şi prin nimic nu poate fi potolită decât numai la Domnul şi prin Domnul. El însuşi coboară, ca ploaia, în duhul care însetează de El şi, unindu-se cu el, îl şi adapă, îl şi încălzeşte, îl şi trezeşte, îl şi îndrumă, îl şi întăreşte. [II, 305]

„Cum să ni-L închipuim pe Domnul: şezând pe tron sau răstignit?” Când vă gândiţi la cele dumnezeieşti, vi-L puteţi închipui pe Domnul aşa cum trebuie. Însă în timpul

rugăciunii nicio imagine nu trebuie să aveţi. Domnul pretutindeni este. Cu această convingere să şi rămâneţi, că El este peste tot, prin urmare, şi în voi, nu numai lângă voi, şi vede şi aude tot. Către El, Cel ce este peste tot, vede tot şi doreşte mântuirea noastră să strigaţi în rugăciune, fără să aveţi vreo imagine, fără să vi-L închipuiţi în vreun fel. În această convingere trebuie să vă întăriţi prin cugetarea neîncetată la acest lucru. Şi va veni. [II, 315]

Dumnezeu a binevoit să pecetluiască în noi imaginea Sa, creându-ne după chipul Său. Priviţi cu atenţie la această imagine şi restauraţi-o în voi în lumina lui Dumnezeu: căci este murdară, iar trăsăturile ei s-au întunecat şi s-au denaturat. Ca să nu se strecoare vreo greşeală aici, să aveţi înaintea ochilor chipul original al lui Dumnezeu în Domnul Mântuitorul. De la El să-l luaţi şi în voi să-l purtaţi, căci El este chipul ipostasului Tatălui. [H, 357]

Domnul, totuşi, pretutindeni este prezent şi pretutindeni este ca Domnul, înaintea Căruia se cuvine să ne purtăm cu frică şi cu cutremur – dar nu numai aşa, totuşi, ci în unire cu nădejdea în mila atotmilostivului Dumnezeu... [III, 449]

Toţi... trebuie să ţinem minte legea după care Domnul măsoară destinele noastre pe pământ. Aici toate sunt de la Domnul, de la cele mici până la cele mari, şi acesta este mijlocul în lucrarea pregătirii pentru viaţa viitoare. [III, 466]

Voi spuneţi că pentru voi acum există numai un singur Dumnezeu – şi toată nădejdea voastră este în El. Aşa trebuie să simţiţi mereu: căci fără voia lui Dumnezeu nicio mie de ajutoare omeneşti nu vă pot ajuta. [III, 468]

Domnul le înapoiază celor ce se căiesc milele Sale, ca cei ce greşesc să nu cadă în deznădejde, iar vrăjmaşul transformă acest lucru în ispite pentru noi căderi, insuflându-le: „Nu-i nimic... ai căzut... dar Dumnezeu ţi-a înapoiat totul... poţi să mai greşeşti... nu-i nimic, te vei căi şi ţi se va da totul înapoi...” Linguşirea aceasta este mai ademenitoare decât toate... şi nu pare a fi importantă...

Printre altele, împlinirea ei este un păcat strigător la cer, anume să greşeşti cu nădejdea în mila lui Dumnezeu. Mila lui Dumnezeu este nemăsurată, însă noi suntem limitaţi… şi putem ajunge până acolo încât să încetăm să ne căim şi să ne zdrobim inima din pricina deselor căderi, iar fără acestea nu va exista în noi vas pentru primirea milei… [HI, 447]

Tatăl Ceresc ne încredinţează: *nu voiesc moartea păcătosului* (Iez. 33, 11); Fiul lui Dumnezeu la dreapta Tatălui ce face? Mijloceşte pururea pentru noi. Iar Duhul Sfânt? Şi El mijloceşte pentru noi cu suspine negrăite… Aşadar, iată ce lucrare este în cer. Iar vrăjmaşul vrea să vă încredinţeze că nu există miluire şi mântuire pentru voi la Dumnezeu, pe care L-aţi mâniat. Şi voi îl credeţi… Credeţi această minciună a lui. Căci la Dumnezeu nici gând nu există despre nemiluire, ci un singur gând şi o singură dorinţă există la El – să miluiască şi să miluiască… Să vină fiecare. [III, 481]

Nu uitaţi de atotprezenţa şi de atotvederea lui Dumnezeu şi, de asemenea, de moarte. Aceştia sunt cei mai severi profesori. Datorită lor dobândiţi frica de Dumnezeu şi tot binele. [III, 490]

Cine se luptă bărbăteşte cu patimile, împlinind cu stricteţe poruncile Domnului, acela pe măsura izbânzilor îşi curăţeşte inima şi pe măsura curăţiei inimii se apropie de Domnul, Care le-a poruncit unora ca el: *vom veni la el şi vom face locaş la el* (Ioan 14, 23). [HI, 492]

Dumnezeu nu are înfăţişare şi este nevăzut. Dumnezeu Fiul este văzut în firea omenească, deoarece a primit în Persoana Sa această fire… De aceea pe El ni-L putem închipui sub formă de om, în toate situaţiile care sunt descrise în Sfânta Evanghelie… Aceasta va fi o închipuire istorică… însă firea Lui dumnezeiască este nevăzută şi nu are chip. Sfânta Treime este dincolo de hotarele făpturii şi, cum este, nu putem chibzui. Când ne rugăm lui Dumnezeu, este mai bine să nu ni-L închipuim nicicum, ci doar să credem că El există, este aproape… şi vede şi aude tot… Pentru aceasta trebuie să-L rugăm. [III,

500]

Căinţa şi intenţia fermă de a sta pe viitor bine – întotdeauna îl înduplecă pe Domnul. [III, 536]

Uitaţi-vă la Mântuitorul şi învăţaţi cum să vă schimbaţi şi voi din putere în putere... El S-a schimbat pentru noi, dar El întotdeauna se află în lumina neapropiată, pe care întruparea nu a redus-o niciun pic. [IV, 687]

Când nădejdea în Dumnezeu este tare şi rugăciunea este puternică, vrăjmaşul nu se poate apropia. Sfântul Isaac Sirul descrie într-un loc această stare de umbrire cerească neapropiată, de care vrăjmaşul se teme să se apropie, să nu fie ars. [IV, 690]

Pentru ca Domnul să-i binecuvânteze pe copii să evite primejdiile, trebuie să vă rugaţi zi şi noapte. Dumnezeu este milostiv! El are multe mijloace de prevenire – care nouă nici prin cap nu ne trec. Dumnezeu îi cârmuieşte pe toţi. El este Cârmuitor înţelept, atotbun şi atotputernic. Şi noi aparţinem împărăţiei Lui. El nu II Iasă pe ai Săi în necaz. De un singur lucru trebuie să aveţi grijă – să nu-L supăraţi, ca El să nu vă scoată din ceata alor Săi, [V, 842]

Legea conform căreia şi pe voi, şi pe ai voştri şi tot ce este al vostru trebuie să lăsaţi cu tot sufletul în mâinile Domnului rămâne permanent. Când există poruncă, „nu pot” nu trebuie să aibă loc şi nici să vă scuzaţi faţă de aceasta nu trebuie. Faceţi cum vreţi şi cum ştiţi, dar binevoiţi să vă lăsaţi cu totul în voia lui Dumnezeu şi tot ceea ce vi se întâmplă să primiţi ca venind direct din voia lui Dumnezeu, din partea lui Dumnezeu, şi să primiţi nu numai cu supunere, dar şi cu blândeţe, cu bucurie şi cu mulţumire...

Celor ce nu îl cunosc pe Dumnezeu, multe le pot fi iertate, dar cei ce-L cunosc pe Dumnezeu şi nu îşi ţin simţămintele inimii lor în rânduiala cuvenită nu au pe ce să-şi întemeieze scuzele.

Există Domnul – cârmuitorul lumii şi cârmuitorul fiecărei persoane, mai ales al persoanelor care îi slujesc Lui. Orice îi trimite El omului este spre mântuire.

Aprindeţi-vă credinţa aceasta şi cu nădejdea însufleţiţi-vă spre răbdare. [V, 872]

Ce trebuie să căutăm? Unirea vie, simţită cu Domnul. Aceasta ne-o dă harul lui Dumnezeu, dar trebuie să ne trudim şi noi pentru ea. Încotro, dar, să îndreptăm osteneala? într-acolo încât să îI pomenim întotdeauna pe Domnul, Care este aproape şi chiar în inima noastră este prezent. Pentru a izbândi acest lucru suntem sfătuiţi să ne deprindem cu rugăciunea lui Iisus: *Doamne Iisuse Hristoase*, *Fiul lui Dumnezeu*, *miluieşte-mă*, repetând-o neîncetat cu gândul la Domnul, Care este prezent în inimă sau aproape de inimă. Stai cu atenţia în inimă înaintea feţei Domnului şi spune: *Doamne Iisuse Hristoase*, *Fiul lui Dumnezeu*, *miluieşte-mă pe mine*, *păcătosul*. Tocmai în aceasta constă totul şi după firea lucrurilor nimic mai mult nu se cere. [V, 896]

Trebuie prin toate mijloacele să ne străduim ca, atunci când cugetăm la Dumnezeu, să cugetăm la El ca la un Duh preacurat, Care nu are nicio înfăţişare şi niciun chip. Însă a avea un asemenea cuget ne dă numai harul atunci când ni se formează în inimă sentimentul pentru Dumnezeu. Până atunci, însă, cugetarea noastră la Dumnezeu nu este desăvârşită, este îmbinată cu o anumită forma. [V, 898]

Sfânta Treime este Dumnezeu nevăzut, tainic şi nu are chip. Trebuie să rămânem cu conştiinţa atotprezenţei lui Dumnezeu, iar imagini nu trebuie să ne construim. [V. 902]

Dumnezeu pretutindeni este, toate le ţine şi de toate are grijă. În lucrarea purtării Lui de grijă pentru făpturi, toate făpturile sunt instrumentele Lui în chip reciproc – unele în raport cu altele. [VI, 953]

Voia lui Dumnezeu este şi regulă de viaţă, şi început călăuzitor, şi primul stimulent la faptă. Cum să aflăm voia lui Dumnezeu? Multe în viaţă sunt hotărâte prin porunci directe. În acest caz nu are rost să ne răzgândim, ci, pur şi simplu, să înfăptuim. Când, însă, se întâmplă ca, deşi porunca lui Dumnezeu este clară, totuşi aplicarea ei să fie

neclară, nu putem evita întrebarea: ce să facem? Uneori lucrul acesta se rezolvă prin experienţele noastre din trecut, alteori prin experienţele altora, alteori prin întrebările adresate celor ce vieţuiesc bine, alteori prin concluziile trase din cuvântul lui Dumnezeu, alteori prin rugăciune, după efectul căreia Dumnezeu hotărăşte cum să procedăm. Ultima ar fi cea mai de nădejde dintre toate. Dar nu întotdeauna lăuntrul nostru este aşa încât în el inima să audă clar insuflarea lui Dumnezeu. Părinţii au o regulă: să te rogi de trei ori şi, cum se înclină inima, aşa să şi faci…

Dumnezeu totul întrebuinţează ca să-l cuminţească pe om: dacă un lucru nu îl smereşte, altceva face pentru el, dacă nici atunci nu are izbândă, foloseşte un al treilea mijloc… şi tot aşa până la sfârşit. Cine se supune, acela se mântuieşte; iar cine nu ascultă, începând cu prima mustrare până la ultima, acela tot mai mult se îndâijeşte şi, în cele din urmă, devine bun de nimic şi neisprăvit. Tocmai acest rezultat este arătat prin cuvintele: Dumnezeu i-a acoperit urechile… Acesta este chipul hotărârii lui Dumnezeu: Eu nu mai am ce face pentru tine ca să mă auzi – căci nu mai auzi nimic, aşadar rămâi surd…

Hotărârile dinainte ale lui Dumnezeu, fie că se referă la fiecare om în parte, fie că se referă la popoare întregi, sunt sfaturile tainice ale lui Dumnezeu, care pentru noi sunt de neînţeles. Cu privire la ceea ce este de neînţeles, trebuie imediat să determinăm mintea noastră să se supună sub jugul credinţei ori să alerge sub acoperişul credinţei. [VI, 959]

În Vechiul Testament, Cel ce vine se referă la Mesia, Izbăvitorul, Care avea să vină. Binecuvântat este Cel ce vine, adică Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat pentru mântuirea noastră, dar în numele Domnului, în numele lui Dumnezeu Celui în Trei Ipostasuri şi spre slava Lui! La noi, creştinii, cuvintele acestea arată Cea de-a doua Venire şi în orice apropiere plină de har a Domnului faţă de noi, şi în Taina Sfintei împărtăşanii. [VI, 966]

Când S-a întrupat Mântuitorul? îndată ce Pururea

Fecioara a spus: *Iată roaba Domnului*. Duhul Sfânt a umbrit-o şi Fiul lui Dumnezeu trup sau fire omenească a primit. [VI. 1034]

Despre Dumnezeu nu putem spune că Se dezvoltă… Un Dumnezeu care. Se dezvoltă, nu este Dumnezeu. Şi, dacă am explica Sfânta Treime prin conceptul despre dezvoltarea esenţei Dumnezeirii, ar trebui să admitem că la început a apărut Fiul, apoi Duhul Sfânt… Şi intră momentul timpului în relaţia Persoanelor Preasfintei Treimi… prin care se nimiceşte învăţătura ortodoxă… Căci, potrivit acestei învăţături, Dumnezeu întotdeauna este Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Nici Fiul, nici Duhul nu au început să existe, ci sunt împreună-fără de început cu Tatăl… precum şi în biserică se cântă: Cuvântul Cel împreună-fără de început cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt… şi celelalte. [VII, 1112]

Taina Preasfintei Treimi tot rămâne o taină nepătrunsă. [VII, 1158]

Primul punct al dogmei Preasfintei Treimi este faptul că fiecărei Persoane a Ei îi aparţine numai trăsătura specifică fiecăreia – nenaşterea, naşterea şi purcederea. Iar toate celelalte le sunt comune tuturor. Comune sunt numele dumnezeieşti, comune sunt însuşirile dumnezeieşti şi lucrările dumnezeieşti: creaţia, pronia, întruparea, clădirea mântuirii fiecăruia, construirea şi păstrarea Bisericii şi toate celelalte, care numai din Dumnezeu pot lua naştere.

Cei ce citesc Scriptura ştiu: Creator, de exemplu, este numit şi Dumnezeu Tatăl, şi Dumnezeu Fiul, şi Dumnezeu Duhul Sfânt; de asemenea şi Proniator, şi Atotţiitor, şi Mântuitor şi celelalte. Ei au o singură împărăţie, o singură voinţă, o singură atotştiinţă, o singură atotputernicie, o singură atotprezenţă şi toate celelalte, care doar se spun sau, poate, s-au spus despre Dumnezeu, le sunt comune tuturor şi sunt unice… Şi nu în sensul că sunt la fel, ci în sensul că toate acestea sunt unicate. Amintiţi-vă Simbolul Sfântului Atanasie cel Mare. Vă citez puţin: „Veşnic este Tatăl, veşnic este Fiul, veşnic este Duhul Sfânt, dar nu sunt

trei veşnici, ci un singur veşnic, la fel cum nu sunt trei necreaţi, nici trei nepătrunşi, ci un singur necreat şi un singur nepătruns”. De asemenea: „Atotţiitor este Tatăl, Atotţiitor este Fiul, Atotţiitor este Duhul Sfânt, dar nu sunt trei Atotţiitori, ci un singur Atotţiitor. Dumnezeu-Tatăl, Dumnezeu-Fiul, Dumnezeu-Duhul Sfânt, dar nu sunt trei Dumnezei, ci un singur Dumnezeu este”… Luaţi aminte: „un singur Dumnezeu” spune, nu o singură Dumnezeire. Deşi uneori se spune aşa, totuşi în esenţă trebuie să înţelegem un singur Dumnezeu. Altfel, o singură Dumnezeire va fi o noţiune abstractă despre trei fiinţe distincte. Şi dacă vom vorbi şi vom înţelege astfel, vom separa fiinţa dumnezeiască şi vom introduce trei Dumnezei distincţi. Iar cine are trei Dumnezei, acela nu îl are pe Dumnezeu, căci Dumnezeul adevărat este unul singur, iar dumnezeii neadevăraţi nu sunt dumnezei. Astfel, cel ce separă lucrările lui Dumnezeu după Persoanele Sfintei Treimi şi atribuie una unei Persoane, alta altei Persoane, separă fiinţa şi introduce trei Dumnezei şi, ca urmare a acestui lucru, nu îl are pe niciunul dintre ei. [VII, 1182]

Domnul este pretutindeni şi vede tot ceea ce face omul propriu-zis pentru El. El, însă, este întotdeauna gata şi să-i dea ajutor oricui aleargă la El. Astfel, dacă vă hotărâţi în inimă să ascultaţi întotdeauna de Domnul, Care este prezent lângă voi şi în voi, şi toate să le îndreptaţi spre a-l face numai Lui pe plac, iar apoi cu toate nelămuririle, cu toate nevoile duhovniceşti să vă adresaţi Lui, cu credinţă şi cu deplin devotament faţă de El, atunci fiţi convinşi că toate lucrurile voastre – şi cele lăuntrice, şi cele exterioare – vor merge foarte bine. Mare lucru este să conştientizăm că fără El nu putem face nimic şi mai mare lucru este să alergăm cu credinţă numai la El, aşteptând fără îndoială ajutor. [VIII, 1219]

Dumnezeu este milostiv! El are multe mijloace de prevenire, care nouă nici prin cap nu ne trec. Dumnezeu le cârmuieşte pe toate. El este înţeleptul, atotbunul şi atotputernicul cârmuitor. Şi noi aparţinem împărăţiei Lui. De ce, dar, să ne întristăm? El nu îi lasă pe ai Săi în necaz.

De un singur lucru trebuie să avem grijă, să nu-L supărăm şi nu ne va scoate din ceata alor Săi. [VIII, 1226]

Domnul este aproape şi tuturor este gata să le dea de toate, numai să întindeţi mâna să primiţi şi să deschideţi gura să gustaţi. De Domnul să vă lipiţi în inimă cu căinţă. Asta-i tot. [VÂN, 1234]

Vă doare când vedeţi încălcarea poruncilor lui Dumnezeu. Dar cum Dumnezeu Cel preacurat, atotprezent şi atoatevăzător duce păcatele noastre?! Pe dinafară toţi semănăm cu ceva, dar pe dinăuntru – vai! Şi, iată, pe toate le rabdă Domnul, aşteptând ca la un moment dat să ne dezmeticim şi să începem să ne îndreptăm sufletele. [VIII, 1237]

Ţineţi minte că fără Dumnezeu nimic nu se întâmplă şi că totul se întâmplă spre binele nostru. Şi numai de noi depinde să ne folosim aşa cum se cuvine de tot ceea ce se întâmplă. Dar şi răbdare dacă arătăm, este purtare bună înaintea lui Dumnezeu. [VIII, 1238]

Principalul este că Dumnezeu nu întotdeauna voieşte să-şi întrebuinţeze mijloacele Sale neobişnuite, ci ne-a înconjurat cu mijloace obişnuite, care tot ale Lui sunt. La cele neobişnuite apelează după epuizarea celor obişnuite. Desigur, acest lucru nu este lege; căci Dumnezeu este independent şi lucrează după cum voieşte voia Lui cea sfântă. [VIII, 1239]

Dumnezeu nu tot ceea ce prevede hotărăşte. Teologii deosebesc în Dumnezeu hotărârea şi îngăduinţa. Ceea ce Dumnezeu hotărăşte, aceea se şi întâmplă, după cum hotărăşte EI, iar ceea ce îngăduie, aceea poate nici să nu se întâmple, chiar dacă Dumnezeu prevede întâmplarea acelui lucru. Aşa a fost căderea protopărinţilor şi a duhurilor. Ei au căzut în mod liber, chiar dacă Dumnezeu a prevăzut acest lucru. Din partea lui Dumnezeu a fost făcut totul ca ei să nu cadă. Le-a spus clar protopărinţilor: *Să nu mâncaţi*. Şi urmările au arătat. Ceva asemănător trebuie să presupunem şi în privinţa duhurilor căzute. Nu au ascultat, cine este vinovat? De ce a îngăduit Dumnezeu acest lucru? Pentru că altfel ar fi trebuit să le ia libertatea ori să

nimicească din lume făptura liberă. Însă fără ea lumea ar fi fost cu mult mai prejos decât este acum. Şi i-a îngăduit Dumnezeu să cadă, orânduind apoi chipul ridicării din cădere. Noi mergem spre înviere pe calea luptei cu împotrivirile. Aceasta este legea! Şi toţi cei care o păzesc sunt încununaţi de izbândă. [VIII, 1462]

Braţele Domnului sunt deschise pentru toţi cei ce vin la El, Mergeţi şi voi fără să vă temeţi. Fiecare merge cu povara sa şi primeşte uşurare de la Domnul. Toţi *cei osteniţi şi împovăraţi* cu povară mai mare sau mai mică sunt odihniţi de Domnul când la chemarea Lui merg către El (Matei 12, 28). [IX, 137]

Pe Domnul îl avem Mântuitorul şi Ajutătorul nostru Cel atotputernic… Cei ce nădăjduiesc în El întotdeauna dobândesc milă dacă se îndreaptă către El cu rugăminţi înţelepte şi în chip raţional. [IX, 224]

Meditaţia dumnezeiască

Meditaţia dumnezeiască poate fi înlocuită cu rugăciunea lui Iisus, dar ce nevoie avem de aceasta? Ele sunt unul şi acelaşi lucru. Meditaţia dumnezeiască este ţinerea în minte a unui adevăr: a întrupării, a morţii pe cruce, a învierii, a atotprezenţei lui Dumnezeu şi a celorlalte – fără nicio orientare a minţii.

Meditaţia dumnezeiască înseamnă a lua un adevăr dumnezeiesc; a-i explica conţinutul şi temeiurile, a-l duce până la simţământ şi a scoate din el învăţăminte pentru sine. [I, 185]

Întrebuinţarea reală în viaţă a meditaţiei dumnezeieşti înseamnă înfăţişarea unui adevăr de credinţă cu simţămintele şi intenţiile corespunzătoare, fără judecată. Sfinţii Părinţi o numesc contemplare, adică vederea cu mintea a adevărului simţit…

Meditaţia dumnezeiască reînvie în mod eficient râvna, mai ales amintirea despre moarte şi judecată… Iată, acum vine moartea. Îndată ce gândul acesta ajunge pe deplin în inimă, inima nu poate să nu se trezească. [I, 187]

Meditaţia dumnezeiască îndreaptă şi înnoieşte starea sufletească generală. Este bine să o ducem întotdeauna la

sfârşit, adică să ne transpunem la judecata lui Dumnezeu ca şi cum ar fi în realitate şi apoi să strigăm: „Doamne, miluieşte-ne!” [I, 189]

Originea dumnezeiască a preoţiei

Luminii Fiului fă-l slujitor. Lumina Fiului este mântuirea rânduită de Domnul şi nouă tuturor dăruită pentru credinţa şi viaţa trăită în credinţă. Slujitorul acestei lumini este cel care cu toată râvna îi slujeşte Domnului cu credinţă şi cu toată facerea de bine. Puterea de a fi astfel i-o dă tot Domnul, în care ne îmbrăcăm la Botez şi cu care mai adevărat ne unim în Sfânta împărtăşanie. Luminii Fiului fă-l slujitor – înseamnă: prin Sfânta împărtăşanie umple-mă de puterea şi de a crede, şi de a trăi, aşa cum Domnul şi Mântuitorul a poruncit, ca să mă învrednicesc de mântuire… [II, 337]

…În fiecare loc ei [apostolii] au înfiinţat o anumită parohie cu un anumit preot. Acest lucru există şi se face la noi şi acum. Se pune întrebarea – aceşti preoţi, hirotoniţi de apostoli, doar purtau numele de preoţi sau şi lucrau ca preoţi? Iată ce făceau – adunau credincioşii la rugăciune, repetau împreună cu ei învăţătura apostolească, împărtăşeau cu Sfintele Taine ale Trupului şi Sângelui lui Hristos; dacă cineva venea la creştinism sau i se năşteau cuiva copii, pe aceia îi botezau şi îi ungeau cu mir; dacă se îmbolnăvea cineva, pe acela îl ungeau cu untdelemn (îi făceau maslu); dacă murea cineva, pe acela îl predau pământului cu rugăciuni şi celelalte. Faptul că toate acestea erau săvârşite de preoţii puşi de apostoli se poate vedea din multe alte locuri ale Epistolelor apostoleşti şi ale faptelor Apostolilor. Însă cum erau săvârşite toate acestea, nu scrie nicăieri. Chipul ceremoniilor lor religioase, mai ales chipul săvârşirii Tainelor, credincioşii le-au păstrat în lainăşi le-au transmis numai prin cuvinte şi nu le-au notat intenţionat ca nimeni dintre necredincioşi să nu le afle şi nici ei să nu se arate vinovaţi faţă de porunca Domnului: nu aruncaţi *mărgăritarele voastre înaintea porcilor* (Matei 7, 6). [V, 789]

Sfinţenia slujirii şi preoţia în Biserică îşi au originea

în preoţia Mântuitorului Hristos şi sunt prelungirea ei în Biserică. [VI, 962]

Apostolii toţi au reclădit din nou şi au înfiinţat o nouă preoţie, care cu cuvântul vieţii îi hrăneşte pe credincioşi. [VI, 966]

Păstorii şi învăţătorii de după apostoli sunt doar păzitorii predaniilor şi instituţiilor apostoleşti. Fiecare apostol a avut câţiva ucenici apropiaţi care au fost nedespărţiţi de el şi şi-au însuşit în toate privinţele înţelepciunea apostolească. Aceşti ucenici apropiaţi ai lor au fost urmaşii lor la conducerea bisericilor şi în păzirea întregii învăţături propovăduite de apostoli. [VI, 974]

Se vede cine conduce Biserica? Păstorii. Dar pe ei cine îi pune? *Dumnezeu Tatăl* (I Cor. 12, 28); *Dumnezeu Fiul* (El. 4, 11); Dumnezeu *Duhul Sfânt* (Fapte 20, 28). Prin urmare, Biserica o conduce, prin păstori, nu numai o singură Persoană, ci Unicul Dumnezeu Cel în Trei Ipostasuri. De aceea ea se numeşte *Biserica lui Dumnezeu* (I Cor. 10, 32; 11, 16; 15, 9) sau *Biserica Dumnezeului Celui viu* (n lor. 6, 16; I Tim. 3, 15). [VII, 1182]

Schimbarea preotului, deşi nu întotdeauna este plăcută, totuşi nu este o nenorocire prea mare. Domnul conduce Biserica şi pe toţi cei ce sunt în ea. Preoţii sunt instrumentele Lui. Dacă cuiva îi trebuie ceva, Domnul îi dă prin preot, oricum ar fi el – dacă cel ce caută, caută cu credinţă deplină şi cu râvnă... [VIII, 1391]

Şi preotul şi diaconul spun: „Sunt pierdut!” încă niciunul nu este pierdut, dar vor pieri dacă nu se vor pocăi, însă, iată, deja au pus un picior pe calea pocăinţei. Să-l pună şi pe celălalt, iar apoi să şi meargă pe calea aceasta... După mila lui Dumnezeu, avem convingerea că cei ce merg astfel nu vor ajunge la dezastru. Pentru Domnul Mântuitorul nostru nimic nu este mai de preţ ca lacrimile pocăinţei. Pe toţi cei ce se căiesc, El îi primeşte şi îi miluieşte. îi primeşte şi pe aceştia care se căiesc acum şi îi primeşte în starea în care sunt. Sentimentul pocăinţei care s-a născut în ei este lucrarea harului lui Dumnezeu. Domnul însuşi a venit la inima lor şi a bătut: „Aţi căzut în

păcate, e timpul să vă sculaţi”. îi cheamă Domnul. Iar despre cei chemaţi, apostolul a spus: Fiecare, *în chemarea în care a fost chemat, în aceasta să rămână* (*I* Cor. 7, 20). Apostolul Petru ce păcat mare a avut?! însă Domnul nu i-a spus: „Ieşi din apostolat şi caută-ţi mântuirea în alt mod de viaţă”. Aşadar, nici aceştia nu au de ce să-şi schimbe starea, ci trebuie să-şi schimbe numai viaţa şi alcătuirea inimii, şi la acestea să adauge o anumită osteneală, ca şi canon, şi să o ducă cu râvnă. [IX, 126]

Maica Domnului îmi pare foarte rău că Maica Domnului a fost jignită în chip atât de nedrept prin dezgolirea tâlhărească a frumoasei ei icoane din Tambov. Probabil enoriaşii au adormit; ca să-i trezească, Maica Domnului le-a îngăduit necredincioşilor să facă acest lucru simonesc. [III, 444]

Demult o femeie frumoasă m-a întrebat: „Pentru ce este atât de mult cinstită Maica Domnului, mai presus nu numai decât toţi oamenii sfinţi, dar chiar şi decât îngerii şi Arhanghelii?” I-am răspuns: „Pentru că nici îngerii cu Arhanghelii, nici Heruvimii şi nici Serafimii nu au luat parte în chip atât de apropiat şi esenţial la orânduirea mântuirii noastre aşa cum a făcut ea. A trebuit ca Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu să-şi însuşească în Persoana Sa firea omenească; fără acest lucru nu putea fi orânduită

217

mântuirea noastră... Firea aceasta a fost luată din Pururea Fecioara prin aflarea Sfântului Duh şi umbrirea puterii Celui Preaînalt. Îngerii şi Arhanghelii au slujit dinafară la întrupare, fără să intre înăuntrul esenţei lucrării întrupării de vreme ce Maica Domnului chiar în esenţa ei a intrat. Pentru aceasta este cinstită mai presus decât toate făpturile... în virtutea aceleiaşi participări esenţiale la întrupare, şi ocrotirea Ei faţă de noi este mai puternică decât a tuturor”. [IV, 583]

Boala şi tratamentul

A ne ruga pentru însănătoşire nu este păcat. Dar trebuie să adăugăm *dacă voieşti, Doamne*! Supunerea deplină faţă de Domnul alături de primirea docilă a celor

trimise ca a unor bunuri de la Domnul cel bun… şi pace sufletului dăruiesc… şi pe Domnul îl milostivesc… Şi El: fie însănătoşeşte, fie umple de mângâiere, în pofida situaţiei triste. [I, 35]

A vă trata sora sau a alerga la sfinţi sunt două lucruri care nu se exclud reciproc. Pe doctor Dumnezeu l-a făcut şi doctoriile sunt creaţiile lui Dumnezeu. Doctorul nu el însuşi tratează, ci Dumnezeu tratează prin el. Dumnezeu îi insuflă doctorului şi el prescrie medicamentul potrivit. Dar, când Dumnezeu nu îi ajută pe doctori, nu ştiu dacă atunci vreunul dintre ei ajunge să prescrie medicamentul potrivit. Adresaţi-vă medicului, dar în acelaşi timp rugaţi-vă mai mult Domnului şi sfinţilor Lui ca să-l înveţe pe acesta să prescrie corect medicamentul. Şi la sfinţii plăcuţi să alergaţi şi să faceţi tot ceea ce fac oamenii binecredincioşi în aceste cazuri (numai la descântătoare să nu mergeţi) …

Numai Dumnezeu ştie totul. Boala nu este un jug, nici nu este semnul lepădării lui Dumnezeu. Dimpotrivă, este mila lui Dumnezeu. De la Dumnezeu tot milă este: fie că e boală, fie că e sărăcie, fie că e nenorocire. Să se roage sora dumneavoastră cu mai multă râvnă lui Dumnezeu, dar, rugându-se, să nu spună: „Dă-mi sănătate”, ci „Fie voia Ta, Doamne! Slavă Ţie, Doamne! Dacă Tu voieşti, Doamne, izbăveşte-mă, iar dacă nu voieşti, fie voia Ta! Cred că şi aceasta (boala) este bună, aşa cum bună este sănătatea…” [I, 38]

Starea bolnavă sau sănătoasă a trupului Dumnezeu o trimite în vederea mântuirii, [I, 39]

Primiţi această boală ca fiind trimisă de Dumnezeu spre mântuirea dumneavoastră. Şi, răbdând cu blândeţe starea dumneavoastră bolnavă, aflaţi că mergeţi pe calea ce duce direct în rai… Calea într-acolo este şi strâmtă şi dureroasă… Şi, iată, tocmai pe ea vă aflaţi. Fiţi atentă să nu lăsaţi să treacă sau, mai simplu, să nu scăpaţi din vedere mântuirea. [I, 40]

Toate sunt de la Dumnezeu: şi bolile, şi sănătatea; şi lot ceea ce este de la Dumnezeu ni se dă spre mântuirea noastră… Prin ce anume cele trimise de Dumnezeu slujesc

la mântuire, putem să nu căutăm să clarificăm, deoarece nici nu vom afla. Dumnezeu trimite unele spre pedeapsă, ca şi canon; altele, spre cuminţire, ca omul să-şi vină în fire; altele, ca să-l izbăvească pe om de nenorocirea în care ar fi căzut dacă ar fi fost sănătos; altele, ca omul să aibă răbdare şi prin aceasta să merite răsplată mare; altele, ca să-l curăţească de anumite patimi, şi pentru multe alte motive…

A ne trata, însă, nu este păcat, chiar dacă de la Dumnezeu este boala: căci şi raţiunea medicală tot Dumnezeu o dă şi medicamentele tot Dumnezeu le-a creat. II, 42]

Rugăciunea cu rugăciunea şi doctorii cu doctorii. Şi pe doctori tot Dumnezeu i-a dat şi voia lui Dumnezeu este să apelăm la ei. Domnul vine cu ajutorul Său atunci când mijloacele fireşti, tot de El rânduite, nu sunt de ajuns. De aceea, de rugat, să ne rugăm, dar mijloacele fireşti tot nu trebuie să le neglijăm. [HI, 455]

Totul este de la Dumnezeu, El ştie ce îi este mai de folos fiecăruia… şi pe doctori să nu vă supăraţi. Nu ei vindecă. Dar vindecă atunci când Dumnezeu binecuvântează. Dumnezeu, însă, despre starea bolnavă şi cea sănătoasă are cu totul alte gânduri faţă de noi şi între ele şi cele ale noastre există o distanţă ca de la cer la pământ. Se întâmplă ca Dumnezeu prin boală să-i apere pe unii de – nenorocirile care nu i-ar fi ocolit dacă ar fi fost sănătoşi…

A apela la medicamente nu este păcat, căci şi doctorul este al lui Dumnezeu şi medicamentele sunt ale lui Dumnezeu şi reţetele sunt ale lui Dumnezeu. Întrebaţi-i pe doctorii smeriţi. Vă vor spune deschis că nici ei nu ştiu cum prescriu reţetele care vindecă… Dumnezeu a binevoit să ne înconjoare în afară de mijloacele fireşti şi cu mijloace suprafireşti. Şi nimănui nu îi este închisă calea de acces către aceste izvoare. Cheia pentru ele este credinţa. Şi Dumnezeu, când voieşte să vindece în acest fel, El însuşi dă şi putere credinţei, şi atrage acolo unde binevoieşte să dea vindecarea. Noi suntem orbi. Şi neştiind unde este

ascunsă de Dumnezeu vindecarea noastră, umblăm după toate mijloacele date de Dumnezeu – şi fireşti, şi suprafireşti... [III, 458]

Căci nu atât profunzimea gândirii ne chinuie mintea, cât ne obsedează grijile şi ne chinuie inima, iar din inimă chinul trece în minte... Reţeta mea spre aceasta şi este îndreptată, anume: să nu se chinuie inima prin obsesii şi griji, ci toată durerea şi grija să fie lăsate în mâinile lui

Dumnezeu aşa încât inima să rămână cu desăvârşire liberă. Atunci mintea, oricât ar aprofunda, tot nu se va istovi. [III, 463]

Boala îi smereşte pe toţi, dar pe unii îi învaţă să cârtească împotriva lui Dumnezeu... Păziţi-vă... Sentimentele smerite vrăjmaşul le poate spulbera şi le poate înlocui cu cele mândre. Totuşi a apela la doctor în timpul bolii nu este păcat. Sănătatea este darul lui Dumnezeu. Trebuie să vă păziţi. Iar pentru atunci când nu vă păziţi, Dumnezeu i-a creat pe doctori şi doctoriile, întrebuinţarea lor nu înseamnă ieşirea din rânduielile lui Dumnezeu. [III, 476]

Ce este cu homeopatia?! Unde alopatia [sistemul obişnuit de tratament numit astfel în opoziţie faţă de homeopatic] timp de cinci săptămâni nu a avut succes, ea a avut efect simţitor în jumătate de zi. Trebuie să-i ridicăm un monument. [IV, 580]

Boala, totuşi, ne învaţă smerenia şi supunerea faţă de voia lui Dumnezeu. [IV, 644]

Aceasta-i boala! Ce să faceţi? Înduraţi şi mulţumiţi lui Dumnezeu, zicând în sinea dumneavoastră: „Boala aceasta este pentru păcatele mele cele mari şi nenumărate. Domnul mi-a luat puterile ca măcar aşa să mă cuminţească. Nici El nu mai ştie cum să mă îndrepte. Şi milele, şi necazurile – pe toate le-am încercat şi tot nu mi-au priit. Iar ceasul morţii se apropie; şi, când va veni, ce voi face atunci cu blestemăţiile mele? Doamne, Dumnezeul meu! Ai milă de neputincioasa Ta făptură!” IIV, 718]

Faptul că adresarea lăuntrică înaintea lui Dumnezeu în timpul bolii nu mai este aceeaşi este urmarea

slăbiciunii. Cine îşi simte netrebnicia înaintea lui Dumnezeu, acela nu-şi îngăduie sentimente nedrepte nici în timpul bolii. [IV, 745]

Bolnavul are privilegiul că moartea, dacă îi este rânduit să vină, nu vine pe neaşteptate. În această privinţă bolnava are un avantaj din boală. Se poate gândi mult la ea şi se poate pregăti creştineşte pentru plecare. [V, 857]

Domnul tocmai de aceea trimite bolile, ca să ne aducem aminte de moarte, iar de la această amintire bolnavul să treacă să se îngrijească, în cele din urmă, şi de pregătirea pentru moarte. [V, 861]

Cum ceasurile vieţii nu sunt în mâinile noastre, iar gândurile lui Dumnezeu se află faţă de ale noastre ca cerul faţă de pământ, a avea în timpul bolii în minte plecarea nu este potrivnic nici lui Dumnezeu, nici nădejdilor noastre. [V, 881]

V-aţi trudit mult de dragul bolnavului şi aţi slăbit. Vă puteţi mângâia cu faptul că nu din vina dumneavoastră aţi slăbit. Domnul în mila Sa şi de dragul iubirii dumneavoastră de mamă şi pentru răbdarea faţă de cel ce vă ocărăşte va primi îngrijirea pe care i-aţi dat-o acestuia ca pe o îngrijire acordată Lui: *bolnav am fost* (Matei 25, 36). [V, 887]

Dacă tot mai sunteţi bolnav, îndurați. La patul de boală este treieriş. Cu cât mai multe sunt loviturile, cu atât mai multe grâne sunt bătute şi cu atât mai bogată este cantitatea de cereale treierată. Apoi, trebuie să puneţi grânele sub piatra de moară, după aceea făina în amestecul aluatului şi să o lăsaţi să crească, apoi să o coaceţi sub formă de pâini şi, în cele din urmă, să o puneţi pe masa lui Dumnezeu. [VI, 991]

De proprietatea curativă a artosului cu agheasmă mare am auzit şi eu. Totuşi fie voia Domnului. Dar medicamente de ce nu folosiţi?! Şi unele şi altele le puteţi folosi – şi pe cele dumnezeieşti, şi pe cele omeneşti… Şi în mijloacele omeneşti acţiunea curativă este de la Dumnezeu. Potrivit acestei credinţe şi cele omeneşti trec în cele dumnezeieşti… sau cele dumnezeieşti vin prin cele

omeneşti. [VI, 994]

Şi pe medici şi medicamentele tot Dumnezeu Le-a creat, nu pentru ca ele doar să existe, ci pentru ca de ele să se folosească cei bolnavi. Toate sunt de la El: El îngăduie să ne îmbolnăvim şi tot El ne înconjoară cu mijloace de vindecare. Dacă avem datoria de a păzi dumnezeiescul dar al vieţii, trebuie să ne şi tratăm atunci când suntem bolnavi. Putem să nu ne tratăm în aşteptarea că Dumnezeu ne va vindeca, însă acest lucru este foarte îndrăzneţ. Putem să nu ne tratăm pentru a exersa în răbdare, în devotamentul faţă de voia lui Dumnezeu, însă acest lucru este foarte înalt şi în acest timp fiecare „of!” va fi spre învinuirea noastră, căci potrivită este numai bucuria plină de recunoştinţă... [VI, 1012]

Există boli în vindecarea cărora Domnul pune oprelişti când vede că boala este mai necesară pentru mântuire decât sănătatea. Nu pot spune că acest lucru nu a avut loc în privinţa mea. [VI, 1018]

A ne trata nu este păcat şi faţă de acest lucru nici nu trebuie să existe vreo problemă. Însă faptul că mulţi nu s-au folosit de acest mijloc datorită credinţei şi pentru răbdare nu este lipsit de valoare. Trebuie numai ca apoi să şi răbdăm cu blândeţe pentru a nu ajunge la cârtire. Cârtirea este păcat. Cine nu simte curajul, precum facem noi toţi păcătoşii, mai bine să apeleze la doctori, aşteptând în acelaşi timp ajutor de la Dumnezeu; căci El îi învaţă pe doctori. [VII, 1080]

Bolnavii au avantajul că nu simt îndemnul de a fi în societate; stând acasă, vrând-nevrând se roagă lui Dumnezeu. [VIII, 1239]

Să se roage şi să-l ceară Domnului să-i înveţe pe doctori ca şi boala să o recunoască, şi medicamentele cuvenite să le prescrie corect. Căci Domnul vindecă. Doctorul este instrumentul Lui. [VIII, 1258]

223

Durerea de cap să o îndurați cu blândeţe. Ea arată că există Cineva care vă iubeşte şi care vă aminteşte despre Sine. [VIII, 1291]

Dacă simţiţi şi vedeţi că singur sunteţi vinovat, începeţi să vă căiţi şi să regretaţi înaintea lui Dumnezeu pentru faptul că nu aţi păzit darul sănătăţii, pe care El vi l-a dat. Iar apoi reduceţi totul la faptul că boala este de la Domnul, căci fiecare curs al împrejurărilor de la Domnul este şi nimic nu este întâmplător. Şi după aceea mulţumiţi-l iarăşi Domnului. Boala smereşte, înmoaie sufletul şi îi uşurează greutatea obişnuită datorată multelor griji. [VIII, 1298]

În timpul bolii învăţaţi smerenia, răbdarea, blândeţea şi recunoştinţa faţă de Dumnezeu. Faptul că vă vine nerăbdarea este un lucru omenesc. Când vine, trebuie să o alungaţi. De aceea şi există sentimentul greutăţii situaţiei, ca să răbdăm. Dacă nu se simte greutatea, nici răbdare nu există. Dar, când vine sentimentul greutăţii şi este însoţit de dorinţa de a o lepăda, atunci nu este niciun păcat. Este un sentiment firesc! Păcatul începe când în urma acestui sentiment sufletul se dedă nerăbdării şi începe să se aplece spre cârtire. A venit sentimentul, trebuie să-l alungaţi. Iar lui Dumnezeu să-l mulţumiţi. [Vm, 1343]

Liniştirea sufletească este un mare ajutor pentru însănătoşire. [VIII, 1350]

Ce înseamnă boala – acest lucru este mai bine să nu-l aprofundăm. Ea înseamnă mila lui Dumnezeu, nevăzută pentru noi, dar nu mai puţin lucrătoare. [VIII, 1351]

Homeopatia poate ajuta în toate bolile, dar trebuie să nimerească medicamentul potrivit. Şi îl poate nimeri după simptome sau după felul în care se manifestă boala. Prin homeopatie te poţi vindeca, fără să-l vezi pe doctor, prin intermediul corespondenţei. [VIII, 1402]

Durerea de cap… este cea mai puternică. De ce o aveţi… Nu cumva din cauza stomacului? Nu din cauza şederii în spaţiu închis? (Ieşiţi mai des la aer). Nu din cauza iritării nervilor prin neplăceri? Ultima nu se poate vindeca prin nimic, în afară de lăsarea desăvârşită în voia lui Dumnezeu… [VOI, 1412]

Mă întrebaţi cum să vă purtaţi faţă de boli. Să vă bucuraţi… de boli… şi să-l mulţumiţi lui Dumnezeu sincer:

căci toate sunt de la Dumnezeu şi toate sunt spre binele nostru. Dacă să vă trataţi? De ce să nu vă trataţi? Şi pe medici şi medicamentele tot Dumnezeu le-a făcut. Oare degeaba le-a făcut? Nu; ci pentru ca ele să vindece bolile. Evitarea medicului şi a medicamentelor este un reproş adus lui Dumnezeu. Puteţi să nu vă trataţi, hotărându-vă spre răbdare, dar trebuie să vă temeţi ca nu cumva să vi se strecoare încrederea prea mare în sine şi să ziceţi: „Să se trateze cei slabi, eu sunt puternic”. În urma unei asemenea păreri despre sine vine cârtirea. Mai bine este aşa: dacă a venit boala, să vă trataţi; dacă va trece durerea datorită medicamentelor, slavă lui Dumnezeu, iar dacă nu va trece, să răbdaţi şi lui Dumnezeu să-l mulţumiţi. [IX, 70]

Socotiţi că boala dumneavoastră este pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele săvârşite… Aşa este, chiar dacă nu întotdeauna se vede. Căci toate sunt de la Dumnezeu şi toate sunt spre binele nostru sufletesc şi veşnic. [XI, 3][9]

Credinţa

Căci Unul este Dumnezeu, Unul este şi Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni: *omul Hrisâos Iisus* (I Tim. 2, 5). Astfel trebuie să credem în Hristos Mântuitorul, Tainele să le primim, poruncile să le împlinim şi tot ceea ce conţine şi prescrie Sfânta Biserică. Cu Domnul este cel care este cu Biserica. Fiţi aşa, fără să aveţi păreri false, şi vă veţi afla pe calea mântuirii. [I, 89]

Faptul că nu toţi cred nu reduce însemnătatea credinţei. Trebuie să luăm aminte la cei care cred sincer şi la ceea ce li se dăruieşte prin credinţă. Credinţa creştină nu este un sistem de învăţătură, ci este chipul restaurării Dumnezeu-omului căzut în puterea morţii, al harului Duhului Sfânt. Luaţi ca exemplu pe cineva dintre cei ce merg după Domnul şi veţi vedea cum încetul cu încetul creşte cu duhul – şi devine mare pe lângă tot aspectul şters din exterior. Iată, părintele Serafim a fost un om simplu, neînvăţat, dar până unde a ajuns? Necredincioşilor mult-

9 Aici şi mai departe în seria XI, citatele sunt din cele trei scrisori ale preasfinţitului Teofan Zăvorâtul către K.N.B, / Vestitorul teologiei, 1900, Voi. 2, pp. 573-578.

învăţaţi le închidea gura cu un singur cuvânt. Ce putere! Şi viaţa lui ce fel era? Dar firea lui? Aşa îi prelucrează harul pe toţi cei care i se predau lui. [I, 135]

Principala nenorocire este atunci când se stinge flacăra din inimă… Vai, vai, vai! Ce nenorocire dacă se stinge! Staţi în vânt puternic. Dar cum să se stingă?! Voi înşivă aţi aprins-o? Nu. Nici a o aprinde iarăşi, de asemenea, nu este treaba voastră. Iar Cel care o aprinde nu este indulgent. îi cereţi şi îl rugaţi, iar El are un singur răspuns: „Am aprins-o o dată. De ce aţi stins-o?” Şi fie nu o aprinde deloc, fie, dacă o aprinde, îi dă de înţeles acest lucru stingătorului nerecunoscător. [II, 2621

Credinţa este tămăduitoarea sufletului, înaripată de nădejde şi încălzită de dragoste. [III, 466]

Credinţa că toate – şi mari, şi mici – sunt de la Dumnezeu ne învaţă să primim totul ca pe un bine, oricât de rău ar părea în exterior. Şi, dacă nu este simţit ca rău, nici frică nu provoacă. [IV, 567]

Atenţia f

Când atenţia este în Dumnezeu, atunci toate lucrurile în mod inevitabil merg dumnezeieşte. Cu atenţia faţă de Dumnezeu se află în strânsă legătură frica de Dumnezeu, care este izvorul a tot binele şi prigonitoarea a tot răul. Întărindu-se, ea formează o fire cucernică. Păstraţi această fire şi totul vă va merge bine. Când Dumnezeu vă dă acest lucru, şi vi-l dă atunci când îl căutaţi cu râvnă, nu vă veţi plânge că un stih a rămas nerostit sau o metanie nefăcută, căci atunci veţi avea ceea ce aţi căutat prin ostenelile rugăciunii. [I, 203]

Pentru ca mintea să rămână într-un singur loc în timpul rugăciunii, trebuie să o duceţi cu atenţia în inimă; căci, rămânând în cap, unde produce o grămadă de gânduri, nu izbuteşte să se concentreze asupra unui singur lucru… Când atenţia coboară în inimă, atrage acolo într-un singur punct toate puterile sufletului şi ale trupului… Şi reiese astfel că la început atenţia se păstrează în inimă prin încordarea voinţei; prin puterea sa atenţia naşte căldura în inimă. Iar căldura aceasta ţine apoi atenţia fără

încordare deosebită. După aceea ele se sprijină una pe cealaltă şi trebuie să rămână nedespărţite, căci împrăştierea atenţiei reduce căldura, iar reducerea căldurii slăbeşte atenţia. [II, 244]

Imaginaţia

Şi de acest lucru să aveţi grijă să existe mai puţine imagini în suflet şi mai multe gânduri şi sentimente. Imaginile sunt lucrarea imaginaţiei, ale forţei inferioare, necalificate de muncă şi întotdeauna stârnesc visarea. Aceasta din urmă nu poate fi potolită până când imaginaţia nu adună cu putere imagini în şir. Mijlocul pentru curmarea şirului de imagini este… rugăciunea minţii. Osteniţi-vă. Căci va veni momentul când veţi simţi că şirul *acesta* este precum curgerea de sânge a femeii din Evanghelie (Luca 8, 44). [IV, 705]

Vă temeţi de imagini? Trebuie să vă temeţi de imagini, dar nu de toate, ci numai de cele fanteziste şi, în acelaşi timp, de cele care se referă la fiinţa dumnezeiască, deoarece ea este nevăzută şi străină de orice expresivitate. Însă tot ceea ce se referă la făpturi este expresiv şi poate fi imaginat. Şi pe Domnul Mântuitorul, datorită lucrării Lui omeneşti, ni-L putem imagina. Mai trebuie ca în timpul rugăciunii să nu ţinem în minte imagini, ci, înfăţişându-ne înaintea Dumnezeului Celui nevăzut, să rostim către El vorbe cucernice. Acest lucru trebuie să-l căutăm şi să-l dobândim. [V, 907]

Să presupunem că există o diferenţă… că în munca intelectuală sunt necesare imaginile; ele şi există în Scriptură cu privire la Dumnezeu însuşi şi la toate lucrurile dumnezeieşti. Şi imaginaţia este o capacitate intelectuală – de cunoaştere. Imaginaţia este capacitatea de a forma şi de a păstra imaginile – este o capacitate de muncă necalificată… inferioară! De aceea nu trebuie să-i îngăduim să se arate cu imaginile sale într-o sferă înaltă, cum este rugăciunea… Activitatea contemplativă este înaltă, iar cea duhovnicească, ce se manifestă prin rugăciune, este şi mai înaltă… Cum să ajungă acolo imaginaţia… Iată ce i se cuvine: Prietene, cum ai intrat *aici*

fără haină de nuntă? (*Matei 22, 12*). [VII, 1063]

Armata

Soldaţii care luptă pentru lucrurile lui Dumnezeu merg pe calea muceniciei. Şi lupta noastră, într-adevăr, are loc pentru lucrul lui Dumnezeu. [V, 783]

Dumneavoastră sunteţi un viitor ostaş! Sarcina ostaşului este să vegheze şi întotdeauna să fie gata să intre în încăierare cu vrăjmaşul, fără să se cruţe pe sine şi fără să fie indulgent cu duşmanul. Acum, după curăţirea conştiinţei – după împărtăşirea cu Sfintele lui Hristos Taine – la starea obişnuită trebuie să vină însufleţirea. Pe ostaş însufleţirea îl face un torent puternic şi rapid, care nimiceşte totul în cale… [V, 834]

Asupra ostaşilor şi în timpul luptelor deseori Dumnezeu şi-a arătat binecuvântarea în chip vădit şi în Vechiul şi în Noul Testament. Şi noi câţi cneji avem proslăviţi cu moaşte?!… Cneji care, totuşi, au luptat. La Lavra Pecerska din Kiev în peşteri sunt moaşte ale ostaşilor. Ostaşii luptă din dragoste faţă de ai lor, ca aceştia să nu cadă în robia şi asuprirea vrăjmaşilor. Ce au făcut francezii în Rusia?!… Şi cum să nu luptăm cu ei… [IV, 924]

Viaţa de soldat te disciplinează, îţi face cunoştinţă cu sărăcia şi te învaţă răbdarea. Dar, desigur, totul depinde de soldatul însuşi. [VIII, 1255]

După părerea mea, cariera militară este cea mai bună. Intelectualitatea noastră aproape la tot pasul s-a pervertit. Judecătorii numai în acest lucru exersează, în a strâmba balanţele dreptăţii. Rămâne să trăiţi ca moşier, făcând în jur cât bine puteţi sau să mergeţi în armată…

229

Prostii veţi găsi şi în armată, însă tunurile le scot pe toate din cap şi acolo fiecare fără să vrea îl pomeneşte pe Dumnezeu şi se închină. [VIII, 1256]

Calea militară este cea mai bună – este curată, cinstită şi jertfelnică. [VIII, 1340]

Voinţa omului

Lepădarea de propria voinţă o putem săvârşi la

fiecare pas… Aceasta este o lucrare lăuntrică. Hotărâţi-vă – să nu lucraţi după trebuinţa trupului… spre plăcerea lui, dar nici din nevoie… şi veţi avea experienţa lepădării de propria voinţă la fiecare minut… Doar să nu vă tulburaţi din pricina eşecurilor… Lăsaţi-le să fie… numai să nu lepădaţi intenţia neîncetată de a lucra împotriva trupului şi în cele mari, şi în cele mici. [IV, 591]

Vrăjmaşul neamului omenesc şi lupta cu el

Fiecare are atât un Înger Păzitor cât şi un vrăjmaşispititor. Are, într-adevăr. Vrăjmaşul insuflă neîncetat ba gânduri, ba dorinţe după felul său. Nu înceta să te supraveghezi şi să te păzeşti, căci altfel vei cădea. El îţi întunecă şi îţi ameţeşte capul. Fiecare are un anumit vrăjmaş: unul îl are pe cel al poftei, altul pe cel al câştigului, altul pe cel al mândriei – cu diferite nuanţe… Vrăjmaşul este lângă noi nu pentru a i ne supune lui, ci pentru a lupta cu el şi prin luptă a lucra în noi binele, opus lui: în locul poftei, curăţia, în locul mândriei, smerenia…

Vrăjmaşul ţese vedenii deşarte. [I, 140]

De ce se spune că frica de vrăjmaşul este acolo unde nu trebuie să existe frică? Leacul împotriva acesteia este încrederea în corectitudinea lucrului săvârşit şi în potrivirea lui cu voia lui Dumnezeu… Şi cel mai mult este lăsarea noastră şi a tot ceea ce este al nostru în mâinile lui Dumnezeu. Fără acest devotament cu greu este posibilă moartea lăuntrică… [I, 189]

Ţineţi-vă bine în rânduielile vieţii trăite în Dumnezeu. Ţineţi-vă cu putere: nu închideţi ochii, ci uitaţi-vă cu agerime încoace şi încolo, căci vrăjmaşul nu doarme. El nu stă departe de voi, ci tot într-aici caută, să vă încurce cumva dacă se poate; însă harul lui Dumnezeu vă acoperă şi nu îi dă voie să se apropie… îndată ce harul dintr-un anumit motiv se depărtează, el se înfăţişează şi începe să urzească – izbăveşte-ne, Doamne! [III, 498]

Eu, după cât se pare, nu numai o dată v-am scris cum trebuie să întâmpinaţi atacurile vrăjmaşului. Îndată ce observaţi ceva rău, loviţi-l cu duşmănie, ură şi mânie. Este totuna cu a-l lovi în piept pe atacator. Apoi strigaţi către

Domnul, către Maica Domnului şi către Îngerul Păzitor după ajutor. Şi nu încetaţi să strigaţi până când nu va trece totul. Şi va trece. Niciodată nu va trece brusc, ci ceva mai târziu. Şi toată lucrarea vieţii lăuntrice constă în: a-l observa pe vrăjmaş, a-l lovi în piept şi a striga către Domnul. [IV, 625]

Îmbărbătaţi-vă! în faptul că vrăjmaşul vă atacă şi vă luptă, nu este păcat şi nu este păcat nici în faptul că aceste atacuri clatină sufletul şi îl tulbură. Şi una şi alta sunt lucrările răutăţii vrăjmaşului şi se întorc asupra capului lui. Iar vouă vă pregătesc cununi. [IV, 629]

Sufletele voastre trebuie să le mântuiţi. Vrăjmaşul, pierzătorul sufletelor prin râvna pentru mântuirea tuturor, lasă în pagubă sufletul celui căruia îi insuflă asemenea gânduri. Sfântul Antonie cel Mare căzuse odată pe gânduri cu privire la soarta oamenilor. Îngerul Domnului i s-a arătat şi i-a spus: „Antonie, fii atent la tine însuţi! Aceea nu este treaba ta!” [VIII, 1463]

Vişa în mănăstirea noastră este atâta linişte încât se cuvine să te minunezi. Este lucrarea stareţului nostru… El este un mare rugător… Şi, după cât se pare, a primit darul rugăciunii neîncetate. Mântuieşte-l, Doamne, şi zilele lui înmulţeşte-i-le. [V, 882]

Mie îmi este tare bine aici. Rânduielile de aici sunt cu adevărat monahiceşti. Printre fraţi există nevoitori puternici… Ca model avem un bătrân de 80 ani – niciodată nu stă jos în biserică şi îi bombăne pe alţii pentru lucrul acesta. Slujbele la noi ţin 8 – 10 ceasuri. Încep la ceasurile trei dimineaţa. Ultima este la ceasurile şapte seara. Cântarea este ca la Sarov. Dacă vă veţi găsi timp odată să veniţi aici, veţi vedea singuri şi atunci veţi hotărî dacă merită sau nu să vă sfârşiţi zilele aici. [VH, 1065]

Vişa poate fi schimbată numai pe împărăţia Cerurilor. [VIII, 1221]

Aţi simţit la Vişa că Maica Domnului ascultă degrabă rugăciunea voastră… şi slavă lui Dumnezeu! Poate că ochii Maicii Domnului s-au odihnit asupra voastră. De ce să nu gândim că ei au şi continuat să se odihnească asupra

voastră şi astfel veţi dobândi căldura liniştitoare de sub acoperământul Stăpânei! [VIII, 1306]

Vişa, Sarov sunt lăcaşurile lui Dumnezeu. Aici este aerul ceresc al lui Dumnezeu. [IX, 202]

Mânia

Supărarea, osândirea, neîngăduinţa, exigenţa… Toate acestea, desigur, nu sunt virtuţi şi reduc calitatea bună a firii voastre. De aceea trebuie eliminate de pe lista calităţilor voastre. Cum să faceţi acest lucru? Cereţi *şi vi se va da, căutaţi şi veţi afla* (Luca 11, 9). În primul rând: să nu daţi curs acestor porniri, ci, cum apar, aşa să le şi curmaţi şi să le înăbuşiţi ca acolo unde se nasc să şi rămână, fără să iasă în afară. În al doilea rând: după fiecare manifestare a acestor porniri să vă căiţi înaintea Domnului şi să vă curăţiţi inima. În al treilea rând: fiecare caz de acest fel să-l cercetaţi şi să scoateţi învăţăminte din el ca data următoare să ştiţi să evitaţi supărarea. Şi mai mult decât toate, ostenindu-vă astfel, să vă rugaţi: căci fără Domnul nimic nu veţi face aici. [I, 114]

Supărarea este un mare duşman. În ea, egoismul, rădăcina tuturor păcatelor, se vede şi se manifestă cu toată puterea lui. Trebuie să vă păziţi şi să vă rugaţi… [I, 189]

Desigur, nu este bine să vă supăraţi, însă când acest lucru este urmarea temperamentului, vinovăţia cuprinde aici numai acea parte în care conştiinţa se poartă cu indiferenţă faţă de aceste porniri. [II, 253]

Pornirea mâniei în cazul neplăcerilor trebuie alungată cu rugăciunea şi cu meditaţia de fiecare dată până la pieirea ei completă. Şi rău nu va fi, dar altfel va fi. [II, 310]

Supărarea şi mânia pe care le manifestaţi atunci când cineva vă tulbură momentele de singurătate nu sunt bune la nimic… Ele sunt rodul îngâmfării: nu îndrăzni să mă deranjezi. Atunci şi vrăjmaşul se priponeşte lângă voi. Hotărâţi-vă să nu vă dedaţi acestui simţământ. Ura şi supărarea sunt îngăduite numai atunci când obiectul lor sunt gândurile şi simţămintele rele. [III, 476]

Izbucnirile vă copleşesc… învăţaţi să nu le daţi curs,

ci, îndată ce apar, înăbuşiţi-le. Că vă ieşiţi din fire nu ar fi nimic, însă aici este tot egoismul sau omul păcătos. Rugaţi-vă şi adunaţi-vă singuri gândurile care ar putea fi apa pusă pe acest foc. Pomenirea lui Dumnezeu şi pomenirea morţii păstraţi-le. Aceste două gânduri sunt puterea a tot binele şi alungarea a tot răul…

Binevoiţi să vă limitaţi întotdeauna numai la explicaţiile blânde şi supuse, iar cearta să o scoateţi din vocabularul vostru. Pe lume nu există nimic din pricina căruia să vă puteţi certa serios, în afară de mântuirea sufletului. Repetaţi mai des cuvintele Domnului: *Ce-i va folosi omului, dacă va câştiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde*? (Matei 16, 26) … [III, 489]

Cu irascibilitatea cine să vă ajute să o scoateţi la capăt? Singuri trebuie să găsiţi mijlocul. Izbucnirea are loc atunci când cineva îşi permite să facă ceva împotriva voinţei voastre… a dorinţei… sau a poruncii voastre. [III, 490]

A nu rosti cuvinte mânioase este marea desăvârşire… La baza acesteia stă lipsa irascibilităţii inimii, căci ea, ca razele, se revarsă prin predarea sinelui în voia lui Dumnezeu, cu conştiinţa că Dumnezeu îngăduie neplăcerile pentru încercare şi să ne arate nouă cât de trainică este orientarea noastră lăuntrică bună… care ne şi obligă să ne purtăm în asemenea cazuri cu blândeţe, fiind încredinţaţi că Dumnezeu însuşi ne priveşte în această clipă. [III, 544]

Niciodată să nu vă îngăduiţi slăbiciunea de a scăpa ceva de pe limbă sau de a da curs pornirii care să arate că aveţi în suflet o oarecare dezordine… Acest lucru întotdeauna vă umileşte… şi vă arată că nu ştiţi să vă stăpâniţi… Când sufletul este pornit, îmblânziţi această pornire şi după aceea vorbiţi şi lucraţi; dar atât timp cât aveţi o tulburare, tăceţi… Câteva experienţe – poate, nu întru totul reuşite – vă conduc la cele reuşite… şi gata. [VIII, 1331]

Mândria

Mândria este cea mai vătămătoare patimă şi este cu

atât mai vătămătoare cu cât este mai curată în exterior. Faptul că bătrânii v-au vorbit despre mândrie încă din copilărie înseamnă că Dumnezeu voieşte să vă smeriţi şi este gata să vă dea smerenia dacă o căutaţi… Mândria este în sentimente, nu în atitudinea exterioară. [I, 88]

Binevoiţi mai mult decât orice să vă păziţi ca nu cumva să ajungeţi pe calea ce duce la mândrie şi să vă împotmoliţi pe ea. Primul pas pe această cale este autoaprecierea, sentimentul ascuns că eu sunt cineva, nu un nimeni; al doilea pas este îngâmfarea – sentimentul că eu nu numai că sunt cineva, dar sunt cineva important şi înaintea oamenilor, şi înaintea lui Dumnezeu. Dintre acestea două se naşte apoi toată grămada de gânduri şi sentimente mândre, care sunt cele mai potrivnice lui Dumnezeu. [III, 5181

Cuvintele supărătoare pentru ceilalţi provin dintr-o conştiinţă a boieriei. Conştiinţa boieriei este mândrie, un lucru foarte neplăcut lui Dumnezeu şi cel mai vătămător în viaţa morală. [VIII, 1228]

Mâhnirea

Mâhniţi-vă cu măsură. Parcurgeţi cu inima făgăduinţele luminoasei noastre credinţe şi câte revelaţii veţi găsi în ele spre alinarea necazurilor voastre! [I, 92]

Aveţi necaz după necaz… Ştiţi ce înseamnă aceasta? Că Dumnezeu îşi aminteşte de voi. Este neobişnuit să gândim aşa, dar aşa este. Şi şi-a adus aminte de voi nu cu mânie, ci cu milă. Voi vedeţi numai lipsurile şi pierderile, iar mila care se ascunde sub ele şi în ele nu o vedeţi. [III, 464]

Pe pământ sunt mai multe necazuri decât bucurii. Şi unele şi altele sunt trimise de Dumnezeu, fie pentru trezirea din adormirea morală, fie pentru curmarea nedreptăţilor şi a păcatelor, fie pentru curăţirea lor prin pocăinţă, fie pentru sporirea ascultării faţă de Dumnezeu, Care pe toate le orânduieşte, fie pentru a ne da prilejul să arătăm bărbăţie şi răbdare şi alte virtuţi înalte spre slava lui Dumnezeu. [III, 469]

Păcatul

Păcatele iertate şi nerepetate nu vor fi pomenite la judecată. [I, 34]

În legătură cu păcatele deja spovedite şi iertate să spuneţi: „Le-am făcut, dar m-am căit şi am dobândit iertare”. [I, 113]

Păcatul spovedit, udat cu lacrimi şi urât este şters din toate cărţile în care a fost scris – din cartea dreptăţii lui Dumnezeu, din cartea firii noastre, din cartea legăturilor noastre cu lumea văzută şi nevăzută. Astfel nu mai este pomenit la judecată. Având în vedere acest lucru, trebuie, fără să reducem sentimentul păcătoşeniei, să ne hrănim întotdeauna sufletul cu buna nădejde a mântuirii. Păcatele noastre Domnul le-a luat pe toate în trupul Său pe lemn şi acolo a rupt zapisul lor. [I, 118]

…În orice fel s-ar manifesta răul, îndată ce îl observaţi, trebuie să vă ridicaţi şi să luptaţi. Iată principalele metode de luptă: să-l simţiţi pe vrăjmaş în răutatea care se manifestă, să vă mâniaţi pe el şi să vă încordaţi să-l alungaţi, chemându-L pe Domnul Mântuitorul în ajutor, şi apoi să repetaţi aceste fapte până când răul va pieri şi sufletul se va linişti… Este nevoie de energie, bărbăţie şi răbdare. [I, 185]

Zdrobirea inimii şi mustrarea de sine fără milă întotdeauna trebuie să le avem în faţă, dar, cu toate acestea, nici măsura nu trebuie să o uităm. [I, 199]

Când v-aţi sculat din somnul păcatului, harul a lucrat în mod simţitor în voi şi nu v-a lăsat să observaţi ostenelile refacerii. Acum va fi altfel… Propria voastră osteneală trebuie să meargă înainte – fără compătimire, în chip despotic – şi harul îşi va arăta lucrarea când veţi fi istoviţi de trudă şi nu veţi şti ce să faceţi… [II, 354]

Iertarea păcatelor se dă nu pentru meritele noastre, ci din mila Iubitorului de oameni Dumnezeu, Care întotdeauna este gata să ierte, îndată ce omul se întoarce la El cu căinţa. Şi ne fac nevrednici de iertare nu mărimea şi mulţimea păcatelor, ci numai necăinţa. Îndată ce vă căiţi şi vă zdrobiţi inima, iertarea vă este rânduită în cer, iar în momentul spovedaniei această hotărâre cerească vă este

pronunţată. Domnul Mântuitorul a luat în Trupul Său pe cruce zapisul tuturor păcatelor tuturor oamenilor şi acolo l-a rupt. Aplicarea faţă de fiecare a acestei lucrări a nemărginitei milostiviri se săvârşeşte în Taina Pocăinţei şi este reală. Cel ce primeşte dezlegare de la părintele duhovnic stă fără vină înaintea feţei dreptăţii lui Dumnezeu.

Slăbirea încrederii în acest lucru şi sărăcirea nădejdii miluirii sunt provocate de vrăjmaşul nostru. Păcatele noastre fără insuflarea lui nu au loc. Din ele, el construieşte între noi şi Dumnezeu o barieră. Căinţa şi spovedania distrug această barieră. Cunoscând puterea acestei Taine, că ea nimiceşte toate eforturile şi demersurile lui săvârşite pentru pieirea celor ce păcătuiesc, vrăjmaşul se străduieşte prin toate mijloacele să curme efectul ei binefăcător şi fie ne îndepărtează cu totul de ea, fie ne insuflă neîncredere în puterea ei şi deznădejde cu privire la dobândirea iertării prin ea…

Sfântul Tihon [de Zadonsk] ne încredinţează că vrăjmaşul, când ne apleacă spre păcat, ne insuflă: nu te teme, Dumnezeu este milostiv; iar când izbuteşte să ne ducă la păcat, ne tulbură şi ne zăpăceşte sufletul cu frica, insuflându-ne: nu există mântuire pentru tine. [III, 387]

Domnul îşi întoarce faţa Sa de la păcătoşi atunci când ei păcătuiesc şi rămân în păcat, negândind să se îndrepte. Iar când se întorc la El cu căinţă şi cu dorinţa şi făgăduinţa de a se îndrepta şi se apucă de acest lucru, atunci Domnul îi lasă pe toţi drepţii şi se îndreaptă către păcătoşii care se întorc la El şi îi miluieşte. [III, 468]

Căderea rareori are loc dintr-odată. De obicei, ea începe cu gânduri, cu consimţiri uşoare şi încetineală în gândire… apoi mai mult şi mai mult… până la dorirea păcatului… după care căderea în păcat nu mai întârzie. [III, 477]

Unde sunt sufletele păcătoşilor care nu au izbutit să se îndrepte aici? într-un anumit loc, hotărât pentru ei de Dreptul Judecător. După moarte are loc judecata particulară, în care se hotărăşte soarta păcătoşilor. Însă

hotărârea definitivă cu privire la soarta lor se ia la înfricoşătoarea judecată de obşte. Până atunci ei doar aşteaptă acel moment înfricoşător… se îngrozesc şi suferă din această pricină…

Păcatele pot fi îndreptate prin faptele bune, opuse lor, sau prin căinţa corespunzătoare. [III, 479]

Păcatele voastre sunt mari, foarte mari. Dai" nu există păcat care să biruie milostivirea lui Dumnezeu. Iertarea păcatelor se dă nu pentru meritele noastre, ci din mila Iubitorului de oameni Dumnezeu, Care întotdeauna este gata să ierte îndată ce omul se întoarce la El cu căinţă. Şi ne fac nevrednici de iertare nu mărimea şi mulţimea păcatelor, ci numai necăinţa. [III, 481]

Păcatele sub acţiunea dezlegării părintelui duhovnic sunt iertate imediat. Însă urma lor rămâne în suflet şi ne chinuie. Pe măsura nevoinţelor în împotrivirea faţă de îndemnurile păcătoase urmele acestea se şterg, iar pe lângă aceasta se reduce şi chinul. Când urmele sunt şterse întru totul, atunci se sfârşeşte şi chinul. Sufletul va fi încredinţat de iertarea păcatelor. [III, 499J

Vă voi spune când începe păcătoşenia. Iată cum vine ispita: 1) ni se înfăţişează în minte ceva rău sau ochiul vede ceva şi ceea ce a văzut stârneşte gânduri rele! Aceasta este provocarea. Aici nu este niciun păcat, căci şi una şi alta se năpustesc fără să vrem. Dacă voi, îndată ce simţiţi ceva rău, vă împotriviţi lui şi vă îndreptaţi spre Domnul, faceţi ceea ce se cuvine – nevoinţă duhovnicească. Dar, dacă voi nu vă împotriviţi lui, ci începeţi să vă gândiţi şi iarăşi vă gândiţi, fără să vă împotriviţi şi fără să-l urâţi, fără să vă îndepărtaţi, atunci nu mai este bine. Sufletul vi s-a zdruncinat. Nici aici încă nu este niciun păcat, dar pasul spre păcat este făcut…

Însă, dacă cineva este prins de lucrul acela rău şi începe să se gândească la el şi se tot gândeşte, săvârşeşte al doilea act al căderii în păcat: 2) atenţia la gândul rău sau convorbirea cu el.

Nici aici încă nu este niciun păcat, precum am spus, ci i se pune început; 3) al treilea moment al căderii în

păcat – consimţirea la gândul cel rău; omului îi place să se gândească la rău şi chiar şi fapta îi place. Aici este mai mult din păcat, dar încă nu este păcatul. Este necurăţie.

Şi se întâmplă – consimţirea să izbucnească dintr-odată – involuntar; 4) al patrulea moment al căderii în păcat este înclinarea voinţei, dorinţa cea rea, chiar dacă nu este încă hotărâtoare. Aici este păcat, căci este un lucru voit. Sentimentele nu le poate omul întotdeauna stăpâni, însă dorinţele sunt în puterea noastră.

Toate acestea, totuşi, nu sunt adevăratul păcat, ci numai prefaţa lui; 5) al cincilea moment – acordul la păcat sau hotărârea de a păcătui. Aici este adevăratul păcat, dar numai lăuntric.

După acesta nu întârzie să apară nici 6) păcatul cu fapta… Şi aceasta este adevărata cădere, vătămarea sufletului, pierderea harului, căderea sub puterea vrăjmaşului.

Aşadar… alungaţi gândurile, fără să intraţi în discuţie cu ele, înăbuşiţi imediat consimţirea şi nimiciţi dorinţele… Aici este toată lupta… Şi se întâmplă ca gândul, consimţirea şi dorinţa – toate să se producă în acelaşi timp… Nu-i nimic… în cazul acesta toate sunt ca o provocare… Şi lupta pe toate le va alunga uşor. [IV, 629]

Consimţirea rămasă ne-alungată înseamnă acordul la necurăţie. Acordul este păcatul lăuntric, curăţit prin spovedanie. [IV, 661]

Sentimentul este păcătos atunci când omul îl încuviinţează, îl păstrează şi îl aţâţă; dar, când el pătrunde fără voie în suflet, sufletul nu îl vrea şi se încordează să-l împingă afară, nu este păcat, ci este lupta cea bună. Se întâmplă ca împreună cu sentimentul să apară dintr-odată şi consimţirea; iar sufletul, cum îl observă, se înarmează împotriva lui şi nu este niciun păcat aici. Consimţirea este păcat atunci când omul îi îngăduie să domnească în suflet, ştiind că este rea. Lucrarea cea păcătoasă se desfăşoară astfel: gândul, sentimentul şi consimţirea, încuviinţarea, hotărârea sau alegerea şi fapta. Cine alungă gândul… rămâne curat. Cu sentimentul şi consimţirea începe

păcătoşenia după măsura încuviinţării. Unde nu există încuviinţare, acolo nu este păcat. [VI, 970]

Răspuns bun va avea cel care, deşi înţelege că are multe păcate, totuşi are convingerea că pentru pocăinţă ele îi sunt iertate... Această convingere este limita ostenelilor pocăinţei pe pământ... [VI, 1034]

Binele

Fără Domnul niciun bine nu se înrădăcinează în inimă...

Niciun lucru care în esenţă este bun nu se înrădăcinează în noi fără El. Dacă este aşa, atunci trebuie să ne predăm Lui. Să nu încetăm, totuşi, nici nevoinţele, nici eforturile noastre, numai să nu ne punem nădejdea în ele, nici să aşteptăm ceva de la ele dacă Dumnezeu nu blagosloveşte. [I, 120]

Aceasta este legea – să ne împotrivim sinelui în ceea ce este rău şi să ne silim spre bine. Aceasta şi înseamnă cuvintele Domnului: *împărăţia cerurilor s-o ia prin străduinţă şi cei ce se silesc pun mâna pe ea* (Matei 11, 12). De aceea şi urmarea Domnului este un jug. [I, 187]

Bine face cel care îşi începe fiecare zi de parcă până atunci nu a făcut absolut nimic. Cine îşi uită binele săvârşit înainte este cel mai înţelept om. Să dea Dumnezeu să ne înţelepţim şi noi în acest sens. [IV, 726]

Binefacerea

Mai mult decât orice ajutaţi-i pe cei nevoiaşi. Pe oricine vine la voi cu lacrimi, nu-l lăsaţi să plece fără să-i uscaţi lacrimile. *Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui*. În mâna celui nevoiaş întotdeauna să vedeţi însăşi mâna Domnului, întinsă către voi. El însuşi a spus: Ceea ce veţi face lor, săracilor, Mie îmi veţi face... Ca inscripţie deasupra voastră să aveţi: în grija ta este săracul, orfanilor tu să le fii ajutător. [I, 89]

Există faptele milei şi mila inimii. Primele îşi capătă valoarea din ultima, dar sunt posibile şi fără ea, numai că atunci nu au valoare adevărată. [I, 114]

Binefacerea... Poruncile – regula, practica – sunt premergătoare; mai bine nu născocim fapte, ci le lucrăm

pe cele care ne stau înainte. [I, 185]

Săvârşiţi osteneli pentru binefacere… Acestea sunt cele mai grele şi mai alarmante osteneli chiar dacă întotdeauna sunt însoţite de mângâiere profundă. Despre anumite vopsele se spune că atât de bine şi de adânc intră în lucrul vopsit încât rămân pentru totdeauna… Aşa ne vopseşte binefacerea sufletul! în ea mai mult decât orice se reflectă lumina asemănării cu Dumnezeu. [II, 300] Căci a sluji unul altuia este lucrul lui Dumnezeu. De aceea poate fi şi săvârşit după Dumnezeu, spre a-l face Lui pe plac. [III, 432]

Duhul care arde cu râvnă pentru binefacere spre slava lui Dumnezeu este principalul. Când acesta există, înseamnă că există viaţă. Ea poate duce şi la rămânerea tăcută în Dumnezeu dacă Dumnezeu blagosloveşte. [IV, 709]

Nu uitaţi binefacerile şi mila lui Dumnezeu vă va adumbri. [V, 761]

Căci în noi Domnul a pus toate virtuţile. Ele se şi cer afară îndată ce ne aflăm în acea stare sufletească la care se referă zicala: astăzi omul este în duh… adică este gata spre tot binele, iar apoi se stârneşte ceva înăuntru sau vine ceva din afară… Şi omul este de nerecunoscut. Dar şi atunci poate fi scuturat ca o cuvertură… Când râvna pentru mântuirea voastră este vie şi puternică, păziţi acest tezaur, căci el este mai preţios decât toată lumea. [VI, 978]

Duhul şi sufletul omului

Orice ai începe să chibzuieşti – întotdeauna vei ajunge la concluzia că omul este înzestrat cu duh, a cărui viaţă adevărată este viaţa în Dumnezeu. Numai în El îşi găseşte liniştea, în El este raiul lui şi pământul făgăduinţei. [I, 140]

Ce este mai important la om – trupul sau sufletul? Sufletul este mai important. Când sufletul este viu, şi omul este viu. Iar când omul moare, ce moare: sufletul sau trupul? Trupul; iar sufletul rămâne viu. [I, 177]

Noi avem două greutăţi – duhul şi trupul; una o îngreuiază pe cealaltă. Trupul – spre pieire; duhul – spre

mântuire… Iar acest lucru se referă şi la hrană, şi la somn, şi la celelalte privilegii. Faceţi ca trupul să simtă că peste el se află o mână grea, îndată ce trupul slăbeşte, sentimentul duhovnicesc învie. Foarte mult în această privinţă contează să nu-i daţi voie să se prăbuşească, să-i ţineţi în rânduială toate mădularele prin încordarea interioară a muşchilor. Acest lucru sprijină cu putere vioiciunea duhului şi ajută sufletul să stea în stare de veghe. [I, 185]

Există spiritualitate şi materialitate care sunt fireşti şi există spiritualitate şi materialitate care nu sunt fireşti. Cele din urmă se exprimă în întregime prin patimi. Stingând şi dezrădăcinând patimile, veţi purifica spiritualitatea şi materialitatea şi le veţi întoarce la rangul lor firesc. Atunci ele se vor înduhovnici. Toate acestea le rânduieşte harul lui Dumnezeu, pe lângă eforturile noastre. Principalul este să nu ne plângem… [II, 291]

Duhul nostru se reînnoieşte prin harul lui Dumnezeu în puterea de a sta împotriva atracţiilor faţă de pământ din partea sufletului şi a trupului. El este deja reînnoit în creştini. Însă neatenţia faţă de el şi faţă de lucrarea lui face ca cele pământeşti să izbutească să ne atragă şi, ca o negură, să întunece cerul. Cel mai bun mijloc pentru a întări duhul în lupta lui cu sufletul şi cu trupul atunci când au atracţii faţă de cele pământeşti este amintirea despre ieşirea sufletului şi despre judecata care urmează după aceea şi despre hotărârea în ceea ce priveşte soarta noastră. [II, 344]

Noi toţi, potrivit cu menirea noastră, trebuie să fim temple, aşa cum ne învaţă Sfântul Apostol Pavel; *Nu ştiţi, oare, că voi sunteţi templu al lui Dumnezeu, şi nu numai aceasta afirmă, ci şi că Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi*? (I Cor. 3, 16). Mirenii, trăind în deşertăciuni, uită lucrul acesta ori îl înăbuşă în ei, iar călugării şi călugăriţele tocmai de aceea încep un mod aparte de viaţă, pentru a adeveri această definiţie apostolească referitoare la noi…

Şi veţi deveni templul unde locuieşte Dumnezeu…

Zidurile acestui templu al vostru le reprezintă răbdarea, altarul este inima recunoscătoare faţă de Dumnezeu, cântările sunt toate simţămintele religioase faţă de Dumnezeu: credinţa, nădejdea, lăsarea în voia Lui cea sfântă şi toată rugăciunea; dirijorul acestui cor este duhul cel înţelept care ordonează cântările şi le interpretează în continuă meditaţie dumnezeiască… [II, 368]

Aflarea sufletului cu Domnul sau şederea sufletului cu Domnul, în care se află toată esenţa lucrării lăuntrice, nu depinde de noi. Domnul cercetează sufletul, iar el este cu Domnul şi umblă înaintea Lui şi este încălzit de El. Îndată ce Domnul pleacă, sufletul rămâne pustiu şi nu stă deloc în puterea lui să-L întoarcă la sine pe Cercetătorul sufletelor. Domnul pleacă, încercând sufletul, dar se întâmplă să plece, pedepsindu-l, nu pentru lucruri exterioare, ci pentru ceva primit de suflet înăuntru. Domnul pleacă, încercând sufletul, dar când acesta strigă, EI Se întoarce imediat. Iar când pleacă pedepsind sufletul, nu se întoarce până când acesta nu-şi conştientizează păcatul, şi nu se căieşte, şi nu plânge, şi nu îşi duce canonul. [III, 506]

Frica de Dumnezeu, smerenia, atenţia faţă de sine şi faţă de Domnul, râvna nestinsă pentru mântuire, lipsa văicărelilor şi celelalte asemănătoare lor sunt semnele sigure ale faptului că sufletul este viu şi că harul lui Dumnezeu este cu el. [III, 521]

Cum este sufletul vostru? Dacă nu vă clătinaţi în credinţă şi păstraţi în suflet dorinţa puternică şi căutarea mântuirii, atunci, fără îndoială, sufletul vostru se află de partea luminii… [IV, 663]

Trebuie să hrăniţi sufletul cu adevărul, făcându-vă în fiecare zi timp pentru adâncirea prin rugăciune în tainele creştinismului… Tot ce trebuie este ca adevărul să fie primit de inimă, să o umple pe aceasta şi să o aprindă. Acestea înseamnă că sufletul gustă adevărul; iar dacă îl gustă, atunci se şi hrăneşte cu el. [IV, 706]

Cine să se îngrijească de sufletul vostru în afară de voi înşivă? Faceţi seara o analiză a mişcărilor zilnice ale

inimii şi judecaţi-vă cu asprime. Pentru greşeli daţi-vă amendă şi plătiţi-o. [IV, 714]

Sufletul care nu este încercat de necazuri nu este bun de nimic…

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că el trupul] pe pământ este sufletesc, deoarece este însufleţit numai de suflet. Iar după înviere va fi duhovnicesc, deoarece va fi locaşul nu numai al sufletului singur, ci al sufletului care va fi plin de Duhul. Şi pe pământ, spune el, sufletul II are pe Duhul, însă El nu este întotdeauna prezent în suflet, deoarece uneori este alungat de gândurile, sentimentele şi faptele necurate; dar acolo El va umple tot sufletul. Apoi Sfântul Ioan Gură de Aur adaugă: trupul poate fi numit duhovnicesc după înviere pentru că va fi mai uşor, mai subţire, mai sprinten, [IV, 745]

Dumnezeu judecă sufletul după ceea ce stă în puterea lui să facă, nu după ceea ce nu stă în puterea lui. Păstraţi în inimă intenţia de a nu vă depărta de Domnul şi El va primi acest lucru ca pe o faptă. [IV, 746]

Eu, aşadar, păstrez gândul că, de vreme ce sufletul se tulbură din pricina tulburării trupului lui, duhul rămâne întreg şi se maturizează, devine mai profund decât conştiinţa, din ce în ce mai profund în direcţia aceea în care l-a găsit tulburarea. [IV, 753]

Este bine că sufletul este receptiv, dar trebuie să aibă măsură. [V, 772]

Căci duhul este osârduitor, dar trupul neputincios (Matei 26, 41). Însă se întâmplă ca, atunci când duhul este osârduitor, neputinţa trupului să nu aibă influenţă puternică. Duhul osârduitor este râvna pentru mântuire – puterea fundamentală care lucrează mântuirea noastră prin ceea ce se cere din partea noastră. [V, 815]

Transformările în duh sunt soarta noastră comună. Trebuie să răbdăm, lăsând soarta noastră în mâinile lui Dumnezeu. De un singur lucru să avem grijă – să fim întotdeauna cu Domnul. În toate cazurile să ne adresăm direct Lui. Lui să-i descoperim greutăţile sufletului nostru şi să ne rugăm să ne izbăvească după cum voieşte. [V, 865]

…Fără pomenirea lui Dumnezeu, fără frica de Dumnezeu, fără sentimentul faţă de Dumnezeu nu putem face sufletul mulţumit. [V, 901]

Putem crede (şi eu aşa cred) că sufletul şi îngerii sunt duhovniceşti în esenţă, dar sunt îmbrăcaţi în trup subţire, eteric, dar ca ei să fie trupeşti în esenţă, acest lucru nu-l putem crede. [V, 909]

Îmi scrieţi că aţi cumpărat cartea *Sufletul şi îngerul – nu trup, ci duh*.

— Foarte bine!… Aici este exprimat un adevăr direct, însă există persoane care susţin o minciună opusă acestui adevăr destul de primejdioasă: căci, dacă sufletul este trup, atunci pentru ce să ne înfrânăm de la cele trupeşti? Mănâncă, *bea*, *veseleşte-te* (Luca 12, 19) [V, 921]

Gândul că, atunci când cineva se înfăţişează viu şi stă înaintea ochiului minţii înseamnă că cere să se roage, este un gând adevărat… Şi este bine să facem aşa… Există o comuniune a sufletelor; şi sufletul îi dă de veste sufletului. [VI, 965]

Există şi aici, pe pământ, manifestarea consimţirii sufletelor, potrivit căreia sufletul îi dă de veste sufletului, după cum spune proverbul. Activităţi reciproce asemănătoare acestora putem admite şi între cei vii şi cei morţi, sau cei răposaţi. În scrisorile despre „Ce este viaţa duhovnicească” se arată elementul universal – eterul. Datorită lui activităţile reciproce ale sufletelor se pot desfăşura precum curentul electric prin sârma de telegraf. Aparatul telegrafic aici este inima… [VI, 975]

Când se uneşte sufletul cu trupul? în momentul zămislirii. [VI, 1034]

Unde se află sufletele până la naştere?! Sufletele nu preexistă. Şi cum încep ele să existe, nu ştiu.

Sufletul nu de la trup are existenţa, ci o primeşte împreună cu trupul pentru a vieţui cu trupul. Iar moartea vine să-i despartă. Şi este de mirare cum va trăi sufletul fără trup, obişnuit fiind să trăiască cu trupul. Despărţirea sufletului de trup este o pedeapsă şi ea trebuie să fie simţită. Sfinţii, din pricina legăturii strânse cu Domnul, ori

simt prea puţin, ori nu simt deloc această stare neplăcută. [VIII, 1221]

Seara trebuie să curăţim sufletul de toate lucrurile şi să le desfiinţăm, ca el să rămână gol numai cu Domnul. Şi aşa să mergem la culcare. Fără să facem acest lucru să nu mergem la culcare, ci să ne ostenim să ajungem acolo. [VÜI, 1456]

Nenorocirea noastră nu rareori de aici vine, din faptul că, atunci când terminăm un lucru şi nu avem altul de făcut ori nu avem tragere de inimă spre el, lăsăm sufletul să petreacă şi să se odihnească, fără să-l menţinem cu stricteţe asupra unui lucru... De aici sufletul petrecăreţ deseori se înfige la lucruri rele, care au ecou înăuntru. Şi iată lupta, cauzată fără voie de neatenţie. Ca să evităm această luptă, cel mai bun mijloc este să începem imediat rugăciunea lui Iisus... Ceea ce vă şi propun să faceţi. [X, 244][10]

Viaţa duhovnicească

Să aveţi totdeauna în suflet pomenirea lui Dumnezeu şi pomenirea morţii... Păstraţi duhul căinţei, inima înfrântă şi smerită... Fiţi ascultători, iubiţi tăcerea... Nu vă petreceţi timpul în zadar. [I, 43]

Lupta duhovnicească... Lupta care duce la a trăi întotdeauna în pace adâncă şi cu Dumnezeu, şi cu oamenii, şi cu noi înşine. [I, 53]

În fiecare neputinţă sufletească trebuie să vă îndreptaţi imediat cu rugăciune către Domnul, cerându-l să vă vindece. Apoi, întrebuinţând şi mijloacele care depind de voi şi propriile eforturi, aşteptaţi ajutorul de sus şi Domnul vă va trimite ajutor la timp şi vă va vindeca. [I, 120]

Rodul final [al rugăciunii] este formarea sentimentului faţă de Dumnezeu, care este nedespărţit de

---

10 A ici şi mai departe în seria X citatele sunt date de Ieromonah Gheorghie (Tertâşnikov). Scrisorile episcopului Teofan către diferite persoane, scrisori care nu au intrat în ediţia a VIII-a, Scrisorile persoanelor duhovniceşti către episcopul Teofan. Zagorsk, 1973 (Dactilografiere).

rugăciunea neîncetată sau este totuna cu ea. Aici se află legătura vie cu Dumnezeu – ţelul vieţii duhovniceşti. [I, 192]

În afară de neîndurarea faţă de sine, cei mai puternici stimulenţi duhovniceşti sunt şederea cu atenţie în prezenta lui Dumnezeu şi aşteptarea neîncetată a morţii. [I, 196]

A începe din nou – aceasta este legea vieţii duhovniceşti. Fiecare zi trebuie să o socotim prima zi din viaţă trăită în frica de Dumnezeu, uitând toate cele din urmă, în afara păcatelor, pentru care întotdeauna trebuie să ne căim, [II, 331]

Viaţa duhovnicească nu se supune necondiţionat influenţei mediului extern şi poate înflori în orice loc şi în orice situaţie, căci ea în structura lăuntrică şi înaintea celor din afară nu se pleacă, ci, dimpotrivă, le stăpâneşte şi le îndrumă. [III, 385]

Dacă puteţi, pe cât puteţi, ascundeţi-vă faptele vieţii duhovniceşti şi nici la vedere, nici în discuţii, nici în alte condiţii nu le dezvăluiţi, ci lucraţi simplu… Numai de vorbăria deşartă să fugiţi. [III, 4881

Frica de Dumnezeu şi evlavia înaintea măreţiei Lui nedescrise păstraţi-le întotdeauna şi aprindeţi-le în voi şi pe lângă acestea să aveţi inima înfrântă şi smerită. Credinţa tare păstraţi-o şi nădejdea nebiruită. Smeriţi-vă înaintea tuturor şi pe ceilalţi mai presus de voi să-i consideraţi. Tăcerea s-o iubiţi şi să vă însinguraţi, pe cât puteţi, ca să fiţi în unire cu Domnul. Atunci El însuşi. Se va face pentru voi călăuzitor şi învăţător şi alte persoane pentru aceste lucruri nu vă vor mai trebui. [III, 497]

…Lucrarea lăuntrică nu are preţ şi nimic nu trebuie să preferaţi înaintea ei. [III, 506]

Căci principalul este să umblaţi înaintea lui Dumnezeu sau sub ochii lui Dumnezeu cu conştiinţa că Dumnezeu. Se uită la voi, la sufletul vostru, în inima voastră şi că vede acolo tot. Conştiinţa aceasta este cea mai puternică pârghie în mişcarea vieţii duhovniceşti lăuntrice. [IV, 598]

Bucuria nu vine dinafară, ci din întreaga alcătuire moral-religioasă. Pentru noi, creştinii, ea se naşte prin mărturisirea marilor bunuri începând cu naşterea Fiului lui Dumnezeu cu trup, în care a luat firea noastră, şi creşte şi se întăreşte prin rămânerea în rânduielile înfierii, care are loc faţă de Dumnezeu prin îmbrăcarea în Hristos Domnul în chip tainic la botez sau în spovedanie şi în mod activ în viaţă… Domnul a primit trupul nostru din sângiuiri feciorelnice. De vreme ce noi, în virtutea orânduirii mântuirii de către Fiul lui Dumnezeu întrupat, una suntem cu Domnul, trăsătura distinctivă a caracterului nostru creştin a devenit fecioria – fecioria în gânduri şi în simţăminte şi în starea trupului. Plăcerea trupească a devenit negarea creştinismului înăuntrul nostru. Şi nimic nu copleşeşte aşa bucuria duhovnicească acum… ca această plăcere. Iar vrăjmaşul ne şopteşte că aceasta nu este nimic. [IV, 633]

Puneţi-vă măsură: atunci când vă aflaţi în deplină nemulţumire de sine, sunteţi în bună rânduială; îndată ce vă vine un sentiment cât de mic al mulţumirii de sine şi începeţi să vă apreciaţi pe voi, să ştiţi că nu sunteţi în starea obişnuită şi să începeţi să vă mustraţi. Pentru Domnul să nu uitaţi acest punct. [IV, 703]

Izbânda în viaţa duhovnicească este arătată de conştiinţa tot mai mare a nimicniciei noastre în sensul deplin al acestui cuvânt, fără nicio limitare; astfel că, îndată ce ni se acordă preţuire în orice privinţă ni s-ar acorda, lucrarea merge prost. Şi este primejdios. Vrăjmaşul se aşază lângă noi şi începe să ne păcălească, iar atunci aruncă plasa şi ne putem împiedica. Sufletul care îşi acordă valoare este întocmai ca cioara vopsită în alb. [IV, 705]

Cu cât mai păcătoşi vă veţi simţi, cu atât mai dreaptă calea voastră va fi. Însă trebuie să ajungeţi acolo încât sentimentul păcătoşeniei voastre să vină în chip natural din adâncul sufletului, nu să fie insuflat dinafară de cugetul vostru sau de cuvintele altora. [IV, 707]

…Se vede dorinţa voastră puternică de a vă îndrepta

în toate – şi în cele mici, şi în cele mari. Domnul să păzească în voi această râvnă. Ea este rădăcina şi izvorul întregii vieţi duhovniceşti a omului. Fugiţi de încrederea prea mare în sine şi de nădejdea în oameni. Toată durerea voastră să i-o încredinţaţi Domnului cu tot sufletul. Şi El, Care nimic nu doreşte aşa cum doreşte mântuirea sufletului, vă va învăţa şi vă va îndruma şi putere vă va da să urmaţi îndemnurile Lui. Rugăciunea este suflarea vieţii duhovniceşti, precum simţiţi şi voi singuri. De aceea nici nu are rost să mai vorbim… Rugaţi-vă cu râvnă. Rugaţi-vă neîncetat: Domnul este aproape şi ajutorul Lui este aproape… în fiecare clipă. [V, 797]

Pentru viaţa lăuntrică mediul extern favorabil este folositor, dar nu este necesar în mod necondiţionat. [V, 804]

Ardeţi de dorinţa iluminării duhovniceşti. Ea vine de la sine atunci când omul merge pe calea vieţii duhovniceşti şi în măsura în care sunt îndeplinite cerinţele acestei vieţi, se dobândesc şi roadele, iar apoi vine şi iluminarea… Ne-am făcut multe griji pentru izbânda în viaţa duhovnicească… Iar lucrul acesta se săvârşeşte foarte simplu. Trebuie să împlântăm mai adânc rădăcina ei. Rădăcina este frica de Dumnezeu! Când aceasta vine, pe toate le orânduieşte bine, totul ne învaţă… Pentru ea să vă rugaţi… şi pe ea cu chibzuinţa voastră să vă străduiţi să o dezvoltaţi. [V, 837]

Izvorul, hrănitorul şi săvârşitorul vieţii duhovniceşti este Hristos Domnul, Care, în nespusa Sa milă, binevoieşte să intre în strânsă legătură cu cei ce se împărtăşesc cu vrednicie de preacuratul Lui trup. În acest timp El îi şi poate spune sufletului: „Mântuirea ta sunt Eu!” Luaţi aminte! însă trebuie să ne apropiem de El cu sentimentul că pierim şi nu avem pe ce să ne sprijinim. [V, 844]

Stările înalte de rugăciune sunt numai ca nişte vizite ale lui Dumnezeu. [V, 883]

Însă întotdeauna trebuie să ne amintim şi să simţim că izbânda în viaţa duhovnicească şi în toate manifestările ei este rodul harului lui Dumnezeu. Viaţa duhovnicească

toată este de la Preasfântul Duh al lui Dumnezeu. Noi avem şi duhul nostru, dar este neputincios. El capătă putere atunci când este umbrit de har. [V, 895]

Principalele sunt frica de Dumnezeu şi duhul umilit… Căldura şi dulceaţa sunt bune în lucrarea duhovnicească, însă nu cu ele trebuie să determinăm valoarea faptelor duhovniceşti. [V, 902]

Păstraţi amintirea lui Dumnezeu şi amintirea morţii. Datorită lor frica de Dumnezeu va fi mai puternică. Din frică vin atenţia faţă de sine şi faţă de toate faptele, gândurile şi simţămintele noastre. Din această atenţie ia naştere viaţa cucernică trăită în trezvie. Datorită ei are loc înăbuşirea patimilor. De aici vine curăţia. Din curăţie vine aflarea cu Dumnezeu, nu numai cu cugetul, dar şi cu sentimentul. [V, 903]

Mă întrebaţi: „Ce trebuie să facem când înăuntru suntem împărţiţi în două?” în primul rând, să ştiţi că acest lucru nu este ceva rău, ci este o întorsătură obişnuită a vieţii duhovniceşti. Când duhul nostru sub influenţa harului se trezeşte, atunci se îndreaptă spre Dumnezeu şi pe toate le îndreaptă într-acolo. Firea egoistă, însă, şi după aceea tot mai rămâne şi îşi exprimă drepturile ei, atrăgând după vechiul obicei la sine şi sentimentul şi voinţa. De aceea toţi simt precum apostolul: *Găsesc deci în mine, care voiesc să fac bine, legea că răul este legat de mine* (Rom. 7, 21). Iată împărţirea în două. Ce trebuie să facem aici? întotdeauna să aprobăm latura duhului, iar cerinţele omului trupesc şi egoist să le alungăm, să le înăbuşim. În acestea constă lupta duhovnicească. Ea este scurtă… îndată ce observaţi înăuntru o mişcare potrivnică duhului… să o respingeţi cu inima, să loviţi cu ură această mişcare şi tot atunci să vă adresaţi Domnului în rugăciune şi El vă va ajuta. Lepădarea sinceră a răului şi rugăciunea sinceră către Domnul întotdeauna învinge şi curmă împărţirea în două a omului lăuntric… [VI, 958]

Nesimţirea naşte nepăsarea şi din una şi din cealaltă capătă putere uitarea. Acestea trei alcătuiesc deplina paralizie sufletească. [VI, 971]

Principalul este să ne sălăşluim în inimă înaintea feţei lui Dumnezeu şi să stăm aşa cu perseverenţă. Când facem acest lucru, toate celelalte vin de la sine. În rândul schimbărilor duhovniceşti în inimă, cea mai bună este atracţia dinăuntru... pentru împreună-aflarea cu Domnul. Atunci toate cele exterioare se depărtează: rămân Dumnezeu în suflet şi sufletul în Dumnezeu... [VI, 988]... Moartea nu curmă cursul vieţii duhovniceşti. [VI.
992]

Cel mai bine ar fi dacă aţi uita cu totul de voi înşivă şi aţi avea în minte numai cum să nu-L mâniaţi pe Dumnezeu prin ceva neplăcut Lui în gânduri, cuvinte şi fapte. Dacă nu vă veţi păzi şi veţi acorda multă atenţie vorbelor şi privirilor oamenilor, atunci veţi face din voi (iertaţi-mă) un buboi foarte sensibil chiar şi la mişcarea aerului, nu numai la atingere. Fiţi atenţi la aceasta. Iată care este măsura: cine este smerit, acela nu poate vedea că cineva se poartă cu el mai prejos decât valoarea lui; căci el se socoteşte pe sine atât de mic încât nimeni nu se poate purta cu el mai prejos decât se socoteşte el, oricât s-ar strădui. În aceasta constă înţelepciunea! [VIII, 12341

Pe limbă să vă fie rugăciunea lui Iisus, în minte, vederea Domnului înaintea voastră, în inimă, dorinţa arzătoare de Dumnezeu sau unirea cu Domnul. Când toate acestea vor fi permanente, Domnul, văzând cum vă siliţi, vă va da cele cerute. [VIII, 1338]

Ce este cugetul biruitor? Când cineva se întoarce la Dumnezeu, atunci ia naştere lupta: iubirea de sine şi lumea, pe de o parte, iar adevărurile lui Dumnezeu, de cealaltă parte. Omul cercetează aceste adevăruri şi biruie egoismul şi lumea, însă dintre aceste adevăruri nu toate îi influenţează la fel pe toţi: pe unul îl influenţează mai mult un adevăr, pe altul alt adevăr. Dar pentru fiecare există printre ele un adevăr care, îndată ce ajunge în conştiinţă, îl înclină pe om de partea lui Dumnezeu. Adevărul acesta în prima luptă obţine biruinţa şi în luptele personale, de asemenea, îi alungă pe vrăjmaşi. [VIII, 1344]

Ceea ce împiedică alcătuirea lăuntrică, sub nicio

formă nu trebuie să îngăduiţi. Iată, tocmai de aceea trebuie să aveţi un stareţ. Cel mai bine este să aveţi un duhovnic. Orice întâmpinaţi, imediat îl întrebaţi. Şi conştiinţa va fi împăcată. Altfel pe bună dreptate vă va sâcâi. [VIII, 1454] în întrebuinţarea hranei să reduceţi puţin măsura, la fel şi în privinţa somnului să faceţi. Cum va fi – veţi vedea singuri. Nu trebuie să vă legaţi, ci să lucraţi liber, uneori aşa, alteori altfel, un singur lucru având în vedere – să nu faceţi pe plac trupului şi prin nimic să nu vă satisfaceţi egoismul. Şi puteţi dormi sau priveghea, de asemenea, în chip diferit, având o singură măsură: să nu adormiţi profund. [VIII, 1458]

Pomenirea lui Dumnezeu, pomenirea morţii, duhul umilit… şi lipirea cu durere de Dumnezeu: „O, Doamne, mântuieşte-mă! O, Doamne, ajută-mă degrab!” Aceasta este calea cea dreaptă! Nu al meu este acest cuvânt, ci al tuturor stareţilor care au cercetat direct acest lucru. Cine ajunge pe această cale, acela nu are de ce să ofteze. [IX, 67]

Prin nimic material şi trupesc nu puteţi dobândi cele duhovniceşti. Mai degrabă trebuie să apelaţi la meditaţia dumnezeiască şi să cugetaţi la însuşirile, lucrurile şi tainele lui Dumnezeu. Dacă acest lucru este greu, rostiţi anumite rugăciuni din memorie sau un psalm sau o rugăciune proprie potrivit stării voastre, căci Domnul vă este aproape. Şi acest lucru va îndrepta mai sigur starea voastră, dacă ea, într-adevăr, nu este bună. [IX, 69]

Cea mai bună dintre toate chemările este aceasta: *Doamne Iisuse Hristoase*, *Fiul lui Dumnezeu*, *miluieşte-mă pe mine*, *păcătosul*! Faceţi aşa şi veţi avea rugăciunea minţii. Însă nenorocirea noastră constă în faptul că ne fug gândurile şi după ele fuge şi atenţia şi mintea începe să rătăcească în afară şi nu ştie încotro merge. Rugăciunea încetează chiar dacă stăm la rugăciune. Ce să facem, aşadar? Nu văd nicăieri nicio indicaţie; un singur lucru spun toţi: când te dezmeticeşti, întoarce-te iarăşi în inimă şi începe iarăşi să strigi din inimă şi strigă şi pentru ca mintea să nu mai fugă în afară. Dacă mintea fuge iarăşi,

iarăşi întoarce-o şi iarăşi începe să strigi şi tot aşa… Ce va reieşi? Se va sfârşi, oare, fuga aceasta? Ar trebui să se sfârşească, însă nici eu, nici voi tot nu izbutim să facem acest lucru.

Eu cred că, dacă adăugăm la această luptă mustrarea de sine şi cererea trezviei de la Domnul, atunci Domnul, văzând căutarea noastră răbdătoare şi dorinţa sinceră de trezvie, ne va da după mila Sa. Trezvia este darul harului şi singuri nu putem ajunge la ea, ci trebuie numai să ne ostenim în căutarea ei şi să-L rugăm pe Domnul pentru ea în aşteptarea apropierii lui Dumnezeu. Cum să căutăm? Observaţi că, atunci când în inimă există simţământ, atenţia nu pleacă din inimă; de aceea conchid că, dacă vom proceda astfel încât să ne apucăm de rugăciunea minţii, nu altfel decât deşteptând mai întâi în inimă un anumit sentiment sfânt, atunci atenţia nu va mai pleca din inimă, iar împreună cu atenţia vor fi acolo mintea şi rugăciunea minţii. Încercaţi acest lucru şi poate că lucrurile vor merge bine. Ce sentiment să deşteptaţi în inimă? Orice sentiment sfânt. Slavoslovia, recunoştinţa, căinţa, frica de Dumnezeu, umilinţa şi celelalte… După ce vă rugaţi aşa, aşezaţi-vă şi citiţi ceva duhovnicesc – cel mai bine despre trezvie şi rugăciune. Apoi plimbaţi-vă şi gândiţi-vă sau vorbiţi cu cineva despre aceleaşi lucruri…

Iar rătăcirea gândurilor cum de o aveţi? Când este simţământul în inimă, ele nu rătăcesc. Când robinetul la samovar este deschis, apa curge continuu, dar când închizi robinetul, apa se opreşte; aşa şi cu gândurile: tot curg, dar închizi robinetul şi se opresc. Această închidere a robinetului este deşteptarea sentimentului sfânt în inimă şi păstrarea lui.

Aceasta este toată căutarea, Domnul o vede şi vă dă cele cerute. Trebuie să vă îmbrăcaţi în haina smereniei şi să păstraţi sentimentul adânc al nimicniciei voastre şi al sărăciei în toate… Când acest sentiment nu există, Domnul nu vă dă darul trezviei. [IX, 71]

Aşa cum recidiva în cazul bolilor trupeşti este un lucru primejdios, tot aşa şi în plan duhovnicesc –

întoarcerea la cele dinainte este pierzătoare. Deoarece harul, dispreţuit şi lepădat, singur nu se mai întoarce: trebuie să-l rugăm şi să-l implorăm… Şi acest lucru uneori durează mult mult timp… [IX, 181]

Duhovnicul îndrumător aveţi – părintele vostru duhovnic. Dumnezeu vi l-a dat; Ia el să şi apelaţi şi de el în toate să ascultaţi. Datorită ascultării voastre faţă de el, Dumnezeu după credinţa voastră îi va insufla ceea ce vă este mai de folos.

Cuvântul lui vă este poruncă, iar al meu – sfat. [I.

132]

Îndrumătorul este stâlpul pe drum, iar drumul trebuie să-l parcurgă fiecare de unul singur şi să se uite în toate părţile. Stareţul Paisie Velicikovski… toată viaţa a

257

căutat un îndrumător şi nu a găsit. Dar a trăit împreună cu alţi doi-trei fraţi şi s-au călăuzit după sfat reciproc. [I, 188] A merge după sfaturi ici colo nu este favorabil. Tuturor le este sfătuitor duhovnicul hotărât de Dumnezeu, care de obicei este preotul paroh. [III, 370]

Cereţi iertarea tuturor păcatelor. Acest lucru bun îl va rosti părintele vostru duhovnic. Cercetaţi-vă toată viaţa voastră, verificaţi-vă toate păcatele după cum vă arată poruncile şi mărturisiţi-le părintelui duhovnic cu sinceritate, cu căinţă şi cu lacrimi şi cu făgăduinţa de a vă abţine pe viitor de la tot păcatul, şi mare şi mic…

Hotărâţi totul împreună cu părintele vostru duhovnic şi rugaţi-l să fie aspru cu voi. Aceasta să vă fie poruncă nestrămutată. [III, 371]

Duhovnicul mai degrabă vă poate fi îndrumător. Şi este mai bine să nu-l schimbaţi. [III, 489]

…Vă plângeţi că nu găsiţi nicicum un părinte duhovnic. Ce să faceţi, aşadar? Să rămâneţi singuri cu cărţile şi să mergeţi pe calea voastră cu frică, cu grijă şi cu smerenie. [IV, 693]

Pe părintele vostru duhovnic să nu-l judecaţi prea aspru dacă nu ştiţi cu siguranţă de ce s-a purtat atât de neatent faţă de voi. [IV, 694]

Dacă aveţi acolo unde sunteţi o persoană duhovnicească împuternicită, cel mai bine un duhovnic, încredinţaţi-i lui tot ceea ce există în voi sau toate schimbările din conştiinţa şi inima voastră ca să nu se strecoare vrăjmaşul îmbrăcat în haină luminoasă falsă. O minte străină va judeca mai bine şi vă va arăta încotro tinde vrăjmaşul şi vă va izbăvi de nenorocire, dar a voastră poate fi atrasă şi poate păşi pe o cărare greşită… [IV, 697] Sunteţi duhovnic. Cumpăraţi-vă un cuţit ascuţitaşcuţit, puneţi-vi-l înaintea ochilor şi uitaţi-vă mai des la el, aducându-vă întotdeauna aminte de legea după care duhovnicului îi este hotărât să i se taie limba dacă va spune cuiva păcatele mărturisite lui sau dacă cumva le va da cuiva de înţeles. Am motiv să cred că duhovnicii îndeplinesc acest lucru… Nu mai spun ce rău este dacă se răspândeşte ideea că duhovnicii nu sunt modeşti: spovedaniile nu se desfăşoară pe deplin şi atunci încetează de tot. [V, 916]

Spovedania o primeşte însuşi Domnul, iar duhovnicul este doar un martor… Urechile, limba şi mâinile lui sunt cele care binecuvântează, dar Domnul este Cel care lucrează şi dezleagă, la fel cum tot Domnul este Cei care împărtăşeşte. [VIII, 1428]

Spuneţi că a avea un părinte duhovnic cu care să vă puteţi sfătui de fiecare dată în privinţa tuturor situaţiilor vieţii voastre exterioare şi interioare nu este un lucru uşor de îndeplinit de către mireni. E adevărat, tot mai rare devin persoanele la care aţi putea apela cu toată nădejdea pentru sfaturi referitoare la viaţa duhovnicească; într-un fel toţi se limitează la corectitudinea purtării şi la împlinirea cinstită a datoriei, iar faţă de ceea ce se produce în acelaşi timp în inimă nu socotesc că este necesar să acorde vreo atenţie. Viaţa exterioară are preponderenţă faţă de cea interioară, însă nu putem spune că *a lipsit cel cuvios* de tot (Ps. 11, 1). Râvnitorii faţă de viaţa lăuntrică în toate timpurile au fost rari printre cei ce vieţuiau duhovniceşte în lume: dar întotdeauna au fost şi sunt şi acum şi vor fi şi în viitor. Iar în cei care încep să-şi

dorească cu ardoare mântuirea, apare simţul după care ajung să descopere un părinte duhovnic bun. La aceasta trebuie să adaug că de prima dată avem îndrumare în rânduiala bisericească, ce ne poate arăta un părinte duhovnic şi ni-l arată. Aşa a rânduit Dumnezeu ca nimeni să nu rămână fără îndrumarea cuvenită. Îndrumarea ulterioară poate fi întregită prin citirea Sfinţilor Părinţi, prin convorbirea cu cei ce au aceleaşi idei, dar şi prin propria experienţă. Din toate acestea este alcătuită acea îndrumare fără de care nu vă puteţi învârti nicicum în viaţa duhovnicească. Şi o nimica toată vă poate tulbura sufletul. Se tulbură sufletul care se teme de Dumnezeu şi, rugându-se lui Dumnezeu pentru îndrumare, aleargă la părintele duhovnic şi se întâmplă ca, de unde nu aşteaptă, de acolo să primească cea mai liniştitoare tâlcuire a lucrurilor. Viaţa duhovnicească este viaţa lui Dumnezeu; Dumnezeu o păzeşte. Desigur, nu ne putem arunca fără precauţie asupra oricărui lucru, ci trebuie să avem şi chibzuinţă proprie, dar, dacă ea şovăie, nu mai avem unde să mergem decât la părintele duhovnic. Şi în viaţa exterioară există asemenea urzeli încâlcite, încât este greu să chibzuim cum să procedăm în anumite situaţii; şi cu atât mai firesc este ca ele să existe în viaţa lăuntrică. Mergeţi la un părinte duhovnic – la unul, la al doilea, la al treilea – şi rămâneţi la cel care vă linişteşte. Unii, dacă nu au izbutit să ajungă la anumite lucruri prin propria experienţă, vă vor sfătui potrivit ştiinţei. [IX, 129]

Canonul

Pentru încetarea citirii din Sfânta Scriptură vă trebuie canon. Însă îl puteţi amâna dacă acordaţi atenţie dorinţei dumneavoastră de a vă îndrepta. Căci nu este nevoie să citiţi mult… Este de ajuns să citiţi ceea ce este rânduit în Sfânta Biserică, adică Evanghelia şi Apostolul în fiecare zi. [II, 297]

Domnul oricui greşeşte îi dă canon, care constă în faptul că El pe cel ce se căieşte îl primeşte îndată în mila Sa, însă cele avute înainte nu i le înapoiază imediat, ci aşteaptă să vină zdrobirea inimii şi smerenia. Dacă cineva

se chinuie pe sine fără îndurare, îi înapoiază imediat cele
260
dinainte ale sale, iar dacă este îngăduitor cu sine, nu îi înapoiază curând cele ale sale. [II, 315]

Aveţi canon. Îndepliniţi-l întocmai fără omitere. Şi toate celelalte supuneţi-le lui. [II, 354]

Canonul?! A trebuit să-l faceţi singură… Iar acum, când greşeala este îndreptată, nu mai este nevoie de el… [IV, 615]

Vă dau canon: binevoiţi să faceţi trei metanii până la pământ dimineaţa şi tot atâtea seara, zicând: „Iartă-mi, Doamne, durerea nechibzuită ce o am pentru fiica mea, căci m-am pus de-a curmezişul hotărârilor Tale”. Şi faceţi acest lucru până când va trece necazul şi veţi privi cu seninătate moartea fiicei dumneavoastră. [VIII, 1273]

Viaţa păstorului

Tot ceea ce se întâmplă după ce îi spovediţi pe ceilalţi trebuie să-i spuneţi duhovnicului vostru şi să faceţi cum porunceşte el. Şi, dacă nu primiţi de la el dezlegare, să nu vă apucaţi de slujire. Spovedania nu trebuie să o impuneţi, dar nici să o refuzaţi atunci când vă este poruncită şi când nevoia este evidentă. [II, 310]

Întinările să le hotărască de fiecare dată părintele duhovnic. Este greu să nu dormiţi. Altfel slujba nu va fi bună de nimic. Dar puteţi încerca. Şi, dacă merge aşa, puteţi continua. Fiecare trebuie să se trudească (să nu aibă parte de întinare în somn). Trebuie să adăugaţi înfrânarea: să nu mâncaţi noaptea şi să beţi mai puţin – un ceai slab…

Trebuie să răbdaţi şi să răbdaţi toate fără excepţie, primindu-le ca din mâna lui Dumnezeu. Nu trebuie să aşteptaţi ca, îndată ce aţi dat dispoziţie, totul să meargă cum ar fi de dorit, ci, dimpotrivă, în toate să aşteptaţi împotriviri şi să vă pregătiţi să le întâmpinaţi fără
261
tulburare, cu mijloace raţionale pentru opunerea rezistenţei.

Trebuie să faceţi totul cu toată râvna, iar izbânda

lucrurilor să o lăsaţi în mâinile lui Dumnezeu. De aceea, când nu aveţi izbândă, să nu vă mâniaţi, ci să vă mustraţi pentru că aţi gândit rău şi să găsiţi alt mijloc. Să nu vă gândiţi la toate, ci să vă ocupaţi stăruitor şi de sufletul vostru. Rugăciunea să fie nelipsită în inimă. Seara trebuie să vă curăţiţi sufletul de toate lucrurile şi să le desfiinţaţi, ca el să rămână liber numai cu Domnul. Şi aşa să mergeţi la culcare. Fără să faceţi acest lucru să nu mergeţi la culcare, ci să vă osteniţi asupra lui. [II, 310]

Toate lucrurile mari şi mici să le faceţi aşa ca şi cum le-ar vedea ochiul lui Dumnezeu…

În întrebuinţarea hranei să reduceţi puţin măsura; la fel să faceţi şi cu somnul. Luaţi aminte la acestea, având în vedere un singur lucru – să nu faceţi trupului pe plac şi să nu satisfaceţi prin nimic propriul egoism. De asemenea, puteţi dormi sau priveghea cu chibzuinţă, având o singură măsură – să nu adormiţi profund…

Neîndurarea faţă de sine, pregătirea pentru orice serviciu faţă de ceilalţi şi predarea în întregime în mâinile Domnului alături de aflarea în El prin rugăciune sunt producătorii vieţii duhovniceşti. [II, 312]

Cei ce încep să-l facă lui Dumnezeu pe plac, trebuie, în primul rând, să primească toate cu calm şi să le rabde cu blândeţe; iar în al doilea rând, să ştie să se poarte şi să lucreze. Primul lucru este uşor. Strângi din dinţi şi taci; dar al doilea este foarte greu, mai ales pentru că duhul neliniştit izbucneşte imediat în afară şi prin cuvinte, şi prin fapte, şi prin gesturi, şi prin expresia feţei; acest lucru strică tot…

În situaţiile neplăcute care nasc sentimente neplăcute faţă de ceilalţi, nu trebuie nici să vorbim, nici să acţionăm. Trebuie mai întâi să ne liniştim şi să scoatem complet din inimă ura ca nici urmă din ea să nu rămână. Mai mult, nimic nu trebuie. Atunci şi vorba şi fapta vor merge bine. Putem atunci să vorbim şi aspru, chiar mustrător, iar vorba noastră nu va avea influenţă rea; căci duhul din ea nu va fi supărător, ci paşnic şi iubitor. [II, 313]

Căldura inimii… este o stare bună. Şi trebuie să o

păstraţi şi să o sprijiniţi. Când slăbeşte, să o întăriţi aşa: să vă adunaţi cu mai multă putere înăuntru şi către Domnul să strigaţi. Ca să nu plece, trebuie să evitaţi împrăştierea gândurilor şi a impresiilor în simţămintele care nu se potrivesc cu această stare, să evitaţi ca inima să se lipească de ceva văzut... şi nicio grijă să nu vă cuprindă toată atenţia. Atenţia faţă de Dumnezeu să vă fie nedespărţită şi încordarea trupului neslăbită, să staţi drepţi ca soldatul în formaţie. Principalul, însă, este să-L rugaţi pe Domnul să prelungească această milă. [II, 314]

Suferiţi... Aceasta este în firea lucrurilor. Domnul în grădina Ghetsimani a fost cel dintâi preot care a suferit pentru păcatele întregii lumi. Acestei suferinţe şi greutăţi se face părtaş şi preotul, primind păcatele întregii parohii şi ale altora, care vin la el. Aceasta este menirea lui. De aceea, pentru faptul că suferiţi, să nu vă mâhniţi. Este ceva inevitabil şi nu este în afara celor cuvenite. [IV, 756]

...Tot ceea ce vă tulbură conştiinţa trebuie să lepădaţi imediat. În sfera aceasta, cred, intră tot ceea ce aţi luat asupra voastră după moartea stareţului. [V, 894]

Când oamenii vin la voi, nu-i puteţi da afară cu băţul. Nu pentru rău şi nu cu răul vin. [V, 912]

Faptul că se uită la voi greşit, socotindu-vă sfinţi, nu este un păcat mare pentru ei. Dar, dacă voi în realitate credeţi că sunteţi sfinţi, acest lucru este primejdios. Binevoiţi să vă judecaţi înaintea feţei lui Dumnezeu... şi învăţaţi-vă să vă smeriţi cugetul. [V, 924]

Cu privire la întinările din timpul nopţii nu puteţi respecta o regulă, deoarece împrejurările aici sunt diferite. Există o scurgere de vlagă cu totul neconştientizată, dar există şi una conştientizată, însă fără nicio poftă trupească, nici sufletească şi chiar cu împotrivire faţă de ea în somn. Aceste două situaţii nu pun piedică faţă de nimic... Nici măcar faţă de primirea Tainelor, nici faţă de slujirea liturghiei. Este de ajuns să vă căiţi în inimă şi să-i spuneţi duhovnicului. Dar, când aveţi vise ruşinoase cu poftă, acord şi dorinţă, atunci, mărturisind acest lucru duhovnicului, este mai bine să vă înfrânaţi de la... toate...

cele care cer curăţie deosebită până când va pieri toată întinarea din suflet şi din trup. Totuşi, duhovnicul, ţinând cont de persoană, poate dezlega totul… căci chiar este mare nevoie. [V, 925]

Regulile aspre să le îndreptăm mai bine asupra noastră, iar pe ceilalţi să-i înfăţişăm înaintea Domnului, Care vede neputinţele celor neputincioşi şi îi miluieşte. [V, 935]

Timp de mai multe zile m-a tulburat un zvon şi, dacă nu ar fi fost Novoselski, m-ar întrista şi acum. Au venit oameni şi mi-au povestit că într-un oraş un protopop tânăr joacă în gară cărţi, iar protopopeasa dansează. Nu a fost nevoie de explicaţie pentru a înţelege că este vorba despre dumneavoastră. M-am apucat să vă scriu cu duhul tulburat… Dar a venit Novoselski – primarul din Korsunov, şi l-am întrebat. Mi-a spus: gara încă nu este terminată… şi protopopeasa nu dansează nicăieri. Scuza este deplină. Şi m-am liniştit. Totuşi, vă rog să luaţi aminte la acest lucru şi să vă purtaţi astfel încât să nu vi se reproşeze nimic. Apoi cu siguranţă zvonul este deşert, căci în realitate nu a existat nimic asemănător. Au fost numai nişte ochi şi guri ciudate… Iar dacă vă atacă, nu vă tulburaţi din pricina acestui lucru, ci învăţaţi: toată viaţa este o ştiinţă şi a binelui şi a răului. [X, 321]

Totuşi, ceea ce sunteţi datori să faceţi, trebuie să faceţi – şi totul spre slava lui Dumnezeu. [X, 287]

Viaţa omului

În lucrarea lui Dumnezeu trebuie să mergem până la moarte, adică, fie că murim, dar de bine nu ne lepădăm. [I, 38]

Pe pământ ne naştem nu pentru bucurie, ci pentru sudoare, trudă şi necazuri. Viaţa noastră nu este aici, ci dincolo. Pentru cea de dincolo trebuie să ne şi pregătim, însă trupul şi sângele nimic nu le smereşte atât precum boala… A merge într-un loc sfânt, în aşteptarea vindecării, este bine. Dar nu după presupunerea noastră, ci atunci când ni se recomandă. La fântâna părintelui Serafim (de Sarov) este bine să mergeţi… numai dacă aveţi credinţă

fierbinte. [I, 40]

Tot timpul veţi avea griji lumeşti. Despre faptul că trebuie să vă îngrijiţi de suflet, nu mai are rost să vorbim, însă voi vă îngrijiţi, aşa cred. Dacă sufletul nu este mulţumit de ceea ce faceţi, adăugaţi şi altceva şi Dumnezeu va fi milostiv. Dar faptul că aţi spus: „nu avem timp”, nu este adevărat. Întotdeauna rămâne timp, numai că nu este folosit aşa cum trebuie. [I, 58]

…Nu trebuie să oftaţi, ci încetul cu încetul să găsiţi mijlocul de a vă îndrepta greşelile… [I, 67]

Ţelul nostru este viaţa în Dumnezeu, dar către Dumnezeu nu avem altă cale decât Domnul Iisus Hristos. [I, 89]

Luaţi îndrumare din cuvântul lui Dumnezeu şi din scrierilor Sfinţilor Părinţi. [I, 112]

Depărtaţi-vă de păcate şi faceţi tot binele pe care îl întâmpinaţi în cursul vieţii voastre – nu numai cu trupul, ci şi cu sufletul, şi cu inima, nu numai în exterior, ci şi în interior, adică şi gândurile, şi sentimentele să fie întotdeauna plăcute lui Dumnezeu. Ce mai există în afară de viaţa cea bună? Proorocul spune: *Pe Domnul voi căuta. Te-a căutat faţa mea*; *faţa Ta, Doamne, voi căuta* (Ps. 26, 13). Prin aceasta a exprimat pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu împreună cu râvna neîncetată de a-l face în toate pe plac Lui. fi, 131]

Şi pe viitor lege să vă puneţi – nimănui niciodată să nu-i dezvăluiţi nemulţumirile voastre. [I, 162]

De numele pe care vi l-au dat părinţii, să nu vă îngrijiţi, ci să vă străduiţi ca numele vostru să fie scris în cartea vieţii. Credinţa s-o păziţi şi fapte bune să faceţi. Iar de păcat să fugiţi. [1, 180]

Ţelul este împărăţia Cerurilor, dar, ca să fiţi vrednici să intraţi în împărăţie, trebuie să vă curăţiţi de patimi şi de toate relele. De vreme ce fără această curăţire poarta împărăţiei nu vi se deschide, ea trebuie să fie pentru voi cel mai apropiat ţel. Către el să şi îndreptaţi acum totul. Toate acestea pot fi exprimate în câteva cuvinte: *Fereşte-te de rău şi fă bine* (Ps. 33, 13) …

„Nu pot” nu trebuie să iasă din gura râvnitorului pentru mântuire. Administrarea treburilor este o mare înţelepciune – este darul lui Dumnezeu…

Cel ce se hotărăşte să trăiască aşa cum trebuie, imediat recunoaşte răul, oricum s-ar manifesta acesta… Şi uneori se manifestă numai prin cugetarea la rău, când îi înfăţişează minţii un lucru rău, alteori printr-un sentiment rău, alteori prin îndemnul la rău, alteori şi prin atracţia faţă de el, mai mult sau mai puţin puternică. Alteori toate acestea se manifestă una după cealaltă: se iveşte un lucru rău care stârneşte sentimentul, din sentiment ia naştere îndemnul, iar atunci apare şi atracţia… Toate acestea pentru suflet sunt necurate, dar încă nu sunt păcate. Păcătoşenia începe prin consimţirea la rău, care se transformă în hotărârea de a face rău – aceasta este o lucrare lăuntrică, după care sunt găsite mijloacele, timpul, locul… Apoi urmează lucrarea păcătoasă, care naşte robia faţă de păcat şi moartea sufletească…

Principalii producători ai vieţii în Hristos Iisus sunt: râvna fierbinte, energică, necruţătoare faţă de sine, plină de furie faţă de latura ei cea rea în toate manifestările sale, fără nicio îngăduinţă; şi dumnezeiescul har, atras şi chemat prin râvnă şi care întotdeauna ajută atunci când râvna lucrează cum trebuie. Cum staţi la acest capitol? Harul lui Dumnezeu întotdeauna este gata şi în toată puterea, dar râvna nu întotdeauna este corectă, nu întotdeauna se află în încordarea cuvenită; slăbeşte, se apropie de indiferenţă, se răceşte. [1, 185]

De obicei calea cea strâmtă nu ne place… Noi vrem lărgime şi spaţiu. Nu aude Domnul, oare, aceste strigăte? Le aude, însă nu voieşte să schimbe orânduirea vieţii noastre, deoarece lucrul acesta nu ar fi spre binele nostru. Aşa a fost orânduită starea noastră, încât numai strâmtorarea ne ţine în adevărata alcătuire. Îndată ce păşim în lărgime, ne împrăştiem şi pierim. De aceea domneşte pe pământ strâmtorarea, ca fiind mediul cel mai bun pentru noi. Raţiunea apostolică vede în general în strâmtorare şi în situaţiile deosebit de grele dragostea

părintească a lui Dumnezeu faţă de noi şi pe cei care se află în strâmtorare îi socoteşte fiii apropiaţi ai lui Dumnezeu…

Punctul de pornire al întunecării este faptul că ţelul nostru final se află pe pământ. Însă el nu este pe pământ. Pe pământ este începutul vieţii – perioada ei de pregătire, iar viaţa cea adevărată începe după moarte… Şi mijlocul deosebit al pregătirii este răbdarea cu blândeţe a strâmtorărilor, a lipsurilor şi a necazurilor. Cine aruncă o privire sau se uită la viaţa pământească cu asemenea ochi nu va începe să-şi zdrobească inima dacă nu va vedea în viaţa sa lărgime şi spaţiu, ci va râvni la un singur lucru: cum să facă pentru ca strâmtorarea să-i aducă cel mai bun rod, a cărui gustare să dureze până la viaţa viitoare. [I, 186]

Nu spuneţi – nu pot. Cuvintele acestea nu sunt creştineşti. Creştineşti sunt cuvintele: *Toate le pot*. *Dar nu singur*, *ci întru Domnul*, *Cel care mă întăreşte*, precum ne încredinţează apostolul (Filip. 4, 13). [I, 193]

Nevoile şi grijile sunt, într-adevăr, vătămătoare pentru structura duhovnicească, dar această putere vătămătoare a lor o putem curma prin lăsarea noastră în voia lui Dumnezeu. Acest lucru nu înseamnă că, încetând activitatea, putem şedea şi aştepta ca Dumnezeu să ne dea, ci să găsim mijloace şi să le folosim în realitate, iar izbânda tuturor să o lăsăm în rânduiala lui Dumnezeu… [I, 197]

Serviciul militar se află, oare, în rândul lucrurilor lui Dumnezeu? De Dumnezeu hotărâte şi tot de Dumnezeu răsplătite? Da!… Acum judecaţi – oamenii care îşi împlinesc datoria militară sunt răpiţi pe neaşteptate de moarte şi pleacă în viaţa cealaltă. Cum vor fi întâmpinaţi acolo? Desigur, fără reproş… şi, în acelaşi timp, ca unii care şi-au îndeplinit datoria… Iar celor ce îşi îndeplinesc datoria li se acordă o sentinţă bună…

Pentru ce trăim? Trăim pentru ca, după ce vieţuim aici, pe lumea cealaltă să întâmpinăm o sentinţă bună şi o soartă potrivită ei. [I, 202]

În ce constă ţelul vieţii? în a socoti Domnul ostenelile săvârşite de noi. [II, 209]

Stareţii au o lege: fii atent la drum şi păşeşte întotdeauna cum trebuie ca să nu aluneci, să nu te împiedici şi să nu cazi. Aceasta înseamnă: ia aminte la ceea ce cer împrejurările vieţii şi lucrează în ele întotdeauna după poruncile lui Dumnezeu. [II, 215]

În toate treburile vieţii să iei o singură hotărâre, să le potriveşti cu singurul lucru de trebuinţă, nu să le conduci spre pagubă. [II, 250]

Dumnezeu dăruieşte viaţa. Dumnezeu ne şi călăuzeşte în ea. La El trebuie să alergăm şi să alergăm întotdeauna şi de la El să aşteptăm hotărârile. Dar cum hotărăşte El şi cum ajunge hotărârea Lui la inimă, nu ne putem da seama, însă fără îndoială că fiecare lucru plăcut Lui, de El este stârnit şi tot de El este dus la desăvârşire. [II, 255]

Viaţa posacă, dezgustătoare nu este viaţa lui Dumnezeu. [II, 256]

Numai să nu fim îngăduitori cu sine; nu trebuie nici să ne dedăm cu plăcere distracţiilor; căci purtarea de acest fel alungă harul lui Dumnezeu. [II, 259]

Treburile gospodăreşti pot scuza numai şederea scurtă la rugăciune, dar sărăcirea rugăciunii lăuntrice nu o pot scuza. Domnului nu îi sunt plăcute multe lucruri, dar, chiar dacă sunt puţine, totuşi sunt săvârşite din inimă. [II, 293]

...Ţelul tuturor creştinilor este unul singur – să fie în legătură vie cu Dumnezeu. Şi toţi aceştia alcătuiesc un singur trup, iar în afara acestui trup nu există oameni cu duhul viu. Şi toţi depun acest singur efort: de a birui patimile şi de a fi curaţi, fie că unii trăiesc în lume, fie că s-au retras din rânduielile lumeşti. [II, 295]

Îl pomenesc pe un stareţ dintre cei de demult care a glăsuit odată în cercul său: „Bucuraţi-vă împreună cu mine, astăzi sunt împărat!” Cum aşa? A ajuns să împărăţească asupra patimilor. Chiar dacă nu oricine poate glăsui cu atâta îndrăzneală, totuşi starea aceasta în

creştinism este în firea lucrurilor. Acesta şi este ţelul vieţii în Hristos. [n, 308]

Dacă vă veţi lăsa în voia Domnului cu tot sufletul, El însuşi, ori prin Îngerul Păzitor, vă va da toată ştiinţa creştină. [II, 312]

Este mai bine să nu vă legaţi de reguli până la fleacuri, ci să aveţi un singur lucru de bază: să lucraţi de fiecare dată împotriva cerinţelor propriilor plăceri. Şi, dacă îi îngăduiţi vreun privilegiu trupului, atunci să nu faceţi acest lucru din indulgenţă faţă de el, ci din conştiinţa necesităţii acelui privilegiu pentru sănătatea trupului. [II, 316]

Dacă aveţi încredere în pronia lui Dumnezeu, care hotărăşte soarta pământească a fiecăruia astfel încât să ne fie mai uşor să ne mântuim, atunci trebuie să aveţi încredere şi în faptul că toate condiţiile voastre de viaţă sunt cele mai bune pentru orânduirea mântuirii voastre. [II, 348]

Ţelul vieţii nu este bunul trai pământesc, ci fericirea după moarte în viaţa cealaltă. Cine îşi duce crucea, acela merge pe calea sigură către fericire. Într-acolo să vă mutaţi dorinţa şi nădejdea şi spre dobândirea bunului trai de acolo să îndreptaţi toate gândurile şi grijile voastre. [II, 356]

...Ţelul vieţii noastre constă nu în a trăi fericiţi pe pământ, ci, fie că suntem fericiţi, fie că suntem nefericiţi, şi unii şi ceilalţi să ne pregătim cu vrednicie pentru dobândirea fericirii celei veşnice în cealaltă viaţă. [III, 469]

Viaţa creştină întâmpină multe piedici încă de la primii paşi şi cu cât merge mai departe, cu atât este mai bine. Cel ce porneşte pe calea acestei vieţi, trebuie să se înarmeze cu bărbăţie ca să meargă fără să se teamă de luptele cu obstacolele care apar. [III, 492]

Ţelul omului nu se află pe pământ, ci în viaţa cealaltă. Dacă ar fi pe pământ, noi nu am muri, dar, de vreme ce murim, înseamnă că adevărata noastră viaţă nu este pe pământ. Viaţa pământească este numai pregătirea pentru viaţa cealaltă...

…Omul are trei vieţi – duhovnicească, sufletească şi trupească. Prima este îndreptată către Dumnezeu şi cer, a doua, către orânduirea traiului pământesc, iar a treia se îngrijeşte de viaţa trupului. Rareori se întâmplă ca toate aceste vieţi să se descopere în aceeaşi putere, însă la una predomină o putere, la alta, altă putere, iar la a treia, altă putere. Cea mai înaltă decât toate este cea duhovnicească, deoarece duhul este mai presus decât sufletul şi trupul şi prin el omul este mai aproape de ţelul său, adică de cer şi de Dumnezeu…

Faptele nu sunt principalul lucru în viaţă; principalul este starea inimii îndreptată către Dumnezeu…

…Voi, însă, sunteţi slabi, ducând viaţă lumească – viaţa lumească nu vă dă sănătate puternică. Iar de aici iată mai degrabă ce reiese: pentru că tu, viaţă lumească, nu îmi dai sănătate puternică, eu te lepăd, căci nu eşti bună pentru întărirea sănătăţii mele. [III, 514]

Există posibilitatea de a vă păstra atenţia vie timp de optsprezece – douăzeci de ceasuri? Nu există nicio posibilitate. Cugetul va slăbi şi va tinde spre împrăştiere. Iar acest lucru înseamnă să lucraţi împotriva sinelui ori prin pravila voastră să ajungeţi la distrugerea atenţiei, în loc de adunarea ei. Trebuie să vă odihniţi un timp. [IV, 702]

Bucuraţi-vă când întâmpinaţi umilire în exterior fără să vreţi. Primiţi-o ca pe o milă deosebită a lui Dumnezeu…

Fără comuniunea cu ceilalţi vă puteţi pierde brusc măsura şi sufletul se poate împotmoli. Este bine când totul merge bine, dar când tulburarea vine, ce putem face? împreună cu altcineva putem alunga imediat orice amărăciune, dar, dacă rămânem singuri, nu facem decât să o adâncim…

Feriţi-vă de orice exces. [IV, 703]

Evitaţi săturarea – acea stare în care inima vicleană spune în sinea ei: destul, nimic mai mult nu-mi trebuie; v-aţi ostenit, v-aţi pus în ordine, acum vă puteţi acorda şi privilegii. Despre Israel se spune: *îngrăşatu* – s-a *îngroşatu – s-a şi s-a umplut de grăsime* (Deut. 32, 15). La ce i-a trebuit mai multă îndestulare? La ce bun? A părăsit

pe Dumnezeu. Acestea se referă la săturarea trupească şi la bunăstarea exterioară. Dar pot fi pe deplin aplicate şi la săturarea duhovnicească şi la bunăstarea lăuntrică. Şi urmarea este aceeaşi – părăsirea lui Dumnezeu. Când ai totul din belşug, pentru ce să te mai rogi lui Dumnezeu şi să te mai gândeşti la El? Chiar dacă cei mulţumiţi de sine nu ajung dintr-odată la acestea, totuşi ele sunt la început. Lucrarea nemijlocită a săturării este slăbirea atenţiei şi îngăduirea privilegiilor. Cine îngăduie aceste lucruri alunecă în jos ca şi cum ar aluneca pe panta unui munte lunecos. Şi iată nenorocirea. [IV, 708]

Toată viaţa noastră este alcătuită din fapte şi cugetări. Fapte să săvârşiţi, dar să începeţi să vă orânduiţi şi gândurile – este lucrul cel mai necesar. Domnul să vă înţelepţească în toate acestea. [IV, 717]

Oftaţi şi suspinaţi… Dar în realitate nu aveţi nădejdea să vă mântuiţi prin fapte? Aceasta este calea iudaică. Calea creştinească înseamnă să vă căiţi şi să cereţi cu lacrimi: Doamne, cu judecăţile, pe care le ştii, mântuieşte-mă! Căci nădejdea mântuirii este în Domnul şi, de asemenea, este datoria creştinilor şi duhul vieţii lor… Dar, de vreme ce există nădejdea, există şi sentimentul bucuriei. [V, 769]

Ţelul este să ajungeţi până acolo încât sufletul să se desprindă din prezenta rânduială a vieţii voastre, ca din lanţuri şi din temniţă… [V, 794]

…Şi asprimea, şi îngăduinţa îşi au locul, timpul şi măsura lor şi sunt totodată şi necesare şi binefăcătoare. Cine caută întotdeauna lucruri mântuitoare sufletului, acela şi din una şi din cealaltă ştie să extragă foloase. [V, 802J

Viaţa reînnoită este viaţa care s-a înstrăinat de toate lucrurile păcătoase, materiale şi trupeşti şi râvneşte numai la cele plăcute lui Dumnezeu, sfinte şi cereşti. Iată, tocmai despre acest lucru ne aminteşte şi învierea cea Luminoasă a lui Hristos. [V, 828]

Greutăţi există şi în viaţa monahală şi în traiul lumesc. Iar în cel din urmă există mai multe. [V, 832]

…Voi nu trebuie să luaţi seama la ceea ce a fost, ci la ceea ce vă stă înainte. Cele trecute au fost şterse prin pocăinţă, iar cele ce vă stau înainte depind nu de cele trecute, ci de nevoinţe şi de osteneli. Măsura acestor osteneli şi nevoinţe este măsura curăţirii, iar mai departe a mărturiei lui Dumnezeu faţă de această curăţire. [V, 839]

Viaţa corectă este dusă cu frică şi cu cutremur, nu se depărtează de pomenirea lui Dumnezeu şi ne însoţeşte la fiecare pas. De aici vine trezvia. Însă înainte de toate este râvna pentru mântuire, puternică şi necruţătoare. [V, 908]

Simţiţi îndemnul de a-l închina Domnului toată viaţa voastră, dar vă temeţi să hotărâţi acest lucru. A-I închina Domnului viaţa voastră nu este la alegere, ci este datoria nestrămutată a creştinului. Şi, când spunem că-l închinăm Domnului viaţa, înţelegem nu o anumită parte, ci toată – toate manifestările vieţii sufleteşti şi trupeşti, şi cel mai mic gând, şi cea mai uşoară mişcare a trupului. [VI, 944]

Domnului îi putem sluji prin toate; prin tot ceea ce se întâmplă să facem, să gândim şi să simţim de la deşteptarea din somn şi până când ochii ni se închid iarăşi spre somn… Acest lucru are loc prin lucrarea potrivită poruncilor şi spre slava lui Dumnezeu, datorită ascultării faţă de Dumnezeu, şi prin păzirea gândurilor şi simţămintelor noastre, astfel încât să nu pătrundă în ele nimic neplăcut lui Dumnezeu. [VI, 947]

Orientările duhovniceşti trebuie să stea în frunte, sub ele şi în subordinea lor, ocupaţiile sufleteşti, iar sub ambele categorii – viaţa trupească. Aceasta este regula! Când această rânduială este încălcată, viaţa omenească se denaturează. [VI, 949]

Dumnezeu vede dinainte viaţa omului în întregime… şi hotărăşte dacă acesta va fi în rândul celor credincioşi şi mântuiţi sau dacă nu va fi… Hotărârea lui Dumnezeu este concluzia întregii vieţi a omului; iar viaţa însăşi decurge şi potrivit înclinaţiilor bunului plac, şi potrivit influenţei pe care o are Pronia lui Dumnezeu asupra ei atât înăuntru cât şi în afară… Dumnezeu face totnt ca să-l înveţe pe om. Dacă după toate grijile faţă de el vede că omul nu vrea să

se îndrepte, îl părăseşte, zicându-i parcă: „Nu mai am ce să-ţi fac, rămâi singur”. Dumnezeu nu voieşte moartea păcătosului, dar nici libera voinţă nu i-o constrânge şi face totul numai pentru înclinarea voinţei spre bine. Toate acestea El le vede dinainte la fiecare şi, după cum le vede, aşa şi hotărăşte. [VI, 959]

274

...Caracterul fundamental al vieţii este răbdarea – răbdarea ostenelii în săvârşirea faptelor şi a biruirii greutăţilor... Dacă toate ne-ar merge întotdeauna bine, am adormi. [Vi, 962]

Purtaţi-vă, dar, aşa încât întotdeauna să-l aparţineţi Domnului. Aici se cer multe: în cuget – să-L purtaţi întotdeauna pe Domnul; în inimă – să aveţi întotdeauna sentimentul către Domnul; în voinţă – tot ceea ce trebuie făcut să faceţi pentru Domnul. Sunt trei punctuleţe, dar sunt acelea care le întrunesc în ele pe toate – cuprind toată viaţa. [VI, 963]

...Mângâierile duhovniceşti în viaţa trăită în Dumnezeu sunt un adaos, nu sunt esenţa ei. Esenţa ei sunt forţa şi tăria de a se menţine în bună rânduială şi înăuntru şi în afară. Iar mângâierile şi entuziasmul înseamnă numai: osteneşte-te, căci ai de ce. De aceea, când ele se depărtează, nu spre deznădejde trebuie să ne nevoim, ci mai cu râvnă să ne apucăm de ostenelile obişnuite ale vieţii plăcute lui Dumnezeu, atât ale celei interioare, cât şi ale celei exterioare. [VI, 967]

Căderea înseamnă săvârşirea unui lucru rău, potrivnic lui Dumnezeu, având conştiinţa răutăţii şi împotrivirii faţă de Dumnezeu a acelui lucru. Căderea cauzează actul păcatului. Actul este păcătos atunci când există consimţirea liberă la rău. Gândurile sunt păcătoase atunci când li se face în mod liber voit loc în suflet. Dar, când gândurile pătrund singure, iar sufletul nu le vrea şi li se împotriveşte, nu există niciun păcat, ci este lupta cea bună. [VI, 970]

Stând înaintea feţei Domnului, alte gânduri să nu îngăduiţi, ci numai pe Domnul să-L vedeţi, având

simţământele cuvenite faţă de El, că vede, aude, este gata să asculte şi să împlinească. Nu sloboziţi niciun cuvânt fără să vă gândiţi la Domnul şi la faptul că El există pentru noi, dar să aveţi gânduri simple: că El este aproape, vă păzeşte, vă învaţă şi vă călăuzeşte. [VI, 977]

Când faptele vin din inimă, viaţa este vie, iar atunci când ea este închinată Domnului, este dumnezeiască: pentru că atunci Dumnezeu este Cel care lucrează în voi. Cugetând la voi şi la soarta voastră, hotărâţi: să fie voia lui Dumnezeu. Nu există hotărâre mai înţeleaptă decât aceasta. Cine este aşa în inimă, acela este ca într-un port liniştit chiar dacă înaintea ochilor are marea învolburată a lumii… Ţineţi pe această ancoră corabia vieţii voastre şi valurile nu vă vor îneca, doar picăturile vă vor stropi puţin. [VI, 979]

…Aveţi examen. Domnul vă pune întrebările prin împrejurări. Răspunsurile voastre se referă la cum întâmpinaţi aceste împrejurări şi vă purtaţi în ele. Bunăvoirea lui Dumnezeu sau lipsa bunăvoirii Lui sunt notele. [VI, 1040]

Când trebuie să spuneţi sau să scrieţi ceva, rugaţi-vă pentru iluminare, cu smerenie şi sinceritate conştientizând mărginirea voastră în înţelegerea căilor lui Dumnezeu. Niciodată să nu scorniţi, ci ceea ce vine din inimă, aceea să spuneţi şi să scrieţi fără să vă gândiţi. [VI, 1041]

Ideile sănătoase sunt un mare capital în viaţă. [VIII. 1401]

Atât timp cât omul îşi păstrează încă ideile sănătoase, el poate fi încă influenţat; dar, când le pierde pe acestea şi primeşte idei greşite, nu se mai poate lucra cu el, deoarece împotriva ideilor sănătoase are idei nesănătoase, care, totuşi, îi plac mai mult, pentru că le tolerează datorită patimilor. [VIII, 1411]

Dacă cineva izbândeşte în viaţă şi în ce măsură izbândeşte, nu ne este dat să observăm, deoarece altfel fiecare ar scădea în ochii lui. Neştiinţa aceasta ne ţine în frică şi reînnoieşte permanent râvna, încredinţându-ne că încă nu am făcut nimic şi că, prin urmare, trebuie să

începem din nou. A începe din nou – aceasta este legea vieţii duhovniceşti… Fiecare zi trebuie să o socotim cea dintâi zi a vieţii trăite în frica de Dumnezeu, cele din urmă uitându-le, în afara păcatelor, pentru care întotdeauna trebuie să ne căim. Greutăţile drumului, piedicile, slăbiciunea, tristeţea – toate acestea sunt lucruri neprevăzute, care vin şi pleacă. Lor nu are rost să le acordăm atenţie. Trebuie să le opunem convingerea că ţelul pe viitor ne este sigur şi că mijloacele care ne sunt date ne duc cu siguranţă la el. Datorită acestei convingeri toate neliniştile vor pleca, iar sufletul se va umple de bună nădejde. [VIII, 1225]

Tocmai pentru acest lucru este menită viaţa pe pământ, ca în ea necazurile să provină din ataşamentele nepotrivite, iar mângâierile să hrănească nădejdea în mai bine. Iar acestea fac cu rândul aproape în fiecare zi. [VIII, 1255]

În general, fără griji cum putem trăi? Nu există nicio astfel de lege. Cei mai mari pustnici aveau grădini de legume şi se îngrijeau, desigur, de ele. Trebuie numai să ne ducem sarcinile astfel încât grijile să nu ne absoarbă şi să ne dedicăm lor nu ca unor lucruri principale, ci ca unor lucruri suplimentare. [VIII, 1322]

Nu trebuie niciodată să forţăm cursul evenimentelor, ci să privim cu atenţie cum decurg ele şi să folosim acest lucru spre mântuirea noastră. [VIII, 1343]

Tineretul vrea să trăiască pe pământ în chip pământesc. Doar fără aceasta nici nu se poate, pentru că suntem pământeni. Numai că nu trebuie să uităm că pe pământ suntem pentru un timp – şi este scurt; chiar dacă suntem pământeni, totuşi nu pentru pământ am primit existenţa. [VIII, 1346]

…Pe pământ nu are rost să ne facem planuri să trăim pe picior mare. Calea cea strâmtă este calea cea adevărată. [VIII, 1392]

Presupun că vă puneţi deseori întrebările: ce să facem, cum să trăim? De asemenea, presupun că şi răspunsul la acestea vi se dă în inimă: ce să facem, aşadar,

în afară de a ne mântui sufletul? Şi acesta este răspunsul la toate întâmplările neprevăzute. Când sufletul se mântuieşte, toate celelalte – fie că sunt, fie că nu, orice ar fi, mântuirea sufletului cu toate rânduielile vieţii se împacă şi nu numai că se împacă, dar pe toate le însufleţeşte şi le sfinţeşte… Viaţa voastră trebuie să o predaţi în mâinile lui Dumnezeu. Şi El va orândui totul în cel mai bun mod. Dar El deja orânduieşte. Şi tot ce vi s-a întâmplat până acum este lucrarea proniei Lui faţă de voi… fie că daţi crezare acestui lucru, fie că nu. Dar, dacă Dumnezeu orânduieşte totul pentru voi, iar voi nu credeţi şi nu mărturisiţi acest lucru, veţi vedea singuri că a vă purta astfel în legătură cu Dumnezeu este un lucru foarte greşit. Toate trebuie să le primiţi ca din mâna Domnului şi pentru toate să-l mulţumiţi. Binevoiţi să vă scrieţi aceste lucruri în inimă. Şi ca primă faptă să vă convingeţi de ele. Cercetaţi toate întâmplările vieţii voastre – şi în toate veţi vedea mâna cea binefăcătoare a lui Dumnezeu şi îi veţi mulţumi Domnului. [VIII, 1415]

Cu privire la cursul vieţii, să ştiţi că a-l schimba nu este un lucru care stă în puterea noastră. Înţelepciunea noastră toată trebuie să se manifeste prin potrivirea cu orice structură a vieţii pe care o trimite Domnul, astfel încât să avem, pe cât posibil, mai multă linişte. [VIII, 1416]

Vrăjmaşul este aproape nu pentru a ne supune lui, ci pentru a ne lupta cu el şi prin luptă să lucrăm în noi binele, opus lui: în locul poftelor să lucrăm curăţia, în locul mândriei – smerenia… Aceasta este sarcina vieţii noastre. [VIII, 1462]

Fiţi înţelepţi… şi nu lăsaţi timpul să treacă în zadar. Trec zile după zile… şi ani după ani… Şi vine moartea… Şi atunci ni se va cere socoteală cu privire la ceea ce am dobândit prin mijloacele pe care ni le-a dat Dumnezeu, zicând: Neguţătoriţi (Luca *19, 13*) … [IX, 4]

Rigurozităţile sunt neplăcute numai celor samavolnici, care nu iubesc rânduielile. Iar cei ce trăiesc modest, de nimic nu se mai îngrijesc decât de a lucra şi iarăşi a lucra, iar stricteţile trec pe lângă ei fără să-i

atingă… [IX, 10]

„Nu pot – îmi spuneţi – să stau treaz şi să veghez”. Dacă lucrul acesta, după cum scrieţi, vine şi pleacă, nu este nimic… Dar, dacă durează mai mult timp, trebuie să vă menţineţi treaz prin meditaţia dumnezeiască ori prin contemplarea tainelor credinţei noastre, mai ales – a morţii, a judecăţii, a iadului şi a raiului. Frica de Dumnezeu trebuie să v-o aprindeţi, căci în ea se află marea putere a trezviei. Din pricina slăbirii ei iau naştere lenea, nepăsarea şi somnolenţa. îl avem pe Doctorul sufletelor şi al trupurilor… La El în toate nevoile se cuvine să alergăm, căci El însuşi ne cheamă: Veniţi *la Mine toţi*… (*Matei 1*1, 28). Singuri spuneţi că rugăciunea lăuntrică vă ajută, spre ea să vă şi siliţi. Dar ce sunt această neînfrânare la mâncare şi această lăcomie? Presupun că vă întrebaţi singuri ce este cu lăcomia pe care o aveţi?! Ciorbă de varză şi terci sau pâine şi apă vă trebuie. [IX, 70]

Toată nenorocirea nu vine numai din raţiune, ci din faptul că oamenii fac pe deştepţii, fără să se îngrijească de viaţă. O viaţă bună lucrează şi începuturi bune. O viaţă deşartă, dacă nu impune direct începuturi rele, le dă acestora libertatea de a se dezvolta fără piedici… Atunci raţiunea, neconstrânsă de conştiinţă şi de frica de

Dumnezeu, merge lăbărţat pe calea învăţată de ea. Şi urzeşte atâtea lucruri încât nu-ţi mai dai seama ce trebuie să faci! Aşa este viaţa de acum. Un amestec de bine şi rău, de adevăr şi minciună, de frumos şi urât. Câte mâncăm în fiecare zi la prânz şi la cină? Şi ce intră din acestea în economia vieţii? Atât de puţin încât aproape nici nu are rost să fie pus la socoteală. Aşa este în toată lumea şi în toată viaţa cu privire la cele duhovniceşti. Câte gânduri, iniţiative şi produse nefolositoare?… Dar cât adevăr există în toate, cât bine şi câtă mângâiere? O nimica toată. Iată, Dumnezeu ne ajută – vine viaţa cealaltă: acolo totul este inundat de lumină… Acolo şi raţiunea – tâlharul de aici – îşi va primi pedeapsa şi doar va ofta… [EX, 132]

În timpul cugetării la soarta voastră aţi aflat de unde vine mângâierea? Din lăsarea în voia lui Dumnezeu.

Predaţi-vă Domnului cu mai multă putere şi nu vă uitaţi înapoi. Mult ne împiedică să ne menţinem pe treapta devotamentului faptul că ajungem să credem că vom trăi mult timp. Această convingere cu privire la longevitate este cauza tuturor nenorocirilor noastre… şi a tristeţii, şi a patimilor. Dacă aceasta nu ar fi, nu ne-am întrista!… Nici atunci când greşim. Tocmai de aceea luaţi învăţăminte de la sfinţii lui Dumnezeu, din cuvintele şi exemplul lor: învăţaţi că pe viitor nu vom mai avea timp… Nu ştim dacă vom mai trăi până la sfârşitul zilei… Există numai clipa de faţă, iar dacă următoarea va exista, cine poate spune. Binevoiţi – prin meditaţie şi rugăciune – să vă imprimaţi în minte gândul la moarte, astfel încât în fiecare clipă să simţiţi că muriţi şi că plecaţi să vă înfăţişaţi înaintea Domnului şi să daţi socoteală pentru toate. Aceasta va fi cea mai trainică temelie a întregii bunăstări ulterioare… Nu uitaţi, aşadar! [IX, 141]

…Viaţa este în mâinile lui Dumnezeu. Către El să întindem mâinile noastre şi ochii şi cu nădejdea în El să ne liniştim, fiind pregătiţi să primim şi ceea ce nu am dori. [X, 2471

Trebuie să fim pregătiţi pentru toate loviturile… Spre acest lucru este menită viaţa, care este o încercare. [X, 299]

Tindeţi spre bătrâneţe. Ce dacă este aşa? Doar şi aceasta este calea lui Dumnezeu. Şi eu îmbătrânesc, şi nu numai cu trupul, ci şi cu sufletul. Mi se pare că bătrâneţea este din multe puncte de vedere mai bună decât tinereţea. Dacă tinerii s-ar apuca mai repede de obiceiurile bătrâneşti, ar trăi până la adânci bătrâneţi. [X, 406]

Fiecare om este el însuşi un creator în ceea ce priveşte soarta sa. Şi Dumnezeu este de acord cu faptul că omul singur face bine sau rău. [X, 409]

Sănătatea nu depinde numai de hrană, ci de binecuvântarea lui Dumnezeu care întotdeauna îl adumbreşte pe cel ce se lasă în voia lui Dumnezeu în pornirea pe calea împlinirii poruncilor Lui. [XI, 3]

Sănătatea

...A apela la medic în timpul bolii nu este păcat. Sănătatea este darul lui Dumnezeu. Şi trebuie păstrat. Dar, pentru atunci când nu este păstrat, Dumnezeu i-a creat pe medici şi medicamentele. Iar folosirea lor nu înseamnă ieşirea din rânduielile lui Dumnezeu. [III, 446]

Înfrânarea patimilor este mai bună decât orice medicament; şi prelungeşte durata vieţii... [IU, 447]

Sănătatea voastră s-a zdruncinat. Iar sănătatea zdruncinată poate zdruncina şi mântuirea când din gura bolnavului se aud vorbe de cârtire şi glasuri de

deznădejde... Sănătatea şi nesănătatea în mâinile proniei lui Dumnezeu faţă de noi sunt mijloace de mântuire atunci când şi de una şi de cealaltă ne folosim în duhul credinţei... Însă ele pot duce şi la pieire atunci când ne purtăm faţă de ele cu încăpăţânare. [III, 470]

Aţi solicitat tratament. Iată tratamentul. Alergaţi la Maica Domnului şi ea totdeauna vă va ţine în stare de bucurie... [111, 471]

...Sănătatea nu depinde numai de hrană, ci cel mai mult de liniştea sufletească. Viaţa în Dumnezeu, desprinzându-se din valurile lumii, umbreşte cu pace inima, iar prin aceasta ţine şi trupul tot în stare de sănătate, [ni, 514]

Cel însănătoşit, de obicei, se simte înnoit. Cred că şi voi aveţi acelaşi sentiment. Trebuie să faceţi astfel încât această înnoire trupească să fie însoţită de înnoirea duhovnicească. Dumnezeu v-a dat-o sau v-a arătat-o într-o scurtă rugăciune, pe care aţi făcut-o atunci... Atenţia, dar, în acest timp să o ţineţi nu în minte, nici în cer, ci în inimă, acolo înăuntru, sub sânul stâng. Când vă veţi obişnui, veţi alunga cu ea toate tulburările şi veţi chema pacea în suflet. [IV, 647]

Neliniştea duhului şi patimile strică sângele şi vatămă în mod radical sănătatea. Postul şi, în general, viaţa trăită în post este cel mai bun mijloc pentru păstrarea sănătăţii şi înflorirea ei...

...În vederea refacerii grabnice a sănătăţii, pentru a

sluji mai mult Domnului, puteţi îngădui puţin, fără să faceţi păcat, neputinţele trupului cu privire la somn, muncă, şedere şi hrană. [IV, 694]

A vă păstra sănătatea este o datorie. Păstraţi-o. Căci şi cei sănătoşi trebuie să se gândească la moarte. Ea este în spatele tuturor şi fiecare trebuie să se întoarcă mai des la gândul: iată, vine moartea! [IV, 741]

De muncit să munciţi, căci acesta este un lucru sfânt. Dar şi sănătatea trebuie să v-o păstraţi. În fiecare zi să staţi un ceas la aer curat şi să dormiţi destul, să mâncaţi puteţi şi mai puţin, iar de vin să nu vă atingeţi deloc. Munca nu va lăsa nicio urmă vătămătoare. Iar dacă la acestea puteţi adăuga şi exerciţiul fizic – să şlefuiţi, să tăiaţi cu ferăstrăul, să strunjiţi –, puteţi deveni cu totul inaccesibil faţă de neputinţe…

Ţelul [gimnasticii] este ca niciun muşchi să nu trândăvească şi să stea fără lucru, ci, dimpotrivă, în orice zi fiecare să fie tras de mânecă… şi încordat. De aici – cursul măsurat şi funcţiile nutritive ale trupului. [VIII, 1453]

Răul

Răul este veşnic sau va fi biruit? Citiţi ce este scris în Evanghelie. Va avea loc A Doua Venire şi Domnul va săvârşi judecata: pe cei drepţi îi va duce la fericirea cea veşnică, iar pe cei păcătoşi îi va alunga în iad la chinul cel veşnic. Binele va triumfa, dar răul nu se va transforma în bine şi va primi răsplata cuvenită. [II, 266]

De atacurile vrăjmaşului, de tulburările şi de rănile inimii nimeni nu este slobod. Aşa este orânduită viaţa noastră. Însă acest lucru nu este spre pierzarea noastră, ci spre mântuire. În noi se ascunde tot răul, ca urmare a căderii. De acest rău trebuie să ne curăţim inima. Dar, ca să o curăţim, trebuie să-l vedem: ca să-l vedem, trebuie ca el să iasă din ascunzişul lui… Iar când iese, trebuie să-l curmăm – prin împotrivire, rugăciune şi ură. Şi aceasta să facem de fiecare dată când râul iese din ascunziş. Şi tocmai acest lucru îl fac ispitele din partea trupului, a lumii şi a diavolului. Ele cheamă afară răul ascuns în noi.

Lucrarea noastră este ca, îndată ce-l vedem ieşit din inimă, să-l retezăm. Şi acesta este un lucru bun pentru noi. Aşa cum slăbiciunea iese prin spuzeală, aşa şi răul ascuns în noi iese prin gândurile, simţămintele, îndemnurile şi pornirile rele... Şi, pentru că spuzeala nu este alungată înăuntru, ci este curăţită, atunci şi seva lăuntrică se curăţeşte. Aşa şi în suflet, când răul care iese la iveală prin gânduri, simţăminte şi îndemnuri nu este tăinuit înăuntru, ci este retezat, atunci curăţia sufletească se întăreşte în interior. [IV, 629]

De unde vine răul în lume? Nu de la Dumnezeu; dar este îngăduit de Dumnezeu, deoarece ţelul pentru care a fost creată lumea poate fi atins şi prin rău, ca şi fără rău. Izvorul răului, însă, este în libertatea care nu voieşte să se supună voii lui Dumnezeu. [VII, 1121]

Jocul de cărţi

Jocul de cărţi este inactivitate şi se datorează inactivităţii. Mare este nenorocirea că tineretul nostru nu învaţă să muncească. Dacă ar şti o meserie sau alta, ea l-ar atrage şi l-ar ţine ocupat. Plictiseala nu ar avea loc. [VIII, 1263]

Idolatria

Esenţa idolatriei constă în faptul că făpturilor li se atribuie însuşiri dumnezeieşti şi în virtutea acestui lucru sunt cinstite [ca idoli]... Noi, însă, sfinţilor lui Dumnezeu nu le atribuim nicio însuşire dumnezeiască, ci îi cinstim ca pe nişte oameni desăvârşiţi, care au ajuns la măsura vârstei deplinătăţii lui Hristos, iar prin aceasta s-au apropiat de Dumnezeu mai mult decât ceilalţi. [III, 478]

Fiecare patimă este un idol. Şi Fiecare atracţie pe care o avem faţă de un lucru, chiar dacă nu este păcătos, tot de partea idolatriei se află... Cercetaţi-vă şi nu vă cruţaţi. Lăcomia pântecelui este cel mai urât idol. Odată cu închinarea la el, începe dezastrul... [IV, 660]

Iisus Hristos

O singură mijlocire există şi fără ea nicio altă mijlocire nu are putere... Mijlocirea Domnului, a

Mântuitorului. Iar mijlocitori secundari pot fi mulţi, purtători ai acelei mijlociri… înmulţitori… Aici şi Maica Domnului este mijlocitoarea care lucrează în virtutea mijlocirii Fiului ei…

În acelaşi timp, Domnul Mântuitorul este mijlocitor către Tatăl Ceresc. Dar, dacă pe Mântuitorul însuşi oamenii L-au mâniat, cine va mijloci înaintea Tatălui? îl mâniem pentru că prin păcate călcăm în picioare sângele Lui. Iată, tocmai aici este Maica Domnului… şi îi spunem: „Îndrăzneala Ta de Maică folosind, roagă-te…” [VI, 942]

…Hristos Domnul este mijlocitorul fundamental, ca Cel ce a împăcat omenirea cu Dumnezeirea. Prin moartea Sa ne-a împăcat pe noi cu Dumnezeu şi a deschis prin aceasta calea către noi a tuturor milelor lui Dumnezeu. El este săvârşitorul lucrării mântuirii. [VI, 943]

Puterea învierii lui Hristos este negrăit de mare! Noi nu numai o idee clară trebuie să avem despre ea, ci şi în consimţire cu ea trebuie să intrăm: căci nu pentru Sine, ci pentru noi a înviat Domnul, pe noi ne-a înviat împreună cu El. Învierea aceasta prin credinţă a o vedea şi bucurie datorită ei a avea – dă-ne, Doamne! [VIII, 1346]

285

Părintele Ioan de Kronstadt în ceea ce-l priveşte pe părintele Ioan de Kronstadt, sunt convins că el este cu adevărat omul lui Dumnezeu.

Şi nu greşiţi dacă aveţi şi voi aceeaşi convingere. Cărţile lui sunt bune… Şi aceasta – jurnalul lui – este bună. Aici sunt ideile clare ale sufletului care trăieşte în Dumnezeu…

…Nu demult am primit o scrisoare de la o persoană care, fiind în Kronstadt şi văzând cum merg treburile părintelui Ioan, s-a împăcat cu el duhovniceşte. Se tot miră şi se întreabă când doarme părintele Ioan?! Observ că, dacă prin părintele Ioan nu ar lucra puterea lui Dumnezeu, mulţimea şi zvonurile de mult s-ar fi depărtat de el… Dar la faptul că unora nu le place ceva la el nu are rost să luăm seama… deoarece nu toţi au ochii la fel… [II, 303]

El este vrednic de toată stima. Pentru Dumnezeu

lucrează şi de puterea lui Dumnezeu este întărit. Să păzească Domnul sufletul lui de mărirea care poate strica dintr-odată lucrarea lui. El a fost sau a stat la înaltpreasfinţitul mitropolit Leontie, care l-a caracterizat astfel: „Este smerit, blând şi simplu la inimă”. [II, 304]

Părintele Ioan este trecător… Mă mir cum suportă atâtea sarcini. Şi osteneala este mântuitoare, şi răsplata este mare. Mântuieşte-l, Doamne! [IV, 585]

Este bine că ideile părintelui Ioan v-au luminat atât de mult. Eu le-am numit adiere înmiresmată de primăvară. [IV, 674]

A apărut o carte intitulată *Viaţa mea în Hristos* a părintelui Ioan de Kronstadt… de acelaşi gen cu cărţile mele. Însă în ea sunt multe lucruri descrise mai bine decât la mine. De aceea nu va fi de prisos dacă o veţi întâlni şi o veţi citi… [IV, 694]

Părintele Ioan de Kronstadt este omul lui Dumnezeu. Rugăciunea lui ajunge la Dumnezeu după marea lui credinţă. Domnul să-l păzească în smerenie şi devotament faţă de voia Lui cea sfântă şi în jertfirea de sine. [V, 928]

Ispitele şi lupta cu ele

Aţi înţeles acum care sunt cursele vrăjmaşului?! Nu are rost să vă îngroziţi de ele. Nu au nicio putere. Vă tulbură, vă provoacă, dar nu vă determină. Lucrarea noastră este ca, îndată ce le observăm, să le respingem; dacă vin iarăşi – iarăşi să le respingem şi sub nicio formă să nu cădem de acord cu ele. Supravegheaţi-vă şi învăţaţi cum să le faceţi faţă. Faceţi bine căzând în timpul atacului ispitei în genunchi şi rugându-vă. Deprindeţi-vă cu rugăciunea lui Iisus, numai ea poate alunga toate oştile vrăjmaşului! [VI, 950]

Iată ce să faceţi atunci când vor veni pornirile lăuntrice rele, care vă vor tulbura: imediat să coborâţi cu atenţia în inimă şi să staţi acolo, respingând pornirile cele rele şi prin încordarea voinţei, şi mai ales prin rugăciunea către Domnul. În faptul că au loc atacuri, nu aveţi nicio vină; dar, când nu le respingeţi şi vă lăsaţi prinşi de ele şi îngăduiţi consimţământul, atunci este vina voastră. Inima

din această pricină devine necurată şi îşi pierde îndrăzneala înaintea Domnului. Păziţi-vă inima. [VI, 971]

Spovedania

La întrebarea pe care mi-aţi pus-o, vă spun: nu schimbaţi duhovnicul… Chiar dacă ar zăcea pe patul de moarte, totuşi, dacă este conştient, vă puteţi spovedi la el şi spovedania aceasta nu va pierde niciun pic din puterea ei. [I, 50]

La spovedanie nu trebuie să vă limitaţi la ceea ce întreabă duhovnicul, ci după răspunsurile date la întrebările lui să vă exprimaţi şi observaţiile voastre potrivit cu lucrarea conştiinţei. [III, 534]

Tulburarea la spovedanie să o alungaţi cu gândul că vă spovediţi Domnului Celui milostiv, Care vă iubeşte şi aşteaptă să-l spuneţi tot. Preotul este doar un martor. Ceea ce trebuie să spuneţi în duh, chibzuiţi mai întâi acasă şi apoi spuneţi totul în linişte. [IV, 607]

Trebuie să faceţi diferenţă între simpla relatare a tot ceea ce există în suflet, relatare care în mănăstiri înseamnă descoperirea gândurilor, şi spovedania tainică… Cea din urmă este necesară atunci când conştiinţa ne apasă. Concret acest lucru nu poate fi definit: este subiectiv. Toate celelalte le putem doar relata şi în privinţa lor ne putem consfătui… Sfântul Dimitrie [de Rostov] recomandă spovedania zilnică… şi în rugăciunile pentru somn este uşor de făcut. Totuşi, a primi dezlegarea tainică întotdeauna este mai bine pentru suflet… Gândurile la care ni se opreşte atenţia… putem să nu le relatăm, în funcţie de subiecte. De chibzuinţă deosebită au nevoie gândurile care se referă la sentimente şi, mai mult, care stârnesc simpatia şi, mai mult, cele care răscolesc şi acordul… [IV, 752]

De căinţa pentru păcate este nevoie mai mult decât de enumerarea păcatelor, deşi şi acest lucru este necesar. De suspinele din inimă la rugăciune este nevoie mai mult decât de rostirea rugăciunilor, deşi şi lucrul acesta este necesar. Trebuie să alungăm deşertăciunile din suflet şi să sălăşluim acolo evlavia faţă de Dumnezeu. După ce

sălăşluim această evlavie, aşa să şi rămânem apoi cu ea. [V, 853]

…Întrebarea şi sfatul şi descoperirea gândurilor sunt înfricoşătoare pentru vrăjmaşul. [V, 914]

Faceţi după cum vă arată Domnul: iertaţi şi dezlegaţi de şaptezeci de ori câte şapte. Oare nu Domnul spune: *pe cel ce vine la Mine nu-l voi scoate afară* (Ioan 6, 37)? De aceea pe oricine vine cu pocăinţă primiţi-l, mângâiaţi-l, încurajaţi-l… şi daţi-i un canon nu prea mare, pe măsura puterilor lui… metanii dese, deşi nu multe, cu rugăciunea vameşului: Dumnezeule, *milostiv fii mie*, *păcătosului*! Milostive Doamne, miluieşte-mă pe mine, cel căzut! [V, 915]

Sufletele care vor veni la voi la spovedanie, Dumnezeu le va aduce la voi. În acest sens să-i şi primiţi pe toţi, ca fiind trimişi de Dumnezeu, şi să aveţi grijă să împliniţi cele pentru care sunt trimişi. Dar pentru ce sunt trimişi? Pentru ca voi să-i vindecaţi sau, mai bine zis, să le daţi leacul Domnului: căci doctorul sufletelor este numai Domnul. Medicamentele toate sunt în duhul şi în inima voastră. Domnul le va pune în mişcare sau le va prepara, în locul mâinilor care păstrează şi aplică leacurile aveţi limba sau cuvântul. Trimiţându-i pe apostoli la propovăduire, Domnul le-a spus: *nu vă îngrijiţi cum sau ce veţi vorbi* (Matei 10, 19). Şi la voi se referă aceste cuvinte. Lăsaţi-vă în seama Domnului şi credeţi că, atunci când veţi avea nevoie de un cuvânt deosebit, tămăduitor, el îşi va lua zborul în mod nestăpânit şi se va forma în cel mai tămăduitor chip. [V, 920]

Mă întrebaţi cu privire la îndepărtarea de Sfânta împărtăşanie. Cred că, îndată ce păcătosul care s-a spovedit dă dovadă de căinţă şi are intenţia sinceră de a se înfrâna de la păcatul care l-a supus acestei opriri, poate să nu facă lucrul acesta, nu din indulgenţă, ci din teama de a nu fi mai rău. În primele perioade creştinii se împărtăşeau des… şi atunci îndepărtarea dura câteva săptămâni, luni, rareori ani… Dar acum se împărtăşesc în cea mai mare parte o dată pe an… şi îndepărtarea este de lungă durată.

De unde să ia putere cel ce se căieşte şi caută îndreptare?! Iar îndepărtarea de împărtăşanie va însemna predarea lui în ghearele vrăjmaşului. De aceea presupun că este mai bine să vă limitaţi la acordarea canonului, numai să fie făcută cu prudenţă şi la obiect. [V, 920]

Faptul că îi primiţi pe toţi la Sfintele Taine cred că nu este rău… Dar să cereţi de la ceilalţi fermitate în a se înfrâna de la păcate. Această fermitate este o adevărată comoară pentru Sfintele şi Dumnezeieştile Taine. Şi canon să le daţi şi cu asprime să le cereţi împlinirea lui… Pe cei care greşesc iarăşi, să-i mustraţi – dar fără mânie, ci cu părere de rău şi, încurajându-i, să-i dezlegaţi… mărindu-le puţin canonul. [V, 923]

Să nu-i dezlegaţi dacă nu făgăduiesc să-şi schimbe ideile…

Nu-i nimic că nu vă uitaţi cu asprime la cei ce se spovedesc, este în regulă. Dar să nu îngăduiţi nici glume în adresare… Fiţi binevoitori şi prietenoşi şi în cuvânt, şi în privire, şi în purtare… dar fără glume. Altfel vor crede că sunteţi indulgenţi cu ei. [V, 924]

…Puneţi în rândul rugăciunilor voastre scurte rugăciunea ca Domnul însuşi, în mila Sa, să vă dăruiască insuflare şi îndrumare cu privire la modul în care să procedaţi. Voi, însă, niciodată să nu lucraţi cu îndrăzneală [cu încredere prea mare în sine] şi cu samavolnicie – „aşa vreau eu”, ci întotdeauna cu smerenie şi cu frică de Dumnezeu. [V, 926]

Bine faceţi că, pe cel ce se căieşte, îl dezlegaţi direct, fără să îi daţi canon; dar să-i spuneţi: „Frate, păstrează duhul acesta al căinţei şi înnoieşte-l atunci când slăbeşte”. Iar celui care se spovedeşte cu răceală, dezlegându-l, spuneţi-i: „Frate, îngrijeşte-te să dobândeşti şi să întăreşti în tine duhul umilit, iar pentru aceasta să faci câte trei metanii până la pământ în biserică sau acasă cu rugăciunea: Duh umilit, inimă înfrântă şi smerită dăruieşte-mi mie, Doamne! [V, 929]

Cei ce ajung sub canon se tulbură, de aceea li se şi dă canon, ca cei ce greşesc să simtă acest lucru…

Rugăciunea aici nu suferă nicio înjosire, bolnavul se vindecă… Metaniile se dau pentru ca cel ce a păcătuit să se roage…

Asprimea este un lucru bun… Ea îi trezeşte pe păcătoşi, dar se întâmplă ca unii dintre ei să se îndepărteze de spovedanie şi să cadă în deznădejde. Îngăduinţa slăbeşte hotărârea pentru o viaţă bună a celor ce se căiesc, dar există şi efectul opus. [V, 930]

I-aţi răspuns bine ocârmuitorului – că nu vă este uşor să-i vorbiţi despre faptele celor ce se spovedesc. Acest lucru nimeni nu trebuie să-l ştie, chiar şi voi să vă străduiţi să-l uitaţi. [V, 931]

Căinţa sinceră întotdeauna este vrednică de îngăduinţă; însă pe cei ce vin la spovedanie cu indiferenţă, îi puteţi răscoli oarecum… întrebaţi pe cineva dacă îi puteţi amâna dezlegarea pentru câteva săptămâni… Nu îl va stingheri acest lucru într-o anumită privinţă?… Dacă se poate, atunci amânaţi-o, dându-i pentru acest timp canon – metanii, înfrânare de la mâncare şi de la somn, iar cel mai mult căinţă. Când îşi va împlini canonul cu sinceritate, atunci să-l şi dezlegaţi. Şi să-l îndemnaţi să se abţină de la păcate. [V, 932]

Să citească rugăciunea de dezlegare asupra celui prohodit trebuie numai cel care l-a spovedit înainte de moarte şi l-a împărtăşit. Dar, pentru ascultare, poate împlini acest lucru oricare dintre cei ce îl prohodesc, atunci când i se porunceşte. Aici, putem spune, pot dezlega toţi cei ce prohodesc. Citiţi dezlegarea fără să staţi pe gânduri, doar rugându-vă ca Domnul să-l ierte pe cel răposat. [V, 935]

Dezlegarea la spovedanie îl determină mai repede pe cel dezlegat să se îndrepte pe viitor decât canonul de îndreptare însuşi. [V, 935]

A nota păcatele pentru spovedanie este o regulă bună. Iată cu ce să vă deprindeţi: de fiecare dată când ia naştere un gând, un sentiment, o dorinţă, un cuvânt, o faptă rea, imediat să vă căiţi înaintea Domnului Celui atotprezent şi atoatevăzător cu zdrobire de inimă şi cu

hotărârea de a fi mai prudent pe viitor. [VI, 955]

Domnul însuşi primeşte spovedania, iar duhovnicul este doar un martor… urechile, limba şi mâinile lui sunt cele care binecuvântează, însă Domnul este Cel care lucrează şi dezleagă, la fel cum tot Domnul este Cel care împărtăşeşte. [VIII, 1428]

Istoria Rusiei

Despre starea jalnică a adevărului lui Dumnezeu în societate nici nu mai are rost să vorbim. Orice am aduce în discuţie, tot nu am avea izbândă. [II, 206]

Cu dreptate vă mâhniţi pentru împuţinarea parohiilor şi închiderea bisericilor. Ce trebuie să facem?

Să ne rugăm lui Dumnezeu ca Domnul să cruţe Sfânta Lui Biserică. [II, 218]

Pentru fapta cea dreaptă Dumnezeu este ajutător. Dacă Domnul va lepăda Rusia ortodoxă, atunci totul va merge pe dos. Şi nu rareori mă gândesc, oare nu a lepădat-o deja? Ne-am aruncat prea mult înainte. Şi nu mai avem frâu. Totuşi, nu are rost să deznădăjduim. Din istorie se vede că au existat vremuri şi mai grele, dar apoi cerul s-a înseninat. [III, 403]

Soldaţii, iată, îşi sumet mânecile. Trebuie să lupte şi iarăşi să lupte când nevoia îi obligă. Respect profund acţiunile guvernului nostru în ceea ce priveşte tot mersul lucrurilor. Binecuvântează-l, Doamne, cu izbânzi, căci este înţelept şi duce sarcinile cu răbdare. [VII, 1122]

Congresul[11], după cât se vede, nu pentru foloasele popoarelor eliberate a făcut demersuri, ci toate le-a îndreptat spre a umili Rusia. Şi la toate punctele, fără să fie nevoie, a tăiat câte ceva. Ce nevoie era să taie cele pronunţate pentru Serbia şi Muntenegru sau cele pronunţate la noi în Asia! Niciuna. Iar Bulgaria a împărţit-o nu pentru altceva, decât pentru a fi încă prilej de război… însă Domnul ştie ce face! Cu siguranţă, aşa este mai bine şi binecuvântată fie voia Lui. [VII, 1123]

---

11 Este vorba despre congresul de la Berlin (1878), care a revizuit hotărârea păcii de la San Stefano prin care s-a încheiat războiul ruso-turcîn 1877-1878 (n.r.).

Deseori ne lăudăm: „Sfânta Rusie, Rusia cea ortodoxă”. O, dacă am fi aşa şi am rămâne pentru totdeauna sfinţi şi ortodocşi, ori măcar iubitori ai sfinţeniei şi ai Ortodoxiei! Ce zălog sigur al dârzeniei am avea în aceste titulaturi! Tristă este nu numai coruperea moravurilor, dar şi lepădarea de chipul mărturisirii prescrise de Ortodoxie… Trebuie să aprindem duhul

Ortodoxiei în noi înşine şi să ne unim în răscoala împotriva oricărui gen de idei nepotrivite cu el. Numai prin acest lucru îi vom lovi pe vrăjmaşii lui Hristos, cum am lovit coaliţia politică a vrăjmaşilor ţării noastre[12].

Aud că Sfântul Sinod vrea să serbeze jubileul în anul următor… să sărbătorească cei 900 de ani ai Sfintei noastre Biserici… Pentru comemorarea acestui lucru vrea să publice viaţa Sfântului Vladimir şi acatistul lui cu imagini… Despre acestea vreau să vă vorbesc… A publica viaţa şi acatistul nu este un lucru rău… Dar este puţin pentru un jubileu atât de mare, săvârşit de nişte persoane atât de importante… Este nevoie de ceva mai semnificativ. Propun din partea mea: să hotărască să se traducă din nou dumnezeieştile cărţi de cult – toate… Pentru jubileu, aşadar, să pregătească, de exemplu, numai Octoihul… sau Mineiul praznical… sau încă ceva… De ce să nu facem să coincidă lucrul acesta cu un asemenea eveniment?… [VII, 1180]

Dumnezeu conduce omenirea către ţelul ei final, iar istoricii trebuie să înţeleagă şi să arate acest lucru. [VIII, 1450]

Istoria Bisericii

Sunt foarte bucuros pentru că v-a fost dat să aveţi de-a face nu cu istoria bisericească universală, ci numai cu cea a Bisericii Ruse. Aici nu aveţi cum să vă împrăştiaţi din lipsă de înţelepciune, precum se face acolo. După aceea, chiar dacă va trebui, poate, să o luaţi şi pe cea universală în mână, totuşi până atunci vor izbuti să se spargă toate baloanele de săpun cu care vă bat capul la academie

12 I s Revista Discuţie în familie, nr. 29 / 1872, pp. 678-679.

istoricii germani. Cel mai bun izvor universal este istoria lui Flery… Este o culegere de povestiri vechi despre evenimentele istorice. Cel mai prost este Neander. Acest jidan blestemat a denaturat toată istoria prin ideile sale. La el totul se desfăşoară ca o luptă între părţi şi partide adverse. Şi el urmăreşte numai acest lucru şi nu rareori pe un singur cuvânt clădeşte un întreg sistem şi chiar o întreagă şcoală… Astfel, la el nu are loc Predania apostolică… păstrată fără încetare de Sfânta Biserică… De acelaşi soi sunt şi ideile tuturor adepţilor lui. Binevoiţi să vă scoateţi din minte acest lucru… şi să faceţi speculaţii filosofice astfel încât totul să se potrivească cu Predania apostolică… Să nu se ivească discuţii între grupări în Biserică. Dar filosofii s-au ridicat împotriva Predaniei apostolice… Sfânta Biserică, păstrătoarea ei, a apărat-o şi i-a lovit pe filosofi… şi i-a alungat din sânul ei. [VIII. 1451]

Ca păzitoare a Predaniilor apostolice, ea [istoria] stă alături de Scriptură ca izvor de bază şi pază a Ortodoxiei. Iată care este pentru voi ideea istoriei bisericeşti. [VIII. 1452]

Ferească Dumnezeu! Câte cărţi mârşave se publică peste hotare împotriva Bisericii Ruse şi a preoţimii, încât nu se mai poate. Şi toate se dezlănţuie rapid împotriva maicii noastre Rusia. Bine că nu avem timp să le citim şi să pătrundem în toate. Iată, alcătuiesc occidentalii concepţia despre Biserica Rusă?! [DC, 57]

De apariţia revistei Academiei de la Moscova mă bucur foarte mult. Nu puteţi ridica glasul astfel încât înalta ei erudiţie să înceapă să prelucreze în primul rând istoria Bisericii… Numai nu după istoricii germani – aceştia sunt toţi încuiaţi, ci direct după primii istorici., cu scopul… de a dovedi că tot ceea ce deţinem noi a deţinut Sfânta Biserică în toată vremea existenţei ei. Pentru faptul că

Academia din Moscova amână mereu ediţia ei, trebuie să ne pară rău. Aceia sunt Rusia Ortodoxă: pe Sfinţii Părinţi trebuie să-i publice pe socoteala statului! Ce schimbare s-a produs în mediul nostru! Oamenii s-au

molipsit, iar cei nemolipsiţi… sunt cei care nu ştiu să citească şi nu ştiu să scrie. [IX, 99]

Ce s-a întâmplat cu Rusia Ortodoxă? înainte de plecarea mea la Ierusalim vânzătorii de cărţi căutau cu ardoare cărţi cu conţinut duhovnicesc pentru publicare. Astăzi nimeni nu mai ia această sarcină asupra sa. Iar la editori, la autori cărţile zac în pod fără să fie atinse. Se aude că Sfântul Sinod a poruncit Academiei din Moscova să-i publice pe Sfinţii Părinţi. Iar aceia, având dorinţa, cer subvenţii pentru că învăţăturile Sfinţilor Părinţi aproape nimeni nu le cumpără. Mare mirare! [IX, 130]

Cleveteala

„Aţi fost clevetiţi”… deşi nu sunteţi vinovaţi. Trebuie să răbdaţi cu blândeţe. Şi aceasta va ţine locul canonului pentru lucrurile datorită cărora vă socotiţi vinovaţi… De aceea cleveteala pentru voi este mila lui Dumnezeu. Trebuie neapărat să vă împăcaţi cu cei ce v-au clevetit, oricât de greu v-ar fi. [III, 549]

Când vedeţi că sunteţi ponegriţi, folosiţi acest lucru ca pe nămolul tămăduitor. Bine faceţi că nu vă pierdeţi atitudinea frăţească faţă de cei care vă aplică acest tratament. [V, 919]

Fiecare învinuire neîntemeiată, răbdată cu blândeţe este o cunună a lui Dumnezeu pe capul deja încununat, numai să nu o aruncaţi. [V, 941]

Ştiu puţin cât de greu este să înduri cleveteala. Este nămol, dar nămol tămăduitor. Înduraţi; căci va veni vremea ca doctorul sufletelor să înlăture acest leac. Şi Domnul a fost ponegrit, fiind numit *om mâncăcios şi băutor de vin*, *prieten al vameşilor şi al păcătoşilor* (Matei 11, 19), am *cunoscut că ai demon* (Ioan 8, 52). A fi părtaş la ponegrirele Domnului este o mare slavă! Să vă smeriţi în aceste momente, dar să nu vă pierdeţi tăria morală a duhului şi să vă păstraţi convingerea că, nefiind osândiţi de propria conştiinţă, întotdeauna veţi putea privi cu îndrăzneală la Domnul ori veţi sta cu îndrăzneală înaintea feţei Lui. [VI, 1046]

Crucea

Ţelul vieţii nu este bunul trai pământesc, ci fericirea după moarte în cealaltă viaţă. Cine îşi duce crucea, acela merge pe calea sigură către fericire. [II, 356]

Astăzi este înălţarea Crucii Domnului… Dar există şi o înălţare duhovnicească a crucii în inimă. Ea are loc atunci când omul se hotărăşte ferm să se răstignească pe sine sau să-şi omoare patimile, ceea ce este esenţial la creştini, căci, după Apostolul, sunt ai lui Iisus Hristos numai cei care şi-*au răstignit trupul împreună cu patimile şi cu poftele* (Gal. 5, 24). Înălţând în ei această cruce, creştinii o şi ţin aşa, înălţată toată viaţa lor. Dacă este aşa, să se întrebe fiecare suflet creştin şi să asculte ce răspuns îi va da conştiinţa în inimă. O, să nu ne fie nouă a auzi: „Voi numai trupului şi poftelor le faceţi pe plac, nu v-aţi înălţat crucea, aţi aruncat-o în groapa patimilor şi acolo va putrezi în nepăsare şi dispreţ!” Când Domnul a fost coborât de pe cruce, crucea a rămas pe Golgota, iar apoi a fost aruncată în groapa de acolo, unde erau aruncate, de obicei, aceste

297

Instrumente de tortură împreună cu alte gunoaie. Curând Ierusalimul a fost distrus şi toate clădirile lui au fost făcute una cu pământul. Astupată a fost şi groapa în care fusese aruncată Crucea Domnului. Când păgânii au refăcut oraşul (iudeilor li s-a interzis şi să se apropie de locul în care fusese el), s-a întâmplat astfel încât pe locul acela în care era ascunsă Crucea Domnului aceştia să pună idolul Venerei, al zeiţei păgâne a desfrâului şi a tuturor poftelor. Aşa le-a insuflat vrăjmaşul. Şi tot aşa se întâmplă şi cu crucea noastră lăuntrică. Când vrăjmaşul nimiceşte structura duhovnicească a sufletului, acest Ierusalim tainic al nostru, atunci şi crucea duhovnicească este aruncată de pe culmea Golgotei inimii şi se pierde printre vechiturile patimilor şi ale poftelor şi propria plăcere, ca un turn, se înalţă deasupra întregii noastre lumi lăuntrice şi totul în noi i se supune ei şi urmăreşte semnele ei până când ne luminează harul, ne însufleţeşte să dărâmăm idolul acesta şi să înălţăm crucea răstignirii de sine. [III, 493]

La poalele crucii înnoiţi credinţa voastră în lucrarea

cea minunată a mântuirii voastre, înviaţi nădejdea propriei voastre mântuiri în virtutea acestei lucrări pe care v-aţi însuşit-o şi o săvârşiţi prin ceea ce se cere de la voi şi întăriţi-vă în hotărârea de a umbla în voia Celui care pentru voi S-a dat – cu o asemenea fermitate, încât să rămâneţi în ea chiar dacă aţi fi ameninţaţi cu moartea. [IV, 641]

Prin necazuri şi suferinţe nedrepte ne lipim de Crucea lui Hristos şi din ea primim puterea care ne curăţeşte, ne sfinţeşte şi binecuvântarea lui Dumnezeu o atrage... [V, 941]

Există o cruce exterioară care se află pe umerii noştri. Sunt necazurile, nenorocirile, lipsurile, bolile, atacurile, învinuirile neîntemeiate. Există o cruce lăuntrică – lepădarea de sine împreună cu omorârea de sine. Există o cruce duhovnicească, dumnezeiască – răstignirea după voia lui Dumnezeu. Aceste cruci iau naştere una din cealaltă. Cea din urmă se evidenţiază prin lăsarea în voia lui Dumnezeu, liniştită, tăcută, paşnică; a doua – prin lupta cu şinele, necruţătoare faţă de sine; iar a treia – prin răbdarea necazurilor. Câte cruci, atâtea purtări de cruce. Toate sunt nedespărţite până la mormânt; numai că o dată este simţită una, altă dată – alta sau a treia. Totuşi ele intră în acţiune sau sunt aplicate treptat... şi, fiind aplicate, rămân... Sunt o cruce întreită. [VI, 986]

Cine în decursul vieţii şi-a format în sine însuşi crucea prin nevoinţele şi faptele lepădării de sine, acela este el însuşi crucea biruinţei. [VI, 1015]

Fumatul

Ar fi bine să renunţaţi la fumat. Nu numai că este inutil, dar şi toceşte puţin câte puţin sănătatea, stricând sângele şi astupând plămânii. Este otrăvire treptată de sine. Însă pentru aceasta nu există niciun sfat în afară de a lua o hotărâre mai fermă. Alt mijloc nu există. [II, 369]

A fuma sau a nu fuma este un lucru lipsit de interes, cel puţin aşa îl socoteşte conştiinţa noastră şi a tuturor, însă, când nefumatul este legat prin făgăduinţă, atunci intră în rânduiala morală şi devine o faptă a conştiinţei, iar

neîmplinirea ei nu poate să nu tulbure conştiinţa. [II, 369]

Fumatul este un lucru fără înţeles; moralitate există aici în măsura în care atracţia este deşartă şi răul este conştientizat. Ultimele două trăsături sunt greu de înţeles chiar şi de către fumători şi sunt greu de explicat nefumătorilor. Este tare necuviincios: însă cuviinţa şi necuviinţa sunt la fel ca oamenii – se schimbă. [VIII, 1230]

Lenea

Lenea înseamnă slăbirea sau încetarea mişcărilor duhovniceşti… [III, 529]

Minciuna

Niciodată nu mi-a fost dat să acord atenţie cugetării Sfântului Ioan Scărarul despre minciună. Şi m-am minunat. Cum aşa?! Apelez la original. Acolo există o frază puţin cam întunecată şi mi se pare că traducerea noastră nu este întru totul exactă. În loc de „a recurge la minciună” trebuie, se pare, să traducem „a ajunge la minciună”… Iar acest lucru iată la ce situaţii duce. În mănăstirea Sfântului Sava era un stareţ cu viaţă înaltă Ioan – pe lângă Sfântul Sava. El era episcop, dar spunea că este un om de rând. Astfel de cazuri există multe. Tot aici putem include şi faptul că cineva este învinuit de ceva anume, iar el, ştiind că este nevinovat, spune: „Iertaţi-mă, am greşit…” Parţial şi nebunii pentru Hristos intră aici… Toţi aceştia au ajuns la minciună. Hotărârea pentru astfel de fapte trebuie luată cu frică şi când nevoia apasă, adică fie starea lăuntrică, fie mediul exterior.

Dar a minţi, se pare, nu este nicidecum posibil fără păcat. Articolul fericitului Augustin analizează amănunţit acest subiect şi concluzia generală este că nu trebuie să minţim. [IX, 87]

Dragostea

…Dragostea este mai puternică decât orice. Iubiţi-o [pe logodnica fiului] ca pe o fiică… Iubirea aceasta va naşte şi în ea iubire. Când se va întâmpla acest lucru, nu va mai fi nevoie de indicaţii: iubirea însăşi va orândui totul. [I, 67]

Dragostea este temelia nu numai a tuturor legilor şi

virtuţilor evanghelice, dar şi a celor umane, civile; prin urmare, orice activitate conformă cu legea este conformă şi cu dragostea şi orice evaluare a activităţii, conformă cu legea sau justă, este conformă şi cu dragostea. Însă dragostea este mai înaltă şi mai vastă decât legea. Există fapte ale dragostei care nu sunt prevăzute de lege, dar care nu sunt deloc împotriva legii; însă faptele prevăzute de lege şi neîmplinite ide persoanele care se află sub lege sunt nelegiuite şi potrivnice dragostei chiar dacă au tins spre binele cuiva. Acest lucru are însemnătate cu deosebire în plan juridic. [II, 325]

Ardoarea duhovnicească a inimii către Domnul este dragostea faţă de El. Ea este aprinsă de atingerea Domnului de inimă. De vreme ce El tot *este iubire* (I Ioan 4, 16), această atingere a Lui de inimă aprinde imediat dragostea faţă de El. Iar din dragoste vine ardoarea inimii către El. Iată, tocmai acesta trebuie să fie obiectul căutării. Săvârşirea rugăciunii lui Iisus este doar instrumentul în vederea dobândirii acestui lucru sau, mai bine zis, doar osteneala care arată dorinţa puternică a sufletului de a-L dobândi pe Domnul. [II, 339]

Dragostea şi frica trebuie să fie amândouă puternice… îngerii stau înaintea lui Dumnezeu cu frică şi cu cutremur… Şi nouă ne-a poruncit apostolul cu frică şi cu cutremur să lucrăm mântuirea. [VI, 969]

Mai mult decât orice exersaţi în iubire – în fapte şi în sentimente –, neexceptând pe niciunul dintre cei care intră în legătură cu voi, oricât de neînsemnat ar fi el. [VIII, 1267]

Ce este sarea? De vreme ce Mântuitorul nu ne-a dat El însuşi tâlcuirea, fiecare este liber să înţeleagă acest cuvânt şi să chibzuiască spre zidirea sa sufletească. Eu cred că aceasta este dragostea fierbinte către Dumnezeu. Sarea înlătură putreziciunea, iar dragostea faţă de Dumnezeu nimiceşte tot ce este păcătos şi potrivnic lui Dumnezeu. Sarea pătrunde alimentele care trebuie sărate, iar dragostea pătrunde toate elementele sufleteşti şi duhovniceşti şi trupeşti, şi tuturor le dă trăinicie şi

sănătate. [VIII, 1344]

Principalul este că trebuie să vă iubiţi aproapele – şi pe cel mare, şi pe cel mic – şi în duhul dragostei să lucraţi. Cu cât este omul mai neputincios, cu atât mai mult trebuie să aveţi dragoste faţă de el. Dacă veţi lucra aşa, dragostea vă va învăţa totul. [VIII, 1455]

Dragostea este un sentiment fericit şi care îl poate face pe om fericit – când este adevărată faţă de Dumnezeu. Dragostea chinuitoare, apăsătoare este lucrarea satanei... care vrea să o imite pe cea dumnezeiască, dar nu poate şi aprinde arderea iadului în inima omului. [IX, 140]

Materia

Ce este materia – nu ştim. Ştim numai elementele sau stihiile nedescompuse. Ele se compun şi se descompun şi datorită acestor fenomene apar lucruri diferite. Compunerea şi descompunerea sunt procese chimice. Partea văzută a procesului este mişcarea. Materia este nemişcată. Pentru mişcarea ei, nevoia de forţă este cu desăvârşire întemeiată...

...Cei credincioşi au dreptul deplin de a pătrunde cu cele duhovniceşti în sfera celor materiale în timp ce materialiştii pătrund cu materia lor, fără ruşine faţă de conştiinţă, în sfera celor duhovniceşti. Şi din partea noastră este înţelepciune, iar din a lor este neghiobie. Iar acest lucru are loc nu pentru că tot ţiganul îşi laudă ciocanul, ci pentru că aceasta este esenţa lucrurilor. Cele materiale nu pot avea nici putere, nici scop. Şi una şi celălalt sunt în afara lor. Ele sunt doar mijlocul şi câmpul de activitate pentru puterile duhovniceşti. [II, 266]

Milostenia

Cei ce trăiesc în societate nu au prin ce să se mântuiască decât prin milostenie. Cu cât mai mult o săvârşesc, cu atât mai mult se apropie de viaţa îngerească a marilor pustnici. [V, 779]

Pacea sufletului

Pacea adevărată nu este în exterior, ci înăuntru şi are ca izvor – nu mediul extern, ci buna rânduială lăuntrică. Când aceasta există, atunci exteriorul se va adapta singur.

[IV, 558]

Dacă omul se va stăpâni şi va începe să-şi conducă singur interiorul, va primi ca răsplată netulburata pace sufletească. [IV, 571]

Lumea-societatea

Lumea înseamnă patimi, oameni care trăiesc exclusiv conform patimilor şi totalitatea obiceiurilor şi a rânduielilor vieţii născocite pentru satisfacerea patimilor… A lepăda toate acestea înseamnă a lepăda lumea, chiar dacă în jur toţi trăiesc lumeşte în întregime sau pe jumătate: când lumeşte, când creştineşte – amestecat. [III, 385]

În cuvintele *nu iubiţi lumea* (I Ioan 2, 15), *lumea* nu înseamnă deloc ceea ce înseamnă în cuvintele: *căci Dumnezeu aşa a iubit lumea* (Ioan 3, 16). În cele din urmă, prin *lume* se înţelege neamul omenesc cel căzut, care este, în acelaşi timp, iubit de Dumnezeu. Dumnezeu datorită acestui lucru a şi hotărât să-l mântuiască, dându-L pentru el pe Fiul Său Cel Unul Născut. Iar în cele dintâi se înţelege acea parte a neamului omenesc care nu vrea să ştie de Dumnezeu şi nu se îngrijeşte să-l facă pe plac; toată grija este pentru propria plăcere prin satisfacerea patimilor sale, de moarte nu pomeneşte şi la viaţa viitoare nu se gândeşte. Faţă de lumea aceasta Dumnezeu nu binevoieşte şi îşi întoarce faţa de la ea, nu o iubeşte şi oamenilor le porunceşte să nu o iubească. Astfel, din cuvintele *Dumnezeu aşa a iubit lumea*, nu rezultă că şi noi trebuie să iubim lumea fără nicio limită, ci se cuvine să adăugăm: cu excepţia acelei lumi pe care Dumnezeu nu o iubeşte şi de care ne porunceşte să fugim sau pe care ne porunceşte să nu o iubim. Căci, iubind această lume, nu-L putem iubi pe Dumnezeu – şi nu ne putem mântui sufletul. [IV, 584]

Rugăciunea

Vă felicit pentru orânduirea definitivă a bisericilor. Rugăciune veşnică se va face pentru voi la fiecare slujbă şi nu o dată. [I, 57]

Să dea Domnul să vă rugaţi bine, astfel încât să fiţi şi

auziţi. [I, 68]

Totul constă nu în cuvinte şi în metanii, ci în ridicarea minţii şi a inimii către Dumnezeu. Puteţi spune toate cele pe care mi le-aţi scris şi puteţi face toate metaniile menţionate, iar de Dumnezeu să nu vă amintiţi deloc, sau cumva cu gândul împrăştiat şi cu mintea rătăcită. Şi, prin urmare, să împliniţi pravila de rugăciune fără să vă rugaţi. Va reieşi că rugăciunea voastră este păcat înaintea lui Dumnezeu. Să vă izbăvească Domnul! Cu frică şi cu cutremur trebuie săvârşit lucrul lui Dumnezeu, aceasta să o ţineţi minte. Prin toate mijloacele să vă străduiţi ca, unde este cuvântul, acolo să fie şi mintea, sau, precum spune Sfântul Ioan Scărarul, să închideţi mintea în cuvintele rugăciunii. Aşezându-vă la rugăciune, trebuie să vă înfăţişaţi cu atenţie înaintea lui Dumnezeu şi să nu vă depărtaţi de El.

Citirea rugăciunilor după carte vă împrăştie mult. Mai bine le învăţaţi pe de rost… Apoi să le rostiţi ca şi cum ar ieşi din inimă…

Cu cât mai puţin veţi avea nevoie de carte de rugăciuni, cu atât mai bine. Deprindeţi-vă mai întâi de toate să umblaţi în pomenirea lui Dumnezeu şi pomenirea morţii. *Jertfa lui Dumnezeu*, *duhul umilit* (Ps. 50, 18). Abia atunci veţi socoti că v-aţi rugat bine, când veţi pleca de la rugăciune cu căinţă şi plin de umilinţă. Şi ziua, în locul atingerii metaniilor, străduiţi-vă să fiţi cu mintea înaintea lui Dumnezeu prin rugăciunea lui Iisus. Aşa cum îngerii sunt întotdeauna înaintea feţei lui Dumnezeu, aşa şi noi trebuie să ne străduim să fim. Ei îi aduc ca jertfă laude, iar noi – căinţă. [I, 89]

Cum să procedăm atunci când rugăciunea nu-şi face loc în minte? Dacă este vorba de rugăciunea de acasă, o puteţi amâna puţin, pentru câteva minute… Dacă nici după aceea nu-şi face loc, siliţi-vă să vă împliniţi pravila de rugăciune cu forţa, încordându-vă şi pentru a înţelege cele grăite, şi pentru a le simţi… Este ca atunci când pruncul nu vrea să se supună şi este luat de moţ şi cuminţit…

Metaniile pe lângă rugăciunea lui Iisus rămân la

libera alegere şi la râvna voastră… Pentru greşelile mici faceţi închinăciune, iar pentru cele mari – metanie. Câte? Câte vrea sufletul, hotărând, totuşi, acest lucru o dată pentru totdeauna… Mai bine să vă rezervaţi timp pentru această rugăciune: un sfert de ceas, sau mai mult, sau mai puţin…

Ele [acatistele şi canoanele] pot fi înlocuite cu metaniile săvârşite împreună cu rugăciunea lui Iisus… Şi este mai bine aşa.

Noaptea este cel mai bun timp pentru rugăciune, mai ales miezul nopţii. [I, 113]

Toate cereţi-le de la Domnul cu supunere deplină faţă de El. Deprindeţi-vă să păziţi neîncetat pomenirea lui Dumnezeu. [I, 115]

Principalul lucru este rugăciunea. Ea este barometrul vieţii duhovniceşti. Trebuie să fim neîncetat cu Domnul: căci fără El nu vom avea izbândă în nimic. [I, 116]

Nicidecum nu vă puteţi ruga acasă aşa de bine ca în biserică. Dar, când nu puteţi fi în biserică, rugaţi-vă acasă, numai să nu vă leneviţi. [I, 117]

Străduiţi-vă să vă menţineţi întotdeauna interiorul astfel încât întotdeauna să fie îndreptat spre Dumnezeu şi întotdeauna să stea înaintea feţei Lui şi în numele Lui să lucreze, ca trupul vostru să facă acest lucru în exterior, în mersul obişnuit al treburilor vieţii.

Al doilea punct al rugăciunii este să vă rugaţi întotdeauna din inimă, nu numai să rostiţi cuvintele rugăciunii, ci din inimă să scoateţi suspine în rugăciunea către Dumnezeu, căci tocmai ele alcătuiesc propriu-zis rugăciunea. Din aceasta veţi vedea că este mai bine să vă rugaţi cu cuvintele voastre, nu cu ale altora, şi să nu spuneţi multe, ci să spuneţi din inimă, îl, 131]

Mai adăugaţi, de fiecare dată când trebuie să faceţi rugăciunile acasă sau să staţi la rugăciune în biserică, să vă pregătiţi puţin pentru această faptă: 1) prin cea mai vie reprezentare… Cine este Cel căruia vă veţi adresa în rugăciune şi cine sunteţi voi şi ce trebuie să-i spuneţi Lui în rugăciune; 2) începeţi rugăciunea, exprimând cu

cuvintele voastre ceea ce vă trebuie din punct de vedere duhovnicesc şi al traiului… 3) această exprimare anticipaţi-o printr-o slavoslovie adusă lui Dumnezeu. Apoi săvârşiţi-vă rugăciunea după rânduială, unind cu cuvintele voastre gândurile şi sentimentele din rugăciune… Osteneala deprinderii cu rugăciunea să o socotiţi cea dintâi osteneală, mai importantă decât oricare alta. [I, 132]

Îngrijiţi-vă ca, în timp ce vă rugaţi, rugăciunea să vină din inimă. Rugăciunea este, propriu-zis, suspinul inimii către Dumnezeu: dacă acesta nu există, nici rugăciunea nu există. Rugăciunea voastră trebuie să se săvârşească cu măsură; nu trebuie să fie lungă, ci mai bine să săvârşiţi una scurtă cu toată atenţia şi simţirea…

Rugăciunea este cel mai activ mijloc în viaţa duhovnicească şi alături de acesta măsura ei… Osteniţi-vă să faceţi aşa: înainte de rugăciune întotdeauna să vă gândiţi la rugăciune, la ce este ea şi lui I se adresează, şi cum trebuie să fie, să vă gândiţi şi să antrenaţi sentimentul inimii în sfera de rugăciune a evlaviei, a nădejdii şi a devotamentului faţă de Dumnezeu… Săvârşiţi-vă rugăciunea fără grabă, întotdeauna însoţind cuvintele cu gândul exprimat de ele şi cu încordarea sentimentului inimii… Hotărâţi-vă ca de acum înainte să nu cedaţi cu niciun preţ şi să vă siliţi prin toate mijloacele ca după cuvânt să urmeze gândul şi sentimentul. Fără acestea, rugăciunea nu are gust şi nu atrage prin nimic… Luaţi aminte cât de plăcut se săvârşeşte rugăciunea dacă o stăpâniţi şi nu sunteţi îngăduitori cu sine, sau nu cu sine, ci cu vrăjmaşul, care, îndată ce vă îndreptaţi spre colţul de rugăciune, vine pe furiş şi vă reţine prin diferite insuflări… Dar, când sunteţi atenţi, se depărtează, pentru că lupta voastră împotriva insuflărilor lui vă pregăteşte cununi, iar el nu vrea acest lucru. Când lucrarea rugăciunii se desfăşoară corect, doriţi să vă rugaţi şi nu vreţi să plecaţi de la rugăciune.

Trebuie să săvârşiţi chemările în rugăciune pe cât puteţi mai des până la neîncetare. Alegeţi-vă din psalmi versete care vi se potrivesc inimii, învăţaţi-le pe de rost şi

repetaţi-le mai des… învăţaţi pe de rost rugăciunile scurte ale Sfântului Ioan Gură de Aur – cele douăsprezece pentru zi şi cele douăsprezece pentru noapte – şi, de asemenea, repetaţi-le des. Dar cel mai des să repetaţi rugăciunea lui Iisus: Doamne *Iisuse Hristoase*, *Fiul lui Dumnezeu*, *miluieşte-mă*! Osteneala silirii de sine biruie totul. Biruiţi şi voi indiferenţa. Aţi auzit că există rugăciunea neîncetată? începeţi să o căutaţi şi dobândiţi-o. Germenul ei este deja în voi: sentimentul către Dumnezeu pe care îl aveţi din când în când. A fost puternic în voi, însă i-aţi dat voie să se răcească. Şi vine din când în când. Tocmai acest sentiment străduiţi-vă să-l fpeeţi permanent şi aceasta va fi rugăciunea neîncetată. [I, 185]

Rugăciuni pregătite avem multe. Ele nu sunt compuse, ci s-au revărsat din inimile sfinţilor sub acţiunea unei contemplări sau a unui eveniment, a unei întâmplări din viaţă. Cel ce le citeşte cu atenţie capătă aceleaşi sentimente care respiră în ele şi prin acestea înviorează şi zideşte în sine duhul rugăciunii… Dar, deprinzându-se să se roage potrivit cu rugăciunile gata făcute, trebuie să înceapă puţin câte puţin să se roage şi cu cuvintele sale, conform trebuinţelor sale – sufleteşti sau materiale…

Îndemnul de a ne adresa lui Dumnezeu se săvârşeşte uneori nu dintr-o anumită necesitate, ci numai din dorinţa fierbinte de Dumnezeu. În orice măsură şi în orice chip sar manifesta chemarea aceasta, niciodată nu trebuie să o lăsăm nesatisfăcută, ci îndată să pornim la rugăciune şi să ne rugăm în acea stare, în care ne-a găsit îndemnul: dacă suntem la lucru, pentru el să ne şi rugăm, dacă suntem la lectură, în mijlocul ei să ne rugăm, dacă suntem în timpul mersului, mergând, să ne rugăm. Dar, desigur, este mai bine şi mai rodnic să stăm în locul nostru de rugăciune şi să luăm poziţia de rugăciune dacă se poate.

Cu cât este mai mare râvna cu care vor fi împlinite aceste adresări către Dumnezeu, cu atât mai des se vor manifesta şi cu atât mai mult vor dura şi cu atât mai adânc se vor înrădăcina… Metoda aceasta este cea mai bună pentru desăvârşirea rugăciunii. [I, 187]

Săvârşirea rugăciunii lui Iisus este simplă: trebuie să staţi cu atenţia în inimă înaintea feţei Domnului şi să strigaţi către El: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă*! Totul nu constă în cuvinte, ci în credinţă, căinţă şi devotamentul faţă de Domnul. Cu aceste simţăminte puteţi sta înaintea Domnului şi fără cuvinte… Şi aceasta vă va fi rugăciunea… [I, 188]

Există rugători care se roagă săvârşind numai rugăciunea lui Iisus… însă aceasta este pentru cei desăvârşiţi, dar pe noi, cei începători, această unitate a minţii ne plictiseşte repede. [I, 190]

Rugăciunea adevărată este aceea care vine direct din inimă şi urcă direct la Dumnezeu. Şi nicio altă rugăciune nu este rugăciune dacă nu este aşa. Spre aceasta şi trebuie să se îndrepte toată grija noastră în lucrarea rugăciunii. [I, 192]

Altă rugăciune nu vă poate ajuta singură… Ea se lipeşte de cea lucrătoare şi fără acest lucru nu poate face nimic. Fără acest lucru nici Dumnezeu însuşi nu face nimic. Totul depinde de voi. [I, 195]

Trebuie să vă străduiţi să dobândiţi obiceiul de a nu socoti terminarea unei rugăciuni sfârşitul rugăciunii, ci şi după aceea să socotiţi de datoria voastră să fiţi în rugăciune. Acest lucru se împlineşte prin pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu, prin evlavie şi prin lăsarea sinelui în voia lui Dumnezeu. Atunci veţi simţi în suflet că, plecând de la rugăciune, de fapt, nu ieşiţi din rugăciune, ci schimbaţi numai un fel de rugăciune cu altul. [I, 198]

Lucrarea rugăciunii este cea dintâi lucrare în viaţa creştină. Rugăciunea este suflarea duhului. Dacă rugăciunea există, duhul este viu, dacă ea nu există, în duh nu există viaţă. A sta înaintea icoanei şi a face metanii nu înseamnă încă rugăciune, ci sunt numai rechizitele rugăciunii; a rosti rugăciuni din memorie sau după carte sau a le asculta, nu înseamnă încă rugăciune, ci numai instrumentul rugăciunii sau mijlocul descoperirii şi al stârnirii ei. Rugăciunea însăşi înseamnă să apară în inima noastră unul după altul sentimentele către Dumnezeu:

sentimentul umilinţei, al devotamentului, al recunoştinţei, al slavosloviei, al iertării, al căinţei, al supunerii faţă de voia lui Dumnezeu, al râvnei şi celelalte. [II, 227]

310

Rugăciunea sau năzuinţa inimii către Dumnezeu trebuie deşteptată şi, o dată deşteptată, trebuie întărită sau, ceea ce este acelaşi lucru, trebuie să educăm în noi duhul rugăciunii…

Ca pravila de rugăciune să devină pentru noi un mijloc activ spre educarea duhului de rugăciune, trebuie să o săvârşim aşa încât şi mintea, şi inima să-şi însuşească conţinutul rugăciunilor care alcătuiesc pravila de rugăciune. Iată pentru aceasta trei metode foarte simple: să nu începeţi pravila de rugăciune fără pregătirea cuvenită; să nu o săvârşiţi la întâmplare, ci cu atenţie şi simţire; şi să nu treceţi imediat după terminarea rugăciunilor la ocupaţiile obişnuite…

Înainte de a începe rugăciunea, oricând s-ar întâmpla lucrul acesta, să staţi puţin în picioare sau să staţi jos sau să umblaţi şi să vă osteniţi în acest timp să vă treziţi mintea, depărtând-o de toate lucrurile cele pământeşti. Apoi să vă gândiţi – cine este Cel căruia vă adresaţi în rugăciune şi cine sunteţi voi care aveţi de gând să începeţi acum această rugăciune către El şi să deşteptaţi în sufletul vostru starea potrivită ei, de umilinţă, de evlavie şi de frică a înfăţişării în inimă înaintea lui Dumnezeu…

Să rostiţi rugăciunea fără grabă, să pătrunderi fiecare cuvânt, ideea fiecărui cuvânt ducând-o la inimă şi însoţind acest lucru cu metanii şi cu semnul crucii. În acestea constă toată lucrarea rostirii plăcute lui Dumnezeu şi roditoare a rugăciunii. Să pătrundeţi orice fel de cuvânt şi idee, iar cuvintele să le duceţi la inimă, căci aşa veţi înţelege ceea ce rostiţi şi veţi simţi ceea ce înţelegeţi…

Gustarea… dulceţii rugăciunii este ţelul rostirii rugăciunii şi prin această gustare a dulceţii rugăciunii în timpul rostirii rugăciunii se educă duhul rugăciunii…

Fiecare rostire a rugăciunii lasă urma rugăciunii în suflet: prelungirea ei neîntreruptă în aceeaşi ordine o

înrădăcinează, iar răbdarea în această osteneală înrădăcinează şi duhul rugăciunii…

Deprinzându-ne să ne adresăm lui Dumnezeu cu mintea şi cu inima apelând la ajutor străin – la cărţile de rugăciuni trebuie apoi să facem şi experienţa propriei noastre înălţări către Dumnezeu, să ajungem până acolo încât sufletul singur, aşa-zis, prin graiul său să intre în timpul rugăciunii în convorbire cu Dumnezeu, singur să se înalţe către El şi Lui să i se descopere şi să-l mărturisească ce are în el şi ce-şi doreşte…

Aşadar, în afara pravilei de rugăciune, pentru a învăţa sufletul să se înalţe în rugăciune către Dumnezeu, mai există trei mijloace care pun în mişcare duhul rugăciunii. Acestea sunt – a dedica dimineaţa câtva timp meditaţiei dumnezeieşti, a îndrepta fiecare lucru spre slava lui Dumnezeu şi a ne adresa des lui Dumnezeu prin chemări scurte. Dimineaţa, când meditaţia dumnezeiască este săvârşită bine, lasă în suflet o dispoziţie puternică pentru cugetarea la Dumnezeu. Cugetarea la Dumnezeu obligă sufletul ca fiecare faptă a lui, atât interioară cât şi exterioară, să o săvârşească cu grijă şi să o îndrepte spre slava lui Dumnezeu; aceste două lucruri induc sufletul într-o asemenea stare, încât din el încep să apară des scurte rugăciuni către Dumnezeu. [II, 227]

Ea în sine [rugăciunea lui Iisus] nu este a minţii, ci a cuvântului, exterioară, ca şi toate celelalte rugăciuni scrise, dar există un mijloc pentru rugăciunea minţii, atunci când omul, stând cu ea înaintea Domnului, se roagă Lui. De asemenea, nu este nici lucrare a minţii, ci este o lucrare la fel ca rugăciunea bisericească sau cea de acasă săvârşite după cartea de rugăciuni. Rugăciunea minţii este săvârşită atunci când omul, fixându-se cu atenţia în inimă, înalţă de acolo rugăciunea către Dumnezeu. Iar lucrarea minţii se săvârşeşte atunci când omul, stând cu atenţia în inimă şi cu pomenirea Domnului, leapădă orice alt gând care încearcă să pătrundă în inimă. [II, 240]

Rugăciunea minţii, aşadar, are loc atunci când tu, stând cu atenţia în inimă, strigi către Domnul rugându-L,

sau căindu-te, sau mulţumindu-l, sau preamărindu-L. în această lucrare nu există nicio primejdie, rugăciunea aceasta este ea însăşi pavăză. [II, 240]

Metanii trebuie neapărat să existe pe lângă rugăciunea lui Iisus şi, cu cât sunt mai multe, cu atât mai bine. [241]

Rugăciunea întotdeauna trebuie să fie înălţarea minţii şi a inimii către Dumnezeu. Când, înălţându-ne către Dumnezeu, îl preamărim, îi mulţumim şi îl rugăm să ne dăruiască bunuri duhovniceşti, cu conştiinţa şi cu sentimentul măreţiei Lui şi a binefacerilor Lui, şi a milostivirii Lui celei mari, atunci ne rugăm sau ne aflăm în stare de rugăciune… Dacă noi, rostind rugăciuni, nu facem numai să pronunţăm cuvinte, ci avem şi gânduri şi sentimente potrivite, tocmai aceasta este rugăciunea adevărată. [II, 243]

Rugăciunea lui Iisus este un mare ajutor… Ea concentrează foarte tare atenţia către Dumnezeu şi o face puternică. De aici puteţi vedea unde este locul acestei rugăciuni şi ce trebuie pentru izbânda în ea. Iată treptele rugăciunii: 1) deprinderea cu rostirea rugăciunilor obişnuite în biserică şi acasă; 2) înfrăţirea cu mintea şi cu inima a gândurilor şi a simţămintelor rugăciunii; 3) rugăciunea neîncetată – rugăciunea lui Iisus poate avea loc în toate acestea, însă locul ei adevărat este în rugăciunea neîncetată. Principala condiţie pentru izbânda în rugăciune este curăţirea inimii de patimi şi de orice atracţie faţă de ceva material. Fără această rugăciune totul va rămâne pe prima treaptă, cea a rostirii. Pe măsura curăţirii inimii, rugăciunea rostită se va transforma în rugăciunea minţii şi a inimii, iar când inima se va curăţi de tot, atunci se va înrădăcina şi rugăciunea neîncetată. [II, 243]

Deprinderea cu rugăciunea nu se formează dintr-odată, ci este nevoie de multă osteneală. Tocmai la această osteneală a formării deprinderii cu rugăciunea ne ajută mai mult decât orice rugăciunea lui Iisus şi căldura care o însoţeşte… Când ne rugăm, trebuie să stăm cu mintea

înaintea lui Dumnezeu şi numai la El să cugetăm… Pentru a învăţa mintea să stea într-un singur loc, Sfinţii Părinţi au folosit rugăciuni scurte şi s-au deprins să le rostească neîncetat…

Deoarece pomenirea lui Dumnezeu în inimă cu adevărat credincioasă este, în mod firesc, însoţită de sentimentele religioase ale evlaviei, nădejdii, recunoştinţei, lăsării în voia lui Dumnezeu şi tuturor celorlalte care sunt duhovniceşti, rugăciunea lui Iisus, care produce şi menţine pomenirea lui Dumnezeu, o numim rugăciune duhovnicească.

…Când căldura care însoţeşte rugăciunea lui Iisus nu este însoţită de sentimente duhovniceşti, nu trebuie să numim această rugăciune duhovnicească, ci pură căldură a trupului; însă ea, fiind aşa, nu este rea dacă nu se află în legătură cu plăcerea trupească, fie ea şi uşoară; dar, dacă se află în legătură cu ea, este rea şi trebuie să fie alungată. [II, 244]

Niciodată să nu vă legaţi de pravilă şi să nu credeţi că există ceva valoros în faptul că aveţi pravilă sau că o săvârşiţi mereu. Toată valoarea este în supunerea în inimă faţă de Dumnezeu.

Să evitaţi prin toate mijloacele formalismul şi sistemul de organizare în rugăciune. Aceasta să fie de fiecare dată lucrarea hotărârii libere şi chibzuite şi să o săvârşiţi cu deplină conştiinţă şi simţire, nu la întâmplare. În anumite cazuri trebuie să ştiţi să reduceţi pravila. Fiţi stăpânii pravilei, nu robii ei. Robi să fiţi numai ai lui Dumnezeu, obligaţi ca toate minutele vieţii voastre să le dedicaţi lucrării plăcute Lui. [II, 249]

Lui Dumnezeu niciodată să nu vă adresaţi la întâmplare, ci întotdeauna cu mare evlavie. El nu are nevoie nici de metaniile noastre, nici de rugăciunile noastre lungi… Strigătul din inimă scurt şi puternic, iată ce ajunge la El!

Pentru rugăciune nu există anumite ceasuri; ea trebuie săvârşită în fiecare ceas şi în fiecare minut, [II, 250]

Toate atitudinile noastre faţă de Dumnezeu sunt marcate de rugăciune. Totul constă în rugăciune... Rugăciune nu înseamnă numai a sta la rugăciune. A ţine mintea şi inima îndreptate către Dumnezeu înseamnă rugăciune, în orice poziţie s-ar afla omul. [II, 255]

Lucrarea rugăciunii nu este numai lucrarea isihaştilor, ci a tuturor creştinilor; şi aceasta până la treptele ei cele mai de sus. Toate treptele rugăciunii sunt lucrarea lui Dumnezeu... Pruncia în rugăciune, ca şi în toată alcătuirea sufletească, este cea mai bună stare, şi să o păziţi şi să-L rugaţi pe Domnul să nu îngăduie să vă pierdeţi acest simţământ... Rugăciunea este adresarea minţii şi a inimii către Dumnezeu. Când aceasta există, există şi rugăciunea...

Întotdeauna, când rugăciunea există în inimă, ne putem ruga şi fără cartea de rugăciuni prin adresarea noastră către Dumnezeu cu metanii. Numai să nu existe lene, indulgenţă. Căci vrăjmaşul imediat se apropie şi parcă începe să ne tragă de mână de la rugăciune... Să înţelegeţi trucurile lui...

Nu poziţia trupului este principalul lucru, ci alcătuirea lăuntrică. Totul constă în a sta cu atenţia în inimă şi a privi sau a striga către Dumnezeu. [II, 256]

Faptul că aveţi sentimentul pocăinţei şi lacrimi la rugăciune este o lucrare adevărată. Fără sentimentul pocăinţei, rugăciunea nu este rugăciune.

Fericiţi sunt oamenii care adorm şi se trezesc cu rugăciunea şi în mijlocul tuturor treburilor nu se despart de ea. Viaţa lor este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu. [II, 278]

Cum să curăţim rugăciunea de griji? îndată ce vine grija în timpul rugăciunii, alungaţi-o; iarăşi vine, iarăşi alungaţi-o... Şi aşa să faceţi mereu... Niciodată să nu păstraţi grijile în timpul rugăciunii... îndată ce le simţiţi, alungaţi-le. În aceasta constă lupta! Şi veţi vedea roadele, încă înainte de rugăciune să hotărâţi să nu vă dedaţi grijilor dacă vin în timpul rugăciunii şi să vă îngrădiţi cu această hotărâre şi să întăriţi această intenţie prin diferite

cugetări… Veţi vedea şi roadele, numai să nu vă descurajaţi, ci să luptaţi. [II, 287]

A vă înălţa mintea către El şi a spune cu căinţă; „Doamne, miluieşte-ne! Doamne, binecuvântează-ne! Doamne, ajută-ne!” – înseamnă rugăciune. Iar dacă în inimă ia naştere sentimentul către Dumnezeu, acesta va fi rugăciune neîncetată fără cuvinte şi fără şederea la rugăciune. [II, 293]

Nemişcarea, în pofida schimbării mediului extern, în săvârşirea pravilelor de rugăciune este o mare comoară pentru cei ce râvnesc la viaţa duhovnicească. [II, 301]

Şi rugăciunea este o ştiinţă şi este purtătoare de viaţă, nu este chinuitoare şi se studiază cu inima, iar nu cu mintea. [II, 304]

Când atenţia către Dumnezeu este vie şi rugăciunea este săvârşită înăuntru, atunci este mai bine să nu începeţi să faceţi nimic (acasă), ci să staţi jos sau să umblaţi sau, mai bine, să staţi înaintea icoanelor şi să vă rugaţi; când începe să slăbească, să o întăriţi prin citire sau meditaţie. [D, 312]

Rugăciunea nu vine dintr-odată. Trebuie să vă osteniţi, silindu-vă fără cruţare spre atenţia şi nerătăcirea minţii, şi deprinderea trezviei va veni. [II, 317]

Nu trebuie deloc să faceţi rugăciunea aşa cum scriu unii părinţi, adică prin încordarea atenţiei în inimă şi prin reţinerea respiraţiei. Lăsaţi acestea. Obişnuiţi-vă să umblaţi în prezenţa lui Dumnezeu şi cu pomenirea morţii, şi acestea vă vor duce la acelaşi lucru. [II, 319]

Săvârşind această rugăciune [a lui Iisus] adresată Mântuitorului, nu trebuie să scăpăm din atenţie că El este Unul din Preasfânta Treime, nedespărţit de Tatăl şi de Sfântul Duh. De aceea, prin aceste cuvinte trebuie, de asemenea, să înţelegem: binecuvântarea Tatălui şi harul Duhului…

Roadele rugăciunii sunt concentrarea atenţiei în inimă şi căldura. Acestea sunt efectele fireşti. Şi oricine poate ajunge la ele. Şi rugăciunea aceasta o poate săvârşi fiecare, nu numai monahul, dar şi mireanul…

Rugăciunea lui Iisus (prin ea însăşi) nu este una făcătoare de minuni, ci, ca oricare altă rugăciune scurtă, este verbală şi, prin urmare, exterioară. Însă ea se poate transforma în rugăciunea minţii şi a inimii… tot pe cale firească. Ceea ce vine din partea harului trebuie să aşteptăm, dar, ca să luăm singuri, nu putem prin niciun alt mijloc. [II, 320]

Nu uitaţi că nu trebuie să vă limitaţi numai la repetarea mecanică a cuvintelor rugăciunii lui Iisus. Acest lucru nu duce la nimic, în afară de deprinderea de a repeta mecanic această rugăciune cu limba, chiar fără să ne gândim la ea. Nici lucrul acesta, desigur, nu este rău… Dar alcătuieşte cea mai depărtată latură exterioară a acestei lucrări. [II, 321]

Respiraţia nu trebuie să v-o constrângeţi, nici asupra inimii să nu faceţi presiune, ci cu mintea liberă să săvârşiţi rugăciunea. Să ştiţi că rugăciunea cu adevărat duhovnicească este înrădăcinată de har. [II, 324]

Rugăciunea lui Iisus, dacă o faceţi mecanic, nimic nu vă dăruieşte, ca oricare altă rugăciune rostită numai cu limba…

Pe limbă să vă fie rugăciunea lui Iisus, în minte, vederea Domnului înaintea voastră, iar în inimă, dorinţa fierbinte de Dumnezeu sau unirea cu Domnul. Când toate acestea vor exista şi vor fi permanente, Domnul, văzând cât vă siliţi, vă va da cele cerute. [II, 339]

Pentru izbânda în rugăciune trebuie să vă străduiţi să împodobiţi inima cu toate virtuţile… şi cel mai mult cu: smerenia, căinţa, supunerea şi lepădarea de voia proprie. [III, 377]

Niciodată să nu spuneţi rugăciunile în grabă, ci fără grabă, cu gândurile şi simţămintele care sunt exprimate în rugăciunile rostite. Înainte să începeţi rugăciunea, întotdeauna să vă pregătiţi puţin, adunându-vă gândurile şi străduindu-vă să staţi cu atenţia voastră înaintea Domnului, Căruia începeţi să vă rugaţi. Principala stare de rugăciune să fie cea de pocăinţă, căci toţi greşim mult… [HI, 377]

Osteniţi-vă în rugăciune. Ea este izvorul mângâierilor, iluminarea minţii şi întărirea bunelor obiceiuri. [III, 378]

Faţă de Dumnezeu nimic nu poate fi tăinuit… Ei vede tot. Şi fiecare rugăciune o aude, dar o împlineşte nu după dorinţa noastră, ci după cum foloseşte la mântuirea noastră. [III, 472]

Să nu vă îngăduiţi niciodată să săvârşiţi pravila la întâmplare. Întotdeauna să o împliniţi ca fiind lucrul cel dintâi… Dacă timpul nu vă permite, reduceţi mai bine pravila, dar să nu o săvârşiţi la întâmplare. Această reducere, săvârşită de nevoie, să o chibzuiţi singuri şi să luaţi binecuvântare pentru împlinirea ei de la părintele vostru duhovnic. Sau, reducând pravila la nevoie, după aceea să adăugaţi ceea ce îi lipseşte. [III, 477]

Vă tulbură, după cum îmi scrieţi, rugăciunea către sfinţi şi vă temeţi ca nu cumva să vă supuneţi osândei pentru idolatrie. Nu, rugăciunea noastră către sfinţi şi cinstirea lor nu au nimic idolatru în ele. Ar fi idolatrie dacă i-am cinsti ca pe nişte dumnezei: însă noi îi cinstim ca pe nişte slugi ale lui Dumnezeu şi mijlocitori pentru noi înaintea lui Dumnezeu. Simţirea lăuntrică trebuie să vă spună că nu îi cinstiţi ca pe Dumnezeu şi nu îi socotiţi cea dintâi cauză a bunurilor cerute, ci numai instrumentul dăruirii lor. [III, 478]

Rugăciunea altuia nu stă în frunte, ci merge în urma rugăciunii voastre şi este sprijinul ei. Un alt ajutor pentru rugăciune este milostenia… Căutând milă la Domnul, voi înşivă să arătaţi milă celorlalţi. Şi, dacă nu aţi arătat milă sau aţi arătat-o puţin şi fără râvnă, să vă căiţi pentru acestea şi să faceţi făgăduinţa să fiţi întotdeauna milostivi faţă de cei nevoiaşi. Înarmându-vă cu aceste dispoziţii sufleteşti, să aşteptaţi cu deplină nădejde ceea ce va hotărî Domnul pentru voi. Să aşteptaţi cele dorite, dar să nu hotărâţi dinainte că aşa va hotărî şi Domnul, ci să lăsaţi acestea în voia Lui cu deplină supunere… Lipsa acestei supuneri strică rugăciunea şi o lipseşte de putere, căci fără ea rugăciunea are următorul sens: vrei, nu vrei, Doamne,

dă-mi; sau după proverbul „Pe dată, cât ai clipi din ochi”. [IU, 485]

În timpul rugăciunii vin gânduri, trebuie să le alungaţi, iarăşi vin, iarăşi să le alungaţi… şi tot aşa. Numai să nu le îngăduiţi, ci, îndată ce le observaţi, să le alungaţi. Aceasta şi este nevoinţa trezviei. Osteniţi-vă ca inima voastră să fie într-un simţământ religios… Când inima este într-un asemenea simţământ, gândurile nu vă tulbură şi toate merg în jurul simţământului. [III, 489]

Nu în formă şi în putere, ci în duhul rugăciunii să fiţi… Unul dintre părinţi a socotit că esenţa rugăciunii este să te simţi osândit în ceasul rugăciunii. [III, 506]

Principalul în rugăciune este sentimentul din inimă către Dumnezeu. Cuvintele rugăciunii în acest timp sunt cele care vin în minte. Sentimentul către Dumnezeu şi fără cuvinte este rugăciune. Cuvântul sprijină şi uneori adânceşte sentimentul. [III, 516]

Rugăciunile scurte, îndată ce ajung în inimă, învăţaţi-le pe de rost şi repetaţi-le mai des… oricâte s-ar strânge. Din ele alcătuiţi o psaltire cu multe strune… şi cântaţi la ea, desfătându-vă auzul duhovnicesc. [III, 538]

Sentimentul că sufletul tinde către Domnul este o rugăciune tainică şi el singur poate înlocui pravila rugăciunilor… Căci tocmai el este rugăciunea neîncetată. [III, 539]

Rugăciunea este dovada vieţii noastre duhovniceşti şi măsura ei! [III, 542]

Fiţi atenţi cum merge rugăciunea – barometrul vieţii duhovniceşti. [IV, 553]

Fiecare înălţare a minţii şi a inimii către Dumnezeu este o adevărată rugăciune. Dacă faceţi acest lucru printre altele, înseamnă că vă rugaţi. Ţin minte că Sfântul Vasile cel Mare la întrebarea: cum au putut apostolii să se roage neîncetat, a răspuns aşa: ei în toate treburile lor au cugetat la Dumnezeu şi au trăit în devotament neîncetat faţă de Dumnezeu. Această stare a duhului a fost rugăciunea lor neîncetată. [IV, 555]

Să ne rugăm pentru sinucigaşi?! Biserica nu

porunceşte. Cum, aşadar, să se roage fiii şi fiicele acestora? Gândul că ne putem ruga pentru cei care sunt vrednici de înmormântare bisericească îngăduie rugăciunea, presupunând că cei ce încuviinţează înmormântarea bisericească nu socotesc că ucigaşul s-a omorât conştient. [IV, 583]

Rugaţi-vă şi dimineaţa şi seara. Învăţaţi pe de rost rugăciunile de dimineaţă şi de seară şi citiţi-le întotdeauna oarecum psalmodiind, ca mintea să poată urma cuvântul şi inima să răspundă minţii cu simţământul. [V, 589]

A vă ruga cu gândul la ceea ce spun cuvintele rugăciunii este tot rugăciune, numai că şchioapătă cu un picior. Rugăciunea încetează a mai fi rugăciune atunci când atenţia se depărtează de cuvintele rugăciunii… Dar, când conştiinţa este prezentă în rugăciune, aceasta este rugăciune, chiar dacă este insuficientă. Simţământul vine… însă trebuie să vă şi încordaţi pentru el, [IV, 615]

Rugăciunea lui Iisus întăreşte bunele dispoziţii, iar insuflările rele ale gândurilor rele şi ale pornirilor pătimaşe le alungă şi le înăbuşă. [IV, 622]

Sabia cea mai puternică şi atotbiruitoare pentru cel luptător este deprinderea cu rugăciunea lui Iisus. Orice rugăciune este o sabie… însă aceasta, dacă vă deprindeţi cu ea, va fi o sabie îndreptată neîncetat spre cei din jur şi înfricoşătoare pentru vrăjmaşi, începeţi să exersaţi în ea până când vă veţi deprinde. Începeţi cu puţin, după fiecare pravilă de dimineaţă şi de seară, dacă nimic nu vă împiedică, spuneţi rugăciunea: Doamne *Iisuse Hristoase*, *Fiul lui Dumnezeu*, *miluieşte-mă pe mine*, *păcătosul*. Cinci minute. Atenţia adunaţi-o în inimă… stând în picioare… sau făcând metanii… şi fără metanii. [IV, 625)

A uni rugăciunea lui Iisus cu respiraţia, aşa cum faceţi, este posibil. Aceasta a spus-o unul dintre cei de demult. Respiraţia în locul metanierului. [IV, 634]

Frica voastră la rugăciune este cursa vrăjmaşului. Nu-i daţi atenţie. Şi staţi cu bărbăţie. [IV, 657]

Rugăciunea pe buze în timpul dormirii este semnul unui somn bun. [IV, 692]

Rugăciunea introduce duhul în sfera lui Dumnezeu, în care este rădăcina vieţii… Duhul umilit, sentimentul de pocăinţă şi lacrimile nu curmă puterile, ci le dăruiesc: căci aduc sufletul în stare de bucurie. [IV, 694]

Esenţa rugăciunii minţii se află în umblarea înaintea lui Dumnezeu; iar umblarea înaintea lui Dumnezeu este convingerea, nedespărţită de conştiinţă, că Dumnezeu, aşa cum pretutindeni este, aşa şi în voi este şi vede tot interiorul vostru, vede chiar mai mult decât voi înşivă. Această conştiinţă a ochiului lui Dumnezeu care vede interiorul vostru, de asemenea, nu trebuie să aibă formă, ci toată trebuie să se afle într-o simplă convingere sau simţământ. Cine se află într-o cameră încălzită, acela simte cum căldura îl cuprinde şi îl pătrunde. Acelaşi lucru trebuie să ia naştere şi în omul nostru duhovnicesc din Dumnezeu, Cel atotprezent şi atotcuprinzător, Care este foc. [IV, 704]

În rugăciune trebuie să ne eliberăm de toate imaginile, întărindu-ne cel mai mult în contemplarea sau în conştiinţa prezenţei nevăzute a lui Dumnezeu în inimă, în timpul cugetării la lucrurile lui Dumnezeu, imaginile nu ne împiedică: numai esenţa lui Dumnezeu nu trebuie să o îmbrăcăm în imagine şi, dându-i această imagine, să ne rugăm Lui nu trebuie. [IV, 706]

Se cuvine ca în rugăciune sufletul să discute cu Dumnezeu şi suspinele inimii să urce la Dumnezeu, începând să vă săvârşiţi pravila, staţi în prezenţa lui Dumnezeu, simţiţi că trebuie să grăiţi către Dumnezeu şi grăiţi aşa cum copilaşul îi spune dorinţele sale tatălui său. Pe cât puteţi, să aveţi mai multă simplitate şi sinceritate. Căci discutaţi în faţa lui Dumnezeu, Care vede tot ce aveţi în suflet. Nu compuneţi şi nu alegeţi cuvintele, ci spuneţi totul aşa cum este şi cum vă cere inima. Totuşi, experienţa însăşi a rugăciunii minţii către Dumnezeu vă va învăţa totul. [IV, 712]

Mi-a venit în minte să vă întreb: vă vin gânduri în timpul lecturii sau al rugăciunii, gânduri bune despre rânduielile vieţii duhovniceşti? Dacă vă vin, deschideţi

caieţelul şi notaţi-le exact atunci când vin, fără să compuneţi voi, ci exprimând numai gândurile care vin… După aceea puteţi apela uneori la ele şi prin ele vă puteţi împrospăta amintirile bune. Eu înţeleg aceste gânduri care iau naştere de la sine şi ocupă atenţia şi mişcă inima – sunt gânduri bune, ziditoare de suflet. [IV, 730]

Sporirea rugăciunii nu are sfârşit. Dacă această sporire se opreşte, înseamnă că viaţa însăşi s-a oprit. [IV, 732]

Nu uitaţi că totul constă nu în împlinirea numărului de metanii şi rugăciuni, ci în îndreptarea minţii către Dumnezeu şi în încălzirea inimii. Mai mult decât orice trebuie să sporim căldura inimii şi să o păstrăm. Aceasta este o lege nestrămutată. Iar pravila să şi-o aleagă fiecare. Biserica propune multe din acestea. [IV, 738]

Există rugăciunea pe care o face omul singur şi există rugăciunea pe care Dumnezeu i-o dă celui ce se roagă (cf. I Regi 2, 7) … La început, când omul se apropie de Domnul, primul lucru pe care-l face este rugăciunea, începe să meargă la biserică şi să se roage acasă după cărţile de rugăciuni şi fără ele. Însă gândurile lui tot se împrăştie. Nicidecum nu o poate scoate la capăt cu ele. Cu cât mai mult se trudeşte în rugăciune, cu atât mai mult gândurile se potolesc şi rugăciunea devine mai curată. Totuşi atmosfera sufletului nu se curăţeşte până când nu se aprinde focul duhovnicesc în inimă. Focul acesta este lucrarea harului lui Dumnezeu, dar nu al unui har deosebit, ci al celui ce este comun tuturor. El apare ca urmare a măsurii deosebite a curăţiei, în toată structura morală a omului care-l caută. Când se aprinde focul acesta sau se formează permanent în inimă căldura, atunci furtuna gândurilor se opreşte. Se întâmplă cu sufletul ceea ce s-a întâmplat cu femeia care avea scurgere de sânge: îndată *s-a oprit curgerea sângelui ei* (Luca 8, 44). În această stare, rugăciunea seamănă mai mult sau mai puţin cu cea neîncetată. Mijlocitoarea ei estrugăciunea lui Iisus. Şi aceasta este limita până la care poate ajunge rugăciunea săvârşită de omul singur. [IV, 746]

Citirea rugăciunilor, şederea la rugăciune şi metaniile alcătuiesc starea de rugăciune, iar rugăciunea propriu-zisă vine din inimă. Când aceasta nu vine, nu există nici starea de rugăciune… Când rugăciunea lăuntrică vine, ea poate înlocui parţial aflarea în biserică, însă rugăciunea lăuntrică de nimic nu este atât de încălzită ca de biserică. [V, 761]

Puneţi-vă ca lege să nu vă grăbiţi… Dar să rostiţi rugăciunile aşa încât niciun cuvânt să nu fie rostit fără conştiinţa sensului şi, după posibilitate, şi a simţământului… [V, 763]

Rugăciunea profundă, rugăciunea neîncetată şi celelalte manifestări ale darului rugăciunii – toate sunt produse ale harului… A noastră este osteneala, după puteri, însă plină de râvnă şi neîncetată. Rugăciunea căutată ne-o dă harul. Vine momentul şi ne-o dă, trebuie numai să nu o neglijăm, să o căutăm cu toată râvna şi să facem tot posibilul să o dobândim. Însă principalul lucru este conştiinţa curată. Căci harul rugăciunii este harul unirii sincere cu Dumnezeu. Iar în unire cu Dumnezeu nimic necurat nu poate veni. [V, 775]

Rugăciunea este proba tuturor lucrurilor; rugăciunea este şi izvorul tuturor lucrurilor; rugăciunea este şi motorul tuturor lucrurilor; rugăciunea este şi îndrumătorul tuturor lucrurilor. De vreme ce rugăciunea este corectă, totul este corect. Căci ea nu îngăduie ca ceva să fie greşit. [V, 796]

Nu slăbiţi în rugăciune. Ea este pentru duh exact ceea ce este respiraţia pentru trup… [V, 815]

Săvârşirea rugăciunii lui Iisus nu este rugăciune neîncetată, ci numai sprijinul ei… Rugăciunea neîncetată este darul harului… şi pentru aceasta trebuie să ne rugăm: „Doamne, dăruieşte-mi mie să mă rog Ţie neîncetat!” Rugăciunea aceasta constă nu în cuvinte, ci în simţământul neîncetat către Dumnezeu. De acest simţământ trebuie să ne îngrijim şi pe el să-l aprindem. [V, 825]

Rugăciunea lui Iisus este ca oricare altă rugăciune. Ea este mai puternică decât toate numai prin numele cel

atotputernic al Mântuitorului Iisus, când este chemat cu deplină credinţă, cu ardoare, care nu şovăie în convingerea că El este aproape, că vede şi aude tot şi ceea ce cerem ascultă cu tot sufletul şi este gata să împlinească şi să dăruiască cele cerute. O asemenea nădejde nu ne va ruşina. Dacă împlinirea celor cerute întârzie uneori, acest lucru depinde de nepregătirea solicitantului de a primi cele cerute. [V, 827]

De la rugăciune – de la pravilă – nu plecaţi până când nu ia naştere în inimă căinţa împreună cu devotamentul faţă de Dumnezeu. [V, 841]

Rugăciunea este o lucrare lăuntrică. Tot ceea ce se face în acest timp în exterior nu ţine de esenţa lucrurilor, ci de mediul extern. Tot ceea ce în aparenţă este bun din acest mediu extern, doar pare bun, dar nu este. De aceea nu trebuie să-i acordăm nicio atenţie. [V, 895]

Stareţii[13] spun: „Păstrează atenţia în inimă sau pe marginea limbii şi mâinile ţine-le pe piept”; stareţele spun: „Închipuieţi-L pe Domnul răstignit şi, ca unuia viu, spune-l rugăciunea ta mică”. Dacă pe ei acest lucru îi ajută, să-l săvârşească, numai să nu-l socotească principalul lucru. Alţii fac aşa: stau pe un scăunel pe care şi-l pun sub picioare, îşi lipesc capul de piept, se îndoaie către genunchi şi respiră, spun o jumătate de rugăciune, inspirând aerul, iar pe cealaltă – expirând... Ostenindu-se aşa, se deprind cu rugăciunea, iar apoi şi pe ceilalţi îi sfătuiesc să facă acelaşi lucru... Şi să-l facă, numai să nu considere că în aceasta şi constă totul. Căci toate acestea şi cele asemenea lor nu sunt principalul lucru, ci sunt anexe. Principalul lucru constă în a sta cu mintea în inimă înaintea feţei Domnului şi a-l spune Lui rugăciunea. [V, 896]

Dacă ne vom purta cu nepăsare faţă de rugăciune, niciodată nu vom izbândi în ea. Amintiţi-vă, de asemenea, că rugăciunea singură nu se află în desăvârşire, ci

13 Se face referire nu la stareţii de demult, ci la cei de acum, care îi scriu preasfinţitului îndrumări din priceperea lor (n.r.),

împreună cu toate virtuţile. Pe măsura desăvârşirii virtuţilor se desăvârşeşte şi rugăciunea. Cele mai importante sunt: frica de Dumnezeu, curăţia, smerenia, căinţa, omorârea trupului, răbdarea, dragostea… Când acestea vor exista, vor apărea şi toate celelalte, iar împreună cu ele şi rugăciunea…

Mai bine decât orice pentru izbânda în rugăciune este a merge la biserică la toate slujbele şi acolo a ne strădui în rugăciune cucernică să fim. [V, 898]

Esenţa rugăciunii constă în a sta cu mintea înaintea Domnului, chemându-L şi având sentimentul fie al recunoştinţei, fie al slavosloviei, fie al iertării, fie al căinţei, fie al fricii, fie al nădejdii, fie oricare alt sentiment care se referă la Domnul, astfel că, atunci când nu există niciun sentiment către Domnul, nici rugăciunea nu este rugăciune. Când cineva are un asemenea sentiment, nu are timp să acorde atenţie stării exterioare nici a întregului trup, nici a diferitelor lui părţi – a dinţilor, a limbii, a degetelor. [V, 899]

Toţi trebuie să ne rugăm cu inima şi cu mintea. Oricare altă rugăciune nu este rugăciune. [V, 901]

Pentru a vă întări în această rugăciune [a minţii], în primul rând, rugaţi-L pe Domnul, Dătătorul a tot binele, să vă dăruiască vouă să vă rugaţi aşa şi, în al doilea rând, apucaţi-vă mai des de această rugăciune. Şi va veni şi deprinderea prin harul lui Dumnezeu…

Principalele roade ale rugăciunii nu sunt căldura şi dulceaţa, ci frica de Dumnezeu şi căinţa. Pe ele trebuie neîncetat să le aprindeţi şi cu ele să trăiţi şi pe ele să le respiraţi. [V, 902]

Rugăciunea duhovnicească nu depinde de vreo încordare trupească, de exemplu, de presiunea atenţiei faţă de inimă sau de constrângerea respiraţiei şi altele asemenea. Ea se săvârşeşte pe calea minţii. [V, 906]

Rugăciunea plină de râvnă niciodată nu este lungă, adică nu pare lungă. [V, 907]

Ce caută oamenii prin rugăciunea lui Iisus? Să pătrundă în inimă focul harului şi să înceapă rugăciunea

neîncetată prin care se şi defineşte starea plină de har. Se cuvine să ştiţi că rugăciunea lui Iisus, când ajunge în inimă scânteia lui Dumnezeu, o transforma în flacără; dar singură nu dă această scânteie, ci numai ajută la însuşirea ei. Cu ce ajută? Cu faptul că adună gândurile la un loc şi îi dă sufletului posibilitatea să stea înaintea Domnului şi să umble în prezenţa Lui. Principalele sunt şederea şi umblarea înaintea Domnului cu strigăt către El din inimă. Aşa a făcut Maxim Capsocalivitul… Aşa să facă toţi cei care caută focul harului, iar de cuvinte şi de poziţia trupului nu se îngrijesc. Dumnezeu se uită la inimă. [V, 911]

Rugăciunea lui Iisus, săvârşită cu credinţă în simplitatea inimii, întotdeauna este mântuitoare de suflet. Vătămător poate fi meşteşugul pe care oamenii îl asociază cu ea. De acesta trebuie să ne ferim… Putem nu dintr-odată să ne silim spre această rugăciune, ci la început fiecare să se deprindă să se roage din inimă cu rugăciunile rânduite şi în biserică. Apoi, când observaţi că cineva începe să se adâncească în rugăciune, îi puteţi propune să facă rugăciunea lui Iisus neîncetat şi, în acelaşi timp, să păstreze pomenirea lui Dumnezeu cu frică şi cu evlavie. Rugăciunea este lucrul cel dintâi. Principalul care se caută prin rugăciune este dobândirea acelui foc care i-a fost dat lui Maxim Capsocalivitul… Focul acela prin niciun meşteşug nu este atras, ci se dă în mod liber prin harul lui Dumnezeu. Pentru aceasta este nevoie de osteneala rugăciunii, precum scrie Sfântul Macarie: „Dacă vrei să dobândeşti rugăciunea – spune el –, osteneşte-te în rugăciune… Dumnezeu, văzând cu câtă râvnă cauţi rugăciunea, îţi va dărui rugăciunea”. Aceasta a [14]fost calea lui Maxim… Doi ani s-a luptat din inimă, căutând rugăciunea, şi a primit darul rugăciunii… Aceasta s-o propovăduiţi tuturor… Dar adăugaţi – casa rugăciunii sunt inima curată şi conştiinţa împăcată şi râvna pentru toate virtuţile şi înrădăcinarea lor în inimă…

Alienaţia mintală din pricina rugăciunii lui Iisus poate

14 Cuvântul 1, cap. 13.

lua naştere atunci când, făcând această rugăciune, oamenii nu se leapădă de anumite păcate şi obiceiuri păcătoase, pe care le osândeşte conştiinţa. În acelaşi timp, înăuntru ia naştere o profundă neorânduială, care alungă toată pacea inimii… Din această pricină se poate întuneca mintea şi ideile se pot tulbura şi pot deveni confuze. [V, 912]

Cu privire la rugăciune, principala grijă este ca ea să vină din inimă. Adevărata rugăciune a inimii este darul harului, dăruit prin Taina Spovedaniei sau a împărtăşaniei. Şi, după trimiterea acestui dar, el se întăreşte tot prin aceste Taine. Trăsătura distinctivă a acestui dar este neîntreruperea rugăciunii, care se exprimă prin sentimentul către Dumnezeu, uneori pe lângă cuvintele rugăciunii, iar alteori în afara lor. [V, 915]

Rugăciunea fără adresarea minţii sau a inimii către Dumnezeu nu este rugăciune. [V, 915]

Fiecare rugăciune trebuie să vină din inimă şi oricare altă rugăciune nu este rugăciune. Şi rugăciunile din cartea de rugăciuni, şi rugăciunile proprii, şi rugăciunile scurte, toate trebuie să vină din inimă către Domnul, pe care-L vedem înaintea noastră. Cu atât mai mult trebuie să fie aşa rugăciunea lui Iisus. [V, 917]

Menirea rugăciunilor scurte este să ajute la adunarea gândurilor şi la trezvie. Puterea nu stă în cuvinte, ci în sentimentul către Dumnezeu. El se formează repede la cei ce se trudesc asupra rugăciunii. [V, 932]

Când suntem alături de Dumnezeu cu simţămintele inimii, iar dragostea către Dumnezeu ne umple inima, această rugăciune poartă denumirea de rugăciunea inimii. Cine vrea să se nevoiască după lege şi să săvârşească nevoinţa rugăciunii să se lepede mai întâi de voia proprie şi de părerile proprii, iar apoi să-şi ia crucea, adică osteneala cea sufletească şi trupească, ce este inevitabilă în cadrul acestei nevoinţe. [V, 937]

Puterea nu stă în cuvintele rugăciunii lui Iisus, ci în starea duhovnicească, în frica de Dumnezeu şi în devotamentul către Dumnezeu şi în atenţia neîncetată faţă

de Dumnezeu şi în şederea cu mintea înaintea Lui. [V, 939]

Cu rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu şi ale sfinţilor… Dacă Dumnezeu a binevoit ca noi să-i chemăm pe sfinţi în rugăciuni, ca ei să se roage pentru noi, atunci prin aceasta a arătat că va asculta rugăciunile lor săvârşite pentru noi. De aceea nimic potrivnic Lui nu se află în cuvintele: cu rugăciunile sfinţilor… Ceea ce înseamnă: Tu ai binevoit ca noi să le cerem sfinţilor să se roage pentru noi. Iată, ne rugăm ca prin rugăciunile lor să ne mântuieşti pe noi. [VI, 942]

Pravila de rugăciuni este îngrădirea sigură a rugăciunii… Rugăciunea este o lucrare lăuntrică, iar pravila este exteriorul rugăciunii. Însă, aşa cum fără trup omul nu este om deplin, aşa nici Ură pravila de rugăciuni rugăciunea nu este deplină. Şi pe una şi pe alta trebuie să le avem şi după puteri să le împlinim. Legea nestrămutată este să ne rugăm înăuntru şi să ne rugăm întotdeauna şi oriunde. Aşadar, pravila de rugăciuni nu poate fi săvârşită fără determinarea timpului, locului şi măsurii…

Ce înseamnă a ne ruga neîncetat? înseamnă a fi neîncetat în stare de rugăciune. Starea de rugăciune înseamnă gândul la Dumnezeu şi sentimentul către Dumnezeu laolaltă. Gândul ia Dumnezeu este gândul la atotprezenţa Lui, la faptul că El este pretutindeni, vede tot şi ţine tot cu puterea Lui. Sentimentul către Dumnezeu înseamnă frica de Dumnezeu, dragostea pentru Dumnezeu, dorinţa râvnitoare de a-l face în toate pe plac numai Lui, împreună cu dorinţa la fel de râvnitoare de a evita tot ceea ce îi este neplăcut Lui şi, principalul, lăsarea sinelui în voia Lui cea sfântă în mod necondiţionat şi primirea a tot ceea ce ni se întâmplă ca venind din mâna Lui în chip nemijlocit. Sentimentul către Dumnezeu poate avea loc în timpul tuturor treburilor, ocupaţiilor şi împrejurărilor noastre dacă nu este numai căutat, ci este deja implântat în inimă. [VI, 947]

Iar din cei de demult cineva a spus: ca atunci când hoţii, apropiindu-se de o casă pentru a se furişa în ea să o jefuiască, aud că cineva vorbeşte acolo înăuntru şi nu se

mai hotărăsc să intre în ea, aşa, când vrăjmaşii noştri se furişează în suflet pentru a-l prăda şi aud că în el murmură o rugăciune mică, merg pe lângă el şi se tem să intre. [VI, 979]

Latinii nu înţeleg rugăciunea minţii aşa cum o înţelegem noi. Ea la ei este meditaţie dumnezeiască încheiată prin rugăciune. Iar aceasta, chiar dacă este un exerciţiu foarte roditor, totuşi nu este rugăciune... Rugăciunea este un exerciţiu diferit de meditaţia dumnezeiască. [VI, 985]

Rugăciunea cu adevărat duhovnicească este înrădăcinată de har. [VI, 1023]

Rugăciunea întotdeauna este expresia atitudinii noastre faţă de Dumnezeu. Când rugăciunea este bună – caldă, râvnitoare, atentă, atunci şi atitudinea noastră faţă de Dumnezeu este bună. Atunci totul este bine. Osteniţi-vă să stimulaţi rugăciunea dacă ea devine slabă. Pe lângă cuvintele rugăciunii, cel mai mult îngrijiţi-vă de sentimentele rugăciunii: de credinţă, nădejde, recunoştinţă, căinţă, lăsarea sinelui în voia lui Dumnezeu şi toate celelalte. Când vă vizitează vreun sentiment de rugăciune, opriţi-vă la el şi întăriţi-l până când rămâne în suflet. [VI, 1025]

Rugăciunile lungi sunt necesare pentru cei începători. [VI, 1036]

De ce se spune că rugăciunea minţii datează din secolul IX? Rugăciunea minţii este de când e lumea şi pământul. Nu există altă rugăciune în afară de rugăciunea minţii. La noi a ajuns vorba nu despre rugăciunea minţii, ci despre executarea artistică a rugăciunii lui Iisus, ceea ce în chip nedrept se numeşte rugăciunea minţii. Când mintea discută cu Dumnezeu în inimă, iată rugăciunea minţii! [VII, 1106]

Rugăciunea lui Iisus sau oricare altă rugăciune scurtă sunt un lucru bun dacă se prind de limbă, îngrijiţi-vă numai ca în acest timp nu în minte să aveţi atenţia, ci în inimă, şi fiţi aşa nu numai în timpul şederii la rugăciune, ci tot timpul. [VIII, 1235]

Rugăciunea lui Iisus, dacă este săvârşită mecanic, nu dăruieşte nimic, la fel ca oricare altă rugăciune rostită numai cu limba. Încercaţi în cadrul rugăciunii lui Iisus să gândiţi că Domnul însuşi este aproape şi stă înaintea sufletului vostru şi este atent la ceea ce se petrece în el. Iar în suflet în acest timp deşteptaţi dorinţa fierbinte de mântuire şi încrederea că în afara Domnului nu avem de unde să aşteptăm mântuirea. Apoi strigaţi către El, pe care-L vedeţi în taină înaintea voastră: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi" sau „Milostive Doamne, cu judecăţile pe care le ştii, mântuieşte-mă". Totul constă nu în cuvinte, ci în sentimentele către Domnul. [VEI, 1338]

Dacă dimineaţa şi seara veţi săvârşi împreună rugăciunile de dimineaţă şi de seară cu atenţie şi sentiment, întotdeauna veţi simţi acelaşi efect al harului rugăciunii în inimă. Dumnezeu este pretutindeni şi pretutindeni este Acelaşi. Diferenţa o face starea noastră sufletească, iar ea este în mâinile noastre. [VIII, 1353]

Iar când vă treziţi şi vă rugaţi stând culcaţi, nu este un lucru rău, ci este o înlocuire bună a viselor deşarte din timpul somnului. [VIII, 1378]

Rugăciunea fără cuvinte poate lucra în suflet. [VIII. 1387]

Rugăciunea niciodată nu se săvârşeşte degeaba, fie că împlineşte Domnul cererea sau nu. Din neştiinţă deseori cerem lucruri nefolositoare şi rele. Neîmplinind aceste cereri, Dumnezeu pentru osteneala rugăciunii ne dă altceva, neobservat de noi înşine. De aceea există vorba: „Iată, v-aţi rugat lui Dumnezeu, şi ce aţi primit?" Este o neghiobie. Cel ce se roagă cere un bun pentru sine, arătându-l. Văzând că ceea ce a cerut nu duce la bine, Dumnezeu nu-i împlineşte cererea şi prin aceasta îi face un bine: căci, dacă i-ar împlini-o, i-ar fi rău celui ce a cerut. [VIII, 1406]

Pentru ca la rugăciune mintea să nu fugă în altă parte, trebuie să ne străduim să-L pomenim tot timpul pe Dumnezeu şi la lucru, şi în mers, şi acasă, şi afară, şi când

suntem singuri… Când acest lucru are loc, în timpul rostirii rugăciunii mintea va rămâne la lucrul săvârşit, pomenindu-L pe Dumnezeu, şi se va înălţa cu evlavie către El. [VIII, 1442]

Aţi vrut să învăţaţi rugăciunea minţii? Foarte bine! Dar înainte ce fel de rugăciune aţi avut? Rugăciunea în esenţa ei este o lucrare a minţii şi, dacă nu v-aţi rugat cu mintea, înseamnă că nu v-aţi rugat deloc. Iar eu vă spun că nu există nimeni care să nu se roage. cu mintea. Toţi se roagă cu mintea. Toţi, atunci când se roagă, şi L înfăţişează în minte pe Dumnezeu ca fiind prezent şi Lui îi spun trebuinţele lor. Chiar dacă citesc rugăciunile, toţi se străduiesc să se înalţe cu mintea la Dumnezeu. Astfel dorinţa voastră va fi: să ajungeţi la desăvârşire în rugăciunea înălţată cu mintea la Dumnezeu. Cum ajungeţi acolo? Răspunsul la această întrebare este: căutaţi şi veţi afla…

Deprindeţi-vă să umblaţi în prezenţa lui Dumnezeu, înaintea ochilor lui Dumnezeu cu sentimentele corespunzătoare.

Îndată ce aveţi libertate, faceţi metanii cu sentimentul căinţei şi al smereniei.

Citiţi cărţi despre rugăciune şi cugetaţi la ea. Cu toate puterile să vă străduiţi să săvârşiţi dumnezeiască slujbă bisericească spre pomenirea lui Dumnezeu, iar apoi şi pravila de acasă.

Trebuie să vă curăţiţi şi să vă încălziţi sufletul. Căldura când vine, şi gândurile se potolesc şi rugăciunea devine curată. [VIII, 1457]

Iar cu rugăciunea să vă deprindeţi aşa încât să vă rugaţi nu numai atunci când staţi la rugăciune, ci pe cât puteţi mai des să vă înălţaţi mintea către Dumnezeu, către sfinţii Lui. Şi rugăciunea aceasta va fi îngrădirea care vă va apăra de atacurile vrăjmaşului. Alcătuiţi-vă rugăciunea din dogmele noastre şi repetaţi-o mai des, măcar în felul următor: „Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Cel în Treime închinat, Tată, Fiule şi Duhule Sfinte. Slavă Ţie, Cel ce ai făcut totul cu cuvântul şi de toate ai grijă. Slavă Ţie, Cel ce

ne-ai cinstit pe noi cu chipul Tău. Slavă Ţie, Cel ce ne-ai dat îndrumare în căderea noastră. Slavă Ţie, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce ai binevoit să iei trup, să pătimeşti, să mori, să înviezi, să te înalţi, să te aşezi de-a dreapta Tatălui şi pe Duhul Sfânt nouă să ni-L trimiţi. Slavă Ţie, Duhule Sfinte al lui Dumnezeu, cel ce Biserica lui Dumnezeu prin apostoli ai orânduit-o şi toate limbile în ea le-ai adunat şi cerul cu sfinţii Tăi aleşi l-ai umplut. Slavă Ţie, Dumnezeule, Cel ce poporul nostru (rus) în împărăţia

Ta l-ai chemat. Slavă Ţie, Cel ce ai binevoit ca eu să mă nasc printre credincioşi. Slavă Ţie, Cel ce de multe ori milele Tale mi le-ai arătat... Slavă Ţie, Cel ce calea pocăinţei şi a întoarcerii mi-ai orânduit. Slavă Ţie pentru toate..." [VIU, 1464]

Eu spun numai că puterea stă nu în cuvintele rugăciunii, ci în starea duhovnicească – în frica de Dumnezeu şi în devotamentul faţă de Dumnezeu şi în atenţia permanentă faţă de Dumnezeu şi în şederea cu mintea înaintea Lui. Rugăciunea lui Iisus este numai un ajutor, nu este esenţa lucrului. [IX, 65]

„Ucenicii sunt o piedică în rugăciune" – spun unii duhovnici. Niciun lucru bun nu poate fi piedică în rugăciune: faptele bune şi rugăciunea sunt surori bune şi una pe alta se ajută... Mai evident decât orice în această insuflare poate fi faptul că vrăjmaşul vă tulbură. [IX, 66]

„Putem, oare, în timpul rugăciunii către Maica Domnului şi sfinţi să stăm cu atenţia în inimă?" Putem. Unde să stăm dacă nu acolo? Orice rugăciune trebuie să vină din inimă. Prin urmare, acolo trebuie să fie şi atenţia. Diversitatea rugăciunii constă numai în sensul şi credinţa cu care ne rugăm. Totul este ca o închinăciune: înaintea icoanei Mântuitorului, ne închinăm Mântuitorului; înaintea icoanei Maicii Domnului, ne închinăm Maicii Domnului, închinăciunea, ca închinăciune, nu are diversitate: toată diversitatea este în duhul şi sensul închinăciunii... Mediul ostenelii rugăciunii este un lucru neesenţial. Şi în mediul acesta vine o anumită căldură în inimă, dar este a muncii noastre, nu a harului. A o socoti şi pe aceasta ca fiind a

harului este înşelăciune. [IX, 68]

Ce mult ne îngrijim în rugăciune de cuvinte şi de rostirea lor?! Totul trebuie să fie absorbit de sentimentul către Dumnezeu: fie de căinţă, fie de recunoştinţă, fie de slavoslovie, fie de cererea a ceva trebuincios sufletului şi trupului şi stării exterioare, cerere făcută cu credinţă şi cu nădejde. Sentimentele acestea şi cele asemenea lor să nască strigătul către Dumnezeu şi strigătul acesta va fi rugăciune adevărată şi, spun eu, singura rugăciune adevărată. Înainte de a începe rostirea rugăciunii trebuie să înviem aceste sentimente prin cugetarea, încordarea lăuntrică asupra lor şi prin rugăciunea pentru ele; iar apoi toată ziua să fim cu ele. Şi aceasta va fi rugăciunea neîncetată. Căutarea la Domnul cu credinţă şi cu nădejde şi cu căinţă scoate din mâinile lui Dumnezeu tot binele duhovnicesc şi imploră rugăciunea cuvenită…

Cuvântul nostru lăuntric întotdeauna iese din inimă şi din minte, de aceea rugăciunea săvârşită cu cuvântul nostru lăuntric întotdeauna este rugăciune adevărată. Însă rugăciunea săvârşită cu cuvântul învăţat pe de rost poate să nu fie însoţită de gândurile şi sentimentele potrivite şi de aceea poate să nu fie rugăciune, ci numai sunetul rugăciunii. După aceste precizări binevoiţi să deosebiţi când rugăciunea minţii poate fi mai prejos decât cea a buzelor…

În timpul lecturii sau în timpul oricărui alt lucru, dacă vă vine duhul rugăciunii, trebuie să lăsaţi tot lucrul şi să vă rugaţi. Puteţi face acest lucru şi şezând şi mergând, dar este mai bine să staţi în locul obişnuit şi să faceţi metanii până când se satură sufletul. Principala noastră sarcină este apropierea de Dumnezeu, care este predominantă în rugăciune. De aceea totul trebuie să cedeze înaintea rugăciunii. „Ce este rugăciunea fără cuvinte?” Este aflarea neclintită în sentimentele rugăciunii, pe care le avem către Dumnezeu, fără să rostim nici în minte, nici cu buzele vreun cuvânt. Aceasta este cea mai înaltă treaptă a rugăciunii. Rugăciune neîncetată poate fi numai această rugăciune. [IX, 69]

Nimic nu vă împiedică să părăsiţi şi să schimbaţi cuvintele rugăciunii; căci nu în cuvinte stă puterea, ci în sentimentele inimii. Puteţi alcătui propriile voastre rugăciuni în locul celor tipărite şi de fiecare dată, în orice trebuinţă, să vă rugaţi lui Dumnezeu cu propria voastră rugăciune… Rugăciunile tipărite să le aveţi în mână ca prin intermediul lor să educaţi propriul duh al rugăciunii de acasă, iar nu pentru a vă ţine ca robii de ele. Fiecare, totuşi, pentru a ajunge la propria rugăciune trebuie să şi le însuşească bine pe celelalte. Isaac Sirul spune: „Citeşte rugăciunile aşa încât ele să-ţi iasă parcă din inimă, chiar dacă nu sunt ale tale”…

Şi pravilele bisericeşti de rugăciune pot fi schimbate: dar nu de fiecare cu de la sine putere, ci de autoritatea bisericească. Neschimbate sunt numai cuvintele cu care se săvârşesc Tainele. Toate celelalte: troparele, stihirele, canoanele – sunt nestabile în Biserică. Şi autoritatea bisericească pe unele le poate desfiinţa, iar pe altele le poate introduce. [DC, 81]

Spuneţi că rugăciunea minţii abia este posibilă pentru mireni: „De unde până unde să facem noi rugăciunea minţii!” – scrieţi voi. Dar, dacă nu aveţi rugăciunea minţii, nu aveţi nicio rugăciune: căci numai rugăciunea minţii este rugăciune adevărată, plăcută lui Dumnezeu. Ea trebuie să fie sufletul rugăciunii bisericeşti şi a celei de acasă, astfel încât, atunci când nu există în ele, rugăciunea are numai numele de rugăciune, dar nu este rugăciune. Ce este rugăciunea? Este înălţarea minţii şi a inimii către Dumnezeu în slavoslovie, recunoştinţă şi cererea bunurilor necesare. Prin urmare, esenţa rugăciunii este înălţarea minţii către Dumnezeu în inimă. Mintea stă cu conştiinţa înaintea feţei lui Dumnezeu şi, umplându-se de frica plină de evlavie, începe să-şi reverse înaintea ei inima – şi iată rugăciunea minţii! Rugăciunea exterioară, cea de acasă sau cea bisericească, îi dă numai cuvântul sau forma; iar sufletul sau esenţa rugăciunii îl poartă fiecare în sine, în mintea şi în inima sa. Toată rânduiala noastră bisericească, toate rugăciunile, compuse pentru

întrebuinţarea lor acasă, sunt pline de adresarea minţii către Dumnezeu. Cel ce le săvârşeşte nu trebuie să se oprească numai la forma lor exterioară, ci să treacă prin ea înăuntru şi, potrivit cu ceea ce se ascunde în ele, să-şi orânduiască şi interiorul său. Fără rugăciunea minţii nimeni nu trebuie să trăiască. În cadrul ei putem presupune numai următoarea deosebire: există rugăciunea minţii verbală sau exterioară – cea de acasă sau cea bisericească – şi există rugăciunea minţii de sine stătătoare, fără nicio formă exterioară a cuvântului sau a dorinţei trupeşti. Şi cea din urmă este, de asemenea, obligatorie pentru mireni. Mântuitorul a poruncit: *Tu, însă, când te rogi, intră în cămara ta şi, închizând uşa, roagă-te Tatălui tău, Care este în ascuns* (Matei 6, 6). Cămara aceasta, precum arată Sfântul Dimitrie de Rostov şi cum arată însăşi esenţa lucrului, este inima. Cui i-a poruncit apostolul să se roage neîncetat? Tuturor creştinilor, prin urmare, şi mirenilor. Iar a ne ruga neîncetat nu putem altfel decât cu rugăciunea minţii în inimă. Despre ce om ascuns în inimă vorbeşte celălalt apostol? Despre duhul nostru, care stă înaintea lui Dumnezeu, primeşte putere de la El şi săvârşeşte înaintea feţei Lui tot ceea ce este mult-preţios înaintea Lui. Prin urmare, a sta în minte înaintea lui Dumnezeu este obligatoriu, iar, dacă este obligatoriu, nimeni nu are dreptul să spună că abia este posibil. Dumnezeu nu ne obligă la ceva ce este imposibil. Este greu, e adevărat, dar este nedrept să spunem că este imposibil. Căci greu este tot binele, în general, cu atât mai mult rugăciunea, izvorul a tot binele pentru noi şi sprijinul cel adevărat. Cineva mă întreabă: cum să înfăptuiesc acest lucru? Foarte simplu: să capeţi frica de Dumnezeu. Frica de Dumnezeu, ca sentiment, atrage atenţia şi conştiinţa înspre inimă, iar, ca frică, obligă atenţia şi conştiinţa să stea în inimă înaintea lui Dumnezeu. Şi iată şederea în minte înaintea lui Dumnezeu şi rugăciunea! Atât timp cât în inimă există frica de Dumnezeu, şederea în minte înaintea lui Dumnezeu nu pleacă din inimă. Astfel, iată singurul mijloc atotlucrător pentru rugăciunea minţii!

Când vă treziţi dimineaţa, vă sălăşluiţi mai puternic înaintea lui Dumnezeu în inimă, în rugăciunea voastră de dimineaţă, şi apoi ieşiţi la lucrul vostru încredinţat vouă de Dumnezeu, fără să vă depărtaţi de El sentimentele şi conştiinţa, şi va avea loc ceea ce este scris la al doilea punct: „Fiind în Dumnezeu cu mintea şi cu inima, cu puterile sufletului şi ale trupului, împliniţi-vă datoria pe care o aveţi”. Greşit înţeleg rugăciunea minţii cei care cred că esenţa ei constă în a sta undeva ascuns şi astfel a-L contempla pe Dumnezeu. Esenţa ei a exprimat-o proorocul David: Văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este ca să nu mă clatin. Prin urmare, a sta ascuns nu este esenţa şederii în minte înaintea lui Dumnezeu şi mulţimea sarcinilor nu împiedică acest lucru. [IX, 129]

Mănăstirea

Mănăstirea este cel mai bun loc pentru lucrarea mântuirii. Cine intră cu înţelepciune în mănăstire, cu înţelepciune va şi vieţui în ea. [I, 113]

Mănăstirea propriu-zis este locul mântuirii şi aşezământul celor ce se mântuiesc, însă niciunul, nici celălalt nu se văd; tot ceea ce se vede pare lumesc. Acolo există două rânduieli de viaţă: una lăuntrică şi cealaltă

339

exterioară. Ascultările care se dau în mănăstire se referă toate la această viaţă exterioară. Cel ce nu ştie că aceste ascultări sunt necesare numai pentru că aducem cu noi în mănăstire şi trupul şi că lucrarea mântuirii sufletelor trebuie să se săvârşească printre aceste ascultări la rândul ei, încă de la primii paşi poate face cale întoarsă de la mănăstire, socotind ascultările ca fiind nepotrivite pentru ţelul său şi starea sa sufletească sau… toată lucrarea monahismului o poate reduce numai la aceste ascultări… şi se poate osteni în zadar… [I, 113]

La mănăstire ne îndeamnă nu ştiinţa de carte, ci chemarea deosebită a lui Dumnezeu. [II, 226]

La odihnă în mănăstire să nu visaţi… Vedeţi calea cea strâmtă şi dureroasă… Ea este cea adevărată. [III, 475] Tot

ceea ce puteţi face pentru aproapele, aflându-vă în convieţuire cu mirenii, se referă la cinci, zece, rareori cincisprezece oameni. Dar în mănăstire întotdeauna sunt mai mult de o sută… chiar până la o mie. Astfel, pentru aproapele în mănăstire puteţi face de zece şi de o sută de ori mai mult decât în viaţa mirenească; şi faptul că viaţa duhovnicească iese la iveală acolo, într-o viaţă de neatins pentru mireni, este un adaos nou, absolut necesar…

Mănăstirea este obştea celor ce luptă cu sine pentru împărăţia Cerurilor… în mănăstire, cei care vieţuiesc în duh şi au caracter puternic nu se văd şi fug de aparenţă, iar cei care au caracterul mai slab se văd întotdeauna şi se poartă la vedere. [III, 514]

Funcţia de egumen nu vă dă nimic în plus; dar, dacă vă gândiţi la ceea ce înseamnă ea, atunci voi înşivă cu dragă inimă vă adăugaţi ceva nu în exterior, ci înăuntru: mai multă râvnă în ceea ce priveşte vederea lui Dumnezeu, datorită căreia se va revărsa în suflet înţelepciunea. [III, 535]

Viaţa mănăstirească nu este atât de grea pe cât vi se pare, Nu ostenelile sunt grele acolo, ci lepădarea de voia proprie: să faceţi ce vi se porunceşte, iar fraţilor, ocârmuitorilor şi economilor trebuie să vă supuneţi… Pentru aceasta Dumnezeu vă va da ca răsplată pacea lăuntrică, ce se odihneşte în sânul smereniei. [TV, 693]

Cunoaşteţi acum mănăstirile – şi vedeţi că în ele există încă harul Domnului. Da – şi există la noi multe, multe mănăstiri adevărate, unde sub bună supraveghere cresc fiii lui Dumnezeu. Şi câte roade dau ele în împrejurimi?! Ca să ne contrazică, ţipă toţi cei care nu au văzut monahi, numai pe colectorii din Pitera şi din Moscova. Pe lângă toate acestea trebuie să înţeleagă că, dacă noi, monahii, suntem bătuţi, acest lucru are loc pentru că noi înşine îl vrem. Ar trebui să-i speriem puţin. Dar există Domnul, Care cârmuieşte totul. [VII, 1062]

Am terminat de citit regulamentul Sfântului Pahomie, ţnă apuc acum de regulamentul Sfântului Vasile cel Mare… Şi unul şi altul sunt aspre… Ar trebui să-i spun

procurorului să nu se înarmeze împotriva mănăstirilor, ci să stăruie numai să împlinim cu stricteţe vechile regulamente. Jumătate dintre monahi ar lua-o la fugă. Dar, în acelaşi timp, cred că de cinci ori mai mult s-ar adăuga noi râvnitori; căci mulţi nu merg în mănăstiri pentru că regulamentul acestora este slăbuţ... însă, dacă ar deveni aspru, viaţa ar începe să le placă şi monahilor. [VII, 1088] Mi-a venit în minte că multe lucruri nu sunt în armonie în mănăstiri, deoarece nu avem un regulament autoritar pe care să se poată sprijini egumenii şi egumeniţele, dorind să săvârşească lucrarea cârmuirii aşa cum se cuvine. De aceea strigă cu voce joasă, parcă temându-se, iar monahul tulbură obştea parcă în treacăt. Dacă ar exista un regulament, fiecare ar vedea că egumenul, strigând, are dreptate şi că el este obligat să-l asculte, iar dacă nu-l ascultă, trebuie să plătească amendă. [VII, 1200]

Înviorați-vă mai des sufletele prin vizitarea mănăstirilor. Dacă puteţi vedea undeva astăzi lumina lui Dumnezeu, atunci numai în mănăstiri o puteţi vedea. [VIII, 1422]

Biserica şi chilia – lege nestrămutată; fără nevoie strictă nicăieri nu trebuie să ieşiţi; prin chiliile fraţilor să nu umblaţi, dar prin pădure puteţi trece ca împreună cu toată suflarea să-L preamăriţi pe Domnul; mai ales să probaţi dacă sufletul stă ferm cu atenţia în inimă. Nici pentru sănătate acest lucru nu este rău. Singuri nu vă prindeţi în discuţii, dar, când cineva din nevoie duhovnicească deschide vorba, trebuie să vorbiţi cu el spre folos. Este totuna cu a pune capitalul în circulaţie; dar să tăceţi tot timpul, chiar şi atunci când sunteţi întrebaţi, este totuna cu a ascunde banii în ladă şi a-i păstra fără să aveţi niciun profit din ei. [IX, 68]

Monahismul

Cel dintre monahi care se apucă şi astăzi cu râvnă de lucru... la sfârşit nu se va dovedi mai prejos decât râvnitorii de demult ai lucrării plăcute lui Dumnezeu în cinul călugăresc. [I, 81]

Sortiţi-vă la o viaţă în care mâinile şi picioarele să

facă un lucru, iar sufletul să se îndeletnicească cu alt lucru dacă vrea să se mântuiască. Multe din ceea ce aşteptaţi să vedeţi în mănăstire nu se văd, ci se vede altceva. Însă în plan lăuntric aproape totul veţi găsi dacă vă veţi uita…

Mănăstirile şi călugăria îndeamnă cu putere, dar nu prin ele însele, ci prin acele cugetări care sunt inevitabile în cadrul lor… [I, 113]

Însingurarea în chilie este lucrarea Mariei, iar grijile pentru colectă sunt lucrarea Martei. Aceste lucrări nu pot vieţui împreună una cu cealaltă, îl, 179]

Apostolul Pavel a hotărât ca, cine vrea să se mântuiască, să nu se căsătorească şi să nu se lege cu treburile de familie. Pentru că celui care nu are familie îi este mai uşor să-l facă pe plac lui Dumnezeu. Iar pentru cel care are familie, în lume există multe ispite. Faci bine dacă te retragi în mănăstire. [I, 184]

Rânduielile mănăstireşti pe toate să le împlineşti cu bună-credinţă, socotindu-le o mare lucrare care îţi stă înainte… Să lucrezi după aceste rânduieli, ca şi cum ţie personal ţi-ar fi trimise de însuşi Dumnezeu şi osteneala treburilor mănăstireşti să o închini Domnului ca şi cum El însuşi ar sta înaintea ta şi s-ar uita la tine. [II, 240]

Schitul este aşezământul celor ce duc exclusiv o viaţă lăuntrică. Schimnicul, îndată ce a trecut de porţi înăuntrul schitului, să se considere îngropat. [II, 246]

Trebuie să aveţi o rucodelie care nu distrage atenţia. Vechii egipteni [pustnicii care s-au nevoit în Egipt] toată ziua şedeau la rucodelie, nerenunţând la ea nici măcar atunci când venea cineva; din când în când doar făceau metanii. [II, 312]

Pravila niciodată să nu vă îngăduiţi s-o săvârşiţi la a *

Întâmplare. Întotdeauna să o împliniţi ca pe lucrul cel mai de frunte… Şi, dacă timpul nu vă permite, reduceţi mai bine pravila, dar nu o săvârşiţi la întâmplare. Această reducere, cerută de nevoie, singuri să o rânduiţi şi să cereţi binecuvântare pentru împlinirea ei de la părintele vostru duhovnic. Sau, reducând-o de nevoie, după aceea să o întregiţi. Păstraţi în minte şi în inimă faptul că Dumnezeu

Cel atotprezent vede fiecare silire de sine şi bunăvoinţă spre lucrul Lui şi îl binecuvântează pe cel ce îl săvârşeşte. [III, 477]

Metanierul purtaţi-l aşa cum îl purtaţi, nu-i nimic… dacă în acelaşi timp nu aveţi idei superstiţioase… Dar mai bine ţineţi-l sub icoană pentru pravilă… [III, 487]

Stingerea gândurilor pătimaşe şi lucrarea până la desăvârşita lor pieire… este ţelul ascetismului. De aceea, orice gând pătimaş aţi observa, să vă înarmaţi împotriva lui fără cruţare de sine. [III, 489]

Mirenii cred că în mănăstire trebuie numai să te rogi! Şi uită că cei ce intră în mănăstire nu îşi lasă stomacul la poarta mănăstirii, ci îl iau cu ei. Iar unde e stomacul, acolo este şi grija pentru hrană, unde este pielea, acolo este nevoie de acoperirea ei cu veşmânt şi de casă pentru locuit; unde prin muncă trebuie să se procure cele de trebuinţă, acolo trebuie să se muncească, să se vândă… şi să se cumpere… Toate acestea nu sunt monahale în duh, dar, de vreme ce fără ele nu se poate trăi, iar fără viaţă nu poate exista călugărie, toate le sunt necesare şi monahilor, însă toate acestea pot fi săvârşite monahiceşte şi astfel pot fi şi ele atrase în sfera lucrurilor monahale după duh…

Cea mai bună şi mai uşoară cale a mântuirii este monahismul – viaţa trăită în lepădare de lume. [III, 514]

Mare este mantia?! Mantia este o uniformă. Ea nu adaugă nimic, nici nu reduce ceva din viaţa monahală. Luaţi aminte la cei ce au primit astăzi mantia: au devenit ei sfinţi? Toţi sunt aceiaşi. Iar dacă au început să se laude cu mantia, au devenit mai rău. [III, 547]

Căci se poate duce viaţă monahală şi în afara mănăstirii şi fără veşminte monahale. [IV, 610]

Ardeţi de dorinţa de a vedea mănăstiri. Bună pornire! Dar să vă pregătiţi. Căci în mănăstiri… nu totul este ceresc…

Se întâlnesc şi lucruri pământeşti – şi foarte rele. Cerul în mănăstiri este tainic. Trebuie să ştiţi să-l vedeţi. [IV, 673]

Există regula stareţilor: stai în chilie şi ea te va

învăţa totul. În chilie părinţii poruncesc – să te rogi, să citeşti, să săvârşeşti rucodelia, trecând de la una la cealaltă. Orânduiţi-vă aşa şi veţi trăi ca în rai, stăpâni asupra voastră şi asupra tuturor lucrurilor voastre, iar mai departe asupra gândurilor şi sentimentelor… Principalul aici este să vă deprindeţi întotdeauna să faceţi ceea ce este singurul lucru de trebuinţă. [IV, 692]

Puterea călugăriei vine nu de la persoanele care o săvârşesc, ci din râvna celor ce o primesc şi din credinţa lor în Domnul Dumnezeu, Cel ce este prezent în ea. [IV, 695]

Odată cu tunderea părului sunt retezate toate gândurile, simţămintele şi pornirile pământeşti… [IV, 696] Totuşi, fiecare respectare a rânduielii trebuie să se facă cu înţelepciune, potrivind mijloacele cu scopurile şi întotdeauna fiind gata să cedăm înaintea nevoii atunci când îngăduinţa este nevătămătoare, iar asprimea nu este necesară… Ostenelile şi nevoinţele exterioare sunt mijloace: ele sunt preţioase numai atunci când ne duc la ţelul propus şi sunt cerute de el. Nici gândurile să nu le opriţi asupra lor, ca şi cum ar însemna ceva. Principalul sunt simţămintele şi dispoziţiile sufleteşti. Lor să le acordaţi toată atenţia dacă v-aţi instalat deja în rânduiala exterioară a vieţii. [IV, 703]

Domnul să vă binecuvânteze să vă pregătiţi – să primiţi cu vrednicie călugăria. Chiar dacă este încă mică, tot trebuie să o primiţi cu atenţie şi cu evlavie. Numele pe care vi l-aţi ales este bun. Să vă dăruiască Domnul lacrimile Magdalenei şi dragostea ei către El. Fiţi atent, dacă vă îmbrăcaţi ca rasofor, să nu credeţi că totul s-a sfârşit şi că puteţi depune armele. Nu, Tocmai acum poate că şi începe lupta. Acum vrăjmaşul încă nu vă distinge întru totul; dar, dacă vă veţi îmbrăca, veţi deveni mai vizibil şi îi va fi mai uşor să arunce săgeţi asupra dumneavoastră. Cu frică, aşadar, să vă apropiaţi. [IV, 715]

Chilia este mormânt, iar noi suntem morţi. Când va veni învierea? Doamne, mântuieşte-ne şi ne miluieşte! [IV, 716]

Prietena dumneavoastră se teme de monahism? în realitate noi, monahii, luăm o sarcină cumplită asupra noastră. Cercetaţi, aşadar, ce este monahul? Una sunt Dumnezeu şi sufletul – iată monahul. Cum să ajungeţi acolo? Cum vreţi, numai să ajungeţi, căci, de vreme ce nu sunteţi aşa, nu sunteţi monah. Însă, oricât de greu ar fi acest lucru, vine duhul râvnei şi alungă toate patimile. Duhul acesta este nestăpânit. El vine, este primit de inimă şi produce mari schimbări în interior. Aceasta este originea tuturor monahilor adevăraţi! Prin urmare, monahii nu se fac singuri monahi. [IV, 726]

Călugăria va veni la vremea ei. Ea este un semn. Şi, desigur, este mult mai bine să o primiţi atunci când în suflet se sălăşluiesc cu tărie toate cele desemnate de ea. Călugăria mică nu este încă adevărata călugărie. Există chipul îngeresc – schima; ea vine la cei care au murit deja cu totul pentru lume şi trăiesc ca şi cum ar fi înviaţi pentru viaţa viitoare. Mai prejos decât aceasta este obişnuita noastră tundere monahală care la voi se numeşte – îmbrăcarea în mantie; aceasta îi arată pe cei care au ajuns la o anumită măsură a curăţiei, care sunt iscusiţi în lupta cu patimile, care niciodată nu se lasă în voia ispitelor şi care biruie toate atacurile vrăjmaşului. Iar rangul iniţial, rasoforia, nu este mai mult decât ceea ce este pe oaie însemnul care arată că este din turma noastră. Şi cine ştie ce va ieşi din el? [IV, 735]

Eu cred că voi tot veţi intra în mănăstire şi veţi fi nişte păsărele care îi vor cânta lui Dumnezeu şi îi vor aduce laudă şi recunoştinţă; iar mai departe, curăţindu-vă prin necazuri şi lipsuri, veţi deveni îngeri care-L vor preamări pururea pe Dumnezeul Cel în Trei Ipostasuri. [V, 885]

Nimic nu vă împiedică să aveţi un frate şi să săvârşiţi cu el descoperirea gândurilor. Spovedania, însă, trebuie să o săvârşiţi după rânduiala mănăstirii. Din când în când, totuşi, vă puteţi spovedi la cine doriţi. [V, 905]

Schima arată că cel ce o poartă este mort sau este ca un mort, dar este viu. Este mort pentru viaţa aceasta, dar

trăieşte viaţa cealaltă. Pe schimă sunt multe cruci. Aceasta înseamnă că schimnicul este răstignit, atârnă pe cruce şi nu se poate mişca. [V, 927]

Schima este nu întărirea făgăduinţelor Botezului, ci adăugarea la ele a unora noi... Schimnicul este un mort care nu tinde spre distrugere, dar este mort. [VI, 980J

Ţelul ostenelilor monahului este dobândirea virtuţilor ascetice – atât a celor exterioare, cât şi a celor interioare, atât a celor trupeşti, cât şi a celor duhovniceşti; ţelul năzuinţelor schimei este înfăptuirea sau clădirea a ceea ce pe baza virtuţilor ascetice poate fi înfăptuit duhovniceşte sau clădit. Conştiinţa schimnicului trebuie să intre în altă sferă – cea duhovnicească; iar monahul încă luptă şi se zbate în mediul obişnuit... Toate acestea – şi cele asemenea lor – alcătuiesc o diferenţă, însă nu în ceea ce priveşte esenţa duhului, ci măsura... [VI, 982]

Chilia este mormânt. Din acest mormânt construiţi în gând scară către cer... şi mergeţi pe ea, săvârşind urcuşul în inima voastră; iar în jur construiţi un gard cât se poate de lat şi atât de înalt încât să ajungă dincolo de văzduh şi să nu-i dea voie duhului răutăţii să traverseze către voi. [VI, 987]

Prin făgăduinţe, desigur, se înţeleg activităţile sau latura activă... însă principalul este structura sufletească. Dacă aceasta este întreagă, atunci schimbările în mersul exterior al lucrurilor nu produc niciun rău şi niciun dezastru. [VI, 1008]

Ar trebui să ridicăm puţin duhul monahal. Dar cum? Marii stareţi – întemeietorii mănăstirilor – au prevăzut lucrul acesta... Nu avem ce face... Duhul lumii ia puterea! Şi pe toţi îi cuprinde. Iată unde este rădăcina. Sinodul trebuie să lupte împotriva lui... [VII, 1103]

Dacă vrei să te dedici Domnului, nu ai pentru ce să te însoţeşti cu lumea în care nu există duhul lui Hristos. Dar, dacă nu vrei, faci cum vrei. Domnul le iubeşte pe miresele care vin cu dragă inimă la El. [VIII, 1316]

A trăi fără ascultare în mănăstire este ruşinos. Şi vă sunt date ascultări ca să fugiţi de această ruşine şi, în

acelaşi timp, vă sunt date ascultările ce vă sunt mai la îndemână. [IX, 66]

Nădejdea

Porţile morţii văzându-le totdeauna înaintea voastră, nutriţi nădejdea creştină şi, alungând cu ea grozăvia morţii, bucuraţi-vă ca unul care a intrat în palatele împărăteşti. [II, 366]

Bine faceţi că nutriţi nădejdea şi că aşteptarea este vie. Ele sunt raza care vă luminează calea vieţii şi vă înveseleşte printre greutăţile inevitabile ale vieţii, întăriţi-le din ce în ce mai mult. Ele i-au sprijinit pe mucenici în răbdare şi pe cuvioşi în nevoinţe. Fără ele există numai întuneric şi chin nemărginit. [V, 876]

Vrăjmaşul sădeşte deznădejdea, deoarece el însuşi este deznădăjduit... însă la noi reazemul nădejdii este tare. [VI, 1021]

Ştiinţa, *cunoaşterea* îndeletnicirea paşnică [fără patimă] cu chimia nu poate aduce nimic rău, mai ales dacă diversele proceduri de aici sunt interpretate în sens duhovnicesc sau vedem în ele reflectarea manifestărilor vieţii duhovniceşti. Şi chimia este o parte a cărţii lui Dumnezeu în ceea ce priveşte natura. Şi aici nu se poate să nu-L vedem pe Dumnezeu – Cel preaînţelept... şi de nepătruns. [II, 260]

Baza lumii materiale sunt atomii. Însă atomii nu sunt toţi la fel, sunt diferiţi, ca stihii diferite. Singuri, totuşi, nici mişcare, nici unire reciprocă nu au...

Stăpânirea ce o avem asupra stihiilor şi forţelor care lucrează pe pământ se va extinde; însă aceasta nu este cunoaşterea, ci numai priceperea de a folosi ceea ce se descoperă de la sine. Esenţa lucrurilor întotdeauna va fi tainică pentru noi. [II, 264]

Procesul chimic în sine peste tot este la fel. Cum se întâmplă, însă, ca într-un caz să iasă din el un lucru neînsufleţit, în altul, o plantă, iar în altul – un animal? Chimia ne învaţă că procesul chimic se află sub putere străină superioară lui şi ceea ce îi porunceşte ea, aceea şi face. În formarea lucrurilor neînsufleţite procesul chimic

se află sub o putere, în regnul vegetal, sub altă putere, iar în regnul animal – sub altă putere. Prin urmare, trebuie să urcaţi până la aceste puteri. Altfel totul vă va rămâne, ca şi mai înainte, neclar…

Ştiinţa nu este o stăpână independentă. A devenit la modă să expunem ştiinţa ca pe un personaj împărătesc. Personajul acesta este o iluzie. Nicio ştiinţă nu există la noi care să se constituie trainic pe noţiunile sale elementare. Se obţine câte ceva prin intermediul tuturor ştiinţelor. Însă lucrul acesta nu ne dă dreptul să ne referim la ştiinţă ca la o autoritate decisivă. Ştiinţă nu există, dar există oameni de ştiinţă care învârt ştiinţa cum vor…

Ce este ştiinţa? Ştiinţa în sine este un lucru sufletesc: iar ceea ce este sufletesc nu înţelege ceea ce este duhovnicesc şi îl constrânge. În sens invers, şi ceea ce este duhovnicesc constrânge ceea ce este sufletesc. Ca acest lucru să nu se întâmple, trebuie să înduhovnicim ceea ce este sufletesc, să trecem prin el elementele duhovniceşti şi să-l facem slujitorul intereselor duhovniceşti…

Nu în mişcare se află puterea, ci în forţa motrice. Orientarea mişcării – compunerea şi descompunerea – sunt un proces chimic. Acest lucru se întâmplă şi în regnul mineral, şi în cel vegetal, şi în cel animal. Însă compunerea şi descompunerea se referă, de asemenea, la forma exterioară. Întrebaţi: cine compune şi descompune?… Şi cum face acest lucru? Şi de ce se întâmplă aşa?… Acest lucru ne dă cunoaşterea adevărată în ceea ce priveşte forma compunerii şi a descompunerii. Chimia a supus totul legii şi se laudă: uitaţi-vă la noi, iată unde am ajuns!… în realitate, însă, nu au ajuns nicăieri. [II, 266]

Ocupaţiile voastre ştiinţifice, după cum spuneţi, vă distrag de la rugăciune şi vă răcesc rugăciunea. Acestea sunt în firea lucrurilor. Toate ocupaţiile sufleteşti de acest fel şi activităţile practice de toate felurile şi cercetarea ştiinţifică şi lucrările artistice – toate au aceeaşi natură. Iar despre cele care sunt mai prejos, nici nu are rost să vorbim. Există un mijloc de a evita acest lucru – să ne ocupăm de toate ca din partea lui Dumnezeu, potrivit cu

noţiunile elementare ale adevărurilor descoperite de El, fără să ne îngăduim vreo orientare potrivnică lor, ci, dimpotrivă, toate îndreptându-le spre întărirea lor. [II, 283]

Cunoaşterea nu ne trage. Astfel ne va fi mai clar să vedem calea pe care trebuie să mergem mai departe şi nu numai pentru noi să vedem calea, dar şi celorlalţi să le-o arătăm. [II, 353]

Cunoaşterea niciodată nu va fi o povară de prisos. Poate exista temerea ca nu cumva să se sfărâme sufletul, trăind patru ani printre tineri care nu sunt cu toată structura lor în acelaşi duh cu el; acest lucru va fi întotdeauna aşa, însă întotdeauna vor exista în mediul lui nu numai tineri răi, dar şi tineri deosebiţi, care ştiu să-şi păstreze viaţa duhovnicească în putere, fără să se remarce în exterior. [V, 804]

Cum de v-a venit în minte că citirea Dumnezeieştii Scripturi vă distrage de la ştiinţă?! De la ştiinţă vă distrag rătăcirea gândurilor, neînfrânarea dorinţelor celor rele şi, cel mai mult, lenea şi îndemnul spre o viaţă uşoară. Iată, de la acestea trebuie să vă înfrânaţi, şi nimic nu vă ajută să alungaţi toate acestea aşa cum vă ajută citirea Sfintei Scripturi şi a celorlalte cărţi bune…

Învăţătura nu vă trage de mânecă. Deoarece nu este o piedică în viaţă… Ştiinţa cu ştiinţa, iar viaţa cu viaţa. Şi să învăţaţi, şi să vă purtaţi aşa cum se cuvine să se poarte cineva care s-a hotărât să-l facă pe plac lui Dumnezeu. Tot ceea ce cere lucrarea plăcută lui Dumnezeu poate fi împlinit şi printre ocupaţii. [V, 811]

Teoriile sunt lucrarea personală a celor învăţaţi: faptele sunt moştenirea comună. Adevărată teorie poate fi numai cea care este potrivită cu adevărurile creştine. [VI, 955]

Ceea ce ştiţi, întotdeauna să spuneţi, pentru că ceea ce aveţi nu este al vostru, ci al lui Dumnezeu… şi trebuie să împărtăşiţi şi celorlalţi. Numai că nu trebuie să vă impuneţi. [VI, 1003]

Dacă vă veţi preda Domnului cu tot sufletul, El însuşi sau prin Îngerul Păzitor vă va învăţa toată ştiinţa creştină.

[VIII, 1458]

Adevărata cunoaştere a toate se dă numai prin Duhul. Despre Domnul Iisus nimeni nu poate grăi aşa cum trebuie decât numai prin Duhul Sfânt... Adică a înţelege aşa cum trebuie taina lucrării mântuirii şi în întregime, şi parţial. Inima, devotată Domnului şi curăţită pentru Duhul lui Dumnezeu, va deveni un pergament pe care El va scrie tainele cunoaşterii dumnezeieşti. Şi atunci, cel care se va învrednici de acest lucru va dobândi adevărata cunoaştere a adevărurilor. Însă această cunoaştere de la Duhul nu dăruieşte ceva nou, nu descoperă taine noi, ci pe aceleaşi care sunt deja descoperite ne ajută să le înţelegem şi să le simţim în toată puterea lor. [IX, 64]

Neputinţele

Nu priviţi cu amărăciune la neputinţe. Ele arată, mai degrabă, mila lui Dumnezeu şi atenţia Lui faţă de voi decât lipsa bunăvoirii. Tot ce este de la Dumnezeu este spre bine. [V, 864]

Cel mai bun leac pentru neputinţele noastre este să nu petrecem timpul în zadar. [VI, 957]

De vreme ce Domnul nostru este bunătatea însăşi şi pe toate le îndreaptă spre mântuirea fiecăruia, atunci, desigur, şi neputinţele voastre vă cercetează spre binele vostru şi anume spre mântuirea sufletului. [VI, 1025]

Duşmănia

Există două lucruri care aduc asupra noastră mânia lui Dumnezeu cea grea şi apăsătoare: duşmănia faţă de ceilalţi şi pofta; iar prima are o întindere mai mare. Binevoiţi să vă osteniţi ca toate lucrurile prin care ea iese la iveală în voi să vi le explicaţi şi să vă hotărâţi să le curmaţi fără să staţi pe gânduri, oricât de cuviincioase ar părea. Duşmănia, în loc să o îndreptaţi spre oameni, îndreptaţi-o acum spre lucrurile prin care ea a ieşit la iveală în voi şi aruncaţi-le afară. Vi s-a întâmplat să citiţi sau să auziţi cuvintele apostolului: *inima noastră s-a lărgit* (II Cor. 6, 11)? Aşadar, lărgiţi şi voi inima voastră şi pentru aceasta veţi primi cele căutate şi dorite. [III, 484]

Supărarea

Supărarea vine din autoapreciere, datorită căreia oamenii socotesc şi simt că merită multe; de aceea, când cineva îndrăzneşte să nu le acorde cele cuvenite, se enervează şi pun la cale răzbunarea. Bine faceţi că nu îngăduiţi aceste sentimente, dar nu este bine că le lăsaţi uneori să zăbovească mult timp în voi. În câteva zile vrăjmaşul stârneşte în voi furtuna răzbunării. Străduiţi-vă să faceţi astfel încât, nicio clipă nelăsând să treacă, să vă apucaţi şi să vă nimiciţi autoaprecierea. Nu vă uitaţi la cel ce v-a supărat, nici la insultă, căci aici veţi găsi sprijin mai mare pentru supărare şi răzbunare, ci scoateţi-vă acestea din cap şi îmbrăcaţi-vă în haina nimicniciei. Apostolul spune că se înşală cel ce crede că *este ceva* (Gal. 6, 3) … Iată, tocmai acest ceva trebuie să-l nimiciţi şi să-l aruncaţi pe fereastră. Va veni şi sentimentul nimicniciei, socotiţi-vă vrednici de toată umilinţa şi insulta şi atunci supărarea şi răzbunarea vor dispărea de la sine. [I, 132]

Lăcomia pântecelui

Cine se lăcomeşte la mâncare este asemenea beţivului; şi cel care se supără tare. Niciuna dintre acestea nu este o stare normală. [I, 140]

Cel mai rău lucru este îmbuibarea. [II, 261]

Osândirea

Osândirea propriu-zis este o deprindere de care greu te dezveţi. Conştientizând propria vină, de fiecare dată să vă osândiţi pe voi şi să vă căiţi înaintea Domnului; iar pe cei ce greşesc, obişnuiţi-vă să-i deplângeţi şi să vă rugaţi lui Dumnezeu pentru ei; Dumnezeu vă va ajuta şi vă veţi deprinde să nu osândiţi. [II, 291]

Exersarea în judecată… osteniţi-vă să o curmaţi. Singuri să nu începeţi să judecaţi, dar, dacă altcineva începe, tăceţi, rugându-vă Domnului în inima voastră. [III, 490]

Osândirea se naşte din mulţumirea de sine şi mulţumirea de sine o hrăneşte. Şi una şi alta arată că egoismul este viu şi gras… [IV, 557]

Osândirea greu este iertată, deoarece greu este simţită păcătoşenia ei. [IV, 713]

Osândirea nu se săvârşeşte numai cu cuvântul, ci şi cu pornirea lăuntrică a inimii. Ea există de vreme ce sufletul se gândeşte cu rea voinţă la cineva. [IV, 730]

Trebuie, totuşi, să deosebim osândirea de judecată. Păcatul începe atunci când în inimă se naşte aroganţa faţă de cineva, datorită unei slăbiciuni fizice a aceluia. Şi îl puteţi osândi imediat fără să-i daţi vreo sentinţă celui judecat. Dacă, însă, în acest timp în inimă va exista compătimire pentru persoana neputincioasă, dorinţă ca ea

354

să se îndrepte şi rugăciune pentru ea, atunci nu va exista păcatul osândirii, ci se va săvârşi lucrarea dragostei… Păcatul osândirii este mai mare în inimă decât pe limbă. Vorba despre unul şi acelaşi lucru poate fi şi păcat şi poate să nu fie păcat, judecând după sentimentul cu care este rostită… Dar mai bine să ne înfrânăm prin toate mijloacele şi de la judecată, pentru a nu cădea în osândire… Trebuie să trecem mai repede la osândirea şi la mustrarea de sine, [IV, 731]

Nu judecaţi – şi îl veţi avea întotdeauna pe Dumnezeu apărătorul vostru. [V, 761]

Ca să nu-i osândiţi pe ceilalţi, trebuie să vă simţiţi profund păcătoşenia voastră şi să vă întristaţi pentru ea, plângându-vă sufletul ca pe un mort. Cineva a spus: „Când ai acasă mortul tău, nu te mai îngrijeşti de morţii vecinilor”. [V, 800]

Trebuie să deosebim vorbirea deşartă sau flecăreala de păcatul osândirii, în care se ascund bucuria răutăcioasă şi reaua voire… Aceasta din urmă este osândirea propriu-zisă… [VI, 944]

De osânditor mila lui Dumnezeu se depărtează. Osânditorul îşi este singur vrăjmaş. [VIII, 1466]

Răceala

Principalul este răceala. Aceasta este o stare jalnică şi primejdioasă. La Domnul ea stă în rândul mijloacelor de îndrumare, de învăţare şi de îndreptare. Dar se întâmplă să fie şi ca pedeapsă. Pricina acesteia este păcatul vădit, însă, atunci când nu vedeţi păcatul, trebuie să căutaţi

pricina în sentimentele şi dispoziţiile lăuntrice. Nu cumva vi s-a strecurat înfumurarea, cum că voi nu sunteţi la fel ca ceilalţi? Nu cumva aveţi de gând să păşiţi pe calea

355

mântuirii şi să urcaţi cât mai sus numai prin mijloacele voastre? Nu cumva vă mulţumiţi cu această rânduială a vieţii pe care o duceţi… şi v-aţi culcat pe ideea că nu mai aveţi de ce să vă îngrijiţi?… Aceste gânduri şi altele asemenea lor duc la nepăsare, iar nepăsarea este primul pas către răceală.

Chiar dacă aţi ajunge pe trepte înalte, niciuna nu este lipsită de primejdie faţă de cădere… Iar calea către acest vrăjmaş o aşterne nepăsarea – însoţitoarea răcelii… Să nu credeţi că vă veţi încălzi singuri… Domnul vă va încălzi atunci când va veni momentul. Sarcina voastră, însă, este osteneala şi iarăşi osteneala. La această osteneală tainică adăugaţi rugăciunea către Domnul anume pentru izbăvirea de această plagă. Toate celelalte lucruri lăsaţi-le şi păstraţi numai această rugăciune împotriva răcelii. Fie că staţi la rugăciune, fie că citiţi, fie că sunteţi în biserică, fie că săvârşiţi o faptă, un singur lucru să aveţi în minte: „Doamne, izbăveşte-mă de această răceală”. Şi să nu vă daţi pace până când nu vă veţi încălzi. Încălzirea este atingerea Domnului de inimă, iar căldura neîncetată este sălăşluirea Domnului în inimă… [1, 113]

Răceala este canonul lui Dumnezeu pentru voi. [I. 189]

Nesimţirea şi răceala sunt urmarea directă a înfumurării şi a mulţumirii de sine. [I, 200]

Iată cum se naşte răceala: începe prin uitare… Sunt uitate binefacerile lui Dumnezeu şi Dumnezeu însuşi, şi mântuirea întru El, primejdia de a fi fără Dumnezeu, şi pomenirea morţii se depărtează – într-un cuvânt, se închide toată sfera duhovnicească. Acest lucru vine şi de la vrăjmaşul, şi din împrăştierea gândurilor prin fapte, griji şi multele legături cu oamenii. Când toate acestea sunt uitate, inima se răceşte şi consimţirea ei la cele duhovniceşti încetează… şi iată nesimţirea. [II, 255]

Pelerinajele

Mi-aţi scris că aveţi obiceiul de a vizita cu gândul toate locurile sfinţite de paşii Domnului şi de a-l aduce în aceste locuri închinăciune plină de evlavie. Acesta este şi motivul pentru care vizitarea locurilor sfinte este plăcută lui Dumnezeu! Faceţi aşa şi Domnul vă va socoti în fiecare zi prezent în Ierusalim (sau în Kiev) la locurile sfinte. Pentru cine nu a găsit încă drumul înăuntrul său, aceste călătorii sunt ajutătoare, iar pentru cine l-a găsit, sunt vătămătoare: căci îl scot din interior afară. [IV, 721]

Şi nu trebuie să hoinăriţi prin lume. Şederea în chilie este mai preţioasă decât călătoriile. Locurile sfinte şi sfintele moaşte sunt simţite în interior mai bine decât în exterior. [IV, 722]

În Sarov puteţi merge şi pe jos! Este un lucru bun – şi Dumnezeu îl binecuvântează! înarmaţi-vă cu răbdare! Nu-l ascultaţi pe vrăjmaşul, care începe să vă insufle să renunţaţi la lucru] acesta şi să vă abată din drum şi, în loc să vă ducă la Sarov, să vă ducă acasă. Fiţi fermi şi păstraţi-vă hotărârea. [V, 808]

Să nu credeţi că a ajunge la Sarov este un lucru simplu. Este simplu în aparenţă, dar nu şi în realitate. Pe furiş vine vrăjmaşul în urma voastră... să vă tulbure sufletul şi să clatine buna voastră intenţie. Fiţi atenţi, vegheaţi asupra voastră şi nu daţi curs acestor tulburări, ci îndată curmaţi-le. Tot atunci, îndată ce le observaţi, începeţi să strigaţi către Domnul, Maica Domnului şi Îngerul Păzitor până când se va instaura înăuntrul vostru liniştea. [V, 809]

Sarov şi Diveevo! Acestea sunt pentru voi pământul făgăduinţei. Aceste locuri, în realitate, conţin şi aduc mult din ceea ce aşteptăm de la pământul făgăduinţei. [IX, 203]

Preoţia

Sarcina noastră este să lucrăm după putere spre zidirea aproapelui, îngrijindu-ne, mai ales, să rămânem şi în buna mărturisire, şi în bunele reguli de viaţă. Săvârşim noi lucrarea lui Dumnezeu? Nu Dumnezeu o săvârşeşte, oare, El însuşi în noi şi prin noi? Să ne predăm Lui, ca

instrument, dacă El va voi să săvârşească ceva prin noi. [U, 207]

Luaţi aminte voi – toţi Sfinţii Părinţi ai Kievului – să vă rugaţi pentru sănătatea sfântului vostru ierarh. Dacă vreţi şi aveţi râvnă, rugaţi-vă neîncetat. Dacă nu vă veţi ruga, va însemna că nu aţi vrut şi nu aţi avut râvnă. Şi atunci toată Biserica Rusă vă va mustra. Sarcina aceasta – de a vă ruga pentru sănătatea vlădicii – aţi părăsit-o; şi aţi nesocotit-o. [II, 220]

Aceasta [cartea lui Uşinski] doar s-a dovedit a fi nefolositoare în raport cu voi, iereii, care dormiţi. Uşinski a nădăjduit că vă va trezi. Şi s-a înşelat. Pentru aceasta este vinovat. Trebuia să vă cunoască mai bine şi să nu se amăgească cu iluzia că îi veţi continua refrenul pe acelaşi ton. Căci voi toţi îi răspundeţi: „Pune-ţi pofta-n cui, frate! Nu ţi-ai găsit oamenii care să se lase prinşi de îndemnul tău şi să se trezească... Dă-te la o parte!... Noi vrem să dormim...” [II, 222]

Fiţi fiii adevăraţi ai Bisericii şi păziţi tot ceea ce a păstrat ea. Fiţi curaţi şi neîntinaţi în viaţă şi nu îngăduiţi să vă mustre conştiinţa cu privire la nimic, nici mare, nici mic, ci, îndată ce greşiţi, curăţiţi-vă prin pocăinţă. [II, 240] în ceea ce priveşte lenevirea la slujbe... trebuie să vă încordaţi să biruiţi lenea prin concentrarea atenţiei şi prin rugăciunea către Domnul spre a fi izbăviţi tocmai de această boală şi Domnul vă va ajuta. [II, 240]

Domnul îi sus Hristos a spus: *Trebuie să binevestesc împărăţia lui Dumnezeu şi altor cetăţi, fiindcă pentru aceasta am fost trimis* (Luca 4, 43). Preoţimea noastră trebuie să-şi însuşească cuvintele *f*iindcă *pentru aceasta am fost trimis* şi să le socotească lege nestrămutată. Şi apostolul le-a poruncit în persoana Sfântului Timotei: *Propovăduieşte cuvântul, stăruieşte cu timp şi fără de timp, mustră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga răbdare şi învăţătura* (II Tim. 4, 2). Adevărul pe pământ l-au adus Domnul şi Duhul Sfânt, Care i-a umplut pe apostoli în ziua Cincizecimii şi acest adevăr umblă pe tot pământul. Propovăduitorii lui sunt gurile iereilor lui Dumnezeu. Cine

dintre ei îşi închide gura… acela îngrădeşte calea adevărului, care este cerut în sufletele credincioşilor (cf. Luca 11, 52). De aceea se şi chinuie sufletele credincioşilor, neprimind adevărul, şi iereii înşişi trebuie să simtă chinul din pricina adevărului, care, negăsind ieşire, îi apasă. Uşuraţi-vă, aşadar, iereilor ai lui Dumnezeu, de această povară şi sloboziţi râurile cuvintelor dumnezeieşti (cf. Ioan 7, 38) spre bucuria voastră şi spre înviorarea sufletelor încredinţate vouă… numai nu tăceţi. Propovăduiţi, căci la aceasta sunteţi chemaţi.

Doamne Iisuse, *Lumina lumii*, *Adevărule* ceresc (Ioan 8, 12; 14, 17), trimite lumina înţelepciunii Tale în minţile şi inimile *ucenicilor Tăi*, *lucrători la secerişul* Tău (Luca 10, 1 – 3), ca ei să fie *lumina lumii*, *lucrătorii şi învăţătorii* cuvintelor Tale, *învăţându-i* pe cei păstoriţi de ei *să păzească toate câte le-ai poruncit* Tu lor (Matei 5, 14; 19; 28, 20). *Deschide mintea ca să priceapă Scripturile* (Luca 24, 45) *evangheliştilor*, *păstorilor şi învăţătorilor* bisericeşti (Efes. 4, 11); fă-i pe toţi *preoţi care îşi ţin bine* chemarea şi lucrarea, *ostenitori în cuvânt şi învăţătură*, *buni slujitori ai Tăi*, *hrăniţi cu cuvintele credinţei şi ale bunei învăţături*, *învăţându-se pe sine şi pe cei păstoriţi către buna credinţă* (I Tim. 5, 17; 4, 6 – 7) *toată Scriptura insuflată de Dumnezeu şi de folos spre învăţătură*, *spre mustrare*, *spre îndreptare*, *spre înţelepţirea cea întru dreptate*, *astfel ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârşit*, *bine pregătit pentru orice lucru bun* (II Tim. 3, 16 – 17) şi să-i poată învăţa mântuirea şi pe cei păstoriţi. *Cuvântul* Tău dumnezeiesc, Doamne, *e viu şi lucrător şi mai ascuţit decât orice sabie cu două tăişuri, şi pătrunde până la despărţitura sufletului şi duhului, dintre încheieturi şi măduvă, şi destoinic este să judece simţirile şi cugetările inimii, înaintea căruia toate sunt goale şi descoperite* (Evr. 4, 12 – 13) şi să le fie lor oglindă duhovnicească, *făclie picioarelor* lor şi *lumină cărărilor* (Ps. 118, 105), *cugetând* la el *ziua şi noaptea* (Ps. 1, 2) şi împlinind poruncile Domnului, să *se mântuiască pe ei şi pe cei care îi ascultă* (I Tim. 4, 16). [II, 247]

Pe oricine vine la voi sau pe oricine întâlniţi, trebuie să-l primiţi ca pe trimisul lui Dumnezeu. [II, 312]

Vechile canoane sinodale închid uşile intrării în preoţie celor ce nu-şi păstrează curăţia. Dar, de vreme ce pocăinţa, săvârşită cu stricteţe şi care înapoiază curăţia cea dintâi, îi pune pe cei ce frecventează acest curs în rândul celor apţi să ducă osteneala acestei slujiri la desăvârşire, ierarhia, luând aminte la acest lucru, a deschis uşile intrării în preoţie. Aşa se face şi acum… însă deseori fără încredinţarea că sunt apţi, ci doar presupunând acest lucru…

Iată hotărârea mea pentru voi: până când nu vă veţi orândui aşa cum trebuie înăuntru şi nu vă veţi întări, nici monahismul să nu-l primiţi, şi preoţia nici atât. Când vi se va propune monahismul, spuneţi: „Voi mai aştepta şi voi mai sluji puţin… iar apoi voi primi”. Cu aceste cuvinte să îndepărtaţi şi preoţia. Iar acum apucaţi-vă de regulile cele aspre până când veţi alunga toate poftele. [II, 354]

În rândul credinţelor ortodoxe există şi aceea că prin păstorii Săi Dumnezeu îşi descoperă voia Sa cu privire la cei păstoriţi. [III, 510]

Este adevărat că fiecare iereu trebuie să fie autocomandat în lucrarea apărării adevărului lui Dumnezeu şi a păzirii turmei sale, însă în multe cazuri ei nu ştiu că lupii încetul cu încetul fură oile din turmă. [IV, 582]

Domnul a spus… Iar *de vrei să intri în viaţă, păzeşte poruncile* (Matei 19, 17). Sfântul Marcu scrie: Cel *ce va crede şi se va boteza se va mântui* (Marcu 16, 16). Şi mai există şi alte locuri. Dacă vom aduna totul la un loc, va reieşi că şi credinţa, şi viaţa trăită după porunci, şi sfinţirea prin Taine, şi îndrumarea de către Dumnezeu prin păstorii orânduiţi, şi unirea cu adevărata Biserică sunt întru totul necesare pentru dobândirea mântuirii. [VI, 943]

Amintiţi-vă că Domnul a poruncit: *tată al vostru să nu numiţi pe pământ, că Tatăl vostru unul este, Cel din ceruri. Nici învăţători să nu vă numiţi, că învăţătorul vostru este unul*: *Hristos* (Matei 23, 9 – 10). Printre altele, în Scriptură

sunt obligatorii legăturile noastre cu părinţii trupeşti şi duhovniceşti şi cu învăţătorii. Cum să împăcăm aceste porunci? Astfel: există laturi ale acestor porunci potrivit cărora pe nimeni nu putem numi tată, nici învăţător. Şi există laturi potrivit cărora putem avea şi cinsti mulţi părinţi şi învăţători. Izvorul numelor de tată şi învăţător este unul singur... şi se află în Dumnezeu, iar secundare pot fi multe. Acestea sunt propovăduitorii numelor de tată şi învăţător ale lui Dumnezeu. [VI, 942]

Ceea ce spuneţi despre decăderea duhului creştin şi în preoţime şi în mireni putem vedea cu proprii ochi. Dar noi dormim, ca să se instaureze mai repede duhul potrivnic creştinismului. [VII, 1129]

Alegerea voastră – aceea a preoţiei – este bună. Nu există slujire mai mare ca aceea de a mântui sufletele. De osteneli nu are rost să vă temeţi: toate pot fi împlinite uşor. Lucrarea mântuirii sufletelor este lucrarea lui Dumnezeu. Numai să nu împiedicaţi lucrarea harului... Să aveţi credinţă puternică, purtare bună, duh de rugăciune şi înţelepciune în atitudinile exterioare. Şi Dumnezeu va orândui totul. Mai mult decât orice pregătiţi-vă pentru propovăduire. Găsiţi scrierile sfinţilor despre preoţie şi citiţi-le. De asemenea, cartea despre îndatoririle preoţilor parohi... [VIII, 1464]

Traducerea Bibliei în limba rusă

Aţi întâmpinat undeva vreo durere cu privire la traducerea Bibliei evreieşti în limba rusă? Pe mine mă doare şi mă supără. Ce au scris stareţii? Mare păcat. Răsfoiesc acum scrierile lui Economos[15] despre cei şaptezeci de tâlcuitori. Cu sorţi de izbândă apără el această traducere cu privire la toate punctele ei. [VII, 1089]

La traducerea Bibliei din limba ebraică, după cât se pare, cugetaţi foarte superficial, însă lucrul acesta este de mare importanţă, şi nu pe latură bună. Biserica lui

15 Economos Constantin - scriitor bisericesc grec, preot (1780 - 1857); a fost păzitor strict at Tradiţiei Bisericii (n.r.).

Dumnezeu nu recunoaşte Biblia evreiască. Ea a primit de la apostoli Biblia în traducerea celor şaptezeci şi o păstrează şi acum. Pe aceasta a şi numit-o insuflată de Dumnezeu, acolo unde s-a vorbit despre acest lucru. Aşa a fost la sinoade şi aşa gândesc toţi Sfinţii Părinţi. La noi a apărut traducerea Bibliei evreieşti şi a fost dată credincioşilor de către autoritatea bisericească pe lângă acel cuvânt al lui Dumnezeu care este în Biserică. Acesta din urmă nu poate fi ocolit fără dovada că este rău. Dacă traducerea rusească ne dă cuvântul original, atunci cuvântul acela care este în Biserică nu este original. Iar dacă nu este original, înseamnă că Biserica până acum nu ne-a hrănit cu adevăratul cuvânt, ci cu pâine amestecată cu pleavă. Astfel mustrarea adusă Bibliei traduse de cei şaptezeci de tâlcuitori cade asupra Bisericii. Traducătorii au scuipat această Biblie, iar stropii scuipatului lor cad pe faţa Bisericii. Este un lucru foarte nedrept! Neorânduiala noastră este în interior. Oamenii vor începe să cumpere această Biblie. Societatea răspândirii Bibliei o distribuie rapid. Vor începe s-o citească ortodocşii şi vor vedea un lucru în Biblia rusească şi alt lucru în Biserică. Ce reiese de aici? Niciun lucru bun nu putem aştepta. La greci, în Athos a început o mişcare în favoarea Bibliei evreieşti. Economos i-a biruit în discuţii purtate la ei acasă, iar apoi a scris şi o carte în apărarea traducerii celor şaptezeci de învăţaţi, demonstrând că adevăratul cuvânt al lui Dumnezeu este numai acesta. Şi toţi patriarhii i-au trimis scrisori de aprobare… Cărţile acestea au fost tipărite în anii patruzeci. Tot atunci a existat şi la noi ceva în favoarea Bibliei evreieşti, însă atunci autorităţile au cercetat şi au înăbuşit totul şi nici urmă nu a rămas. Aşadar, iată declaraţia întregii Biserici Ortodoxe! Acum de unde vine această năpastă? Este posibil să fie neorânduială şi la greci?! Vedeţi doar! Şi pentru ce se face acest lucru? Oare este ceva mai clar? Nicidecum. Este mai întunecat în multe locuri. Ar fi mai bine ca în locul acestui lucru deşert să se orânduiască tâlcuirea Bibliei slavoneşti, luând în acelaşi timp aminte din când în când şi la textul evreiesc şi ar fi un

lucru foarte folositor. Dar au scris unii că în afară de daune acest lucru nimic nu poate aduce. Mai bine, totuşi, să nu începem nicio discuţie despre el. Se poate aprinde o asemenea discordie încât nu o mai putem stinge. Dar iată ce putem face. În loc să ţipăm împotriva traducerii, să pregătim tâlcuirea Bibliei slavoneşti în întregime sau numai a cărţilor proroceşti şi de învăţătură şi să le publicăm mai ieftin ca să se vândă mai mult... Şi iată rezistenţa. [VII, 1090]

Nu trebuie deloc să dezbatem dacă traducerea este bună sau nu, nici să expunem greşelile ei. Acestea nu duc la nimic; dar iată ce trebuie să facem. Să stăm şi să tâlcuim toată Biblia Vechiului Testament sau numai cărţile proroceşti şi de învăţătură după cei şaptezeci de tâlcuitori, adică după textul acela care se află în Biserică. Să tâlcuim pe cât putem mai simplu şi mai accesibil pentru înţelegerea tuturor. Şi apoi tâlcuirea aceasta s-o publicăm cât se poate de ieftin. Aceste două lucruri trebuie să le orânduiască râvnitorii Ortodoxiei. [VII, 1091]

Traducerea Bibliei evreieşti aduce o mustrare asupra Bisericii. împotriva acestui lucru nu avem ce spune. Însă vom stărui numai asupra întrebării: pentru ce au introdus în Biserică altă Biblie? [VIII, 1092]

Mi-a venit în minte: să mă aşez şi să traduc Biblia după cei şaptezeci de tâlcuitori, din limba greacă, cu observaţii spre îndreptăţirea textului grecesc şi spre osândirea celui evreiesc. Dacă acest lucru va merge, nu ştiu, dar mi-a intrat în minte şi se tot învârte. [VII, 1097]

Biserica Ortodoxă nu recunoaşte Biblia evreiască. Ea are o singură Scriptură insuflată de Dumnezeu, aceea care este cunoscută în traducerea celor şaptezeci de tâlcuitori. Pe ea o şi cinsteşte Biserica... Iar fiii ei vorbesc în deşert. Dar, oare, fiii ei sunt?! [DC, 90]

Trebuie să vă dezmeticiţi. Biserica nu-i recunoaşte pe masoni. Dacă vom merge pe calea lor, ne vom urni din temelii. Trebuie să păstrăm ceea ce a existat dintotdeauna în Biserică. Dintotdeauna a existat în Biserică o singură traducere, a celor şaptezeci de tâlcuitori; alta nici nu vrem

să ştim. Ce folos avem de la masoni? Niciunul. Un lucru este mai clar, iar altul este mai întunecat. Aşadar, tot ce este esenţial există şi în textul celor şaptezeci de tâlcuitori! [IX, 92]

Trebuie să apărăm traducerea celor şaptezeci nu pentru că este alcătuită într-un fel sau altul (deşi nici acest lucru nu este neînsemnat), ci pentru că este păstrată de Biserică, al cărei Cap şi Păzitor este Hristos Domnul. Nu avem nevoie urgentă să determinăm de unde a fost luată: este de ajuns să ştim că a fost dată Bisericii şi prin Biserică ne este dată nouă. Copiii, când primesc de la tatăl sau mama lor pâinea, nu încep să cerceteze de unde a fost luată şi cum a fost coaptă, ci o iau cu recunoştinţă şi o mănâncă. Aşa trebuie să ne purtăm şi noi faţă de Biblie. A fost dată Bisericii Biblia aceasta, citeşte-o şi hrăneşte-ţi duhul cu ea. A fost dată în traducerea celor şaptezeci în felul în care este, nu căuta alta. Protestanţii mult timp au stârnit praful întrebând cum s-a desfăşurat traducerea celor şaptezeci, respingând modul în care a primit-o Ortodoxia, şi cred că au triumfat. Deşi formulările lor nu au temeinicie şi pot fi combătute uşor, totuşi putem să nu facem demersuri în acest sens. Putem spune: nu în aceasta stă puterea, ci în faptul că Domnul, sfinţii apostoli şi urmaşii lor, păstorii cei de Dumnezeu înţelepţiţi, toate Sinoadele Ecumenice şi întreaga Biserică de mai târziu nu au recunoscut altă Biblie în afară de aceasta – grecească; despre cea evreiască nici pomenire nu există. Ea este străină Bisericii, iar noi nu vrem s-o ştim. La toate obiecţiile există un singur răspuns: Biserica nu a recunoscut Biblia evreiască, nici noi nu vrem să ştim de ea... Cu cuvântul lui Dumnezeu nu trebuie să ne purtăm rău, căci astăzi va ieşi într-un fel, iar mâine altfel. Fenomenele dumnezeieşti, care hrănesc Biserica lui

Dumnezeu, sunt: cuvântul lui Dumnezeu şi Sfintele Taine. A te atinge de ele este totuna cu a te atinge de lumina ochilor Bisericii. Câtă atenţie, grijă şi prevenire trebuie să existe aici! Să nu credeţi că, vorbind astfel, mă gândesc la noua traducere a Sfântului Sinod oarecum fără

să iau în consideraţie valoarea ei. Nu. Sfântul Sinod a procedat înţelept publicând această traducere. Traducerile din limba ebraică au început să fie publicate peste hotare şi s-a publicat ceva şi ia noi – propriu-zis pentru evrei. Dar şi fără acestea clasele de sus îşi cumpără Biblia în limbi străine, tradusă din ebraică. Astfel, fie că este în limba rusă, fie că nu este în limba rusă. Biblia tradusă din ebraică a ajuns deja în mâinile ortodocşilor. Între timp, printre ele poate nimeri şi una în care sensul adevărului vechi-testamentar să fie răstălmăcit până acolo încât scrierile proroceşti să înceteze a mai fi prevestitorii instituţiilor nou-testamentare ale lui Dumnezeu. Pentru a scăpa de această nenorocire şi a curma aceste alergături după Biblia tradusă din ebraică, înţeleasă ciudat de noi, Sfântul Sinod a avut datoria să o traducă şi s-o ofere poporului. Şi a săvârşit acest lucru în chip vrednic de laudă. Noi trebuie să primim această lucrare cu recunoştinţă, numai nu ca pe cuvântul autentic al lui Dumnezeu, ci ca pe ajutorul cel mai apropiat pentru înţelegerea lui, aşa cum în însăşi hotărârea Sfântului Sinod figurează. Nu are rost acum să alergăm după alte traduceri. O avem pe a noastră, în forma cea mai apropiată de originalul grecesc şi de acel cuvânt care există în Biserică. [IX, 94]

Traducerea dumnezeieştilor cărţi de cult

Dumnezeieştile cărţi de cult trebuie să le traducem din nou ca să fie toate clare. Paşkoviţii strigă: „La voi în biserică totul este neclar”, ştundiştii la fel şi chiar şi dintre ai noştri nu puţini strigă acelaşi lucru. Cine începe numai să citească sau să asculte, neapărat sfârşeşte strigând: „Ce înseamnă acestea?!…” Arhiereii şi iereii, stând în altar, nu aud tot ceea ce se citeşte şi se cântă. De aceea nu ştiu câtă întunecime este în cărţi şi acest lucru nu din alt motiv decât din acela al traducerii, care există de secole. Şi trebuie desluşită traducerea. [VII, 1153]

La greci se săvârşeşte înnoirea permanentă a cărţilor de cult… Dau exemplu Octoihul… Foarte, foarte mult este înnoit la greci. Şi pentru aceasta – bravo lor! La noi unele

slujbe sunt aşa încât nimic nu înţelegi… [VII, 1166]

Mâncarea

Puneţi-vă ca lege să plecaţi de la masă puţin înfometaţi. Robul cel rău – trupul – va simţi că asupra lui este o mână puternică… Şi faptul că aţi încetat să mai beţi vin este minunat. Acesta este cel mai bun mijloc pentru ca trupul să fie întotdeauna vioi, treaz şi curat. [I, 187]

Dormiţi mult şi mâncaţi mult. Dar cum să vă puneţi măsură? Nu cu ceasul sau cu cântarul, ci astfel încât mâncarea să nu vă îngreuieze, iar somnul să nu vă slăbească. Şi atracţie către ele să nu aveţi, nici să-i faceţi pe plac trupului, ci doar să-i satisfaceri nevoile… Trupul – acest rob rău – trebuie să-l bateţi, măcar din când în când, dar să-l bateţi. [II, 291]

Dacă nu vă puteţi înfrâna, mâncaţi peşte, numai nu în timpul postului. Şi în altă perioadă lipsiţi-vă câteodată şi

de această plăcere. Vedeţi, acum toţi doctorii în străinătate stăruie să folosească pentru sănătate hrană vegetală. Iar faptul că se poate trăi mai mult cu această hrană l-au explicat de mult. [II, 333]

Referitor la mâncare în timpul tratamentului: o putem folosi după prescripţia doctorilor, nu spre plăcerea trupului, ci ca mijloc pentru vindecarea mai grabnică, având în vedere să ne purtăm cu mai multă stricteţe faţă de acest lucru, adică faţă de mâncare. Putem păstra această stricteţe şi în folosirea mâncării de dulce, şi anume să o folosim în cantitate mai mică. Dar, deşi se poate şi aşa, totuşi, cei care se înfrânează şi în posturi folosesc mâncare de post, chiar dacă este slabă, fac mai bine, ceea ce vă sfătuiesc şi pe voi să faceţi…

Toată hrana este folositoare, numai să nu fie stricată, ci proaspătă şi sănătoasă… Cum au trăit stareţii lui Dumnezeu mai mult de o sută de ani hrănindu-se numai cu pâine şi apă…

Nu numai mâncării i se datorează viaţa… sau sănătatea, ci binecuvântării lui Dumnezeu, care întotdeauna îl adumbreşte pe cel ce se lasă în voia lui

Dumnezeu când întâmpină greutăţi pe calea împlinirii poruncilor Lui. [III, 477]

Până la masa de prânz este mai bine să nu mâncăm şi să nu bem nimic… doar în caz de nevoie. [III, 489]

Mâncaţi din tot ce se pune pe masă, fără să vă lăcomiţi, ci cu înfrânare şi cu sfială. Uleiul nostru faţă de untdelemnul răsăritean este de cinci ori mai slab. Iar vinul, hotărât în regulament, este din struguri – este slab. Vodca noastră, dimpotrivă, este de zece ori mai tare. Regulamentul trebuie citit cu atenţie. [III, 503]

Dintre bucate niciuna cu carne nu este favorabilă sănătăţii. Cea de post este mai bună pentru ea. [III, 514]

Niciun exces nu duce la bine. Dacă nu reuşeşte vrăjmaşul să vă facă să fiţi indulgenţi cu voi, vă insuflă stricteţi peste măsură şi după aceea vă conduce spre acelaşi lucru. Fără hrană şi fără somn nu vă puteţi descurca. Istovindu-vă până la sleirea puterilor, trebuie să faceţi lucrurile necesare şi trebuie să vă întoarceţi la hrană şi la somn. Şi, iată, tocmai atunci vrăjmaşul îşi ia ce-i al său, făcându-vă şi să mâncaţi mult, şi să dormiţi mult…

Binevoiţi să vă alegeţi o măsură la mâncare şi la băutură, aşa cum au făcut toţi sfinţii. Să aveţi fiertură, un ouşor, puţine icre şi altceva mai uşor. Nimic spre plăcerea trupului, ci numai pentru sănătate, şi niciodată să nu mâncaţi până la săturare: săturarea la monahi este totuna cu îmbuibarea la mireni. [HI, 518]

Cel mai viclean vrăjmaş este plăcerea trupului… Această iapă nărăvaşă se preface muribundă, dar numai să fii indulgent cu ea… şi nu o mai poţi stăpâni… Trebuie să-i dai când una, când alta. Dar trebuie să-i porunceşti categoric: „Să nu îndrăzneşti!”… şi se va potoli. [III, 525]

În privinţa postului să nu-l ascultaţi pe doctor, ci doar să-l întrebaţi ce hrană de post este bună pentru voi. Nu-l întrebaţi dacă puteţi posti, ci spuneţi-i direct: vreau să postesc; ce hrană este bună pentru mine? Şi, orice v-ar spune el, nu-l ascultaţi! Oare puţine sunt mâncărurile uşoare de post? Supă cu lapte de migdale. Terci slab din anumite grăunţe… griş, ovăz şi altele. Ceai tot cu lapte de

migdale – seara. Dar multe zile are săptămâna? Iată, unii dintre monahii noştri nu mănâncă deloc o săptămână întreagă. [IV, 645]

Mâncaţi peşte când sunteţi neputincioşi. Dumnezeu vă blagosloveşte. Nu este păcat atunci când mâncaţi de nevoie, iar nu de poftă. Dar, când începeţi să postiţi: atunci înfrânaţi-vă dacă sunteţi puternici; iar dacă nu sunteţi, atunci înfrânaţi-vă o zi înainte de împărtăşanie; chiar şi fără această zi vă puteţi împărtăşi când sunteţi neputincioşi. [IV, 646]

Faptul că nu beţi ceai, este un lucru bun. A bea ceai este un obicei fără sens… Când vă pregătiţi mâncarea, ocupându-vă de acest lucru, să vă mustraţi pe voi, ca pe Marta cea plină de griji deşarte; la foc uitându-vă, de focul veşnic să vă aduceţi aminte; lemne de foc aşezând, să plângeţi pentru păcatele voastre, care dau hrană focului celui veşnic. Grijile acestea nu sunt atât de mari încât să vă poată împrăştia şi mintea de la rugăciune să o abată. Amestecând terciul, puteţi spune: Doamne, miluieşte-mă!” [IV, 702]

Domnul vă va da răbdare şi vă veţi putea înfrâna de la anumite bucate: dar nu vă abţineţi, mâncaţi, mulţumind Domnului. Bucatele care sunt de prisos este bine să le daţi nevoiaşilor şi cerşetorilor, numai să le daţi încetişor ca să nu vă făliţi cu dărnicia. Dacă se întâmplă vreodată pentru ceilalţi să încălcaţi regula înfrânării, pe care v-aţi rânduit-o, să nu vă tulburaţi, căci nu spre plăcerea voastră faceţi acest lucru, ci vă supuneţi datoriei iubirii…

Dulceaţă este bine să aveţi în orice situaţie. Folosiţi-o uneori cu apă, ca medicament, iar nu pentru gustul ei dulce. Şi praznicul trebuie măcar prin ceva anume să-l deosebiţi de zilele de lucru. Să prăznuiască şi trupul, nu numai duhul. [IV, 711]

Băutura voastră, apă cu oţet – e bună… ca în Răsărit. Când cineva vă trimite miere sau altcineva vă trimite dulceaţă – puteţi mânca cu poftă. Numai ca totul să fie cu măsura şi toate să le faceţi spre slava lui Dumnezeu. [IV, 713]

Nu există nicio lege să vă omorâţi de vreme ce se ştie că mâncarea de post zdruncină sănătatea. Şi Sfântul Pahomie în regulament le-a scris monahilor bolnavi să mănânce carne dacă acest lucru este necesar pentru sănătatea lor. [X, 370]

Nevoinţa

Orice nevoinţă trebuie s-o purtăm astfel încât nimeni în mănăstire să nu ştie despre ea. Dacă află cineva despre ea, este rău. Să nu credeţi că tăinuirea ei (să nu fie văzută, nici ştiută) nu este strict necesară. Este foarte necesară. Nevoinţa despre care se zvoneşte este deşartă – nu face nici două parale. [V, 702]

Ostenelile şi nevoinţele exterioare sunt mijloace: ele sunt preţioase numai atunci când ne duc la ţelul propus şi sunt cerute de el. Să nu vă fixaţi gândul la ele ca şi cum ar însemna ceva. Principalul sunt sentimentele şi dispoziţiile sufleteşti. Lor să le şi acordaţi atenţia dacă v-aţi instalat deja în rânduiala exterioară a vieţii. [IV, 703]

Regula mea este să am măsură în toate. Mai ales în nevoinţele trupeşti este necesară măsura ca trupul să rabde. Sfinţii Părinţi aveau reguli foarte aspre cu privire la trup sau, aşa cum spuneau ei, duceau o viaţă cruntă. Însă până acolo au ajuns treptat. Au început cu reguli nu prea aspre, dar apoi din ce în ce mai aspru s-au purtat cu sine. Amintiţi-vă cum a procedat sfântul avva Dorotei cu Sfântul Dositei, După regula aceasta trebuie să vieţuim şi noi. Şi mai aveau o regulă înţeleaptă Sfinţii Părinţi – să nu născocească măsuri aspre, ci să le ia asupra lor pentru anumite motive, mai mult pentru necesităţile vieţii lăuntrice. [IV, 711]

Niciodată să nu ţineţi minte că aţi făcut ceva, ci că sunteţi doar la început: că doar începeţi şi nu aţi făcut încă nimic. Aşa vă veţi întări; şi în urma voastră nu veţi vedea nicio nevoinţă şi nicio faptă. Rugaţi-vă ca Domnul să le ascundă de conştiinţa voastră şi să le adune de pe faţa sufletului vostru şi să-l vedeţi întotdeauna gol, neavând nimic. Astfel veţi alunga slăbiciunea şi veţi aprinde râvna. [IV, 720]

Pocăinţa

Tot ceea ce este murdar se curăţeşte prin lepădarea de păcat şi prin lupta necruţătoare împotriva lui cu credinţă, nădejde şi dragoste către Domnul. Dispoziţiile acestea sufleteşti sunt atât de puternice încât într-o clipă curăţesc totul. Aşa s-a întâmplat cu tâlharul pe cruce. [I, 187]

Oricâte păcate ar avea omul şi oricât de mari ar fi ele, pe toate le iartă Domnul celui ce se căieşte şi se hotărăşte sincer să nu mai fie indulgent cu sine, ci, dimpotrivă, să stea drept, chiar dacă pentru aceasta ar fi ameninţat cu moartea. Dacă această nădejde în Mântuitorul vă lipseşte, trebuie să vă rugaţi Lui – şi v-o va da… Cine s-a căit sincer şi a primit iertare de la Domnul prin părintele duhovnic în Taina Pocăinţei… şi apoi, în realitate, a pornit pe calea cea bună şi merge pe ea, la acela Domnul priveşte cu bunăvoire, fără să pomenească nedreptăţile lui dinainte. [I, 200]

Dar fiţi atenţi să nu mergeţi pe un drum primejdios. Domnul înapoiază celor ce se căiesc milele Sale ca cei ce au greşit să nu cadă în deznădejde, dar vrăjmaşul transformă acest lucru în ispită pentru noi căderi, insuflându-le: „Nu-i nimic, ai căzut, însă Dumnezeu ţi-a

372

Înapoiat totul… Păcătuieşte în continuare, nu-i nimic, te vei căi şi ţi se va da iarăşi totul înapoi”… Acest vicleşug este mai ademenitor decât toate… şi pare neînsemnat, dar, printre altele, împlinirea lui este un păcat enorm, strigător la cer, şi anume: a păcătui cu nădejdea în mila lui Dumnezeu. Mila lui Dumnezeu este nemărginită, însă noi suntem mărginiţi… şi putem ajunge până acolo încât să încetăm să ne căim şi să ne zdrobim inima pentru căderile dese, iar fără această căinţă nu va exista în noi vasul pentru primirea milei… Ţineţi minte lucru] acesta şi păstraţi-l în inimă şi lucraţi-vă mântuirea cu frică şi cu cutremur. [III, 477]

Dezlegarea în Taina Pocăinţei este dezlegare adevărată, oricine ar săvârşi-o. Căci însuşi Domnul ascultă

spovedania cu urechile părintelui duhovnic şi tot El dezleagă cu gura duhovnicului… [III, 480]

Zapisul tuturor păcatelor tuturor oamenilor Domnul Mântuitorul l-a ridicat în trupul Său pe cruce şi acolo l-a rupt. Aplicarea către fiecare a acestei lucrări a nemărginitei milostiviri a lui Dumnezeu se săvârşeşte în Taina Pocăinţei şi este reală. Cel ce primeşte dezlegare de la părintele duhovnic stă fără vină înaintea feţei dreptăţii lui Dumnezeu. Slăbirea credinţei şi sărăcirea nădejdii miluirii sunt produse de vrăjmaşul nostru. Păcatele noastre nu au loc fără insuflarea lui. Din ele, vrăjmaşul construieşte între noi şi Dumnezeu o barieră. Căinţa şi spovedania distrug această barieră. Cunoscând puterea acestei Taine, faptul că ea nimiceşte toate ostenelile şi demersurile lui săvârşite în vederea pieirii păcătoşilor, diavolul se străduieşte prin toate mijloacele să curme efectul ei binefăcător şi fie îl depărtează cu totul pe păcătos de ea, fie îl face să nu creadă în puterea ei şi să nu mai aibă nădejde să primească iertarea prin ea. [III, 481]

Importante sunt atenţia faţă de mişcările inimii şi curăţirea lor prin pocăinţă în fiecare minut. Acestea să faceţi cel mai mult. Pe lângă acestea, a-L vedea pe Domnul şi a avea pomenirea morţii sunt cele mai importante lucruri! [IV, 742]

Celui ce se căieşte, porţile raiului i se deschid şi braţele Tatălui Ceresc îi sunt întinse. [V, 817]

Adevărata faptă de pocăinţă se încheie cu dezlegarea părintelui duhovnic. [V, 817]

De părintele Ilarion [duhovnicul] nu aveţi de ce să vă temeţi. El nu este judecător, ci numai martor şi apărător… Iar cu privire la faptul că vă este ruşine, să ştiţi că, cu cât simţiţi mai multă ruşine, cu atât este mai bine. [V, 822]

Tot ceea ce a instituit Domnul este plin de har… Şi fiecăruia i se dă totul gratuit. Însă altfel este în privinţa celor ce s-au depărtat de Domnul… Aici este necesară şi propria osteneală a înduplecării Domnului şi cu atât este mai mare cu cât au fost mai dese şi mai grele căderile. Sinceritatea şi puterea căinţei reduc mult această

osteneală a înduplecării Domnului, dar nu o exclud. Iar conştiinţa celui căzut nu îndrăzneşte să-şi însuşească totul dintr-odată… Se împovărează şi se înstrăinează. Tocmai aici, în această osteneală a înduplecării Domnului sunt mult ajutătoare rugăciunile sfinţilor, mai ales ale Maicii Domnului; şi rugăciunile celor vii şi binevoitori pot ajuta mult. Când cineva vine la Domnul prima dată, primeşte totul dintr-odată, iar dacă vine după căderi, nu mai primeşte dintr-odată. Şi aceluia îi este dat să se chinuie mult timp până când îl înduplecă pe Domnul… Acest lucru îl adeveresc numeroasele experienţe. Primirea din nou în mila lui Dumnezeu a celor căzuţi după osteneli este resimţită în conştiinţă. În Biserica primară cei căzuţi săvârşeau pocăinţa în mod public…

Astfel nu se încalcă dreptul celui căzut de a se apropia de Domnul, ci doar se stabileşte ordinea miluirii. Conform acestui drept, cel căzut se apropie de Domnul şi caută mila Lui. Iar acesta care vine nu este alungat afară, dar este ţinut încă în tindă datorită necredinţei anterioare. De aceea are şi nădejdea miluirii, pentru că Domnul a venit să-l caute pe cel pierdut… Dar tot trebuie să se trudească… să caute şi să bată la uşa milostivirii. [VI, 943] Femeii care căzuse în păcat, Domnul i-a zis: „Nu te osândesc nici Eu”, fără să-i reducă păcătoşenia, însă dând autoritate pocăinţei. Ea s-a căit în mod vizibil şi Domnul i-a spus: Mergi; *de-acum să nu mai păcătuieşti* (*Ioan 8*, II). Aici este toată esenţa pocăinţei… Păcătosul spune: „Am păcătuit, de-acum înainte nu voi mai păcătui”. Domnul spune: „Bine, nici Eu nu te osândesc, numai să fii atent să nu mai greşeşti”. [VI, 966]

În psalmul de pocăinţă al Sfântului David cuvintele: *Auzului meu vei da bucurie şi veselie* – înseamnă: urechea sufletului meu să audă cuvântul Tău: „Iertate sunt păcatele tale”. În suflet se pronunţă acest cuvânt… Aceeaşi idee este şi în cuvintele: Dă-*mi mie bucuria mântuirii Tale* (*Ps*. 50, 9; 13). [VI, 1034]

Îndată ce vedeţi nedreptatea gândurilor, a simţămintelor sau a cuvintelor, să vă căiţi… La aceasta

adăugaţi cercetarea modului în care s-a produs căderea şi din această cercetare scoateţi-vă o lecţie, învăţând cum să vă stăpâniţi în asemenea situaţii. Experienţele înfrânării vă vor da experienţă în stăpânirea de sine şi căderile vor fi din ce în ce mai rare. Şi Dumnezeu vă va ajuta. [VIII, 1228]

Duhul pocăinţei îndreaptă totul. [IX, 138] Rugaţi-vă să vă dăruiască Domnul duhul pocăinţei şi să vă întărească în el, căci fără acesta niciun dar nu vi se dăruieşte, nici de roade nu aveţi parte. [IX, 67]

Metaniile

Numărul metaniilor este mai bine să nu-l determinaţi, nici timpul. Rugaţi-vă, făcând metanii, atât timp cât cere inima şi nu vă împotriviţi ei, căci vrăjmaşul se va apropia, zicându-vă: „Te-ai rugat mult…” [II, 291]

Metaniile sunt o lucrare trupească. Cu ele trebuie să uniţi gândul la Dumnezeu şi sentimentul către El. [V, 903] Metaniile sunt ajutorul rugăciunii, nu rugăciunea însăşi. Rugăciunea este înălţarea minţii şi a inimii către Dumnezeu. [VIII, 1337]

Ajutorul lui *Dumnezeu*

Nimic nu vine gratuit. Ajutorul lui Dumnezeu întotdeauna este gata şi întotdeauna este aproape, însă este împărţit numai celor care-l caută şi se trudesc şi mai ales atunci când cei ce-l caută îşi epuizează toate mijloacele lor… şi încep cu toată inima să strige: „Doamne, ajută-mă!” Dar, atât timp cât rămâne o nădejde cât de mică în propriile mijloace, Domnul nu. Se amestecă, spunând parcă: „Aştepţi să dobândeşti singur! Păi, aşteaptă…” însă, oricât vei aştepta, nimic nu vei dobândi. [IV, 572]

Conştiinţa neputinţei este adevărata pregătire pentru primirea ajutorului lui Dumnezeu. [IV, 615]

Gândurile

Cu privire la gândurile hulitoare trebuie să ne pară rău şi să ne căim înaintea Domnului; dar să nu ne descurajăm, nici să credem că din pricina lor va fi dezastru. De vreme ce nu voiţi astfel de gânduri şi vă depărtaţi de ele, nici Dumnezeu nu. Se va mânia pe voi. Gândurile nu sunt de la voi, ci vrăjmaşul este cel care le

insuflă. Şi vina este a lui… Rugaţi-vă lui Dumnezeu să-l alunge pe vrăjmaşul. Spuneţi-i mai des duhovnicului. Şi vrăjmaşul va pleca. El se apropie cu aceste curse când vede că sufletul se teme. Dar, când vede că sufletul este bărbătos şi înţelege cursele lui, îndată se depărtează. [I, 49]

În privinţa tuturor gândurilor păstraţi următoarea regulă: îndată ce le observaţi, daţi-le la o parte fără nicio judecată şi rămâneţi cu gândul numai la Domnul Mântuitorul, Cel atotprezent şi atoatevăzător… [I, 133]

Gândurile tulburătoare care vă vin daţi-le la o parte iară să discutaţi cu ele. Acum deja puteţi vedea în mod concret că toate acestea sunt insuflările vrăjmaşului. Iar cu vrăjmaşul de ce să lungiţi vorba? Fără întârziere trebuie să-l alungaţi. [I, 138]

Prima metodă pentru cel ce simte atracţii rele este să nu socotească insuflările vrăjmaşului ca fiind ale sale, ci sădite în el, să facă diferenţa între sine şi aceste insuflări sădite şi, recunoscând că sunt străine, să se raporteze la ele nu ca la odorul său, ci ca la rodul vrăjmaşului. De aici imediat în suflet nu numai că slăbeşte, dar se depărtează cu totul de el îndemnul de a lucra potrivit insuflaţilor…

La fiecare rod al [îndoielii] lui să nu vă uniţi cu el în minte, ca şi cum şi în realitate este aşa cum insuflă el; ci să-l opriţi chiar la intrare, ca pe un musafir nepoftit, şi să-l supuneţi cercetării. Aşa cum în privinţa dorinţelor a nu vă lipi de ele cu inima este cel dintâi lucru, aşa şi în privinţa îndoielilor a nu vă lipi de ele cu mintea este lucrul cel dintâi. Spuneţi că îndoiala vă împresoară dintr-odată şi cuprinde toată mintea. Nu-i nimic. Şi în privinţa dorinţelor se întâmplă acelaşi lucru: ele cuprind dintr-odată toată inima. Însă aceasta nu înseamnă că au şi biruit, ci arată numai pornirea cumplită a vrăjmaşului. Să cuprindă îndoiala toată mintea; voi încordaţi-vă s-o respingeţi, ca ea să rămână afară şi să-i puteţi face faţă ca unei persoane străine…

În privinţa dorinţelor, având conştiinţa accesului vrăjmaşului prin ele la noi, toţi sfinţii propun a doua

metodă: în locul luptei personale cu ele, să ne adresăm Domnului Mântuitorului şi ele vor dispărea... Adresaţi-vă în gând Domnului şi rugaţi-L pe El să alunge ispita şi ispititorul. Şi acest lucru se va întâmpla. A treia metodă este să restauraţi binele în voi cu puterea lui obişnuită. Aveţi şi mintea şi inima întregi. Nu le defăimaţi. Ceea ce se întâmplă se întâmplă datorită vrăjmaşului. Poate că aveţi de ce să vă luaţi în sinea voastră. Aşadar, veniţi-vă în fire. Iar gândurile şi sentimentele bune pe care le simţiţi, pe acelea grăbiţi-vă să le reînnoiţi. [I, 140]

Şi neorânduielile pe care le simţiţi în gânduri şi simţăminte, toate se vor potoli cu timpul dacă. neţinând cont de ele, nu veţi înceta să râvniţi cu toată puterea numai la ceea ce îi este plăcut lui Dumnezeu. Iar pentru aceasta un singur mijloc sigur este: să aveţi pomenirea lui Dumnezeu şi pomenirea morţii. Ele vor înrădăcina frica de Dumnezeu, care va fi şi deşteptătorul spre tot ceea ce este plăcut lui Dumnezeu, şi respingătorul a tot ceea ce îl mânie pe Dumnezeu, şi păzitorul bunelor avuţii din interior, şi nimicitorul a tot răul care zace acolo. [I, 193]

Uneori, când vă zboară prin minte gândul rău, este săgeata vrăjmaşului. El o slobozeşte atunci când doreşte să vă distragă atenţia de la rugăciune şi să vă ocupaţi cu ceva nedumnezeiesc. Dacă atenţia se opreşte asupra acestui gând, vrăjmaşul se apropie în zbor şi începe să vă alcătuiască în minte diferite poveşti ca să vă întineze sufletul şi să vă aprindă anumite simţăminte rele, pătimaşe... Aici este o singură lege... Să întoarceţi degrabă atenţia de la rău la bine şi s-o opriţi asupra binelui. [III, 472J

Vă mai spun aici doar câte ceva despre gânduri. Când faptele păcătoase încetează, lupta trece înăuntru, în inimă. Principalul aici sunt gândurile: după gânduri vin consimţirile, iar după ele, dorinţele; după dorinţe, înclinaţiile spre faptă, acordurile, hotărârile... Prin acestea din urmă se săvârşeşte păcatul lăuntric. Dintre aceste mişcări lăuntrice nu toate sunt păcătoase. Păcătoşenia începe atunci când se vede liberul consimţământ.

Gândurile nu sunt păcătoase dacă omul nu le stârneşte singur, iar pe cele stârnite nu voieşte să le reţină… Aici este necurăţie păcătoasă. Dar, când la aceasta se adaugă consimţirea şi desfătarea, pofta trupească, fără să fie alungate, ci păstrate, înăluntru păcatul este săvârşit pe jumătate; dacă cineva menţine singur această plăcere şi o aprinde, deja tot sufletul se află în stare de desfrâu. Adevăratul păcat lăuntric sunt înclinaţia, acordul şi hotărârea. Gândurile trebuie să le alungăm, nu să le păstrăm de bunăvoie. Consimţirea sau plăcerea, îndată ce se arată, trebuie să le înăbuşim cu toate puterile… Aici este punctul principal al luptei interioare… întrebarea „cum?” se rezolvă în felul următor: coborâţi cu atenţia în inimă, staţi acolo înaintea Domnului şi nu îngăduiţi să intre nimic păcătos. În acestea constă toată lupta interioară. [III, 475]

Cercetaţi din ce pricină s-a produs căderea. Căderea rareori se întâmplă dintr-odată, de obicei, începe cu ceva neînsemnat: cu gânduri, consimţiri uşoare şi tărăgănare în gândire… apoi din ce în ce mai mult… până la dorirea păcatului… după care căderea în păcat nu mai întârzie. La Sfinţii Părinţi acest drum al căderii este descris amănunţit… Principalul aici este să nu lăsaţi niciodată nicio urmă nu numai din consimţirea produsă de gând, dar nici măcar din gândul respectiv, ca în suflet să rămână dezgustul faţă de păcat. [III, 477]

Puneţi-vă ca lege de fiecare dată când vi se întâmplă o nenorocire, adică un atac al vrăjmaşului sub forma unui gând sau a unui simţământ rău, să nu vă mulţumiţi numai cu respingerea şi dezacordul, ci să adăugaţi la acestea rugăciunea până la formarea în suflet a gândurilor şi simţămintelor opuse lor. Şi întotdeauna să încheiaţi cu acestea lupta voastră cu păcatul. Este la fel ca scoaterea ghimpilor… [IV, 601]

Principalul este curmarea gândurilor. Când gândurile se potolesc, celelalte îşi pierd puterea. Îndată ce apare o pornire rea, fixaţi-vă gândurile asupra unui subiect sfânt din întâmplările evanghelice – schimbarea la faţă,

pătimirea Domnului, răstignirea, Învierea, Înălţarea şi altele. Astfel, tot răul va fi aruncat înapoi. Sau… aduceţi-vă aminte… de moarte, judecată şi urmările ei. După aceea, fixându-vă mintea asupra prezenţei Domnului, strigaţi către El… şi încredinţaţi-l Lui vindecarea voastră, zicând: „Vezi, Doamne, ce se află în mine… Nimic din acestea eu nu voiesc… Ajută-mă şi depărtează de la mine aceste porniri”… şi începeţi să săvârşiţi rugăciunea lui Iisus… repetând-o cu credinţă… şi numai la ea reducând tot conţinutul minţii şi al inimii voastre. [IV, 624]

Gânduri pătimaşe vă vor veni – de îngâmfare, de dispreţ, de osândă, de nemulţumire, de supărare, de bănuială şi altele – ce veţi face cu ele? Trebuie să le spuneţi cuiva: altfel se vor sălăşlui în interior şi vor creşte acolo şi vor îmbătrâni. [IV, 702]

Primul gând ispititor care va începe să vă sâcâie va fi al mulţumirii de sine: după el va veni îngâmfarea lăuntrică sau fălirea înaintea voastră înşivă, iar mai departe – fălirea înaintea celorlalţi. Luaţi seama la aceste căi. [IV, 705]

Ochiul minţii voastre să nu-l scoateţi din inimă şi tot, ceea ce iese de acolo, prindeţi şi cercetaţi: dacă este bun, să trăiască, dacă nu este bun, trebuie să-l ucideţi imediat. Astfel veţi învăţa să vă cunoaşteţi pe voi înşivă. Observaţi gândul care iese mai des, căci înseamnă că acea patimă este mai puternică; împotriva ei să şi începeţi să luptaţi mai puternic. [IV, 707]

Lupta cu gândurile nu are sfârşit. [IV, 707] Faceţi totul cu înţelepciune, dar cel mai mult lucraţi cu gândurile şi cu sentimentele. Cu ostenelile exterioare vă puteţi deprinde astfel încât, în cele din urmă, să devină uşoare şi să fie împlinite fără luptă, dar osteneala interioară nu are sfârşit şi nimeni nu poate spune că iată, în sfârşit, latura aceasta este în ordine şi nu este nevoie de luptă. Chiar în momentul în care omul gândeşte că a biruit o slăbiciune sau o patimă, vrăjmaşul stârneşte cea mai puternică furtună. *Privegheaţi şi vă rugaţi* (Marcu 13, 33). [IV, 708]

Trebuie să vă înţelepţiţi cu privire la judecarea gândurilor. Atenţia faţă de sine, pe lângă frica de

Dumnezeu, vă va învăţa totul. [IV, 716]

Să descoperiţi gândurile, aşa cum ştiţi din experienţă, este un lucru foarte bun. [V, 912]

Neorânduiala în interior întotdeauna este produsă de neorânduiala gândurilor. Ţineţi-le în frâu, iar ca să izbândiţi, păstraţi pomenirea lui Dumnezeu şi pomenirea morţii. Dumnezeu este pretutindeni şi vede tot… Vede tot interiorul vostru. Coborâţi cu acest gând în inimă şi urmăriţi mişcările care sunt acolo şi pe unele primiţi-le, iar pe altele izgoniţi-le… [VI, 967]

Referitor la gândurile rele se ştie că, îndată ce este observat un asemenea gând şi este lepădat cu hotărâre, oricât de rău ar fi, nu i se reproşează celui care l-a avut. Ţineţi minte acest lucru şi staţi liniştiţi. [VIII, 1447]

Ascultarea

Ascultarea săvârşită fără tragere de inimă aţi numit-o ascultare mecanică. Dar în realitate se întâmplă ca numai acea ascultare care este săvârşită împotriva voii şi a raţiunilor proprii să aibă efect binefăcător în formarea caracterului…

Adevărata ascultare se săvârşeşte fără ca omul să vadă temeiul ei şi fără să ţină cont de lipsa dorinţei lui. Acestei ascultări îi este făgăduit un har deosebit – harul păzirii de orice rău în împlinirea ascultării. Când ascultarea este săvârşită pentru Domnul, Domnul îl ia în grija Sa pe cel ce săvârşeşte ascultarea şi îl păzeşte. [IV, 724]

Orice poruncă s-o primiţi ca pe cuvântul care vine în chip nemijlocit de la Dumnezeu însuşi şi s-o împliniţi ca pe lucrul lui Dumnezeu, ca înaintea lui Dumnezeu, cu toată râvna şi atenţia, nu ca pentru oameni lucrând, ci pentru Dumnezeu, Cel atoatevăzător, temându-vă de judecata care este rostită asupra celor ce săvârşesc lucrul lui Dumnezeu cu nepăsare (cf. Ier. 48, 10). [IV, 739]

382

Postul

Postul ţinut în zilele de miercuri şi vineri este de ajuns. Nu este nevoie să mai adăugăm la acesta ceva.

Siliţi-vă mai mult să vă puneţi în ordine gândurile şi sentimentele. Trupul este de ajuns să-l ţineţi în înfrânare. Pentru copii, dacă sănătatea nu le permite, nu este obligatoriu să ţină post. Dar îmi pare foarte rău, căci, deprinzându-se din copilărie să ţină post, după aceea nu se mai silesc spre post. [I, 89]

Vă urez numai bine cu ocazia începerii postului celui de suflet mântuitor. Este un mare bine perioada aceasta. Dumnezeu prin Sfânta Biserică l-a instituit în chip binefăcător pentru noi, cei neputincioşi, care nu putem şi nu ştim să cinstim cum se cuvine, prin post, toată perioada vieţii noastre, deşi conştientizăm că ea, neexceptând nicio clipă, trebuie să-l aparţină Domnului şi să fie îndreptată spre slava Lui. [II, 341]

Postul în zilele de miercuri şi vineri să-l ţineţi neapărat. [III, 488]

Când se vorbeşte despre postul duhovnicesc, nu se pomeneşte că de cele trupeşti nu are rost să ne îngrijim, că ne putem descurca şi fără ele, ci suntem avertizaţi doar să nu ne limităm numai la postul cel trupesc. Postul cel Mare şi cel al Adormirii Maicii Domnului sunt importante, însă de aici nu putem trage concluzia că celelalte posturi nu sunt importante. Trebuie să fim pe deplin corecţi în ceea ce priveşte regulamentul bisericesc, fără scuză. [IV, 583]

Postul înseamnă a nu mânca până la saturaţie, ci a ne lăsa puţin flămânzi, ca nici mintea, nici inima să nu ne fie îngreuiate. [IV, 589]

Faptul că nu ţineţi post acum îl puteţi recompensa prin post după aceea, mai ales prin sentimentele lăuntrice de căinţă şi dorire a Domnului. [IV, 662]

Postul şi, în general, viaţa postitoare sunt cel mai bun mijloc de păstrare a sănătăţii şi de înflorire a ei. [IV, 694]

Nicăieri nu scrie să iei asupra ta un post prea mare fără să ai vreo trebuinţă deosebită. Postul este un lucru exterior. Dar trebuie să vă hotărâţi asupra lui dintr-o trebuinţă a vieţii lăuntrice. [IV, 721]

Cine este împotriva postului? Postul este una dintre primele sarcini ale monahului şi ale creştinului. Însă

împotriva postului nemăsurat nu putem să nu ridicăm glasul. Acesta este dăunător. Numai vorbe deşarte stârneşte în exterior şi slavă deşartă în interior, [IV, 722]

Cu privire la post, lucraţi cu deplină libertate, folosind totul pentru ţelul principal. Când vă este greu, îl puteţi reduce, în funcţie de necesitate. Postul nu este un scop, ci un mijloc. Este mai bine să nu vă legaţi în această privinţă printr-o hotărâre nestrămutată, ca şi cu nişte lanţuri, ci ţineţi post când aşa, când în alt fel, numai să-l ţineţi fără indulgenţe şi fără să vă plângeţi; însă şi fără cruzime, căci duce la istovire. [IV, 738]

Iată, au început săptămânile pregătitoare pentru post şi chiar la început este întâmpinarea Domnului, care ne arată foarte solemn că cei ce doresc să-L întâmpine pe Domnul pot ajunge la acest lucru nu altfel decât prin ostenelile postului, prin smerita înţelepciune a vameşului, prin căinţa sinceră a desfrânatei, prin pomenirea înfricoşătoarei judecăţi, prin tânguirea pentru căderea lui Adam şi propriile căderi şi prin strigăte: Miluieşte-mă, Dumnezeule, miluieşte-mă!... [VIII, 1345]

Cu privire la post, atunci când nu există sănătate, îndurarea bolii şi blândeţea în timpul ei înlocuiesc postul. De aceea, binevoiţi să întrebuinţaţi hrana care este cerută de tratament, chiar dacă ea nu este de post. [Di, 174]

Se apropie postul. Închinându-vă şi încredinţându-vă lui Dumnezeu, mâncaţi mâncare de post şi aceasta cu înfrânare. Păziţi acest lucru mai ales în timpul postului dinaintea împărtăşaniei. [XI, 3]

Lauda

Este rău atunci când toţi te laudă în jur, iar adevărul nu-l spune nimeni. Mult durează să te rătăceşti? Fără voie începi să te socoteşti sfânt şi să le dai sfaturi tuturor. [IV, 709]

Laudele nasc lauda de sine şi mulţumirea de sine – simţăminte rele care duc la slava deşartă şi la mândrie. Să ne ferească Dumnezeu! [V, 793]

Pofta

Pofta şi mânia nu aparţin firii, ci sunt urmările

stricării ei. Cel ce le biruie pe ele, nu firea o biruie, ci stricarea firii o nimiceşte şi readuce firea în rangul ei iniţial. [IV, 565]

„Împotriva poftei pătimaşe sunt postul şi rugăciunea şi pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu cu frică faţă de faptul că săgeata dreptăţii lui Dumnezeu poate lovi însuşi lucrul păcătos… Este bună osteneala trupească săvârşită până la istovire… Dar principalul este hotărârea fermă de a sta împotriva îndemnurilor păcătoase. [V, 909]

Dreptatea

Dreptatea este colţuroasa şi noduroasă: pe unul îl agaţă, pe altul îl înghiontеşte. Iar cei care nu iubesc dreptatea o socotesc necuviinţă şi chiar insultă. [I, 194]

Nicio scuză nu este îngăduită în abaterea de la dreptate… Dreptatea este lucru dumnezeiesc. [I, 195]

Dreptatea despre care mă întrebaţi nu înseamnă nimic mai mult decât ceea ce înseamnă dreptatea – viaţa dreaptă, curată şi sfântă, fără de care nimeni nu va vedea împărăţia lui Dumnezeu. împărăţia lui Dumnezeu este în urmă, iar în faţă este dreptatea. Trebuie mai întâi să fim stăpâniţi de dreptate, iar apoi împărăţia lui Dumnezeu de la sine va cădea în mâinile noastre. [VIII, 1257]

Ortodoxia

La noi în Ortodoxie este neclintit ceea ce se sprijină pe Sfinţii Părinţi. La protestanţi este altceva… La ei, orice le-ar trece prin cap, este valabil. [V, 776]

Vedeţi pe deplin adevărul… care există numai în Ortodoxie. [VI, 943]

Care [Ortodoxia] nu caută ceea ce este nou, ci se străduieşte să rămână în vremurile cinstite de odinioară. [IX, 10]

Vorbirea deşartă

Limba?! Nu există sub cer lucru mai vătămător decât ea. Ar fi bine ca pentru fiecare greşeală din partea ei să fie înţepată cu ceva… [II, 308]

Nu vă puteţi lepăda de vorbirea deşartă? vorbirea deşartă este cel mai distrugător lucru. La fel de rău este atunci când oamenii se plimbă fără să ţină cont de starea

sufletească… Şi una şi cealaltă împiedică foarte mult izbânda în rugăciune. [V, 896]

Tradiţia

Prin cuvântul tradiţie nu se înţelege zvonul nedesluşit, care nu se ştie cum a apărut şi s-a răspândit; ci se înţelege învăţătura apostolică, propovăduită oral; sau regulile şi hotărârile legii bisericeşti puse în aplicare în Biserică. Apostolii au organizat în întregime Biserica lui Hristos pe toate laturile vieţii ei mântuitoare, duhovniceşti şi bisericeşti. Însă modul în care au organizat-o nu este expus pe deplin în scrierile lor, dar în realitate a fost săvârşit şi introdus în viaţa creştină de apostoli personal, introdus şi înrădăcinat prin numeroasele vizite săvârşite în comunităţile creştine întemeiate de ei şi prin îndreptarea de multe ori a greşelilor – totul prin propria lor lucrare şi cuvânt. Şi modul de purtare creştină, şi regulile de viaţă, şi legăturile reciproce ale creştinilor, şi lucrările tainice sfinţitoare, şi regulile pentru adunările bisericeşti, toate au fost rânduite de apostoli prin cuvânt şi întărite prin supravegherea lor personală… Şi au început creştinii să gândească aşa, să trăiască aşa, să lucreze aşa în legături reciproce, să se cârmuiască aşa, să se sfinţească aşa, să-l slujească lui Dumnezeu aşa cum au orânduit apostolii…

Cei ce au venit la credinţă au împrumutat de la ei şi după modelul lor s-au orânduit. Noua generaţie s-a format întru totul după acea orânduire a comunităţii creştine pe care au lăsat-o apostolii… Şi aşa, din generaţie în generaţie, şi au ajuns până la noi. Tocmai această bună

orânduire a comunităţii creştine, privind toate ramurile ei, este Tradiţia apostolică şi a o respecta este datoria nestrămutată a fiecărui creştin care doreşte să rămână în adevăr. La cuvântul *Tradiţie* adăugaţi întotdeauna *apostolică*. [VI, 946]

Voi înţelegeţi Tradiţia ca transmitere din gură în gură… Dar ea a fost transmitere din viaţă în viaţă, din faptă în faptă… Citim scrierile părinţilor pentru că în ele se păstrează Tradiţia apostolică, ce este recunoscută într-un

glas de toţi…

Biserica greacă a păstrat cu credinţă Tradiţia apostolică şi transmiterea ei faţă de noi. Această moştenire apostolică o avem şi noi.

Catolicii au întunecat Tradiţia apostolică. Protestanţii s-au apucat să îndrepte lucrurile – şi mai rău au făcut… La catolici este un singur Papă, iar la protestanţi – orice protestant este papă…

Eu tot sprijin Tradiţia apostolică pe care Sfânta Biserică Ortodoxă o are ca izvor de învăţătură alături de Sfânta Scriptură…

Ceea ce este lăsat de apostoli alcătuieşte viaţa creştină şi s-a transmis ca atare din generaţie în generaţie neschimbat, intrând în acelaşi timp în scrierile părinţilor încă din veacul întâi… [VI, 974]

Înşelarea

Este îndreptăţită teama de înşelare… Există înşelarea minţii – înfumurarea – şi există înşelarea exterioară – luminile, sunetele, figurile de diferite feluri… Scuipaţi pe toate acestea… Sunt ale vrăjmaşului. [II, 256]

Fugiţi de preţuirea de sine… V-aţi adâncit în simţirea propriei păcătoşenii şi nimicnicii?… Nu este nicio înşelare aici. Înşelare este atunci când omul se simte ceva… şi nu este nimic. [III, 446]

Vă temeţi de înşelare… Trebuie să vă temeţi… Dar evitaţi înşelarea principală şi nici celelalte nu vor avea loc. Înşelarea principală înseamnă a gândi şi, mai rău, a simţi că eu sunt ceva, în timp ce eu nu sunt nimic. Eu numesc acest lucru autoapreciere… Luaţi aminte la ea şi socotiţi-o vrăjmaşul vostru cel dintâi. Nu-i daţi voie să se sălăşluiască înăuntru – altfel vă va pierde… Iată lecţia apostolică: Căci de se socoteşte *cineva că este ceva, deşi nu este nimic, se înşală pe sine însuşi* (*Gal. 6, 3*). [IV, 692] Din acestea trei – din propriul gust, propria voie şi propria părere – se compune duhul cel vătămător al înşelării. [IV, 722]

Există un duh al înşelării, care, nu se ştie cum, învăluie sufletul cu viclenia sa şi încâlceşte gândurile lui

astfel încât sufletul crede că este smerit, dar în interior ascunde mândria. Tocmai de aceea trebuie să privim ţintă în inimă. Mai bune decât orice aici sunt purtările exterioare smerite. Dar, dacă ele nu există, atunci trudiţi-vă singuri asupra voastră, deprinzându-vă să-i priviţi pe toţi de jos în sus… [IV, 728]

a *împărtăşania*

Spovedania şi Sfânta împărtăşanie sunt neapărat necesare: una curăţeşte, cealaltă este baia, plasturele şi hrana. Trebuie să ne împărtăşim în toate cele patru posturi. Şi mai putem adăuga, în Postul Mare şi cel al Naşterii Domnului să ne împărtăşim de două ori… Şi mai putem adăuga, dar nu prea mult, ca să nu devenim neglijenţi faţă de împărtăşanie. [I, 185]

Sfânta împărtăşanie îşi arată puterea nu datorită vredniciei noastre, ci datorită bunătăţii lui Dumnezeu. Iar pregătirea pentru împărtăşirea cu vrednicie este spovedania păcatelor cu hotărârea fermă de a nu ceda păcatului şi de a nu omite nimic bun care trebuie făcut. Fermitatea şi râvna aceasta sunt rădăcina şi temelia vieţii. Când ele există, casa pentru Domnul este pregătită. [I, 189]

Ca să nu fie spre păcat (sfânta împărtăşanie), trebuie să curăţim păcatele prin pocăinţă şi, apropiindu-ne, să ne apropiem cu credinţă şi cu frică, cu zdrobire de inimă, fără să visăm la vreo superioritate faţă de ceilalţi care nu se împărtăşesc, ci întotdeauna să avem sentimentul smereniei şi al umilinţei. Principalul este să avem dorinţa şi râvna de a face pe plac lui Dumnezeu, nu nouă. Căci, şi atunci când facem bine, tot nouă ne putem face pe plac. [II, 343]

Ceea ce vi se întâmplă în timpul postului dinaintea împărtăşaniei… frica, neliniştea… trebuie să spunem că vin de la vrăjmaşul. El, probabil, se agită în jurul vostru. Spovedania, însă, şi împărtăşania îl ard şi îl gonesc. De aceea el, prevăzând acest lucru, stârneşte neliniştea. Osteniţi-vă să nu vă abateţi de la pomenirea lui Dumnezeu, nici de la pomenirea morţii… Ele nu numai în timpul postului, ci oricând îl gonesc pe vrăjmaşul şi îl ard şi nu îi

dau voie să se apropie de voi. Singuri vedeţi cât de mântuitor este pentru voi postul dinaintea împărtăşaniei… Şi tot singuri vă puteţi hotărî să postiţi mai des. [III, 474]

Străduiţi-vă să duceţi postul până acolo încât să vă mulţumească. Chiar dacă am spus „mai des”, nu trebuie neapărat să înmulţiţi, deoarece frecvenţa aceasta anulează o mare parte din evlavia faţă de cel mai important lucru… Mă refer la post şi împărtăşanie. După cât se pare, v-am scris că este de ajuns să postiţi şi să vă împărtăşiţi în fiecare post mare din cele patru. [III, 500]

Părtaş pe deplin vrednic la Trupul şi Sângele lui Hristos nimeni nu se poate socoti. Toţi se alină cu mila lui Dumnezeu… Domnul îi iubeşte pe cei ce se împărtăşesc şi îngăduie cu milostivire lipsurile din starea pe care sufletul se cuvine să o aibă. Apoi împărtăşania însăşi încetul cu încetul îndreaptă lipsurile acestea. [IV, 607]

Faptul că simţiţi atacuri, mai ales când vă hotărâţi să postiţi, este cursa vrăjmaşului. El se sileşte fie să vă abată de la post, fie să vi-l strice, însă, dacă vă împotriviţi lui şi nu cedaţi, acesta este semnul biruinţei, nu al rănirii şi nu numai că nu vă împiedică apropierea de Taine, dar, dimpotrivă, este cea mai frumoasă podoabă a acestui lucru al lui Dumnezeu, adică a împărtăşaniei. [IV, 682]

Cu privire la deasa împărtăşire nu putem spune nimic nefavorabil… însă o dată pe lună sau de două ori – este cea mai bună măsură. În dăruirea pieselor de schimb pe drum celui ce merge, de asemenea, nu văd niciun păcat. Şi înainte se întrebuinţa această măsură şi acum poate fi întrebuinţată. Şi este schimbată nu din pricina nepotrivirii lucrului, ci a unor abuzuri. Când nu se presupune că este abuz, putem face loc vechiului obicei. [IV, 757]

Împărtăşania este un mare bun. Şi aţi face bine dacă v-aţi hotărî să vă împărtăşiţi mai des – nu numai în posturi, dar şi între ele. [VIII, 1276]

Slavă lui Dumnezeu că v-aţi împărtăşit. Faptul că în simţire nu vi s-a adeverit efectul binefăcător al acestei Taine, trebuie să-l atribuiţi lipsei de sănătate şi, prin urmare, lipsei de încordare duhovnicească. Dar lucrarea

Tainelor nu întotdeauna se reflectă în simţire, ci se desfăşoară în chip tainic... [VIII, 1376]

Originea omului

Dumnezeu ne-a creat şi ne-a cinstit cu chipul Său ca noi să trăim întru El, să fim în legătură vie cu El. În rai aşa a şi fost. Însă căderea protopărinţilor a rupt această legătură. [I, 89]

Predica

Propovăduirea de la catedra bisericească este un dar deosebit. Cei ce chibzuiesc bine şi scriu cugetări bune sunt mulţi. Însă în predică părerea ocupă un loc secundar; iar când un militant scrie şi vorbeşte cu autoritate... şi aici cu cât există mai puţine păreri, cu atât mai bine. Cea mai bună predică este aceea care se încheagă şi se revarsă singură... [I, 127]

Domnul Iisus Hristos a spus: *Trebuie să binevestesc împărăţia lui Dumnezeu şi altor cetăţi, fiindcă pentru aceasta am fost trimis* (Luca 4, 43). Preoţimea noastră trebuie să-şi însuşească cuvintele *fi*indcă *pentru aceasta am fost trimis* ca lege nestrămutată. Şi apostolul i-a poruncit în persoana Sfântului Timotei: *Propovăduieşte cuvântul, stăruieşte cu timp şi fără de timp, mustră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga-răbdare şi învăţătura* (II Tim. 4, 2). Adevărul pe pământ l-au adus Domnul şi Duhul Sfânt, Care i-a umplut pe apostoli în ziua Cincizecimii. Transmiţătorii lui sunt gurile iereilor lui Dumnezeu. Cine dintre ei îşi zăvoreşte gura, uitându-şi datoria de a binevesti şi aşteptând necazul pentru că nu binevesteşte (cf. I Cor. 9, 16), acela îngrădeşte calea adevărului, care este cerut de sufletele credincioşilor (cf. Luca 11, 52). De aceea se şi chinuie sufletele credincioşilor, neprimind adevărul, şi iereii înşişi trebuie să simtă chinul din pricina adevărului care, negăsind ieşire, îi apasă. Uşuraţi-vă, iereii lui Dumnezeu, de această povară şi sloboziţi râurile cuvintelor lui Dumnezeu (cf. Ioan 7, 38) spre bucuria voastră şi spre înviorarea sufletelor încredinţate vouă. Când vedeţi că în voi înşivă nu există adevărul, luaţi-l: există în Sfânta Scriptură (cf. Ioan 5, 39)

şi, umplându-vă cu el, propovăduiţi-l fiilor voştri duhovniceşti: numai nu tăceţi. Propovăduiţi, căci la aceasta aţi fost chemaţi. [II, 247]

Mulţimile trebuie să fie învăţate… Dar iereii lui Dumnezeu tac mai tot timpul, vorbesc când şi când şi toţi parcă din deşteptăciunea lor. [II, 369]

Cuvântul rostit din inimă cu binecuvântarea lui Dumnezeu nu poate fi neroditor. [III, 384]

Vi s-a dat harul nu numai de a învăţa, dar şi de a lucra. [III, 494]

Vedeţi, toată nenorocirea constă în popii care tac! Trebuie să tocmim haiduci „” şi să-i târâm pe toţi după „axioşi”. [VII, 1129]

Şi sfaturile trebuie să fie spuse mai vioi… Fiecare trebuie să devină mai vioi. [X, 292]

Spuneţi predici?! Trebuie să vă deprindeţi… când cu ale voastre, când cu cele tipărite. Neapărat – în zilele de sărbătoare şi duminică, la utrenie şi la liturghie. Şi va fi bine. Poporul iubeşte învăţătura şi va veni cu dragă inimă să o asculte. Şi astfel, valoarea preoţiei va deveni mai mare când se va rosti predica. [X, 298]

22 Haiduc – lacheu la trăsură în Rusia în epoca feudală (n.r.).

Simplitatea

Cu cât este mai simplă viaţa, cu atât mai bine. Simplitatea şi smerenia sunt cele două aripi care ne ajută să zburăm iute. [V, 771]

Simplitatea este trăsătura nedespărţită a smereniei, de aceea, când nu există simplitate, nu există nici smerenie. Simplitatea nu este vicleană, nu este bănuitoare, nu este asupritoare, nu se vede pe sine, nicio importanţă nu-şi dă sieşi, nu se crede deşteaptă şi tot aşa. Smerenia înseamnă toate acestea. [V, 800]

Beţia

Băutura, chiar şi puţină fiind, mănâncă viaţa şi se aseamănă oarecum cu sinuciderea lentă. [VIII, 1263]

A bea până la fund înseamnă a nu cunoaşte binele. Şi

sănătatea este mai puternică şi mai trainică atunci când oamenii nu beau deloc. Cel ce nu bea, întotdeauna este vioi, sprinten la lucru. [VIII, 1352]

Indiferenţa

Nu toţi cei care par indiferenţi sunt indiferenţi. Sunt mulţi cărora nu le place să vorbească despre sine, ci păstrează în ei cugetările duhovniceşti şi raţiunea duhovnicească. [III, 526]

Bucuria

Bucuria noastră este că El nu dispreţuieşte nici cele mai mici elemente ale acestui devotament al nostru [ca robi faţă de Dumnezeu], ci, îndată ce sufletul nostru se urneşte spre acest lucru, este prezent şi El. [II, 308]

Bucuria curată este bucuria lui Dumnezeu; dar, atunci când în ea există ceva necurat, este a vrăjmaşului… Şi atunci trebuie să ne rugăm. [IX, 141]

Arţagul

Cu arţagul trebuie să ne luptăm. Primul pas este să nu cedăm… să strângem din dinţi şi să plecăm… De Fiecare dată să ne rugăm până la lacrimi… Ne putem bate chiar cu nuiaua. Dumnezeu se va milostivi şi ne va vindeca. [IV, 752]

Raţiunea omului

Mintea este sabie cu două tăişuri – şi taie şi înjunghie adevărul. [II, 209]

Simţiţi împrăştierea gândurilor; păziţi-vă. Este foarte primejdios. Vrăjmaşul vrea să vă împingă într-un loc întunecat şi acolo să vă ucidă. Gândurile încep să rătăcească din pricina împuţinării fricii şi a răcirii inimii. [IV, 732]

Gândurile lui Dumnezeu se află faţă de ale noastre ca cerul faţă de pământ! [IV, 754]

La atenţie întotdeauna trebuie să adăugaţi raţionamentul, ca să cercetaţi cum se cuvine cele ce se petrec în interior şi sunt cerute în exterior. Fără raţionament şi atenţie nu ajungeţi nicăieri. De unde să luaţi raţionamentul? Din conştiinţa luminată de cunoaşterea voii lui Dumnezeu, exprimată în Evanghelie şi

în epistolele apostoleşti. [V, 764]

Pentru ca mintea să nu rătăcească, trebuie să aveţi un asemenea simţământ încât să fiţi închişi în inimă cu Dumnezeu, şi pentru alte gânduri nu va fi loc. [V, 800]

O bătrânică spunea drept că pentru înfrânarea minţii de la rătăcire este bine să ne închipuim lucrul prin imagini… Este posibil… Dar nu avem motiv să ne legăm de o imagine. Domnul acum este în slavă, şade de-a dreapta Tatălui şi toţi sfinţii sunt în jurul Lui. Ni-L putem închipui aşa. Dar este mai bine să ne descurcăm fără imagini, căci închipuirea este o forţă rudimentară. Mai bine să stăruim în credinţa că Domnul este aproape, decât să ni-L închipuim. Bătrânica s-a obişnuit şi imaginea Domnului răstignit s-a unit la ea cu rugăciunea inimii, în care constă totul. Faptul că ea se adânceşte în rugăciune până la uitarea tuturor lucrurilor este cu adevărat mila lui Dumnezeu, pentru smerenia ei, fără de care nu i s-ar fi dat acest lucru… [V, 896]

Raţiunea înseamnă contemplare… Rugăciunea lăuntrică nu se săvârşeşte fără contemplare, care este propriu-zis vederea lui Dumnezeu înaintea noastră. Ea este, de asemenea, asociată cu meditaţia dumnezeiască. Este cercetarea sfintelor taine ale lui Dumnezeu, arătate nouă de El: a existenţei lumii, a păzirii lumii, a providenţei, a întrupării, a mântuirii fiecăruia şi a sfârşitului fiecăruia – o cercetare uneori cu raţionament şi chibzuinţă, iar alteori cât se poate de simplă. [VI, 1006]

Meditaţia dumnezeiască este cugetarea profundă fie la lucrarea mântuirii în general, fie la un anumit subiect care intră în alcătuirea ei. Îndată ce vă treziţi, cuprindeţi totul cu mintea – de la facere până la A Doua Venire, judecată şi hotărârea privind soarta tuturor. Acest lucru îl puteţi face repede… Şi păstraţi rugăciunea până când veţi fi în siguranţă. Apoi luaţi un subiect şi vă adânciţi în el până când vă va cuprinde inima… Şi în această îmbrăţişare faceţi-vă apoi rugăciunea… Şi aşa toată ziua… Amestecaţi meditaţia dumnezeiască cu rugăciunea. [VI, 1044]

Raţiune! Raţiune! Eşti şi blestemată şi lăudată! Dar

şi aceia care te blestemă ştiu că fără raţiune nimic nu pot face; şi aceia care te laudă văd că multe lucruri bune de nimic scorneşti. Nici credinţa, de asemenea, fără raţiune nu este cu putinţă, dar, dacă o slobozim aici, ca lupul la oi, se ţine de multe nebunii; trebuie să o stăpânim şi să o introducem în sfera credinţei, numai să o ţinem tot timpul în frâu. Adevărata întrebuinţare a raţiunii ar fi următoarea: să luaţi dogmele sănătoase ale credinţei şi să le sădiţi pe toate în raţiune, astfel încât să fie în ea plămădite împreună cu esenţa ei, ca şi începuturile ei naturale. Când este făcut acest lucru, atunci puteţi spune cum vreţi: credinţă raţională sau raţiune credincioasă; acelaşi lucru va reieşi. Această raţiune în sfera credinţei nu slobozeşte nimic care să poată strica glasul acesteia... De exemplu, superstiţia şi altele. La fel, atunci când ştiinţa începe să clădească, nu slobozeşte nimic care să fie împotriva rânduielilor credinţei. Dimpotrivă, pretutindeni în sfera ştiinţei arată urmele reflectării credinţei. Dacă oamenii noştri de ştiinţă ar ţine minte această normă în cadrul formării intelectualilor, atunci nici nu se va pune întrebarea despre credinţa raţională sau despre raţiunea credincioasă. [IX, 132]

Împrăştierea

V-aţi împrăştiat. Acesta este primul atac al vrăjmaşului faţă de alcătuirea voastră lăuntrică. Îngrijiţi-vă să intraţi în legătură cu ceilalţi şi să vă faceţi treburile astfel încât împreună cu acestea să-L pomeniţi şi pe Domnul şi totul să săvârşiţi şi să spuneţi cu conştiinţa că Domnul vă este aproape, şi toate să le îndreptaţi spre a-l fi Lui pe plac. [III, 518]

Nu vă împrăştiaţi. Şi, îndată ce observaţi că mintea a pornit să rătăcească, întoarceţi-o iarăşi. Deprindeţi-vă să trăiţi cu pomenirea lui Dumnezeu şi pomenirea morţii. Acestea vă vor dărui căinţa şi nu-i vor da voie minţii să rătăcească. [V, 902]

Râvna faţă de Dumnezeu şi mântuire

Pentru faptul că Domnul v-a chemat la credinţă nu se cere nimic deosebit, doar să fiţi cu adevărat devotaţi

credinţei. Şi să fiţi recunoscători pentru că Domnul v-a chemat din întuneric la lumină. [I, 89]

V-aţi descris astfel încât, în realitate, reiese că sunteţi smochinul cel neroditor. Ce dacă este aşa? Căci conştiinţa de felul acesta este foarte folositoare când aveţi râvnă pentru mântuire, deoarece în chip firesc aprinde această râvnă îndată ce începe să se stingă sau să se răcească... Dacă râvna se însufleţeşte pe această cale, atunci osteniţi-vă să ajungeţi mai des la acea conştiinţă a nerodirii şi ea nu vă va lăsa să rămâneţi fără rod atunci când o veţi avea în stăpânirea voastră. [I, 117]

Vrăjmaşul, de obicei, atât timp cât râvna este puternică, nu se apropie de cel râvnitor, dar, când râvna este puţină şi flacăra ei este slabă, începe să se apropie şi principalul lui scop este să răcească întru totul această râvnă... Pe măsura răcirii râvnei pleacă harul... Iar primejdia căderii este aproape. Vrăjmaşul începe să stârnească atracţia către lucrurile rele dinainte. Şi, îndată ce izbuteşte să atragă omul într-un anumit păcat, se aşază şi începe să gonească ceea ce este bun, ca răzbunare pentru împotrivirea faţă de el. [I, 185]

Râvna este lucrarea harului şi dovada că acest har este tot timpul prezent în voi şi naşte viaţa harică... Atât timp cât există râvna, este prezent şi harul Sfântului Duh. Ea este flacăra. [III, 384]

Toată puterea se află în sentimentul neîncetat faţă de Dumnezeu, sentiment care să se întărească cum ştie. Iată legea! De vreme ce sentimentul acesta există, toate pravilele pot fi înlocuite numai de el; dar, de vreme ce nu există, nicio osteneală de citire a rugăciunilor nu îl poate înlocui. Rostirea rugăciunilor este menită să hrănească sentimentul acesta şi, dacă nu îl hrăneşte, se săvârşeşte în zadar. [HI, 434]

Şi mersul pe jos în pelerinaje este folositor pentru exerciţiul râvnei faţă de Dumnezeu. [III, 489]

Îngâmfarea

Din îngâmfare ies două lucruri: fălirea înaintea sinelui şi osândirea celorlalţi. Iată troica cea rea care

merge în goană spre dezastru. Trebuie să deshămăm aceşti cai nărăvaşi şi să ne descotorosim de ei. Atunci vom merge mai încet, dar vom ajunge mai departe. [IV, 709]

Din autoapreciere ia naştere îngâmfarea; datorită îngâmfării pleacă harul: căci urât înaintea Domnului este orice îngâmfat. [VI, 967]

Lepădarea de sine

Binevoiţi să vă întipăriţi în minte că, din clipa trezirii până în clipa închiderii ochilor spre somn, tot timpul trebuie să vă conduceţi treburile astfel încât toată ziua să fie un lanţ neîntrerupt de acte ale lepădării de sine şi toate pentru Domnul, înaintea feţei Lui spre slava Lui. Actele lepădării de sine nu sunt ceva colosal, ci se desfăşoară printre treburile obişnuite ale vieţii şi constau în hotărâri lăuntrice şi întorsături ale voinţei. Ele pot avea loc prin fiecare cuvânt, privire, mişcare şi prin orice lucru mărunt. Trăsătura lor distinctivă este aceea de a nu îngădui propria plăcere nici în mult, nici în puţin, ci în toate a fi împotriva sinelui. [I, 117]

Principala lepădare de sine: *Să se lepede de sine oricine doreşte să vină după Mine* – a spus Domnul (Matei 16, 24). Se cere lepădarea deplină de voia proprie, de gândurile proprii, de dorinţele proprii, de propria plăcere privind mâncarea, băutura, somnul, nedorinţa de a munci şi lepădarea strictă de viaţă este adevărata viaţă călugărească. [I, 133]

Necruţarea faţă de sine. Binevoiţi să o iubiţi… şi să nu o lăsaţi să plece de la voi… Necruţarea făureşte crucea lăuntrică, iar aceasta vă dă împreună-răstignirea cu Domnul Hristos, pentru care Domnul tot în acest timp vă va răsplăti şi cu bunuri duhovniceşti… cu mângâieri şi cu tăria care este gata pentru orice osteneală. În aceasta se află şi mijlocul pentru neîngăduirea şi alungarea moliciunii duhului, a uscăciunii şi a lipsei de viaţă… Mergeţi întotdeauna împotriva sinelui şi nu vă acordaţi nicio clipă de odihnă, mai ales nu printr-o desfătare trupească… [I, 196]

Egoismul, mila de sine şi iubirea de sine

Luaţi seama că nu cumva să aveţi preţuirea de sine, adică sentimentul că însemnaţi ceva sau contrariul – absenţa acestui sentiment şi gândul că nu însemnaţi nimic. Acesta este cel mai tainic sentiment, însă el le învârte pe toate în viaţă. Din partea lui vine prima cerinţă, ca totul să fie după voia noastră şi, dacă acest lucru nu se întâmplă, cârtim împotriva lui Dumnezeu, iar pe oameni ne supărăm. Tot de la el vine încredinţarea că toţi putem lucra şi clădi singuri, punând în aplicare mijloacele născocite de noi şi aşteptăm ca totul să şi fie aşa cum am gândit. De aici reiese că începem lucrul fără rugăciune sârguincioasă şi tot aşa îl continuăm şi îl sfârşim iarăşi cârtind dacă ceva nu este după voia noastră sau cu sentimentul mulţumirii de sine dacă este după voia noastră. La Dumnezeu în toate acestea ne gândim ca la o persoană străină, nu ca la o persoană activă. Aşadar, luaţi seama că nu cumva să faceţi acest lucru şi, dacă îl faceţi, fie şi în mică măsură, îngrijiţi-vă să reînnoiţi în voi sentimentul nimicniciei voastre în toate privinţele. Şi întotdeauna rugaţi-L pe Domnul pentru aceasta. [I, 120]

Viaţa trăită cu mulţumire de sine consumă tot ceea ce viaţa reală şi grea merită de la Dumnezeu; şi în lumea cealaltă va trebui să se înfăţişeze cu mâinile goale. [I, 128] Asupra nimicirii autoaprecierii trebuie numai o dată să vă osteniţi, iar apoi vă va fi uşor să o scoateţi la capăt cu ea şi curând va muri de tot. Atunci se va şi forma în suflet un anumit sprijin al lumii lăuntrice! Autoaprecierea, când există, nu numai purtarea faţă de oameni o tulbură, ci tulbură şi atitudinea faţă de Dumnezeu; şi este vicleană, ca diavolii, şi se ascunde cu iscusinţă în cuvinte smerite, sălăşluindu-se în inimă… Bine faceţi că vă căiţi pentru aceste sentimente şi le dezvăluiţi părintelui duhovnic. Dar se pare că faceţi acest lucru când vă descărcaţi mânia pe cineva, însă chiar şi numai sentimentele, chiar dacă nu izbucnesc în afară, trebuie să le dezvăluiţi… Acest lucru se află în rândul mijloacelor de distrugere a autoaprecierii. Autoaprecierea distruge toată viaţa, de aceea trebuie să ne ostenim asupra nimicirii ei… Vă plângeţi după aceasta de

îngâmfare şi mărire de sine… Acestea sunt fiicele cele întâi născute ale preţuirii de sine. Rugaţi-L pe Domnul să vă izbăvească de ele. [I, 132]

Egoismul este rădăcina păcatelor. Cel ce se depărtează de Dumnezeu, la ce altceva se poate opri dacă nu la sine. Şi se opreşte. Şi iată egoismul. [I, 137]

Mila de sine… este primejdioasă şi dăunătoare. Dacă trebuie să fii indulgent cu tine datorită bolii, nu-i nimic. Dar dacă sub pretextul bolii faci acest lucru, atunci este rău. Aici este evidentă viclenia fată de tine însuţi → >

cea mai rea dintre toate vicleniile…

Autocompătimirea şi satisfacerea propriei plăceri mărturisesc direct că în inimă domneşte eu, nu Domnul. Iubirea de sine este păcatul care locuieşte în noi, din care provine toată păcătoşenia şi care îl face păcătos pe om în întregime, din cap până în picioare, atât timp cât are loc în suflet. Iar când omul este păcătos în întregime, cum să vină harul la el? Nu vine, aşa cum nu vine albina acolo unde este fum. Prezenţa iubirii de sine este semn că întâia hotărâre de a sluji Domnului nu s-a format pe deplin, nici cu izbândă. Hotărârea aceasta are două finaluri: primul, *să se lepede de sine*, şi al doilea – *şi* să-mi *urmeze Mie*… (Matei 16, 24). Primul cere înăbuşirea totală a egoismului sau a iubirii de sine şi, prin urmare, neîngăduirea satisfacerii propriei plăceri, nici a milei de sine, mici sau mari. Prin urmare, la cel în care ele există, hotărârea nu a fost deplină. [O, 316]

Vă plângeţi de mila de sine şi nu puteţi să nu vă plângeţi de ea. Este cel mai linguşitor prieten, care nu este rău, dar în orbirea sa propune întotdeauna sfaturi rele, care par, totuşi, atât de bune încât nu aveţi putere să vă împotriviţi lor. De aceea aveţi dorinţa de a vă satisface propriile plăceri; în urma ei egoismul se măreşte şi îşi lărgeşte cercul tot mai mult. [III, 526]

A vă birui propria voie, ştiind că este mai bine să o refuzaţi decât să o ascultaţi, este jertfă plăcută înaintea lui Dumnezeu, pentru care veţi fi răsplătiţi cu mângâiere lăuntrică. Dar a scăpa aceste ocazii de biruinţă asupra

voastră înseamnă a pune lucrarea plăcută lui Dumnezeu mai prejos decât satisfacerea voii proprii. [DI, 534]

Întrebarea voastră: „Ce să facem cu eu?” este foarte firească în sufletul care a pornit pe calea către cunoaşterea de sine. Ce să faceţi? Să-l fărâmaţi şi să-l faceţi praf... Toată viaţa acestui lucru este menită... Metoda pentru acest lucru este simplă: nu-I ascultaţi pe eu şi împotriviţi-vă lui. Lucrarea lui înseamnă să aveţi încredere în mintea voastră, să urmaţi voinţa voastră şi să consimţiţi la sentimentele voastre. Cea mai concretă manifestare a vieţii lui este autocompătimirea... Lepădarea de orice manifestare a lui eu şi lucrarea împotriva lui sunt prefacerea lui în praf... Porunca cu privire la acest lucru aţi auzit-o din gura Domnului însuşi: să se lepede de *sine* (*Matei 16, 24*). Începeţi să vă supravegheaţi pe voi înşivă... şi observaţi manifestarea eului vostru... şi apoi împotriviţi-vă lui... în toate – şi mari şi mici. [VI, 961]

Mila de sine, după cum se vede, o priviţi foarte superficial, socotind cazurile cedării faţă de ea acte neînsemnate. Aici este marea voastră greşeală. Cazurile de autocompătimire sunt propriu-zis neînsemnate, dar prezenţa în suflet a acestei autocompătimiri nu este neînsemnată. Căci ce înseamnă ea? înseamnă că satisfacerea propriei voastre plăceri este mai puternică decât lucrarea cea plăcută lui Dumnezeu. [VIII, 1454]

Îmi scrieţi să mă rog pentru izbăvirea voastră de satisfacerea voii proprii. Cum să mă rog pentru aceasta? Dumnezeu nu va auzi. El aude numai rugăciunea celor care nu-şi satisfac voia proprie. Şi pe omul însuşi, pe fiecare, Dumnezeu îl aude numai atunci când el nu suferă din pricina acestor fiice întâi născute ale păcatului. Numai celor care nu au milă de sine şi nu-şi satisfac propria voie Domnul le dă har şi izbândă. Şi cere ca omul însuşi să dovedească lipsa lor, ca arvună pentru faptul că merită să i se arate milă. [VIII, 1454]

În prezenţa celorlalţi putem fi indulgenţi cu noi dintr-un anumit motiv raţional, dar când suntem singuri: niciodată. Acesta este cel mai rău dintre cele mai mari

rele. [IV, 705]

Viaţa lumească t

Nu faceţi cunoştinţă cu oameni petrecăreţi, ci cu oameni temători de Dumnezeu. [I, 89]

Duhul vieţii lumeşti lucrează ca oxidul de carbon... Tot iese şi se răspândeşte, dar nu se simte... Iar apoi dintr-odată îţi înverzeşte ochii şi te doboară la pământ... [VI, 944]

Eu cred că după petreceri este mai bine să procedăm aşa cum proceda Iov. Copiii lui petreceau în fiecare seară. Iar el dimineaţa aducea pentru ei jertfa înaintea lui Dumnezeu spre curăţire, zicând: „Dacă ei au greşit cu ceva..." Şi voi după veselie trebuie să faceţi acelaşi lucru, în timpul distracţiei, gândurile nu ştiu încotro s-o apuce şi cuvintele curg, ca şiroaiele de ploaie, unde nimeresc, căci nu au făgaş. Dar Domnul este aproape şi vede totul şi de toate ţine cont... De aceea, după distracţie este mai bine să ne rugăm: „Iartă-mă, Doamne, dacă am greşit cu gândul şi cu cuvântul..." [VI, 944]

Amintiţi-vă zicala populară: „Să te fereşti de primul pahar". De unde a luat naştere această zicală? Din experienţa potrivit căreia, după ce ai băut un pahar, este greu să te abţii de la următorul... Şi atunci începe şirul. Aceasta este puterea plăcerilor materiale asupra inimii noastre slabe! Vâltoarea şi furtuna petrecerilor lumeşti au aceeaşi trăsătură...

Petrecerile lumeşti sunt ca oxidul de carbon. Nici nu simţiţi cum vă asfixiaţi. [VI, 945]

Distracţiile ne fac să uităm de noi pentru o clipă, iar apoi ne lasă fără milă în voia tristeţii şi a plictiselii. Să ne ferească Dumnezeu. Ar fi mai bine să mergem undeva în pelerinaj. Aceasta este o sfântă „petrecere". [IX, 144]

Libertatea îndemnul nu înseamnă necesitatea de a lucra, ci propunerea lucrului. Lucrul este propus, sufletul chibzuieşte dacă să-l facă sau nu şi hotărăşte – să-l facă sau nu. Nimeni nu poate constrânge sufletul să ia această hotărâre. Singur hotărăşte. Aici nici puterea dumnezeiască nu are influenţă şi prin niciun semn nu leagă libertatea

sufletului. Protopărinţii noştri au căzut. De ce? Au găsit că este mai bine să nu împlinească porunca şi au încălcat-o. Şarpele a propus. Eva a chibzuit şi a găsit că el nu propune ceva rău şi, după această chibzuinţă a ei, a hotărât să rupă fructul şi să guste din el. Nimeni nu a silit-o să ia această hotărâre.

La fel au căzut şi duhurile, desigur, în urma chibzuinţei şi a hotărârii personale cum că este mai bine să nu-L asculte pe Dumnezeu şi să trăiască după priceperea lor. Au chibzuit aşa şi au căzut de la Dumnezeu. Nimeni nu i-a silit să ia această hotărâre. Şi fiecare suflet lucrează aşa. Îndemnuri pot fi multe şi foarte puternice, dar hotărârea depinde întotdeauna de voinţa sufletului. Ea poate hotărî şi împotriva tuturor îndemnurilor puternice. Luaţi-i ca exemplu pe mucenici! Le stăteau înainte instrumentele de tortură, li se făgăduia o viaţă liniştită, uneori de o parte şi de alta stăteau mama şi tatăl lor şi încercau să-i convingă să arunce puţină tămâie în jertfelnicul dinaintea idolului, iar alteori, în afară de aceştia stătea şi soţia cea tânără, iubită şi încă cu copilul. Câte îndemnuri! Iar mucenicul hotăra cu totul împotriva lor. Nu era el liber?! Şi cel care cădea cădea prin hotărâre liberă. Conştientizând astfel că hotărârea e liberă şi depinde întotdeauna de voi, trebuie să presupuneţi că atotştiinţa lui Dumnezeu nu are influenţă decisivă asupra ei. Însă această problemă a fost rezolvată demult şi în mod foarte mulţumitor. Anume, Dumnezeu prevede, deoarece vede hotărârile libere ale voinţei. Aceste hotărâri alcătuiesc obiectul atotvederii şi îl alcătuiesc în felul în care se arată, anume ca hotărâri libere. [VIII, 1462]

Despre libertate. Oricât de puternice ar fi îndemnurile, toată hotărârea lucrului aparţine persoanei care lucrează; şi fiecare simte momentul când rosteşte în interior; aşa şi aşa trebuie să fac. În aceasta şi constă esenţa libertăţii. Şi nicio putere nu o poate smulge din suflet. [VIU, 1465]

Sfinţii

Nimeni nu ştie să răscolească sufletul adormit aşa

cum ştie Sfântul Efrem [despre Psaltirea Cuviosului Efrem Sirul], [I, 94]

Simeon Noul Teolog este o comoară nepreţuită. El ne insuflă mai puternic decât toţi râvna pentru viaţa lăuntrică plină de har. Şi scrie simplu. [III, 527]

Citiţi-l pe Simeon Noul Teolog. Eu recitesc acum, pentru însemnarea greşelilor de tipar, cuvintele lui care au fost incluse în prima ediţie. Cât de ferm expune el aici esenţa lucrurilor vieţii creştine… stabilindu-i originea ca fiind de la Domnul Mântuitorul – exclusiv. Şi totul la el este expus atât de clar, încât necondiţionat supune mintea şi cere ascultare. De ne-ar ajuta Domnul măcar puţin să ajungem pe acel făgaş pe care el îl duce pe cel ce voieşte să se mântuiască. [IV, 575]

L-aţi citit demult pe Sfântul Simeon Noul Teolog? Apucaţi-vă să-l citiţi din nou. Cuvintele lui sunt foarte puternice… [IV, 617]

Bine aţi făcut că v-aţi apucat să-l citiţi din nou pe Sfântul Simeon. Este părintele care vă trezeşte cel mai repede. [IV, 659]

Toate celelalte cărţi ale lui [ale Sfântului Vasile cel Mare] sunt pline de înţelepciune şi foarte ziditoare de suflet. Veţi vedea! La el predomină vederea minţii. La Sfântul Ioan Gură de Aur există mai multă cordialitate şi putere de convingere prin simplitatea vorbirii. [IV, 660]

Batiuşka Serafim [de Sarov], când se uită la voi cu blândeţe, nu mai aveţi ce să vă doriţi. Numai în această privire se află siguranţa voastră deplină în privinţa vieţii celei de suflet mântuitoare. Totul aici, însă, nu depinde de loc, ci de alcătuirea inimii. [VI, 683]

Sfântul Ioan Teologul descoperă înaintea ochilor minţii voastre două tablouri: primul – al lumii celei mult tulburate, arătând cu ce se ocupă ea şi cât de deşarte sunt lucrurile ei; iar al doilea – al lui Dumnezeu, Celui bogat în mile, pe care chiar dacă nu îl vedem, totuşi, avem posibilitatea să-L avem în noi prin puterea dragostei şi, nevăzând, să-L vedem şi, necunoscând, să-L cunoaştem cu inima mai bine chiar decât cu mintea. [IV, 689]

El [Simeon Noul Teolog] ne învaţă foarte mult frica de Dumnezeu. [V, 901]

Lucrurile sfinte

Moaştele sunt umbra învierii viitoare. [II, 266]

Cât de mare şi nespusă este mila lui Dumnezeu – Crucea Domnului. În ea este toată nădejdea noastră. [III, 422]

Îndată ce un sfânt este proslăvit, el poate fi pictat pe orice icoană şi în toate îmbinările de personaje şi evenimente sfinte. [III, 511]

408

De ce unele icoane sunt făcătoare de minuni? Deoarece aşa voieşte Dumnezeu. Puterea facerii de minuni de la nimeni, în afară de Dumnezeu, nu este. Puterea aici nu este în icoane, nici în oamenii care aleargă la ele, ci în mila lui Dumnezeu… Ca stăpân al tuturor, Dumnezeu orice lucru îl poate preface în instrumentul milei Sale. [V, 935]

Sectele

Cine este cu Biserica este cu Domnul. Fiţi aşa, fără să vă lăsaţi în voia priceperii voastre, şi vă veţi afla pe calea mântuirii. [I, 89]

Fără Taine nu puteţi avea lucrul acesta [harul], dar, dacă vă autoînşelaţi, puteţi gândi aşa. Duhul cel înşelător a pus stăpânire pe toţi sectarii… Fără Taine sunt adevăraţi luptători împotriva Duhului Sfânt. [I, 116]

Născocitorii viziunii întunecate asupra vieţii de aici sunt budhiştii… De la Buddha… La noi o răspândeşte în prezent contele L. Tolstoi – un nebun între nebuni… Iar la nemţi un anume filosof… Acesta este adevăratul sfârşit, cel în care se împiedică toţi cei ce se sprijină numai pe înţelegerea personală a adevărului… Adevărul lui Dumnezeu despre viaţă există pe pământ în toate credinţele, la toate popoarele. Necredincioşii sunt degeneraţi… Cei mai nefericiţi dintre nefericiţi!… [I, 186]

Iar molocanii stau departe de păgâni în ceea ce priveşte credinţa… Trebuie să-i deplângem şi să ne rugăm pentru ei şi, ocazional, într-o discuţie obişnuită să slobozim un cuvânt sau o frază spre mustrarea lor. [I, 188] Despre

molocanii de acum trebuie să judecăm cu mai multă îngăduinţă. Instigatorii poartă toată vina, căci aceştia înghit odată cu laptele mamei erezia. [I, 189]

La voi acolo sunt ştundişti, nemţii din nord sunt aşa… Fiţi atenţi să nu dispară credinţa… Uitaţi, a şi început. [IT, 215]

Doamne, miluieşte-ne! Până unde am ajuns?! în Pitera, în mod vădit, se formează o comunitate sectară. Este ceva asemănător molocanilor, numai că este străin şi aristocratic. Acum ştiţi. Pe preoţi, de exemplu, nici să-i vadă nu vor, nu numai să nu-i audă. [II, 217]

Vă trimit zece scrisori în Sankt-Petersburg. împărţiţi-le cunoscuţilor mai vechi… dar şi prin oraş – celor neduhovniceşti care, după părerea voastră, nu le vor citi fără folos. Scrisorile sunt împotriva lui Paşkov, care este cel mai rău molocan şi cea mai tare vargă, la care nimic nu există – nici Biserică, nici Taine, nici preoţie, nici rugăciuni. Căiţi-vă, credeţi în Domnul şi trăiţi bine – toate sunt aici. Celelalte sunt date la o parte. Cu această predică cutreieră peste tot. Şi la el acasă adună oameni… şi pe mulţi i-a zăpăcit deja… Şi iată, îşi declară secta. O altă sectă, colaterală cu aceasta, este „obştea apostolică”. Şi aceasta are activitate în Pitera. [II, 220]

Acest Lev [Tolstoi] nicio credinţă nu are. La el nu există nici Dumnezeu, nici suflet, nici viaţă viitoare, ci Domnul Iisus Hristos – ca simplu om. În scrierile lui există o hulă împotriva lui Dumnezeu, a Domnului Hristos, a Sfintei Biserici şi a Tainelor ei. El este nimicitorul împărăţiei Adevărului, vrăjmaşul lui Dumnezeu, sluga satanei… (cf. Fapte 13, 8 – 10). Acest fiu al diavolilor a îndrăznit să scrie o nouă evanghelie, care este falsificarea adevăratei Evanghelii. Şi pentru aceasta este blestemat cu blestemul apostolic. Sfântul Apostol Pavel a scris: cine va propovădui o nouă Evanghelie să fie blestemat – anatema (Gal. I, 8). [II, 228]

O anumită nevoie m-a determinat să cercetez pe deplin statutul molocanilor, adică istoria şi învăţătura lor. Istoria nu este un lucru foarte important, dar învăţătura

este foarte importantă. Printre altele, punctele învăţăturii lor nu sunt nicăieri expuse aşa cum trebuie. Sunt scrise numai ideile, şi în mare parte cu cuvintele proprii, nu în termenii specifici molocanilor… [II, 238]

Mă întrebaţi cum să-i pomeniţi pe părinţii voştri care au murit sectari. În rugăciunea voastră particulară să-i pomeniţi şi să vă rugaţi pentru ei, adresându-vă milei nemărginite a lui Dumnezeu şi în seama ei lăsând soarta lor. Iar în biserică nu trebuie să-i pomeniţi. Biserica se roagă pentru fiii ei să-şi păstreze credinţa şi să izbândească în ea, iar pentru cei ce se află în afara ei se roagă ca ei să se întoarcă la credinţă şi să se unească cu ea. [III, 479]

Ştundiştilor nu le place să postească. Dar ei sunt luterani, pe ce bază au fost numiţi ştundişti? Trebuie să numim credinţa lor credinţă germană, deoarece nemţii au născocit-o şi nu demult – credinţa germană are trei sute de ani… Ea nu este prima apostată. Cea dintâi apostată este credinţa latină, ea s-a lepădat împreună şi cu nemţii şi cu englezii. Dar apoi nemţii şi englezii s-au lepădat de Papa când acesta a introdus unele nereguli în credinţa lor. [IV, 576]

Viaţa de familie

Viaţa conjugală nu închide uşile împărăţiei Cereşti şi poate să nu împiedice nici duhul desăvârşirii. Totul constă nu în rânduielile exterioare, ci în dispoziţiile, sentimentele şi năzuinţele interioare. [I, 116]

Desăvârşirea poate fi atinsă şi în viaţa de familie… Trebuie numai să stingeţi şi să dezrădăcinaţi patimile. Spre toate acestea să vă şi îndreptaţi atenţia. [I, 131]

Copiii – toţi sunt îngerii lui Dumnezeu. [I, 139] Iată, acum sunteţi stăpân şi stăpână… De acum veţi deveni întemeietorii unei noi generaţii. Trebuie să orânduiţi lucrurile astfel încât nu numai să lăsaţi moştenire copiilor, dar şi pe viitor să le daţi acestora trup sănătos şi suflet curajos… [I, 145]

Bine faci că stai tot timpul acasă. Rău este când cineva în familia sa nu-şi găseşte fericirea. Dacă o găseşti,

mulţumeşte-l Domnului. Dar străduieşte-te ca întotdeauna să fie aşa. Meşteşugul este unul singur: fiecare zi să o începi ca şi cum ar fi prima după nuntă. [I, 146]

Păstraţi cu soţia iubirea voastră reciprocă. În aceasta este izvorul vieţii fericite de familie. Însă trebuie să o păziţi să nu se murdărească. [I, 147]

Numele la noi au început să fie alese nu pe placul lui Dumnezeu. Pe placul lui Dumnezeu iată cum trebuie să fie. Alegeţi numele în funcţie de zilele sfinte: fie în funcţie de ziua în care se naşte copilul, fie în funcţie de ziua în care este botezat, fie la trei zile după botez. Aici totul se va face fără să se ţină cont de vreun motiv omenesc, ci după cum va da Dumnezeu, căci zilele de naştere sunt în mâinile Lui. Şi petrecerile de bucurie pentru naşteri au început, de asemenea, să se facă greşit. Dacă dai petrecere, schimbă totul pe alt ton şi gata. împarte la săraci şi nevoiaşi ceea ce ar trebui să cheltuieşti pentru petrecere. Şi acest lucru să-l faci fără să stai pe gânduri. Săracilor pe care îi trimite Dumnezeu să le împarţi. Dumnezeu vede totul. [I, 152]

Cel mai mult să vă temeţi să nu se piardă sau să nu se clatine cumva încrederea unuia faţă de celălalt. Aici este temelia vieţii conjugale fericite. [I, 176]

Ceea ce v-aţi dori pentru viaţa voastră de familie lăsaţi în voia lui Dumnezeu, rugându-vă cu sârguinţă, dar declarându-vă întotdeauna gata să primiţi tot ceea ce binevoieşte Dumnezeu să vă trimită, chiar dacă nu este uşor. [I, 187]

Familia este crucea vieţii pentru bărbat! Rabdă, supunându-te Domnului, şi fă tot ce ţine de tine şi lasă totul în voia lui Dumnezeu. [I, 189]

Profesiunea nu este deşertăciune: este lucrul lui Dumnezeu. Numai să o săvârşeşti întotdeauna pentru Dumnezeu, nu pentru altceva. La fel şi în ceea ce priveşte viaţa de familie ai o datorie... A o împlini nu este deşertăciune. Numai să săvârşeşti faptele acestea cu conştiinţa că împlineşti voia lui Dumnezeu. [I, 198]

Oamenii se mântuiesc nu numai în mănăstire. Şi în viaţa de familie se mântuiesc şi în orice stare şi chemare.

[H, 226]

...În ce constă mântuirea părinţilor? Principalul – în buna creştere a copiilor; trebuie să-i înveţe toată calea cea bună. [II, 226]

Sunteţi familişti. Şi nu se poate să nu vă îngrijiţi de cele ale vieţii. Nici nu vă este interzis acest lucru, dimpotrivă, vă este poruncit să munciţi ca să aveţi leafă şi să-i ajutaţi şi pe alţii. Trebuie numai să nu vă chinuiţi cu grija şi, lucrând, toată nădejdea să v-o puneţi în Dumnezeu şi tot ceea ce vă dă Dumnezeu în plus, să-l întoarceţi Lui, prin cei săraci, ca o dijmă dată împăratului. [II, 254]

Eu întotdeauna le spun mamelor, care au grijă de copii". Voi sunteţi părtaşe la nevoinţa mucenicilor, să aşteptaţi şi cununa lor. [II, 300]

Cine trăieşte în familie, acela îşi va dobândi mântuirea prin virtuţile specifice familiei. [II, 328]

Concluzia generală, ce reiese din cuvintele Domnului este că legăturile de familie trebuie să fie subordonate trebuinţelor duhovniceşti. [IU, 514]

Sentimentul bărbatului faţă de femeie şi al femeii faţă de bărbat sunt ceva firesc. Însă pot fi întotdeauna ţinute într-o asemenea măsură în care să nu clatine hotărârile bune ale voinţei. [IV, 595]

Ataşamentul vostru faţă de copilaşi nu poate ajunge departe... şi, dacă este puternic, nu este nicio nenorocire. Copiii buni sunt de rang îngeresc... [IV, 606]

Pricina slăbirii voastre este asprimea de care daţi dovadă în discuţia cu mama voastră. Asprimea presupune slăbirea respectului sau direct lipsa de respect, iar mai vădit decât ele – nerespectarea liniştii mamei voastre. Nu există păcat mai mare ca lipsa de respect şi jignirea adresate mamei. Un mare bine le este făgăduit celor ce-şi cinstesc părinţii. Iar cei ce nu-şi cinstesc părinţii sunt lipsiţi de acest bine. [V, 817]

Sunteţi soţie, mamă şi gospodină. Îndatoririle legate de acestea sunt mântuirea dumneavoastră. [V, 841]

Este datoria părinţilor să-i mustre pe copii... Şi de ce să se teamă? Cuvântul plin de iubire niciodată nu supără.

Cel poruncitor nu aduce niciun rod. Ca Domnul să-i binecuvânteze pe copii să evite primejdiile, trebuie să vă rugaţi zi şi noapte. [V, 842]

Pe bărbat Dumnezeu l-a pus să fie protectorul femeii. Şi nu rareori, fără să conştientizeze el însuşi acest lucru, îi acordă femeii acele permisiuni sau interdicţii pe care i le insuflă Dumnezeu. [V, 858]

Rugaţi-vă cu sârguinţă pentru copii şi Dumnezeu îi va păzi în bunele rânduieli pe cei care vor să fie păziţi şi caută acest lucru. [V, 866]

Fata care păstrează liniştea mamei este binecuvântată, iar fiul care nu-şi cinsteşte cum trebuie mama şi nu are grijă de liniştea ei îşi închide cerul deasupra sa şi curmă îngăduinţa de acolo a binecuvântărilor dumnezeieşti. fv, 879]

Taina căsătoriei trebuie neapărat să o primească toţi creştinii în mod creştinesc. Dar guvernului cine îi interzice să socotească legal concubinajul nelegiuit nu pentru aceşti nelegiuiţi, ci pentru copiii lor, care nu sunt cu nimic vinovaţi de fărădelegile părinţilor lor? Pentru siguranţa lor sunt necesare anumite decrete, căci fărădelegea lor creşte şi se extinde… Biserica a făcut doar o cerere către guvern – să nu facă inovaţii… Şi apoi, pe cei ce au intrat în concubinaj, în afara jurisdicţiei bisericeşti, să-i socotească nelegiuiţi şi să-i supună canoanelor corespunzătoare, cerându-le să se despartă. Dacă nu ascultă, rămâne doar să-i socotească păgâni şi vameşi. [VII, 1116]

În privinţa legăturilor de căsătorie trebuie să chibzuim cu mare înţelepciune. Totul s-a complicat. Există soţii, parcă sunt nişte zgripţuroaice, şi există soţi, parcă sunt fiare sălbatice. Într-un loc soţul fuge de soţie, în alt loc soţia fuge de soţ, iar trupul lor îşi cere drepturile… în tinereţe au fost nişte scântei pline de dragoste… şi au venit copiii… Este vorba nu despre recunoaşterea legalităţii concubinajului nelegiuit, ci despre siguranţa copiilor, care nu sunt vinovaţi cu nimic… Eu cred că s-ar putea hotărî aşa: lăsând ilegalitatea pe capul părinţilor, să se socotească legală creşterea şi orânduirea copiilor şi să se

ceară acest lucru din partea celor ce i-au născut, fără să se mute pata de pe fruntea părinţilor pe cea a copiilor când aceştia vor intra în rândul celor ce trăiesc în societate, căci ei nu sunt vinovaţi. [VII, 1200]

Cu privire la făptui că în instituţii copiii nu mai rămân aceiaşi – ce este de făcut? Vremurile s-au deşteptat. Cu toate acestea nu putem crede că tot ceea ce li s-a insuflat a pierit. Ceva tot a mai rămas şi la vremea sa va aduce rod. Nu-i lăsaţi pe ai voştri, cu ce puteţi contribuiţi astfel ca ei să nu se abată cu totul de pe drum, iar izbânda toată este de la Domnul. Rugaţi-vă mai mult şi ajutaţi-i pe cei nevoiaşi mai mult... încredinţându-i pe copii rugăciunilor lor. Această rugăciune este puternică. [VIII, 1222]

Căsnicia are parte de multe mângâieri, dar este însoţită şi de multe tulburări şi necazuri, uneori foarte puternice. Ţineţi minte acest lucru ca, atunci când va veni ceva din acestea, să nu întâmpinaţi ca pe ceva neaşteptat. Acum sunteţi în doi. Şi bucuria este mai puternică, iar necazurile se împart mai uşor pe din două. [VIII, 1418]

Trebuie să răbdaţi: hotarul lui Dumnezeu este astfel încât nu poate fi trecut. De fiecare dată când vi se adună în inimă greşelile fiului, reînnoiţi credinţa că acolo este mâna Domnului şi Domnul vă trimite cele în urma cărora veţi dobândi mântuirea, dacă le primiţi şi le înduraţi cu blândeţe. Gândul acesta va îndulci tăişul şi amărăciunea lucrurilor care vă înconjoară. [IX, 149]

Copiii vă pricinuiesc multă durere. Aceasta este mucenicie maternă! Dacă veţi îndura totul cu blândeţe şi mulţumire faţă de Domnul, într-adevăr, aşa va fi. Fie voia lui Dumnezeu cu voi în toate, iar în voi să fie devotamentul şi supunerea faţă de Dumnezeu corespunzătoare voii Lui celei sfinte. [IX, 172]

Inima

Când inima este plină de bune dispoziţii, atunci şi fără să lucraţi aveţi o activitate plăcută lui Dumnezeu. Păziţi-vă inima şi nu lăsaţi să pătrundă în ea nimic necurat, nimic nedrept, nimic neiubit. În biserică, oriunde te uiţi,

lumânările spun: când inima nutreşte bune dispoziţii, este plină de lumânări, care ard puternic şi sunt văzute din cer şi atrag bunăvoirea lui Dumnezeu. [I, 203]

Trebuie să punem inimă în fiecare lucru şi să punem o inimă temătoare de Dumnezeu. Ca inima să se afle în frica de Dumnezeu, trebuie să o umbrească neîncetat cugetarea la Dumnezeu. [II, 240]

Pentru ca mintea să se menţină asupra unui singur lucru în timpul folosirii rugăciunii scurte, trebuie să o ducem cu atenţia în inimă; căci, rămânând în cap, unde iau naştere o grămadă de gânduri, nu va izbuti să se concentreze asupra unui singur lucru... Când atenţia coboară în inimă, atrage acolo într-un singur punct toate puterile sufletului şi ale trupului... Această concentrare a întregii vieţi omeneşti într-un singur loc îndată se resimte acolo printr-o senzaţie deosebită; tocmai această senzaţie este începutul căldurii ulterioare... [II, 244]

Duhul credinţei, al nădejdii şi al lăsării în voia lui Dumnezeu – iată ce trebuie să aprindem în inimă. [II, 250] Păziţi-vă inima ca să nu fie părtaşă la plăcerile veacului acestuia – îmbietoare şi ameţitoare. [II, 262]

Iar principalul este să faceţi inima curată. Ea este necurată din pricina iubirii de sine în care locuiesc şi lucrează toate patimile. [III, 489]

Cum să înţelegem expresia „a concentra mintea în inimă”? Mintea este acolo unde este atenţia. A o concentra în inimă înseamnă a sălăşlui atenţia în inimă şi a-L vedea cu mintea înaintea noastră pe Dumnezeu, Cel prezent în chip nevăzut, adresându-ne Lui cu slavoslovie, mulţumire şi cerere, urmărind în acelaşi timp ca nimic străin să nu intre în inimă. Aici este toată taina vieţii duhovniceşti. [IV, 584]

Trebuie să naştem şi să întărim în inimă sentimentul către Dumnezeu... Sau de fiecare dată să naştem ba frică, ba nădejde, ba dragoste, ba mulţumire... Atenţia toată la acestea se va opri şi celelalte cugetări vor cădea de la sine. Iar sentimentul către Dumnezeu este produs de harul lui Dumnezeu. [IV, 617]

Învăţaţi… să vă orânduiţi pustia în inimă… astfel încât să fie doar aer curat şi soare strălucitor, adică inima curată şi pomenirea lui Dumnezeu. Iar sub picioare pământ tare… hotărârea fermă de a vă mântui şi de a-l fi pe plac lui Dumnezeu. [IV, 676]

Necazurile, suferinţele

Cum anume cele trimise de Dumnezeu [necazurile, bolile] slujesc la mântuire, puteţi să nu încercaţi să descoperiţi, deoarece, poate, nici nu veţi afla. Dumnezeu trimite unele spre pedeapsă, precum canonul; altele, spre mustrare, ca omul să se dezmeticească; altele ca să-l izbăvească pe om de nenorocirea în care el ar fi căzut dacă ar fi fost sănătos; altele pentru ca omul să dea dovadă de răbdare şi prin aceasta să merite răsplată mare; iar altele ca să-l curăţească de anumite patimi şi pentru multe alte motive… [I, 42]

Suferiţi. Acest lucru este atât de firesc încât nici Domnul, Cel ce este pretutindeni, văzând suferinţa voastră, nu. Se întristează, căci cu durere în inimă întâmpinaţi ceea ce El, cu siguranţă, din dragoste pentru voi, a binevoit să vă trimită. Aşadar, suferiţi, dar cu

măsură: ca Iov… Desigur, şi el a suferit, însă nu i-a dat voie durerii sale să se reverse în chip nemăsurat, biruind-o cu blândeţea care a luat naştere din lăsarea lui în voia lui Dumnezeu. [1, 90]

Lăsaţi-vă pe voi şi tot ce e al vostru în mâinile lui Dumnezeu şi la hotărârile Lui consimţiţi cu tot sufletul, cu toată inima… Atunci umbra tristeţii care învăluie împrejurările va începe să se împuţineze şi nu este de mirare dacă se va împrăştia de tot… Prin necazuri îl vom vedea pe Cel Bun – şi în veacul acesta, şi în cel viitor. [I, 92]

Domnul vă iubeşte şi v-a luat în braţe ca să înlăture din voi tot ceea ce nu este bun… Aşa cum spălătoreasă fierbe, spală şi clăteşte rufele ca să le albească, aşa şi Domnul vă fierbe, vă spală şi vă clăteşte ca să vă albească şi să vă pregătească pentru moştenirea împărăţiei Sale,

unde nu intră nimic necurat…

Cu bucurie să primiţi orice neplăcere, ca pe un leac oferit de însuşi Domnul. La cele ce vă înconjoară să priviţi ca la instrumentele lui Dumnezeu folosite spre binele vostru şi în spatele lor să vedeţi mâna lui Dumnezeu, care vă face bine. Şi pentru toate să spuneţi: „Slavă Ţie, Doamne!” Dar străduiţi-vă ca acest lucru să nu fie numai pe limbă şi în minte, ci şi în inimă. Rugaţi-vă ca Domnul să vă dea să simţiţi lucrul acesta…

Puneţi-vă ca lege: 1) în fiecare clipă să aşteptaţi necazul şi, atunci când vine, să-l întâmpinaţi ca pe un oaspete poftit; 2) când apare ceva potrivnic voinţei, gata să vă supere şi să vă enerveze, fugiţi degrabă cu atenţia în inimă şi, pe cât puteţi, încordaţi-vă pentru a nu le îngădui acelor sentimente să se nască, încordaţi-vă şi rugaţi-vă; dacă nu le veţi îngădui acelor sentimente să se nască, totul se va sfârşi: căci totul depinde de sentimente; 3) orice aşteptare a încetării acestei rânduieli să v-o scoateţi din cap şi să vă concentraţi asupra necazurilor până la sfârşitul vieţii. Nu uitaţi! Este foarte important. Dacă nu veţi face lucrul acesta, răbdarea nu se va putea sălăşlui în voi; 4) la toate acestea adăugaţi o privire iubitoare, un ton plăcut al vorbirii şi o atitudine blândă… [1, 115]

Convingeţi-vă că prin orice întâmplare Dumnezeu vă încearcă şi, ochiul Său aţintindu-l asupra voastră, aşteaptă să vadă cum procedaţi. [II, 256]

Toate sunt de la Dumnezeu – şi cele plăcute, şi cele neplăcute. Şi trebuie să-l mulţumim pentru toate. Căci şi cele neplăcute sunt trimise spre binele nostru: pentru curăţire, pentru smerenie, pentru întărirea firii celei bune şi a nădejdii în Dumnezeu. [III, 378]

Domnul ştie ce face. Dar, de vreme ce credem că tot ceea ce face El este îndreptat spre mântuirea noastră sufletească, chiar dacă nu putem să nu suferim, supunându-ne necazurilor, totuşi nu putem să nu ne mângâiem cu credinţa în această milostivire a Domnului faţă de noi şi cu ea să stingem focul suferinţei. [III, 446]

Sfânta Biserică se roagă pentru izbăvirea de

necazuri, deoarece a învăţat acest lucru din Psaltire, care este plină de strigări privind izbăvirea de necazuri… De aici reiese că aceasta este voia lui Dumnezeu. Rugaţi-vă şi voi pentru izbăvirea de necazuri, împlinind această voie a lui Dumnezeu. Mântuitorul a decis că prin *multe suferinţe trebuie să intrăm în împărăţia lui Dumnezeu* (Fapte 14, 22). Binevoiţi să ţineţi minte, atunci când vă lovesc necazurile, că aceasta este calea pe care Domnul v-o aşterne spre împărăţia Sa sau, chiar mai mult, vă ia de mână şi vă duce. De aceea să nu vă opuneţi şi să nu ţipaţi, ci cu blândeţe şi cu mulţumire să îndураţi necazurile. [IV, 565]

În necazuri, binele este ascuns sub durerea inimii, de aceea nu se simte, nici nu se vede, deşi nu este imaginar, ci este real. [IV, 753]

Orbirea noastră, care nu vede nimic, şi iubirea de sine, care este prea exigentă, numai ele sunt cauzele necazurilor noastre şi ale faptului că ne doare prea mult inima în împrejurările nefavorabile. [V, 766]

Mi-a venit în minte remarca unui stareţ, potrivit căreia, dacă la început ne este bine, să aşteptăm necazuri puternice… şi necazurile acestea vor fi cu atât mai puternice cu cât vor fi întâmpinate după bucurii. [V, 798]

Iar neplăcerile şi toate suferinţele pe care vă este dat să le simţiţi, îndураţi-le cu blândeţe şi Domnul Cel milostiv vi le va include în canonul pe care toţi trebuie să-l ducă pentru păcatele lor după rânduiala Bisericii. [V, 845] Faptul că există necazuri este în firea lucrurilor. Pentru aceasta şi există viaţa pământească. Dar slavă Domnului că ne-a arătat El încotro să ne îndreptăm în momentul necazului şi unde să căutăm mângâierea. Domnul este aproape – *nu vă împovăraţi cu nicio grijă* (Filip. 4, 6). Dacă am rămâne singuri, cine ar găsi atâta putere încât să ducă până la sfârşit viaţa aceasta plină de jale… În loc să suferim ar fi mai bine să ne rugăm. [V, 850]

Tot aveţi necazuri. Judecând după apostolul, trebuie să vă spun: sunteţi o fericită! Căci sunteţi iubită de Dumnezeu. Şi să vă dea Domnul să porniţi şi cu mintea, şi

cu inima pe calea voii Lui şi din ea să scoateţi toată mângâierea. [V, 855]

Deprindeţi-vă să vedeţi în necazuri mila lui Dumnezeu şi să le întâmpinaţi liniştiţi, lăsându-vă în voia lui Dumnezeu, sau chiar cu bucurie. Deschideţi ochiul minţii şi vedeţi cununa care va coborî din cer pe capul vostru dacă veţi rămâne netulburaţi şi liniştiţi. [V, 879]

Nu numai bolile, ci toate neplăcerile, nu numai cele mari, dar şi cele mai mici – toate sunt îndreptate de Domnul spre folosul mântuirii noastre. [V, 884]

Chiar dacă Domnul, Cel ce trimite suferinţele, întotdeauna are în vedere binele nostru, totuşi, nu fără consimţirea lui Dumnezeu, ne rugăm pentru izbăvirea de ele, depărtându-ne parcă de binele făgăduit nouă pe această cale. Căci, poate, tocmai aceasta aşteaptă de la noi în acest timp Domnul, ca noi să ne rugăm cu mai multă râvnă Lui. Atunci rugăciunea noastră va coincide cu intenţiile lui Dumnezeu. [VI, 976]

Domnul încearcă uneori sinceritatea slujirii noastre faţă de El, înlăturând mângâierile duhovniceşti care însoţesc exerciţiile duhovniceşti. Şi, când vede că sufletul, lipsit de aceste mângâieri, nu se plânge, ci îi slujeşte cu râvnă, îi înapoiază aceste mângâieri. Stareţii spun că nu trebuie să ne ataşăm de aceste mângâieri sau să le considerăm meritul nedespărţit al ostenelilor noastre, ci să le lăsăm în voia lui Dumnezeu: să le primim când Domnul ni le dă şi să îndurăm lipsa lor atunci când ni le ia. [VI, 981]

Când Domnul vă bate, este drept să gândiţi că, probabil, are de ce. Aşadar, cercetaţi motivul pentru care sunteţi bătuţi şi îndreptaţi ceea ce trebuie îndreptat. Drepţilor le sunt trimise necazuri pentru încercare, iar nouă – mai degrabă ca pedeapsă şi chemare la pocăinţă. Dacă aveţi încredere că Domnul este doctor, şi un doctor care nu foloseşte doctoriile în zadar, când veţi evita greşelile nu în fapte, ci în gânduri şi sentimente, atunci şi necazurile vor înceta. [VIII, 1227]

Cei ce suferă şi cu supunere faţă de Dumnezeu

îndură traiul lor cel amar sunt la fel ca mucenicii, cărora le sunt pregătite asemenea bunuri, în comparaţie cu care necazurile de aici nici zero nu fac. [VIII, 1297]

Mulţumiţi-l lui Dumnezeu pentru toate, şi plăcute, şi neplăcute. Îndurând cu blândeţe ceea ce este neplăcut, vă apropiaţi puţin de partea mucenicilor. De aceea, dacă veţi cârti, nu numai că veţi fi la mare distanţă de această parte, dar şi răspuns va trebui să daţi. [VIII, 1344]

În toate necazurile noastre nu putem găsi altundeva mângâiere decât în credinţa că totul ni se întâmplă după voia lui Dumnezeu. Iar voia lui Dumnezeu nu vrea pentru noi nimic mai mult decât mântuirea noastră şi către acest ţel îndreaptă tot ceea ce ne chinuie. [VIII, 1349]

De suferit, suferiţi, numai nu peste măsură. Fiecare suferinţă înecaţi-o în credinţa că totul este de la Dumnezeu şi totul este spre binele vostru. Şi credinţa aceasta să o respiraţi întotdeauna. [IX, 177]

Plăcerile

Trebuie să vă păziţi inima să nu se ataşeze de plăcerile lumeşti. Gustarea acestor plăceri stinge focul duhului în timp ce părtăşia la ceva anume fără această gustare doar adie asupra acestui foc… şi nu îl stinge. [II, 260]

Principalul este să nu îngăduiţi consimţirea şi pentru nimic în lume să nu îngăduiţi împreună-desfătarea cu plăcerea… Apoi trebuie să urmeze ura faţă de această plăcere… Când ea există, curăţia nu este încălcată şi nici umbra necurăţiei nu există. [IV, 630]

Feriţi-vă de consimţirea la plăcere şi de dorinţa de plăcere. Dorinţa aceasta este păcătoasă şi poate tulbura conştiinţa, iar apoi poate înlătura îndrăzneala pe care omul o are faţă de Dumnezeu. Motorul tuturor este aici – plăcerea neruşinată. Ea în sine nu este păcătoasă, dar consimţirea la ea, îngăduirea ei, acordul la prelungirea ei

sunt păcătoase, deşi nu sunt întru totul păcate, ci necurăţii… lăuntrice. Amintirea despre plăcere uneori îndată pune în mişcare plăcerea. Dacă o biruiţi imediat,

totul se va sfârşi… vrăjmaşul va fi biruit… şi pentru aceasta cunună veţi primi. Dar, dacă vă apare pentru o clipă dorinţa de prelungire a plăcerii şi apoi îngăduiţi prelungirea ei, acolo este rea voinţă şi îi sunt oferite privilegii plăcerii şi, cu cât mai îndelung şi mai des este îngăduit, acest lucru, cu atât este mai grea alungarea lui. [IV, 637]

Lacrimile

Lacrimile sunt o mare milă a lui Dumnezeu. Printre rugăciunile scurte ale Sfântului Ioan Gură de Aur este şi aceasta: Doamne, dăruieşte-mi mie lacrimi, pomenirea morţii şi înduioşare. [III, 476]

Lacrimile în timpul rugăciunii – şi în biserică, şi acasă – sunt binefăcătoare, dar nu trebuie să le arătăm. Ele sunt mărgăritare duhovniceşti, dar, dacă sunt arătate, se întunecă şi îşi pierd strălucirea şi valoarea. Este mai bine să vărsăm lacrimi acasă, iar în biserică să le ascundem, lăsând în inimă starea plângătoare… sau duhul umilit şi inima înfrântă şi smerită. [III, 489]

În privinţa lacrimilor degeaba vă pronunţaţi. Ele sunt mila lui Dumnezeu faţă de voi, apărare de uscăciunea inimii şi de împietrirea simţirii. Lacrimile de la vrăjmaşul aduc slavă deşartă şi le place să se arate şi aşa nu pot dura mult… Ele sunt trecătoare, pentru că şi vrăjmaşul este nestatornic. Şi nu trebuie să le înăbuşiţi, dar slava deşartă, dacă există, alungaţi-o şi în locul ei stârniţi sentimentul smereniei şi al căinţei. [III, 497]

Lacrimile sunt plânsul pentru păcate. Când vă vine slava deşartă din pricina lacrimilor, mutaţi-vă privirea asupra păcatelor şi spuneţi-i sufletului vostru: „Uite ce prostii ai făcut! Există ceva aici prin care să te măreşti?!” Dacă veţi face acest lucru cu sinceritate, în locul slavei deşarte vă veţi însuşi căinţa amarnică, pe care întotdeauna să vă străduiţi s-o aveţi în lacrimi. [III, 498J

Tânguirea pe care aţi avut-o în suflet este, de asemenea, o mişcare curăţitoare a sufletului. Pe ea o puteţi dori şi o puteţi sprijini… [LH, 500]

Slujirea păstorului în privinţa schimbării, în general,

să se păstreze regula: păstorul să nu se urnească singur, la propunere să nu răspundă nici *da*, nici *nu* şi, dacă este transferat undeva, să meargă fără să facă mofturi, ca şi cum ar merge la porunca lui Dumnezeu. [II, 310]

Să nu ridicaţi praful, să răbdaţi şi încetul cu încetul să mişcaţi totul înainte. Aşa voieşte Domnul şi întotdeauna în lucrurile acestea este complice atotputernic. Numai că nu trebuie niciodată să spuneţi: „Eu vreau", ci „Rânduielile cer acest lucru, iar eu sunt sluga voastră..."

1) Deprindeţi-vă să umblaţi (să trăiţi) în prezenţa lui Dumnezeu, înaintea ochilor lui Dumnezeu cu sentimentele corespunzătoare.

2) îndată ce aveţi timp liber, faceţi metanii având sentimentul căinţei şi al smereniei.

3) Citiţi cărţi despre rugăciune şi cugetaţi la ea.

4) Şi mai mult decât orice: străduiţi-vă din toate puterile să săvârşiţi dumnezeiască slujbă bisericească având pomenirea lui Dumnezeu, iar după aceea şi pravila de acasă.

Trebuie să vă curăţiţi sufletul şi să-l încălziţi. Când vine căldura, şi gândurile se potolesc şi rugăciunea devine curată. Însă totul se datorează harului lui Dumnezeu. De aceea şi trebuie să vă rugaţi Domnului să vă dăruiască rugăciunea. [II, 311]

Rânduiala rugăciunilor pentru slujbele bisericeşti trebuie să fie împlinită aşa cum este. [III, 516]

Referitor la Sfânta împărtăşanie, gândurile hulitoare sau necredinţa vin direct de la vrăjmaşul. Alungaţi-le şi rugaţi-vă. Însuşi Domnul a dat această Taină... zicând: acesta *este trupul Meu... acesta este Sângele Meu* (*Matei* 26, 26; 28) şi a poruncit: aceasta *să faceţi spre pomenirea Mea* (*Luca* 22, 19). Apostolii au şi început să facă aceasta... şi de atunci lucrarea aceasta în Sfânta Biserică nu a mai încetat şi nu va înceta până la sfârşitul veacului... Săvârşitorul Tainei este Domnul însuşi. Ale preoţilor sunt doar gurile care rostesc rugăciunea de sfinţire şi mâinile care binecuvântează darurile... Iar puterea lucrătoare vine de la Domnul. Domnul este pretutindeni. Şi în acelaşi timp

pe tot pământul poate repeta Cina cea de taină. Rugaţi-vă Domnului şi cereţi-l să vă adauge credinţă. [IV, 629]

Nu tot ceea ce a poruncit Domnul şi au propovăduit apostolii s-a notat, ci… multe lucruri fără a fi notate au fost puse direct în aplicare şi au alcătuit rânduiala Bisericii. După aceea, fiecare parohie, cum a fost orânduită, aşa s-a şi păstrat. [V, 789]

Modul înfrânării pe care îl aveţi atunci când vă pregătiţi pentru slujbă nu este rău. Dar să nu uitaţi în acest timp cel mai mult să pregătiţi sufletul: credinţa, frica de Dumnezeu, duhul umilit, lăsarea în voia Domnului şi aşteptarea de la El a ajutorului pentru acest lucru… Cu acestea trebuie să vă împodobiţi…

În biserică ascultaţi ceea ce se citeşte şi se cântă şi păstraţi gândurile şi sentimentele corespunzătoare… Străduiţi-vă ca la fiecare slujbă să vă înfierbântaţi inima şi după ieşirea din biserică s-o păstraţi aşa. [V, 903]

Postul este un lucru mântuitor şi slujirea liturghiei este un lucru binefăcător. [V, 908]

Eu cred că este mai bine să-l ascultaţi întotdeauna pe ocârmuitor. Ocârmuitorul va lua asupra sa răspunderea dacă cele poruncite de el într-o anumită privinţă nu sunt întru totul drepte şi puteţi împlini cele poruncite fără să vă temeţi de răspunsul înaintea lui Dumnezeu. [V, 935]

Este imposibil să nu aveţi alt slujitor în afara preotului… Diaconul şi cântăreţul pot săvârşi vecernia, utrenia şi ceasurile… şi oamenii pot veni la ele… Vă aduceţi aminte că în ţările noastre au existat asemenea rânduieli. [VIII, 1467]

Moartea şi viaţa omului de după moarte

Totul depinde de Dumnezeu şi cine ştie când vine îngerul cu chemarea pentru lumea cealaltă. [I, 49]

Durerea noastră pentru cei plecaţi se măreşte prin modul înşelător în care ni-i închipuim după moartea tor! Ni-i închipuim cum zac în mormânt, cum sunt lăsaţi în pământul cel umed şi întunecat… Iar în realitate se întâmplă că, îndată ce sufletul iese din trup, aşa şi merge, separat de trup. Aşa separat trebuie să ni-l şi închipuim, în

loc luminos şi răcoros. Dar noi ne chinuim aproape în zadar. [I, 90]

Copilaşii dumneavoastră toţi au ajuns în rai. În această privinţă nu poate fi nicio îndoială. Dar, dacă ar fi rămas în viaţă, convingerea faţă de acest lucru nu ar mai putea avea loc… Aşadar, vedeţi că Domnul prin soarta cu

adevărat luminoasă a copiilor vă izbăveşte şi vă fereşte să întâmpinaţi soarta lor rea şi iremediabilă. [I, 92]

Teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui. Azi, mâine vine moartea. Şi atunci va trebui să dai socoteală. Gândeşte-te mai des la acest lucru şi păzeşte-ţi inima de sentimente şi dispoziţii rele… [I, 144]

Căci tu nu vei muri. Trupul tău va muri, iar tu vei trece în lumea cealaltă, viu, conştient fiind şi toată lumea din jur recunoscând-o… Acolo îţi va fi mai bine decât aici. Aşa nu te vei îngrozi văzând moartea care se apropie. Ea va fi pentru tine uşa către o viaţă mai bună. Îngerul tău Păzitor va primi sufletul tău şi îl va duce pe căile pe care va porunci Dumnezeu.

Păcatele vor veni. Căieşte-te pentru toate. Şi să ai credinţa tare că Domnul şi Mântuitorul şterge toate păcatele păcătoşilor ce se căiesc…

Noi, cei rămaşi în viaţa aceasta, plângem pentru cei plecaţi, iar lor le este dintr-odată mai uşor; starea aceea este îmbucurătoare. Cei care au leşinat şi apoi au fost readuşi în trup au simţit că trupul este o locuinţă foarte incomodă. La fel va simţi şi sora ta. Acolo îi va fi mai bine, iar noi ne chinuim aici gândindu-ne că i s-a întâmplat vreo nenorocire. Ea vede şi se miră de acest lucru.

La cei plecaţi începe imediat nevoinţa trecerii prin vămi. Atunci va avea ea nevoie de ajutor! Opreşte-te atunci la acest gând şi vei auzi strigătul ei către tine: „Ajută-mă!” – iată spre ce trebuie să-ţi îndrepţi toată atenţia şi toată dragostea ce o ai pentru ea. Eu cred că cea mai adevărată dovadă a dragostei este aceea ca, din clipa plecării sufletului ei, lăsând în seama altora grijile pentru trupul ei, tu să te retragi şi, însingurându-te unde poţi, să te cufunzi

în rugăciune pentru ea cugetând la noua ei stare şi la noile ei nevoi, neaşteptate. Începând aşa, să fii în strigăt neîncetat către Dumnezeu – să o ajute – şi să faci acest lucru timp de şase săptămâni, chiar şi mai mult…

Întăreşte-ţi inima şi îmbărbătează-te. Căci sora ta nu va muri, trupul ei va muri, iar persoana va rămâne. Va trece doar în alte rânduieli de viaţă. Şi tu, când ea va pleca, mută-ţi atenţia într-acolo. În trupul, care va zăcea în mormânt, ea nu va mai fi. Va fi în alt loc. Va fi la fel de vie ca acum. În primele ceasuri şi zile va fi lângă tine. Şi numai că nu vei putea să vorbeşti cu ea, nici s-o vezi, dar va fi acolo… Ţine minte acest lucru… [I, 159]

Cei care au murit sunt vii; vii sunt şi părinţii voştri. Doar s-au despărţit de voi şi au început să vieţuiască în alt loc. Tot acolo vă veţi muta şi voi la vremea voastră şi vă veţi vedea. Despărţirea voastră este doar temporară. De aceea vă şi spun că nu puteţi să nu vă întristaţi, numai să nu vă întristaţi prea mult, aşa cum se întristează copiii când pleacă de acasă la şcoală… Iar pe cei răposaţi ni-i închipuim aşa cum erau când zăceau pe masă în coşciug… şi apoi cum zac în mormânt şi bocim chiar, zicând: „Cât de întunecat este pentru tine acolo, cât de strâmt îţi este acolo, cât de umed este pentru tine acolo”… Şi, în acelaşi timp, cei pe care îi plângem nu sunt deloc acolo. Ei sunt în alt loc şi sunt chiar lângă noi, numai într-un fel cu totul altul. Ei şi legătura cu noi o continuă, direct cu sufletul, dar noi din pricina grijilor nu simţim acest lucru. Aşadar, în locul întristării nefolositoare pentru părinţii voştri şi dăunătoare sănătăţii voastre, binevoiţi ca, închipuindu-vă că sunt vii, să intraţi cu ei în convorbire sufletească. Şi aceasta nu va fi întotdeauna o iluzie, ci uneori va fi însoţită de realitate, căci ei sunt cu voi. [I, 177]

Foarte mult rău vă provoacă gândul că moartea este departe. Binevoiţi să vă apropiaţi acest gând şi să înţelegeţi că faţă de moarte, chiar dacă este departe, nu trebuie să fim nepăsători… Cercetaţi toate felurile de moarte năprasnică şi decideţi care dintre ele nu se poate repeta şi asupra voastră chiar acum, când citiţi aceste

rânduri? Pentru a vă scoate din nepăsare nu există gând mai deşteptător decât gândul la moartea năprasnică. Dar niciun gând nu este mai departe de voi, ca acesta. [I, 185] Boala duce direct la pomenirea morţii; dar putem şi iară ea să găsim mijlocul de a înrădăcina în minte pomenirea morţii. [II, 252]

Ce grozăvie! Avea unsprezece ani şi s-a spânzurat. Mare mirare! Ce l-a putut duce la aceasta? Să-l pomenim sau nu? Ca faptă a dragostei, de ce să nu-l pomenim?... în acelaşi timp, ce minte a putut avea el? Dumnezeu însuşi, totuşi, ştie mai bine decât noi toţi tot ceea ce îi poate micşora vina şi îl poate scuza şi îl va milui dacă dreptatea nu va împiedica mila. Pentru noi, însă, mai sigur decât orice este să-l lăsăm în mâinile lui Dumnezeu. Eu întotdeauna am crezut şi cred că în particular în rugăciunea mea îi pot pomeni pe aceşti oameni. [II, 301]

Pentru moarte trebuie să ne pregătim în fiecare zi şi în fiecare ceas... Iar cine se pregăteşte pentru moarte, fie că vede apropierea morţii sau nu, trebuie să-şi curăţească conştiinţa de toate lucrurile nedrepte. [II, 318]

Ce mare bine este pentru noi în faptul că Dumnezeu ne-a descoperit totul despre gheenă. Dacă şi ştiind ce este gheena, tot aşa, cu nepăsare păcătuim, ce s-ar întâmpla dacă nu am şti despre ea? Acum, însă, omul păcătuieşte şi iar păcătuieşte şi cade pe gânduri. [II, 345]

Plângeţi, plângeţi! Nu există nimic nefiresc şi demn de mustrare în acest lucru... Dar, în acelaşi timp, trebuie să aveţi măsură: să nu vă omorâţi şi să nu uitaţi acele noţiuni despre moarte şi despre cei răposaţi, noţiuni pe care ni le oferă creştinismul. A murit! Nu ea a murit, a murit trupul ei, iar ea este vie şi trăieşte la fel ca şi noi, numai că duce alt mod de viaţă. Şi vine la dumneavoastră şi se uită la dumneavoastră. Şi, trebuie să presupunem, se miră de faptul că plângeţi şi vă chinuiţi, căci ei îi este mai bine acolo. Acel mod de viaţă este mai presus decât al nostru. Dacă ea vi s-ar arăta şi aţi ruga-o să intre iarăşi în trup, pentru nimic în lume nu ar consimţi la acest lucru. Pentru ce, dar, să intraţi cu ea într-o asemenea divergenţă?

Să vă doriţi ceea ce îi este ei potrivnic? Ce dragoste este aici? [II, 349]

Întotdeauna am fost de părere că pentru cei răposaţi nu trebuie să îmbrăcăm doliu, ci veşminte de sărbătoare, şi nu cântări de jale să cântăm, ci să slujim maslu de recunoştinţă…

Cei plecaţi se deplasează iute ca gândul. [III, 373] Frica de moarte este o frică mântuitoare; însă la voi caracterul acesta mântuitor al fricii este nimicit de lipsa nădejdii mântuirii. Nădejdea în Domnul Mântuitorul, fără să nimicească frica de moarte, nimiceşte starea bolnăvicioasă, ucigătoare a ei, îmbinând efectul ei deşteptător, pe care îl are asupra sufletului, cu lăsarea în voia lui Dumnezeu. Gândiţi-vă mai des la moarte şi la tot ceea ce o însoţeşte şi urmează după ea, şi din toate luând anumite lecţii, hrăniţi lăsarea voastră sinceră în voia lui Dumnezeu. [III, 386]

Domnul şi la înfricoşătoarea judecată va căuta nu să-i osândească, ci să-i îndreptăţească pe toţi oamenii. Şi îl va îndreptăţi pe fiecare, numai să existe o posibilitate cât de mică. [III, 392]

Preţioasă este binecuvântarea celor plecaţi… Binecuvântarea este puternică nu pentru că este auzită, ci pentru că este grăită cu toată inima. [III, 393]

Pomenirea din inimă este principala faptă din partea noastră, iar din partea Bisericii lui Dumnezeu este jertfă fără de sânge. împreună cele două alcătuiesc lucrarea deplină a pomenirii. [III, 424]

Cimitirul!… Ce nevoie avem să ne facem griji pentru el? Oriunde am fi îngropaţi – totuna este. Ce ajutor îi oferă sufletului locul îngropării trupului? [III, 433]

La cel pregătit, moartea niciodată nu vine devreme. [HI, 436]

Vă pregătiţi pentru drum lung – într-acolo de unde nu există întoarcere. Nimeni nu poate ocoli acest drum. Însă, pentru că momentul când ni se porunceşte să pornim pe el este neştiut şi se ştie numai că poate veni oricând, cel mai bine este să gândim că iată, în curând trebuie să plecăm

acasă, şi întotdeauna să fim pregătiţi pentru acest lucru… [DI, 450]

Principalul însă [în pregătirea faţă de moarte] sunt faptele bunei credinţe, ale dreptăţii şi ale dragostei împreună cu lepădarea de sine şi pocăinţa sinceră, care umple tot ceea ce lipseşte din aceste fapte şi şterge tot ceea ce este potrivnic lor, având credinţă deplină în Domnul Mântuitorul şi în toată lucrarea mântuirii. [III, 467]

Cei ce mor în afara credinţei şi a Bisericii sunt asemenea sinucigaşilor… Pentru sinucigaşi Biserica nu se roagă, pentru că ei mor în păcat de moarte nedezlegat, necurăţit prin pocăinţă… Este dureros să audă acest lucru iubirea pe care o aveţi pentru părinţii voştri, însă la el poate fi adăugat ceea ce este rânduit pentru pruncii care au murit nebotezaţi. Aceştia din urmă sunt lăsaţi în seama milostivirii nemărginite a lui Dumnezeu. [III, 479]

Purgatoriul este un punct al credinţei catolice. El este un loc în care se curăţesc păcătoşii care nu s-au curăţit aici. Curăţirea se săvârşeşte prin chinuri corespunzătoare păcatelor. În purgatoriu intră toţi cei în care există vreo necurăţie păcătoasă. În Biserica Ortodoxă nu există o asemenea învăţătură, ci există credinţa potrivit căreia cei ce au murit spovediţi şi împărtăşiţi, dar nu au reuşit să săvârşească nevoinţe de îndreptare sau canon, împlinesc acestea prin rugăciunile Bisericii şi milosteniile făcute pentru ei şi, bineînţeles, prin rugăciunile lor săvârşite acolo. Ei trăiesc cu nădejdea şi nu suferă, nu se află în chinuri. Este ceva asemănător purgatoriului, dar nu este acelaşi lucru.

Ce sunt vămile? Sunt chipul judecăţii particulare după moarte, în care toată viaţa celui răposat este cercetată cu toate păcatele şi faptele bune. [III, 479]

A vedea cum pleacă oamenii din viaţa aceasta este cea mai bună ştiinţă a vieţii… [III, 491]

Păstraţi gândul şi aşteptarea ceasului morţii… şi spuneţi mai des: „Iată. acum vine…” Cine? îngerul morţii… ia sufletul şi îl duce acolo, de unde nu există întoarcere.

[IV, 697]

Frica de moarte şi gândul la ea sunt un mare sprijin pentru vigilenţa asupra noastră înşine. [IV, 708]

Moartea este o mare taină în ceea ce ne priveşte pe noi. Ea este iluminată de credinţa în Hristos, dar tot este ceva ascuns. Când ne va fi dat să o simţim în realitate, atunci se va lămuri totul. [IV, 748]

Trupul va muri, dar sufletul va trăi. Şi, fără trup, îi va fi mai bine decât cu trupul. După ce va ieşi din trup, fata va veni în zbor la dumneavoastră… şi vă va mângâia. Ea îi va spune sufletului dumneavoastră: „Ah, mamă, ce bine îmi este! Leapădă mai repede pământul şi vino la mine!” Ea nu va fi în stare să înţeleagă durerea dumneavoastră când suferiţi, căci ei îi este mai bine! [V, 857]

Moartea să o avem mereu în minte!… Lucrul acesta este mântuitor şi din bătrâni se păstrează sfatul cu privire la acest bun roditor. [V, 867]

Avertismentul cu privire la moarte… De ce să ne tulbure acest lucru? Azi, mâine vine moartea; şi prin tulburare nu ne înstrăinăm de ea. Tocmai de aceea este rânduit pentru noi să pomenim ceasul morţii şi întotdeauna să fim pregătiţi pentru ea. Aceasta trebuie să fie principala noastră faptă. Şi să ne rugăm în fiecare zi şi chiar în fiecare ceas: Sfârşit *creştinesc vieţii mele*, *fără durere*, *neînfruntat*, *în pace şi răspuns bun la înfricoşătoarea Ta judecată*, *dăruieşte-mi mie*, *Doamne*. [*V*, 868]

În realitate moartea este uşa spre patria unde este viaţa cea fericită. [V, 941]

Soarta celor plecaţi nu este considerată hotărâtă până la judecata universală. Până atunci pe nimeni nu-l putem socoti osândit definitiv şi pe această bază ne putem ruga, întărindu-se cu nădejdea în nemăsurata milostivire a lui Dumnezeu…

Mă întrebaţi de ce îi pomenim pe cei răposaţi. Pentru că aşa ne este poruncit să facem. Iar că ne este poruncit se vede din faptul că în Biserica lui Dumnezeu nu a existat timp în care să nu se săvârşească această pomenire… Cei

plecaţi sunt vii şi legătura noastră cu ei nu încetează. Aşa cum pentru cei vii ne rugăm fără să deosebim dacă cineva merge pe calea cea dreaptă sau pe altă cale, aşa şi pentru cei plecaţi ne rugăm, fără să încercăm să aflăm dacă sunt număraţi cu cei drepţi sau cu cei păcătoşi. Aceasta este datoria iubirii frăţeşti. Până la judecata finală, când credincioşii vor fi împărţiţi, toţi – şi viii, şi morţii – alcătuiesc Biserica una. Şi toţi trebuie să ne purtăm unul faţă de celălalt ca mădularele unui trup, în duhul bunătăţii şi al comuniunii pline de iubire, şi cei vii şi cei morţi, fără să ne împărţim pe din două din pricina morţii…

Cei răposaţi nu se deprind dintr-odată cu viaţa cea nouă. Chiar şi la sfinţi se păstrează un timp caracterul pământesc. Până când el dispare, este nevoie de mai mult sau mai puţin timp, în funcţie de nivelul caracterului pământesc şi al ataşamentului de cele pământeşti. La trei, nouă şi patruzeci de zile se vede nivelul curăţirii de caracterul cel pământesc. [VI, 948]

Este bine că iubiţi pomenirea lui Dumnezeu… Adăugaţi la ea şi frica plină de evlavie. Pomenirea morţii nu vă copleşeşte şi nu vă posomorâşte, ci doar vă trezeşte vigilenţa, care vă păzeşte. Veseliei tinereşti nu îi dă frâu liber… şi tuturor simţurilor le pune măsură şi zăvor. [VI, 969]

Faptul că cei plecaţi sunt vii, numai că duc altă viaţă şi trăiesc conştient, că rămân în legătură între ei în condiţiile şi rânduielile de acolo şi se uită la noi şi vin la noi, şi aud rugăciunile noastre săvârşite pentru ei şi se roagă pentru noi şi ne insuflă anumite lucruri (toate după legile şi rânduielile de acolo, nu după cum li se năzare lor) – trebuie să-l socotim absolut adevărat, deşi nu putem spune nimic clar cu privire la niciunul dintre aceste puncte. [VI, 975]

Raiul, care nu din afară aduce fericirea, ci o clădeşte înăuntru, este ca un izvor nesecat de bucurii şi mângâieri. [VI, 976]

Celui răposat i se dă în mâini o cruce. Aici este un mare tâlc! Este puterea biruitoare! E drept, mâna lui nu se

mai ridică să lovească, dar altă cruce va fi puternică atunci. Cine în decursul vieţii şi-a format în sine însuşi crucea prin nevoinţele şi faptele lepădării de sine, acela însuşi este cruce biruitoare. [VI, 1015]

Slăbiciunea ne aminteşte de moarte, dar nu ne proroceşte ceasul ei. Primind, totuşi, avertismentele, nu este necuviincios să ne pregătim pentru ea… Fericită este pomenirea ieşirii din trup; ea împreună cu pomenirea Domnului este temelia puternică a bunăstării creştineşti a duhului. [VI, 1049]

Ce va fi pe lumea cealaltă, vom vedea. Toţi ne vom aduna într-un singur loc şi nu este de mirare că vom avea posibilitatea să ne vedem unul pe altul. [VIII, 1272]

Vămile nimeni nu le poate ocoli. Ele se află pe drum în cer, însă unele suflete trec prin ele ca fulgerul. [VEI, 1273]

De câte ori au existat preziceri, cum că iată, vine sfârşitul lumii?! Şi toate au fost nepotrivite. Mântuitorul a spus că nimeni nu ştie ziua aceea. De aceea nu are rost să presupunem, nici să ne tulburăm din pricina presupunerilor altora. Asupra faptului că va fi A Doua Venire nu există îndoială. Şi nu există îndoială nici asupra faptului că va avea loc pe neaşteptate, pe lângă toate marile semne prevestitoare. Ne rămâne doar să-L aşteptăm neîncetat pe Domnul şi să ne pregătim pentru întâmpinare, fără să presupunem momentul. [VIII, 1299]

Aceasta nu este o nenorocire neaşteptată, ci este soarta noastră, a tuturor. Tristă este despărţirea, dar nu este fără de sfârşit… Azi, mâine, şi noi tot acolo vom ajunge. Tristă este necunoaşterea stării celui plecat, însă credinţa că cel plecat trece în mâinile lui Dumnezeu alungă tot întunericul acestui gând. Domnul Cel drept niciun bine nu uită. Când cineva pleacă la Domnul, Domnul caută nu să-l osândească, ci să-l îndreptăţească… Să vă rugaţi mai mult pentru cel răposat. Acum mai mult decât oricând are nevoie de rugăciune. Rugăciunea şi înaintea lui Dumnezeu este mijlocitoare şi lucrează direct asupra sufletului plecat, încurajându-l, înflăcărându-l şi întărindu-

l. [VIII, 1348]

Cu privire la soarta celui răposat, cine dintre morţi poate pronunţa sentinţa definitivă? însă în duhul credinţei noastre nu putem să nu nutrim nădejdea că Domnul Cel milostiv va adăuga la ea mila Sa. [VIU, 1369]

În faptul că aţi vrut să muriţi nu există niciun păcat. Apostolul Pavel a vrut să se despartă mai repede de trup şi să fie cu Hristos (cf. Filip. 1, 23). Dar mai bine este să vă lăsaţi în voia lui Dumnezeu şi pentru un singur lucru să vă rugaţi: ca El să vă păzească pe drumul cel bun. Eu însumi am cunoscut experienţa în care dorinţa de moarte a precedat slăbirea mea duhovnicească şi viaţa împrăştiată. Vă amintesc despre ea ca să vă dublaţi vigilenţa, atenţia faţă de sine, iar frica să vă îngrădească şi să vă păzească de tot răul. [DC, 135]

A murit la serviciu, împlinindu-şi datoria, şi pentru aceasta moartea lui se apropie de mucenicie. Chibzuiţi şi mângâiaţi-vă. Moartea, ca moarte, este aceeaşi şi în valurile mării, şi acasă în cercul familiei… însă valoarea morţii este diferită. Moartea aceasta, putem spune, este darul lui Dumnezeu către persoanele vrednice de cunună! [X, 347]

Smerenia

Să ştiţi să vă smeriţi când sunteţi lăudaţi fără motiv, iar când sunteţi ocărâţi – ce greutate este să vă smeriţi? Ce panegiric v-aţi împletit: sunteţi răi, vicleni, nestatornici, nerecunoscători, mândri, supărăcioşi, nu ştiţi să vă rugaţi lui Dumnezeu… Foarte frumos panegiric. Trebuie să mai adăugaţi că nu sunteţi buni de nimic şi nu valoraţi nimic. Repetaţi-l mai des, dar aşa încât sufletul să-l spună, nu mintea să-l adune din memorie. Căci există în voi preţuirea de sine, care zace la foarte mare adâncime. [I, 119]

Smerenia este rădăcina a tot binele, căci tot binele este de la Dumnezeu: *iar El celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har* (Iac. 4, 6). [I, 137]

437

Doriţi să vă deprindeţi cu smerenia… Dar toată viaţa este o ştiinţă care se ocupă cu acest lucru. [I, 189]

Smerenia este temelia tuturor! îndată ce smerenia se depărtează, inima se închide şi tot binele se sufocă în ea. Să fie întotdeauna inima înfrântă şi smerită. [II, 256]

Cel mai mult trebuie să vă temeţi să vă credeţi drepţi. Îndată ce începeţi să înclinaţi spre acest lucru, să ştiţi că aţi început să păşiţi strâmb. Rămâneţi atunci în picioare şi trageţi-vă fără milă iarăşi spre păcătoşenie. Mă refer la sentimentul dreptăţii şi la sentimentul păcătoşeniei.

Domnul îl primeşte numai pe acela care vine la El cu sentimentul păcătoşeniei. Iar de la cel care vine la El cu sentimentul dreptăţii sale, îşi întoarce faţa. El de aceea a şi venit, pe cei păcătoşi să-i mântuiască, nu pe cei drepţi. [II, 261]

Faţă de voi purtaţi-vă cu asprime, iar faţă de ceilalţi fiţi milostivi şi smeriţi-vă înaintea tuturor. Pe nimeni să nu supăraţi, iar când sunteţi ocărâţi voi, mulţumiţi. Pe nimeni să nu osândiţi, pe toţi să-i socotiţi sfinţi, iar pe voi păcătoşi. [III, 374]

Smerenia şi duhul umilit trebuie să alcătuiască fondul vieţii voastre, ca şi al oricui trăieşte în adevăratul duh al lui Hristos. [III, 533]

Auzind uneori învăţături de sus, în mod firesc puteţi gândi că sunteţi o persoană ieşită din comun, dar aceasta este mai degrabă dovada neputinţei, nu a puterii dumneavoastră. Smeriţi-vă cu acest gând… şi amintiţi-vă mai des greşelile dumneavoastră, care sunt destul de multe, căci toţi avem greşeli. [III, 538]

Domnul ne lasă uneori neputinţele firii pentru smerenie. Dacă nu ar fi ele, imediat ne-am înălţa mai presus de nori şi ne-am instala acolo tronul. [IV, 556]

Multe sentimente bune există, dar sentimentul că nu suntem buni de nimic este fundamental: căci, atunci când el nu există, nimic nu este de folos. [IV, 707]

Visele

Putem crede în vise? Mai bine să nu credem, deoarece vrăjmaşul şi aievea ne insuflă multe deşertăciuni în minte, iar în vis îi este şi mai uşor să facă acest lucru.

Dacă anumite vise se împlinesc, atunci, datorită împlinirii lor, mulţumiţi-l Domnului pentru mila arătată. Şi pentru visele plăcute şi ziditoare de suflet să-l mulţumiţi. Iar de visele ispititoare să vă curăţiţi imediat după trezirea sufletului şi a minţii voastre. Cel mai bun mijloc pentru acest lucru sunt rugăciunea şi aducerea aminte a întâmplărilor bune, mai ales a celor din istoria Evangheliei. [111, 472]

Fanteziile pătimaşe din vis… nu sunt socotite păcate, deoarece nu sunt voite. Însă trebuie să ne căim pentru ele şi să ne mâhnim… De ce ies ele din suflet? Dacă în vis este dat acordul, nici aceasta nu este o nenorocire, dar împovărează mai mult conştiinţa, de aceea, dacă puteţi, este bine să le mărturisiţi duhovnicului… Şi conştiinţa va fi mai liniştită. [III, 500]

Biruirea visului este darul lui Dumnezeu. Dacă ar fi fost necesar pentru voi să fiţi izbăviţi de această neputinţă, Domnul de mult v-ar fi înlăturat visul. Nu îl înlătură? Probabil pentru că aceasta nu vă este de folos. Totuşi, nu face acest lucru ca să dormiţi, ci ca să aveţi cu ce să luptaţi. Acesta este pentru voi un exerciţiu al forţelor morale, [în 510]

Visele sunt locuri virane. Fiţi atenţi ca nu cumva vrăjmaşul să izbutească să vă înşele prin ele. Vă arată vise plăcute în aparenţă, iar apoi începe să vă trâmbiţeze în urechi: „Această înştiinţare ţi-a trimis-o Dumnezeu pentru ostenelile tale” – şi altele. Cât ai bate din palme, sufletul se repede în partea aceasta. Şi crede că visul este de la Dumnezeu; îndată vin consimţirea, preţuirea de sine – gândurile ascunse pe lângă toate atitudinile smerite ale minţii. Vrăjmaşului, numai acestea de ar izbuti să le introducă în suflet, totul apoi i-ar merge ca pe roate…

Cercetaţi dacă există în suflet un gând, chiar trecător, potrivit căruia visele voastre au fost ceva deosebit, căci atunci este nenorocire. [IV, 733]

Cine dintre Sfinţii Părinţii vorbeşte despre vedeniile care se arată în vis, nu îmi amintesc. Ştiu că ei nu sunt binevoitori faţă de ele. Căutaţi la Varsanufie şi la Ioan

Scărarul. Se pare că şi la Isaac Sirul există ceva despre ele. [Vn, 1121]

Există vise dumnezeieşti. Ele, de obicei, conţin în sine încredinţarea că sunt de la Dumnezeu. Dar vrăjmaşul şi aici lucrează, ca şi acolo unde se preface în înger de lumină. Ce putem face? Fiecare să fie atent. [VII, 1161]

Despre vedeniile care se arată în vis nu ştiu ce să spun. Din punct de vedere istoric putem afirma că există vedenii în vis de la Dumnezeu, există vise ale noastre şi există vise de la vrăjmaşul. Cum să le recunoaştem – nu ştiu. Fiţi vigilenţi. Cu fermitate putem spune doar că visele care sunt potrivnice creştinismului ortodox trebuie să le respingem. Şi încă ceva: nu este niciun păcat să nu respectăm visele dacă lipseşte încredinţarea că sunt de la Dumnezeu. Visele de la Dumnezeu, pe care trebuie să le împlinim, sunt trimise în mod repetat... [VII, 1163]

Săvârşirea slujbelor bisericeşti

Taina Trupului şi a Sângelui este săvârşită de Domnul prin lucrarea întregii Biserici. Cel ce slujeşte este doar un instrument. De vreme ce în el nu există niciun păcat nedezlegat, cu nădejde plină de îndrăzneală poate şi să săvârşească Taina şi să se împărtăşească. [I, 88]

În timpul slujbei religioase, însă, mirenii nu trebuie să stea în altar. [I, 197]

Cum să se poarte preotul când slujeşte liturghia şi, în general, la liturghie? Să-şi învioreze credinţa în Taină, să-şi reînnoiască frica de Dumnezeu, să-şi însufleţească nădejdea mântuirii, uitându-se la Domnul, Care voieşte ca toţi să se mântuiască şi pe toţi îi cheamă la mântuire şi este şi aspru şi multmilostiv. Trebuie să se deprindă cu aceste simţăminte şi să se roage ca Domnul să i le dăruiască. [II, 242]

Rânduiala pentru Sfânta împărtăşanie, cred, nu este greşit să se săvârşească şi nu o singură dată, dar, se pare că este mai bine o singură dată. Dar a o citi în biserică este un obicei rău... Slujba bisericească are nevoie de atenţia ta. Vrăjmaşul te îndeamnă să fugi din biserică să te rogi mai cu râvnă în chilie... Nici de slujba bisericească nu te

foloseşti, nici în chilie nu te rogi. Trebuie să stai la slujbele bisericeşti şi la pravilă cu atenţie şi cu simţire. Iar cu rugăciunea minţii te poţi ruga acasă separat. Şi la slujba bisericească trebuie să săvârşeşti rugăciunea minţii. Tot conţinutul slujbei a fost alcătuit cu judecată… Ascultă, înţelege şi simte ceea ce se cântă şi se citeşte şi aceasta îţi va fi rugăciunea minţii. [II, 242]

Conştiinţa

Neputinţa duhovnicească se curăţeşte prin spovedanie, în care se pune şi începutul vindecării ei. Iar vindecarea se continuă… Se termină apoi prin nevoinţele săvârşite împotriva ei (a neputinţei). Vindecarea are loc atunci când patima devine potrivnică şi încetează să mai atragă. Atât timp cât se săvârşeşte această procedură, cel ce luptă se află în mila Conducătorului de oşti, chiar dacă primeşte răni puternice, cade şi se ridică. Mila aceasta pleacă numai atunci când cineva cade şi nu se mai ridică – se prăbuşeşte. Dar, dacă omul cade şi se ridică imediat şi îşi ia iarăşi arma ca să lupte împotriva vrăjmaşului, mila nu pleacă. Cu aceasta amestecaţi amărăciunea conştiinţei voastre. [I, 88]

Ce înseamnă – a avea conştiinţa curată în privinţa lucrurilor materiale? înseamnă a nu abuza de ele, ci a le folosi în chip raţional, păstrându-le cât se poate de mult. Aceasta este pravila mănăstirească. [I, 113]

Există o lege nestrămutată – să nu îngăduim nimic împotriva căruia se ridică conştiinţa… în conştiinţă însuşi Dumnezeu vorbeşte. Prin urmare, pe ea trebuie să o ascultăm mai mult decât pe oricine… Iar faptul că Dumnezeu vorbeşte se cunoaşte din mustrarea conştiinţei. [1, 117]

Conştiinţa vede nedreptatea noastră şi se îngrijorează. Ea este dreaptă. Nu trebuie să vă legaţi şi să spuneţi: voi face una sau alta în vederea ascetismului, când nu aveţi încredinţarea că vă biruiţi de fiecare dată. De exemplu: aţi hotărât să nu beţi ceai, iar după aceea aţi băut o ceşcuţă. Şi sunteţi neliniştiţi. Nu este mare lucru că aţi băut ceai, ci că aţi supărat conştiinţa şi că îngăduiţi

lucruri care încalcă hotărârile voastre dinainte. Astfel se distruge alcătuirea lăuntrică şi se formează obiceiul de a nu asculta conştiinţa atunci când ea arată ceea ce trebuie făcut. Iar atunci… şi îndrăzneala vine, şi totala indiferenţă faţă de ceea ce îi place lui Dumnezeu. [II, 316]

Nevoiţi-vă fără lene, astfel încât conştiinţa pentru nimic să nu vă mustre… Liniştea conştiinţei este prima condiţie a legăturilor paşnice cu Dumnezeu, iar acestea din urmă alcătuiesc condiţiile izbândirii duhovniceşti în ceea ce priveşte viaţa lăuntrică. [III, 534]

Conştiinţa se împacă prin spovedanie şi căinţă – împreună cu canonul. [VI, 980]

Conştiinţa să fie întotdeauna curată. Însă ea trebuie să fie luminată cu cuvântul lui Dumnezeu, altfel vă va nelinişti deseori din pricina lucrurilor în care nu trebuie să vă amestecaţi. Pentru aceasta trebuie să citiţi Evanghelia şi de acolo să scoateţi reguli după care trebuie să se călăuzească apoi conştiinţa, [un, 1219]

Sfaturi către tineri

Domnul să-l binecuvânteze pe fiul dumneavoastră. Să-i explicaţi acum mai mult că toate prostiile pe care le fac, de obicei, tinerii nestăpâniţi se vor resimţi după aceea la bătrâneţe prin boli şi neputinţe… în timp ce tinerii cumpătaţi îşi fac rezerve de forţe şi cunoştinţe, ca provizii pentru toată viaţa. [VIII, 1317]

Acum, probabil, aţi început deja cursurile. Păstraţi o regulă simplă: să vă însuşiţi cele predate de îndrumători. Apoi, dacă vi se pare ceva neclar, căutaţi completarea în cărţi. În general, să gândiţi şi să chibzuiţi să ieşiţi din Academie cu bagaj mare de cunoştinţe – profesori pregătiţi. Să nu pierdeţi vremea. Domnul să vă binecuvânteze! Să-i ascultaţi pe îndrumători… Dar întotdeauna să aveţi în gând norma adevărului ortodox. Şi cu ea să verificaţi tot. [IX, 6]

443

Îndoielile îndoielile! Cine nu este încercat de ele? Şi eu am fost. Dar, dacă începi să le cercetezi, se împrăştie. Îndoiala este totuna cu împotrivirea. împotrivirea poate

provoca brusc tulburare, însă, dacă eşti atent şi judeci profund, o poţi combate. La fel se întâmplă şi cu îndoielile. Începi să chibzuieşti şi ajungi ta o hotărâre: nu, aceasta este deşartă, nu este nimic trainic, totul doar mi se pare, este iluzoriu, ca tot ceea ce este al vrăjmaşului.

Dar există un mijloc prin care putem ajunge până acolo încât îndoielile să nu se nască deloc. Mi-a povestit un om cum l-a învăţat cineva să ajungă la acest lucru, închipuie-ţi, mi-a spus el, un adevăr şi roagă-te pentru el sau în timpul rugăciunii învârte-l în mintea ta şi alcătuieşte-ţi rugăciuni tot din el. Va veni momentul când adevărul acela va intra în inima ta şi va cuprinde toată fiinţa sufletului tău, hrănindu-l şi înveselindu-l. Aceasta este înrudirea sufletului cu adevărul şi după aceasta îndoielile nu-l mai pot clătina. Ele pot trece în memorie, dar sunt departe de suflet, ca vorba sau şoapta de dincolo de zid. Aşa m-a învăţat omul acela să fac. Şi am început să fac aşa şi, cu mila lui Dumnezeu, chiar dacă sunt păcătos, totuşi mintea mea pluteşte liniştită în sfera adevărului şi se mângâie cu el. [I, 140]

Socotiţi-vă o persoană ca aceea care simte îndemnuri pentru vreo faptă păcătoasă sau vreo poftă rea. Şi învăţaţi-vă, de asemenea, să lucraţi în privinţa îndoielilor aşa cum acea persoană lucrează în privinţa poftelor. Prima metodă pentru cel ce simte atracţii rele este să nu socotească îndemnurile ca fiind ale sale, ci sădite, să facă diferenţă între sine şi acele îndemnuri sădite şi, socotindu-le străine, să se poarte faţă de ele ca şi cum ar fi nu roadele sale, ci roadele vrăjmaşului. De aici imediat în suflet nu numai că se va slăbi, dar va pleca cu totul de la el silirea de a lucra după îndemnul simţit. De obicei, oamenii spun: natura mea îmi cere – cum să nu o satisfac? Dar celui ce recunoaşte dintr-odată în dorinţa născută un rod străin, aceluia nu afirmaţia aceasta îi vine în minte, ci cu totul altceva. El îi adresează întrebări dorinţei şi o supune analizei şi criticii. Aceasta este cea mai simplă metodă, care împrăştie ispita şi ispita dispare ca fumul din faţa vântului. Tocmai aceasta trebuie să faceţi şi voi cu fiecare îndoială.

De fiecare dată când se naşte îndoiala, nu vă uniţi cu ea în minte, ca şi cum şi în realitate este aşa cum vă insuflă ea, ci părăsiţi-o chiar la intrare, ca pe un oaspete nepoftit, şi supuneţi-o analizei. Aşa cum în privinţa dorinţelor a nu vă uni cu ele în inimă – este cel dintâi lucru, aşa şi în privinţa îndoielilor a nu vă uni cu ele în minte este lucrul cel dintâi. Îmi spuneţi că îndoiala vă cuprinde dintr-odată şi vă învăluie toată mintea. Nu-i nimic. Şi în privinţa dorinţelor, acelaşi lucru se întâmplă, că dintr-odată cuprind toată inima. Dar aceasta nu înseamnă că ele deja au biruit, ci arată doar neruşinarea vrăjmaşului. Dacă cineva se năpusteşte asupra voastră pe neaşteptate şi vă prinde cu mâinile, nu vă lăsaţi în stăpânirea lui, ci îl respingeţi – aşa şi aici. Să cuprindă îndoiala toată mintea – voi încordaţi-vă s-o respingeţi, ca ea să rămână afară şi să vă puteţi descurca cu ea ca şi cu o persoană străină.

Dacă veţi începe să lucraţi aşa, multe îndoieli vor dispărea îndată ce le veţi respinge din minte şi le veţi chema la judecată. În legătură cu dorinţele, este propusă o a doua metodă: în locul luptei personale cu ele, să vă adresaţi Domnului Mântuitorului şi vor dispărea. Cred că acelaşi lucru trebuie să-l faceţi şi în privinţa îndoielilor. Adresaţi-vă în minte Domnului şi rugaţi-L pe El să alunge ispita şi ispititorul. Şi va face acest lucru.

A treia metodă – să reînnoiţi binele în voi şi să-i redaţi puterea lui obişnuită. Şi mintea şi inima vă sunt întregi… Ceea ce vine vine de la vrăjmaşul. Gândurile şi sentimentele bune pe care le simţiţi, grăbiţi-vă să le reînnoiţi. Eu cred că toată nenorocirea voastră vine din faptul că îndoielile care se nasc le primiţi ca pe nişte prieteni şi le daţi voie înăuntru şi le dezmierdaţi, trecând de partea lor. Aceasta înseamnă că, fără să mişcaţi un deget, vă lăsaţi în deplina stăpânire a vrăjmaşului. Dar voi păstraţi-vă pe viitor convingerea că îndoielile nimic adevărat nu vă înfăţişează şi, când se nasc, alungaţi-le, încordându-vă din toate puterile să rămâneţi de partea binelui şi a adevărului pe care le-aţi simţit. Când vă veţi

reface starea voastră bună, atunci veţi putea analiza îndoielile. Atunci ele vor fi deja foarte slabe şi biruinţa va fi întotdeauna de partea voastră. [VIII, 1462]

Puneţi-vă ca lege să nu primiţi niciodată nicio îndoială şi nicio nedumerire, ci de la prima lor apariţie să le daţi la o parte fără discuţii, oricât de întemeiate, oricât de impresionabile ar fi ele. Astfel se va pune sfârşit tuturor căilor de acces ale vrăjmaşului. [VIII, 1464]

Mântuirea

Mântuirea nu depinde de loc, ci de starea sufletească. Oriunde te poţi mântui şi oriunde poţi pieri. Primul înger dintre îngeri a pierit. Unul dintre apostoli în prezenţa Domnului însuşi a pierit. Iar tâlharul de pe cruce s-a mântuit! Cauţi mântuirea? Foarte bine! Caut-o! Mântuirea pentru noi este uşoară. Căci îl avem pe Domnul Mântuitorul, Care nimic mai mult nu doreşte şi de nimic mai mult nu se îngrijeşte ca de mântuirea noastră. La El să alergi şi cu toată râvna să te rogi să orânduiască mântuirea ta. El te va ajuta şi îţi va alege locul unde îţi va fi mai uşor să te mântuieşti. [I, 46]

Mântuirea sufletului este principalul. Însă Mântuitorul mântuieşte sufletele, nu noi. Noi doar mărturisim credinţa noastră, devotamentul nostru faţă de El şi Domnul pe măsura ataşamentului nostru faţă de El ne dăruieşte toate cele necesare pentru mântuire. Să nu credeţi că datorită ostenelilor meritaţi ceva, meritaţi datorită credinţei, căinţei şi devotamentului faţă de Dumnezeu. Faceţi mai mult bine, ajutaţi-i pe cei nevoiaşi…

Lui Dumnezeu I-a fost milă de noi şi nu a voit să fim în afara Lui, să rămânem în cădere, ci a binevoit să orânduiască un mijloc de reunire, care constă în faptul că Fiul Lui şi Dumnezeu a venit pe pământ şi S-a întrupat şi în persoana Sa a unit omenitatea cu Dumnezeirea şi prin aceasta ne-a dat nouă tuturor posibilitatea de a ne uni prin El cu Dumnezeu. Cei care cred se botează şi primesc celelalte Taine, se unesc prin legătură vie cu Mântuitorul, iar prin El şi cu Dumnezeu. Şi în aceasta constă mântuirea! [I, 89]

A voi să vă mântuiţi stând şi aşteptând înseamnă a dori ca mântuirea să vină cumva singură. Dacă şi voi suferiţi de această boală, vindecaţi-vă, însuşindu-vă râvna pentru lucrarea vie, puternică şi necruţătoare faţă de sine a mântuirii… şi dobândirea mântuirii va veni uşor. Pentru a stârni râvna, lămuriţi-vă situaţia grea în care vă aflaţi. În fiecare secundă vă poate răpi moartea, apoi judecata şi hotărârea vino sau pleacă! Dacă acest lucru se poate întâmpla în această secundă, nu are rost să moţăiţi, trebuie să vă ridicaţi şi să vă apucaţi de lucru… Şi să faceţi aceasta fără să scăpaţi ceva din vedere; dar ce anume să faceţi? Păzind credinţa în Domnul Mântuitorul şi în Sfânta Lui Biserică, să vă depărtaţi de rău şi să faceţi bine cu cuvântul, cu fapta şi cu cugetul… [I, 133]

În realitate, însă, există cârmuirea luminoasă a lui Dumnezeu prin care El pe toţi şi pe fiecare în parte îi duce către ţelul final. Nimeni nu este uitat. Dumnezeu este Tatăl tuturor. Cât de nefericit era neamul nostru dacă pentru mântuirea lui a trebuit ca însuşi Dumnezeu să se pogoare la el, să ia firea lui şi în această fire să-i croiască drumul urcuşului într-acolo unde El stă de-a dreapta Tatălui! [I, 135]

Vrăjmaşul, pierzătorul sufletelor, prin râvna pentru mântuirea tuturor, duce la pierzanie sufletul celui căruia îi insuflă asemenea gânduri. Sfântul Antonie cel Mare a căzut odată pe gânduri cu privire la soarta oamenilor, Îngerul Domnului i s-a arătat şi i-a spus: „Antonie, fii atent la tine însuţi! Aceea nu este treaba ta!” [I, 139]

Mântuirea ne este poruncit s-o lucrăm cu frica şi cu cutremur, căci printre curse umblăm şi mergem pe scândură deasupra prăpastiei sau pe cărare îngustă, iar de o parte şi de alta este prăpastie… [I, 185]

Sentimentul neputinţei cu privire la a te mântui „singur” este în firea lucrurilor, dar nădejdea mântuirii nu trebuie s-o înlăturăm din dicţionarul creştin… Căci îl avem pe Domnul Mântuitorul, Care de mântuirea noastră. Se îngrijeşte şi pe noi prin toate mijloacele către ea ne îndeamnă şi ne întăreşte. [I, 199]

Atât timp cât există suflare în nări, nădejdea mântuirii are loc şi poate fi încununată de izbândă. Trebuie numai să veniţi la Mântuitorul.

Iar Domnul, pe cel ce vine la El, niciodată nu îl va da afară. [I, 200]

Pentru lucrarea mântuirii sunt necesare nu faptele, ci dispoziţiile inimii. [I, 203]

Râvnă pentru mântuire aveţi… Aceasta înseamnă că viaţa duhovnicească pâlpâie în voi. Trebuie să o sprijiniţi, sprijinind râvna şi înflăcărând-o. Dacă va exista râvnă, va exista viaţă, iar viaţa niciodată nu stă pe loc, prin urmare, va exista şi izbândă. Însă nu o puteţi observa, aşa cum nu puteţi observa creşterea copiilor care se află întotdeauna sub ochii voştri. Râvna aceasta este rodul harului. Domnul v-a chemat. Aceasta s-o mărturisiţi întotdeauna cu deplină recunoştinţă. Dacă v-a chemat, nu vă va lepăda, doar voi singuri să nu vă feriţi de El. Căci nu totul este de la Domnul, ci există o parte şi de la voi. Ce este de la voi? Lucrarea cu toată râvna spre placul lui Dumnezeu. Ea va exista atât timp cât va exista râvna. Când râvna există, ea este adeverită prin grija arzătoare faţă de mântuire. [II, 255]

Mântuirea poate fi săvârşită în orice stare. Principalul este starea bună a inimii. Iar după ea puneţi şi viaţa trupească, şi pe cea exterioară. Domnul să vă înveţe. [Ur, 372]

Oriunde vă puteţi mântui, şi mântuirea nu depinde de loc, nici de mediul exterior, ci de starea lăuntrică. Dacă aveţi credinţa vie, dacă nu aveţi păcate care vă despart de Dumnezeu şi sting harul Lui, dacă legătura cu Sfânta Biserică şi împlinirea tuturor rânduielilor bisericeşti sunt trainice şi adevărate şi pline de râvnă, atunci starea voastră este mântuitoare, vă rămâne doar să vă păziţi şi să vă menţineţi în această rânduială de viaţă, păstrând pomenirea lui Dumnezeu şi a morţii şi păzind întotdeauna în suflet sentimentul căinţei şi al smereniei. IUI, 375]

…În starea de faţă nu există nimic care să vă poată împiedica mântuirea. Totul constă în bunăvoinţă şi în

starea mântuitoare a inimii. De aceasta să şi aveţi grijă!… IUI, 422]

Nădejdea şi credinţa pe care le aveţi nu pot fi puternice fără faptele şi ostenelile cerute de lucrarea mântuirii. Care sunt faptele şi ostenelile acestea? 1) Să aveţi dezgust faţă de toate păcatele – nu numai faţă de fapte, dar şi faţă de gânduri şi consimţământul la ele. 2) Să vă îndemnaţi la fapte opuse lor – acestea voi singuri trebuie să le găsiţi şi să le înrădăcinaţi. 3) Principalul, să evitaţi să-i faceţi pe plac trupului… Trupul trebuie pedepsit aspru – să-l omorâţi. 4) Să vă înrădăcinaţi rânduiala rugăciunilor de acasă şi de la biserică. 5) Să vă orânduiţi legăturile exterioare şi să evitaţi situaţiile care vă pot stârni porniri pătimaşe. [Etl, 481]

Toată mântuirea voastră trebuie să o lăsaţi în mâinile Domnului – aceasta este cea mai sigură, bună şi înţeleaptă cale. [V, 771]

Mântuirea nu este legată de loc. Pretutindeni este posibilă şi pretutindeni se săvârşeşte în realitate. În mănăstire, desigur, este mai bine, după cum scrieţi. Însă şi acolo există greutăţi. Pentru cei ce se mântuiesc, pretutindeni calea este strâmtă şi dureroasă. Şi încă nimeni nu a găsit mijlocul prin care să o presare cu flori. [V, 844] Puneţi-vă toată nădejdea în Domnul şi El va orândui mântuirea voastră… căci Mântuitor este. [V, 860]

Prin suferinţa Sa, Domnul a săvârşit mântuirea noastră. Iar noi ne însuşim această mântuire după Sfintele Taine prin împreună-suferinţa cu El. Duh umilit, inimă înfrântă şi smerită dăruieşte-ne nouă, Doamne! Căderea în păcat sfântul apostol a numit-o a doua răstignire a Domnului. Măcar de am primi aceasta în inima noastră… Câtă căinţă, câte lacrimi, câte suspine ar exista atunci! [V, 890]

Mântuirea noastră e în cruce şi anume în suferinţele crucii. Prin necazurile şi suferinţele îndurate pe nedrept ne lipim de Crucea lui Hristos şi din ea primim puterea crucii, care ne curăţeşte, ne sfinţeşte şi atrage binecuvântarea lui Dumnezeu. Calea cea strâmtă şi dureroasă este calea ce

duce direct în rai. [V, 941]

În lucrarea mântuirii noastre binevoiţi să deosebiţi două părţi: orânduirea mântuirii de către Domnul Mântuitorul şi, apoi, aplicarea acesteia faţă de mântuirea fiecăruia sau dobândirea mântuirii de către fiecare. În prima parte totul depinde de Domnul Mântuitorul, iar în a doua este vorba şi de participarea noastră, care este atât de importantă, încât este o condiţie a mântuirii. Aici, în afară de activitatea noastră personală, este potrivită şi contribuţia celorlalţi, şi nu numai potrivită, dar neapărat necesară, căci noi, creştinii, suntem un singur trup… şi ne aflăm în legătură reciprocă. Aici şi învăţătorii, şi ajutătorii, şi mijlocitorii… nu sunt neputincioşi, astfel că învăţătura, ajutorul şi mijlocirea lor sunt eficiente pentru noi. Şi, totuşi, nu trebuie nicidecum să socotim că acestea reduc cumva puterea învăţăturii dumnezeieşti, a ajutorului dumnezeiesc şi a mijlocirii dumnezeieşti celei dintâi.

Dimpotrivă, să le avem ca transmiţători către noi ai acestora dintâi. [VI, 942]

Nici Maica Domnului, nici îngerii, nici sfinţii nu produc, nici nu dăruiesc mântuirea. Ei doar mijlocesc pentru ca chipul mântuirii, dăruit de Domnul Mântuitorul pentru toţi, să ne fie aplicat şi nouă şi, astfel, în virtutea lui să ne mântuim… Domnul este Mântuitorul, iar toţi ceilalţi sunt complici la dăruirea mântuirii faţă de noi. Chipul mântuirii, săvârşit de Domnul, poate semăna cu un spital înfiinţat pentru toţi oamenii… Domnul este doctorul şi leacul îi aparţine Lui, iar cei care împlinesc şi pun în aplicare chipul vindecării sunt îngerii şi sfinţii, şi slujitorii Tainelor Dumnezeieşti. [VI, 943]

Gratuit ne este orânduit numai chipul mântuirii. Mântuirea fiecăruia, însă, nu se săvârşeşte gratuit. La mântuirea fiecăruia neapărat participă hotărârile propriei noastre voinţe. Şi la baza acestor hotărâri, în ele şi după ele vine harul şi clădeşte totul. Aceeaşi hotărâre stă şi la baza a ceea ce se dăruieşte fiecăruia în urma botezului, chiar dacă el este săvârşit în pruncie. [VI, 944]

Este îndoielnic că mântuirea poate fi dobândită în

afara împlinirii îndatoririlor pe care le presupun starea şi chemarea fiecăruia. Căci, aşa cum şi una şi alta sunt de la Dumnezeu, tot aşa şi una şi alta pot fi îndreptate fie spre lucrarea plăcută Lui, dacă sunt împlinite cu credinţă – fie spre supărarea Lui, dacă nu sunt împlinite. [VIII, 1219]

Calea mântuirii, cu siguranţă, este cunoscută de toţi. Când vă căiţi şi luaţi hotărârea de a trăi drept, trebuie fără nicio concesie să aduceţi roade de pocăinţă prin post, rugăciuni şi ajutorarea celorlalţi. Trebuie să iubiţi retragerea, tăcerea şi osteneala, ca gândurile să se împrăştie mai puţin. Rătăcirea gândurilor slăbeşte buna intenţie. La slujbe să mergeţi fără să omiteţi vreuna şi acasă să vă osteniţi cu metaniile. Este bine să citiţi cărţi mântuitoare de suflet, dar nu multe. Puţinul pe care îl citiţi trebuie să-l reţineţi ca să nu citiţi în zadar. [VIII, 1441]

Cauţi mântuirea, bun lucru cauţi, sufletul este mai preţios decât toată lumea. Însă nimic nu este mai uşor decât să găseşti mântuirea, căci îl avem pe Mântuitorul Cel preaînţelept, atotbun şi atotputernic, Care nimic nu doreşte atât de mult ca mântuirea fiecăruia dintre noi. Către El să te şi îndrepţi; Lui singur să-l ceri şi să te rogi şi El te va duce la mântuire cu judecăţile pe care le ştie. A căuta mântuirea este totuna cu a-L căuta pe Domnul. Iar Domnul este pretutindeni şi oriunde ar fi cel ce îl caută este şi El… şi este gata să se dăruiască pe Sine celui ce îl caută. Deschide-l uşa inimii şi El va intra… Şi iată dobândirea Domnului şi a mântuirii împreună cu El… Să ştii acest lucru… şi să-l cauţi. Domnul însuşi te va învăţa totul. [VIII, 1449]

Spiritismul

Spiritismul este întocmai o drăcie expusă la vedere. Aici se simte concret puterea necuratului. Cine lucrează aici poate fi recunoscut după apariţii. Dar nici ei înşişi nu ascund faptul că sunt diavoli. [IV, 745]

În ziare s-a tipărit că unii tineri de ispravă cer să se permită existenţa unei societăţi idealiste… Ştiţi ce este aceasta? Este societatea spiritiştilor. Şi căpeteniile sunt spiritişti înrăiţi. Spiritismul este o lucrare drăcească. Prin

urmare, această societate este diavolească sau închinătoare la diavol. [VII, 1140]

Spiritismul! Eu îl cunosc puţin... Aici nu este şarlatanie, ci adevărată drăcie, precum oracolele de demult. [IX, 92]

Doriţi să cunoaşteţi părerea mea cu privire la spiritism. Unii au crezut şi acum cred că acesta este o şarlatanie. Dar este de ajuns să te uiţi o dată la ceea ce se întâmplă în timpul învârtirii meselor ca să renunţi la acest gând. Alţii cred că este o activitate psihică sau fizică a puterilor pe care le au mediumurile. Însă modul de activitate al mediumurilor stă drept împotriva acestuia. A rămas să admitem prezenţa puterii raţionale: cine este ea? Ori sufletele răposaţilor, ori diavolii. Prima variantă este de neconceput, judecând după esenţa lucrurilor, şi are împotriva sa faptele care nu pot fi explicate prin această metodă. Prin urmare, este vorba de diavoli. Ca să se ascundă, ei iau numele răposaţilor. împotriva cui lucrează ei? împotriva Mântuitorului Hristos. Credinţa în Domnul vor s-o denatureze şi întru totul s-o nimicească. Acesta este scopul spiritismului. Dacă nu ne vom păzi, diavolii ne vor lua pe toţi şi pretutindeni se va răspândi închinarea la diavol. Dar cum aşa, căci ei se roagă lui Dumnezeu. Se roagă, dar cum se roagă? Dumnezeirea Domnului Iisus Hristos nu o mărturisesc; iar Mântuitorul a spus că *nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine* (Ioan 14, 6): prin urmare, ce rugăciune au ei? Probabil că au dumnezeul lor. Şi cine este el? împăratul duhurilor necurate, satana. Diavolii le-au spus spiritiştilor cum că Dumnezeu S-ar fi arătat în mijlocul duhurilor şi le-ar fi spus: „Duhurilor, a venit vremea; mergeţi acum pe pământ şi luminaţi-i pe oameni”. Oare poate veni o astfel de poruncă de la Dumnezeul Cel adevărat, închinat în Treime şi care ne-a orânduit mântuirea în Dumnezeu-Fiul, Cel ce S-a întrupat, a pătimit, a înviat, S-a înălţat la cer şi le-a aşternut într-acolo calea tuturor celor ce cred în El? Duhurileluminătoare învaţă împotriva învăţăturii lui Hristos şi, prin urmare, merg împotriva adevăratului

Dumnezeu; aşadar, şi dumnezeul lor este potrivnic adevăratului Dumnezeu, este însuşi satana. Ce înseamnă cuvintele „a venit vremea”? Faptul că toţi creştinii au devenit slabi şi nestatornici în credinţă şi în viaţă şi că pot fi întorşi uşor. Când Mântuitorul Hristos a fost pe pământ, i-a alungat pe diavoli şi i-au alungat şi sfinţii apostoli cu puterea Duhului Sfânt. Pe măsura răspândirii creştinismului, puterea lui Dumnezeu peste tot prin creştini persecuta puterile diavoleşti. Atât timp cât creştinismul a fost în putere, ele nu au avut trecere; au lucrat întâmplător, pregătindu-şi calea spre ceea ce vedem acum în spiritişti şi ce îşi făgăduiesc ei după aceea. Când credinţa în Apus şi, mai ales, în America a început să se clatine, interesele în privinţa veşniciei s-au dat la fund şi oamenii au început să trăiască numai pentru pământ – şi atunci a căpătat libertate lucrarea diavolilor. Doar făceau semn cu ceva şi totul începea să sară. La început au ademenit prin ciocăneli, apoi au trecut la mese, mai târziu la farfurii şi la creioane. În cele din urmă, s-au arătat ca mediumuri care scriu, iar nu demult au început să se audă răspunsuri şi din văzduh, întocmai ca la oracolele păgâne de demult! Câte popoare au atras ele la sine prin toate aceste năzbâtii! Acum nu le mai poţi alunga. Oricât le-ai explica spiritiştilor că ei sunt conduşi de puterile diavoleşti – nu te cred. Cursa este mare. Totuşi, ce putem face? Trebuie să înapoiem creştinismului puterea lui şi atunci drăcia – spiritismul – va dispărea de la sine. Fără aceasta, oricâte cărţi de combatere aţi scrie, nu vor avea niciun rost. Dacă mijlocul acesta vi se pare învechit, renunţaţi la gândul de a birui spiritismul. îi stă înainte stăpânirea întregului neam omenesc. Acum are loc doar pregătirea, iar apoi va apărea antihrist şi va începe să finalizeze clădirea împărăţiei sale din spiritişti. Iar Mântuitorul, când va veni, abia dacă va mai găsi credinţă pe pământ.

Mă întrebaţi dacă sunteţi în siguranţă atunci când sunteţi conduşi de spiritişti şi spiritism. Dacă s-ar ocupa numai cu mărunţişuri, cu presupuneri, atunci poate că aţi fi în siguranţă cu ei; dar, pentru că în cadrul acestor

presupuneri vă propun întregul sistem al învăţăturii lor, atunci nu puteţi fi în siguranţă dacă veţi intra în legătură cu ei, căci în învăţătura lor este şi viaţă, este şi moarte. Dacă este potrivită cu duhul credinţei, este vie; dacă este potrivnică duhului credinţei, este moartă. Iar învăţătura spiritismului este potrivnică întregii credinţe a lui Hristos şi pentru multe puncte ale ei a fost blestemată la Sinoadele Ecumenice. Spiritiştii nu mărturisesc dumnezeirea lui Iisus Hristos, ci spun că şi El este un duh superior, întrupat: aceasta este învăţătura cea de Dumnezeu hulitoare a lui Arie, blestemată la Cel Dintâi Sinod Ecumenic. Spiritiştii nu recunosc veşnicia chinurilor şi resping întru totul chiar existenţa iadului: aceasta este învăţătura origeniştilor, blestemată la Al. Cincilea Sinod Ecumenic. Tot la acest Sinod a fost blestemată şi altă învăţătură a origeniştilor despre preexistenţa sufletelor, care alcătuieşte baza spiritismului. La fel, toate hotărârile date, rostite asupra ghicitorilor şi a celor ce se află în legătură cu diavolii, cad asupra spiritiştilor. Acum judecaţi singuri – sunteţi în siguranţă dacă intraţi în legătură cu ei? Chiar dacă nu a fost pronunţată o nouă anatemă asupra spiritiştilor, totuşi ea se află asupra lor, rămânând în Biserică din timpuri străvechi. Spiritiştii şi adepţii lor prin însăşi lucrarea lor se supun acestei anateme şi stau sub ea. [IX, 128]

Iubirea de argint

Cei care au avere nu trebuie să creadă că sunt stăpâni, ci administratori ai lui Dumnezeu. Iar administratorii ce lege au? Să dea fiecăruia cu măsură cele necesare... [1, 89]

Trăiţi în mediu luxos? Ce să faceţi? Acestea sunt rânduielile vieţii. Lăsaţi-le. Numai să nu vă lipiţi inima de ele, străduiţi-vă să o cantonaţi astfel încât, dacă Dumnezeu ar voi să vă ia totul înapoi, să consimţiţi liniştiţi să umblaţi în haine vechi şi opinci şi să locuiţi într-o colibă săracă. Şi, iată, veţi fi pustnici în mijlocul luxului şi al bogăţiei. [II, 291]

Despre bani. Când aveţi o trebuinţă, satisfaceţi-o, iar restul împărţiţi-l la săraci şi rămâneţi cu nimic. Principalul

este să nu vă puneţi nădejdea în bani.

Iubitorul de argint este închinător la idoli… Dacă, atunci când faceţi milostenie, nu simţiţi părere de rău pentru bani, nu există în voi patima iubirii de argint, ci există numai iubirea de avuţie, dorinţa de a avea bani, de a-i avea la îndemână în orice situaţie – pentru trebuinţa voastră sau a aproapelui. Chiar dacă în acest caz există un fir care vă leagă, totuşi el este foarte subţire. Ţelul este să nu avem nimic. Şi fericiţi sunt cei ce ştiu să-şi orânduiască viaţa de zi cu zi după acest principiu. Însă cerinţa acestui principiu este atât de mare încât nici gunoi nu trebuie să existe în chilie. Ce să facem? Avem acolo un covoraş, un pătuţ, un fotoliu, un scaun, totul este confortabil… şi plăcut la vedere. Şi mai sunt ciubotele, ciorapii, rasa, anteriul… şi altele, şi altele. Unde este aici lepădarea de lume? Lumea este în braţele noastre… cu sărutări şi calde îmbrăţişări!! Acestea le scriu de la mine. Banii mai bine să nu-i adunaţi, ci să faceţi aşa: cu o mână să-i luaţi, iar cu cealaltă să-i daţi. Să stea banii până în cazul în care vi se cere să-i daţi. Şi este de ajuns… [V, 928]

Principalul în privinţa banilor este să nu ne punem nădejdea în ei, iar apoi să nu ne lipim inima de ei şi, în sfârşit, să nu-i folosim numai pentru noi, ci să-i împărţim şi cu cei nevoiaşi spre slava lui Dumnezeu. Aşa să procedaţi şi voi şi să nu daţi înapoi… [VI, 984]

Stăreţia j

Stareţul-îndrumător este necesar pentru cei ce sunt interesaţi de înalta viaţă lăuntrică. Iar viaţa noastră obişnuită se poate mulţumi cu sfatul unui duhovnic sau chiar al unuia dintre fraţii amabili. Trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu atunci când mergem la duhovnic cu o întrebare şi să-l cerem Lui să-i insufle duhovnicului gândul necesar nouă. Cine îşi doreşte acest lucru cu credinţă îl va dobândi. [III, 503]

Aveţi de gând să renunţaţi să mai fiţi stareţândrumător. Bine v-a spus părintele N. să nu expediaţi pe nimeni de la dumneavoastră. Este bine că oamenii vin şi se căiesc. Să nu expediaţi pe nimeni, chiar

dacă ar veni cineva de şaptezeci de ori câte şapte şi s-ar tot căi pentru acelaşi păcat. Pe toţi să-i primiţi cu bucurie, părinteşte, ca un tată în prag. Nu vă încruntaţi, nu folosiţi vorbe aspre, plângeţi şi vă căiţi împreună cu ei. Nu-i mustraţi şi nu-i osândiţi, ci socotiţi-i bolnavi şi răniţi de vrăjmaşul. Însufleţiţi-i la luptă prin făgăduinţa miluirii şi a izbăvirii de patimi, care se va împlini dacă vor începe să se îndrepte şi să folosească mijloacele pe care le propuneţi. [V, 909]

Sunteţi tulburat din pricina slujirii ca duhovnic. Nu se poate să nu fiţi tulburat: lucrul este de mare importanţă. Dar rugaţi-vă ca Domnul să vă înveţe de fiecare dată.

458

Rugăciunea aceasta includeţi-o în pravila dumneavoastră de rugăciune şi, în orice alt moment când mintea vi se înalţă la Dumnezeu, adăugaţi cuvântul de rugăciune referitor la duhovnicia dumneavoastră… Această adresare săvârşită către Dumnezeu cu frică va atrage pentru dumneavoastră ajutor de la Domnul. [V, 930]

Primindu-i pe toţi cu milă, cereţi-le tuturor căinţă şi hotărârea fermă de a se înfrâna de la păcate. Dacă cineva vă povesteşte cu sânge rece ceea ce a făcut… aceluia îi puteţi spune: „Uite, mergi o săptămână la biserică şi roagă-te să-ţi vină duhul căinţei şi al hotărârii de a nu mai păcătui. Şi apoi să vii la mine şi voi vedea”.

Celui care spune că lângă el se află întotdeauna un serafim, porunciţi-i să-l încerce pe acel serafim. Anume… să-l întrebe dacă are credinţă în Domnul Iisus Hristos şi să facă semnul crucii. În cărţile Sfinţilor Părinţi scrie: şi îngerii care au fost încercaţi în acest fel i-au lăudat pe cei ce i-au încercat. Vrăjmaşul nu poate îndura semnul crucii. [V, 931]

Patimile

Lupta cu patimile este comună tuturor… şi ţine toată viaţa. Este cea mai înflăcărată luptă, care ocupă centrul vieţii duhovniceşti. Începe împreună cu îndreptarea sufletului către Dumnezeu şi se încinge… Apoi încetează… [I, 132]

Patima îl orbeşte pe om, iar vrăjmaşul adaugă întunericul. Şi omul se chinuie şi este de mirare faptul că el vrea să se chinuie şi nu vrea să renunţe la chinuri. [I, 203]

„Nu ar trebui să folosim mustrarea?” Căci toate patimile sunt drăceşti. Fiecare patimă are diavolul ei care prin om îşi hrăneşte patima sau pe sine. Trebuie să-l alungaţi şi sprijinul patimii va cădea. [II, 204]

Când te luptă patima [desfrâului], mănâncă mai puţin şi dormi puţin şi uşor… Fă metanii mai multe, iar din când în când dă-ţi peste umeri cu un bici sau cu o frânghie… [II, 356]

Aţi dori să ştiţi care este principala dumneavoastră patimă… Pentru aceasta vă amintesc o povestire despre un ascet care i-a pus stareţului său o asemenea întrebare şi anume: cu ce patimă să se lupte mai întâi? Stareţul i-a răspuns: „Luptă-te cu aceea care te luptă pe tine acum şi la un moment dat îţi vei da seama care este principala ta patimă”… [III, 499]

Iar principala nevoinţă este păzirea inimii de pornirile pătimaşe şi a minţii de gândurile pătimaşe. Trebuie să vă cercetaţi inima şi să alungaţi de acolo tot ce este nedrept. [IV, 589]

Ţineţi-vă muşchii şi tot trupul în încordare şi nu-i daţi voie nici unui mădular să huzurească. Dacă sunteţi singur, bateţi-vă cu toiagul sau cu mătăniile peste umeri până când durerea devine considerabilă. Acest lucru mai bine decât orice întoarce robul cel rău, trupul, la supunere şi îl smereşte. Dintre mâncăruri, tot ce este gras şi foarte nutritiv să îndepărtaţi în acest timp [în timpul luptei cu patima desfrânării] şi mâncaţi mai puţin. Vă puteţi alege mâncare nu fierbinte, ci rece. În locul fotoliului moale pentru şedere luaţi-vă un scăunel tare. Ca să dormiţi, înlăturaţi salteaua şi puneţi doar pătura. Şi acoperiţi-vă cu ceva răcoros. În cameră să fie căldură mai puţină. Să vă aerisiţi este bine, dar şi simţurile să le păziţi. Toată nădejdea să v-o puneţi în Domnul. În rugăciune să rămâneţi. Dar niciodată să nu vă intimidaţi… Şi, oricât de

puternic ar fi atacul, încordaţi-vă să-l respingeţi. Principalul este să nu îngăduiţi atracţia şi nici atât consimţirea… Consimţirea îşi ia avânt şi fără voie, dar trebuie s-o respingeţi… şi s-o înlocuiţi cu dezgustul. Să nu încetaţi să-l vedeţi pe vrăjmaşul cel rău în aceste revolte şi să stârniţi mânia împotriva lor. Nu vă descurajaţi, ci luptaţi în continuu… Fără lupta cu acestea nimeni nu se descurcă. Şi trebuia să aşteptaţi. Dar puteţi face faţă dacă vă înarmaţi cu bărbăţie. Căci fiecare biruinţă asupra patimii vă aduce cunună. Pentru că vrăjmaşului nu îi este de folos să vă aducă cununi, el se va retrage şi nu va mai năvăli. Vor rămâne numai pornirile fireşti, însă ele vor fi atunci slabe şi neputincioase şi vor înceta imediat datorită purtării aspre cu trupul. [IV, 624]

Măsuraţi-vă nu prin nevoinţe, ci prin omorârea patimilor. Dacă una moare, este un pas înainte. [IV, 727]

Până când patimile nu vor fi omorâte definitiv, gândurile, simţămintele, pornirile şi intenţiile rele nu vor înceta. Ele se vor împuţina pe măsura împuţinării patimilor. Izvorul lor este jumătatea noastră pătimaşă. Tocmai într-acolo trebuie să vă îndreptaţi toată atenţia. Există un mijloc educativ. Pomenirea neîncetată a Domnului împreună cu rugăciunea către El. [V, 772]

Aveţi hotărâre, dar înaintea patimii ea se împrăştie ca un nor uşor dus de vânt… De ce se întâmplă acest lucru? Deoarece voi, îndată ce apare un gând sau o dorinţă uşoară, înclinaţi în partea lor. Şi de ce faceţi lucrul acesta? Pentru că primiţi gândul şi îi daţi voie să ajungă până la dorinţă… De câte ori să vă înştiinţez – să alungaţi gândul şi să înăbuşiţi dorinţa. [V, 820]

Ca de foc să vă temeţi să lucraţi potrivit patimilor. Unde există o umbră cât de mică a patimii, acolo să nu aşteptaţi vreun folos. Acolo se ascunde vrăjmaşul şi încurcă totul. [VIII, 1455]

Când percepeţi… un sentiment rău, îndată loviţi-l cu mânie şi cu ură şi afurisiţi-l în toate chipurile… Pe lângă acestea începeţi să chibzuiţi şi străduiţi-vă ca patima care s-a stârnit mai mult s-o urâţi şi sentimentul opus ei să-l

stârniţi şi să-l întăriţi, strigând în acelaşi timp către Domnul: „Vezi, Doamne, ce este în mine, eu nu vreau această patimă, însă ea singură mi-a pătruns în inimă şi mă chinuie, ajută-mă s-o alung şi în locul ei să sădesc sentimentul cel bun!...” Aşa să vă osteniţi asupra voastră până când sentimentul cel rău va pleca şi sentimentul cel bun se va arăta. Osteniţi-vă asupra voastră şi Dumnezeu vă va da izbândă. Imediat, poate, nu se va arăta nimic, dar voi să nu renunţaţi, ci să vă străduiţi în continuu. Şi, când Dumnezeu vă va da izbândă, să nu depuneţi armele, ci să fiţi gata iarăşi de luptă. Dacă vrăjmaşul îşi va strecura iarăşi otrava, iarăşi să vă luptaţi, până când veţi birui... Iar vrăjmaşul va înceta să vă mai atace pe această latură. [X, 243]

Frica de Dumnezeu

Principalul este să vă deprindeţi să-L pomeniţi întotdeauna pe Dumnezeu. [I, 72]

Rădăcina tuturor virtuţilor este frica plină de evlavie faţă de Dumnezeu, din care provin credinţa în Dumnezeu, lăsarea sinelui în voia lui Dumnezeu, nădejdea, lipirea de Dumnezeu şi sentimentul dragostei împreună cu uitarea a tot ceea ce este creat. [II, 244]

Priviţi ochiul lui Dumnezeu care este aţintit asupra inimii voastre şi vede totul în ea... De aici vin frica plină de evlavie faţă de Dumnezeu, atenţia faţă de sine, lepădarea tuturor gândurilor şi simţămintelor rele şi aflarea în trezvie. Dacă Domnul vă va ajuta să vă deprindeţi cu

această stare înaintea Lui, atunci de nicio lecţie nu veţi mai avea nevoie. [III, 382]

Din totalitatea mişcărilor duhovniceşti provine frica de Dumnezeu, starea plină de evlavie înaintea lui Dumnezeu în inimă. Acestea sunt paza şi straja stării pline de har... [HI, 384]

Frica de Dumnezeu de nimic nu este susţinută cu atâta putere ca de pomenirea înfricoşatei judecăţi. Iar duhului tristeţii, născut din această pricină, nu trebuie să vă dedaţi. Ci trebuie numai să vă uitaţi bine în jur şi, ceea

ce pare neplăcut Domnului, îndată să îndepărtaţi şi, dacă este nevoie, să curăţiţi prin pocăinţă. [III, 392]

Sub frica de Dumnezeu se formează hotărârea de a nu fi niciodată indulgent cu tine, ci, dimpotrivă, de a te chinui împotriva dorinţelor tale… Frica de Dumnezeu, frica de Dumnezeu, frica de Dumnezeu – iată ce trebuie să înrădăcinezi în inimă şi de la un capăt la altul să pui frica de moarte. [IV, 557]

Sădiţi mai adânc în voi frica de Dumnezeu şi ea, luând în mâini frânele conducerii omului vostru lăuntric, vă va îndrepta pe urmele Domnului pentru dobândirea slavei luminoase, făgăduite nouă, gonindu-vă cu biciul pomenirii morţii şi al pomenirii judecăţii… în care nicio scuză nu va fi primită… [IV, 687]

Dumnezeiască judecată

Judecata va fi pentru toţi; însă, pentru aceia care sunt vrednici de îndreptăţire, judecata va fi astfel încât parcă nici nu va fi, o vor întâmpina cu bucurie, de parcă nu va fi deloc judecata, ci îmbrăţişarea Domnului; cu bucurie vor trece prin ea şi bucuroşi vor rămâne după ea… Se vor învrednici de ea cei ce cred în Domnul aşa cum se cuvine şi cei ce trăiesc după voia Lui. [II, 346]

Răspuns bun la judecată nu va exista, căci cu privire la ceea ce am făcut nici nu vor exista întrebări… Dar cu privire la ceea ce nu am făcut sau am făcut împotriva celor cuvenite… vom da răspuns întreg… Şi acestea cu nimic nu le putem acoperi decât cu pocăinţa săvârşită aici… [VI, 1035]

Uscăciunea inimii

Cel mai mult căpătăm aceasta [uscăciunea] datorită mâniei, nedreptăţii, supărării, osândirii, mândriei şi celor asemenea lor. Leacul este înapoierea stării pline de har. De vreme ce harul se află în voia lui Dumnezeu, ne rămâne să ne rugăm… pentru izbăvirea de această uscăciune… şi de împietrire şi nesimţire… în timpul răcelii şi al nesimţirii mintea cu greu va rămâne atentă la cuvintele rugăciunii, dar tot este posibil. Trebuie să facem contra noastră… Tocmai această ostenire a noastră va fi mijlocul prin care îl

vom îndupleca pe Domnul la milă şi vom întoarce harul. [I, 190]

Rugăciunea v-a slăbit... din pricina uscăciunii şi a răcelii inimii. împotriva acestora există rugăciuni scurte, mai ales rugăciunea lui Iisus. Învăţaţi pe de rost cele 24 rugăciuni scurte ale Sfântului Ioan Gură de Aur, care se

464

află în şirul rugăciunilor de seară... Şi rostiţi-le când uscăciunea vă cuprinde inima...

Poate că se întâmplă să staţi în biserică cu neatenţie şi atunci... vine uscăciunea ca pedeapsă pentru acest lucru, [HI, 476]

Fericirea

Fericirea viitoare, cu care vă străduiţi să vă mângâiaţi, unde va fi? Aici, pe pământ, sau dincolo de mormânt? Dacă va fi aici, atunci, desigur, de la aceasta nu aveţi ce aştepta. Dar, dacă va fi dincolo de mormânt, nu înţeleg cum poate să nu fie mângâietoare. Cei ce suferă şi cu supunere înaintea lui Dumnezeu îşi îndură viaţa lor amară sunt la fel ca mucenicii, cărora le sunt pregătite asemenea bunuri, în comparaţie cu care necazurile de aici nici zero nu fac. Dimpotrivă, veţi face mai bine dacă vă veţi muta mai des într-acolo cu gândul şi cu inima, în nădejdea că, în cele din urmă, veţi fi mângâiaţi. Căci aceasta fără îndoială vă va aştepta dacă nu veţi da curs cârtirii şi întotdeauna veţi nutri supunere smerită faţă de voia lui Dumnezeu. care vă va oferi un lucru sau altul... [II, 338]

Dorirea fericirii nu este deloc un cuvânt de prisos. Toată lumea se frământă din pricina ei. Trebuie doar să menţionaţi: îmi doresc să nu înceteze sentimentul fericirii; dar în ce constă el – să hotărască aceasta, probabil, încă nimeni nu a reuşit. Nici cei care vieţuiesc totdeauna în Domnul nu sunt totdeauna fericiţi. Pe pământ nu a existat fericire şi nici nu va exista. Aceasta Dumnezeu o va da în alt mod de viaţă. Dar aici, fără necazuri şi amărăciuni nu se poate... [IX, 132]

Taina întru moartea Lui toţi am murit şi întru învierea Lui toţi am înviat. Iar părtaş la aceste bunuri

fiecare se face în Sfântul Botez, unde moare pentru viaţa aceasta şi învia pentru cealaltă… [III, 535]

Sunteţi încă bolnav. Să vă mântuiască Domnul! Este foarte bine că aţi hotărât să rugaţi preoţii să vă facă maslu. Taina aceasta pentru creştini trebuie să fie singurul mijloc de vindecare în privinţa bolilor… [V, 881]

Tainele – Domnul le-a instituit… Şi aici nu are rost să filosofăm. Despre condiţiile mântuirii îmi spuneţi: Apostolul Pavel a zis: Crede *în Domnul şi te vei mântui* (*Rom*. 10, 9). Ce înseamnă să crezi în Domnul? Să te lepezi de închinarea la idoli şi să primeşti credinţa creştină, prin urmare, tot ceea ce conţine creştinismul: şi credinţa, şi poruncile, şi Tainele, şi toate rânduielile. [VI, 943]

Despre maslu, preotul v-a vorbit drept… Cel muribund nu are nevoie atât de maslu, cât de spovedanie şi împărtăşanie. Maslul i se face bolnavului care îşi aşteaptă însănătoşirea. El nu este urare de rămas bun pentru cel ce pleacă în lumea cealaltă, ci este mijloc de vindecare pentru cel ce rămâne în viaţa aceasta ca să trăiască în pocăinţă. [VIII, 1329]

Maslul, după intenţiile Bisericii, este Taina tămăduitoare care redă sănătatea; nu este pregătire pentru moarte. [IX, 216]

Trupul

Trupul trebuie să-l ţineţi tot timpul în frâu, fără să vă îngăduiţi în vreun fel să răsfăţaţi mădularele lui, nu numai în timpul mersului şi al şederii, dar şi în timpul statului în picioare şi al culcării. [II, 312]

Trupul trebuie să-l strâmtoraţi prin somn puţin, mâncare puţină şi osteneală. Cine dintre părinţii noştri a avut izbândă fără strâmtorarea trupului?… Atât timp cât veţi odihni trupul, să nu aşteptaţi nimic bun. [II, 315]

Trupul trebuie să-l chinuiţi prin foame, somn puţin, osteneală la rugăciune, depărtare de ispite şi de beţie. [II, 354]

Şi se cuvine să înduhovniciţi trupul prin recunoştinţă, măsură şi pricepere duhovnicească. [IV, 654] Stareţii de demult au scris că ei s-au purtat cu asprime faţă de trup:

având în vedere nu să-l omoare pe el, ci prin omorârea trupului să omoare patimile. [IV, 694]

Nu să omorâţi trupul, sunteţi chemaţi, ci numai *grija de trup să nu o faceţi spre pofte* (Rom. 13, 14). Legea este întreţinerea raţională a trupului fără indulgenţe. [IV, 702]

Nevoinţele trupeşti ne sunt convenabile prin faptul că trupul se poate deprinde cu toate. Până când nu se deprinde, ţipă, iar când se deprinde, tace. Şi acesta este sfârşitul ostenelilor asupra trupului. Trupul este un rob ascultător, dar trebuie să-l şcolim. Aşadar, şcoliţi-l, dar cu măsură. [IV, 735]

Plăcerile trupului să nu le faceţi nici când este vorba de ceva neînsemnat. Silirea de sine, după puteri, şi lipsirea sinelui de ceva plăcut trupului sunt totuna cu a pune lemne pe foc. [V, 761]

De oscilaţiile vieţii noastre nu ne putem elibera în cursul ei obişnuit. Statornicia este darul lui Dumnezeu, iar ea este şi va fi trăsătura numai a lui Dumnezeu, trăsătură pe care în mila Sa uneori ne-o împărtăşeşte şi nouă pentru un timp. Nimic nu ne poate încredinţa pentru totdeauna, căci ne mărim în deşert şi, astfel, şi pe noi ne păgubim, şi darul îl pierdem. Dumnezeu îşi manifestă binele Său în noi ca să nu deznădăjduim şi iarăşi îl ascunde ca să nu ne mândrim şi să nu ne mărim în deşert. [V, 787]

Îndeosebi trebuie să subţiem trupul prin post, priveghere şi osteneală şi să-l ţinem tot timpul în încordare, ca soldatul în schimbarea gărzii. Să evităm împrăştierea, vorbirea deşartă, râsul şi lectura deşartă. [V, 898]

Să nu credeţi că puteţi îngădui libertatea gândurilor, a simţămintelor, a cuvintelor şi a mişcărilor. Trebuie să le ţineţi pe toate în frâu şi să le conduceţi voi. Autoadministrarea este meritul omului. [VI, 970]

Smerenia trupului ne duce la smerenia duhului, iar aceasta să devină un bazin adânc pentru primirea din toate părţile a canalelor harului. [VI, 1007]

Căldura duhovnicească

— Căldura trebuie întotdeauna. să o sprijinim atât.

cât ţine de noi şi nu are rost să luăm seama atent şi să observăm. Ea singură ne dă de înţeles despre sine. Aşa cum se resimte frigul exterior, aşa şi răceala lăuntrică se resimte în chip nemijlocit. Când aceasta este resimţită, trebuie să ne încălzim prin adâncirea atenţiei şi sporirea strigării către Domnul: „Nu mă lăsa, Doamne, nu Te depărta de mine”. La acestea trebuie să adăugăm şi cugetarea la adevărurile zguduitoare: la cădere, la orânduirea mântuirii, la moarte, la judecată, la răsplată şi la celelalte. Căldura adevărată este darul lui Dumnezeu; însă există şi o căldură naturală, rodul propriilor osteneli şi

468

al stărilor sufleteşti libere. Ele stau una faţă de alta ca cerul faţă de pământ...

„Mă chinuie gândurile şi nu îmi dau voie să mă sălăşluiesc înaintea lui Dumnezeu”. Acesta este semnul conform căruia căldura dumneavoastră nu este a lui Dumnezeu, ci a dumneavoastră. Primul rod al căldurii lui Dumnezeu este adunarea gândurilor laolaltă şi îndreptarea lor către Dumnezeu, fără întoarcere. Aici se întâmplă acelaşi lucru care i s-a întâmplat femeii cu scurgere de sânge. La aceea: s-a *oprii curgerea sângelui ei*... (Luca 8, 44); iar aici se opreşte curgerea gândurilor. Ce trebuie, aşadar? Păstrându-vă căldura dumneavoastră naturală, în nimic să nu o includeţi, ci să o socotiţi doar o pregătire pentru căldura lui Dumnezeu; apoi să suferiţi pentru sărăcirea lucrării lui Dumnezeu în inimă şi cu durere să-L rugaţi pe Domnul neîncetat: „Milostiv fii mie, Doamne! Nu întoarce faţa Ta de la mine!... Luminează faţa Ta către mine!” La acestea să adăugăm lipsurile trupeşti... în privinţa mâncării, a somnului, a muncii şi a celor asemenea lor. Toată lucrarea, aşadar, să o lăsăm în mâinile lui Dumnezeu. [II, 315]

Când slăbeşte căldura duhului, trebuie să ne îngrijim de refacerea ei, cu frică şi cu cutremur căzând înaintea lui Dumnezeu. Totul este de la El. Tristeţea, plictiseala, greutatea duhului şi a trupului vin uneori, poate, pentru mult timp. Nu trebuie să vă intimidaţi, ci să staţi cu tărie,

împlinind cu râvnă pravilele primite şi să nu aşteptaţi ca în suflet să nu mai existe niciun gust. Nici să nu aşteptaţi ca în suflet să fie întotdeauna la fel de cald şi de plăcut. Nu va fi aşa. Dimpotrivă, să aşteptaţi neîncetat schimbări neaşteptate. [IV, 710]

Frica de Dumnezeu este păzitorul şi deşteptătorul căldurii interioare. Dar şi de smerenie este nevoie, şi de răbdare, şi de devotamentul faţă de pravile şi, mai mult decât orice, de trezvie. [IV, 727]

Căldura inimii… este o stare bună. Şi trebuie să o păstraţi şi să o sprijiniţi. Când slăbeşte, să o întăriţi aşa cum faceţi de obicei: să vă adunaţi cu mai multă putere înăuntru şi să strigaţi către Domnul. Ca să nu plece, trebuie să evitaţi împrăştierea gândurilor şi a impresiilor în sentimente care nu sunt potrivite cu această stare, să evitaţi ca inima să se lipească de ceva văzut (nu numai de ceva rău, ci, în general, de nimic) sau vreo grijă să vă absoarbă toată atenţia. Atenţia faţă de Dumnezeu să fie permanentă şi încordarea trupului să fie neslăbită – trupul să stea drepţi, ca soldatul în formaţie. Iar principalul – să-L rugaţi pe Domnul să prelungească această milă. [VIII, 1460]

Răbdarea

Am presupus şi presupun că aţi ales cea mai bună cale – să vă supuneţi forţat şi să răbdaţi. Blândeţea fără cârtire vă face părtaş la mucenicie. Şi în aceasta nu puţină mângâiere este. Dar să vă doriţi un loc mai bun intră cu totul şi în rânduiala dumnezeiască şi în cea omenească. [I, 129]

Domeniul răbdării este vast. Nu trebuie să o căutaţi: fiecare o are la îndemână în măsură destul de mare. [I, 201]

Cei ce rabdă cu supunere necazurile şi bolile stau în rândul mucenicilor. [IU, 470]

Tolstoi

Mă refer la aiurelile filosofului… Tolstoi, care este vrăjmaşul lui Dumnezeu, fiul diavolului. [II, 280]

Mi-a fost trimisă din Moscova evanghelia acestui Lev,

care răcneşte împotriva Bisericii lui Dumnezeu. Sunt luate citate din Evanghelie şi, ceea ce scrie împotriva lor, îi aparţine lui. [II, 281]

El nu iubeşte deloc aceste dogme, deoarece nu iubeşte Biserica. Şi, de ce nu este Biserica pe inima lui – nu se vede... Se vede numai că ea este împotriva învăţăturii lui. Dar acesta nu este un lucru demn de reproş, ci de laudă. Căci învăţătura lui este de-a dreptul fantastică... Mi se pare că el se apropie de nebunie... [II, 282]

Bine aţi făcut că aţi refuzat să citiţi aiurelile lui Tolstoi, nici să nu le păstraţi. Degeaba citiţi ceea ce a scris el... acest Lev (leu), care răcneşte căutând pe cine să înghită. Am şi uitat să vă scriu că Lev recunoaşte numai Evanghelia şi pe aceasta într-o formă denaturată, aşa cum vrea el... Epistolele sfinţilor apostoli nu le recunoaşte, nici pe părinţii, nici pe învăţătorii Bisericii... Totul la el este inteligenţa lui... Nu păstraţi cărţile lui. [IV, 626]

Ce studenţi neghiobi sunt cei ce cred în Lev Tolstoi, care nu crede în nimic. La el nu există nici Dumnezeu, nici suflet, nimic sfânt. El scrie nerozii numai ca să-i tulbure pe cei credincioşi şi tâlcuieşte totul greşit. [V, 924]

Tolstoi vrea să facă omenirea fericită... Iată proiectul vieţii fericite: 1) omul să nu se împotrivească răului... chiar dacă este bătut, înjunghiat, prădat – să rabde, dar să tacă... să nu se apere; 2) tribunalele nu sunt necesare, nici poliţia, nici armata; 3) jurământul este fărădelege; 4) a lupta este împotriva lui Dumnezeu; 5) soţii nu trebuie să se despartă, nici măcar în cazul adulterului. Toate acestea le demonstrează tâlcuind greşit cuvintele Domnului din Predica de pe munte (cf. Matei 5, 21 – 48). [VII, 1169J

Exersez în a nu face nimic. Mi-am tot bătut capul cu Lev Tolstoi. A trăncănit o grămadă de prostii şi nu ai ce să înveţi de la el... Totul este aproape neîntemeiat... Şi, în acelaşi timp, a binevoit să declare că încă îşi mai îndreaptă ideile... Aceasta este o portiţă prin care el poate spune liniştit: încă nu am o idee definitivată... [VII, 1171]

Am scrierile lui Lev: „Spovedania”, „Evanghelia” şi

„în ce constă credinţa mea”, o scrisoare către cineva din Sankt-Petersburg... Numai că în articolul „în ce constă credinţa mea” există ceva primejdios, judecând nu după temeinicia raţionamentului, ci după strigătul împotriva Bisericii... des repetat, potrivit căruia Biserica a falsificat învăţătura lui Hristos. [VII, 1172]

În prezent mă frământă întrebarea: să scriu împotriva lui Tolstoi? Sunt unii care scriu, dar ar fi bine să nu mai scrie. Se lungesc mult şi totul seamănă cu fabula lui Krîlov: „Motanul şi bucătarul”. Îmi vine în minte să aleg toate scornelile lui Tolstoi... şi apoi să pun împotriva lor mărturisirea de credinţă a Sfintei Biserici... Şi să pun totul în circulaţie. Va fi o scurtă trecere în revistă a taberei duşmane şi a armatei ortodoxe. Ca prevenire... Căci, altfel, răul încetul cu încetul se va extinde, iar strigarea: „Păziţi-vă!” nu se va mai auzi. [VII, 1175]

Osteneala

Pentru fapta bună puteţi şi trebuie să vă osteniţi. Şi este greu, şi există neplăceri, şi întâmpinaţi ispite; dar, dacă veţi răbda toate acestea pentru fapta bună, ajutorul lui Dumnezeu vă va însoţi şi în chip nevăzut vă va apăra şi vă va acoperi. Dumnezeu vede osteneala voastră şi vă pregăteşte răsplată fie numai interioară, fie şi exterioară. Insufâeţiţi-vă cu această nădejde neînşelătoare... Numai să răbdaţi acum şi să nu evitaţi lucrul pe care Dumnezeu vi l-a încredinţat. Dacă îl veţi lepăda, veţi fi ca soldatul care fuge de pe câmpul de luptă. Ce ruşine! Şi pentru aceasta veţi fi dus şi la judecată. [I, 45]

Osteneala exterioară se săvârşeşte după puteri. Osteneala interioară este mai greoaie, însă şi ea cu ajutorul lui Dumnezeu poate fi dusă la bun sfârşit. [I, 63]

Nimeni nu este fără griji. Dar există o măsură pentru griji şi, pe lângă aceasta, există grija cu toată nădejdea în Dumnezeu. Păstraţi această grijă ca pe o ascultare dată în mănăstire fiecăruia. [I, 89]

Cine nu are niciodată timp, acela nu are când să se plictisească din pricina trândăviei şi a inactivităţii; nu este expus, în acelaşi timp, nici primejdiei căreia i se supun

trândavii. Un singur lucru doar trebuie să-l îndepărteze – şi anume neliniştea sufletească. Aceasta o poate dobândi uşor dacă nu aleargă după multe fapte, ci face cu toată atenţia numai ceea ce i se propune să facă. [I, 119]

Osteniţi-vă, trupul mai ales să slăbească şi să nu faceţi un anumit lucru numai pentru că aduce linişte şi mulţumire trupului. Bine aţi făcut că v-aţi orânduit treburile zilnice astfel încât să nu îi faceţi pe plac trupului... [I, 132]

Te-aş sfătui să începi o anumită rucodelie... Nu pot înţelege cum poţi sta fără să faci ceva. Ori capul trebuie să lucreze, ori mâinile. [I, 144]

Dacă ai bucata ta de pâine, atunci stai acasă, roagă-te lui Dumnezeu şi lucrează ceva, rugându-te, chiar dacă faci opinci, ca să nu stai degeaba, şi mergi la biserică de fiecare dată când este slujbă. [I, 182]

Trebuie să ai griji, dar a te mâhni şi a-ţi chinui inima până la frângerea ei este păcat; căci aici nu există nici credinţă, nici nădejde, nici ascultare faţă de Dumnezeu. [I, 197]

Trebuie în orice lucru să puneţi inimă şi o inimă temătoare de Dumnezeu. Ca inima să fie în starea fricii de Dumnezeu, trebuie să fie umbrită neîncetat de cugetarea la Dumnezeu. [II, 240]

Fără îndeletniciri sau treburi săvârşite cu trupul nu se poate trăi. Numai că trebuie să le îndreptăm spre slava lui Dumnezeu. Latura spirituală trebuie să fie ocupată cu cititul, inima, cu consimţirea la cele citite şi cu rugăciunea, iar cea lucrătoare – cu ce? Dacă o lăsaţi neocupată, veţi avea parte de trândăvie şi slăbirea primelor două. Egiptenii nu îşi lăsau niciodată rucodelia, nici măcar atunci când venea cineva; de discutat, discutau, dar lucrul nu îl încetau. [II, 257]

Înclinaţia voastră spre anumite ocupaţii este darul lui Dumnezeu. Însă Dumnezeu nu dă nimic prin care omul să se depărteze de El, ci să-l aducă tot Lui... Dacă lucrarea în legătură cu darul îl depărtează pe om de Dumnezeu, nu Dumnezeu care i-a dat darul este vinovat, ci omul care a

lucrat greşit în legătură cu el. [II, 270]

De vreme ce gospodăria este necesară în viaţa de familie, iar viaţa aceasta de Dumnezeu a fost instituită, toate ostenelile legate de ea sunt osteneli binecuvântate de Dumnezeu. Lui Dumnezeu îi este neplăcută numai înglodarea totală în aceste osteneli săvârşite fără să avem nevoie şi din iubire de avuţie, de asemenea uitarea de Dumnezeu şi nădejdea numai în propriile osteneli, fără sentimentul nevoii de ajutorul Lui. Ne putem osteni în privinţa gospodăriei, pomenindu-L pe Dumnezeu, aşteptând şi cerând ajutor de la El şi săvârşind ostenelile ca pe o datorie hotărâtă de El. Eu cred că, lucrând aşa, putem şi în timpul treburilor să-l facem pe plac lui Dumnezeu. [II, 296]

Porniţi cu bărbăţie la lucru. Nu vă temeţi de osteneli şi nu vă speriaţi de greutăţi. De răbdare în orice lucru şi în orice slujire este nevoie şi fără ea nicăieri nu există nicio izbândă. [III, 376]

Săvârşiţi o oarecare rucodelie, căci, altfel, vă vine plictiseala. Citiţi şi vă rugaţi şi, astfel, mintea nu se va împrăştia. Mai ales după masă... să nu rămâneţi fără rucodelie. [III, 397]

Se întâmplă să nu vă meargă cititul şi nici rugăciunea: în acest caz rucodelia împreună cu o rugăciune scurtă sunt un lucru foarte ajutător... [III, 476]

Rucodelia nu trebuie s-o împiedicaţi cu privegherea şi rugăciunea. Toate la vremea lor... Când vă ocupaţi cu rucodelia, mâinile să lucreze, iar sufletul să se roage, dar, când sunteţi la rugăciune, toate mădularele trebuie să ia parte la aceasta... [III, 539]

Osteneala săvârşită cu răbdare, fără să vă plângeţi, biruie totul. Iar mulţumirea de sine vă secătuieşte de toată energia. [IV, 562]

De pasiunea pentru lucru trebuie să vă dezvăţaţi şi să vă învăţaţi şi să lucraţi cum trebuie şi să nu mai fiţi pasionaţi. Însuşiţi-vă fiecare lucru ca pe o poruncă a lui Dumnezeu; când începeţi lucrul, rugaţi-vă pentru încheierea cu izbândă a lucrului respectiv şi, după ce l-aţi

încheiat, mulţumiţi-l Domnului. Şi Domnul va fi permanent în mintea voastră, adumbrind lucrul vostru. [IV, 604]

Iată, şi voi gustaţi din soarta întregii omeniri: în sudoarea frunţii vă mâncaţi pâinea voastră. Acesta este canonul dat de Dumnezeu! împliniţi-l în chip plăcut lui Dumnezeu, ca pe un lucru pe care Domnul vi I-a hotărât şi aşa încât să-l placă Domnului, şi va fi bine, deoarece în cazul acesta lucrul vostru nu va îndepărta mintea voastră de Domnul, ci, dimpotrivă, o va atrage şi o va îndrepta spre El. [IV, 605]

Sunteţi biruit de griji... Dar este bine că observaţi acest lucru şi vă străduiţi să distrugeţi urmele lui, care se resimt în suflet. Străduiţi-vă să nu luaţi parte cu tot sufletul la griji, ci numai cu vârfurile degetelor şi cu marginile urechilor. Mintea, însă, şi atenţia împreună cu inima ţineţi-le concentrate asupra altor lucruri. Mi se pare că v-am scris să parcurgeţi mai des cu mintea toate adevărurile lui Dumnezeu legate de noi. Faceţi aşa, şi în minte va domni armonia, iar atunci şi grijile vă vor fi indiferente. [IV, 611]

Să nu credeţi că tot ceea ce faceţi pentru casă şi gospodărie este deşertăciune. Nu, pentru aceasta există porunci şi împlinirea cuvenită a acestor treburi se află în rândul lucrurilor plăcute lui Dumnezeu. Numai să le împliniţi pe toate ca pe voia lui Dumnezeu, ca pe porunca Lui dată vouă. Înaintea fiecărui lucru chemaţi-L pe Dumnezeu în ajutor, în continuarea lui adresaţi-vă lui Dumnezeu pentru povăţuire şi după încheierea lui mulţumiţi-l. Şi, săvârşind treburile gospodăreşti, va fi ca şi cum veţi împlini pravila de rugăciune. [IV, 619]

Pe oaspeţi să-i priviţi ca pe trimişii lui Dumnezeu şi să vă străduiţi să-i trataţi creştineşte. Osteneala şi grija aceasta să nu le socotiţi pierdere de timp. Să le îndreptaţi cu faţa către Dumnezeu... [IV, 620]

Jucătorii la bursă sunt un neam pe care nu te poţi bizui. Tot timpul le apar munţi de aur şi, printre altele, tot pierd şi pierd. Şi nu au frâu. Sunt la fel ca jucătorii de cărţi. [IV, 664]

Naşterea rugăciunii în timpul rucodeliei este mila lui Dumnezeu şi să vă rugaţi atunci când lucraţi. [IV, 694]

Osteneala trupească este un lucru bun; iar osteneala aceasta, săvârşită din ascultare, este un lucru sfânt. [IV, 709]

Trebuie neapărat să aveţi de lucru; şi cu cât este mai greoi, cu atât este mai bine. Lucrările curate şi elegante vă ocupă prea mult şi vă distrag atenţia de la lucrul principal şi vă răcesc inima. Alegeţi-vă un lucru care să nu vă împrăştie mintea şi lucraţi în fiecare zi fără excepţie. Munca împreună cu meditaţia dumnezeiască şi lectura să vă ocupe mai puţin timp, iar metaniile cu rugăciunea – mai mult timp: şi asta-i tot. Treceţi de la un lucru la altul şi, astfel, timpul va trece pe neobservate şi plictiseala nu va veni. [IV, 714]

Munca grea le este de folos mai ales celor care sunt plini de trufie. Ea este înrudită cu părerea smerită despre sine, iar munca uşoară – cu îngâmfarea. [IV, 734]

Legea este următoarea: cu mâinile să săvârşiţi fapte, iar cu mintea şi cu inima să fiţi cu Dumnezeu. [IV, 739]

Principalul este să nu Vă împrăştiaţi, să mi vă grăbiţi şi să le faceţi pe toate la vremea lor, fără tărăboi. Astfel nicio osteneală nu vă va împrăştia şi mintea de Dumnezeu nu o va depărta. [IV, 740]

Ascultarea necondiţionată, săvârşită împotriva gusturilor noastre, este mai preţioasă decât toate nevoinţele şi vătămătoare poate fi numai atunci când este împlinită fără pricepere. În realitate, însă, şi osteneala lepădării de sine este întotdeauna răsplătită de Domnul. [IV, 741]

Mâinile şi picioarele la lucru, iar mintea cu Dumnezeu – acesta este omul cu adevărat drept… Faptele trebuie să le împărţim astfel încât cele exterioare să nu le împiedice pe cele interioare. [V, 761]

Hotărâţi… să umblaţi cu treburi numai în exterior, fără griji lăuntrice şi fără împrăştierea gândurilor şi a simţămintelor. Dacă vă veţi orândui aşa, treburile voastre vă vor zidi, nu vă vor dărâma. [V, 795]

Statornicia în împlinirea lucrului este principala condiţie în ceea ce priveşte izbânda. Izbânda nu se arată imediat. Aceasta cere timp, cere luni şi ani de zile… De aceea nu are rost să deznădăjduiţi în ceea ce priveşte izbânda dacă roadele ostenelilor nu se arată curând. [V, 825]

Osteneala săvârşită cu răbdare aduce după sine răsplata. [V, 840]

Osteniţi-vă. Osteneala biruie totul cu ajutorul lui Dumnezeu. [V, 903]

Când sufletul este umbrit de har, osteneala nu mai este osteneală. [VI, 980]

Trebuie ca în împlinirea fiecărui serviciu să se resimtă osteneala… În cursul zilei să săvârşiţi deseori osteneli pentru Domnul… şi satisfacţia, cred, va veni. [VI, 1020]

Legarea cărţilor îmi place mai mult decât toate celelalte rucodelii. Căci fără lucru mori. Când nu ai chef să scrii, imediat îţi vine plictiseala. Dacă te apuci de lucru, toată trece. Dar, nici atunci când ai chef să scrii, nu poţi să scrii neîncetat. Există ceasuri în care nu ai unde să mergi, şi anume – după prânz… Să dormi, este rău. Să umbli, nu ai unde. Să citeşti, nu poţi întotdeauna, căci şi aşa citeşti mult. Şi, iată, trebuie să lucrezi. Să lucrezi tâmplărie, ar fi bine, dar nu ai putere; acolo este nevoie de forţă. [VII, 1084]

Uneori este greu, dar însăşi osteneala are în sine un izvor de mângâieri. [VIII, 1240]

Un tânăr care se află într-o mănăstire se plângea de lipsa lucrului. I-am propus să înveţe să lucreze la traforaj. A învăţat – şi acum face lucruri foarte frumoase… Iar tâmplăria, şlefuitul, câtă mulţumire ar putea aduce?! Pe gospodarii care sunt gospodari, mult i-ar ajuta acestea în gospodărie. [VIII, 1263]

Muncile grele stau în rândul mijloacelor care ajută la smerenie. [VIII, 1389]

Trebuie să aveţi o rucodelie care nu vă distrage atenţia. Vechii egipteni săvârşeau toată ziua rucodelia,

nerenunţând la ea nici măcar atunci când venea cineva la ei. Din când în când făceau metanii. Iar rugăciunea principală o săvârşeau noaptea…

Toate lucrurile – şi pe cele mari, şi pe cele mici – să le săvârşiţi ca şi cum ar fi privite de ochiul lui Dumnezeu. [VIII, 1458]

Fără rucodelie nu scăpaţi de plictiseală. Chiar şi dacă sunteţi preot. [VIII, 1466]

Şederea cu mintea înaintea lui Dumnezeu nu lucrul o împiedică, ci lucrul deşert şi lucrul rău. [IX, 129]

Ca osteneala să capete valoare, apucaţi-vă de aceasta [de educaţia copiilor] din dragoste pentru Domnul, astfel încât să faceţi cunoscute ideile creştinismului şi să sădiţi simţămintele creştine… Iar ca să petreceţi timpul cu deşertăciuni, nu aveţi de ce; desigur, este şi plictisitor, şi, fără să vreţi, vă pătrund în minte diferite prostii. [IX, 139]

Slava deşartă îmi spuneţi că vă cuprinde duhul slavei deşarte. Păziţi-vă, dar. Acesta este un şarpe cu multe capete. Uneori se transformă chiar în smerenie… Slava deşartă este fină, dar întotdeauna înăspreşte sufletul. Şi Domnul, celor care îngăduie gândurile de slavă deşartă, îndată le ia harul şi îi lasă să cadă. Oare mult este până la nenorocire? Fiţi atenţi, aşadar. [IV, 709]

Mai rele decât toate lucrurile sunt îngâmfarea, slava deşartă şi osândirea. Acestea sunt fumul şi duhoarea iadului! Învăţaţi-vă prin toate mijloacele să vă bucuraţi mai mult atunci când oamenii se poartă cu dispreţ faţă de voi, când vă mustră sau chiar vă insultă, decât atunci când vă alintă şi vă salută. Aceasta este cea mai sigură cale către smerenie! [IV, 711]

A nu vă aşeza în biserică – este bine. Dar, dacă vine slava deşartă, aşezaţi-vă intenţionat şi spuneţi-i gândului care începe să vă mărească în deşert: uite, m-am aşezat singur. Un părinte, când îi venea gândul de slavă deşartă că posteşte mult, ieşea devreme acolo unde era mulţime multă, se aşeza şi mânca pâine. În Kiev cineva postea mult şi locuia singur. Uneori îi venea gândul de şlavă-deşartă, iar după el veneau şi alte ispite. I-a spus acest lucru

stareţului Partenie. „Acela i-a dat bani şi l-a trimis la târg. Cumpără-ţi, i-a spus, pişcoturi şi mănâncă-le acolo în prezenţa tuturor. El a făcut aşa şi toate ispitele au trecut. Iată, aşa se temeau şi fugeau de slava deşartă Sfinţii Părinţi. [IV, 714]

Sfântul Ioan Scărarul spune că slava deşartă este ca ghimpele, oricum l-ai întoarce, tot ascuţit este în vârf şi înţeapă. [IV, 716]

Singurătatea îndemnul către singurătate arată starea bună a inimii voastre şi o puteţi mulţumi în fiecare zi. Îndată ce aveţi libertate şi nu sunteţi ocupaţi cu treburi, retrageţi-vă în camera voastră… şi străduiţi-vă să fiţi numai cu Domnul, coborâţi cu mintea în inimă şi acolo staţi înaintea feţei Domnului, slăvindu-L, mulţumindu-l şi cerându-l bunurile duhovniceşti care vă sunt de folos. Făcând aşa, vă veţi obişnui şi veţi umbla înaintea Domnului… [III, 489]

Dacă aveţi nevoie de singurătate, pretutindeni o puteţi orândui: închideţi uşile şi, iată, sunteţi singuri. Dacă nu puteţi face acest lucru aici, nicăieri nu-l veţi putea face. Şi cauza este dorinţa de a fi pe placul oamenilor: vă temeţi de reproş. [IV, 557]

Singurătatea aceasta [lăuntrică] nu este deşartă şi nu ar putea avea loc dacă cineva s-ar gândi să-şi orânduiască în sine pustie deplină. Retrăgându-vă în sine, trebuie să staţi înaintea Domnului şi să staţi astfel încât să nu vă luaţi ochii minţii de la Domnul. Şi iată pustia! Să fiţi faţă în faţă cu Domnul. Aţi spus că lucrul acesta este greu. Dar ce se face fără osteneală? însă osteneala aceasta este aşa încât singură se uşurează şi se sprijină pe sine. A fi cu Domnul este ţelul vieţii noastre… [IV, 571]

Îmi scrieţi că singurătatea pentru mireni abia dacă este cu putinţă. Există două feluri de singurătate: una totală, permanentă, când cineva pleacă în pustie şi vieţuieşte singur, şi cealaltă – parţială, având loc din când în când. Prima, într-adevăr, nu are legătură cu mirenii, dar a doua este cu putinţă pentru ei şi chiar există în rândul lor. Fiecăruia i se întâmplă să aibă puţin timp în care este

singur, chiar dacă nu se îngrijeşte intenţionat să-şi orânduiască pentru sine anumite ceasuri de singurătate. Şi, iată, tocmai acest ceas sau ceasuri să le îndreptaţi spre folosul zidirii voastre duhovniceşti. În locul visărilor deşarte intraţi în voi şi verificaţi-vă lucrurile: vedeţi dacă sunt făcute bine şi dacă pot fi plăcute lui Dumnezeu, în cazul în care II vedeţi înaintea voastră. Aceste ceasuri şi le poate rezerva în fiecare zi pentru sine orice om, care munceşte mult, dacă are grija mântuirii sufletului său. Dacă oamenii nu se însingurează, nu fac acest lucru tocmai pentru că nu au această grijă sau, dacă o au, nu este într-atât de puternică încât să întreacă toate celelalte griji. Pentru cel care nu se îngrijeşte de acest lucru, nici nu sunt scrise mijloacele prin care să-şi orânduiască un mod mântuitor de viaţă. Astfel, în fiecare zi trebuie să aveţi ceasuri de singurătate, iar când trebuie să postiţi, în toată vremea postului trebuie să încetaţi lucrul, ca postul vostru să fie pe deplin mântuitor de suflet. Aceasta s-a şi avut în vedere în legătură cu mirenii atunci când li s-a recomandat singurătatea ca mijloc pentru viaţa plăcută lui Dumnezeu, care duce la mântuire. Dar mai trebuie să ţineţi minte un lucru: faptul că, în afară de singurătatea exterioară, există şi singurătatea interioară. Afară există gălăgie şi tulburare, dar omul în inima lui este singur cu sine. Când pe cineva îl doare inima pentru ceva, fie că se află într-un mediu foarte vesel şi vorbăreţ, nu aude şi nu vede nimic. Acolo, în inima lui, stă împreună cu durerea lui. Fiecare ştie lucrul acesta din proprie experienţă. Şi, dacă aşa se întâmplă în privinţa lucrurilor lumeşti, atunci de ce să nu fie la fel şi în privinţa celor duhovniceşti? Şi aici există dureri şi sunt mai puternice şi mai adânci decât toate cele lumeşti. Când pătrunde în inimă o durere privind această rânduială de viaţă, cine va fi în stare să scoată atunci conştiinţa omului din şederea lui ce are loc în singurătate în inima sa? Iată o singurătate de alt gen, care are loc şi în rândul mirenilor îndată ce sunt cercetaţi de grija pentru mântuirea sufletului lor! [IX, 129]

Tris te tea i

Este posibil ca Dumnezeu însuşi să ne trimită aceasta ca să învăţăm să nu ne bizuim pe noi înşine. Câteodată luăm multe sarcini asupra noastră şi aşteptăm mult de la eforturile, mijloacele şi ostenelile noastre. Şi, iată, Domnul ne ia harul şi ne lasă singuri, zicându-ne parcă: „Hai, încearcă să vezi câtă putere ai”. Cu cât avem mai multe daruri naturale, cu atât este mai necesară această învăţare de minte. Înţelegând acest lucru, vom răbda. Tristeţea este trimisă şi ca pedeapsă pentru aprinderile patimilor îngăduite şi neosândite şi neacoperite prin pocăinţă. [I, 190]

Îmi scrieţi că tristeţea şi plictiseala vă chinuie. Doar nu există nicio nenorocire exterioară – vizibilă?! Aşadar, este lucrarea vrăjmaşului. Vrăjmaşul nu iubeşte inimile liniştite… şi, astfel, se străduieşte prin toate mijloacele să strângă într-un fel inima şi să alunge din ea liniştea cea dulce. Rugaţi-vă Domnului şi Maicii Domnului… şi va trece… Vrăjmaşul vă chinuie fără rost, dar voi, transformând acest chin în chinul pentru păcate, îl păcăliţi, făcându-l instrumentul bunei voastre stări sufleteşti… [III, 451J

De ce sunteţi trist după o discuţie lungă avută cu cineva? Deoarece în timpul discuţiei vă abateţi atenţia de la Domnul. Domnului Îi place acest lucru şi vă dă de înţeles prin tristeţe. Binevoiţi să vă deprindeţi să fiţi neîncetat cu Domnul, orice aţi face, şi toate să le faceţi pentru El, străduindu-vă sale puneţi de acord cu poruncile Lui. Şi niciodată nu veţi fi trişti, căci veţi simţi că aţi săvârşit lucrurile Lui. [III, 518]

În privinţa duhului tristeţii să vă plângeţi Domnului şi Îngerului Păzitor şi se va depărta. Dar să răbdaţi totul cu blândeţe. Starea aceasta este una dintre crucile pe care trebuie neapărat să le ducem în decursul vieţii noastre. Domnul fie o va alunga, fie vă va da blândeţe să îndураţi aceste stări. [V, 863]

Aţi simţit atacurile tristeţii. Sunt atacurile vrăjmaşului… Ea vă cuprinde atunci când căile lui Dumnezeu în orânduirea împrejurărilor vieţii voastre se

întunecă. Acest întuneric aduce fie tristeţe, fie spaimă, fie deznădejde. Rugăciunea alungă întunericul acesta şi lumina proniei dumnezeieşti vă va ajuta să vedeţi totul clar atunci… Astfel vor avea loc omorârea duhului tristeţii şi bucuria inimii chiar şi în starea cea mai tristă. [V, 878]

Tristeţea apăsătoare, neclară este fie o boală, fie lucrarea vrăjmaşului. Rugaţi-vă Domnului şi El o va alunga. [IX, 141]

Biserica – lăcaş de cult în biserică uneori nici ceea ce se cântă, nici ceea ce se citeşte – ori nu se aude, ori nu se înţelege; în acest caz, staţi înaintea Domnului şi faceţi rugăciunea lui Iisus… în biserică fiecare lucrare îşi are sensul ei. Cine înţelege acest sens, acela va dobândi neîncetat influenţe hrănitoare pentru duh din lumea cealaltă, iar după încheierea dumnezeieştii slujbe va pleca din biserică aşa cum pleacă oamenii de la o masă bogată şi variată. [I, 113]

În biserică e neplăcut să plângi! (Păziţi-vă prin toate mijloacele să faceţi ceva în văzul tuturor. La aceasta trebuie să adăugaţi uitarea propriilor fapte.) Acolo să păstraţi duhul umilit, iar acasă puteţi acorda libertate şi lacrimilor. Duhul umilit este duhul pe care se cuvine să-l aveţi… Cu cât mai îndelung este păstrat, cu atât este mai bine. [I, 132]

Mersul la biserică este cel mai bun mijloc pentru deschiderea duhului de rugăciune, datorită căruia inima nu îndrăzneşte să se împietrească. [I, 190]

Dacă vă este uşor, mergeţi mai des la biserica lui Dumnezeu. Nicăieri nu se deschide duhul rugăciunii aşa ca în biserică dacă staţi cu atenţie şi cu evlavie în ea. Dacă veţi face aşa, îndată veţi vedea roadele… Totuşi nu după prima, nici după a doua oară în care aţi mers la biserică. Trebuie să mergeţi mai multe luni… şi să daţi dovadă de statornicie şi răbdare în această osteneală. [I, 191]

Din pricina câtorva diferenţe în rânduielile bisericeşti nu are rost să vă tulburaţi. Ele întotdeauna au fost îngăduite şi în esenţă aşa sunt. Păcatul este numai lipsa evlaviei, iar rânduielile pot fi schimbate toate în afară de

ceea ce este esenţial cu privire la Sfintele Taine. [II, 214]

Nu există mijloc mai bun pentru deschiderea rugăciunii inimii decât a ne afla în biserică, la slujbele bisericeşti. În slujbele bisericeşti este duhul rugăciunii. Cine stă la slujbă cu atenţie faţă de tot ceea ce se citeşte şi se cântă, acela nu poate să nu se întărească în starea de rugăciune. [II, 241]

Biserica este mângâierea voastră. Slavă Domnului, Care v-a ajutat să simţiţi efectul binefăcător al aflării în biserică. Sfântul Ioan Gură de Aur deseori pomeneşte că ne putem ruga şi acasă; dar aşa ca în biserică acasă nu te poţi ruga. [III, 448]

Se întâmplă să simţiţi că slujba parcă s-a terminat imediat sau că pravila aţi săvârşit-o parcă pe neobservate… Acesta este rodul faptului că staţi cu atenţie în biserică şi că vă împliniţi pravila de acasă cu atenţie şi cu simţământ, [m, 446]

Ce înseamnă Mila păcii? auziţi ce glăsuieşte diaconul! *Să stăm bine… Sfânta jertfă în pace să o aducem… Este* invitaţia la aducerea jertfei celei iară de sânge. Jertfa o săvârşeşte preotul. Cei prezenţi trebuie să aibă sentimentele corespunzătoare acesteia – frica de Dumnezeu, mintea neîmprăştiată, pacea cu Dumnezeu şi cu toţi ceilalţi, lauda şi mulţumirea faţă de Dumnezeu… Acestea sunt jertfe duhovniceşti… Acestea şi înseamnă cuvintele: Mila păcii… Diaconul *invită la* aducerea jertfei. Cei prezenţi răspund: „Da, suntem gata… şi primim mila păcii, jertfa laudei”. Când se cântă: Cu vrednicie şi cu dreptate, *preotul aminteşte toate* binefacerile lui Dumnezeu: în legătură cu creaţia, pronia, dar, mai ales, cu răscumpărarea şi cu însăşi îngăduinţa de a fi adusă jertfa… Acestea se cuvine să le amintească şi toţi cei prezenţi.

Expresia *mila păcii* în greacă înseamnă – „mirul păcii”. Pacea este, într-adevăr, mir pentru suflete şi cea mai bună milă o arătăm reciproc unul faţă de celălalt şi ne este dăruită de Dumnezeu. [VI, 947]

Binevoiţi să ajungeţi mai des la [biserică], acest stup plin de miere duhovnicească dulce… [IV, 691]

Despre liturghia Sfântului Iacov: ea a fost introdusă de el în uz şi a fost învăţată pe de rost de către slujitori. Şi modul săvârşirii tuturor Tainelor a fost transmis din gură în gură. Lucrul acesta s-a făcut intenţionat, ca să izbăvească Sfintele Taine de batjocurile păgânilor. Liturghii au alcătuit şi au transmis şi ceilalţi apostoli. Însă toate se aseamănă în general; mai ales acea parte care conţine modul aducerii jertfei şi al sfinţirii ei; literalmente chiar este aceeaşi în toate liturghiile… în toate se cântă: Cu *vrednicie şi cu dreptate este a ne închina Tatălui… şi aşa* mai departe; Sfânt, *Sfânt, Sfânt… şi aşa mai* departe; Pe Tine Te *lăudăm… şi aşa mai* departe. Şi aici se săvârşeşte Taina. Apoi liturghia Sfântului Iacov a fost notată. Sfântul

Vasile cel Mare a prescurtat-o. [ar Sfântul Ioan Gură de Aur a prescurtat-o mai mult. Deosebire esenţială nu există. [VI, 956]

Biserica este casa lui Dumnezeu şi totul acolo este al lui Dumnezeu. Să vă purtaţi cu fiecare lucru de acolo ca şi cu lucrul lui Dumnezeu şi să lucraţi cu el aşa ca şi cum voi înşivă aţi fi primit de la însuşi Domnul poruncă pentru acest lucru, ţinând minte, în acelaşi timp, că şi Domnul însuşi este acolo şi vede cum lucraţi şi, fie. Se mângâie, fie. Se supără din această pricină. [VIII, 1442]

Creştinismul

Creştinismul nu este o învăţătură, ci este un mod de viaţă. Şi însăşi învăţătura lui intră în modul de viaţă ca formă determinată, ca viziune asupra a tot ceea ce există. [VI, 974]

Bună treabă aţi început – să găsiţi sau să alcătuiţi şi să publicaţi psihologia creştină. Iată, după părerea mea, cum trebuie să fie programa acestei psihologii. Să oglindească structura esenţei omeneşti: duhul, sufletul şi trupul – şi să înfăţişeze enumerarea sistematică a tuturor aptitudinilor şi orientărilor fiecărei părţi şi apoi să descrie starea şi a părţilor esenţei şi a aptitudinilor: 1) starea naturală; 2) starea de sub păcat; 3) starea de sub har. [VII, 1190]

Hula

Duhul hulei şi al îndoielii s-a ascuns, dar să nu credeţi că vă va părăsi atât de curând, Obişnuindu-se să-şi găsească accesul către voi, tot se va apropia până când va izbuti cumva să vă tulbure mai tare. Toţi oamenii sunt încercaţi de acest lucru. De aceea este scris că în lupta cu vrăjmaşul nu trebuie să depunem niciodată armele, ci întotdeauna să fim gata să stăm împotriva lui. Scriu stareţii că, atunci când năvăleşte ispita, trebuie să o respingem din inimă cu ură faţă de ea şi apoi sau în acelaşi timp să ne adresăm Domnului în rugăciune. Ura este totuna cu a-l lovi pe vrăjmaş în piept. Acesta este un mijloc puternic şi neplăcut vrăjmaşului…

Duhul hulei din voi este al vrăjmaşului. Cu ce ură se poartă el faţă de Domnul Mântuitorul?! Dar pentru el este ceva natural: căci Domnul a nimicit puterea diavolului, astfel încât numai numele Lui este de ajuns ca să-l înfricoşeze. [I, 137]

Hula şi îndoiala te fac să te simţi ca atunci când ţi se clatină pământul sub picioare: cel ce simte acest lucru cade imediat datorită ameţelii. [VIII, 1465]

Biserica – trupul lui Hristos

Biserica este legătura vie a tuturor credincioşilor, care, unindu-se laolaltă sub un singur Cap – Hristos Domnul, alcătuiesc un singur trup. H alcătuiesc toţi credincioşii: şi cei vii, şi cei morţi. Necredincioşii – atât cei vii cât şi morţi – sunt în afara Bisericii şi în afara Domnului, a Capului ei. Necredincioşii de aici sunt chemaţi şi, dacă se folosesc de această chemare aici şi intră în Biserică, şi dincolo vor fi tot aşa, adică fiii Bisericii. [III, 479]

Apostolii, purtând în ei mărturia Duhului, au transmis toată revelaţia nou-testamentară şi au încredinţat-o Sfintei Biserici întemeiate de ei pe tot pământul. Învăţătura lor, transmisă oral şi în scris, şi păstrată de Biserică, este pentru noi adevărata mărturie a Duhului, înaintea căreia nu trebuie să preferăm nimic. Cel ce spune că se sprijină pe mărturia Duhului spune acest lucru cu adevărat, cu judecată sănătoasă şi incontestabil numai atunci când se

sprijină pe învăţătura Domnului şi a sfinţilor apostoli ai Bisericii, transmise oral şi în scris! Altă mărturie a Duhului Biserica sau adevăraţii credincioşii nu cunosc şi nici nu trebuie să cunoască. Să mergem mai departe pe această linie de idei. Mărturia Duhului se află în revelaţia nou-testamentară încredinţată Sfintei Biserici. Adevărurile acestei revelaţii Biserica le exprimă în învăţătura ei. Căci ea păstrează Tradiţia; şi tot ea tâlcuieşte şi Scriptura. Prin urmare, învăţătura Bisericii conţine mărturia Duhului. Catehismul este expresia învăţăturii Sfintei Biserici. Prin urmare, Catehismul este expresia prescurtată a mărturiei Duhului. De aceea se află în deplin acord cu mărturia Duhului. Cine primeşte învăţătura catehetică, acela primeşte nu ceva potrivnic mărturiei Duhului, ci exact ceea ce mărturiseşte Duhul. Şi trebuie s-o cinstească precum cinsteşte mărturia Duhului. A spune: nu pot prefera autoritatea Catehismului înaintea mărturiei Duhului, se poate numai în cazul în care Catehismul nu exprimă esqtiţa mărturiei Duhului. Dar, ca să fie aşa Catehismul, este un lucru imposibil. Căci el exprimă învăţătura Bisericii celei vii, iar învăţătura Bisericii celei vii este expresia vestirii Duhului. A spune acest lucru este totuna cu a spune: Biserica a pierdut adevărul. Însă atunci ne putem lua rămas-bun de la adevăr.

Dacă el nu există în Biserică, nicăieri nu îl mai poţi căuta… Căci nu îl vei găsi…

Sfinţii apostoli au purtat în ei Duhul şi cuvântul lor a fost, fără îndoială, mărturia acestui Duh. Despre ce? Despre toate tainele lui Dumnezeu. Apostolul Pavel spune: *Iar nouă ni le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său, fiindcă Duhul toate le cercetează, chiar şi adâncurile lui Dumnezeu… şi cele ale lui Dumnezeu, nimeni nu le-a cunoscut, decât Duhul lui Dumnezeu* (*I* Cor. 2, 10 – 11). El ne-a descoperit toate adâncurile lui Dumnezeu care se referă nu la tot universul, ci la obiectul principal al propovăduirii – la mântuirea noastră. Cuvântul care a ieşit din gurile apostolilor a fost expresia fermă a adevărului, în afara căruia există numai minciună şi întuneric. De aceea,

când a fost nevoie să dea o regulă îndrumătoare cu privire la modul în care oamenii să verifice vestirile duhurilor care apăruseră, apostolii au pus ca piatră de încercare pentru ele cuvântul propovăduit de ei…

Cuvântul apostolilor este proba tuturor duhurilor, ajutându-ne să vedem dacă ele sunt de la Dumnezeu, dacă spun adevărul sau ne înşală prin năluciri. La acestea adăugăm: cuvântul apostolilor, sau revelaţia noutestamentară, alcătuieşte conţinutul învăţăturii Bisericii; învăţătura Bisericii este exprimată în Catehism. Prin urmare, Catehismul este proba tuturor mărturiilor duhurilor care apar în această calitate după mărturia iniţială a Duhului, care a ieşit din gurile apostolilor. *Orice duh* care vorbeşte potrivit cu ele *este de la Dumnezeu* şi *orice duh* care nu vorbeşte potrivit cu ele *nu este de la Dumnezeu*, *ci este duhul lui antihrist* (I Ioan 4, 2 – 3) …

Duhul harului a fost un dar care i-a umbrit pe apostoli şi le-a fost dăruit numai lor. Acesta este duhul propriu apostolilor – duhul descoperirii tainelor lui Dumnezeu cu privire la lucrarea mântuirii noastre. După apostoli, dăruirea lui nu s-a mai repetat. Bisericii lui Dumnezeu i-a fost dăruit duhul cunoaşterii şi al înţelegerii tainelor descoperite de apostoli. Şi acesta îi este dăruit fiecărui creştin. Celui ce păstrează în sine harul botezului şi al mirungerii şi, ostenindu-se asupra sa, se curăţeşte de patimi, la un nivel înalt de curăţie sufletească i se descoperă lucrarea Duhului împreună cu darurile Lui, în rândul cărora se află şi darul cunoaşterii adevărurilor lui Dumnezeu; i se descoperă ungerea, prin care el *ştie toate* (I Ioan 2, 20), aşa cum învaţă apostolul Ioan. Însă darul de a şti toate – nu există pretutindeni: căci acela este al minţii lui Dumnezeu, iar toate – se află în sfera adevărurilor de credinţă, în lucrarea mântuirii. [DC, 64]

Citirea Sfintei Scripturi şi a scrierilor Sfinţilor Părinţi

Vă trimit al doilea volum al *Iubirii de bunătate*. Oricine râvneşte şi doreşte să-şi îndrepte inima găseşte toate cele necesare aici în diferitele scrieri ale părinţilor. [1, 51]

Pentru lămurirea noţiunilor religioase citiţi-i pe Sfântul Tihon, pe Sfântul Dimitrie de Rostov, pe Sfântul Ioan Gură de Aur, pe Sfântul Vasile cel Mare şi pe ceilalţi care le-au tâlcuit. [I, 89]

Grecii traduc din limba veche în cea nouă foarte liber… şi mâzgălesc contra originalului. [I, 95]

Evanghelia o puteţi citi şezând, dar fără să împuţinaţi evlavia. [I, 113] –

În timpul citirii, inima să nu fie ocupată cu nimic, să fie deschisă pentru ailevăr şi, pătrunzând cele citite cu înţelegerea, să le sădilţi în inimă; astfel, fie un verset, fie altul vă va mişca inima, iar altul o va mişca foarte mult.

491

Reţineţi acele versete care vă mişcă inima şi în timpul zilei pomeniţi-le mai des, mai ales pe acela care vă mişcă mai mult. Astfel veţi înnoi înviorarea inimii – iar acesta este un lucru foarte roditor. Este mai bine să citiţi puţin, dar să vă însuşiţi şi să simţiţi cele citite, decât să citiţi mult şi să nu faceţi aceste lucruri; fără ele citirea va fi ca seminţele căzute lângă drum. [I, 185]

Învăţătura deplină despre rugăciune, în general, şi despre rugăciunea lui Iisus o găsiţi în cartea *Războiul nevăzut*… [*I*, 188]

Dumnezeu a trimis pe pământ proroci şi apostoli şi El însuşi, în Persoana Sa, a venit pe pământ şi voia Sa cea sfântă ne-a descoperit-o despre cum trebuie să trăim ca să ne mântuim şi toate acestea a poruncit să le însemnăm în Dumnezeiască Scriptură, ca toţi oamenii să le citească şi să vadă ce voieşte de la noi Dumnezeu. [II, 226]

Citiţi-i pe Cuvioşii Varsanufie şi Ioan. Acolo sunt lămurite toate întâmplările vieţii şi puteţi găsi îndrumări pentru orice aveţi nevoie să ştiţi. Binevoiţi să ţineţi minte că învăţătorul a tot binele este numai Domnul Mântuitorul nostru. [H, 312]

Din Evanghelie este bine să învăţaţi pe de rost cuvintele Domnului, cuvânt cu cuvânt, iar pe celelalte să le reţineţi aşa. Principalul este să nu vă agitaţi, ca atenţia să nu se zdruncine. [II, 314]

Faptul că lumea şi Evanghelia nu se pot împăca, l-a ştiut Domnul când a dat poruncile; dar nicăieri nu a spus că am putea face concesii lumii. Concesiile făcute lumii înseamnă trădare faţă de Domnul. [II, 330]

Când cineva se îndreaptă spre Dumnezeu, ia naştere o luptă: iubirea de sine şi lumea sunt de o parte, iar adevărurile lui Dumnezeu sunt de cealaltă parte. Omul alege aceste idei şi biruie iubirea de sine şi lumea; însă dintre aceste adevăruri nu toate îi influenţează la fel pe toţi: pe unul îl influenţează mai mult un adevăr, pe altul – alt adevăr. Dar există, de asemenea, printre ele, pentru fiecare, unul care, îndată ce ajunge în conştiinţă, îl înclină pe om spre frica de Dumnezeu. Acest adevăr în prima luptă aduce biruinţa şi în luptele particulare, de asemenea, îi alungă pe vrăjmaşi. Care sunt aceste adevăruri? Binevoiţi să citiţi partea a doua din cartea *Calea către mântuire*: despre spovedanie şi pocăinţă. Şi veţi vedea. [II, 348]

Ce este sarea? Este un cuvânt metaforic. De vreme ce Mântuitorul nu ne-a dat El însuşi tâlcuirea, fiecare are voie să înţeleagă acest lucru după cum gândeşte spre zidirea sa sufletească. Eu cred că aceasta este dragostea faţă de Dumnezeu, dragostea fierbinte. Sarea alungă putreziciunea, iar dragostea faţă de Dumnezeu nimiceşte tot ce este păcătos şi potrivnic lui Dumnezeu. Sarea pătrunde în alimente, iar dragostea pătrunde în toate structurile: şi în cele sufleteşti, şi în cele duhovniceşti, şi în cele trupeşti şi tuturor le oferă trăinicie şi nestricăciune. [II, 348]

Citirea Evangheliei este cea mai bună lectură. [III. 451]

Vieţile Sfinţilor din Minei este bine să le citim; chiar dacă nu putem trăi aşa, totuşi suntem obligaţi să le imităm pe cât este cu putinţă şi chiar peste putinţă. În fiecare text se prezintă o schiţă generală a vieţii sfântului din ziua respectivă... Dacă aruncaţi o privire generală asupra acestor schiţe, veţi vedea că toţi sfinţii au avut ceva în comun şi de aici veţi trage concluzia că vă sunt necesare

un lucru sau altul. [HI, 487]

Dar să nu vă mulţumiţi să citiţi numai o dată, ci să citiţi de atâtea ori încât să reţineţi tot: căci în cărţi sunt scrise toate cele necesare. [III, 489]

j împrospătaţi-vă mintea cu cugetări bune prin citit şi meditaţie. Cărticele aveţi destule… Dar să-i citiţi mai mult pe Isihie [al Ierusalimului], pe avva Dorotei, pe Simeon Noul Teolog, pe Isaac Sirul, pe Varsanufie… căci toţi sunt buni. De fiecare dată să nu citiţi mult… Şi apoi să nu citiţi numai de dragul de a citi, ci ca să vă împrospătaţi şi să vă adăpaţi sufletul. [III, 499]

Din toată *Iubirea de bunătate* aţi tras o concluzie: fiecare suspin trebuie să-l închinaţi rugăciunii curate şi să vedeţi cu agerime de unde îşi îndreaptă vrăjmaşul săgeţile şi potrivit cu aceasta să lucraţi… [III, 539]

Citiţi Evanghelia şi celelalte cărţi duhovniceşti în fiecare dimineaţă după rugăciune. Dacă aveţi colţişorul vostru, nici să nu ieşiţi din el fără să fi citit şi să vă fi rugat. Datorită acestor lucruri veţi avea tăria duhului şi a inimii. [III, 627]

Cât bine există în cartea *Iubirea de bunătate*! Recitiţi-o. Aceasta este întotdeauna o carte nouă. [IV, 659] în timp ce citiţi, trebuie să aveţi în minte principalul ţel al vieţii şi să orientaţi totul către el. Se va alcătui ceva unitar, legat, şi de aceea va fi puternic. Tăria cunoaşterii şi a convingerii vor da putere şi firii voastre. [IV, 703]

Osteniţi-vă să citiţi cuvântul 60 al Sfântului Isaac Sirul despre diferitele metode pe care le foloseşte vrăjmaşul în lupta cu cei ce îl caută pe Domnul… Citiţi-l pe Macarie cel Mare şi, mai ales, Scara, unde se vorbeşte mult despre deosebirea gândurilor. Unul şi acelaşi lucru poate fi şi plăcut şi neplăcut lui Dumnezeu, judecând după gânduri. Studiaţi. [IV, 705]

Pentru lămurirea mişcărilor inimii citiţi, meditând apoi şi aplicând vieţii voastre *Scara*, pe Sfinţii Isaac Sirul, Varsanufie şi Ioan, iar din *Iubirea de bunătate* – pe Sfinţii Diadoh, Filoteu, Isaia, Evagrie, Casian şi Nil. După ce citiţi, să nu părăsiţi starea generală provocată de cele citite, ci

întotdeauna să o transformaţi în regulă personală, iar datorită acestui lucru generalul întotdeauna va suporta anumite nuanţe de schimbare. [IV, 707]

Citiţi, chibzuiţi şi puneţi în aplicare. A pune în aplicare este ţelul şi rodul citirii. Dacă nu are niciun sens să citiţi fără să puneţi în aplicare, cu atât mai mare este răul. Numai teorie vi se adună în cap şi vă învaţă nu pe sine a vă îndrepta la bine, ci pe ceilalţi a-i osândi. [IV, 717]

Aţi cumpărat *Iubirea de bunătate*! Toată cartea este alcătuită cu scopul de a-i învăţa căinţa şi atenţia inimii pe cei ce nu le au, iar celor ce le au, să le arate mijloacele pentru desăvârşire şi întărire. Îmi pare foarte rău că nu este clară peste tot în traducerea veche. Dar presupun că ceea ce este clar vă va fi de ajuns. Începeţi să citiţi de la Sfântul Isihie, apoi treceţi la Sfinţii Diadoh, Teolipt, Grigorie Sinaitul şi ceilalţi. După ce veţi citi bine aceste învăţături, puteţi citi altele. [IV, 718]

Nu uitaţi în fiecare zi să citiţi cuvântul lui Dumnezeu şi să cugetaţi la el şi să-l duceţi în inimă şi cu el să vă hrăniţi sufletul. Sufletul parcă va fi presărat cu zahăr şi va deveni mai puternic şi mai rezistent. [IV, 735]

Scăldaţi-vă în aceste izvoare în care aşteptaţi să găsiţi mângâiere. [IV, 753]

Numai cu Evanghelia sau cu Noul Testament poţi trăi un veac întreg şi tot să le citeşti. Le tot citeşti şi tot nu termini de citit. De o sută de ori să le citeşti şi tot îţi va rămâne ceva necitit. [V, 783]

Athoniţii au cărţile: *Calea către mântuire* (studiu de ascetică), *Ce este viaţa duhovnicească*, *Scrisori despre viaţa duhovnicească*, *Războiul nevăzut*... Procuraţi-le şi învăţaţi din ele... nu ca să ştiţi, ci ca să înfăptuiţi. [V, 894] Descoperirea gândurilor, după cum ştiţi din experienţă, este foarte binefăcătoare. A citi cărţi, de asemenea, este un lucru bun; şi acestea pot la nevoie să vă dea învăţătură. Însă în ele sunt scrise îndrumări generale, iar pentru cazuri particulare este mai bine să căutaţi explicaţii la un cunoscător bun care este în viaţă... A fi pasionat de citit este un lucru rău. El nu duce la bine şi ridică un zid între

inimă şi Dumnezeu. În acelaşi timp se dezvoltă şi curiozitatea. [V, 912]

Citiţi din sfintele cărţi puţin, dar cu chibzuinţă. [V. 941]

Evanghelia a apărut la mulţi ani după înălţarea Domnului. Toate scrierile apostolice împreună cu Evanghelia au fost adunate într-o carte abia la sfârşitul veacului întâi... probabil sub îndrumarea Sfântului Ioan Teologul. [VI, 946]

Şi ce carte este mai bună decât Evanghelia... Citirea ei învăluie sufletul cu adierea lui Dumnezeu. [VI, 998]

În privinţa Evangheliei, nu tâlcuiri trebuie să scriem, ci reflecţii, ca fiecare cuvânt şi fiecare gest al Domnului să fie o dovadă solemnă a Dumnezeirii Lui. Când Dumnezeu ne va da să începem cântarea noastră de laudă adusă Lui, aceasta nu va avea sfârşit. O, de am pune măcar început acestei lucrări?! [VII, 1083]

Lectura duhovnicească liniştеşte sufletul. [VIII. 1470]

Cărţi trebuie să avem... Dar avem cartea cărţilor... Aţi citit Noul Testament?! Dacă veţi începe să-l citiţi cu cea mai mare atenţie şi cu aprofundare, lumina lui Dumnezeu se va descoperi înaintea ochilor minţii voastre şi va lumina şi va însenina totul... Acesta este un izvor nesecat de cunoaştere. [IX, 4]

Cuvântul lui Dumnezeu este singura lumină a cunoaşterii pe pământ. Ori eşti luminat de ea, ori umbli în întuneric, dând din mâini. Vă doresc să vă lipiţi inima de această comoară şi cu ea să vă îmbogăţiţi şi să-i îmbogăţiţi şi pe alţii. [X, 293]

Simţirea faţă de Dumnezeu încercaţi să înţelegeţi toate treburile privind gospodăria şi celelalte lucruri ca şi cum v-ar fi desemnate direct de Domnul însuşi, nu numai în general, ci şi în mod special, fiecare sarcină se înţelegeţi aşa. Atunci, apucându-vă de lucru şi săvârşindu-l, veţi putea ţine minte şi că trebuie să-l împliniţi aşa cum I-ar plăcea Domnului... Astfel, în timpul săvârşirii lucrului mintea va fi cu Domnul. Dacă la sfârşit, simţind ajutorul lui

Dumnezeu, îi veţi mulţumi Domnului, îl veţi avea pe Domnul şi la sfârşit. Dacă după aceea veţi împlini în aceeaşi ordine al doilea, al treilea lucru şi tot aşa până la sfârşitul zilei, iată, toată ziua veţi fi cu mintea la Domnul. Doar lucrul acesta şi este ceea ce trebuie, adică să umblaţi în prezenţa lui Dumnezeu. De aici va veni simţirea faţă de Domnul, sentimentul fricii, al evlaviei, al devotamentului, al recunoştinţei. Simţirea înseamnă rugăciune fără cuvinte. [II, 279]

Faptul că vă adresaţi des lui Dumnezeu în timpul zilei – în timpul oricărei treburi şi după aceea – este un lucru foarte bun. Aceasta este o parte din regula generală – a umbla înaintea lui Dumnezeu. [VI, 957]

Sentimentul recunoştinţei pentru binele lăuntric săvârşit cu ajutorul lui Dumnezeu este, de asemenea, o manifestare a smereniei, ca umilirea de sine pentru răul făcut. Din recunoştinţa pentru ajutorul lui Dumnezeu în săvârşirea binelui trebuie să vină sentimentul atotlucrării lui Dumnezeu în noi prin Iisus Hristos... [VI, 961]

Pentru urmarea bună a Domnului este necesară deplina lepădare de toate... ca nici picioarele, nici mâinile să nu fie încurcate de nimic. [VI, 973]

Dacă cineva ar întreba: „Cum pot fi întotdeauna cu Domnul?", îi puteţi răspunde cu îndrăzneală: să ai simţire faţă de Domnul şi vei fi cu Domnul... Dar cum putem avea această simţire? Cred că numai pomenirea Domnului poate pune în mişcare simţirea faţă de El. Dacă la aceasta adăugăm cugetarea la ceea ce este El şi ce a făcut şi face pentru noi, nu ştiu a cui inimă va rămâne nemişcată. De aceea, în chip foarte drept Sfinţii Părinţi socotesc meditaţia dumnezeiască, sau contemplarea însuşirilor şi a lucrărilor Domnului, cheia rugăciunii... şi a rugăciunii neîncetate. Pentru că datorită acestui lucru simţirea faţă de

Dumnezeu înviază... şi se uneşte cu Domnul. [VI, 1026]

* * *

Sfânta Biserică nu îi recunoaşte pe cei de alte

credinţe şi nu îi pomeneşte, dar, atât timp cât ei sunt în viaţă, se roagă în general pentru întoarcerea lor. Cei de alte credinţe au pomenitorii lor. Într-acolo să se îndrepte cei ce vor să-i pomenească. Persoanele particulare – rudele, prietenii – se pot ruga în sine pentru ei, făcând acest lucru ca pe o faptă de iubire şi bizuindu-se pe ceva ce este vrednic de pomenire în sufletele celor pomeniţi. [V, 903]

Ar fi înţelept să vă spun ceva sigur cu privire la modul în care să vă purtaţi cu vecinii. Există o singură lege pentru acest lucru: să intraţi în legătură cu cei de aceeaşi credinţă ca să vă sprijiniţi reciproc în lucrarea pe calea mântuirii. De aceea, dacă se întâmplă să vă îndepărtaţi de cei care se gândesc puţin la Dumnezeu şi la mântuire, nu aveţi de ce să vă pară rău. Legătura cu ei vă va rămâne numai în ceea ce priveşte rânduielile vieţii… Dar, dacă aveţi destul curaj, trebuie să-i aduceţi şi pe ei la jertfa… [VIII, 1312]

Pe cei nebotezaţi, ca şi pe toţi cei ce se află în afara credinţei, trebuie să-i înfăţişăm milostivirii lui Dumnezeu. Căci ei nu sunt fiii vitregi, nici fiicele vitrege ale lui Dumnezeu. De aceea El ştie ce şi cum să instituie în privinţa lor. Nenumărate sunt căile lui Dumnezeu! [VIII, 1463]

CUPRINS

Prolog 5

Despre rugăciune 7

În ce constă esenţa rugăciunii 8

Cum să ne pregătim pentru rugăciune 11

Cum să ni-L închipuim pe Dumnezeu atunci când stăm la rugăciune 14

Condiţiile necesare în izbânda rugăciunii 15

Despre rugăciunile scurte şi însemnătatea lor 17

Despre pravila de rugăciune de acasă 19

Cum să ajungem până acolo, încât rugăciunea să devină trebuinţa noastră cea de toate zilele 26

Când ne rugăm, trebuie să ne lăsăm cu totul în voia lui Dumnezeu 27

Despre lacrimile la rugăciune 29
Ne putem ruga pentru sinucigaşi? 30
Viaţa lumească, cu treburile şi grijile ei, nu este, oare, o piedică în lucrarea mântuirii? 35
Nu este mai bine să părăsim lumea şi să mergem la mănăstire. „... TTV... 52
Sunt pelerinajele folositoare pentru mântuire? 73
j
Principala piedică în lucrarea mântuirii noastre o reprezintă patimile. Trebuie să ştim să luptăm cu ele 7 8
Sentimentul că nu vă puteţi mântui singuri să-l aveţi întotdeauna, dar să nu cădeţi niciodată în deznădejde în privinţa mântuirii niciodată să nu cădeţi 98
Cel mai subtil şi mai primejdios vrăjmaş pentru cei ce se află pe calea mântuirii este mândria duhovnicească 108
Despre nesimţirea şi răceala inimii, care apar în suflet printre nevoinţele mântuirii 115
Despre îndoielile privind religia 119
Despre icoanele făcătoare de minuni 127
Despre gândurile hulitoare 133
Către cei ce neagă libertatea morală din om 137
Lămurirea neînţelegerilor celor ce se spovedesc şi se împărtăşesc cu Sfintele lui Hristos Taine 140
Către cei ce caută mângâiere în necazuri 149
Despre aşa numita moarte năprasnică 171
Trebuinţele familiale şi grijile pentru copii 173
Sfaturi cu privire la citirea cărţilor 179
Străduiţi-vă să evitaţi să vă petreceţi timpul în lene şi trândăvie 183
Scrisoarea Preasfânţitului Teofan către ţăranul Şumov 185
502
Simfonia 191
Acatistul 193
Îngerul păzitor 193
Apostolii şi bărbaţii apostolici 194
Harul 195
Blândeţea 198

Buna dispoziţie 199
Demnitarul bisericesc 199
Dumnezeu? 200
Meditaţia dumnezeiască 214
Originea dumnezeiască a preoţiei 215
Maica Domnului 217
Boala şi tratamentul 218
Credinţa 226
Atenţia 227
Imaginaţia 228
Armata 229
Voinţa omului 230
Vrăjmaşul neamului omenesc 230
şi lupta cu el 230
Vişa 232
Mânia 233
Mândria 235
Mâhnirea 236
Păcatul 236
Binele 241
Binefacerea 242
Duhul şi sufletul omulufnTT... 243
Viaţa duhovnicească 249
Duhovnicul...1 257
Canonul 1 260
Viaţa păstorului 261
Viaţa omului 265
Sănătatea 281
Răul 283
Jocul de cărţi 284
Idolatria 284
Iisus Hristos 285
Părintele Ioan de Kronstadt 286
Ispitele şi lupta cu ele 287
Spovedania. 288
Istoria Rusiei 292
Istoria Bisericii 294
Cleveteala 296

Crucea 297
Fumatul 299
Lenea 300
Minciuna 300
Dragostea 301
Materia 302
Milostenia 303
Pacea sufletului 303
Lumea-societatea 304
Rugăciunea. 305
Mănăstirea 339
Monahismul 342
Nădejdea... 348
Ştiinţa, cunoaşterea 349
Neputinţele 352
Duşmănia 353
Supărarea 353
Lăcomia pântecelui... 354
Osândirea 354
Răceala 355
Pelerinajele 357
Preoţia 358

Traducerea Bibliei în limba rusă 362
Traducerea dumnezeieştilor cărţi de cult 367
Mâncarea 367
Nevoinţa 371
Pocăinţa... 372
Metaniile 376
Ajutorul lui Dumnezeu 376
Gândurile 377
Ascultarea 382
Postul 383
Lauda 385
Pofta 385
Dreptatea 386
Ortodoxia 386
Vorbirea deşartă 386

Tradiţia 387
Înşelarea. ...388
Împărtăşania 389.
Originea omului 392
Predica 392
Simplitatea 394
Beţia 394
Indiferenţa 394
Bucuria 395
Arţagul 395
Raţiunea omului 395
Împrăştierea 398
Râvna faţă de Dumnezeu şi mântuire 398
Îngâmfarea.r. 400
Lepădarea de sine 400
Egoismul, mila 46 sine şi iubirea de sine 401
Viaţa lumească»: 405
Libertatea / 406
Sfinţii 407
Lucrurile sfintev 408
Sectele X 409
Viaţa de familie 412
Inima 417
Necazurile, suferinţele 418
Plăcerile! 423
Lacrimile:. 424
Slujirea păstorului 425
Moartea şi viaţa omului de după moarte 427
Smerenia 437
Visele 439
Săvârşirea slujbelor bisericeşti 441
Conştiinţa 442
Sfaturi către tineri 443
Îndoielile 444
Mântuirea 447
Spiritismul 453
Iubirea de argint 457
Stăreţia 458

Patimile 459
Frica de Dumnezeu 462
Dumnezeiască judecată 464
Uscăciunea inimii 464
Fericirea 465
Taina 466
Trupul 467
Căldura duhovnicească 468
Răbdarea 470
Tolstoi 471
Osteneala 473
Slava deşartă 480
Singurătatea 481
Tristeţea 483
Biserica – lăcaş de cult 484
Creştinismul 487
Hula 488
Biserica – trupul lui Hristos. 488
Citirea Sfintei Scripturi şi a scrierilor Sfinţilor Părinţi 491
Simţirea faţă de Dumnezeu 497
Distribuţie:

S.C. Egumenită S.R.L. O.P. 3 C.P. 301 800730 Galaţi tel. /fax: 0236 – 326.730 e-mail: editura egrumenita.ro www.egumenita.ro
Tipărit la’s.c. FURIHA EURODIPS’s. fi. L.
Căluţi. Str. Unii” nr. IR3 TelJFux: 0236.462799 e-mail: ofilcce «viikagalati.ro

SFÂNTUL TEOFAN ZĂVORÂTUL

SFATURI ÎNȚELEPTE

Sfântul Teofan Zăvorâtul scria că: „prin cuvântul Tradiţie nu se înţelege zvonul nedesluşit, care nu se ştie cum a apărut şi s-a răspândit; ci se înţelege învăţătura apostolică, propovăduită oral.

Voi înţelegeţi Tradiţia ca transmitere din gură în gură… Dar ea a fost transmitere din viaţă în viaţă, din faptă în faptă… Citim scrierile părinţilor pentru că în ele se păstrează Tradiţia apostolică, ce este recunoscută într-un glas de toţi…”

„Eu tot sprijin Tradiţia apostolică pe care Sfânta Biserică Ortodoxă o are ca izvor de învăţătură alături de Sfânta Scriptură… Ceea ce este lăsat de apostoli alcătuieşte viaţa creştină şi s-a transmis ca atare din generaţie în generaţie neschimbat, intrând în acelaşi timp în scrierile Părinţilor încă din veacul întâi…”

„Şi au începutereştinii să gândească aşa, să trăiască aşa, să lucreze aşa în legături reciproce, să se cârmuiască aşa, să se sfinţească aşa, să-l slujească lui Dumnezeu aşa cum au orânduit apostolii…”

În cartea de faţă găsim un buchet de cugetări creştine, extrase din operele Sfântului Teofan, în care aflăm poziţia tradiţională faţă de multe subiecte foarte importante pentru mântuire. Găsim zeci de răspunsuri pentru tot atâtea întrebări pe care poate ni le-am pus de multă vreme…

6422636000348

1 Minunea săvârşită cu fiica contelui Kapnist pe 21 februarie 1881

(n.r.).

La alcătuirea „Simfoniei” s-a întrebuinţat anexa lucrării studentului

I Bondarenko de la Academia Duhovnicească din Moscova „învăţătura pastorală în scrisorile şi predicile episcopului Teofan /. avorâtul” (Zagorsk, 1980 – 1981. Dactilografiere).

191

1, 1 Aici şi mai departe în seria a IX-a, citatele sunt date de Ieromonahul (¡heorghie (Tertâşnikov). Scrisorile

episcopului Teofan către diferite persoane, scrisori care nu au intrat în ediţia a VIII-a. Anexa la lucrarea de diplomă. Zagorsk, 1973 (Dactilografiere).